

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Michelangelo
**IZTIRAP
VE
COŞKU**
I. CİLT

Irving Stone

Türkçesi: Feyza Akgün

BIYOĞRAFIK ROMAN

Irving Stone

1903 yılında San Francisco'da doğmuş, 1989'da Los Angeles'ta ölmüştür. Yazdığı biyografik romanlarla tanınmıştır. Abraham Lincoln, Charles Darwin, John Adams, Vincent van Gogh, Michelangelo, Sigmund Freud, Jack London gibi isimlerin hayatlarını romanlaştırmıştır.

Yazarın Vincent van Gogh hakkında yazdığı eser en başarılı eserlerinden biridir ve 1956 yılında, Kirk Douglas'ın başrol oyuncululuğuyla beyaz perdeye aktarılmıştır. Öne çıkan eserlerinden bir diğeri olan Michelangelo hakkındaki romanı için de uzun yıllar İtalya'da yaşamıştır.

Yazarın, Freud'a dair yazdığı İnsan Ruhunun Derinliklerinde ve Jack London'a dair *Doludizgin Bir Denizci Jack London* isimli eserleri Türkçeye kazandırılmıştır.

Michelangelo İztırab ve Coşku

I. Cilt

Irving STONE

Türkçesi:
Feyza AKGÜN

Michelangelo
İztırab ve Coşku
I. Cilt

Özgün Adı
The Agony and the Ecstasy

Cümle Yayınları: 27
Biyografi Dizisi: 8

Yayın Yönetmeni
Muhsin METE

Son Okuma
Ayşe DEMİR

Teknik Hazırlık
Kelime Yayıncılık

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Sarakusta
www.sarakusta.com.tr

Bu kitabın tüm yayın hakları © Kelime Yayıncılık tarafından
© 1961 Doubleday'den alınmıştır.

Birinci Baskı, Kasım 2015

Takım Numarası: 978-605-9147-16-3

ISBN: 978-605-9147-17-0

Yönetim Adresi

Kelime Yayıncılık Reklam Tic. Ltd. Şti.
Reşit Galip Cad. Hatır Sok. No: 23/2 G.O.P / ANKARA
Telefon: (0312) 437 08 85 - 437 08 86
Faks: (0312) 437 08 87
e-posta: bilgi@kelimeyayincilik.com
www.cumleyayinlari.com

Baskı

Dumat Ofset
Bahçekapı Mah. 2477 Sokak No: 6 Şaşmaz - Etimesgut / ANKARA
Telefon: (0312) 278 82 00 pbx
Faks: (0312) 278 82 30
www.dumat@dumat.com.tr

Cümle Yayınları, Kelime Yayıncılık'ın tescilli markasıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Sunuş

1475 yılının Mart ayında, hem yaşamı süresince hem de ölümünden yüzyıllarca sonra adından söz ettirecek olan Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni dünyaya geldi. Annesini henüz altı yaşındayken kaybeden Michelangelo, babasının bütün itirazlarına rağmen Domenico Ghirlandaio'nun çırağı olarak sanat dünyasına adım atar. Çocukluk yıllarından beri kendisini etkisi altına alan yontma işi onu sanat dünyasının dahi olarak adlandırılan sayılı üyesinden biri hâline getirecektir. Taş ile Settignano'da Toppolino ailesinin yanındayken tanışır. Bu süre içerisinde keski ve çekiç tutmayı, taşların farklılıklarını öğrenir. Sonrasında, babası tarafından ders alması için Urbino'nun yanına verilir. Ancak o, Urbino'nun derslerini dinlemektense çizim yapmayı yeğler.

Michelangelo, bir Rönesans adamıdır, yaşadığı dönemde, Floransa'nın sanatı seven ve sanatçıya değer veren atmosferi içinde bulunur. Urbino'nun yanında devam etmeyeceğini açıkça ifade eden Michelangelo, Domenico Ghirlandaio'nun atölyesine verilir. Burada, resim konusundaki kabiliyetini ortaya koysa da asıl tutkusunun mermer olduğunu bilmektedir. Heykel Bahçesi'ne kabul edilip Bertoldo'nun yanında çırak olarak çalışmak ve mermere biçim kazandırmak için büyük bir istek duyar. Bunu gerçekleştirdikten sonra İtalya'da sanatçıların hamisi Lionardo de Vinci'nin koruması altında bir yıl

eserler yaratmaya başlar. Kendisine Medici Sarayı'nda yer bulan Michelangelo, Plato Akademisi'nden bilginlerin tartışmalarına katılma fırsatı bulmuştur. Ne yazık ki Lorenzo de' Medici 1519 yılında hayata gözlerini yumar ve Michelangelo'yu o dönemde bir sanatçının karşılaşılabileceği zorluklarla başbaşa bırakır. Bu dönemde Merdivindeki Meryem ve Sentorların Savaşı adlı rölyeflerini yapar. Henüz otuzuna gelmeden yaptığı, Pieta ve Davud heykelleri ile İtalya'da üne kavuşur.

Michelangelo'nun biyografisini ya da onunla ilgili kaleme alınmış başka eserleri okurken dikkatimizi en çok çeken noktalardan birisi sanatçının çalışkanlığıdır. Michelangelo hayatı boyunca sade bir yaşantıyı tercih etmiş, yiyeceğin, kıyafetin hatta dinlenmenin bile aşırısından uzak tutmuştur kendisini. Çağdaşları, çevresine geniş hayran kitlesi toplayıp, cemiyet yaşantısının içinde yer bulup gösterişli bir hayat sürerken Michelangelo, atölyesine kapanıp yıllar sürecektir çalışmalarını tek başına yürütmüştür. Büyük bir özveriyle kadvrılar üzerinde yaptığı incelemeler ve gözlemler ona insan anatomisinin gizemlerini açmış ve tasvirlerindeki gerçekçiliğe katkıda bulunmuştur.

1503 yılında Katolik kilisesinin başına Papa II. Julius geçer. Bu hırslı lider kendisini mermere adanmış olan sanatçıyı Sistine Şapeli'ni süsleyecek freskler için görevlendirdince, Michelangelo bu görevi almamak için İstanbul'a gelip Osmanlı padişahı için çalışmayı bile düşünür. Ne var ki Sistine Şapeli'nin tavanı zorlu süreç sonrası tamamlandığında Michelangelo'nun, kendisi için kullanılan "II Divino" (Tanrısal) sıfatının haklılığı ortaya konmuş olur. Öyle ki hayattayken biyografisi yazılan ilk sanatçı olma ayrıcalığına da erişir. Kilisenin tavanında insanlığın hikayesini anlatır.

Michelangelo'nun hikayesini bütün bu çok yönlülüğüyle anlatmayı hedefleyen elinizdeki biyografik roman ise Irving Stone'un, sanatçının izlerini takip ettiği yıllar süren titiz çalışmasının bir ürünüdür. Yazar, Michelangelo'yu sadece bir heykeltıraş olarak

okurun karşısına çıkarmaz, mermerden başka renkleri ve kelimeleri de ustalıklı kullanan sanatçıyı bu yönleriyle de göstermeyi amaçlar. Kitabı okurken temiz ve ferah Floransa sokaklarında Michelangelo'nun arkasından yürüyecek, kadavrayla ilk karşılaşmasından duyduğu korkuyu iliklerinize kadar hissedecek, o, gücünün son damlasına kadar 'mermerin içine saklanmış olan figürleri' bulup çıkarmaya çalışırken beraber yorulacak ama her defasında ulaşılan mükemmelliğin ve başarının hazzını hissedeceksiniz.

Hacimce yoğun olan ve dolu dolu bir ömrü anlatan bu eseri çevirmenin elbette kendine göre zorlukları vardı. Hayata Michelangelo'nun gözlerinden bakmak, onun kendisini sağlığından edecek durumlara sokabilen sanat tutkusunu anlayabilmek ve bunu aynı şekilde Türk okuyucusuna aktarabilmek bunların başında geliyordu. Tüm bu süreç boyunca desteğini esirgemeyen ve tecrübesiyle yol gösteren ablam Ayşe Demir'e, bu güzel eserle buluşmamıza imkân sağlayan Cümle Yayınları'na teşekkürü bir borç bilirim.

Feyza AKGÜN
Ekim, 2015

Michelangelo İztırab ve Coşku

Kubbeye daha keskin gözlerle bakmak içine Sistine'ye döndü. Mimari yapı onun yeni bakış açısına uyum sağlamıyordu. Yeni bir kubbeye ihtiyacı vardı. Fakat Papa'ya dönüp, tuğlaları, sıvaları, üzerindeki asker odalarını ve ötesindeki yekpare çatıyı yerle bir etmekten daha iyi bir fikri vardı: Yalnızca fresklerini en iyi şekilde gösterme amacına hizmet için inşa edilmiş gibi görünecek bambaşka bir tavan. Kendi başına çalışan bir mimar olarak; muazzam kubbeyi elde edebileceği tek malzemeyle, boya ile yeniden inşa etmek zorunda kalabilirdi.

Safi yaratıcılığı kullanarak tavanı dönüştürmeliydi. Duccio bloğundaki oyuk gibi kusurlarından dahi istifade etmeliydi. Yaratıcı güçlerini başka türlü kullanılmayacak yönler kanalize etmeliydi. Ya daha da güçlenecek ve bu kubbe alanını değiştirecekti ya da kubbenin direnci onu ezecekti. İnsanlık alemiyle dolup taşan bir tavanda kararlıydı. Ve tabii ki bu alemin yaratıcısı Yüce Tanrı da olacaktı orada; nefes kesen güzelliği, zayıflıkları ve yok edilemez güçleriyle resmedilmiş insanoğlu ve her şeyi mümkün kılma özelliğiyle Tanrı, evreni tersyüz edebilecek anlamlı ve kubbenin gerçeğe, ona bakan dünyanınsa düşe dönüştüğü bu çarpıcı canlılığı yansıtmalıydı.

Birinci Bölüm

Stüdyo

İkinci kattaki aynanın önüne geçti. Çökük yanaklarını, elmacık kemiklerini, düz ve geniş alnını ve başının epeyce arkasında duran kulaklarını, dağınık bukleler hâlinde önüne düşen koyu renk saçlarını, ayırık ama ağır kapaklı amber renkli gözlerini gizliyordu.

“İyi tasarlanmamışım” diye ciddi bir dikkatle düşündü on üç yaşındaki çocuk, “Ağzıma ve çeneme ağır basan alnımla, başım kurallara uymuyor. Birisi şakül kullanmalıymış.”

Tele benzeyen sıırım gibi vücudun arkasında uyuyan erkek kardeşlerini uyandırmamak için yavaşça çevirdi. Sonra da arkadaşı Granacci'nin ıslığını duyabilmek için Via dell' Anguillara'ya doğru kulak kesildi. Boyanın hızlı darbeleriyle hatlarını yeniden çizmeye başladı. Göz yuvarlaklarını genişletti, alnı yuvarlaklaştırdı, dar yanaklarını büyüttü, daha dolgun, çenesiniyse daha geniş yaptı. “İşte” diye düşündü. “Şimdi daha iyi görünüyorum.” Duomo'nun dış yüzeylerinin planlarda değiştirildiği gibi

yüzün de doğumdan önce yeniden çizilemiyor olması çok kötüydü.

Serin sabaha karşı açtığı üç metre yükseklikteki pencereden kuş sesleri girdi. Çizim kağıdını yatağın başucundaki yastığın altına sakladı ve caddeye açılan sarmal merdivenden sessizce indi.

Arkadaşı Francesco Granacci kendinden bir karış uzun, saman sarısı saçları ve tetikte mavi gözleri olan 19 yaşında bir gençti. Granacci ona bir yıldır, Ghirlandaio'nun stüdyosundan gizlice ödünç alınmış baskı da dahil olmak üzere çizim malzemesi ve Via dei Bentaccordin'in karşısındaki evlerinde kalacak yeri sağlıyordu.

Zengin bir ailenin çocuğu olmasına rağmen Granacci on yaşında, Flippino Lippi'nin çıraklığını yapmıştı. On üçünderse Carmine'de St. Peter, İmparatorun Yeğeni'nin Yükselişi adlı tabloda merkezi karakterdi. Masaccio bunu yarım bırakmıştı. Şimdilerde ise Ghirlandaio'nun çıraklığını yapıyordu. Granacci kendi resimlerini ciddiye almazdı ancak başkalarının sahip olduğu yeteneği keşfedecek gözlere sahipti.

Granacci "Bu sefer gerçekten benimle geliyorsun değil mi?" diye heyecanla sordu.

"Kendi doğum günü hediyem."

"İyi."

Genç adamın koluna girdi ve eski Roma kolezyumunun oval biçimli alanına inşa edilmiş olan Via dei Bentaccordi dönemecine yönlendirdi. Stinche hapishanesinin yüksek duvarlarını geçtiler.

“Domencio Ghirlandaio hakkında söylediklerimi unutma. Beş yıl ona çıraklık yaptım ve onu iyi tanırım. Mütevazı ol. Çıraklarının onu takdir etmesinden hoşlanır.”

Bunları konuşurken Via Ghibellina’ya dönmüşlerdi. Şehrin ikinci duvarının sınırlarını belirleyen Ghibelline kapısının hemen üzerindeki, sol tarafta rengârenk avlusuyla Bergello’nun görkemli taş sütununu geride bıraktılar. Sonra sağa Proconsul caddesindeki Pazzi Sarayı’na döndüler. Genç adam kabaca yontulmuş duvarın üzerinde elini sevgiyle gezdirdi.

“Acele et.” diye dürttü Granacci. Bu Ghirlandaio, çizimine başlamadan önceki en iyi zamandır.” Dar sokaklarda birbirine uyum sağlamayan adımlarla yürüdüler. Taş saraylar ve pörtlek sundurmalara açılan oymalı taş basamaklı dış merdiveniyle Old Irons’ı geçtiler. Via dei Corsa’ya doğru ilerlediler ve sağ taraflarında Via dei Tedaldini’nin dar aralığından Duomo’nun kıvılcı tuğlalarını gördüler, bir blok sonra, sol taraflarında kemerleri, pencereleri ve Floransa göğünün şafak mavisini delip geçen bronz taş kulesinin tepe noktalarıyla Pallozzo della Signoria vardı.

Ghirlandaio’nun stüdyosuna ulaşmak için eski pazar meydanını geçmeleri gerekiyordu. Omurgasından aşağı doğru kesilip genişçe açılmış taze sığır etlerinin kasap tezgahlarında asılı durduğu Ressamlar Sokağı’ndan Ghirlandaio’nun açık kapısını gördükleri Via dei Tavaldini’ye kadar kısa bir yürüme mesafesi vardı.

Michellangelo bir an için Donatello’nun St. Morik heykeline baktı. Orsento Michellangelo’nun uşağıydı.

“Heykeltıraşlık en yüce sanattı.” diye haykırdı. Sesi titriyordu.

Granacci iki yıllık arkadaşlıkları süresince arkadaşının heykeltıraşlık hakkındaki bu görüşünü gizlemesine şaşırdı.

Sessizce “Sana katılmıyorum,” dedi. “Şaşkın şaşkın bakmayı bırak, yapılacak işlerimiz var.”

Genç, derin bir nefes aldı. Beraber Ghirlandaio’nun atölyesine girdiler.

2

Stüdyo keskin boya ve odun kömürü kokan, yüksek tavanlı geniş bir odaydı. Ortada çevresi bir düzine uyuklu genç çırakla sarılı kaba kalastan bir masa vardı. Çıraklar taburelere tünemişlerdi. Yakın köşede genç bir adam havanda boyaları işliyordu.

Paralel duvarlar boyunca tamamlanmış fresklerin renk taslakları, kartelaları yığılmıştı. Bu freskler Ognissanti Kilisesi’nin ‘Son Akşam Yemeği’ ve Roma’daki Sistine Kilisesi’nin “Calling of the First Apostle’siydi.

Korunaklı arka köşede, yükseltilmiş bir platformda kırk yaşlarında bir adam oturuyordu. Masası stüdyodaki tek düzenli yerd.

Kalemler, fırçalar, eskiz defterleri, makaslar düzgün biçimde dizilmişti. Diğer alet edavat kancalara asılmıştı ve raflarda resim için gerekli malzemeler vardı.

Granacci, ustasının masasının önünde durdu. “Sinyör Ghirlandaio, sana bahsettiğim Michelangelo.”

Tek bir vuruşla İtalya’daki herhangi bir ressamdan daha çok şey görüp kaydetmesiyle ünlü bir çift gözün kendisini eleştirmekte olduğunu hissetti. Ancak genç adam da, mart soğuşuna karşı omuzlarına kırmızı bir pelerin atmış, mavi paltosuyla kendisinden yüksek bir noktada oturan ressamın zihin portfolyosunu oluşturmak için, gözlerini gümüş uçlu bir kalem gibi kullandı. Dolgun mor dudaklarıyla hassas bir cildi, gözlerinin altında belirgin kemikli yapısı, çökmüş avurtları, omuzlarına doğru yıpranmış, ortadan ikiye ayrılmış gür saçları vardı.

Sağ elinin elastik parmakları boğazına sarılmıştı. Granacci’nin birkaç gün önce söyledikleri aklına geldi.

“Sanatını anlamaya başladığıma göre Floransa’nın bütün duvarlarını fresklerle kaplamama izin verilmemesi çok acı.”

“Baban kim?” diye sordu Ghirlandaio.

“Lodovico di Lionardo Buonaroti-Simoni.”

“Bu adı duymuştum. Kaç yaşındasın sen?”

“On üç.”

“Biz çıraklığa on yaşında başlatırız. Üç senedir neredeydin?”

“Urbino gramer okulunda Latince ve Yunanca öğrenerek zaman öldürüyordum.”

Ghirlandaio’nun şarap rengi dudaklarının kenarında oluşan seğirme onun cevapları hoşlanmadığını gösteriyordu.

“Çizim yapabilir misin?”

“Öğrenme yeteneğim var.”

Granacci arkadaşına yardım etme isteğiyle fakat Michelangelo’nun kopya etmesi için Ghirlandaio’nun baskılarını ödünç aldığını açıklayamadan:

“Eli çok iyidir. Settignino’da babasının evinin duvarlarına çizimler yaptı. Bir satır...”

“Ah, bir duvar ressamı,” “Yaşlılık yıllarım için bir rakip.”

Michelangelo o kadar gergindi ki Ghirlandaio’yu ciddiye aldı.

“Hiç renk denemedim, benim sanatım değil.”

Ghirlandaio cevap verecekti ama sonra kendini kontrol etti:

“Eksikliğin mütevazılık değil. Sen benim rakibim olamayacaksın, yeteneğin olmadığından değil, renkleri önemsemediğinden.”

Michelangelo, yanındaki Granacci’nin iniltisini duymadı ama hissetti.

“Öyle demek istemedim.”

“On üçten küçük gösteriyorsun. Bu stüdyodaki ağır işler için de çelimsizsin.”

“Çizim yapmak büyük kaslar gerektirmez.”

Yanlış şeyler söylemek için kışkırtıldığını hissediyordu. Üstüne üstlük sesini de yığmıştı. Bey. gaflar üzerine

çıraklar, döndü. Bir an sonra Ghirlandaio'nun iyi mizacı kendini gösterdi.

“Pekala, benim için çizim yaptığını varsay. Ne çizerdin?”

Michelangelo'nun gözleri köylü gençlerin sonbahardaki şarap festivalinde üzüm salkımlarını nasıl kırdıklarını gösteren resimleri yutarcasına atölyenin içinde gezindi.

“Neden stüdyo olmasın?”

Ghirlandaio küçümseyici biçimde güldü. Münasebetsiz bir durumdan kurtarılmış gibiydi.

“Granacci, Buonarroti'ye kâğıt ve karakalem ver. Şimdi, eğer itirazın yoksa, ben işime dönüyorum!”

Michelangelo kapının yanında, atölyeyi çok iyi gören bir yer buldu. Çizim yapmak için bir sıraya oturdu. Granacci yanında oyalanıyordu.

“Neden böyle bir tema önerdin? Ağırdan al. Burada olduğunu unutacaktır...”

Gözü ve elleri iyi birer ortaktı. Geniş odanın zorunlu parçalarını kavırıyordu. Stüdyoya girdiğinden beri nefes alışverişi ilk defa normaldi. Omzunun üzerinden birisinin eğildiğini hissetti.

“Henüz bitirmedim.” dedi.

“Yeter.” Ghirlandaio kağıdı aldı ve kısa bir süre inceledi.

“Başka bir stüdyoda çalışmışsın! Rosselini'nin stüdyosunda mı çalıştın?”

Michelangelo, Ghirlandaio'nun ondan hoşlanmadığını biliyordu. Floronsa'daki diğer ressamın atölyesini idare etmekteydi. Altı yıl önce Ghirlandaio, Batticelli ve Rosselini yeni bitirilmiş Sistine Kilisesi'nin duvar panellerini yapmak için Papa 6. Sixtus tarafından Roma'ya çağırılmışlardı. Rosselini en canlı kırmızıları ve en koyu mavileri kullanarak, her bulutu, kumaşı ve ağacı altın sarısıyla aydınlatarak başpiskoposun gözünü boyamış ve can atılan ödülün sahibi olmuştu.

Çocuk, kafasını hayır anlamında salladı.

“Üstat Urbino bakmadığı zamanlarda okulda çizim yaptım. Santa Croce'deki Giotto'yu ve Carmine'deki Masaccio'yu kopya ettim.”

Yumuşamış biçimde “Granacci haklıymış. Güçlü bir elin var.”

Michelangelo elini uzattı, avucunu yukarı çevirdi.

“Bu bir taş yontucunun eli,” diye yanıtladı gururla.

“Fresk stüdyolarında taş yontuculara pek işimiz düşmez. Seni on yaşında bir çırak olarak başlatacağım. İlk sene için bana altı florin ödemelisin...”

“Hiçbir şey ödeyemem.”

Ghirlandaio sertçe baktı:

“Buanorratiler fakir değildir. Baban seni bir ustanın yanına vermek istediğine göre.”

“Resimden her baktığımda babamı beniyordum.”

“Ama baban Doktor ve Eczacılar loncasının anlaşmasını imzalamadıkça seni alamam. Bunu söylediğinde seni tekrar dövmeyecek mi?”

“Senin beni kabul etmedeki ısrarın savunmam olacak. Ona ilk sene için altı, ikinci sene için sekiz ve üçüncü için on florin ödemen gerek.”

Ghirlandaio küplere bindi:

“Bu duyulmamış bir şey. Sana öğretmenlik yapma ayrıcalığı için para ödemek ha!”

“O zaman senin için çalışmam. Tek yol bu.”

Boya öğütücü havanı havada boş boş çeviriyordu. Omzunun üstünden bu sahneyi seyrederken çıraklar çalışıyormuş gibi görünmeye uğraşmadılar. Usta ve muhtemel çırak rolleri değişmişti. Sanki Michelangelo’yu isteyen ve ona ihtiyacı olan Ghirlandaio idi. Michelangelo, Ghirlandaio’nun dudaklarının “Hayır” şeklini aldığını görebiliyordu. Direndi, tavrı hem yaşlı adama hem de kendisine karşı saygılıydı. Ghirlandaio’ya, bu zahmete değecek, dercesine bakıyordu:

“Yapmalısın.”

En küçük bir zayıflık gösterse, Ghirlandaio ona sırt çevirecekti. Ama bu kararlı meydan okuma öncesinde ressam kindar bir hayranlık duydu. “Sevgiye layık olan ve sevilen” bir adam olarak bu şöhrete ulaşmıştı.

“Tornabvani korosunu senin kıymetli yardımın olmaksızın bitiremeyeceğimizi çok sıkı <http://www.babaney.org> Babaneye buraya getir.”

Tekrar Via dei Tavolini'delerdi. Etraflarında sabah tük-
carları ve müşteri kaynıyordu. Granacci kolunu sevgiyle
küçük çocuğun omzuna attı.

“Her kuralı yıktın. Ama kabul edildin.”

Michelangelo'nun yüzü bir arkadaşına nadiren güldüğünden aydınlandı. Amber renkli gözlerinde mavi sarı hareler parlıyordu. Bu gülümseme, boya kaleminin ayna önünde el yardımıyla yaptığını; baştan yapmayı başardı. Mutlu bir gülümsemeyle ayrılan dudakları daha dolgundu, çünkü beyaz dişleri görülüyordu, öne doğru çıkmış ince çenesi yüzünün üst yarısıyla heykelimsi bir simetri oluşturuyordu.

3

Şair Dante Alighieri aile evinin ve Bedia taş kilisesinin önünden geçmek Michelangelo'ya müzede gezmek gibi geliyordu. Çünkü Toskanalı, taş a bir aşğın sevgilisine gösterebileceğ i yumuşaklıkla işlerdi. Etruria içinde taş ocakları açar, öküzlerle bu taşları yurtlarına taşırlardı. Keser, şekillendirir ve onları evlere, saraylara, kiliselere, avlulara, kalelere ve duvarlara dönüştürürlerdi. Taş, Toskana toprağının en bereketli meyvelerindendi. Çocukluktan itibaren onun dokusunu ve kokusunu bilirlerdi.

Dış katmanı kadar, içindeki özünü, yakıcı güneşin altında yahut yağmurda, dolunayda ve ilikleri dolduran tra-
maontana rüzgârında nasıl davranacağını... Michelan-
gelo ve ondan önceki nesiller boyunca ataları 1500 yılda,
yerli pietra serena ve Carrara taş işçileriyle

“Doumo’yu görmeden yaşayamam!” dedirten soluk kesici taş şehri inşa etmişlerdi. Via Dell Buanoratti ailesinin Anguivillara’da kiralanmış evlerinin zemin katındaki marangoz dükkânına geldiler.

“Elveda dedi tilki kürkçüye” diye takıldı Granacci.

“Ah, ben bir deri alacağım” diye sertçe cevapladı.

“Ancak tilkinin aksine buradan canlı çıkacağım.”

Via dei Bentaccordi’nin keskin köşesine döndü. Caddenin karşısındaki ahırın açık üst kapısından başlarını uzatmış olan iki ata el salladı ve aile mutfağının arka merdivenine çıktı.

Üvey annesi sevilen turtasını yapıyordu. Tavuklar soğan, maydanoz, yumurta ve safranlı sosa batırılmış, peynir, un, karanfil ve zencefilli raviolinin içine sarılmış jambon ve et; hamur, hurma ve badem katlarının arasındaki tavuk sosisiyle yan yana konulmuştu.

Bütün yemek bir turta şekline getirilmiş ve pişirilmek üzere konulacağı sıcak köze hazır olsun diye hamurla kaplanmıştı.

“Günaydın benim annem.”

“Ah, Michelangelo. Sana özel bir şeyim var bugün: Ağızda şarkı söyleyen salata!”

Lucrezia di Antonio di Sandro Ubaldini da Gaglio; böyle bir genç kadın, saçlarına kır düşmüş 43 yaşındaki beş çocuklu dula varır da dokuz kişilik Buanarroti halkına yemek yapar mıydı?

Her sabah saat dörtte kalkıp Pazar meydanına giderdi. Bu vakit İtalyan çiftçilerin taze meyve sebze, yumurta, peynir, et ve kümes hayvanlarıyla dolu midilli arabalarını Arnavut kaldırımli sokaklardan geçerek geldikleri varış saatine denk geliyordu. Köylülere gerçekten yardım etmiyor olsa bile, en taze ve ince yeşil fasulye, piselli ve bezelyeler, kusursuz incirler, şeftalilerden oluşan ürünleri daha tezgaha yerleştirmeden havada seçerek yüklerini hafifletmiş oluyordu.

Michalengelo ve dört kardeşi ona Il Migliore, 'En iyisi', derlerdi. Çünkü onun yemeğine giren her malzeme en iyisi olmalıydı.

Şafaktan önce, sepetleri ganimetlerle tepeleme dolmuş olurdu. Giyime hiç önem vermez, düz esmer yüzüne hafifçe belli olan favori ve bıyıklarına, kaşların gerisinde sıkıca arkaya toplanmış mat saçlarına aldırılmazdı.

Ancak Michelangelo onun turta pişirirken kızarmış yavaşlarına ve gözlerindeki heyecana bakarken ondan yayılan ışığı fark etti. Ekmek kırıntılarına muskat ve ince çekilmiş tarçın tozu serpmek için ocaktan İtalyan çini kavanozlara doğru otoriter ve zarif biçimde yürüyordu. Sabahın o yedi saati boyunca programının neresinde olduğunu saniyesi saniyesine bilirdi.

Üvey annesinin evliliklerinin her aşamasında uysal olduğunu da bilirdi: Mutfak hariç. Mutfakta Marzocco'nun en iyi savaş geleneğine sahip aslanıydı. Floransa'nın koruyucu aslanı. Varlıklı Floransa'ya dünyanın dört bir yanından egzotik yiyecekler geliyordu. Sarı sabırlar, zerdeçal, kakule, kekik, mercanköşk, mantarlar, trüfler, toz fındık, galina, Herkules, Gökşahı, anar, oluyordular.

Michelangelo'nun dört kardeşiyle paylaştığı odası, yatak odasına bitişikti. Şafak vaktinde üvey annesi giyinirken babasıyla kavgalarını sık sık duyardı.

“Her gün bir balya ringa balığı ve bin tane portakal istiyorsun.”

Açlık? Hiçbir Buonarroti 300 yıldır akşam yemeğini kaçırmamıştır. Her hafta Settignano'dan taze dana eti getirmiyor muyum sana?”

“Pazarlar süt danası domuz ve güvercinle doluyken neden her gün dana eti yiyelim?”

O günlerde Lodovico hesap defterlerine kederle bakardı. Genç ve sorumsuz karısının onu felakete sürüklemesine neden olacak pahalı pirinç, karanfil, şeker, domuz yağı, badem ve hindili bromangiereden bir lokmanın bile boğazından geçmesine imkân kalmazdı. Ne var ki kokular mutfak kapısının altından yavaşça oturma odasına ve çalışma odasına süzülürken kokuları, siniri, öfkesi uçar gider, saat on birde kurt gibi acıkmış olurdu.

Lodovico bu fevkalade akşam yemeğini bir çırpıda siler süpürür, sandalyesini geriye çekip geniş parmaklarıyla şişkin göbeğine vurup, sıradan bir Toskana gününü kasvetten ve beyhudelikten kurtaracak tek cümleyi söylerdi.

“İyi yedim!”

Bu övgüyle Lucrezia, kalanları hafif bir akşam yemeğinde yenilmek üzere kaldırırdı. Hizmetçisine tencereleri ve tabakları yıkamak üzere bırakır ve yukarı çıkıp hava iyice kararana kadar uyurdu. Gün bitmiş, eğlencesi sona ermişti.

Sabahki cazibenin tam tersi bir süreç yaşayan Lodavico öyle değildi. Saatler geçip de yemek sindirildikçe lezzetli tatların hatırası uzaklaşır, kafa kemiren o soru yeniden küplere binmesine sebep olurdu. Bu şaşaalı akşam yemeği ne kadara mal olmuştu?

Michalengelo şöminesinin önünde meşe bir oturak olan oturma odasına geçti. Duvara dayanmış iki metrelik köruk ve deri sandalyeler, ailenin kurucusu tarafından yapılan sefih parçalarla doluydu. Via dei Bentaccordi'ye ve ahırlara bakan yan oda babasının çalışma odasıydı. Bu oda için Lodovico alt kattaki marangozhaneye üçgen bir masa yaptırmıştı.

Eski kollezyum dönemecinin olduğu caddeyi birleştiren bu köşede 45 derecelik bir açı vardı. Lodovico burada gri parşömen hesap defterlerine gömülmüştü. Michelangelo hatırladığı kadarıyla, babasının tek aktivitesi para harcamayı engellemek ve 1250'de kurulmuş ve şimdi Settignano'daki 10 dönümlük çiftlik ve yasal olarak ihtilaflı tapusuyla bir kiralık ev olan Buonarroto servetinin ipe sapa gelmez kalıntılarını nasıl devam ettireceği üzerine olurdu.

Lodovico oğlunun geldiğini duydu ve başını kaldırdı. Doğa sadece bir konuda ona cömert davranmıştı. Saçları. Saçı uzadıkça sakalına uzanan gösterişli bir bıyıkla bu havalı görünüşünü destekliyordu. Saçları kırışmıştı. Alnında hesap kitaplarına ve aile kayıtlarına kafa yormakla kazanılmış dört derin çizgi bulunuyordu. Küçük kahverengi gözleri melankoli içinde, Buanarroto'nin kayıp servetinin izini sürüyordu. Michelangelo, babasının kapıyı üç kilitle kilitleyince tek birini bir adamın açtığını biliyordu.

“Günaydın, peder bey!”

Lodovico iç geçirdi..

“Çok geç doğmuşum. Yüz yıl önce Buonarroti’lerin asmaları sucukları bağlanırdı.”

Michelangelo, babasını, hayatının Eski Ahit’i olmuş aile kayıtlarına gömülürken izledi.

Lodovico her bir Buonarroti neslinin sahip olduğu araziye, evleri, işleri ve altınları kuruşu kuruşuna bilirdi. Bu ailenin tarihi onun işiydi. Sonuçta her oğlu bu efsaneyi ezbere bilirdi.

“Biz soylu yurttaşlarız.” derdi Lodovico, “Ailemiz Medici, Strozzi ya da Tornabuani aileleri kadar eskidir. Buonarroti adı 300 yıldır bizimle yaşıyor.” Sesi enerji ve gururla yükseldi. “300 yıldır Floransa’da vergi ödüyoruz.”

Michelangelo’nun, babasının yanında oturması yasaktı ve emredildiğinde çekilmek zorundaydı. Guelphlerin Floransa’da gücü ele geçirdiklerinde, ailelerinin 13. yy’ın ortasındaki hızlı yükselişini öğrenmeye iten şey ilgiden ziyade görevdi. 1260’da bir Buonarroti Guelph ordusunda danışman olmuştu; 1392’de Guelph partisinde yönetici, 1343’ten 1469’a kadar bir diğer Buonarroti, Floransa Priori’sinin diğer adıyla, on kez şehir konseyinin üyeliğini yapmıştı. Şehirdeki en onurlu pozisyondu. 1326-1475 arasında sekiz Buonarroti, Santa Croce belediye başkanı olmuştu. 1375 ve 1473 yılları arasında da 1473’te atanan Codavica ve erkek kardeşi Francesco’nun da bulunduğu Santa Croce konseyinde, *buonomini* olan on iki kişi vardı.

Sönmekte olan Buonarroti'nin son resmi işi 1474'te bundan 13 yıl önceydi. Lodosico podesta, dış seyahatlere giden belediye başkanı olarak atanmıştı. Michelangelo da, Apennines'in yükseklerindeki Caprese ve Chisi di Verno'nun birleştirilmiş köyleri için burada kaldıkları altı yıllık zamanda doğmuştu.

Babası, Michelangelo'ya çalışmanın asil bir sarraf olmak kadar değerli olmadığını öğretmişti. Ancak oğlu, Ludovico'nun kazanmak için çalışmak yerine para harcamanın yollarını ararken daha çok çaba sarfettiğini gözlemliyordu. Buanorrati kalesinde dağınık birkaç kaynak kalmıştı. Bunlar, hiçbir şey harcamaması koşuluyla, hayatını bir beyefendi olarak sürdürmesine yeterdi. Bütün beceri ve adanmışlığına rağmen Ludovico'nun serveti eriyordu.

Üç metre yüksekliğindeki pencerenin girintisinde durup kemiklerini mart güneşinde ısıtırken Settignano'da Arno vadisine nazır evlerini hatırladı. O zamanlar evleri sevgi ve kahkahalarla dolu olurdu. Ama o 6 yaşındayken annesi öldü. Ve babası ümitsizlik içinde kendini çalışmaya verdi. Halası Cassandra'nın ev işlerini ele aldığı dört yıl boyunca Michelangelo çok yalnızdı onlarla yaşayan büyükannesi ve karşı tepede yaşayan taş işçisinin karısı Mona Alessandra dışında kimse tarafından istenmiyordu.

Annemin onu emziremeyecek kadar hasta olduğu zamanlarda Michelangelo'yu emzirmişti.

Dört yıl boyunca, babası yeniden evlenene kadar. Lucrezia, Floransa'ya taşınmaları için ısrar etmişti. Her fırsatta Topolinas'a kaçırarak. Gümüş-hyasil zeytin

dan kendine yol yapar, arazinin sınırını oluşturan dereyi geçer, üzüm bağlarının arasından doğru karşıki tepeye tırmanırdı. İşte burada yeni bir Floransa sarayı için yassı inşaat taşlarının çıkarıldığı komşu taş ocağından 'Pietra serena'ları kesmekle uğraşırdı. Taş işçisinin kendi çocuklarıyla beraber küçüklüğünden beri eğitildiği bu bahçede bütün mutsuzluğunu unuturdu. Kendine küçük bir çekiç ve parçalarla uğraşması için keski verilmişti.

Michelangelo kendisini Settignano'daki taş yapı bina-
dan Via della Anguillara'da bulunan bu eve çekti.

"Baba, Domenica Ghirlandaio'nun stüdyosundan şimdi geldim. Ghirlandaio beni çırağı olarak almaya karar verdi."

4

Oluşan sessizlik sırasında Michelangelo caddenin karşısında kişneyen atı duydu. Lucrezia hâlâ şöminedeki közleri karıştırıyordu. Ludovico çocuğun üzerinde hâkimiyet kurmak için iki elini de kullanarak doğruldu. Oğlunun sanatçı olma konusundaki anlamsız isteği güçsüz Buonarroti'yi sosyal uçuruma düşürecek son sebep, damla olabilirdi.

"Ama ben seni pahalı bir okula gönderdim. Zar zor temin edebildiğim o parayı sen eğitim görüp de kendi değirmenlerine ve dükkânlarına sahip olana kadar loncada yükselebilesin diye ödedim. Floransa'nın en büyük servetleri böyle oluşmaya başladı. Medicilerinki bile."

Lodovico'nun sesi yükseldi. "Hayatını ressam olarak boşa harcamana izin vermedim. Arzını karşıyorsun? Soyadımıza

utanç getiresin diye! 300 yıldır hiçbir Buonarroti elleriyle çalışacak kadar alçalmamıştır.”

“Doğru, biz tefecilik yaparız.” diye sinirle atıldı çocuk.

“Biz İtalya’da en saygın loca olan Sarraf loncasına aitiz.”

“Faizcilik onurlu bir meslektir.” Michelangelo kaçıış mi-zahta aradı.

“Yağmur başladığında Francesco amcamın Orsanmichele’nin önündeki tezgahı nasıl katlayıp kaldırdığını gördün mü? Elleriyle ondan daha hızlı çalışan kimse yoktur.”

Adının zikredilmesi üzerine Francesco amca koşarak odaya girdi. Daha beyaz açık çehresiyle Lodovico’dan iri bir adamdı. Buonarroti ortaklığının çalışan diğer yarısı.

Lodovico’dan ayrılmadan iki sene önce yüklüce bir para kazanmış, evler almış ve kendisine iyi bir konum edinmişti.

Yabancı döviz için aklı çelinip kötü bir yatırım yapınca her şeyini yitirip kardeşinin evine dönmek zorunda kalmıştı. Şimdi yağmur başladığında katlanabilen masasının üzerinden kadife örtüyü toparlar, bacağıının arasındaki para çantasını yakalayıp ıslak caddeleri koşarak terzi arkadaşısı Amortore’ye giderdi. Amortone masa açmasına izin, veren kişiydi.

Francesco boğuk bir sesle:

“Michelangelo bir kase dolusu sütte karga görmezsin! Buonarroti’leri yaralamaktan ne gibi sapıkça bir zevk alıyorsun?” Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Çocuk suçlamalar karşısında sinirlendi.

“Hepiniz gibi ben de adımızla gururlanıyorum. Neden ben de bütün Floransa’nın hayran olduğu de Ghiberti’ninin kapılarındaki, Donatello’nun heykellerindeki ve Ghirlandaio’nun freskolarındaki ince işçiliği öğrenmiyorum? Floransa bir sanatçı için iyi bir şehir.”

Lodovico elini omzuna koydu ve ona adıyla seslendi. Beş oğlundan en çok sevdiğiydi. Ona çok umut bağlamıştı; üç yıl boyunca Urbino’da eğitim görmesi için para göndermesini sağlayan cesareti sevgisinden kaynaklanıyordu. Hocası bu parlak çocuğun Yunan ve Latin metinlerdeki harfleri öğrenmek yerine çizim yaptığını babasına bildirmeyecek kadar gururluydu.

Retorikte ise ikna edici Urbino’nun değiştiremeyeceği mantık kurallarına sıkı sıkıya bağlıydı.

“Michelangelo, sanatçılar hakkında sarf ettiklerin ancak bir bankta oturmuş sohbet eden bir hâkimin sözleri kadar doğrudur. Aptallığın karşısında elimden seni dövmekten başka bir şey gelmez. Ancak artık 13 yaşındasın. Mantık eğitimi alman için para ödedim, böylece seninle mantık alıştırması yapabilecektik. Ghiberti ve Donatello sanatçı olarak öldüler. Ghirlandaio, onun da sonu öyle olacak. Sosyal konumlarını bir arşın bile yükseltemediler. Ve Donatello, hayatı sona ermek üzereyken o kadar sefil bir durumdaydı ki Cosima de’ Medici ona yardım maaşı bağlamak zorunda kaldı.”

Çocuk bu saldırı karşısında parladı:

“Donatello o duruma, arkadaşları ve asistanları ihtiyacı olduğunda ailesinden daha bütün parasını otavandan sar-

kan bir sepete koyduğu için düştü. Ghirlandaio bir servet kazanıyor.”

“Sanat eşeğin kafasını gül suyuyla yıkamak gibidir,” diye atıldı. Francesco, Toskana bilgeliği atasözleri ağırdır, hem çaban hem de su boşa gider. Herkes bir enkazın kendi ellerinde altına dönüşebileceğini düşünür! Bu ne tür bir rüya?”

“Bildiğim tek rüya” diye bağırdı Michelangelo. Lodovico’ya döndü.

“Sanat benim damarlarıma kadar işlemiş.”
“Michelangelo’nun, Buonarroto servetini geri kazanacağını düşünürdüm,” diye bağırdı Lodovico. “Daha temkinli konuşmalıymışım! Şimdi nasıl bayağı olunur onu öğreteceğim.”

Çocuğa küfürler yağdırmaya başladı, sağ dirseği sertçe bükülmüştü, böylelikle kolunu bir sopa gibi kullanabiliyordu. Gençliğinin bu önemli evresinde yeğeninin başarısızlığını istemeyen Francesco da çocuğa vurmaya başladı. Elinin tabanıyla kulağını tokatlıyordu.

Michelangelo başını dilsiz hayvanların fırtınada eğdikleri gibi eğdi. Kaçmak bir anlam ifade etmeyecekti, yoksa tartışma daha sonraki bir zamanda devam ederdi. Gırtlığının ta içinden babaannesinin lafları gelip dökülüverdi.

“Sabır! Kaderinde kandisine uygun bir iş verilmeden doğan kimse yoktur.”

Gözünün ucuyla, Cassandra halasının büyük cüssesini kapı aralığından gördü. Halası ahdıgı her neyse ete dö-

nüştüğü iri kemikli bir kadındı. Devasa büyüklükteki uyluklara, kalça ve bağra uygun toklukta sese sahip olan Cassandra mutsuz bir kadındı. Mutluluk dağıtmak gibi bir görev de addetmemişti.

“Mutluluk” dedi. Cassandra, “Öteki dünyaya kalmış.” Neler döndüğünü öğrenmek isteyen Cassandra halanın gümbürdeyen sesi şimdi kulağını kocasının tokatlarından daha çok acıtıyordu. Sonra aniden bütün sesler ve küfürler kesildi. Odaya büyük annesinin girdiğini anladı. Güzel olmamakla birlikte biçimli bir başı olan, siyahlar içinde silik bir kadındı. Anaerkilliğini sadece kriz zamanlarında kullanırdı. Lodovico annesini gücendirmek istemezdi.

Sandalyesine çöküverdi.

“Tartışma bitmiştir! Bütün dünyayı arzulaman için büyütmedim ben seni, para kazanıp Buonarroti soyadına hizmet et yeter. Bir daha çıraklık meselesini duymayacağım.”

Michelangelo üvey annesinin mutfaktan çıkamayacak kadar turtasına dalmış olmasından memnundu; oda başka izleyiciler için fazla kalabalıktı.

Monna Alessandra hesap masasındaki oğlunun yanına gitti.

“Yün loncasına katılıp yün eğirmesiyle, eczacı loncası ve boya karıştırmak arasında ne fark var? Oğlanları geçtim, beş kazı geçindiremeyecek bir para bırakacaksın.”

Sesinde sitem yoktu; kötü kararları ve şanssızlığıyla ailenin çöküşünü başlatan kendi kocası Lionardo Buonarroti değil miydi?

“Beşi de kendi geçimlerini sağlamadı; bırak Lionardo istediği gibi kiliseye girsin, Michelangelo da stüdyoya. Artık onlara yardım edemeyeceğimize göre neden köstek olalım?”

“Ghirlandaio’nun çırağı olacağım, Baba. Kâğıtları imzalamalısın. Hepimiz için iyi olacak.”

Lodovico kuşkuyla oğluna baktı. Kötü ruhlar tarafından ele mi geçirilmişti? Arezzo’ya gidip şeytan mı çıkarmalıydı?

“Michelangelo beni delirtecek şeyler söylüyorsun.”

Son ve yakıcı okunu fırlattı. “Ghirlandaio’nun yanında yapacağın çıraklık için verilecek 1 scudomuz bile yok.”

Michelangelo’nun beklediği andı. Sakince:

“Paraya gerek yok, Ghirlandaio çıraklığım için bana para ödemeyi kabul etti.”

“Ödeyecek!” diye hücum etti Lodovico. “Sana öğretmenlik yapma ayrıcalığı için neden bana para ödeyecekmiş?”

“Çünkü güçlü bir yumruğum olduğunu düşünüyor.”

Uzunca bir sessizlikten sonra Lodovico deri sandalyesine yavaşça yerleşti. “Kime çektin bilmiyorum. Tanrı bizi bir arada tutmasaydı, dağılmıştık. İnan ki kime çektin bilmiyorum. Buanorroti’lere çekmediğin açık. Her şeyin annenin tarafına Rucllai’lere benziyor.” Rucllai adını koca bir lokma kurtlu elmayı tükürür gibi söyledi, bu ismin Buonarroti evinde ilk defa söylenişiydi. Dindarlıktan çok şaşkınlıkla istavroz çıkardı.

“Gerçekten biraz izlenimden daha çok hayranım seni.”

Domenica Ghirlandaio'nun dükkânı İtalya'daki en hareketli ve başarılı olandı. Beş yıllık kontratın üç senesini tamamladığı Santa Maria Novella'daki Tornabuani korosunun 25 fresk tuval panosuna ve oyınlarına ek olarak İnnocenti Hastanesi'ne Kralların Adanmışlığı'nı resmetmek için ön anlaşma imzalamışlardı. Ve bir katedralin ana kapısını mozaikle dizayn edeceklerdi. Her birkaç günde bir komşu kasabalara at üzerinde seyahat ederdi. Buralarda küçük bir sunaktan, dük sarayının salonuna varıncaya kadar her şeyi boyamasını isterlerdi. Asla işin peşine düşmeyen Ghirlandaio hiç birini geri çeviremezdi. Atölyedeki ik gününde Michelangelo'ya şunları söyledi:

“Eğer köylü bir kadın, süslemen için sana bir sepet getiriyorsa, elinden geldiğince güzel yap. Çünkü o da bir saray duvarındaki fresk kadar önemlidir.”

Michelangelo burayı hareketli, uyumlu buldu. 28 yaşındaki Sebastiano Mainardi çırağların sorumlusuydu. Uzun siyah saçları Ghirlandaio'nunkiyle bir örnek kesilmişti. Çıkık kemikli bir burnu, dişlek ağzı ve ince soluk bir yüzü vardı. Ghirlandaio'nun kayın biraderiydi. Bir fırıncının afacan oğlu olan Jacopodell' İndaco'nun ısrarla söylediği üzre bu işte onun rızası olmamıştı. “Ghirlandaio, ailesi için çalışsın diye kız kardeşiyle evlendirmişti. Yani tetikte ol.”

Jacopo'nun birçok zalimliği gibi bunda da bir parça doğruluk payı vardı. Ghirlandaio sanatçı bir aileydi. Floransa kadınlarının başlarına taktıkları ghirlanda adında şık bir taç vücuda geçirilmiş kumaşın bir şerh olan babalarının

atölyesinde eğitim görmüşlerdi. Domenico'nun diğer iki kardeşi David ve Benedetto da ressamdı. Benedetto, sadece kadın mücevherlerinin ve çiçeklerin küçük ve net hatlarını boyamak isteyen bir minyatürcüydü; en küçükleri David ise abisiyle beraber Santa Maria Novella'da çalışmak üzere sözleşme imzalamıştı.

Domenico Ghirlandaio babasının stüdyosundan, bir mozaik ustası olan Boldovinetti'ninkine geçti. Yirmi birine kadar burada kaldıktan sonra gönülsüz de olsa kendi atölyesini açmak için ayrıldı.

"Resim, çizim yapmaktır. Ölümsüz resim ise mozaiktir," derdi. Ancak pek az kişi mozaik istediğinden freske döndü. İtalya'daki en iyi özümseyici ve derleyici oldu. Cimabue zamanındaki eski fresk ressamlarının öğrenmeleri gereken her şeyi öğrendi ve kendi zekâ ve farklılığını kattı.

Genç ressam kendisine, San Gimignano Kilisesi'nde ustaca yaptığı freskler için yardım ettikten sonra Ghirlandaio genç Mainardi'ye bir kayınbirader olarak kucak açtı.

San Gimignano 76 kuleye sahip komşu bir şehirdi. Michelangelo'yu yedeğine alan Mainardi, Ghirlandaio'ya çok benziyordu; iyi huylu ve yetenekliydi, Verrocchio atölyesinde iyi bir eğitim görmüştü, resmi her şeyden çok severdi ve freskte güzellik ve cazibenin çok önemli olduğu konusunda Ghirlandaio ile hemfikirlerdi. Tabloların, ya İncilden ya da Yunan mitolojisinden anlatacak bir hikâyesi olmalıydı. Ama bu hikâyenin geçmişini araştırmak, önemi ya da geçerliliği konusunda hüküm vermek ressamın görevi değildi. <https://rantey.org>

“Resmin amacı” diye açıkladı Mainardi en genç çırağına, “Dekoratif olmaktır, hikâyeleri resimlerle hayata getirmektir. Şehit edilen azizlerin üzücü resimleriyle bile olsa insanları mutlu etmek için. Bunu aklından hiç çıkarmazsan Michelangelo, başarılı bir ressam olursun.”

Michelangelo sonra öğrendi ki, her ne kadar Mainardi çırakların kâhyası olsa da maymun suratlı 16 yaşındaki Jacco da idareciydi, hiç iş yapmadan her an meşgul görünebilmek gibi bir yeteneği vardı. 13 yaşındaki çocuğu ciddi bir uyarıyla karşılamıştı:

“Bir Hristiyan durmadan çalışmaya layık değildir.” Çırakların oturma masasına döndü ve sevinçle ekledi.

“Biz Floransa’da her ay ortalama dokuz gün tatil yaparız.”

Granacci yakıcı bir ifadeyle, “Senin için pek önemi yok, Jacopo, iş günlerinde de çalışmıyorsun.”

Sözleşmesinin imzalanıp da parasının ödeneceği sihirli güne kadar olan iki hafta uçup gitti. Michelangelo ilk avansı olan iki florini kazanmak için ne kadar az çalışmış olduğunu fark etti. Şu ana kadar eczaneden boyaları almaya giden ve güzel bir kıvam alması için kum eleyip fıçı içerisinde yıkayan ayakçı olarak görev yapmıştı.

Dışarısı henüz aydınlanmamışken, küçük kardeşi Buonarroto’nun üzerinden atlayarak yatağından çıktı. El yordamıyla uzun çoraplarını ve dize uzanan gömleğini aradı. Bargello’da bir pervazdaki kancadan sarkan cesedin altından geçti; bu adam iki hafta önce asılırken ölmeyi beceremeyip de o kadar kindar sözler sarfetmişti ki sekiz sulu bûkürme denemesinden sonra ayaklar vermişti.

Ghirlandaio çocuğu o kadar erken gördüğüne şaşır-
dı. Kı-
saca günaydın dedi. Günlerdir “St. John’un Neophyt’yi
Vaftizi” üzerine çalışıyordu ve İsa konseptini netleştir-
mediği için üzgündü. Çalışmasını elinde bir tomar öden-
mesi gereken faturayla bozan kardeşi David’e daha çok
öfkelenmişti. Domenico hesapları sol eliyle ittirdi, sağ
eliyle tedirgin çizmeye devam etti.

“Bu dükkânı neden sen işletmiyorsun David, beni de res-
mimi tamamlamam için yalnız bırakmıyorsun?”

Michelangelo sahneyi kaygıyla izledi: Bu günü unuta-
caklar mıydı? Granacci arkadaşının ifadesini gördü. Ma-
sasından kalktı, David’in yanına gidip kulağına bir şeyler
fısıldadı. David kemerindeki deri kesesine uzandı. Odayı
geçerek Michelangelo’nun yanına gitti, eline iki florin
ve sözleşme defterini uzattı. Michelangelo ilk ödemenin
karşısına imzasını attı. Doktorlar ve Eczacılar Anlaşma-
sında öngörüldüğü üzere sonra tarihi yazdı.

16 Nisan 1488

Kendisini bu florinleri babasına verirken düşündükçe se-
vinç, damarlarında gezindi. İki florin Medicilerin serveti
etmezdi ama Buonarroti hanesinin etrafındaki kasvetli
havayı dağıtmasını umuyordu. Çıraklar arasındaki coş-
kulu şamatayı sonradan fark etti, Jacopo:

“Anlaşıldı, dükkânın arkasındaki ara sokak duvarı üze-
rindeki cüceyi ezberden çizeceğiz. En doğru röprödisi-
yonu yapan kazanır ve akşam yemeğini ısmarlar. Cieco,
Baldinelli, Granacci, Bugiordini, Federico hazır mısınız?”

Michelangelo göğsünde tuhaf bir acı hissetti; dışlanıyordu. Granacci, komşusunun resim yeteneğini fark edene kadar samimi bir arkadaşı olmamıştı ve yalnız bir çocukluk geçirmişti. Sık sık oyunlardan dışlanırdı. Niçin? Küçük ve hastalıklı olduğu için mi?

Çok espri yapamadığı, iletişim kuramadığı için miydi? Bu grubun arkadaşlığını kazanmayı umutsuzca istedi; ama kolay olmayacaktı. İlk haftanın sonunda Granacci, Michelangelo'ya, yaşitlarıyla geçinebilmesi için bir ders vermek zorunda kalacaktı.

13 yaşında, irice kemikli Giuliano Bagiardı, stüdyoya girdiği ilk andan itibaren Michelangelo'ya arkadaşça yaklaşmış olan basit yaratılışlı bir gençti. Bir grup kadın çizimi üzerinde çalışılıyordu. Bugiardini insan figürü çizemezdi ve buna ilgisi de yoktu.

“Ne faydası var ki?” diye ısrar etti. “Elleri ve yüzü dışında hiçbir şey gösteremeyeceğiz.”

Çuvala benzer dış hatları görmesi üzerine, küt bir kalem kapan Michelangelo hızlı vuruşlarla kadınların ağır elbiseleri altındaki bacakları çizdi ve böylelikle onlara hareket kazandırdı. Bugiardini ağır göz kapaklarını açıp kapayarak figürlerinin canlanmasını izledi.

Kıskançlık duymuyordu, düzeltmelere de alınmadı. Asıl alınan Ghirlandaio'ya on yaşında çırak olan Cieco idi. Sivri dilli Cieco haykırdı:

“Çıplak kadın modelle çalışmışsın!

“Floransa'da öyle bir şey yok,” diye karşı çıktı Michelangelo.

Floransa'nın eski istilalarının meyvesi kızıl saçlara ve çelimsiz kemiklere sahip Tedesco, içinde düşmanlık barındıran bir sesle, "O zaman kadınların göğüslerinin ve kollarının hareketini nasıl biliyorsun da, kıyafetinin içine gerçek insan çizebiliyorsun?"

"Tarlada fasulye toplayan ya da başlarında çalı çırpı sepeti taşıyan kadınların hareketlerini izlerim. Gözünün gördüğünü ellerin çizebilir."

"Ghirlandaio bundan hoşlanmayacak," karga gibi sesiyle bağırdı Jacopo.

O akşam Granacci:

"Kıskançlık uyandırmamaya dikkat et. Cieco ve Tedesco uzun zamandır çıraklık yapıyor. Onların yıllarca eğitim alarak yapabildiklerini kendiliğinden yapabiliyor olmanı neden haklı bulsunlar ki? Onların çalışmalarını öv. Kendini sakla."

Şimdi, çırakların masasında Jacopo oyunun detaylarını tamamlıyordu.

"Süre 10 dakika. Kazanan şampiyonluk ve ev sahipliği tacı giyecek."

"Ben neden yarışmıyorum, Jacopo?" diye seslendi Michelangelo.

Jacopo kaşlarını çatı. "Sen acemisin, muhtemelen kazanamayacaksın, ödemene de imkân yok. Geri kalanlarımız için adil olmaz."

İncinen Michelangelo rica etti, "Katılmama izin ver Jacopo. Görecesin, kötü olmaya çalışsın."//rantey.org

“Peki” Jacopo gönülsüzce kabul etti. “Ama sana fazladan zaman verilmeyecek. Herkes hazır mı?”

Heyecanla, Michelangelo karakalemi, kağıdı kaptı ve yarı genç adam yarı satirden oluşan eğri büğrü bir figürün dış hatlarını işlemeye başladı. Arka taş duvarlarda onlarca kez gördüğü Urbino’nun okulunda öğrencilerin, hocaların istediği Homeros’un İlyada’sından ya da Virgil’in Aeneid’inden olağanüstü şekilde hatırlamaları gibi, Michelangelo da hafızasından çizimleri çağırabiliyordu.

“Malzemelerinizi masanın ortasına dizin.”

“Süre doldu.” diye seslendi Jacopo.

Michelangelo masaya koştu, çizimini koydu ve diğer çizimlere hızlıca baktı. Ne kadar yabancı ve yarım göründüklerine inanamadı. Jacopo ağzı açık ona bakakaldı.

“İnanamıyorum. Herkes baksın. Michelangelo kazandı!”

Kutlama çılgınlıkları yükseldi. Cieco ve Tedesco tartışmalarından bu yana ilk defa ona gülümsediler. Gururla ışıldadı. En yeni çırağı. Ve herkese yemek ısmarlama hakkı kazanmıştı...

Herkese yemek ısmarlamak! Michelangelo’nun midesi 2 altın florini yutmuşçasına ağrıdı. Başları saydı; yedi kişi vardı. İki litre kırmızı şarap içerlerdi, çorba, et kızartması, meyve... Babasına vermek için sabırsızlandığı florinlerde koca bir delik demekti.

Osteria yolunda, herkes yürekten kahkahalarla ilerlerken Michelangelo düşünce makarasını geriye sardı.

Granacci’nin yanına geldi. <https://rantey.org>

“Enayi yerine konuldum değil mi?”

“Evet.”

“Beni neden uyarmadın?”

“Bu kabul töreninin bir parçası.”

“Babama ne diyeceğim?”

“Bilseydin, kötü çizebilir miydin?”

Yüzüne mahcup bir gülümseme yayıldı.

“Kaybetmelerine imkân yoktu.”

6

Ghirlandaio’nun stüdyosunda resmi bir eğitim yöntemi uygulanmıyordu. Temel öğreti, Ghirlandiao’nun masasının yanına çivilediği şu tabelada yazıyordu.

“En iyi rehber doğadır. Her gün bir şey çizmekten vazgeçmeyin.”

Michelangelo her kim ne işle uğraşıyorsa onu öğrenebiliyordu. Ondan sır saklanmıyordu...

Ghirlandaio desenin tamamını her bir tuvalin kompozisyonu ve diğerleriyle uyumunu oluşturdu. Önemli portrelerin bir çoğunu o yaptı, ama diğer yüzlercesi stüdyoda paylaştırıldı. Bazen tek bir figür ya da pilaster üzerine birkaç kişi çalışırdı. Mükemmel bir görüş açısının olduğu kilisede Ghirlandaio bütün tabloyu, paneli kendisi yaptı. Onun dışında büyük parçalar Mainardi, Benedetto, Granacci ve Bugiardini tarafından tamamlandı. Görülmesi

zor olan yan aylamalar üzerinde Cieco, Baldinelli ve 13 yaşındaki diğer çırağın çalışmasına izin verildi.

Michelangelo masa masa dolaşır ayak işlerini yapardı. Kimsenin durup da ona öğretecek zamanı yoktu. Ghirlandiao'nun, Givonna Tornabuani portresini tamamlamasını izledi. Ayrı bir iş gibi boyandı ve sonra Visitation tablosunun büyük resim taslağını çizdi.

“Yağlı boya kadınlar içindir,” dedi alayla. “Ama bu figür freskle iyi bir uyum sağlayacak. Yeni insanlar icat etmeye kalkışma asla, tablolarına sadece gerçek hayattan aldığın kişileri çiz.”

David ve Benedetto, stüdyonun uzak köşesindeki uzun bir masayı Mainardi ile paylaşıyorlardı. Benedetto asla serbest çizim yapmazdı. Michelangelo onun, önündeki kağıdın matematiksel ölçüleriyle resmedilene insanın karakterinden daha çokça önem verdiğini düşündü.

Yine de ölçü aletleriyle ustaca çalışırdı. Michelangelo'ya şunları söyledi:

“Unutma yüz üç bölüme ayrılır: Birincisi saç ve alın sonra burun, sonra çene ve ağız. Şimdi bir adamın orantısını ele alalım. Kadınları ayrı tutuyorum. Çünkü onlardan hiçbirisi mükemmel orantıya sahip değildir. Kol ellerle beraber uyluk kemiğinin ortasına kadar uzanır... böyle. Bir adamın uzunluğu sekiz tane başı kadardır. Kolları açıkken genişliğine eşittir. Erkeklerin sol tarafında bir kaburga kadınlarınkinden eksiktir...”

Michelangelo, Benedetto'nun geometrik planını şakül ve pergelle çizmeye çalıştı.

Yalnızca ölü bedenleri sığdırılabildiği tabut kısıtlıyordu.

Mainardi'nin ise hassas bir eli vardı. Ve kendine güveni çalışmasına hayat, canlılık kazandırıyordu. Bütün tabloların ve aylamaların en önemli kısımlarını boyadı. Magi'nin Adanmışlığı için de renk kalıbı hazırlıyordu. Michelangelo'ya, çıplak bölümlerin üzerinden iki kez giderek sulu boyayla bedeni nasıl renklendireceğini gösterdi.

“İlk renk tabakası taze ciltleri olan genç insanlar içindir. Şehirde yetişmiş tavuk yumurtasının sarısıyla tavlama-
lıdır; köy tavuklarının kızıla çalan sarıları, yaşlı ya da es-
mer insanlar için uygun olur.”

Mainardi'den, karnın görünür hâle gelmesi için yeşili kullanmayı; kaş çevresini ve burnun üstünü beyaz kullanarak aydınlatmayı; göz kapaklarıyla kirpikleri siyah kullanarak çerçevelemeyi öğrendi.

Jacopo'dan teknik bilgidен ziyade şehirdeki haberleri aldı. Jacopo'dan hiçbir kötülük kaçmazdı. Hayatını erdemlice yaşayıp hiç tökezlemeden devam edebilirdi. Ancak bir kuş gübre kokusunu nasıl sezgisel olarak duyuyorsa onun da burnu insan doğasının kötü tarafının kokusunu alırdı. Jacopo şehrin dedikoducusuydu; günlük şarap dükkânlarına, berberlere ziyarette bulunur, Palazzo önündeki banklarda oturan yaşlı adamlardan, köşe başlarındaki hayat kadınlarından şehrin skandallarını ve hikâyelerini dinlerdi. Çünkü bunlar en iyi tedarikçilerdi. Her sabah atölyeye giderken bütün kaynaklarına uğrayabileceği en dolambaçlı yolu seçerdi; Ghirlandaio'nun yerine vardığında sepeti gece haberleriyle dolu olurdu. Kim aldatılmış, kim FEF projesine kim çağılacak...

Ghirlandaio, Cennini'nin resim sanatı üzerine yazılmış olan ilmi eserine sahipti. Jacopo okuma bilmezdi ancak cırakların masasına bağdaş kurup oturur, ezberlediği pasajları okuyormuş gibi yapardı.

“Bir ressam olarak hayatınızı, sanki din, felsefe ya da herhangi bir bilim dalında çalışma yapıyormuş gibi düzenlemelisiniz; bu demek oluyor ki ölçülü olarak günde iki defa yenip içilecek... Ellerinizi taş ve demir çubuk atmaktan doğan yorgunluktan koruyacak, ihtiyatlı ve temkinli davranacaksınız. Bir diğer sebep ise elleri rüzgârdaki yapraklardan daha fazla titreyip sallanacak kadar sarsak hâle getirecek durumlardır ki, bu hanım arkadaşlara olan ziyaretlerin sıklaştırılmasından kaynaklanır.”

Jacopo başını geriye attı ve tavana köpükler saçarak güldü, sonra kadınlar hakkındaki bilgisi Ptolemy'nin astronomisi hakkında bildiğinden az olan şaşkın Michelangelo'ya döndü.

“Artık neden resim yapmadığımı biliyorsun Michelangelo, Ghirlandiao'nun fresklerinin rüzgârdaki yapraklar gibi titrekle olmasını istemiyorum!”

Cana yakın ve uyumlu David kesitlerin genişletilmesi konusunda iyi eğitim görmüştü. Onları, kilise paneli boyutundaki büyük resim taslaklarına dönüştürebiliyordu.

Yaratıcı bir iş değildi ama beceri gerektiriyordu. Küçük bir resmin karelere nasıl bölünebileceğini ve taslağın aynı sayıda daha büyük karelere ayrılacağını, her bir küçük kare içindeki içeriğin taslaktaki parçaya denk düşecek şekilde kopya edileceğini küçük karelerde farklı

meyen bir hatanın büyük resim taslağı hâline getirilirken nasıl ortaya çıktığını gösterdi.

Babasının ambarını badanalarken zorlandığını ortaya koyan hantal vücuduyla Bugiardini; anatomik olarak hatasız olmasa da Visitation figürlerine tinsel bir heyecan kazandırmayı başarmıştı. Michelangelo'yu bütün bir akşam yemeği boyunca çizim başında oturttu. İki saat sonra Buigardini "Portrene bakınca, yüzünün ifadesini hemen yakalamıştım."

Michelangelo kahkahayı bastı.

"Bugiardini bir gözümü şakağıma çizmişsin! Baksana! Buigardini önce Michelangelo'nun yüzünü sonra da eskizi inceledi. "Bana öyle geliyor ki gözün tam da çizdiğim yerde."

"O zaman doğanın kusuru olmalı" diye yanıtladı çocuk. Michelangelo ve Granacci eve giden yolu uzatarak büyük bir kalabalığın toplandığı Piazza della Signoria'ya girdi. Loggia della Signoria'nın merdivenlerine çıktılar. Buradan sarayın trabzanını görebiliyorlardı. Trabzanda ince bir türbana ve dökümlü yeşil bir kaftana bürünmüş Türk sultanının elçisi Signoria'nın meclis üyesine bir zürafa sunuyordu. Michelangelo bu sahneyi resmetmek istedi ama bu karmaşanın sadece bir parçasını yakalayabileceğini biliyordu. Granacci'ye kendisini bir satranç tahtası gibi hissettiğini söyleyerek yakındı. Bilgisi ve cahilliği sırayla değişen siyah beyaz kutulara benziyordu.

Ertesi gün öğlen yemeğinde Lucrezia'nın kızarmış etinden ölçülü bir şekilde yedi ve stüdyoya döndü. Stüdyo

boştu çünkü diğerleri öğlen uykusuna yatmışlardı. Usta-sının resmini çalışmaya karar verdi. Ghirlandaio'nun masasının altında "Masumların Katledilişi" olarak etiketlenmiş bir yığın buldu. Onu çırakların masasına götürdü ve bir düzine fresk kağıdını yaydı. Dikkatlice baktığında Ghirlandaio'nun hareketi resmedememiş olduğunu fark etti. Kılıçları havada askerler, koşan anneler ve çocuklar onda karmaşa ve duygusal kaos oluşturdu.

Yine de bu kabataslak çalışmalar sadelik ve otorite içeriyordu. Çizimleri kopya etmeye başladı ve arkasında birisinin durduğunu fark edene kadar yarım düzine eskizi bitirmişti.

Döndüğünde Ghirlandaio'nun yüzündeki hoşnutsuzluğu gördü.

"Neden çizimlere burnunu soktun? Sana kim izin verdi?"

Michelangelo kalemini bıraktı, korkmuştu.

"Gizli olduğunu bilmiyordum. Öğrenmek istedim." Soğukkanlılığını yeniden kazanarak, "Ne kadar hızlı öğrenirsem o kadar çabuk yardım edebilirim. O altın florinlerin hakkını vermek istiyorum."

Bu mantıklı söyleminden çok çocuğun gözlerindeki yoğunluk Ghirlandaio'nun sinirini yatıştırdı.

"Peki sana biraz zaman ayıracağım."

"O zaman bana nasıl kalem kullanacağımı öğret."

Ghirlandaio en yeni çırağını masasına oturttu, üstünü toparladı ve iki eş kağıt açtı. Michelangelo'ya küt

uçlu bir kalem verdi. Kendisine de bir tane aldı ve çapraz çizgilerle taramaya başladı.

“Bu benim kaligrafım: gözler için daireler, burun için kemikli uçlar, işte böyle, ağız tasviri için kısa ucu kullan ve alt dudağı işaretle.”

Michelangelo yaşlı adamı hızlı el hareketleriyle takip etti, Ghirlandaio figür çizerken bacaklarını bitirmekle uğraşmayıp uca doğru inceltip bıraktığını fark etti. Ghirlandaio birkaç vuruşla figürün üzerine inandırıcı drapeler resmedebiliyordu. Elbisesini hafif bir zerafetle tutan bir kadın yapabiliyor vücut hatlarına şiirsel bir akış verirken, figüre benlik, şahsiyet ve karakter kazandırabiliyordu.

Michelangelo mest olmuş görünüyordu. Hiç bu kadar mutlu olmamıştı. Kalem tutan bir sanatçıydı, sesli düşünen, zihninin derinlerine inen, sezgilerini anlamak için kalbini ve önündeki objeyi kavrayabilmek için elini yoklayan bir sanatçı. Saatlerce bu masada oturmak, modelleri yüzlerce farklı açıdan resmetmek isterdi.

Ghirlandaio çocuğun yüzündeki isteğin ve ellerindeki neşenin farkındaydı.

“Michelangelo sadece çizmiş olmak için çizmemelisin. Bu figür bir freskle kullanılmaz.”

Çırağın kendisini ne kadar iyi takip ettiğini görünce, Ghirlandaio masasından iki çizim daha aldı: Otuzuna gelmemiş saf dekoratif biçimde resmedilmiş, iri gözlü dolgun suratlı ve pürüzsüz yanakları olan düşünceli bir adamın neredeyse gerçek boyutları başıyla Roman bazı-

lika korosundaki bir adamın kompozisyon güzelliğinde gerçekleştirilmiş vaftizi.

“Nefes kesici” diye soludu Michelangelo kâğıtlara uzanarak “Masaccio’nun öğretmesi gereken her şeyi öğrenmişsin.”

Ghirlandaio’nun esmer yüzünden kan çekildi; aşağılanmış mıydı? Bir kopyacı muamelesi mi görüyordu? Ne var ki çocuğun sesi gururla doluydu. Ghirlandaio neşelendi; en ham çırağı ustasına iltifat ediyordu. Çizimleri ondan aldı, “Eskizler hiçbir şeydir.” sadece tamamlanmış freskler sayılır. Bunları yok edeceğim.”

Stüdyonun dışında Cieco ve Baldinelli’nin seslerini duydu. Ghirlandaio masadan kalktı, Michelangelo kâğıtları ve yeni kalemi topladı. “Masumların Katledilişi”ni yeniden paketledi. Çocuklar odaya girdiğinde bağlamış ve köşesine bırakmış bulunuyordu.

Ghirlandaio, yeni bir panel tasarlarken çalıştığı ve eskiz yaptığı bir folyoyu masanın büyük çekmecesinde kilitli tutuyordu. Granacci, Michelangelo’ya, Taddeo Goddi, Lorenzo Monaco, Fra Angelico, Paola Uccello, Pollaivala Pro Filippa Lippi ve diğer pek çokları gibi usta olarak nitelendirdiği adamların çizimlerinden oluşan bu koleksiyonun toparlanmasının yıllar aldığından bahsetti. Şehre bolca bahşedilen bu kilise mihraplarını ve fresklerini seyrederek saatlerini büyülenmiş bir şekilde geçirmiş ama bu çalışmadan hiçbirini görmemişti.

Portfolyoyu görüp göremeyeceğini sorduğunda “Elbette hayır.” diye yanıtı vermişti Ghirlandaio.

“Ama neden?” diye sordu umutsuzca. “Floransa’nın en iyi teknik ressamlarının tekniklerini ve düşünme biçimlerini görmek için harika bir fırsat.”

“Her sanatçı kendi portfolyosunu oluşturur,” dedi Ghirlandaio “Kendi zevk ve kararları doğrultusunda. Kendi koleksiyonumu 25 yılı aşkın bir sürede tamamladım. Sen de kendininkini toparla!”

Üç kişilik bir heyet tarafından, komşu şehre giderken kendilerine eşlik etmek üzere çağrıldığında Benozzo Gazzoli’nin mızraklı nü gencinin eskizi üzerine çalışıyordu Ghirlandaio. Çizimi çekmeceye kilitlemeyi unuttu.

Diğerlerinin akşam yemeğine gideceği zamana kadar bekleyen Michelangelo masaya gidip Benozzo Gozzoli’nin çizimini aldı. Yarım düzine denemeden sonra gerçekçi olduğunu düşündüğü bir kopyasını çıkardı, sonra aklına birden heyecanlı bir fikir geldi. Ghirlandaio’yu bununla kandırabilir miydi? Eskiz otuz senelikti, seneler içerisinde kâğıt lekelenmiş ve sararmıştı. Arka bahçeden biraz toprak alıp küçük bir kâğıt üstünde onu ovaladı. Bir süre sonra kopyasını bahçeye çıkardı ve kağıdının rengi yavaşça bozulmaya başladı.

Eski kağıdın köşeleri duman rengindeydi. Ateş yanan stüdyoya geri döndü, test etmek için rengi bozulmuş parçaları, bir süre sonra da kendi kopyasını ateşe tuttu.

Sonra bu imitasyon çizimi Ghirlandaio’nun masasına koydu, gerçeğini de sakladı.

Haftalar boyunca her hareketini izledi. Öğretmeni portfolyoya ne zaman bir kopyasını, Sığır oteli’nde Verroc-

hio koymayı unutsa çocuk bir reproduksiyon için geride bekledi, eğer akşama doğru bir saatteyse çizimi eve götürdü ve ailenin geri kalanı uyuduğunda, aşağıdaki şömineyi yaktı ve kağıdı uygun renklerle lekeledi.

Bir ayın sonunda bir düzine mükemmel eskizden oluşan bir portfolyosu olmuştu. Bu durumda ustaların çizimlerinden oluşan folyosu Ghirlandaio'nunki kadar kalındı.

Ghirlandaio hâlâ çırağına ders vermek için akşam yemeğinden erken dönüyordu; siyah tebeşirle gümüş noktaların nasıl yapılacağı ve etkinin beyaz tebeşirle nasıl artırılacağı gibi dersler veriyordu. Michelangelo bir ara nü modelleri çalışıp çalışmayacaklarını sordu.

“İlla ki kıyafet eklemek zorundayken neden nü çizmeyi öğrenmek istiyorsun? İncil’de bunu kârlı kılacak sayıda nü yok.”

“Bazı azizler var,” diye yanıtladı çocuk, “Oklarla vurulduklarında ya da yakıldıkları zaman üzerlerinde neredeyse hiç kıyafet olmamalı.”

“Doğru ama azizlerin anatomisini kim ne yapsın, maneviyatla aramıza girer.”

“Karakter oluşturmamıza yardımcı olmaz mı?”

“Hayır. Gösterilmesi gereken bütün karakterler yüz ile gösterilebilir. Ve belki de ellerle. Pagan Yunanlardan beri kimse nü üzerinde çalışmadı. Hristiyanlar için resim yapmalıyız. Bununla birlikte vücudumuz çirkindir. Çıbanlar, hümsüz ve doksıyla dolubedenecektir.”

Palmiyeler, selviler ve çiçekli portakal ağaçlarıyla dolu bir bahçe, sonunda denize inen merdivenleri olan mimari bir taş duvar.... Bunlar güzeldir ve tartışılmaz. Resim büyüleyici, yenileyici ve sevimli olmalıdır. İnsanın vücudunun böyle olduğunu kim iddia edebilir? Kıyafetlerinin altında zarıfçe yürüyen figürler çizmek isterim.”

7

Haziranın gelmesiyle birlikte yaz sıcağı Floransa'ya göz açtırmıyordu. Çocuk uzun pantolonunu giydi ve çıplak ayaklarına sandaletini geçirdi. Üzerinde ince pamuklu bir gömlek vardı. Stüdyonun kapıları açılmış ve masalar yeşil yapraklı ağaçların altına taşınmışlardı.

Son Giovinni festivali için dükkân sıkıca kilitlenmişti. Michelangelo erkenden kalktı, kardeşleriyle şehrin ortasından akan Arno'ya yürüdü.

Duomo'nun arkasında diğer çıraklarla buluşmadan önce çamur kahvesi sularda yüzüp oynadı.

Meydan cenneti temsil eden zambaklarla süslenmiş geniş mavi tentelerle doluydu. Her bir lonca, allı pullu yıldızların serpiştirildiği, melek yüzlü çocuk resimleri ve ışıklarla çevrelenmiş, kalın bir pamukla kaplanmış tahta bir çerçevenin içinde koruyucu azizlerinin olduğu bir bulut ırışa etmek zorundaydı. Aşağıdaki demir dallarda melek şeklinde giyinmiş, kemer takmış çocuklar vardı.

Geçit töreninin başında Santa Maria del Fiore haçı bulunuyordu, arkalarında beyaz giyinmiş erkekler, ayakka-bıcılar ve yün kışkırmalı taşaklı şöplüyörler. Daha arkada-

rında ise garip maskeler takmış altı gez yüksekliğinde sütunlar üzerindeki devler, Kitab-ı Mukaddes'ten sahneler sergileyen aktörlerin bulunduğu yirmi iki burç geliyordu: Şeytanın cennetten kovulmasını, Meleklerin Savaşı'nı betimleyen St. Michael burcu, Tanrı'nın Adem ile Havva'yı yaratmasını anlatan Adem burcu, Adaletin Temini'ni canlandıran Musa burcu vardı.

Michelangelo'ya tablo nihayetsiz göründü. İncil'den hikâyeleri sevmezdi, ayrılmak istedi. Sahnenin büyülemiş olduğu Granacci sonuna kadar kalmak için ısrar etti. Duomo'da büyük bir kalabalığın toplandığı sırada vaiz kürsünün önünde tıklım tıklım toplanmış kişilerin cüzdanlarını ve altın tokalarını çalan bir Bolonez yakalandı. Kilise ve meydandaki kalabalık etrafına üşüşüp "Asalım! Asalım!" diye bağırarak yürürken çırakları da aralarına katıp başkomiserin yanına gittiler. Hırsız oracıkta pencereden sallandırıldı.

Günün ilerleyen saatlerinde mahşeri bir rüzgâr ve dolu fırtınası şehri vurdu. Renkli tenteleri yıktı, kapalı hava için hazırlanan koşu yolunu bataklığa dönüştürdü.

Bugiardini, Cieco, Buldinelli, Michelangelo, Vaftizhane kapısından içeri koşturdular.

"Bu fırtına o rezil Bolonez'in kutsal bir günde Doumo'da hırsızlık yaptığı için oldu," diye bağırdı Cicero.

"Hayır, hayır öyle değil," diye karşı çıktı Bugiardini, "Tanrı kutsal bir günde bir adam astığımız için bizi cezalandırdı."

Michelangelo'ya döndüler. O sırada Ghiberti'nin ikinci kapı setinin saf altından oymalarını yapıyordu. Kapıların on görkemli panelinde kat kat insanlar, hayvanlar, şehirler dağlar ve Eski Ahit'teki saraylar yerleştirilmişti.

“Ne düşünüyorsun?” diye sordular, Micleangelo:

“Bence bu kapılar cennet kapıları.”

Ghirlandaio'nun stüdyosundaki “Aziz John'un Doğumu”, Santa Maria Novella'nın duvarına nakledilmek için hazırdı. Ne kadar erken varmış olsa da, sonuncu gelen Michelangelo oldu. Herkesin heyecanla etrafta koşturması, resim taslaklarını, eskiz demetlerini, fırçaları, boya şişelerini, kum ve limon sepetlerini, çuvallarını toparlamaları, çubukları sivriltmeleri karşısında gözleri fal taşı gibi açıldı. Yükler kendisinden daha küçük bir eşeğin çektiği küçük bir arabaya dolduruluyordu. Via del Bole'den geçerek Santa Maria bölgesine geldiğini gösteren Güneş İşareti'ne girerken Ghirlandaio bir kumandan gibi baş tarafta duruyordu. En yeni çırak olan Michelangelo arabayı sürüyordu. Eşegi sağa yönlendirdi ve kendisini şehirdeki en eski ve en güzel meydan olan Santa Maria Novello'da buldu.

Eşegi durdurdu, kilise, önünde belirdi. 1348'de Giovanni Rucelai, yapının ön cephesini mükemmel siyah, beyaz mermerle dizayn eden Leon Battista Alberti'yi atayana kadar tamamlanmamış hâldeydi. Michelangelo, Giovane Ruchellai'yi amca sayardı. Rucellai ailesini düşününce bir çarpıntı hissetti, çünkü Buonarroti hanesinde bu ismin anılması yasaktı. Via della Vigna Nova'daki saraya hiç girmemiş olmasına rağmen önünden geçerken an-

tik Yunan ve Roma heykelleriyle süslenmiş geniş bahçelerin içini görebilmek, devasa binayı tasarlamış olan Albertini'nin mimarisine bakmak için adımlarını yavaşlatırdı.

Gangling Tedesco tahliye ustasıydı. On üç yaşındaki bu çocuklara fırtına gibi emirler yağdırıyordu. Michelangelo koltuğunda bir tomar eskizle bronz kapılardan içeri girdi ve içerdeki esanslı soğuk havayı içine çekti.

Kilise, 90 metrelik bir Mısır haçı gibi önünde uzanıyordu.

Üç sivri kemeri ve devasa bir dizi sütün arkasında, Ghirlandaio'nun üç yıldır çalıştığı atlara yaklaştıkça birbirine yaklaşıyordu. Yan duvarları parlak fresklerle süslenmişti. Michelangelo'nun başının hemen üzerinde Giotto'nun ahşap çarmıhı bulunuyordu.

Ana koridorda İtalyan sanatında seyahate çıkmışçasına her adımdan lezzet alarak yavaş yavaş yürüdü: Giotto, ressam, heykeltıraş; Cimabue tarafından bir çobanken, kaya üzerine çizim yaparken keşfedilmesi efsane olmuştu. Onu, karanlık Bizans hayatının kurtarıcısı olacağı stüdyosuna götürmüştü. Giotto, ta Masaccio resme başlayıp Floransa sanatını yeniden hayata getirene kadar 90 yıl boyunca taklit edilmişti. Kilisenin sol tarafında üçlemesinin yaşayan, parlak kanıtı vardı.

Nefin karşısında Brunelleschi çarmıhını gördü. Strozz ailesinin freskli şapeli ve Orcagna kardeşlerin heykelleri; Ghiberti bronzlarıyla ana altların ön kısmı ve sonra ihtişamın ete kemiğe bürünmüş hâli Rucellia şapeli, 13. yüz

yılın ilk yarısında Doğuda nasıl hoş kırmızı boya üretebileceğini öğrenen bir aile bireyi sayesinde servet edinmiş olan kendi annesinin ailesi tarafından inşa edilmişti.

Her ne kadar Santa Maria Novella'nın en büyük hazinelerini barındırıyor olsa da Michelangelo Rucellai şapeline giden merdivenlerin birkaçından fazlasını çıkarmamıştı. Aileye gönülsüz sadakate uzak durmuştu. Şimdi aileden ayrılabilceğine ve Santa Maria Novella'da çalışacağına göre giriş hakkını kazanmamış mıydı? Annesinin ölümüyle bütün iletişimin kesildiği, Maria Banda Rucellai'nin kızı Francesca Rucellai del Sera'dan sonra beş oğluna ne olduğunu umursamayan bu tarafa davetsiz misafir gibi girmek.

Taşıdığı paketi bir tarafa bıraktı. Ve yavaşça merdivenlerden çıktı. İçinde Cimabue Madonna, Nino Pisanon'un mermerden Bakire ve Çocuk olan kiliseye girer girmez dizlerinin üzerine çöktü; çünkü burası anneannesinin gençliği boyunca, annesinin de bayram günlerindeki aile toplantıları sırasında ibadet ettiği yerdi. Gözyaşları gözlerini yakarak taşıtı. Dua etmesi öğretilmişti ama bunlar sadece dilindeydi. Şimdi dudaklarından kendiliğinden döküldüler. Güzel Madannolara ya da annesine mi dua ediyordu? Gerçekten fark var mıydı? Onunla ilgili anıları Hanım'ın kilere dönüşmüştü. Ayağa kalktı, Pisana Bakite'sinin yanına gitti ve kemikli parmaklarını mermerden kumaş üzerinde hassasça gezdirdi. Sonra dönüp, kiliseden ayrıldı.

Bir an merdivenin başında durup iki ailenin birbirine ne kadar zıt olduğunu düşündü.

Rucellai'ler bu kiliseyi 1265 yılında inşa ettirmişlerdi, aynı senelerde de Buonarroti ailesi servete kavuşmuştu. Rucellai'er işinin ehli insanları tanırdı, neredeyse sanatlarının yaratıcısı olanları: Resimde Cimabue 14. yüzyılın son senelerinde ve 1365'te Nino Pisano. Şimdi bile, 1488'de, Medici'lerle tatlı bir rekabet içindeydiler.

Yunanistan, Sicilya ve Roma'da çıkarılan mermerler yüzünden Buonarroti'ler ise hiçbir kilise yaptırmamışlardı. Benzer varlığa sahip aileler yaptıırırdı. Neden onlar yaptırmamıştı?

Koronun arkasında arkadaşlarının malzemeleri iskeleye taşıdıklarını görebiliyordu.

Buonarroti ailesinin geçmişte de günümüzde de dindar olmamaları yeterli bir sebep miydi? Lodovico'nun söylemleri dindar ifadelerle süslenmiş olurdu. Ama Monna Alessandra oğlu için:

"Lodovico hiçbirine uymasa da kilise kurallarının hepsini onaylar." derdi.

Buonarroti'ler her zaman para sahibi sert adamlar olmuşlardı. Para hakkında doğuştan gelen bir kurnazlıkları vardı ve onu ateşli bir şekilde korurlardı. Bir Toskanalıya zenginlik için tek kaynak olabilecek arsa ve toprağa yatırıma olan istekleri, Buonarroti'leri sanat için bir servet harcamaktan kurtarmış mıydı?

Michelangelo, Buanorrati ailesinde en basitinden bile resim veya heykel gördüğünü hatırlamıyordu. Bu, evlerde nesilden nesile aktarılan dini çalışmaların olduğu, dünyanın en yaratıcı şehrinde 300 yıldır varlık gösteren bir

aile için başarılması zor bir işti. Rucellai kilisesinin fresklerine son bir kez bakmak için döndü, Buonarroti'lerin cimrilikle kalmayıp, sanat düşmanı olduklarını fark ederek kalbi parçalandı. Çünkü onlar sanat eserlerinin sahiplerini de küçümserlerdi.

İskelenin üzerindeki Bugiardini ona seslendi. Bütün stüdyo uyum içinde hareket ediyordu. Bir gün önce panelin üzerine kalın bir kat sıva çekmişti, şimdi de sadece boyanacak kısmını temizliyordu. Baldinelli ve Tedesco Ciego ile beraber ıslak panelin üzerine sermiş oldukları büyük resim taslağını kaldırdılar.

Ghirlandaio, sivri fildişi çubukla yeni sıvanın üzerindeki figürlerin hatlarını kazıdı ve sonra kaldırılması için işaret verdi. Genç çıraklar iskeleden güçlükle indiler. Ama Michelangelo, Ghirlandaio'nun mineral toprak renklerini küçük su şişelerinde karıştırmasını, fırçasını sıkıp resmine başlayışını seyretmek için kaldı.

Kendinden emin ve o gece pilaster kurumadan işini tamamlayabilmek için hızlı bir şekilde çalışmalıydı. Eğer geç kalırsa, kilisede oluşan hava akımı boyanmamış pilaster üzerinde çatlaklar oluşturacaktı ve bu parçalar lekelenip küflenecekti. O gün ne kadarını bitirebileceğini kestiremezse, kalan pilaster ertesi gün kesip çıkarılmak zorunda kalacaktı ki, bu da fark edilir bir iz oluştururdu. Rötuş yasaktı, sonradan eklenen renkler, freskte renk değiştirmeye neden olan, karartan tutkal içeriyordu. Bu da freskin renk değiştirerek kararmasına sebep olurdu.

Michelangelo bir koca suyla ayakta bekliyor, Ghirlandaio'nun hızlı hareket eden fırçasının hemen

önüne su serperek nemli kalmasını sağlıyordu. Hiçbir korkağın fresk yapmaya kalkışamayacağı sözünün anlamını ilk defa gerçekten kavramıştı. Ghirlandaio'nun cesurca ilerleyip, başının üzerinde içi olgun meyvelerle dolu sepet taşıyan kızı resmedişini seyretti. Dalgalanan elbisesi Floransalı kızları hamile kadın gibi gösteren moda uygundu. Mainardi yanındaydı. Elizabeth'i ziyarete gelmiş Tornobuani ailesinin varlıklı ve yaşlı iki halasını çiziyordu. Benedetto iskelenin en üstündeydi.

Çapraz kirişli tavanı özenle, ayrıntılı biçimde boyuyordu. Granacci'ye arka planın merkezindeki hizmetçi kız verilmişti, hizmetçi Elizabeth'e bir tepsi getiriyordu.

David bol oymalı yatağa yaslanmış Elizabeth üzerine çalışıyordu. Kendisine kapı ve pencere çerçevelerinin verildiği Bugiardini, Michelangelo'yu yanına çağırdı, biraz su serpmesini işaret etti, sonra Elizabeth'in başının üzerine çizdiği minik pencereye hayranlıkla bakarak geri çekildi.

"Hiç bu kadar güzel bir pencere görmüş müydün?"

"Fevkalade, Bugiardini," diye yanıtladı Michelangelo.

"Özellikle arasından bakabildiğimiz şu açıklık."

Bugiardini çalışmasını inceledi, şaşkın ama gururlu:

"O kısmı da mı beğendin? Tuhaf, orayı henüz boyamamıştım."

Ghirlandaio, Mainardi'nin de yardımıyla Floransa ipekleri ve mücevherleriyle özenle donatılmış genç ve seçkin Givonna Tornabuoni'yi çizerek tabloyu doruğa ulaştırdı.

Ne yüksek baskılı yatağında oturan Elizabeth, ne de peykede oturan bir güzelin memesini emen John'la ilgileniyordu. Doğrudan Ghirlandaio'ya bakıyordu. Tablo beş günlük sıkı bir çalışmayla oluşturuldu. Michelangelo'nun boyama izni yoktu. İkiye bölünmüştü. Bir yanı stüdyoda sadece üç aydır bulunuyor olmasına karşın duvarı boyamak için diğerleri kadar yetkin olduğunu diğer yanı da bütün bu hummalı çalışmanın onunla bir ilgisinin olmadığını söylüyordu. Dışlanmanın kendisini çok üzdüğü anlarda korodan ve stüdyodan kaçıp kendi dünyasına çekilmek istiyordu. Sonuna doğru pilaster kurumaya başladı. Yanık limon karbonik asitini havadan geri alarak renkleri sabitledi.

Michelangelo pigmentlerin renkli pilastere uygulanmasının hata olduğunu düşünüyordu, yüzeyde kalıyorlardı. Şimdi bütün tuval renklerini ışıktan, soğuktan ve nemden koruyacak olan cila ile kaplıydı. Olağanüstü olansa her geçen gün yavaşça kuruyan boyaların Ghirlandaio'nun stüdyoda elde ettiklerine daha çok benziyor olmasıydı.

Sonraki Pazar günü ayin için Santa Maria Novella'ya yalnız gitti. İbadet eden Floransalılar kısa kadife farsettiler, hacimli devetüyü pelerinler, süslü kürk işlenmiş uzun şapkalar içindelerdi. Resimlerden sızmış gibi görünen bu canlılık ve tazelik karşısında kendini mahçup hissetti. Sekiz kadın mozaiklerden yapılmış natürmortlardı.

Kesinlikle John'un Elizabeth ve Zachaias'ın mütevazı ailesine katılışı gibi değildi. İtalya'nın ticaret prensinin evinde düzenlenmiş dini hava ve içerikten bütünüyle yoksun bir toplantıydı.

Tablonun önünde dururken Ghirlandaio'nun Floransaya aşık olduğunu fark etti. Bu şehir onun diniydi. Hayatını bu şehrin insanlarını, saraylarını, zarifçe döşenmiş odalarını, mimarisini, yaşam dolu caddelerini, dinini, dini politik gösterilerini resmederek geçiriyordu. Ne göz vardı! Ondaki hiçbir şey kaçamazdı. Kimse onu Floransa'yı resmetmesi için atamadığından, Floransa'yı Kudüs'e çevirmişti. Filistin Çölü, Toskana'dır.

Bütün İncil insanlarını da modern Floransalılara... Floransalılar Hristiyanlardan çok pagan oldukları için herkes Ghirlandaio'nun sofistike portrelerinden memnundu.

Michelangelo üzgün bir hâlde kiliseden çıktı. Suretler enfesti. Ama öz neredeydi? Başında birbirinin üzerine çıkan düşünceleri açıklığa kavuşturmaya çalışırken puslu gözleri etrafta geziniyordu. Gördüklerini nasıl kaydedebileceğini öğrenmeyi o da isterdi. Ancak 'ne gördüğünün' her zaman daha önemli olacağını hissetti.

8

Duomo'ya sürüklendi. Genç adamlar gülüp, geçit alayını seyretmek için soğuk mermer basamaklarda toplanmışlardı. Floransa'da her gün panayır olurdu. Pazar günleri Doğu'yla ticareti sayesinde Venedik'i gölgede bırakmış olan İtalya'nın bu en zengin şehri, otuz üç finans sarayının herkese refah sağladığını kanıtlamak için sokağa dökülürdü. Floransa kızları sarışın ve narin olurlardı, başları dik yürürler, başlarına renkli örtüler örter, uzun kollu, uzun yakalı ve kat kat pileli elbiseler giyerlerdi. Göğüsleri daha ince bir kumaş altında ana hatlarıyla belli olurdu.

Daha yaşı erkekler koyu renkli pelerinler giyiyor ama varlıklı ailelelerin genç erkekleri bacakları ayrı renklere boyanmış ve ailelerinin armalarıyla kaplı pantolonları sayesinde Duomo merdivenleri ve Vaftizhane arasında büyük farklılık yaratıyordu. Beraberlerindeki maiyetleri onları aynı kıyafetle takip ederlerdi. Jacopo, katedralin çentikli bronz tuğla kaplı ön yüzüne yaslanmış eski zaman etoburlarından birisinin tepesinde oturuyordu. Buradan, gelip geçen kızlar hakkında ardı arkası gelmeyen yorumlar yapıyor, rezil bakışlarıyla en yüce övgüsünü sarf ediyordu:

“Yatağa atılabilir.”

Michalengelo Jacopo’nun yanına gitti, elini sevecenlikle etoburun üzerinde gezdirdi ve parmaklarını, savaşı insanların ve atların cenaze alayına doğru uzattı:

“Şu mermer figürlerin hayatta olup, nefes alıp verdiklerini hissedebiliyor musun?”

Sesinde öylesi bir iftihar vardı ki arkadaşları dönüp ona baktı.

Şimdi sırrı Floransa’nın alacakaranlığına karışmıştı, Vaftizhaneyi ve katedrali tutuşturan günbatımına... Açlığı durumu düzeltti:

“Tanrı ilk heykeltıraştı; ilk figürünü yarattı: Adem ve kanunlarını koymak istediğinde hangi materyali kullandı? Taş. On Emir Musa için taşa kazınmıştı. İnsanların kendileri için yonttukları ilk aletler nelerdi? Taş. Duomo’nun merdivenlerine yayılmış şu resamlara bak. Kaç heykeltıraş var orada?”

Çıraklar bu patlama karşısında donup kaldılar. Jacopo bile kızları incelemeyi bıraktı. Hiç bu denli telaşlı konuştuğunu duymamışlardı. Sönen ışıktaki gözleri amber gibi ışıldıyordu. Artık neden heykeltıraş kalmadığını anlattı; ressamların kolayca kullanabileceği fırçaların, kalemlerin ve karakalemin aksine çekiç ve keski için harcanan güç hem vücudu hem de zihni aynı ölçüde yoruyordu.

Jacopo yuhaladı. Granacci genç arkadaşına cevap verdi.

“Eğer sanatın ölçütü aşırı yorgunluksa, keski ve ağır kaldıraçlarıyla dağdan mermeri çıkaran taş ocağı işçisi heykeltıraştan daha soyludur, demirci sarraftan, duvarcı mimardan.”

Michelangelo'nun yüzü kızardı. Kötü bir giriş yapmıştı. Jacopo, Tedesco ve diğer iki çırağın pis pis sırttan suratlarına baktı.

“Ama sanat eserinin gerçeği yansıttığı ölçüde değerli olduğunu kabul etmelisin? O zaman heykel gerçek forma yaklaşır, çünkü mermerle çalıştığı zaman figür dört tarafta da ortaya çıkar...”

Kelimeler, genellikle aralıklı, birbirinin üzerine dökülüyordu. “Ressam, resmini düz bir zemine taşıdı ve perspektifi de kullanarak insanları, gördüklerinin bütün bir sahnenin tamamı olduğuna inandırmaya çalıştı.

Resimdeki bir insanın etrafında yürümeye çalış, veyahut bir ağacın! Bir göz aldanmasıydı, bir sihirbazlık numarası. Şimdi, heykeltıraş, ah! O bütün gerçekliği işledi. Bu yüzden gerçekliğin sahtelikle olan ilişkisi gibi heykeltıraşlık da resim arasında benzer bir ilişki vardır. Bir

ressam hata yaparsa ne olur? Yamalar ve tamir eder. Bir başka boya tabakası daha oluşur. Oysa heykeltıraş mermeri sahip olduğu formuyla görmek zorundadır. Kırılan parçaları yapıştırıramaz. Bu nedenle artık heykeltıraşlar yok çünkü bin kez daha fazla karar ve görüş hassasiyeti gerektiriyor.”

Birden durdu ve zorla bir nefes aldı.

Jacopo tüneğinden atladı, devraldığını gösterir bir şekilde kollarını uzattı. Zekiydi, resmi severdi ve üzerinde çalışamayacak kadar tembel olmasına rağmen resimden anlardı.

“Heykeltıraşlık baş belasıdır. Ne yapabilirler? Bir adam, bir kadın, bir aslan, bir at. Sonra yine en başa. Tek düze. Ama ressam bütün evreni çizebilir: gökyüzünü, güneşi ve ayı ve yıldızları, bulutları ve yağmuru, dağları, ağaçları, nehirleri, denizleri. Heykeltıraşların hepsi sıkıntıdan yok oldu.”

Sebastiana Mainardi gruba katıldı ve ayakta dinlemeye başladı. Eşiyle haftalık yürüyüşlerine çıkmışlardı. Bütün Floransalılar gibi kadınlardan daha çok hoşlandıkları Duomo'ya döndü ve bu gençlerin arasına katıldı. Çoğunlukla soluk olan yüzü yer yer renkliydi.

“Bu, doğru! Heykeltıraş sadece güçlü bir kola ve boş bir zihne ihtiyaç duyar. Evet, baş; heykeltıraşın basit tasarımını çizdikten sonra keskilerle ve çekiçlerle çalıştığı yüzlerce saat boyunca aklından neler geçer. Hiçbir şey! Ancak bir ressam resmin tamamlayıcı parçalarını birleştirmek için aynı anda binlerce şey düşünmek zorundadır.

Üçüncü boyut yanılması yaratmak ustalıktır. Ressamın heyecanlı, heykeltıraşınsa sıkıcı bir hayat sürmesinin nedeni budur.”

Michelangelo’nun gözlerinden öfkeli yaşlar döküldü, içinde hissettiği taş şekillerini kelimelere dökemediği için kendisine küfretti.

“Resim ölümlüdür: şapeldeki bir yangın, aşırı soğukla resim solmaya, çatlamaya başlar. Ama taş ölümsüzdür. Hiçbir şey onu yok edemez. Floransalılar kolezyumu yıktıklarında bloklarla ne yaptılar? Duvara dönüştürdüler. Toprağın altından çıkarılan 2-3 yüzyıllık Yunan heykellerini düşünün. Bana iki yüzyıllık resim gösterin. Şu Roma mermer etoburuna bakın; yapıldığı ilk günü gibi temiz ve güçlü...”

“Ve o zamanki gibi soğuk!” diye ekledi Tedesco.

Mainardi dikkatleri toplamak için kolunu kaldırdı.

“Michelangelo,” sesi yumuşaktı. “Heykeltıraş kalmasının nedeninin malzemenin maliyeti olabileceğini hiç düşündün mü? Bir heykeltıraş kendisine mermer ve bronz tedarik edilebilecek kişi ya da kurumlara ihtiyaç duyar.”

Floransa’nın pamuk loncası, Vaftizhane’nin kapılarını yapılabilmesi için 40 yıl boyunca Ghiberti’ye finansal destek sağladı. Cosimo de’ Medici, Donatello’ya ihtiyacı olan kaynaklar sundu. Sana kim taş sağlayabilir, sen onun üzerinde çalışırken sana kim destek olur? Resim ucuzdur, iş çoktur; bu yüzden çırak alabiliyoruz. Heykel üzerinde çalışıp ölümcül hatalar yapmak konusuna ge-

lirsek, bu durumda fresk üzerine çalışan sanatçıya ne demeli? Eğer heykeltıraş taşın olması gereken şekli bilmek zorundaysa, ressam da ıslak pilastere uygulanan boyanın kuruduğunda neye benzeyeceğini bilmek zorunda değildir?

Michelangelo hissiz bir şekilde bunun doğruluğunu kabul etmek zorunda kaldı.

“Bunun yanında,” diye devam etti Mainardi, “Heykeltıraşlıkta başarılabilecek her şeye Ghiberti, Orcagna, Donatello tarafından zaten ulaşıldı. Desidero de Settignano’yu ya da Mino de Fiesole’yi ele alalım, Donatello’nun çok güzel, etkileyici kopyalarını yaptılar ve Bertoldo, Donatello’ya figürlerini seçmek için yardım ederken onun Ghiberti’den aldığı sırları öğrendi. Donatello’nun muhteşem konseptlerinin minyatürlerinden başka ne yaptı? Şimdi hasta ve ölüm döşeginde, işi artık bitti. Hayır, heykelin alanı çok dar olduğu için heykeltıraş kopya etmekten biraz daha fazlasını yapabilir sadece.”

Michelangelo arkasına döndü. Keşke daha fazlasını bilseydi! Boşlukta figürler tasarlayanın görkemine onları ikna edebilirdi.

Granacci çocuğun koluna dokundu usulca,

“Proxiteles’in söylediklerini unuttun mu Michelangelo? Resim ve heykeltıraşlık aynı ana babadandır. Kardeş sanatlardır.”

Michelangelo taviz vermeyi reddetti. Tek bir söz etmeden soğuk mermer basamaklardan indi. Duomo’dan

uzaklaşarak Arnavut kaldırımli sokaklardan evine doğru yürüdü.

9

Gece uykusuz geçti. Sağına soluna dönüp duruyordu. Lodovico pencereden giren havanın yaylı tüfekten yapılan atış kadar tehlikeli olduğunu düşündüğü için oda iyice ısınmıştı. Yatağını paylaştığı Buonarroto diğerkleri gibi sakince uyuyordu. Michelangelo'dan iki yaş küçük olmasına rağmen beş oğlanı o idare ederdi.

Kapıya yakın olan, etrafına perdeler çekilmiş yatakta Buonorroti evlatlarının meleği ve şeytanı yatıyordu. Günlerini aziz olma hasretiyle geçiren ve Michelangelo'dan bir buçuk yaş büyük olan Lionardo ve Lucrezia'nın kendisini disiplin etme çabalarına karşın mutfağı yakan, ebeveynlerine karşı kaba, tembel ve dört yaş küçük Giovansimone vardı.

En gençleri Sigismondo hâlâ Michelangelo'nun ayak ucundaki küçük tekerlekli karyolada yatıyordu. Michelangelo, öğrenme kapasitesi olmadığı için bir budaladan başka bir şey olamayacağını düşünüyordu. Yavaşça yataktan sıyrıldı. Küçük çekmeceli dolaptan aldığı peştamal, gömlek ve sandaletleri giydi ve evden ayrıldı. Yeni yıkanmış caddeleriyle ve temizlenmiş verandalarıyla Via dell'Aguillara'yı geçti, bitmemiş tuğlalarıyla kaba ve karanlık duran Fransiscon Kilisesi'nin bulunduğu Piazza Santo Croce'ye geldi. Yanları açık galeriyi geçerken dört alegorik figür tarafından tutulan Nino Pissano etoburunu aradı gözleri. Kent duvarlarının sınırındaki Via dell'Posso'dan sola döndü, önce hapishaneyi sonra da Sienalı

Azize Catherine'nin yeğenine ait olan evi geçti ve cadde-
nin sonunda Swallows köşesindeki şehrin ünlü eczanesini.
Buradan Via Pietrapiana, Flat Stones caddesine döndü.
Bu cadde Sant Ambrogio Meydanı'na çıkıyordu. Piazza
Santamrogio'nun kilisesinde heykeltraşlar Verrocchio ve
Mino da Fiesole yatıyordu. Meydandan, Via Pontassie-
ve diye bilinen köy yoluna kadar Borgo la Croce'yi ta-
kip etti. Bu yolun sonunda Arno'nun kolu olan Affrico
River'a vardı. Yeşil kıyısı, ağaçlar ve zengin bitki örtü-
süyle kaplıydı. Via Piagentina'dan sonra eski bir Roma
kalesi olan Varlungo'ya ulaştı. Varlungo bir küme ev-
den oluşuyordu. Son bir kez sola döndü ve Settignano
yokuşunu çıkmaya başladı. Bir saattir yürüyordu. Sıcak
ve parlak bir şafak patladı. Karanlık uykularından uya-
nan Toskana tepelerini seyretmek için yamaçta durdu.
Ressamları çok etkileyen doğa güzelliklerini, yeşillenen
buğdayların arasındaki kırmızı gelincikler, siyaha çalan
selvileri umursamazdı.

Hayır, Arno vadisini bir heykel gibi şekillenmiş olduğu
için seviyordu. Tanrı en yüce hakkaktı; şiirsel tepeler,
hiçbir sırası bir tasarımcının elinden çıkmamış, geriye
doğru kıvrılıp devam eden, kendisini takip eden tepeleri
tamamlıyordu. Gözün alabileceği her şey özenle tasar-
lanmıştı. Açık havada uzaktaki zirveler, dalgalı bayırlar,
villalar, ağaçlar kilometrelerce ötede olmalarına rağmen
elini uzatsan dokunulacak gibi görünüyordu. Burada do-
ğanın perspektifi tersineydi, ne kadar uzaksa o kadar el
altında görünüyordu.

Toskanalılar doğuştan heykeltıraştı. Manzarayı ele ge-
çirdiklerinde, taştan teraslarını, üzüm bağlarını, zeytin

bahçelerini tepelerle uyum içinde kurarlardı. İki saman yığını aynı olmazdı; her bir aileye farklı bir heykelsi şekil miras kalırdı. Dairesel, dikdörtgen, şemsiye, çiftliği simgeleyen çadır.

Tepelere giden araba yolunu çıktı. Duvarlarla çevrelenmiş bu tepecikler Toskanalıların destekçisiydi. Hem güvenliğini sağlıyordu hem de arazisini ve özerkliğini devam ettirmesini.

Yüz nesil dayanacak sağlamlıkta inşa edilmişti ve aşağıya uzanan yamaçları tutacak şekilde on üç ayak yüksekliğe kadar çıkıyordu. Taş egemendi; onunla çiftliklerini villalarını inşa ederlerdi, arazilerini çevrelerler, toprağı tutmak için taraçalarlardı. Doğa taştan yana cömertti. Tepeler işenmemiş taş ocaklarıydı. Bir Toskanalı toprağı parmağıyla eşeleyecek olsa bir sene yetecek yapı malzemesiyle karşılaşırđı. Yavan kayayla yapılan inşaatlar bile işlenmiş gibi dururdu.

“İnsanın toprağı işleme becerisi onun ne kadar medeni olduğunu gösterir.”

Maina’daki bir taş ocağının kapattığı yoldan ayrıldı. Annesinin ölümünden sonra 4 yıl boyunca çevreyi gezecek zamanı olmuştu, oysa okulda olması gereken en uygun yaşlardı bunlar. Settignano’da usta yoktu. Babası da umursamayacak kadar içe dönüktü. Her bir kaya parçasını, ağacını bildiğı tepeye tırmanıyordu şimdi.

Gri bir kiliseyi çevreleyen bir düzine evden oluşan Settignano’ya ulaştı. Taş işçiliğinin merkeziydi, nesillerdir Floransa’yı süsleyen en iyi scapellini’yi beslerdi. Şe-

hirden sadece iki mil ötedeydi, vadi tabanındaki ilk yükseltideydi. Kasaba için iyi bir vurgundu. Settignano'yu çevreleyen tepelerin taştan kalbi ve kadifeden göğsü olduğu söylenirdi.

Buonarroti'nin evine giderken küçük evlerin arasından yürüdü, tarlaların arasına rastgele serpiştirilmiş üzüm bağlarını geçti. Kısa zaman sonra Desideria'da Settignano'yu yetiştirmiş olan bağa geldi. Ölüm, 63 yaşında çekicini ve keserini bıraktırmıştı ona. Ama o yaşına kadar ünlenmişti zaten. Michelangelo, onun Santa Croce ve Santa Maria Novella'daki mermer lahitlerini biliyordu. Zarif melekleriyle, Meryem Ana o kadar hassas işlenmişti ki ölmüş değil de uyumuş gibi görünüyordu. Desideria, genç bir taş işçisi olan Mino da Fiesole'yi almış ve ona mermer işlemeyi öğretmişti. Mino ustasını kaybetmenin üzüntüsüyle Roma'ya gitmişti.

Şimdi Floransa'da hiç heykeltıraş kalmamıştı. Donatello ve Pollaiuolo kardeşleri eğiten 33 sene evvel ölmüştü. 22 yıl önce dünyadan ayrılan Donatello yarım yüzyıl boyunca bir stüdyoyu idare etmişti, ama onun takipçilerinden Antonio Rossellina öleli dokuz, Luca della Robbia öleli altı sene olmuştu. Verrochia ise çok kısa süre önce, dört sene evvel Pollaiuolo kardeşler Roma'ya taşındı ve Donatello'nun en gözde öğrencisi, bütün bilgisinin ve atölyesinin varisi Bertoldo ölüm döşegindeydi. Luca'nın eğittiği Andrea ve Giovanni della Robbia, taş heykeltıraşlığını sırlanmış kızıl rölyefler için terk etmişti.

Evet heykeltıraşlık ölmüştü. 100 yıl önce doğmuş olmayı dileyen babasının aksine Michelangelo sadece 40 yıl önce doğmuş olmayı diliyordu, böylece Ghiberti'nin öğrencisi

olabilecekti; ya da 30 sene önce olsaydı Donatello'nun; 10-20 ya da 5 sene önce Pollaiuolo kardeşler, Verrochia veyahut Luca della Robbia tarafından mermer üzerine eğitim alabilirdi.

Çok geç doğmuştu. 250 yıl boyunca Nicola Pisano bazı Yunan ve Roma mermerlerini çıkarıp hakketmeye başladığından beri Floransa ve Arno vadisinde muhteşem heykel hazinesi yaratılmıştı. Gizemli bir vebanın Toskana heykeltıraşlarının sonuncularını almasıyla bütün örnekler o kadar görkeme ulaştıktan sonra yok oldular.

Kalbi kırık yoluna devam etti.

10

Dönemeçli yolun birkaç yüz metre aşağısında Buonarroti villası bulunuyordu. İki hektarlık çiftliğin tam ortasındaki yapı yabancılara uzun süreli kiraya verilmişti. Aylardır buraya gelmemişti. Yine her zaman olduğu gibi evin güzelliğine ve genişliğine şaşırılmıştı. 200 yıl önce en iyi Maiano selvi ağacı pietra serenadan yontulmuştu, yalın çizgileriyle ve vadiye bakan geniş sundurmasıyla zarif görünüyordu. Altındaki nehir bir kuyumcu dükkânı gibi parlıyordu.

Annesini bu evde dolaşırken hatırlayabiliyordu. Alttaki geniş sundurmada örgü örerken, Buonarroti arazilerine, küçük ırmak ve karşı sırttaki duvarcı Topolino ailesine bakan köşedeki büyük odasında ona iyi geceler öpücüğü verirken.

Arka bahçeye geçti. Kemik dokulu taş patikanın arkasında ilk resim dersini aldığı taramaları ve çapraz gölge-

lendirmeleriyle karmaşık yapıdaki sarnıç bulunuyordu. Sonra bir tarafında buğday, diğer tarafında olgunlaşmaya başlayan üzümlerle dolu tepeden aşağı seğırtti. Dipte gür yapraklarla gölgelenmiş derin ırmağa vardı. Gömleğinden, pantolon ve sandaletlerinden sıyrılıp soğuk suya daldı. Gergin ve yorgun tenindeki ıslaklığın tadını çıkarıyordu. Çıktıktan sonra kurumak için sıcak güneşin altında bekledi, kıyafetlerini yeniden giydi ve tazelenmiş bir şekilde karşı yamaca tırmandı.

Bahçeye gelince durakladı. Kendisi için evi ve güvenliği temsil eden şu resmi çok severdi: Oluklu bir sütunu düzlemek için tavllanmış demir keskiyle çalışan baba, bir sıra basamağa eğim veren en küçük çocuk, kibar bir pencere çerçevesi doğrayan ve kapı panosu işleyen ağabeyler ile ince ırmak kumuyla sütunu cilalayan büyük baba. Hemen arkalarında üç kemer, onların da altında koşuşturan ördekler, tavuklar ve domuzlar.

Çocuğun zihnindeki taş işçisi ile heykeltıraş arasında hiçbir fark yoktu. Çünkü taş işçileri zanaatkârlardı, çünkü pietra serenanın rengini ve tohumunu dışarı çıkarırlardı.

Zanaatkârlık derecesi bakımından fark olabilirdi.

Ama tür bakımından asla, Pazzi, Pitti ve Medici sarayları için kesilen, şevlenen, dokunmuş gibi işlenen her taş bir heykel parçası muamelesi görürdü. Settignano için taş işçiliği buydu. Daha küçük seviyedekiler, küçük evler için rutin bloklar ve caddeler için kaldırım taşları yapmaya mahkûmdu. Bütün Floransa'lılar en basit kaldırım taşlarından bile o kadar gurur duyuyorlardı ki Palazzo della

Signoria'da asılmak için karga tulumba arabaya bindirilen sefilin:

“Böyle biçimsiz bloklar kesen hangi aptal” sözüyle övünürlerdi...

Babası Michelangelo'nun ayak seslerini duydu.

“Merhaba, Michelangelo.”

“Merhaba Topolino.”

“İşler nasıl gidiyor?”

“Fena değil. Seninkiler?”

“Sayın Lodovico?”

“İyi gidiyor.”

Topolino, Lodovico'nun durumunu aslında pek önemsemezdi. Michelangelo'nun buraya gelmesini yasaklamıştı. Kimse ayağa kalkmadı çünkü taş ustası üslubunu pek bozmazdı, diğer iki büyük çocuk ve Michelangelo ile yaşıt olan sıcak bir selamlamayla onu karşıladı.

“Hoş geldin, Michelangelo.”

“Sağlıcakla Brno. Gilberto, Enrico.”

Taş ustasının sözleri kısa ve basitti, çekicinin bir tek darbesi uzunluğundaydı. Taş yontmaya başladığı zaman, hiç konuşmazdı; bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, dudaklarından tek kelime dökülmezdi, sadece omuzların ve keskiyle hareket eden elin ritmi olurdu. Sonra mola verdiği zamanlarda konuşmaya başlardı; bir, iki, üç, dördüncü

cümle kalan dört sayıya uymalıydı. Uymazsa söylenmezdi ya da yarım kalırdı. İşin içine düşünme de giriyorsa toplamda yedi eden birkaç iş arasına bölünecekti.

Ancak taş ustası, düşüncesini tek bir 4 birimlik molada açıklanacak ölçüye indirmişti. Bir taş ustası okula gitmezdi. Topolino sözleşmesini, anlaşmasını parmaklarıyla yapardı.

Çekiş çocukların eline altı yaşındayken tutturulmuştu. Tıpkı Michelangelo gibi. Ve on yaşına kadar tam zamanlı çalışırlardı. Taş halkasının dışındakilerle evlenilmezdi. Maiana'daki taş ocağında yapıldığı gibi inşaatçılarla, mimarlarla yapılan anlaşmalar nesilden nesile aktarılırdı. Dışarıdan hiç kimse işe alınmazdı. Kemerler arasında üzerinde klasik taş uygulamaları olan uzun bir pietra serena parçası vardı. Balık sırtı, subbia delgi oyuğu, rustik, çapraz tarama, lineer, eğim, sağa ortalı; Michelangelo'ya verilen ilk alfabe. İncil'i ve Dante'yi okuyabilmesi için öğretilmiş olandan daha rahat kullanabildiği alfabe.

Topolino konuştu. "Ghirlandaio'ya çırak olmuşsun."

"Evet."

"Hoşuna gitmedi mi?"

"Çok da değil"

"Çok fena."

"Başkasının işini yapan sepette çorba kaynatıyordur," dedi yaşlı büyükbaba.

"Neden kalıyorsun?" Soruyu soran ortanca çocuğu.

“Gidecek başka neresi var?”

“Bizim taşçıya ihtiyacımız olabilir.” Öneri Bruno’dan gelmişti.

Michelangelo’nun gözleri büyük kardeşten babalarına kaydı.

“Doğru mu?”

“Doğru.”

“Beni çırak olarak alacak mısınız?”

“Konu taşsa sen çırak olarak alacak mısınız?”

“Konu taşsa sen çırak olmazsın.

Payını alırsın.”

Yüreği hopladı. Ailenin midesine gidecek yiyecekten pay sunulduğu sırada Michelangelo Topolino’dan yüksekte duruyordu.

“Babam...”

“Al işte!”

“Kesebilir miyim?”

Dişliyi döndüren büyükbabaları: ““En küçük bir şeyin bile yardımını dokunur’ dedi babaları. Pisa’da teknesi karaya oturan oğlu için Arno’ya işiyordu bu adam.”.

Michelangelo bir elinde keski diğerinde çekiç, taslağı çıkarılmış sütunun önünde oturdu. Bunların ağırlığını

seviyordu. Taş soyut değil, somuttu. Aşk ve din üzerine tartışıldığı gibi taş üzerinde her açıdan tartışılmazdı. Hiçbir teorisuen taşı ocağından ayrı düşünmemişti.

Aylardır uzakta olmasına rağmen paslanmayan, doğuştan gelen yeteneği vardı. Onun darbeleri altında pietra serena bir pasta gibi dağıldı. Nefes alışverişi ile çekicinin aşağı yukarı hareketi arasında doğal bir ritim vardı. Taşla bu temas, dünyanın düzeldiği hissini verdi. Darbelerin etkisi cılız kollarından omuzlarına, gövdesine diyaframından geçerek bacaklarına güç dalgası yaydı.

Çalıştıkları pietra serena ılık, canlı gri tonlarında, değişen ışığı yansıtan baktıkça iç açan bir malzemeydi. Sağlarındı ama işlenebiliyordu, esnekti, neşeli bir renge sahip olduğu kadar neşeli bir karaktere de sahipti. Onunla çalışan herkese İtalya'nın mavi gökyüzünün dinginliğini taşıyordu.

Topolino'lar ona taşla nasıl arkadaşça çalışılacağını öğretmişti, ne kadar katı görünse de onun doğal formunu bulmayı, dağlarını, vadilerini ve ona asla sinirli ya da anlayışsız yaklaşılmaması gerektiğini.

“Taş seninle çalışır. Kendisini açığa çıkarır. Ama doğru vurmalısın. Taş, keskiye gücenmez. Buna bozulma denmez çünkü değişim onun doğasında vardır. Her taşın kendi karakteri vardır. Anlaman gerekir. Dikkatlice işle yoksa dağılır. Taşın kendisini mahvetmesine asla izin verme.”

“Marifeti ve sevgiyi taşın kendisi verir.”

İlk dersinde gücün ve dayanıklılığın kollarda ve aletlerde değil taşın kendisinde olduğunu öğrenmişti. Taş ustasıydı, taşçı değil. Ve eğer bir taşçı, taşını cahil bir çobanın hayvanlarını dövdüğü gibi döverse, zengin parlak ve canlı malzeme donuk, renksiz ve çirkin bir hâl alır, onun ellerinde ölür. Tekmelere ve küfürlere, aceleye ve hoşnutsuzluğa karşı yumuşak iç doğasının çevresine sert bir örtü çeker. Şiddet karşısında parçalanabilir ama başarıya zorlanmaz. Anlayış karşındaysa boyun eğer; aydınlanır ve daha çok parlar. Simetriye ve akışkan forma ulaşır. En başından beri taşın gizem taşıdığı öğretilmişti. Geceleri örtülmeliydi, dolunay üzerine düşerse parçalanırdı. Her bloğun içinde çukur veya yamuk bir yer olurdu.

Uysallaştırmak için çuvallarda sıcak tutulmalıydı. Çuvallar da nemli olmalıydı. Sıcaklık gerçek evi olan dağın ona sunduğu dalgalanmayı sunardı. Buz ise düşmandı.

“Taş seninle konuşacaktır. Çekicinle vururken onu dinle.” Taşa en kıymetli yiyeceklerle seslenilirdi: Et.

Taş ustası malzemesine saygı duyardı. Onlara göre dünyadaki en dayanıklı malzemeydi: binlerce yıldır evlerini, çiftliklerini, kilise ve kasabalarını kurmalarına yardım etmenin yanında onlara geçim, ticaret, beceri ve çalışmanın getirdiği gururu sağlamıştı. Taş bir kral değil bir tanrıydı. Pagan Etrüsk ataları nasıl tapınırsa öyle tapınmışlardı. Ona hürmetle dokundular.

Michelangelo onları gururlu adamlar olarak tanırdı. İneklere, domuzlara, üzümlere, zeytin ve buğdaylara bakmak sıradan işlerdi. Ama taşla çalışmak, ah! Yaşadıkları yerdı. Settignanolular taşı çıkarıp şekillendirerek

Avrupa'nın en büyüleyici şehrini; Floransa'yı inşa etmeselerdi ne olurdu? Taş oymacılığının mücevheri, sadece mimar ve heykeltıraş tarafından yaratılan güzelliği değil kendisi olmadan sayısız şekil ve dekorasyon çeşitliliğinin olamayacağı taş işçisidir.

Hayvanlar ve tarlalarla ilgilenen, aynı zamanda fırına bakan Monna Margherita şekilsiz bir kadındı. Evden çıktı ve bir kemerin altında onları dinlemeye başladı. Michelangelo elleriyle çalışmak istediği zaman, Lodovico, Monna Margherita hakkında kötü konuşmuştu.

“Bakıma verilen çocuk onu besleyen kadının huyunu alır.” İki yıl boyunca oğluyla birlikte onu da emzirmişti. Sütü kesilince şarap vermişti. Su, ayinden önceki banyo içindi. Büyükkannesi Monna Alessandra hakkında ne hissediyorsa Monna Margherita için de onu hissediyordu: Sevgi ve güven.

Kadını iki yanağından da öptü.

“Merhaba, genç kızım.”

“Merhaba, madre mia anneciğim”

“Sabır,” dedi kadın. “Ghirlandaio iyi bir ustadır. Sanatı olanın daima payı olur.” Baba ayağa kalktı.

“Maiana mağarasından taş seçmem lazım. Yüklemeye yardım eder misin?”

“Seve seve. Hoşçakal, büyükbaba. Hoşçakal, Bruno. Allahısmarladık Gilberto. Allahısmarladık Enrico.”

“Güle güle, Michelangelo.”

İki güzel öküzün arkasındaki yüksek sırada yan yana oturdular. Tarlalarda zeytin toplayıcıları uzun ağaç saplarından yapılmış merdivenlerin üzerinde hafif üst dalları çentiyorlardı.

Bellerine, karın ve kasıklarına gelen kısmı düz olan sepetler bağlanmıştı. Sol elleriyle dalı tutuyorlar sağ elleriyle de süt sağır gibi siyah zeytinleri topluyorlardı. Toplayıcılar konuşkan olurdu; bir ağaçta iki kişi; dalların arasından konuşurlardı çünkü çiftlikler için sessizlik ölü olmak demektir. Topolino alçak sesle:

“Küçük kargalar birbirlerinin gevezeliklerini severler.”

Bir sıra boyunca kıvrılan yol vadiye kadar indi. Ve birden taş ocağına, Mont Ceceri'ye tırmandı. Maiana virajını alırlarken, Michelangelo, mavi-gri serena ve yol yol kırmızıyla karışan geçiti gördü. Pietra serena yatay katmanlar şeklinde gömülmüştü. Brunelleschi, San Lorenzo ve Santa Spirita Kilisesi'nin enfes taşlarını bu ocaktan seçmişti. Tepenin üzerinde birkaç adam ana kütleden bir parçayı gevşetmek için taş damarına sokulan sivri uç ile çıkarılacak olan bloğun ana hatlarını belirliyorlardı. Birbirini izleyen katmanlardaki iğne izlerini görebiliyordu. Taş katmanları, parşömen yapraklarından sıyrılmış gibi parça parça soyulmuştu. Katmanların gevşetildikten sonra düştüğü alan sütun bu, kesme, ayırma, şekillendirme işlerinden dolayı sıcak ve kumluydu. Adamlar terden sıırıslam olmuşlardı. Şafaktan günbatımına kadar yorulmadan çalışan bu küçük, cılız, dinç adamlar tasarımcının kalem ve cetvelle yaptığını, çekiç ve keski ile yaparak dümdüz parçalar kesebiliyorlardı. Sertlikte ve dayanıklılıkta kayanın kendisi kadar yoğunlardı. Bu

adamları 6 yaşında, Topolino ile beyaz öküzleri sürmeye başladığından beri tanırdı. Onları selamladı ve nasıl olduklarını sordu. Hayatlarını yer yüzündeki en basit, en iptidai kütleye, yaratılışın üçüncü gününde atılan taşla sürdüren ilk insanlar.

Topolino peş peşe yorumlarla yeni çıkarılmış taşı inceledi, Michelangelo bunu çok iyi bilirdi.

“Şunda boğumlar var. Şunda çok fazla demir. Şist; kurbayenin üzerindeki şeker gibi kristallenecek. Bu kovuk çıkacak.”

Sonunda kayaları tırmanıp uçuruma doğru ilerledi. Sertçe nefes verdi:

“Oh, işte güzel bir et parçası.”

Gerilimi yayıp taşın kendisini kaldırmanın bir yolu vardı. Michelangelo’ya omzunu çıkarmadan malzeme yoğunluğuyla nasıl başa çıkacağı öğretilmişti. Bacaklarını genişçe açtı, ağırlığını kalçalarına verdi; Topolino taş ve zemin arasındaki ilk yarığı demir çubukla açtı. Yer açmak için taş, kaya bloğunun üzerinde ilerletti sonra işçilerin yardımıyla blok, öküz arabasının arkasıyla yukarı taşındı.

Michelangelo gömleğiyle yüzündeki teri sildi.

Kuzeydeki dağlardan gelen yağmur bulutları Arno’ya indi, Topolino’ya veda etti.

“Yarına,” diye yanıtladı Topolino. Öküzlere gidecekleri yönde hafifçe vurdu.

Ertesi güne kadar, diye düşündü Michelangelo yarın, yine ailenin yanında olacağım.

Madenden ayrıldı. Fiesole'nin aşağısındaki tepede durdu. Yukarıya çevirdiği yüzüne ılık yağmur damlaları düşüyordu. Zeytinlerin üzerindeki koyu yaprak yığınları gümüşü yeşile dönmüştü. Buğday tarlalarında kadınlar başlarında rengârenk örtülerle çalışıyorlardı. Ayaklarının altındaki Floransa'ya sanki birisi kırmızı çatı kiremitlerin oluşturduğu kırmızı halıyı bozarcasına gri pudra serpiştirmiş gibiydi.

Sadece katedralin kubbesi ve Signoria'nın kulesinin yukarı doğru yaptığı atılım dikkati çekiyordu. Bu tamamlayıcı semboller altında Floransa zenginleşip serpilmişti.

Dağdan aşağı inmeye başladı, kendisini dört beş metre uzunluğunda hissediyordu.

11

Sormadan bir günlük izin yaptığı için stüdyoya sabah erkenden gitti. Ghirlandaio bütün geceyi mum ışığında çizim yaparak geçirmişti. Traşsızdı. Gök rengindeki sakalı ve çökük avurtları ona münzevi görüntüsü veriyordu.

Michelangelo, patronunun emrinde görkemli bir şekilde duran masanın olduğu platformun yanına gitti. Ghirlandaio'nun kafasını kaldırmasını bekledi, sonra sordu:

“Bir sorun mu var?”

Ghirlandaio ayağa kalktı, ellerini yorgunca göğüs hizasına kaldırdı parmaklarını gevşekçe aşağı yukarı salladı. Sanki dertlerini saklamak istiyordu. Çocuk platforma adım attı ve John'un vaftiz edeceği düzinelerce tamam-

lanmamış İsa eskiziyle karşılaştı. Çizimler zarafet bakımından zayıftı.

“Konu beni korkuttu,” diye kendi kendine homurdandı Ghirlandaio. “Korktum, tanıdık bir Floransa...”

Bir kalem kaptı ve hızlıca kağıdın üzerinde gezdirdi. Ortaya çıkan şey Ghirlandaio’nun zaten tamamlamış olduğu, elinde bir kase suyla bekleyen kel John’un bodurlaşmış figürüydü. Tiksintiyle kalemi elinden bıraktı; uyumak için eve gideceğini mırıldanarak çıktı. Michelangelo serin arka bahçeye çıktı ve Floransa’nın yaz günleri zorla açan aydınlığında çizime başladı. Bir hafta boyunca deneysel çizim yaptı. Daha sonra temiz bir kâğıt aldı ve güçlü omuzları, kaslı bir göğsü, geniş kalçaları, tamamen oval karnı ve büyük sağlam ayaklar üzerine oturmuş gürbüz uylukları olan bir figür çizdi: Bir blok pietra serenayı tek bir çekiç hamlesiyle kırabilecek bir adam.

Michelangelo çizdiği İsa’yı gösterince Ghirlandaio şok oldu.

“Bir model mi kullandın?”

“Settignano’daki taş ustası bana yardım etti.”

“İsa bir taş ustası!”

“O’bir marangozdu.”

“Floransa işçi sınıfından bir İsa’yı kabul etmeyecektir, Michelangelo. Onun soylu olmasına alışkınlar.”

Michelangelo gülümsemesini bastırmaya çalıştı.

“Ben çıraklığa ilk başladığımda sen gerçekten sonsuz olan resmin mozaik olduğunu söyledin ve beni 10.yy’dan kalma, restore edilen Christ Baldovinetti’yi görmem için San Miniato’ya gönderdin. Oradaki İsa, Praton’dan yün tüccarına hiç benzemiyordu.”

“Bu bir hamlık meselesidir, güç meselesi değil.” diye yanıtladı Ghirlandaio, “Gençleri kandırması kolaydır. Sana bir hikâye anlatacağım.

Donatello çok gençken Santa Croce’ye ahşap bir çarımh yapmak için çok zaman harcamıştı ve bitirdiğinde arkadaşı Brunelleschi’ye götürdü. ‘Bana öyle geliyor ki’ dedi, Brunelleschi, bütün uzuvları son derece hassas olan Mesih İsa yerine bir rençber yapmışsın’ yaşlı adamdan böylesi bir eleştiriyi beklemeyen Donatello üzgün bir şekilde, ‘Keşke bu figürü yapmak eleştirmek kadar kolay olsaydı. Bir de kendin dene bakalım!’

Brunelleschi hemen o gün çalışmaya başladı. Sonrasında Donatello’yu akşam yemeğine davet etti. Ama öncelikle iki arkadaş için birkaç yumurta ve biraz taze peynir getirmişti. Donatello, Brunelleschi’nin salonundaki çarımhı gördüğü an o kadar büyülenmişti ki ellerini teslimiyet içinde havaya kaldırdı. Önlüğünde tutmakta olduğu bütün yumurtalar düşerek kırıldılar. Bruelleschi gülerek:

‘Yumurtaları kırdığına göre akşam yemeğinde ne yiyeceğiz Donatello?’

Gözlerini güzel İsa’dan ayırmayan Donatello şöyle cevapladı:

‘İsa’yı yapmak senin işin, rençberleri yapmaksa benim işim.’ ”

Michelangelo her iki çarmıhı da biliyordu. Brunelleschi'ninki Santa Maria Novella'da bulunuyordu. Donatello'nun rençberini Brunelleschi'nin ruhani İsa'sına tercih ettiğini açıkladı. Brunelleschi'nin İsa'sı o kadar zayıf druyordu ki sanki çarmıha gerilmek için yaratılmıştı. Donatello'nun figüründeyse çarmıha gerilme Meryem Ana ve diğerleri haçın ayağında olsalar bile korkunç bir süprize dönüşüyordu.

Belki de İsa'nın ruhaniliği fiziksel naifliğinden ileri gelmiyordu, mesajının dayanıklılığından ileri geliyordu.

Soyut teoloji Ghirlandaio'nun ilgi alanına girmezdi. Çırağın çıkmasını bildirir bir şekilde işine geri döndü. Michelangelo bahçeye çıktı ve çenesi göğsünde batan güneşin altında oturdu. Kendisi için bir değişiklik yaptı.

Birkaç gün sonra stüdyo uğulduyordu. Ghirlandaio, İsa'yı tamamlamıştı ve büyük resim taslağı için onu tam boyutlu renklendiriyordu. Michelangelo'ya son hâlini görmesi için izin verildiğinde afalladı: Bu onun İsa'sıydı! Bacakları ince, açılı bir şekilde duruyordu. Biraz çarpıktı, göğsü, omuzları ve kolları tomruklar taşıyan, evler inşa eden o adamındı, o adama aitti. Yenen yemekleri sindirmiş o yuvarlak çıkıntılı karın, gücüyle ve gerçekliğiyle, Ghirlandaio'nun Tornolovani korusu için çizmiş olduğu bütün natürmort tabloları geçmişti.

Michelangelo, Ghirlandaio'nun aldığını bildirmesini bekleseydi hayal kırıklığına uğrardı. Ghirlandaio tartışmayı ve çocuğun çizimini besbelli unutmuştu. Bir sonraki hafta stüdyo topluca, Santa Maria Noevella'ya

koronun sol tarafına yapılacak hilal şeklindeki Bakirenin Ölümü kaplaması için gitti.

Granacci memnundu, çünkü Ghirlandaio ona boyaması için birçok havari vermişti. Sevgilisi Floransa'yı nasıl tutkulu bir şekilde sevdiğini anlatan bir melodi mırıldanarak iskeleye çıktı. Floransa; Floransa'lılara ait bütün romantik baladların nesnesi. Mainardi de uzanan Meryem'in yanında diz çökmüş figürü ve en uçta Davut'u, en sevdiği temayı beyaz bir villaya dağ yamacından döne döne çıkan Toskana yolunu çizmek üzere iskeleye çıkmıştı.

Santa Maria Noevella sabahın bu erken saatinde Meryem Ana'ların önünde dua eden siyah şallı yaşlı kadınların dışında boş sayılırdı. Tuval örtüsü kara temiz havayla temas etsin diye aşağı indirilmişti.

Michelangelo iskelenin altında fark edilmeden, tereddütlü bir şekilde bekliyordu. Merkezdeki nef boyunca yürüyerek gün ışığına çıktı. Lekelenmiş cam pencerelerin önüne kat kat dizilmiş iskeleyi görmek için son bir kez arkasına baktı. Şimdi hafif batı ışığıyla daha karanlık görünüyordu, birçoğu tamamlanmış ıslıl ıslıl renklerle terleyen fenerlerin önündeki Ghirlandaio'nun çırakları aylamanın karşısında, tuvalle kaplanmış koronun tabanındaki ahşap tezgahta çalışan minyatür çizgilerdi. Pilaster ve kum torbaları, boya malzemeleri için olan ahşap masa, her şey tatlı bir parıltıyla kaplanmıştı.

Kilisenin merkezinde birkaç ahşap sıra vardı. Bir tanesini çekti ve gömleğinden bir kâğıt ve kalem çıkarıp önündeki sahneyi resmetmeye başladı.

İskeleden inen gölgeleri görünce şaşırdı.

“Akşam yemeği vakti” diye duyurdu Granacci. “Tinsel nesnelerin resmedilirken insana bedensel doyum vermesi şaşırtıcı.”

Michelangelo: “Bugün biftek yerine balık yiyeceksin. Haydi git, ben aç değilim.”

Boş kilise ona koronun mimarisini resmetmek için bir şans verdi. Arkadaşlarının çok geçmeden iskeleye yeniden tırmandıklarını hayal edebiliyordu. Güneş batıya doğru bir yay çizdi ve koroyu zengin renklere bürüdü. Birisinin arkasında onu gözetlediğini hissetti, döndüğünde Ghirlandaio’yu gördü. Michelangelo sessiz kaldı.

Ghirlandaio boğuk bir sesle fısıldadı, “Bu kadar küçük bir çocuğa böylesi bir yeteneğin bahşedilmiş olması şaşırtıcı. Bazı noktalarda benden çok şey biliyorsun, oysa onlar için otuz yıl çalıştım ben! Yarın sütüdyoya erken gel. Belki artık bundan sonra senin ilgini daha çok çekebilecek işler yapabiliriz.”

Michelangelo eve döndü, yüzünü sevinç kaplamıştı. Granacci takılarak:

“Kaldırım taşlarının üzerinde uçan kutsanmış bir Fra. Angelico azizine benziyorsun.”

Michelangelo arkadaşına haylaz haylaz baktı.

“Kanatları da var mı?”

“Kimse bu huysuz hâlinle sana aziz demez. Ancak Tanrının yarattığını yeniden yaratmak için gösterdiğin bu dürüst çaba...”

“...Bir tapınma şekli mi?”

“İçinde Tanrı’nın evrenine duyulan bir sevgi olmasa sanatçı neden uğraşsın?”

Michelangelo kısaca yanıtladı. “Tanrı’yı her zaman sevdim.”

Ertesi sabah Via dei Bentaccardi’nin tepesindeki gökyüzü parçası ilk gri küllerin havaya karışmasını sabırsızlıkla bekledi. Via Larga’da, eşekler ve öküzler Eski Pazar’a ürünleri götürürken köylüler de arabaların içinde kesti-riyorlardı. Günün ilk ışıklarında Giotto’nun çan kulesini yol yol pembe beyaza bürünmüş buldu. İstekli acelesinde bile Brunelleschi’nin geniş bir boşluğun gerisinde inşa ettiği, göğün altında yüz yıldan fazla bir süredir apaçık uzanan kubbeyi hayretle seyretmesi için zamanı vardı. Kubbe açıkta duruyordu çünkü kimse onu çapraz kiriş-lerle nasıl kapatacağını bilmiyordu.

Michelangelo geldiğinde Ghirlandaio masasında otu-ruyordu.

“Uyku en sıkıcı şeydir. Bir tabure çek.”

Çocuk, Ghirlandaio’nun karşısında oturdu. Ghirlandaio kuzey ışığının üzerlerine düşmesi için perdeyi kenara çekti.

“Başını çevir. Biraz daha. Seni çöle gitmek için şehirden ayrılan genç John gibi çiziceğim. Dün seni Santa Madia Noevella’da çalışırken görene kadar uygun bir model bulamamıştım...”

Michelangelo zor zor yutkundu. Uykusuz ve hâlâ boş olan paneller için büyük resim taslakları hazırlama hayalleriyle dolu geçen bir geceden sonra!..

12

Ghirlandaio, çırağını kandırmayı tasarlamamıştı. Michelangelo'yu çağırdı ona Bakire'nin Ölümü'nün bütün taslağını gösterdi ve ekledi:

“Havarilerin olduğu bu sahne için Granacci ile beraber çalışmanı istiyorum. Denemen için soldaki figürlerle çalışmana izin veririm ve yanlarındaki minik meleklerle.”

Granacci'de kıskançlık yoktu. Beraber havarileri çizdiler, birisinin saçı yoktu, diğeri de ağlayan John'u destekliyordu.

“Yarın sabah ayinden sonra stüdyoya dönelim ve seni anakayada çalıştıracam.”

Granacci şaka yapmıyordu, Michelangelo'yu çalışması için stüdyonun arkasındaki duvara götürdü.

“Duvarının sağlam olması gerekiyor; eğer yıkılırsa freskin de onunla beraber yıkılır. Güherçile için kontrol et. En ufak bir çatlak resmini mahveder. Denize çok yakın yerden çıkarılmış topraktan uzak dur. Kirecin eski olmalı. Tamamıyla pürüzsüz bir yüzey elde edebilmen için malayı nasıl kullanman gerektiğini göstereceğim. Unutma tereyağı kıvamındaki pilasterde de olabilecek en az miktarda su kullanılmalıdır.”

Michelangelo kendisine öğretildiği gibi yaptı ama şikâyet ediyordu:

“Granacci ben kalemle çizmek istiyorum, malayla değil!”

Granacci sertçe cevap verdi:

“Bir sanatçı işinin en kirli noktalarında bile ustalaşmalıdır. Eğer sen işini iyi yapmayı bilmezsen bir duvarcının sana mükemmel yüzeyi sunmasını nasıl beklersin?”

“Haklısın. Biraz daha karıştıracığım.”

Karışım doğru kıvama gelince Granacci, Michelangelo’ya bir elle tutulacak kare bir pano ve pilasteri uygulamak için beş inçlik esnek bir mala verdi.

Michelangelo çok geçmeden hissetmeye başladı. Pilaster yeterince kuruduğu zaman, Michelangelo sivri bir çubukla figürlerin ana hatlarını çıkarırken Granacci de eski bir resim taslağı tutuyordu. Sonra Granacci bir yandan tutmaya devam ederken bir yandan da mangal kömürü karakalem torbasını alıp boşlukları dolduruyordu. Granacci resim taslağını kaldırdı. Çocuk aşı boyasıyla bir birleşim hattı çizdi ve bu da kuruduğunda kömür kalıntıları bir tüyle temizlendi.

Mainardi stüdyoya geldi ve olan biteni gördü. Michelangelo’yu kendisine çevirerek,

“Unutma, kuruyan pilasterin kıvamı değişir. Sabah boyalarını sıvı hâlde tut ki gözenekleri tıkama. Gün batımına kadar boya likit hâlde tutulmalı çünkü pilaster daha az içine çekecektir. Boya yapmak için en iyi zaman gün ortasıdır. Ama renkleri uygulamada önce onları nasıl öğüteceğini öğrenmen gerekir. Biliyorsun yedi tane doğal renk vardır. Siyahla başlayalım.”

Renkler ceviz büyüklüğünde pigment parçaları hâlinde eczaneden gelirdi. Bir parça porfir taşı baz alarak kullanılırdı. Öğütmek için porfir havanı. En az yarım saat öğütülmesine rağmen iki saatten az öğütülmüş hiçbir boyanın bir Ghirlandaio panelinde kullanılmasına izin yoktu.

“Babam haklıydı,” diye açıkladı Michelangelo. Elleri ve kolları pigmentle siyaha boyanmıştı:

“Sanatçı olmak için öncelikle el işçisi olmalısın.”

Ghirlandaio stüdyoya girdi.

“Dur orada. Michelangelo eğer gerçek siyah mineral istiyorsan siyah tebeşiri kullanmalısın. Eğer kömür siyahı istiyorsan, bıçağına şu miktarda yeşil mineral eklemelisin.”

Duruma iyice ısınarak, pelerinini çıkardı. “Ten renkleri için iyi kalitede sinopya ile sönmüş kireci karıştırmalısın. Miktarlarını göstereyim sana.”

Açık kapıda David belirdi. Bir eli bir demet fatura kavramıştı. Diğer kolunun altında da hesap defteri vardı.

“Eğer kendi fırçalarını nasıl yapacağını bilmiyorsa,” diye seslendi David, “Ona renkleri öğretmenin ne anlamı var?”

“İyi olanlara ulaşamaz. Bak buraya, Michelangelo, şu domuz kılları beyaz kıllardan alınmıştır; ama evcil olduklarından emin ol. Bir fırça için dört yüz gram kıl kullan, onları böyle uzunca bir çubuğa bağla...”

Michelangelo alaycı bir çaresizlikle lekeli kollarını tavana doğru uzattı.

“İmdat! Üç yıllık çıraklığı bir Pazar sabahına sıkıştırdı ve-
riyorsunuz.”

Granacci'nin freski hazır olduğunda Michelangelo asistanı olarak ona yardım etmek için iskeleye çıktı. Ghirlandai henüz eline fırça almasına izin vermemişti. Fakat bir haftadır alçı ve renk karışımları üzerine çalışıyordu.

Bakirenin Ölümü için kendi hazırladığı çizimler sonbaharda bitti. Ve ilk freski için hazırды. Ekimin ilk günlerinde hava ayaz ve berraktı. Ekinler alınmıştı, şarap yapılmıştı ve zeytinyağı büyük kavanozlarda güvendeydi.

Çiftçiler ağaç kesiyor, eve kışlık odun taşıyorlardı. Yapraklar, mazgallı Signoria kulesinin sıcak bronz taşlarına uyum sağlayacak şekilde kahverengiye dönerken tarlalar da nadasa bırakılmıştı. İki arkadaş pilaster, su, fırça, karıştırma kaşıkları, resim taslağı ve renklendirilmiş taslaklarla dolu sepetlerle iskeleye çıktılar. Michelangelo alçıyı küçük bir alana yaydı sonra kocaman gözleri olan beyaz saçlı ve sakallı azizin olduğu resim taslağını tuttu. Fildişi çubuğu, karakalem çantasını, kırmızı aşı boyasıyla birleşim çizgilerini ve tüy toz fırçasını kullandı. Sonra Verdaccio için boyalarını karıştırdı, sonra ince bir baz oluşturmak için yumuşak bir fırçayla bunu uyguladı, ince bir şekilde sivriltilmiş bir fırça aldı, yeşil ile önemli hatları çizdi. Güçlü Romalı burnu, derin gözler, omuz hizasında dalgalı beyaz saçlar ve yüzünü kaplayan sakalına dökülen bıyık.

Rastgele, çizime sadece bir kere bakarak, yaşlı adamın boynunu, omzunu ve kolunu çizdi.

Şimdi istekli bir şekilde, boyayı uygulamak üzere Granacci'ye döndü. Gözleri kocaman açılmıştı.

“Artık sana yardım edemem, Michelangelo'm,” diye yanıtladı Granacci; “Geri kalan artık Tanrı ile senin aranda. İyi şanslar.”

Bu sözlerle iskeleden aşağı indi.

Michelangelo koronun başında bir başına kaldı, kilisenin tepesindeki bu tünekte, ve bu dünyada. Bir an başı döndü. Kilise yukarıdan ne kadar da farklı görünüyor. Büyük bir boşluk. Burun deliklerinde taze pilasterin nemi ve boyanın acılığı vardı. Eli fırçaya kenetlendi. Fırçayı parmakları ve sol baş parmağı arasında sıktı, sabahları boyanın sıvı olması gerektiğini hatırladı, biraz yeşil aldı yüzün koyu olması gereken bütün parçalarını boyadı: Çenenin altı, burun, dudaklar, ağzın köşeleri ve kaşlar. Stüdyonun ustasına yardım için sadece bir defa gitti:

“Dün elde ettiğim tonun aynısını nasıl elde edebilirim?”

“Pigmentten kestiğin miktarın bıçağındaki ağırlığıyla. El gözden daha doğru karar verir.”

Bir hafta boyunca yalnız çalıştı. Bütün stüdyo yardıma hazır bekliyordu ama kimse müdahale etmedi. Bu onun vaftiziydi. Üç gün herkes onun kuralları takip etmediğini anlamıştı. Erkek figürlerin anatomik olarak nü bedenlerini çiziyordu. Model olarak Eski Pazar'da yük boşaltırlarken eskizini çizdiği iki adamı kullanıyordu. Daha sonra cübbe giydirdiyordu. Pelerin katlarıyla kemik izlenimi bırakmanın zıddı bir uygulama.

Ghirlandaio onu durdurmak ya da düzeltmek için hiçbir çaba göstermedi. Fısıltıyla:

“...Onları Tanrı'nın Ademi yarattığı şekliyle çizeceğim.” diyerek memnun oluyordu. Michelangelo hiç melek görmemişti, bu nedenle bir meleği nasıl çizeceğini de bilmiyordu. Daha da karmaşık olansa kanatlardı. Kimse kanatların etten mi yoksa yün ya da ipek loncasından alınacak saydam bir malzemeye mi yapılacağını söylemiyordu. Kimse hale hakkında da bilgi veremiyordu: Katı mıydı, metale mi benziyordu ya da gök kuşağı gibi atmosferik miydi?

Delikanlılar acımasızca ona takılıyorlardı.

“Sen bir şarlatansın” diye bağırdı Ciecco “Öyle kanata benzemiyor.”

“Aynı zamanda hilekârsın,” diye ekledi Baldinalli.

“Onlar elbisenin altına geçti. Böylece onları kimse göremeyecek.”

“Bu hale duvara kazara çizilen bir ize benziyor,” diyerek Tedesco da katkıda bulundu. “Sen Hristiyan değil misin?”

“Senin hiç inancın yok mu?”

Michelangelo dertli bir şekilde sırttı.

“Benim meleğim alt kattaki marangozun oğlu. Babasından ona bir çift kanat yapmasını istedim...”

Başında bir kolyeyle süslenmiş koni şeklindeki dağın altındaki aylamanın alt köşesine yerleştirilmiş bu iki figürü

kendi başlarına birer resimdi. Aylamanın geri kalanında Meryem Ana'nın yüksek yastıklı tabutunu çevreleyen yirmiden fazla figür vardı. Azizlerin ve misyonerlerin sonradan uydurulmuş yüzleri ıztırap içinde farklı açılardan görünüyordu. Meryem Ana'yı bulmak zordu.

Michelangelo iskeleden son kez indiği zaman; Jacopo, David'in küçük siyah şapkasını uzattı ve herkes şarap alınması için birkaç scudi verdi. Jacopo ilk kadehi kaldırdı.

"Yakında Rosellini'ye çırak olacak yeni yoldaşımıza."

Michelangelo incinmişti.

"Neden böyle söylüyorsun?"

"Çünkü sen aylamayı çaldın."

Michelangelo şarabı hiç sevmezdi, ama bu Chianti kupası özellikle sinir bozucu görünüyordu.

"Kapa çeneni Jacopo. Sorun çıksın istemiyorum."

O gün öğleden sonra Ghirlandaio onu kenara çekti. Freski hakkında Michelangelo'ya tek kelime etmedi; ne övgü ne de yergi. Adeta iskeleye hiç çıkmamış gibiydi. Karanlık koyu gözleriyle masasından gözlerini kaldırıp baktı.

"Benim kıskanç olduğumu söylüyorlar. Bu doğru. Ama o iki figürü kıskanmıyorum çünkü onlar ham ve ilkeller. Eğer göz önüne çıkıyorlarsa, iyi resmedildikleri için değil bizim stüdyo stilimize uymadıkları içindir. Benim 6 yaşındaki Ridolfo'm bile bottega metoduna senden daha çok yaklaştı. Yanlış anlaşılma olmasın, asıl imrendiğim gelecekte yakalayacağın kabiliyet."

Michelangelo nadir gerçekleşen bir tevazu anı yaşadı.

“Şimdi seni ne yapacağım? Rossellini’ye mi göstereceğim? Elbette hayır. Bu panellerde yapılacak çok iş var. Sağdaki yardımcı figürler için resim taslağı hazırla. Ama sargılı ayak parmaklarına benzemesinler.”

Michelangelo o gece geç saatlerde stüdyoya geri döndü. Kendi kopyalarını Ghirlandaio’nun masasından çıkardı ve orijinalleri geri bıraktı. Ertesi gün Michelangelo yanından geçerken Ghirlandaio mırıldandı:

“Çizimlerimi iade ettiğin için teşekkür ederim. Umarım işine yaramıştır.”

13

Arno Vadisi o sene İtalya’daki en sert kışı geçiriyordu. Yukarıda gök kurşuniydi ve soğuk öylesine ürperticiydi ki taşlara nüfuz ediyor, yünü geçip altındaki eti ısıırıyordu. Soğuklardan sonra yağmur geldi ve bütün sokaklar nehirlerle dönüştü. Parke taşıyla döşenmemiş her yer bataklıkta. Tek iyi yanı Aragon’lu İsebella’nın Milan Dükü’yle evlenmek için kuzeye giderken buradan geçmesiydi. Babası Cabria Dükü tarafından şatafatlı bir şekilde giydirilmiş kadın ve erkeklerden oluşan bir maiyeti vardı.

Ghirlandaio’nun stüdyosunda tek bir şömine bulunuyordu. Burada adamlar alevlere karşı yarı daire biçiminde oturuyorlardı. Isınmak için birbirlerine yaklaştımlardı. Sırtları üşüyordu ama, elleri çalışabilecekleri kadar ısınmıştı. Santa Maria Noevella bundan da beterdi. Koro yeri bir yer altı mağarası kadar soğuktu. Kilisenin için-

deki cereyan döşeme tahtalarını ve iskelenin deri kayışını tıngırdatıyordu. Burun delikleri buza dönmüş suyu solurken sert rüzgârda resim yapmaya çalışmak gibiydi.

Kışın yoğun geçse de, kısa sürdü. Mart'ta framantana esmeyi bıraktı, güneş ışıkları yeniden ısınmaya başlamıştı. Gökyüzü ise bir parça mavi ile renklenmişti. Bu günlerin ikincisinde Granacci stüdyoya aceleyle girdi, genelde sakin olan gözleri parlıyordu. Michelangelo arkadaşını daha önce hiç bu kadar endişeli görmemişti.

“Benimle gel sana bir şey göstereceğim.”

Granacci David'ten izin aldı. Bir dakika sonra ikisi de caddede idi. Granacci Michelangelo'yu Piazza San Marco'ya yönlendirdi. San Girolama'nun röliklerini taşıyan bir kafilenin geçmesini bekledikten sonra kilisenin karşısındaki Via Largo'da Santa Maria del Fiore'nin mihrabından alınan bir çene kemiği ve gümüş ve altına gömülü kol kemiğinden oluşan bir kapı vardı,

“Buradan gireceğiz.”

Kapıyı açtı. Michelangelo içeri girdi, şaşkına dönmüştü. Uzunca dikdörtgen bir bahçe vardı. Ortasında küçük bir bina ya da gazino, upuzun uzanan düz bir yolun başında ve sonunda bir havuz, bir çeşme ve mermer bir kaide, kaide ayağındaki dikenli çikararak bir çocuğa aitti. Gazinonun sundurmasındaki masalarda birkaç kişi çalışıyordu. Bahçenin dört duvarı açık ve avluydu ve içerisindeki mermer büstleri; İmparator Hadrian, Scipio, İmparator Augustus, Agrippina, Nero'nun annesi ve sayısız uyuyan aşk tanrılarını gözler önüne seriyordu.

Küçük eve giden düz bir patika vardı, kenarlarında selviler diziliydi. Mera kadar uzun yeşil çimenlerin içinde kıvrılan üç şeritli patikalar bahçenin her bir köşesinden merkeze geliyordu.

Michelangelo gözlerini evin avlusundan alamadı. Burada iki genç adam bir taş parçası üzerinde çalışıyordu. Ölçü alıyorlar, işaretleme yapıyorlardı, diğer bir çoğu dişli kes-kilerle oyma işlerini yapıyorlardı.

Granacci'ye döndü, kekeleyerek:

“Bir heykeltıraş bahçesi: Ama... Ama niçin?”

“Bir okul”

“...okul”

“Heykeltıraş yetiştirmek için.”

Dizlerinden can kesildi:

“Hangi heykeltıraşları?..”

“Bu bahçe Clarice de Medici'ye aitti. Lorenzo burayı onun için satın almıştı. Ölümü hâlinde burada yaşayabilsin diye. Clarice geçen Temmuz'da öldü ve Lorenzo da heykeltıraşlar için bir okul kurdu. Eğitim vermesi için Bertoldo'yu getirtti.”

“Ama Bertoldo öldü!”

“Hayır ölüm döşegindeydi. Lorenzo onu Santa Spirito hastanesinden bir tahtırevan ile buraya getirtti. Ona bahçeyi gösterdi ve Floransa'yı heykeltıraşlıktaki şaşıaalı

günlerine döndürmesini söyledi. Bertoldo tahtırevandan kalktı ve Ghiberti ve Donatello'nun çağının yeniden yaşatılacağına söz verdi." Michelangelo'nun gözleri bahçeyi baştan sona gezdi. Uzun avlular, yakıcı heykeller, Yunan şehirleri, vazolar, kapının yanındaki Plato heykeli.

"Bertoldo avluya çıktı", dedi Granacci. "Ben tanışmıştım seni de tanıştırayım mı?"

Michelangelo başını şiddetle aşağı yukarı salladı.

Havuzu ve çeşmeyi çevreleyen çakıllı yoldan yürüdüler. Yaşları 5 ile 30 arasında değişen yarım düzine adam geniş masalarda çalışıyordu. Bertoldo, o kadar zayıf bir figürdü ki bedenden ziyade ruh gibi görünüyordu. Uzun beyaz saçı türbana sarılmıştı. Bir mermer parçasını işleyen iki çocuğa talimat verirken kırmızı yanakları parlıyordu.

"Üstat Bertoldo, size Michelangelo'yu takdim edebilir miyim?"

Bertoldo başını kaldırdı. Açık mavi gözleri vardı ve yumuşak sesi çekiç gürültüleriyle tuhaf biçimde taşınıyordu. Michelangelo'ya baktı

"Baban kim?"

"Lodovico di Lionardo Buonarroto-Simoni." "Adını duymuştum. Taş mı işliyorsun?" Michelangelo'nun zihni uyuşmuştu. Birisi Bertoldo'ya seslendi. İzin istedi ve avlunun diğer ucuna gitti. Granacci, Michelangelo'nun elini tuttu ve ona evin odalarını gezdirmeye başladı. Birinde Lorenzo'nun minyatür, para ve madalyon koleksiyonu vardı. Bir diğerinde Medici ailesi için çalışmış sanatçıların

eserleri: Ghiberti, Lorenzo di Medici'nin büyükbabasının Vaftizhane kapıları için düzenlediği yarışmayı kazanmıştı. Cosimo de Medici'nin himayesi altındaki Donatello; Alimlerin Beytullahim'e Yolculuğu'nda Medici'nin portreleriyle saraylarındaki şapele freskler yaptı. Burada, Brunelleschi'nin Duomo modelleri, Fra Angelico'nun San Marco için aziz çizimleri, Massaccio'nun Carmine kilisesi için yaptığı eskizler yani çocuğu afallatan bir hazine blunuyordu. Granacci tekrar elinden tuttu ve kapıdan Via Larga'ya çıkardı. Michelangelo, San Marca Meydanı'nda bir banka oturdu. Ayaklarının çevresine güvercinler doluştu. Elinin ayası alına sertçe dayanmıştı. Granacci'ye kızarmış gözlerle baktı.

“Kim o çıraklar. Nasıl alınmışlar oraya?”

“Onları Lorenzo ve Bertoldo seçti.”

Michelangelo inledi.

“Ghirlandaio'nun yanında geçireceğim süre iki yıldan fazla. Mama Mia (Anneciğim), Kendimi mahvettim!”

“Sabır!” diye teselli etti Granacci. “Yaşlı bir adam değilsin. Çıraklığını tamamlamış olduğunda...”

“Sabır!” diye patladı Michelangelo. “Granacci, buraya girmeliyim! Şimdi! Bir ressam olmak istemiyorum. Mermer oyucu olmak istiyorum. Hemen! Nasıl kabul edilebilirim?”

“Davet edilmen gerekiyor.”

“Nasıl davet edilirim?”

“Bilmiyorum.”

“O zaman kim biliyor. Birisi biliyor olmalı!”

“İteklemeyi kes, beni banktan düşüreceksin.”

Michelangelo sakinleşti. Kızgınlık gözyaşları süzüldü yanaklarından.

“Oh, Granacci, bir şeyi dayanılmayacak ölçüde istedin mi hiç?”

“...hayır. Her şeye sahiptim zaten.”

“Ne kadar şanslısın.”

Granacci arkadaşının yüzündeki salt isteğe baktı.

“Belki de.”

İkinci Bölüm

Heykel Bahçesi

San Marco Meydanı'ndaki bahçeye çekildi. Sanki antik taş heykellerin içinde mıknatıslar gizlenmişti. Bazen ayaklarının onu buraya taşıdığından habersiz olurdu. Kendisini kapının iç tarafında bir sundurma gölgesi ararken bulurdu. Kimseyle konuşmadı. Bertholdo ve çıraklarının çalıştığı küçük patikaya çıkmadı. Hareketsiz durdu, gözleri açık gecenin derinliklerine doğru ilerlerken -etrafında erkek kardeşleri uyuyordudüşünceye daldı. "Bir yolu olmalı. Lorenzo de Medici'nin kız kardeşi Nonnina, Bernardo Rucellai ile evliydi. Ona gidersem Francesca'nın oğlu olduğumu söylerim, benim için Magnifica ile görüşmesini isterim..."

Fakat bir Buonarroti, Rucellai'ye mütevazilik gösterip gidemez. Ghirlandaio sabırlıydı.

"Vaftizim tualini birkaç hafta içinde bitirip iskeleyi aşağıdaki panelin, 'Zekeriya Oğlunun Adını Yazarken' hizasına indirmeliyiz. Caddelerde koşmak yerine resme senin başladığını düşün?"

“İlk Hıristiyanlar için bir model getirebilir miyim? Eski Pazar’da arabasını boşaltırken birisini görmüştüm.”

“Tamam.”

Çocuk, işlenmemiş genç çiftçiyi tarladan yeni gelmiş haliyle çizdi. Pantolonu dışında çıplaktı. Büyük ayakkabısını çıkartmak için eğilmişti; teni güneş yanığı tonunda bir amberdi, zarafetten yoksun taşralı kaslarıyla hantal bir figürdü; ama genç çocuk John’a bakarken yüzü ışıık yayıyordu. Onun arkasında John’a iki beyaz sakallı yardımcı çizdi, yüzlerinde güzellik ve figürlerinde çetin bir kuvvet olan iki figür.

Figürler ortaya çıkarken Granacci de huzursuz bir şekilde etrafında dolanıyordu.

“Ghirlandaio böylesi figürler yapmaktan aciz.”

“Bandajlı parmak ha?”

Ghirlandaio kalan yarım düzine panele öylesine gömülmüştü ki oraya girilemezdi. Michelangelo bu sefer iskeleye tırmandığında nemli pilasterin önünde korku hissetmedi. Boya kalıbındaki ten rengi tonlarla deneme yaptı. Figürlerine hayat vermek ve onları sıcak tonlardaki limon-sarısı, gül rengi elbiselerle giydirmek için harcadığı giderek artan fiziksel eforun tadını çıkardı. Ancak zihninin bir köşesinde hep:

“İki koca yıl. Nasıl katlanacağım buna?” sorusu yankılanıyordu.

Ghirlandaio onu sıkı çalıştırdı.

“Şimdi seni koronun diğer tarafına taşıyacağız “Magi’nin Adanmışlığı” için. Sağda ayakta duran iki figür için büyük resim taslağı hazırla.”

“İbadet” taslağı figürlerle zaten o kadar doluydu ki iki kişi daha eklemekten pek de zevk almadı. Akşam yemeğinden dönüşlerinde, Granacci çırakların masasına duyurdu:

“Bir yıl önce tam da bu gün Michelangelo işe başladı. Gün batımına bir damacana şarap sipariş ettim. Kutlama yapacağız.”

Onu sessizlik selamladı. Stüdyo gerginlikle çatırdıyordu. Orta masadaki çıraklar başları önünde çalışıyorlardı. Ghirlandaio masasında, ustanın mozaikleri kadar katı biçimde oturuyordu. Sert bakışları sakalından bile siyahtı.

“Il Magnifico beni yanına çağırdı ve yeni Medici okulu için en iyi iki çırağımı gönderip göndermeyeceğimi sordu.”

Michelangelo stüdyonun tahta döşemelerine gözlerini dikmiş duruyordu.

“Hayır, en iyi iki çırağımı göndermek istemiyorum,” diye bağırdı Ghirlandaio.

“Atölyemi mahvetmek için hem de Benedetto’nun Fransa Kralı’na çalışması için Paris’e davet edildiği gün. Tamamlamam gereken yarım düzine panel var!” Aşağıdaki topluluğa baktı.

“Ama Il Magnifico’ya hayır demek kimin haddine? Sen Buonarroti. Gitmek ister misin?

“Kasap tezgâhının önündeki aç köpek gibi o bahçenin etrafında gezinmekteydim.”

“Yeter!” Michelangelo onu hiç bu kadar sinirli görmemişti.

“Granacci, sen ve Buonarroti çıraklıktan salıverildiniz. Bu akşam Loca’daki kâğıtları imzalayacağım. Şimdi işinizin başına, hepiniz! Size benim akademiye geçindirecek milyonlarım mı var?”

Sevinç, tramantana yağmuru gibi Michelangelo’nun tüm vücudunu sardı.

Granacci hüzünlüydü.

“Granacci, ne oldu?”

“Ben resim yapmayı seviyorum. Taşla çalışamam. Çok zor.”

“Hayır, hayır dostum, iyi bir heykeltıraş olacaksın. Ben yardım edeceğim. Bekle gör.”

Granacci dalgın gülümsedi.

“Ah, seninle geleceğim Michelangelo. Ama bir çekiç bir de keskiyle ne yaparım? Dizlerimden aşağısını keserim!”

Michelangelo dikkatini toparlayamadı. Kısa bir süre sonra büyük masadan ayrıldı ve Ghirlandaio’nun masasına gitti. Bir sene evvel onu yanına alan adama teşekkür etmek istedi; ama masanın aşağısında durdu, gözerinde yıldızlar, dudağında sessizlik, kendisini terk etmene izin veren bir adama minnettarlığını nasıl gösterebilirsin?

Ghirlandaio çocuğun yüzündeki çatışmayı gördü. Konuşmaya başladığında sesi yumuşaktı, böylelikle onları kimse duymuyordu.

“Haklıydın Buonarroti; fresk senin işin değil. Benim için yaptığın İlk Hristiyan taştan oyulmuş gibiydi. Bir zanaatkâr olarak yeteneğin var; yıllar sürecektir eğitimde belki onu taşta aktarabilirsin. Ancak Domenico Ghirlandaio’nun senin ilk ustan olduğunu asla unutma.”

O akşam Buonarroti’lerin evinin önünde Michelangelo Granacci’ye fısıldadı:

“Benimle gelsen iyi olur. Aynı çuvalda ikimiz olursak onu Ponte Vechio’dan atmak istemez.” Michelangelo’nun üvey annesi tarafından görülmemek için mutfaktan uzak durdular ve ana merdivenden yukarı çıktılar. Babasının köşedeki üçgen masasına gömüldüğü ve on üç ayak yüksekliğindeki tavanın cüceleştirdiği odaya girdiler. Oda soğuktu; Floransa güneşinin taşta işlemesi zaman alıyordu.

“Baba, haberlerim var. Ghirlandaio’nun yanından ayrılıyorum.”

“Oh, muhteşem! Aklının başına geleceğini biliyordum. Yün locasına katılabilirsin...”

“Medici’nin heykel bahçesinde öğrenci olmak için bırakıyorum.”

Lodovico sevinç ve şaşkınlık arasında kalmıştı.

“... Medici bahçesi... ne bahçesi?”

“Ben de gidiyorum Mösyö Buonarroti,” diye ekledi Granacci, “Il Magnifico’nun rehberliğinde, Bertoldo’ya çıkarak olacağız..”

“Bir taşçı!” Lodovico ıztırapla kollarını yukarı uzattı.

“Heyketraş olabilmek için Baba, Bertoldo kalan son usta.”

“Kimse kötü şansın nereye varacağını bilemez: yılanın daha çok kıvrılır. Annen atından düşmüş olmasaydı, sen de bakım görmek için Topolino’ların evine gitmeyecektin ve taşçılıktan haberin olmayacaktı.”

Michelangelo cevap vererek riske girmek istemedi. Granacci konuştu.

“Mösyö Buonarroti, bir düzine çocuk Topolino’ların yanına verilebilirdi ve ciğerlerinde taş tozu hissetmezlerdi. Oğlunuzun heykeltıraşlığa yatkınlığı var.”

“Heykeltıraş nedir? Ressamdan aşağıdadır. On iki loncanın üyesi bile değildir. Bir işçi, bir oduncu gibi. Ya da zeytin toplayıcısı.”

“Büyük bir farklılıkla,” Granacci nazıkçe ısrar ediyordu; “zeytinler zeytinyağı için ezilir, odun da çorba pişirmek için. İkisi de tüketilir. Sanatın sihirli bir niteliği vardır; zihinler onu ne kadar sindirirse, o kadar uzun yaşar.”

“Şiir! Ailemizin hayatını kurtarmak için sağduyu ile konuşuyorum ben, sen şiir okuyorsun.” diye gürledi Lodovico.

Büyükannesi Monna Alessandra içeri girmişti.

“Babana Lorenzo, Il Magnifico’nun ne önerdiğini anlat Michelangelo. O İtalya’daki en zengin adam ve cömertliğiyle biliniyor. Çıraklık ne kadar sürecek? Ücreti ne kadar olacak?”

“Bilmiyorum. Sormadım.”

“Sormadın mı? Alayla gülümsedi Lodovico.

“Budalalıklarını desteklemek için Granacci kadar zengin olduğumuzu mu sanıyorsun sen bizim?”

Granacci’nin sarışın yüzü kızardı. Alışılmadık bir açık sözlülükle konuşmaya başladı.

“Ben sordum. Hiçbir şey vaat edilmedi. Sözleşme yok. Ödeme yok. Sadece ücretsiz eğitim.”

Michelangelo, Lodovico’nun gittikçe artan öfkesini karşılamak için yönünü ona çevirdi. Bunun yerine babası deri koltuğuna kendisini bıraktı, gözlerinden yaşlar akıyordu. Michelangelo tarafsızca düşündü:

“Biz Floransa’lılar çok ilginç insanlarız: kanımızda tek damla duygu yok, ama o kadar çabuk ağlayabiliyoruz.” Babasının yanına gidip elini omzuna koydu. “Baba bana bir şans ver. Lorenzo de Medici Floransa’nın yeni heykeltıraş neslini yaratmak istiyor. Ben de onlardan biri olmak istiyorum.”

Lodovico umut vaat eden oğluna baktı.

“Lorenzo özellikle seni mi istedi? Sende yetenek olduğunu mu düşünüyor?”

Michelangelo birkaç basit yalanın işleri nasıl da kolaylaştıracağını düşündü.

“Lorenzo, Ghirlandaio’dan en iyi iki çırağı istemiş. Ben ve Granacci seçildik.”

Üvey annesi mutfak kapısından olanları dinliyordu. Odaya girdi. Yüzü solgundu, siyah faulleri açığa çıkmıştı. Michelangelo’ya:

“Sana karşı çıkmıyorum, Michelangelo. İyi bir çocuksun. İyi yiyorsun.” Lodovico’ya “Ama kendi ailem adına konuşmam gerekiyor. Babam Buonarroti’lerle bağlantımız olmasının bizim için bir onur olduğunu düşünürdü. Şimdi bu çocuğun pozisyonumuzu bozmasına izin verirsen elimde ne kalır?”

Lodovico sandalyesinin kollarını tuttu. Yorgun görünüyordu. “Asla rıza göstermiyorum.”

Sonra odadan çıktı, karısını ve annesini de beraberinde götürdü. Granacci sessizliği yırtarak:

“Sadece görevini yapmaya çalışıyor. On dört yaşında bir çocuğun değerlendirme gücünün kendisinden daha iyi olduğuna nasıl inanır? Biraz zor bir iş.”

“Şansımı mı kaybedeyim?” Michelangelo sinirliydi.

“Hayır. Ama anlaşılmayacak bir duruma sokan inatçı bir oğul karşısında elinden gelenin en iyisini yapıyor.”

Michelangelo sessizce göz kırptı.

“Sen babanı seviyorsun değil mi Granacci?”

“Evet.”

“Sana imreniyorum.”

“O zaman babana karşı kibar olmalısın.”

“Kibar?”

“Evet, çünkü onun canını yakmasını istemiyorsun.”

2

Medici'nin heykel bahçesi, Ghirlandaio'nun dükkânından farklıydı; geçimini sağlamak zorunda değildi. Domenica Ghirlandaio bitiş tarihli birçok anlaşma imzaladığı için koca bir aileye para kazanma amacıyla hep acele ettirirdi.

Muhteşem Lorenzo ve Bertoldo'ya çırak olarak başladığı gün Michelangelo sıcak bir Nisan gününe adım attı. Havada hiçbir baskı yoktu. Bahçe ona,

“Acele etme. Telaşlanma. Burada tek bir amacımız var, öğrenmek. Eğitimden başka satacağım hiçbir şey yok. İş bitirmek için senin yeteneğinden ve sanatçılığından başka, seni zorlayan bir şey yok. Sadece büyümen gerekiyor. Sakin! Kendini ömrün boyunca sürecektir heykeltıraşlık için hazırla.”

Onu kutlayan ilk kişi Pietra Torrigiani'ydi, sağlam yapılı, yeşil gözlü güzellik. Bembeyaz parlayan dişleriyle gülümsedi:

“Pusu kuruyorsun. Bahçedeki hayaletsin. Bu revakları büyüledin.”

“Beni fark ettiğini düşünmemiştim.

“Fark ettim!” diye cevapladı Tarrigiani. “Gözlerin bizi bir solukta silip süpürdü.”

Bertoldo iki şeyi en az heykeltıraşlar kadar severdi: Kahkaha ve yemek pişirme. Mizahında, alla cacciatarodakin-den daha çok baharat olurdu. Bir yemek kitabı yazmıştı. Medici Sarayı’na taşınmanın tek kötü yanı tariflerini deneyemiyor olmasıydı. Ama heykellerini göklere çıkarabiliyordu. Çünkü; beyaz saçlı, kırmızı yanaklı ve mavi gözlü bu kırılgan insan Toskana heykeltıraşlığının Altın Çağı’nın bütün iletilebilir bilgisinin varisiydi. İnce kollarıyla çırağının koluna girdi.

“Doğru, bütün kabiliyet iletilemez,” diye açıkladı. “Donatello beni halefi yaptı ama asla akranı yapamadı. Aynı, erimiş bronzun kalıba dökülmesi gibi deneyimini ve zanaatkârlığını bana yağdırdı. Kimse daha fazlasını yapamazdı. Donatello olmasaydı ben sarraf olurum, onunla geçirdiğim yarım yüzyıldan fazla zaman sadece bir minyatürcü olarak kalırdım. Bu kadar çabalamasaydı ne beni tanıyabilirdi ne de tutkusunu bana geçirebilirdi. Tanrı bizleri böyle yaratmış. Ghiberti Donatello’ya öğretti; Donatello da bana. Ne kadar özümseyebileceğiniz kapasitenize bağlı. Öğretmen bir aşçı gibidir. Ona iplik iplik tavuk etini ve kaskatı dana etini verin en lezzetli sosu bile bunları yumuşatamaz.”

Michelangelo bir kahkaha patlattı. Bertoldo kendi mizahından hoşnut, onları eve yönlendirdi.

Michelangelo ise “Sadece bana çekiç ve subbia versinler taş kırıntıları nasıl kanatlanır görecekler!” diye düşünüyordu.

Bertoldo’nun ise bir acemiye bu aletleri vermeye hiç niyeti yoktu. Michelangelo’ya, 17 yaşındaki Torrigiani ve 29 yaşındaki Andrea Sansavino, Antonio Polloivolo’da görülebilirdi. Ona içerideki odadan malzemeler getiren Bertoldo:

“Resim çizme heykeltıraş için farklı bir araçtır. İnsan ve bir taş bloğu üç boyutludur, ki bu özellikleriyle insan ve duvar ya da boyanacak ahşap panel arasındaki benzerlikten daha fazlasına sahiptirler.”

Michelangelo bahçedeki çırakları Ghirlandaio’nunkilere benzetti. Sansavino, Mainardi’nin kopyasıydı, yıllardır geçimini terra cottadan sağlamış profesyonel bir sanatçı; Mainardi’nin sevimli yaradılışı, zamanını ve sabrını acemilere cömertçe ayırması. Ölçeğin sonunda Saggi vardı. Ciecca gibi 14 yaşındaydı, heykeltıraşlığa eskaza başlamıştı. Ve Michelangelo’nun titiz gözlerine tamamıyla yeteneksiz görünüyordu.

Ve tabî malum Jacopo vardı. Onun da emsali 20 yaşındaki Baccio de Montelupa idi. Bir çalıkuşu kadar düşüncesiz ve Jacopo gibi anormal ilgisiz, gecenin skandallarını gündüz hikâyelerine dönüştüren dünyevi bir Toskanalı. Michelangelo’nun ilk çalışma gününde Baccaio günün en ilginç haberlerini getirmek için geç kalmıştı. Venedik’te her iki gözü kulağının arkasında olan bir canavar doğmuştu. Komşu Padua’da iki kafalı, dört elli başka bir canavar. Ertesi gün kötü kadınlarla arkadaşlık eden Floransa’lılardan, karılarının erdemini olabildiğince koru-

maya çalışarak bahsetti. Köylü mizahına sahipti, ipek ve incilerle süslenmiş Floransa'lı soylu bir hanımdan bahsetti: Santa Spirito'dan çıkan bir köylüye, "Vllani, terbiyesiz için yapılan ayin sona erdi mi?" demiş,

"Evet, hanımefendi," "Şimdi, kevaşeler için olan ayin başlıyor, hadi acele edin!" diye yanıtlamış köylü.

Bertoldo keyifle alkışladı.

Granacci'nin benzeri olan Rustici ise varlıklı bir Toskana asilzadesinin 15 yaşındaki oğluydu. Kendi zevki ve sanat üretme onuruna erişmek için çalışırdı. Lorenzo, Rustici'den Medici Sarayı'nda yaşamasını istedi. Fakat genç adam Via de Mortelli'deki odalarında yalnız kalmayı tercih etti. Rustici onu akşam yemeğine davet ettiğinde Michelangelo sadece bir haftadır bahçede çalışmaktaydı.

"Bertoldo gibi ben de yemek yapmanın basit detaylarını severim. Pişmesi için akşamdan fırına ördeği koyarım."

Michelangelo, Rustici'yi adına yaraşır biçimde rustik bulmuştu. Evi hayvanlarla doluydu: Üç köpek, tüneğe zincirlenmiş bir kartal, babasının konağındaki çiftçiler tarafından eğitilmiş, sürekli "Cehenneme gidin!" diye bağırان bir mina kuşu vardı. Daha da dikkat dağıtıcı olansa Rustici'nin ev hayvanı olarak eğittiği kirpiydi. Huzursuzca masanın altında dolaşıyor ve oklarını Michelangelo'nun bacaklarına batırıyordu.

Akşam yemeğinden sonra oturma odasına geçtiler. Duvarlarında aile resimleri vardı. Arstokratik alt yapısına karşın, rustik, kültürlü genç bir adam olmuştu.

“Çizim yapabiliyorsun, Michelangelo. Ressam, heykeltıraşa evrilebilirsin. Seni uyarımama izin ver: Sarayın lüksü içinde yaşama.” Michelangelo’dan karşı çıkan bir homurtu duyuldu.

“Pek zararı olmaz.”

“Dinle arkadaşım. Pahalı, yumuşak ve rahat olana alışmak hoştur. Bir kez bağlandın mı dalkavuğa dönüşmen kolaylaşır. İyi geçinmek için kendinden ödün verirsin. Bir sonraki şey ise iktidarda olanlar için eserlerini değiştirmendir. Ve bu bir heykeltıraş için ölüm demektir.”

“Ben basit bir insanım, Rustici.”

En yakın olduğu çırak Michelangelo’ya bir heykeltıraştan çok asker gibi görünen Torrigiani’ydi. Torrigiani,

Michelangelo’yu büyülüyordu, kaşlarını çatıp tok sesiyle konuşmaya başladığıdaysa dehşete düşürüyordu. Torrigiani şarap tüccarı olan eski, dolayısıyla asil bir aileden geliyordu. Bertoldo konusunda en cesur olan çıraktı. Geçimsiz de olabiliyordu. Birçok arkadaşını kendisinden uzaklaştırmıştı. Yan masadan sürekli konuşarak Michelangelo ile çabuk ve sıcak bir arkadaşlık kurmuştu. Michelangelo, Torrigiani kadar fiziksel güzelliğe sahip kusursuzlukta, yakışıklı birini daha önce hiç görmemişti. Hoş özelliklerden ve boydan yana eksikliği kendisini Torrigiani yanında zayıf bırakıyordu. Granacci, Torrigiani ile olan ilişkilerini gözlemledi. Michelangelo’nun Torrigiani’yi muhteşem bulup bulmadığı sorusuna Granacci ihtiyatlı bir şekilde,

“Onu çocukluğumdan beri bilirim. Ailelerimiz tanışıyorlar.”

“Sorumu cevaplamadın Granacci.”

“Onunla arkadaş olmadan önce iyi düşün.”

Lorenzo di Medici genç bir kızla geldiği zaman bir haftadır bu bahçede çalışmaktaydı. Michelangelo hiçbir büro veya unvan olmadan Floransa’yı yöneten, onu sadece ticarette değil aynı zamanda sanat, edebiyat ve bilgelikte güçlü bir cumhuriyet hâline getiren adamı yakından görüyordu.

Lorenzo di Medici, 40 yaşındaydı, koyu renkli dağ kayasından oyulmuşa benzeyen kaba, çarpık bir yüzü, bulanık cildi, çıkık çenesi, üst dudagından önde alt dudacı, kemer kısmından büyük ve yana yatmış kalkık burnu vardı, hâliyle hiç de yakışıklı değildi. Gözleri koyu renkliydi, yanakları dudaklarının yanında görülen çukurlardan oluşuyordu; siyah saçları ortadan ayrılmış ve her iki parça kaşların ortasına doğru taranmıştı.

Koyu kahverengi bir kıyafet giymişti, kolları mordu ve beyaz bir parça yakasının ense kısmından görülüyordu. Orta boyluydu. Binicilik ve avcılıkla koruduğu sağlam bir vücudu vardı. Aynı zamanda klasik eser öğrencisiydi, Yunan ve Latin el yazmalarını oburca bitiren bir okur. Plato Akademisi’nin Petrarch ve Dante’ye benzettiği bir şair, 10 bin el yazması ve kitaptan oluşturduğu kütüphanenin Avrupa’nın ilk halk kütüphanesinin sahibiydi. Bu kütüphane İskender’den sonraki en geniş koleksiyona sahipti. “Gelmiş geçmiş prensler içinde sanatın ve edebiyatın en

büyük hamisi olmakla" tanınıyordu. Çalışmaları ve ilham almaları için bütün sanatçılara ve öğrencilere açık bir koleksiyonu vardı. Bu koleksiyon heykellerden, tablolardan, çizimlerden ve işlenmiş kıymetli taşlardan oluşuyordu. Avrupa'nın bilimsel merkezi yapmak için Floransa'da toplanmış olan alimler için Fiesole yamacında villalar sağlamıştı. Burada Pico della Mirandola, Angelo Poliziana, Marsillio, Finico ve Cristofforo Landino yeni bulunmuş Yunanca ve İbranice metinleri çevirmişler, şiirler, felsefe kitapları, dinî metinler yazmışlar ve Lorenzo'nun "hümanizm devrimi" olarak adlandırdığı çağı yaratmışlardı. Michelangelo, Lorenzo hakkında anlatılan hikâyeleri duymuştu; bunlar Floransa'da en sevilen sohbet konularıydı; gözlerinin zayıflığı ve doğuştan koku duyusunun olmaması. Şimdi, Lorenzo'nun Bertoldo'yla sohbetini dinlerken sesinin sert ve hoş olmayan bir nitelikte olduğunu fark etti. Yine de bu Lorenzo'nun hoşla gitmeyen tek özelliği gibi görünüyordu, görme zayıflığının tek zayıflığı, koku almamasının da tek eksikliği olduğu gibi. Çünkü, dünyadaki bu en zengin adam Lorenzo, İtalya şehir devletlerinin yöneticileri tarafından Türkiye ve Çin gibi güçlü hanedanlıklar kadar ilgi görüyordu. Buna rağmen hiç kibir göstermezdi ve cana yakındı. Cumhuriyetin yöneticisi olarak ordusu, koruması yoktu. Floransa sahillerinde maiyetsiz yürür ve eşit insanlar gibi bütün vatandaşlarla konuşur, basit bir aile hayatı yaşar, çocuklarıyla yerlerde boğuşur ve evinin kapılarını dünya sanatçıları, edebiyatçıları ve âlimler için sonuna kadar açık tutardı. Dehası burada yatıyordu. Politika konusunda bütün otoriteyi elinde bulunduruyordu, ama Floransa'yı sağduyu, doğuştan gelen bir kibarlık ve ağırbaşlılıkla öyle iyi yönetiyordu ki, düşman kesilecek insanlar uyum içinde çalışıyordu.

Ne yetenekli babası Piero ne de Guelph'ler ve Ghibelline'ler arasında yüzyıllardır süren kanlı iç savaştan sonra Floransa'dan bir cumhuriyet çıkaran Ülkesinin Atası olarak da bilinen dahi büyükbabası Cosimo, -Peter Patrionebile böylesi mutluluk verici sonuçlar alamamıştı. Floransa, Il Magnifico Lorenzo'yu ve sarayını bir saat içinde yağmalayabilir ve onu sürgüne gönderebilirdi. Bunu biliyordu. İnsanlar da biliyordu. Bu bilgi Lorenzo'nun isimsiz yönetim işini oluşturuyordu. Hiç kibir taşımadığı için, ödlelik de yoktu; henüz 17 yaşındayken askerî ayaklanmaya dalıp babasının hayatını kurtarmıştı ve şehrini istiladan korumak için koruması olmadan Napoli'deki Ferronte kampına baskın yaparak hayatını tehlikeye atmıştı. Bu adam Michelangelo'dan birkaç adım ötede duruyordu. O gün Anadolu'dan gelmiş olan antik heykeller hakkında Bertoldo ile konuşuyordu. Çünkü heykeltıraşlık Lorenzo için, dünya denizlerine açılan gemileri, Avrupa ve Akdeniz boyunca yayılan banka zincirleri, Floransa'nın yün, zeytin ve şarabından egzotik parfümlerine kadar her emtianın üretiminden ve ticaretinden aldığı milyonlarca altın florini, Doğu'nun tatları ve ipekleri kadar önemliydi. Lorenzo bazılarından serveti ile bazılarındansa gücü için saygı görürdü. Ama bilginler ve sanatçılar onu, bilgi tutkusunu, bin yıldır karanlık ve nemli zindanlarda hapsolmuş zihni özgür kıldığı için sever ve sayardı. Lorenzo düşünceyi özgür kılmak için kendisine söz vermişti. Şimdi de çıraklarla sohbet etmek için durdu. Michelangelo bakışlarını yanında yürüyen kıza çevirdi. Zayıf bir şeydi, kendisinden gençti, gültrengi uzun kollu bir elbise giymişti. Uzun eteği yumuşak bir şekilde geniş pileler

hâlinde dökülen, dar, kurdeleli korsesinin altında uzun yakalı, soluk sarı renkte giydiği bir gamurranın içindeydi. Terlikleri sırma işlenmişti. Kalın telli siyah saçlarında ise incilerle kaplanmış kül rengi saten bir şapka vardı. O kadar solgundu ki gül rengindeki elbisesi ve şapkası bile yanaklarına renk katamamıştı. Lorenzo belirsiz bir baş selamıyla onun masasından geçerken, Michelangelo'nun bakışları birden kızınkilerle karşılaştı. O işini yapmayı bıraktı. Kız da yürümeyi. Gözlerini de bu ince, etkileyici yüzü olan kızıdan alamadı. İfadesi kızı korkutmuştu. Fildişi yanakları belirgin bir şekilde renklenmişti. Michelangelo aralarındaki bu elektriklenmeyi hızlı soluklarla hissetti. Sonra titrek bir hareketle bakışlarını çekti ve babasına katıldı. Lorenzo kolunu kızın ince eline doladı. Beraber çeşmeyi geçtiler, kapıdan meydana çıktılar.

Michelangelo, Torrigiani'ye döndü.

“O kimdi?”

“Ekselanslarıydı seni aptal.”

“Hayır, hayır, kız.”

“...kız? Ah, Kontes. Kızı. Sarayda kalan son kızı”

“Kontes? Küçük Kontes?”

“Evet Lorenzo diğer kızlarına ‘Contessiana’ diye lakaplarıyla seslenirdi. Bu sıska doğduğunda onu Contessina diye vaftiz ettirdi. Neden soruyorsun?”

“Sebebi yok.”

Lodovico, Michelangelo'nun bahçeye girmesine asla razı olmamıştı. Aile onun Ghirlandaio'nun stüdyosunu bıraktığını bildiği hâlde, bunu kabul etmeyi reddederek heykeltıraşlığa kadar düşmekten sakınıyorlardı. Onu nadiren görmekteydiler. Pazara gitmiş olan üvey annesi dışında herkesin uyuduğu şafak vaktinde yola çıkardı. Ve tam on ikide eve girerdi. Eve girerken alabildiğince oyalanırdı ki herkesi uyumuş bulabilsin. Ayakta ona hafif bir akşam yemeği yedirmek için bekleyen büyükannesi ve günün haberlerini vermek için uyanık bekleyen kardeşi Buonarroto olurdu. Büyükannesi:

"Gömleklerin sana küçük geliyor artık, çorapların da yırtık pırtık. Baban çalışıp kazanmayı tercih etmediğin için bunu önemsemiyor. Ama ben biraz para ayırmıştım, bununla ihtiyaçlarını al."

Kösele gibi olmuş derisini gagalar gibi defalarca öptü; onlarınki sonsuz bir sevgiydi. Nasıl göstereceklerini şöyle böyle biliyorlardı sadece. Sade bir doğası vardı, hiçbir şey için arzusu yoktu.

"Yakında taş oymaya başlayacağım ve baştan ayağı tozla kaplanacağım. Kimse kıyafetleri fark etmeyecek."

Torununun gururuna saygı gösterdi, paraları cüzdanına geri koydu.

"Nasıl istersen. Buradaki para senin."

Granacci her sabah bu kadar erken kalkmak ve geç dönmekte bir sebep göremiyordu; çocuklar sadece öğlen

görülebiliyordu. Granacci her geçen gün biraz daha üzgün görünüyordu. Hafif kambur omuzları Michelangelo'nunkinden sadece bir iki santim uzun görünüyordu.

“Şu soğuk yapışkan kil,” diye şikayet etti. Ondan nefret ediyorum. Modeli olabildiğince kötü yapıyorum ki Bertoldo hazır olduğumu düşünmesin. Pietra durayı -sert taşıdenedim defalarca, ancak her darbe taş yerine bana geliyor.”

“Ama Granacci, sevgili arkadaşım, mermerin direnci vardır, seni kabul eder içine. *Pietra dura* küflenmiş ekmeğe benzer. Mermerle çalışana kadar bekle, parmaklarını taze hamura batırmak gibi.”

Granacci arkadaşının hatlarını inceledi, şaşırmıştı.

“Her şey hakkında çok sertsin, ama mermerden bahsedince şair kesiliyorsun.”

Kendisini resim kazanına saplanmış buldu. Bertoldo'nun ona söylediği ilk sözler “Bu bahçede çizim yapmak vazgeçilmez koşuldur; sabah geldiğinde sol elini çiz, sonra ayakkabını çıkarıp ayaklarını çiz, iyi bir kısaltım çalışmasıdır.”

“Sağ elimi de çizsem?”

“Aramızdaki bir diğer nüktedan,” diyerek keyifle güldü. Topolino'lar için pietra serena ile çalışırken bile çekici sol eliyle kullanabilirdi Michelangelo. Denge sorunu da yaşamazdı. Sol elini farklı açılardan defalarca çizdikten sonra kalemi sol eline aldı, önce sağ avucunu çizdi sonra da parmaklarını gererek dış yüzünü.

Bertoldo yanına geldi, bir düzine çizimle dolu kâğıtları aldı ve,

“Fıçı şaraba, zaten şarabın içinde olandan fazlasını veremez.” diye sessizce söylendi.

“Alınmıyorum, sağ ve sol elim birbirinin aynı.”

Floransa'nın dört bir yanından, Lorenzo'nun sağladı-ğı canlı modellerle çalışıldı; âlimler siyah kadife içinde, askerler kalın enseli, köşeli kafalı, kalın kaşlı, gösterişli, kibirli külhanbeyi gibi arabalarından inen köylüler, kanca gibi burunları ve çeneleriyle yaşlı kel adamlar, dalgalanıp kır saçlarını açığa çıkaran siyah pelerinleriyle rahipler; enselerine uzanan kıvrıkcık saçları kaşlarından dümdüz inen Yunan burunlarıyla, yuvarlak boş gözleriyle Floransa'nın yakışıklı delikanlıları, lekeli kollarıyla yün boyamacıları; elleri nasır tutmuş hırdavatçılar; irikıyım hamallar; semirmiş uşaklar; incilerle süslenmiş kırmızılar ve beyazlar içinde asilzadeler; morlar içinde ince uzun gençler ve melek için modellik yapan tombul çocuklar.

Çizdiği bir heykel gövdesi için kendisini sertçe eleştiren Bertoldo'ya:

“Dışarıdan bakarak nasıl çizebilirim ki? Tek görebildiğimiz dışarıdan belli olanlar. Vücudun içine girebilsek; kemikler, kaşlar... Bir adamı tanımak için onun kanını ve yüreğini bilmeliyiz. Hiçbir insanın içini görmedim.”

“Tanrı tüymüş!” diye sessizce küfretti Bertoldo. “Doktorlar Şehir Konseyinin önünde belirli günlerde vücudu parçalayabiliyorlar. Bunun dışında Floransa'daki en korkunç suç. Aklından çıkar.”

“Ağzımdan, evet; ama aklımdan hayır. Vücudun nasıl işlediğini öğrenene kadar tam bir şekilde heykel yapamayacağım.”

“Yasaklayacak kilisesi bile olmayan pagan Yunanlılar bile bunu yapmadı. Donatello da geniş bilgisini kestiği bedenlerden sağlamadı. Phidias ve Donatello’dan daha mı iyi olmak zorundasın?”

“Daha iyi değil, farklı olmalıyım.”

Michelangelo, Bertoldo’yu hiç bu kadar tedirgin görmemişti. Yaşlı adamın ince koluna uzanıp hafifçe vurdu.

Bu günlük şaşkınlıklara rağmen arkadaş olmuşlardı. Diğerleri kilden model yapıp taş oynamaya çalışırken, Bertoldo, Michelangelo’yu küçük eve götürür, Mısır tılsımlarını, Yunan madalyalarını, Roma paralarını elinde tutarak teker teker her birini açıklar, sanatçıların neyi hedeflediklerini anlatırdı. Michelangelo’yu şaşırtan şey çalışma masasını kendininkine yaklaştıran Torrigiani’nin de sadakatini kazanmış olmasıydı.

Torrighiani baskın bir kişiliğe sahipti; cazibesi, dikkati ve canlılığıyla Michelangelo’yu ayaklarının altında sürüklüyordu.

Altın tokalı kemerleri, renkli ipek gömlekleriyle gösteriş düşkünüydü. Her sabah işe gelmeden önce saçlarını kokulu yağlarla taratmak ve traş olmak için berbere uğruyordu. Michelangelo dağınık çalışırdı, ellerine bulaştırdığı kömürü unutup yüzüne silerdi, gömleğine boya, çoraplarına da mürekkep dökerdi. Torrigiani yoğun bir iş gününden parlak sarı ketenden kabarık kollu gömleği, omzuna sarı ipekten ‘T’ harfi işlenmiş yeşil tuniği ve

lacivert jarse pantolonu ile tertemiz çıkardı. Saçlarına ve kıyafetine taş tozu ve parçacığı getirmeyecek bir duruş geliştirmişti ki bu duruştan gün sonunda taş abide gibi gezen taş oymacılarının haberi olmadığı kesindi. Torrigiani güçlü kollarını arkadaşının omzuna doladı ve güzel yüzünü onunkine yaklaştırarak:

“Michelangelo’m, en temiz işi sen yapıyorsun ve tanıdığım herkesten daha çok kirleniyorsun.”

Torrighiani daima hareket hâlindeydi, gülerken, dik dururken, anlamlı-anlamsız konuşurken asla durgun ya da sessiz değildi. Etrafındaki havayı yönetir gibi zümrüt ve inci taşlarla dolu ellerini sallardı. Dinç şakıması yabani çiçeklerle dolu gür bahar çayırları üzerinde çınlardı. Uzak bir köşede Lorenzo’nun el yazmaları ve kitapları için bir kütüphane inşa eden taş ustası bir an durup bu sesi dinledi. Çıraklar sabahları Santa Croce’deki Giotto’s üzerindeki ilk ışıklarla çalışmaya geldiklerinde ya da Santa Spirito’daki Filippino Lippi’nin Genç St. John ve iki Aziz’inin üzerine ikinci ışıkları düşerken veyahut Giotto tarafından tasarlanan ve öğrencisi Andrea Pisano tarafından uygulanan çan kulesinin üzerindeki oyma figürlere düşen günbatımı ışıltısını yakalamaya çalışırken Torrigiani kolunu Michelangelo’ya atar, şaşkın izleyicilere aldırmadan rehin alıp ona kur yapardı.

“Qh, asker olmak, Michelangelo. Ölümüne kavgada savaşmak, kılıç ve kalkanla düşmanı öldürmek, bütün kadınlarıyla birlikte yeni topraklar fethetmek. Hayat budur! Peki sanatçı? Sultanın harem ağaları için çalışmaktır. Seninle beraber dünyayı dolaşmalıyız, arkadaşım, savaş, tehlike ve hazine bulmalıyız.”

Michelangelo, Torrigiani için derin bir sevgi hissediyordu, neredeyse bir aşk, kendisini, böylesi güzel ve beğenilen bir genç olan Torrigiani'nin sevgisini kazanamayacak kadar basit bulurdu... Hiç içmeyen birisi için çok sert bir içkiydi.

4

Fresk ve heykeltıraşlık arasındaki farktan dolayı, Ghirlandaio'nun stüdyosunda edindiği pek çok bilgiyi unutmak zorundaydı artık. Bertoldo, onu Ghirlandaio'yla birebir aynı kelimeleri kullanarak uyardı:

“Bu elin ve gözün otoritesini kazanmak adına yapılan çizimdir.”

Bertoldo farklılıkları kafasına sokuyordu. “Heykeltıraş üç boyutlu figürlerin peşindedir, sadece yükseklik ve genişlik değil aynı zamanda derinlik. Ressam mekânı doldurmak için çizer, heykeltıraş ise onun yerini alır. Ressam çerçeve içine natürmort çizer, heykeltıraş insan figürü içinde mücadele eden gerilim ve torsiyonları keşfetmek, hareketi şaşırtmak için çizer.

Ressam ayrıntıyı göstermek için, heykeltıraş evrenseli günyüzüne çıkarmak için çizer. Anlaşıldı mı?” diye üsteledi.

Michelangelo sessizdi.

“Hepsinden önemlisi bir ressam dışsallaştırır, kendisinden bir parçayı sertçe çekip kağıda döker; heykeltıraş içselleştirir, dünyadan bir form çekip alır ve onu kendi içinde katılaştırır.”

Bunlardan bazıları Michelangelo'ya anlamlı geldi, fakat birçoğunun tecrübeyle kazanılmış hikmetler olduğunu hissetti.

“Ben bir güvecim” diye özür diledi Bertoldo. “İki yüzyıldır Toskana'daki her heykeltıraşın ki yüzyıl boyunca inandığı her şey bana benimsetildi. Eğer dikte içeriyorsa beni affedin.”

Yeni nesil heykeltıraşlar yetiştirme sorumluluğu yüklenen Bertoldo, hiç zamanı olmayan Ghirlandaio'nun aksine adanmış bir öğretmendi. Heykeltıraşlar az konuşan adamlardır. Çekiç ve keski sesleri, küçük sesleri ve kelimeleri bastıran onların üst sesleri ve gerçek lisanıdır.

Bertoldo bir istisnaydı.

“Michelangelo iyi çizim yapıyorsun. Ama güzel çizme zorunluluğunun nedenini anlamak da önemlidir. Çizim, heykeltıraş el yordamıyla hareket etmek zorunda kalmasın diye yanan bir ışık; bakmakta olduğun yapıyı anlamın için bir plandır. Başka bir insanı anlamaya çalışmak, nihai derinlikleri için pençeleşmek insan uğraşlarının en tehlikelisidir. Bütün bunları kalem ve kömür ile yapmaya kalkışır.” Omuz silkti. “Şu romantik Torrigiani savaşılar gitmekten bahsediyor. Çocuk oyunu, daha önce varolmamış bir şey yaratmaya çalışan yalnız bir adamıninkini geçebilecek ölümcül tehlike yoktur.”

Michelangelo o günkü işini eline aldı ve Bertoldo'nun dediklerini daha iyi anlamak istermiş gibi, Bertoldo'nun orada bulunmasını istediği şeyi görebilmek için inceledi.

“Çizim bir konu hakkındaki cehaletini yok etmek için en iyi yoldur.” diye öğüt verdi yaşlı adam. “Bilgeliğini yerli yerine oturtur tam da Dante’nin Purgatoria’yu yazarken yaşadığı gibi. Evet, evet, resim yapmak, Homeros’u okumak gibidir, böylece Troyalı Helen ve Priomos’u bilirsin; Suetonius’u okuyarak da Sezar hakkında bir şeyler öğrenebilirsin.”

Michelangelo başını eğdi.

“Ben cahilim. Yunanca ya da Latince okumam. Urbino bir şeyler öğretebilmek için üç yıl uğraştı. Ama o kadar inatçıydım ki hiçbir şey öğrenemedim. Sadece çizim yapmak istiyordum.”

“Aptal! Beni anlayamadın. Urbino’nun seni eğitmekte zorlandığına şüphe yok. Çizmek öğrenmektir. Bu bir disiplin, içinde dürüstlük olup olmadığını ölçmeye yarayan ölçü çubuğudur. Günah çıkarmadır; sen başkasını gözler önüne çıkarıyorum zannederken, senin hakkında her şeyin ifşa olmasıdır. Çizim şairin dizesidir. Anlatılmaya değer bir hikâye, açıklanmaya değer bir gerçek var mı diye görmektir.”

Yaşlı adamın sesi yumuşadı, müşfikleştii.

“Unutma oğlum, çizim yapmak Tanrı’ya benzemektir. O Âdem’e nefesini verir, ressamın nefes verışı ve modelin nefes alışı da kâğıt üzerinde üçüncü bir hayat yaratır. Aşk eylemi Michelangelo aşk, yeryüzündeki her şey onun sayesinde doğdu.”

Evet, resim yapmak yaşama nedeniydi, bunu biliyordu. Yine de onun için bir son değil bir araçtı. Gece herkes-

ten sonra çıkmaya, herkese yabancı kalmaya devam etti. Alet edevatını alıp, taş parçaları üzerinde çalışıyordu. Roma'daki taş ocaklarından çıkarılmış sarımsı-beyaz travertenler, Lombrellino'dan pietra forte, İmparator'dan çakıllı breccia, Proto'dan koyu yeşil mermer, Siena'dan benekli kırmızı-sarı mermer, Gavoronna'dan pembe mermer, transparan cipollina mermer ve mavi beyaz çiçekli bardiglio. Ama asıl neşesi birisinin bıraktığı saf beyaz Corra parçası oldu. Bir çocukken mermercilerin önünde durur, bu değerli taşı elleylebilmenin açlığını yaşırdı. Hiç mümkün olmamıştı. Beyaz mermer nadir ve pahalıydı. Corra ve Seravezza'dan siparişi karşılayacak miktarda getiriliyordu.

Şimdi el altından sivri, dişli ve düz keskilerle mermerin yüzeyi üzerinde denemeler yapıyordu, aynı Topolino'ların evinde pietra serenayla yaptığı gibi. Onun için günün en güzel saatiydi, bahçede tek başına sadece heykellerin refakatinde, çok yakında bu aletleri bırakmamak üzere eline alacaktı, kolları ve bacakları gibi onun doğal uzantılarına dönüşmüş olacakları için sabah ilk iş onları seçecekti.

Karanlık çökünce çalıştığı alanı temizlemeyi, dökülen parçaları toplayıp bahçenin uzak köşesindeki taş yığınına atmayı unutmuyordu.

Kaçınılmaz olarak yakalandı, hem de onu şaşırtabilecek en son insan tarafından. Contessina de Medici artık bahçeye neredeyse her gün geliyordu. Lorenzo'yla olmasa bile, Poliziana ya da Finico veya Pico della Mirandola, babasının Platoncu bilginleriyle geliyordu. Granacci'yle konuşuyordu, uzun zamandır tanıdığı belli olan Sansavi-

no ve Rustici ile de görüşüyordu, ama kimse onu Michelangelo ile tanıştırmamıştı.

Onunla hiç konuşmadı. Kapıdan girdiği zaman hızlı hareket eden figürü ya da sadece gözlerden oluşan yüzünü görmeden bile geldiğini hemen anlıyordu. Çevresindeki bütün hareketlerin güneşin veya havanın bile hızlandığını hissettiren coşmuş bir idrak hissediyordu. Granacci'yi taş angaryasından kurtaran Contessina idi. Granacci ona duygularını açtı, o da babasına. Bir gün Lorenzo bahçeye gelip

“Granacci, Paul Emilius'un Zaferi'nin büyük bir tablosunu istiyorum. Resmetmeyi sen üstlenebilir misin?”

“Üstlenmek mi? İhtiyaç ne kadar büyükse, yardım da o hızla gelir.”

Lorenzo arkasına döndüğünde, Granacci parmaklarını dudaklarına bastırıp Contessina'ya minnettarlıkla salladı. Michelangelo'nun çalışmasına bakmak için hiç durmazdı. Her zaman Torrigiani'nin masasına uğrardı, masanın en uzak tarafında durur, böylece yüzü Michelangelo'ya dönük olurdu. Her hareketini görür, Torrigiani'nin kendisini eğlendiren kahkahasını duyardı. Büyülenmiş bir şekilde onu izlese de gözleri hiç buluşmadı. Sonunda ayrıldığında, duygusal açıdan tükenmiş olduğunu hissedirdi. Nedenini anlayamazdı. Kızları hiç umursamıyordu. Jacopo'nun bir yıllık eğitimi bile 'yatılabilir' olanı ayırt etmesini sağlamıştı. Ailesinde hiç kız yoktu, küçük arkadaş çevresinde de. Onlardan birisiyle konuştuğunu hatırlamıyordu, hiçbir kadın çizmeyi istememişti! Ona yabancıydılar. Öyleyse niye sadece birkaç adım ötede

Torrigiani ile arkadaşça gülüşürlerken acı hissediyordu. Neden Torrigiani'ye ve ona sinirleniyordu. Soylu Medici kanını taşıyan bu prenses onun için ne ifade edebilirdi ki? Bir tür anlaşmaz illetti. Bahçeden uzak durarak onu huzura kavuşturmasını diledi. Rustici eskiden seyrek uğradığını söyledi. Neden şimdi? Her gün neden en az bir saat oturuyor? Kendini boş sayfalara ne kadar hırslı bırakırsa, Torrigiani'nin çalışma masasında durup, güzel kaslı atletle flörtleşmesini seyrederken kendi karakalem darbelerini bir şekilde kişisel hakaret olarak görüp hazmediyordu.

Yakıcı yaz sıcağında, yabani çiçekler öldükten ve bahçeden çimenleri yolduktan çok sonra fark etti, kıskanıyordu. Torrigiani'yi kıskanıyordu. Contessina'yı kıskanıyordu. İkisini beraberken kıskanıyordu. İkisini ayrıyken kıskanıyordu.

Ve dehşete kapılmıştı.

Şimdi herkes ayrıldıktan sonra yaptıklarını, onu keşfetmişti. Erkek kardeşi Giovanni ile birlikteydi; şişman olanla, Michelangelo kendisi gibi 14 yaşında olduğunu tahmin ediyordu ve Lorenzo'nun sevilen ağabeyi -Pizzi suikastçileri tarafından Douma'da bıçaklanarak öldürülen Ciuliono'nun gayrimeşru oğluydu. Michelangelo o zamanlar sadece üç yaşındaydı, ama Floransa'lılar Signoria'nın pencerelerinden sarkıtılarak asılan suikastçileri hâlâ konuşurdu.

İlk kelimeler beklenmedik bir şekilde çıkıverdi.

"İyi akşamlar."

“İyi akşamlar.”

“Michelangelo.”

“Contessina.”

“Nasılsın?” bu Contessina’ydı.

“Fena sayılmam.” Tıpkı taş ustası gibi. Bir parça pietra serena üzerine balıksırtı deseni işliyordu. Çalışmayı bırakmadı.

“Bu taşta bir koku var.”

“Taze toplanmış incirlerin kokusu.”

“Ve bu?” Yanındaki sıradaki mermer parçasını gösterdi. “O da taze toplanmış erik kokuyor mu?”

“Hayır, hemen hemen hiç kokmuyor.” Bir parça kesti. “Al kendin kokla.”

Ona gülerek burnunu buruşturdu. Mermerin önünde durdu ve etrafa parçalar savurarak keskiyle uğraşmaya başladı.

“Niçin bu kadar... öfkeli çalışıyorsun? Seni yormuyor mu? Beni yorardı.”

Narinliğini biliyordu. Geçen yıl içerisinde annesinin ve kızkardeşinin ölümüne sebep olan tüberkülozdan da haberi vardı. Lorenzo’nun ona düşkünlüğünün sebebi buydu. Bu dünyada kalıcı değil demişti Rustici.

“Hayır, hayır taş kesmek gücünü tüketmez, aksine geri verir. Al şu beyaz mermerle bir dene. Ellerin altında nasıl canlandığına inanmayacaksın.”

“Senin ellerin altında Michelangelo. Pietra serena üzerindeki modeli benim için bitirecek misin?”

“Ama bu hiçbir şey, sadece balıksırtı desen bahçe yolu ve sarnıçlar için yaptığımız türden.”

“Ben beğendim.”

“O zaman bitireceğim.”

Michelangelo taş üzerine eğilmiş çalışırken o da yanında hareketsizce bekledi. Sert bir noktaya geldiğinde su için etrafına bakındı, göremeyince tam da istediği nokta üzerine tükürdü ve keskiyle işini yapmaya devam etti.

Neşelenmiş bir şekilde “Suyun kalmadığı zaman ne yapıyorsun?” diye sordu.

Michelangelo kıza baktı, yüzü kızarmıştı.

“Hiçbir taş ustasının tükürüğü bitmez.”

5

Bahçedeki ilk yoğun sıcaklıkla beraber ilk kazazede de geldi: Saggi. Coşkunluğu çayırdaki otlar gibi sararıp soluyordu. Ne bir ödül ne de komisyon almıştı. Bertoldo ona biraz para vermiş olsa da kazancı sadece hiç para kazanamayan Michelangelo’nunkini geçiyordu.

Bu sebeple Saggi, Michelangelo’nun da kendisine katılacağını düşündü.

Ağustos’un nefes aldırmayan bir gecesinde, herkes ayrılana kadar bekledi. Sonra elindeki araç gereci bırakıp

yeni çırağın yanına geldi.

“Michelangelo hadi burdan ayrılalım. Bütün bunlar çok... çok gereksiz. Hâlâ vakit varken kendimizi kurtaralım.”

“Kendimizi mi kurtaralım Saggi? Neden kurtaralım?”

“Bak, kör olma. Bize ne iş ne de para verecekler. Kim yaşamak için heykeltıraşlığa ihtiyaç duyar ki?”

“Ben.”

Saggi'nin suratına yerleşen tiksinti, feragat ve hatta korku bile, çocuğun balmumu ya da kil modelleri üzerine işleyebileceklerinden daha etkiliydi.

“Nereden iş bulacağız. Eğer Lorenzo ölürse...”

“Ama daha 40 yaşında genç bir adam o.”

“... o zaman bir hamimiz, bir bahçemiz kalmayacak. Elimize şapkalarımızı alıp dilenci gibi İtalya'yı mı dolaşalım? Mermer kesiciye ihtiyaç duyar mısın? Meryem Ana'yı kullanabilir misin? Bir pietayı? Bana bir çatı ve yiyecek sağlayabilirsen sana bunları yapabilirim.”

Saggi birkaç şahsi eşyasını çantasına doldurdu.

“Me che! İnsanları bana getirecek ticaretle uğraşmak istiyorum. Her gün! Makarna ya da pastırma için, şarap ya da pizza için. İnsanlar bunlar olmadan yaşayamaz, her gün bunları almak zorundalar. Böylece ben de her gün satış yapmak zorunda kalırım. Sattığım şeyle de yaşayabilirim. Pratik tabiatlıyım, her gün ne kadar para

kazanacağımı bilmeliyim. Heykel lüks şeylerin en sonuncusudur. Listenin sonunda yer alır. Ben listenin başındaki şeylerle ticaret yapmak istiyorum. Ne diyorsun Michelangelo? Sana tek bir kuruş bile ödemediler. Bak kıyafetlerin nasıl pejmürde. Hayatın boyunca yoksul olmak mı istiyorsun? Hadi benimle sen de bırak. Beraber iş bulalım...”

Saggi'nin patlaması derinden geliyordu. Haftalardır belki de aylardır kuvvetleniyordu. Yine de zihninin bir köşesinde memnuniyet hissetti Michelangelo.

“Heykeltıraşlık benim listemin zirvesinde Saggi. Aslına bakarsan liste bile yok. ‘Heykel’ derim başka bir şey demem.”

“Demezsın doğru!” diye katıldı Saggi. “Babam Ponte Vecchia’da yardımcı arayan bir kasap tanıyor. Keski, bıçağa çok benzer...”

Ertesi sabah Saggi'nin ayrıldığını duyan Bertoldo omuz silkti:

“Heykeltıraşlık kazazedeleri. Her insan bir miktar yetenekle doğar, ama bazılarının kıvılcımı ne çabuk söner.”

Ellerini kabullenmiş bir şekilde ince telli beyaz saçlarında gezdirdi.

“Stüdyolarda yaşanan bir şey. Hep bir miktar eğitimin boşa gideceğini bilerek başlarsın; ama sırf bu sebeple bilgini esirgeyemezsin yoksa bütün çırakların zarar görür. Saggi gibileri teşvik eden şey heykeltıraşlığa duydukları aşk ya da yakınlık değildir. Gençliğin verdiği coşku-

dur. İlk kıvılcım sönmeye başladığında, kendi kendilerine şöyle derler: 'Hayal kurmayı bırak. Daha makul bir yaşam tarzı seç.' Bir atölye hocası olduğunuzda bunun doğru olduğunu anlayacaksınız. Heykeltıraşlık zordur, acımasız bir iştir. Bir kimse elinden geldiği için değil, zorunlu olduğu için sanatçı olmalıdır. Bu sadece onun yokluğunda bedbaht olanlar içindir.

Ertesi sabah Bugiardini yeni çırak olarak bahçeye geldi. Uzamamıştı ama gürbüzleşmişti. Michelangelo ve Granacci arkadaşça sarıldılar.

Lorenzo'nun istediği resmi tamamlamış olan Granacci, organizasyon işlerinde öyle kabiliyetliydi ki Lorenzo onu bahçe yöneticisi yaptı. Yönetici olmaktan, günlerini gelen taş, demir ve bronzun uygunluğunu denetleyerek geçirmekten, çıraklara yarışmalar düzenlemek ve loncalardan az miktarda iş almaktan hoşlanıyordu.

"Granacci, yapmamalısın," diye karşı çıktı Michelangelo, "Buradaki her çırak kadar senin de yeteneğin var."

"Ama zevk alıyorum" diye usulca yanıtladı Granacci.

"O zaman zevk almayı bırak. Modele ya da karakaleme ihtiyacımız olursa bırak da onlar getirsin. Neden bizimkine yardımcı olabilmek için kendi işini bırakacakmışsın?"

Granacci, Michelangelo'nun öfkesinde gizli olan iltifatı fark edemedi.

"Her şeyin zamanı var, sevgili arkadaşım," diye yanıtladı. "Şimdiye kadar resim yaptım. Ve tekrar yapacağım."

Fakat Granacci resme döndüğü zaman Michelangelo hiç olmadığı kadar sinirliydi: Lorenzo onu bir ahlak oyunu için sahne hazırlamakla görevlendirdi. Tören için bayraklar ve okçular istemişti.

“Granacci, aptal, nasıl burada neşeli şarkı söyleyip, törenden sonra çöpe atılacak şenlik süslemeleri için uğraşıyorsun?”

“Ama senin saçmalık dediğin şeylerle uğraşmak benim hoşuma gidiyor. Her şey derin ve ölümsüz olmak zorunda değil. Bir tören ya da kutlama da önemlidir çünkü insanlar zevk alır ve hayattaki en önemli şeylerden birisi de zevktir. Yemek, içmek ya da sanat kadar önemlidir.

“Sen... sen... Floransa’lı.”

Sonbahar günleriyle birlikte Michelangelo’nun da arkadaşlığı ilerliyordu. Bayram günlerinde ve kilise tatillerinde bahçe sıkıca kilitlendiği zaman Rustici, Michelangelo’yu akşam yemeğine davet ediyordu. Atlara, oynayan çiftçilere, ahırlarında ya da tarlalarda resmetme imkânı bulabilecekleri şeylere bakmak için onu sayfiyenin içinden götürürdü.

“Atlar, Tanrı’nın en güzel yaratıklarıdır, bulabildiğin her atı tekrar tekrar çizmelisin.” dedi Rustici.

“A’ma Rustici ben at heykeli yapmayı hiç düşünmedim. Sadece adamlar.”

“Atı öğrendiğin vakit, dünyayı da öğrenmiş olursun.” Sansovino, Arezzo’dan bir çiftçi, yaşça Michelangelo’dan epey büyüktü ve kendi dünya görüşüne sahipti.

“Bir sanatçı sık sık toprağa dönmelidir; onu sürmeli, ekmeli, temizlemeli ve biçmelidir. Yer yüzüne temas etmek bizi yeniler. Kendisini beslemek ve yalınlaştırmak için. Bu yüzden Arezzo’daki evime eşeğimle gideceğim. Benimle gelmelisin Michelangelo ve ayağının altındaki toprağı hissetmelisin. Eğer işleyebileceğim bir mermer varsa seninle Arezzo’yu ziyaret etmek isterim.”

Sadece evde mutsuzlaşıyordu. Lodovico ödül olarak çıkarakların ne kadar ödül, para ve komisyon kazandığının sıkı bir denetimini yaptı; Sansovino, Torrigiani ve Granacci’nin iyi kazandıklarını biliyordu.

“Sen kazanmıyor musun? Bir kuruş bile mi?” diye sordu Lodovico.

“Henüz değil.”

“Tam tamına sekiz ay boyunca. Niçin? Niçin bir tek sen kazanmıyorsun?”

“Bilmiyorum.”

“Tek bir sonuç çıkarabiliyorum bundan: sen diğerleriyle rekabet edemiyorsun.”

“Etmiyorum.”

“Bir heykeltıraş olarak yeteneğin olsaydı Lorenzo bunu fark etmez miydi?”

“Şüphesiz.”

“Ama seni hiç fark etmedi?”

“Hiç.”

“Pekala! Bir yılı doldurman için sana dört ay daha veriyorum. O zaman Lorenzo hâlâ senin kuru meyve olduğunu düşünüyorsa, çalışmaya başla.”

Lodovico yalnızca bir hafta sabredebildi. Bir Pazar sabahı Michelangelo’yu odasında sıkıştırdı.

“Bertoldo işini övüyor mu?”

“Hayır.”

“Yeteneğin olduğunu söylüyor mu?”

“Hayır.”

“Yüreklendiriyor mu?”

“Beni eğitiyor.”

“Aynı şey değil.”

“Apaçık.”

“Başkalarını övüyor mu?”

“Bazen.”

“En az umut vaat eden kişi sen olabilir misin?”

“Olamaz.”

“Nedenmiş?”

“Onlardan daha iyi çizim yapabiliyorum.”

“Çizim. Bu ne anlama geliyor? Eğer onlar heykeltıraşlık eğitimi alıyorsa, sen neden almıyorsun?”

“Bertoldo izin vermez.”

“Neden izin vermesin?”

“Hazır olmadığımı söylüyor.”

“Ama diğerleri heykel yapıyor?”

“Evet.”

“Bu ne anlama geliyor biliyor musun?”

“Hayır.”

“Demek oluyor ki sen diğerleri kadar yetenekli değilsin.”

“Ben bu taşla çalışmaya başladığım zaman belli olacak.”

“Ne zaman başlayacaksın peki?”

“Bilmiyorum.”

“Sen taşla çalışana kadar da herhangi bir kazanç sağlamayacaksın. Ve sana ne zaman başlayacağına dair bir işaret de verilmiyor.”

“Hiç.”

“Sana da umutsuz görünmüyor mu?”

“Hayır.”

“Peki nasıl görünüyor?”

“Şaşırtıcı.”

“Ne kadar daha şaşırmış bir hâlde bekleyeceksin?”

“Kişi öğrenirken gururundan bir şey kaybetmez.”

“Neredeyse 15 yaşındasın. Sonsuza kadar hiçbir şey kazanmayacak mısın?”

“Kazanacağım.”

“Ne zaman? Nasıl?”

“Bilmiyorum.”

“Yirmi defa ya hayır ya da ben bilmem dedin. Ne zaman bileceksin?”

“Bilmiyorum.”

Lodovico tükenmiş bir hâlde, “Seni sopayla dövmeliyim. Ne zaman aklın başına gelecek?”

“Yapmam gerekeni yapıyorum. Aklım başımda.”

Lodovico sandalyeye çöktü.

“Lionardo rahip olmak ister. Bir Buonaroti’nin rahip olduğu nerede görülmüş. Sen ressam olmak istersin. Bir Buonarroti’nin ressam olduğu nerede görülmüş? Givonsimone gelip geçenleri taşıyan külhanbeyi olmak ister. Bir Buonarroti’nin molondrino olduğu nerede bilinmiş? Urbino, paramı israf ediyorum diye Sigismondo’yu geri gönderdi. Paramı çöpe atıyorum, okuma yazmayı öğrenmiyor. Kim cahil bir Buonarroti görmüş? Bir adam başka niçin çocuk ister ki?”

Michelangelo, Lodovico’nun sandalyesine doğru ilerledi ve babasının omzuna yavaşça dokundu.

“Güven bana baba. Boşuna uğraşmıyorum.”

Bahçede işleri rast gitmiyordu. Hatta kötüleşiyordu. Bertoldo onu çok zorluyor, yaptığı hiçbir işi beğenmiyor, öfkeyle sıcırayarak “Hayır, hayır daha iyisini yapabilirsin. Tekrar tekrar,” diye bağırıyordu. Modelleri yüksekteki

bir merdivenden ya da daha aşağıdaki zeminden baktırarak yeniden çizdiriyorlar ve hafta boyunca çizdiği tüm figürleri içine alacak bir temayı çizmesi için tatilde de gelmeye zorluyorlardı.

Gece Granacci ile eve dönerken sinirle bağırdı:

“Bana neden farklı muamele yapılıyor?”

“Yapılmıyor.” diye yanıtladı Granacci.

“Herkes anlayabilir bunu. Lorenzo’nun para vaat ettiği yarışmalara katılmama izin verilmiyor, hiç iş alamıyorum. Saraya gidip sanat eserlerini göremiyorum. Sen bahçenin yöneticisi oldun. Bertoldo’yla konuş. Bana yardım et!”

“Hazır olduğun zaman Bertoldo yarışmalara katılmana izin vereceğini söylüyor. O zamana kadar...”

“Tanrım!” diye küfretti sessizce. “O zamana kadar ben de babamın bana sopayla yetişemeyeceği Loggia della Signoria’da uyurum.”

Üzüldüğü bir nokta daha vardı ama Granacci’ye bundan söz edemiyordu. Yağışlı havalar yüzünden Lorenzo, Contessina’nın saraydan çıkmasına izin vermiyordu. Michelangelo’ya narin bir kız gibi görünmüyordu. Onda bir kıvılcım görüyordu, ölümü yenecek güçte bir kıvılcım. Artık gelemeyeceği için, bahçe tuhaf biçimde boş görünüyordu, günler beklemenin heyecanı olmadan uzun ve aralıksız geliyordu. Yalnızlık içinde Torrigiani’ye döndü. Çok samimileşmişlerdi. Michelangelo, Torrigiani’ye hayrandı: zekâsına, yeteneğine, fiziğine...

Granacci tek başına kalırdı:

“Michelangelo zor bir durumdayım. Bir şey söylersem kıskanç ya da incinmiş gibi görüneceğim. Ama seni uyarmak zorundayım. Torrigiani bunu daha önce de yapmıştı.”

“Neyi yapmıştı?

“Sevgisini rahatça gösterir, yeni bir fırsat çıkıp da elindekinden kurtulana kadar dostluğunu kazanır. Torrigiani’nin seyirciye ihtiyacı var, sen ona seyirci sağlıyorsun sadece. Seni sevdiğini zannetme.”

Bertoldo o kadar anlayışlı davranmadı. Michelangelo’nun, Torrigiani’yi taklit ettiği bir resmi görüp yüzlerce parçaya ayırmıştı.

“Körle yatan şaşı kalkar. Masanı yerine geri koy.”

7

Bertoldo, Michelangelo’nun sabrını taşırmaya başladığının farkındaydı. Elini olabildiğince nazik, çocuğun omzuna koydu.

“Ve böylelikle heykele geçiyoruz.”

Michelangelo yüzünü avuçlarına gömdü, amber renkli gözlerinden duygu fışkırıyordu, alnından ter fışkırmıştı. Rahatlama, mutluluk, ızdırıp birbirine karışmıştı, kalbi küt küt atıyor, elleri titriyordu.

“Şimdi heykeltıraşlık nedir?” diye bir öğretmen edasıyla sordu Bertoldo. “Bir sanattır. Elinin altındaki malze-

meden bütün fazlalıkları atar, onu sanatçının zihnindeki forma indirger...”

“Çekiç ve keski ile,” diye haykırdı. Michelangelo, sakinliğinden kurtulmuştu.

Bertoldo “... veyahut ardı sıra gelen eklemelerle,” diyerek üsteledi.

“Kil ya da balmumu modellemesinde olduğu gibi, ekleme metoduyla sürekli eklersin.”

Michelangelo kuvvetle başını salladı.

“Bana göre değil. Ben doğrudan mermer üzerinde çalışmak istiyorum. Yunanlıların yaptığı gibi taş oymak istiyorum.”

Bertoldo alayla gülümsedi.

“Asil bir tutku. Ama bir İtalyan’ın dönüp Yunanlara uzanması uzun zaman alır. Öncelikle kili ve balmumunu modellemeyi öğrenmelisin. Ekleme metodunda ustalaşmadan, çıkarma metoduna cüret edemezsin.”

“Taş yok mu?”

“Yok. Bir balmumu modelin yaklaşık 30 santim olmalıdır. Granacci’ye senin için balmumu aldardım. Onu yumuşak kılabilmek için biraz hayvansal yağ kullanırız. Böyle. Eğer daha sıkı olsun istiyorsan da turpentin yağı eklersin. Tamam mı?

Balmumu erirken, Bertoldo da ona tahta çubuklar veya demir kablolar kullanarak nasıl armatür yapılabileceğini,

soğuduktan sonra onları nasıl rulo hâline getirebileceğini gösterdi. İskelet kuruduktan sonra Michelangelo, iki boyutlu çizimden üç boyutlu figüre ne kadar yaklaşılabileceğini görmek için balmumu eklemeye başladı.

Duomo'nun basamaklarındaiken hayalkırıklığı mucize buydu. Bunun için heykeltıraşlığın erdemlerini, resme karşı savunmuştu. Heykeltıraşın asli görevi: derinlik, daire, resmamin sadece perspektif yanılmasıyla sezdirebileceği boyut. Onunki gerçekliğin çetin dünyasıydı: kimse onun resmi etrafında yürüyemezdi, ama heykelinin çevresinde herkes dolaşabilir onu her açıdan eleştirebilirdi.

“Ve böyle mükemmel olmalı. Sadece önden değil her açıdan,” dedi. Bertoldo. “Şu anlama gelir ki her parça bir kez değil 360 defa işlenmelidir. Çünkü her açı değişiminde farklı bir parçaya dönüşür.”

Michelangelo büyülenmişti; Bertoldo'nun sesi bi kıvılcım gibi yayılıyordu.

“Anlıyorum.”

Balmumunu aldı, avuçlarının içindeki sıcaklığı hissetti, elleri taşa aç olduğu için, balmumu tatmin etmeyecekti. Ancak Bertoldo'nun sözleri ona, bir baş, gövde, çizimi belirli bir noktada zapteden tam bir figür yapıp yapmayacağına dair itici güç oluşturmuştu. Kolay değildi.

“Ama ne kadar erken başlarsa, o kadar erken biter.” diye haykırdı.

Balmumunu kafese yaydıktan sonra Bertoldo'nun direktifleri doğrultusunda demir ve kemikten aletlerle çalıştı.

Kabaca bir benzerliğe ulaştıktan sonra güçlü parmaklarıyla rötuş verdi. Sonuç olarak ufak bir benzerlik ve işlenmemiş güç vardı.

“Zarafet yok,” diye eleştirdi Bertoldo. “Ve yüze ilişkin en ufak bir benzeyiş.”

Yönergeleri Arno’ya atılmış susuz kuru bir sünger gibi emen ama eleştiriye kolayca kırılan Michelangelo,

“Ben portre yapmıyorum.” diye hırladı.

“Yapacaksın.”

“Açıkça konuşabilir miyim?”

“Başka bir şekilde konuşabilir misin?”

“Şeytan tasviri portresi asla hoşuma gitmeyecek.”

“Senin yaşındayken ‘asla’ daha uzun gelir. Açsan ve Milan Dükü bronz madalyon üzerine portresini yapmanı isterse...”

Michelangelo öfkeyle baktı, “O kadar aç kalmam.”

Bertoldo tutumunu sürdürdü. İfade, zarafet ve denge- den, baş ile gövde arasındaki karşılıklı ilişkiden bahsetti. Eğer bir figür yaşlı adam kafası taşıyorsa, kolları, gövdesi, bacakları, elleri ve ayakları da yaşlı adama ait olmalıydı. Eğer bir gence aitse daha yumuşak hatlara sahip olmalı, ifadesi yumuşak ve sevimli görünmeliydi. Elbisesi de içindeki genci belli edecek şekilde dökülmeliydi. Saçlar ve sakal hassasiyetle işlenmeliydi.

Baccio bir tür mayaydı. Torrigiani'nin moralinin bozuk olduğu, Sansivo'nun birdenbire Arezza için memleket hasreti çekmeye başladığı, Michelangelo'nun kile geçmek için yalvardığı, Rustici erkek bir modelle çalışırken çizdiği atlar yüzünden Bertoldo tarafından azarlandığı; Granacci dinmeyen çekiç gürültüsünden şiddetli başağrılarına yenik düştüğünde; Bertoldo öksürükten dolayı acı çekerken ve ölerек kendisini kurtarabileceğini haykırırken; Baccio imdadına koşar, kendisiyle birlikte meyhanelerin ve umumhanelerin gülünçlüklerini de getirirdi.

“Efendim karısının pahalı kıyafetinden şikâyet eden adamı duydunuz mu? Seninle her yatağa girişim bana sürü paraya mal oluyor.” “Eğer daha sık gitmiş olsaydın bir kuruşa mal olurdu.” diye cevap vermiş karısı.

“Hayır onu bahçede soytarı namına tutmuyorum.” diye açıkladı Bertoldo. “Yetenek vaat ediyor ve idraksiz de değil. Bu bahçedeki herkes kadar onun da adanma iradesi var. Çalışmayı sevmiyor, eğlence onu ele geçirmiş. Ama bunları aşacak. Dominikan rahibi olan kardeşi saflığa adanmış; belki Baccio da bu yüzden şehvete düşkün.”

Haftalar geçti. Bertoldo, Michelangelo'nun karakalem-den balmumuna geçince kendisini mükemmelleştirdiğini ısrarla söylüyordu. Michelangelo'nun sabrı kalmadığında kemikten aletleri bir tarafa fırlatır bahçenin diğer ucuna gidip Lorenzo'nun kütüphanesinin inşasında kullanılacak blokları çekici ve keskiyle kesip yontmaya başladılar. Bu isyana izin verip vermemekte kararsız ustabaşı ilk kez sordu:

“Neden bize geliyorsun?

“Bu balmumunu parmaklarımdan çıkarmam gerekiyor.”

“Taş yontmayı nerede öğrendin?”

“Settignano’da”

“Ah!”

Her gün bir ya da iki saat taş ustasıyla çalışıyordu. Elinin altındaki ve bacaklarının arasındaki pietra serena blokları ona dayanıklılık sağlıyordu. Bertoldo teslim oldu.

“Bir aşk savaşında kaçan galiptir. Kille devam edeceğiz... Unutma ki nemli hâldeyken çalışılan kil çekme yapar. Kili yavaş yavaş ekle. At kılı ve yumuşak kesiciler kullan ki daha büyük modellerin çatlamasın. Figürünü giydirmek içinse, bir kumaşı yoğun çamur kıvamında olacak şekilde ıslat sonra figürünün üstüne göre ayarla. Daha sonra modeli istediğin ölçüde nasıl genişleteceğini öğreneceksin.”

“Böyle dediğine göre, yaklaşıyor olmalıyım.”

Şubat, her cadde nehre dönüşene kadar yağan yağmur ve dağlardan inen sisle her yanı kuşattı. Çalışılabilecek birkaç saatlik sönük ışık vardı. Kiliseler, saraylar kopya için ziyaret edilmeyecek kadar rutubetliydi. Her bir çırağın kömür mangalları üzerindeki yüksek taburelere tünediği küçük evin iç odalarına hapsolmuşlardı. Kil hiç olmadığı kadar yapışkan ve soğuk hâle gelmişti. Soğuk gazinodaki yağ lambasında genelde yalnız çalışan Michelangelo mutlu değildi ama hiçbir yerden elde edemeyeceği doyumu buradan alıyordu. Nisan’a bir iki ay kalmıştı ve tabi maaş almaya hak kazanacak kapasiteye ulaşmamış-

sa Lodovico tarafından bahçeden çıkarılmasına. Ağır kıyafetlere bürünmüş Bertoldo solgun bir kıyafet gibiydi, ama Michelangelo konuşması gerektiğinin farkındaydı. Modellemekte olduğu kıl figürleri Bertoldo'ya gösterdi ve onları taşa kopyalayıp kopyalayamayacağını sordu:

“Hayır, oğlum,” hırıltılı bir cevap verdi Bertoldo, “Sen hazır değilsin.”

“Diğerleri hazır; ben değilim?”

“Öğrenecek çok şey var.”

“Orası açık.”

“Sabır,” “Tanrı kuluna taşıyabileceği yük verir.”

8

Kafasına takılan bir sürü şey vardı. Bertoldo onu çok zorluyor, arkası kesilmeyen eleştirilere boğuyor ve Michelangelo tek bir övgü sözü duyamıyordu. Kalbini kıran bir başka nokta saraya hiç davet edilmemiş olmasıydı.

“Hayır, hayır bu modellemeye çok özenilmiş. Saraydaki heykelleri görünce sen de anlayacaksın ki mermer duygulardan sadece en derin ve en yoğun olanlarını açığa vurmak ister.”

“Peki o zaman beni davet et de göreyim.” diye düşündü Michelangelo.

Lorenzo, Bugiardini'yi saraya davet ettiğinde Michelangelo çok sinirlendi.

Peki ama kime? Bertolda'ya mı? Lorenzo'ya mı? Kendisine mi? Bir cevap veremiyordu. Dışlanmak, reddedilmek anlamına geliyordu. Altın taşıyıp devedikeni yiyen eşek gibi hissediyordu.

Sonra, soğuk ama parlak bir Mart gününde, Bertoldo, Michelangelo'nun antik yarı insan yarı hayvan tanrısal kahraman çalışmalarından tamamlamış olduğu kil modelin başında dikildi.

“Sarayda yeni keşfedilmiş bir Faun -yarı keçi yarı insan orman tanrısıvar.” Dün akşam paketi açtık, şüphesiz Pagan Yunan'ı. Ficino ve Loning milattan önce 5. yy olduğunu düşünüyor. Görmelisin.”

Michelangelo'nun nefesi kesildi.

“En iyi zaman şimdi. Hadi gel.”

San Marco Meydanı'nı geçip Via Larga'ya indiler. Bertoldo boynuna iki kez dolanmış ağır yün fuların tek katını açtı ve içine işleyen soğuğu engelleyebilmek için ağzını örttü. Via da' Gori tarafında, Medici Sarayı ikinci şehir duvarını temel sınır olarak almıştı. Mimar Michelozza, Cosimo'dan önceki 30 senede tamamladı. Üç nesil boyunca bir çok aileye ev sahipliği yapacak kadar genişti. Devlet için idare, dünya çapındaki ticaret için yönetim, Floransa'ya gelmiş olan sanatçılar ve alimler için bir merkez ve ev, ofis, mağaza, üniversite, atölye, sanat galerisi, tiyatro ve kütüphanenin büyük bir karışımıydı.

Ne var ki Medici zevkini karakterize eden heybetli bir sadeliğe sahipti.

“Sarayda çirkin bir eser yok.” dedi Bertoldo.

Via Largo’da durdukları an hayranlıkla bakakaldığı taş işçiliği Michelangelo’yu heyecanlandırmıştı. Sarayı yüzlerce kez görmüş olsa da, her seferinde canlı ve yeni görünürdü. Bu taş ustaları usta sanatkarlardı. Rustik zeminin her bir çıkıntılı bloğu bir heykeltıraş otoritesi altında yontulmuştu. Yüzey Calcagnolo tarafından beceriyle yapılmış, koca bloklara şarkı söyleten şiirsel bir şekilde planlanmış kenarlar ve Donatello’nun iki mermer heykelinin kopyasından farksız taşlar vardı.

Ziyaretçilerin atlarını bağlamaları için duvara gömülü bir dizi demir halka vardı. Sarayın çevresinde şen Floransalıların sohbet edip güneşlenebilecekleri yüksek taş sıralar bulunmaktaydı.

“Yörenin her bir taşı çok iyi,” diyerek sessizliğini bozdu Michelangelo. “Kaldırımında ya da avluda kullanılabilir.”

“Olabilir,” diye katıldı Bertoldo. “Ama benim için çok sıkıcı. Kaleye benzeyen evler inşa ediyorlar. İkinci kat için düz sıradan taş panelleri, üçüncü katta ise her biri bir mücevher gibi işlenmiş minyatürleri tercih ederdim. Böylece gökyüzüne yükselen saray daha aydınlık biçimde büyür.”

“Hiç fark etmemiştim.” dedi Michelangelo, “Mimarî heykeltıraşlık kadar büyük bir sanat.”

Bertoldo anlayışla gülümsedi. Giulianna da Sangalla, Toskana’daki en iyi mimar, sana mimarının heykeltıraşlık demek olduğunu söylerdi, mekânda yer bulacak formlar tasarlama. Mimar bir heykeltıraş değildir. Elde

ettiği tek şey kapanmış duvarlardır. İşe ihtiyaç duyuyorsan, Pieta yerine saray inşa et.”

Via Largo ve Via de Gori, Medici ailesinin bayramlar ve şölenlerde kullandıkları açık avlulardı. Ne olup bittiğini görmek isteyen Floransa’lılar için eğlence olarak görülmüştü. Avlunun üç metrelik görkemi kemerleri pietro forteden inşa edilmişti. İşte burada sanatçılar ve öğrenciler projelerini tartışır, vatandaşlar, tacirler ve politikacılar Lorenzo ile görüşmeye gelirlerdi. Hepsinin bir kadeh “Beyefendiler için mükemmel içecek,” tatlı Greca şarabı ve hoş geldiniz pastası olurdu.

Muazzam kapıdan girdiler ve işlenmiş başlıklarıyla on iki destansı sütunun üzerine oturtulmuş üç kemerle süslü bir avluya girdiler. Pencere pervazı ve kemerler arasındaki sekiz klasik heykel figürünü gururla gösterdi Bertoldo.

“Onlar benim. Antik mücevherlerden kopya ettim. Orjinallerini Lorenzo’nun atölyesindeki koleksiyonda göreceksin. O kadar iyiler ki Donatello’nunkilerle karıştırıyorlar!”

Michelangelo kaşlarını çattı: Bertoldo’nun ustasının bu kadar gerisinde kalmaktan memnun oluşuna şaşırdı. Sonra gözleri şehrin en iyi iki heykelinin üzerinde gezdi: Donatello’nun ve Verrochio’nun Davut’ları.

Parçalara dokunmak için mutluluktan çılgın atarak koştu.

Bertoldo yanına geldi, deneyimli ellerini görkemli bronz yüzeyler üzerinde gezdirdi.

“Cosimo için bu parçanın seçilmesine yardım ettim. Avluda tam da burada olması düşünülmüyordu, her yerden görülebilecek şekilde. Ne kadar heyecanlanmıştık! Yüz yıllardır sadece rölyeflere ya da arkaplandaki figürlere sahiptik. Bir yıldan fazla bir süredir ilk izole bronzdu. Donatello’dan önce, heykel mimariyi süslemek için vardı. Nişlerde, kapılarda, koro bölmesinde, vaiz kürsüsünde. Donatello, Romalılardan sonraki ilk heykeltıraştı.”

Donatello’nun Davut’u karşısında Michelangelo’nun ağzı açık kaldı. O kadar genç ve naifti ki. Saçları bukleler hâlinde dökülüyor, göğsü yukarıda, uzun koluyla devasa bir kılıç tutuyordu. Sol bacağı Goliath’ın kesik başı üzerinde zarafetle kıvrılmıştı. Çifte bir mucize diye düşündü Michelangelo: bronz dökme saten pürüzsüzlüğünde çıkmıştı; bunda Bertoldo’nun payı vardı. En az Contesina’nınki kadar zarif olan bu figür, Goliath’ı öldürmüş olabilirdi. Bertoldo yukarıdaki şapele çıkmak için merdivene yönelmeden önce kemerler altındaki Roma sarkafajlarına bakabilmek için bir dakikası oldu sadece.

Gazzoli fresklerinin renkleri o kadar güzeldi ki Michelangelo şaşkınlıkla haykırdı.

Bertoldo onu odadan odaya gezdirirken başı dönmeye başladı. Çünkü burada resim galerilerinden ve heykellerden oluşan oldukça gerçekçi bir orman bulunuyordu. Bu duygusal coşkuyu taşımak için ya da bir parçadan diğerine geçmek için ne bacaklarında kuvveti ne de başında yeterince gözü vardı. Giotto veyahut Nicola Pisano’dan sonraki hiçbir büyük sanatçı es geçilmemişti. Donatello, Desiderio da Settignano, Luca dello Robbia ve Verrochio tarafından yapılmış mermerler, Bertoldo’nun bronzları.

Her bir antrede, koridor, salon, oturma odası, ofis ve yatak odasında tablolar asılıydı:

Massaccio'nun Paul'u, Paolo Liccello'nun San Romano Muharebesi, Aslanlar ve Ejderhalar Savaşı, Giotto'nun ahşap masa üzerindeki Çarmıha Geriliş'i, Fra. Angelico'nun Meryem Ana'sı, Mecusilerin Hayranlığı; Boticelli'nin Venüs'ün Doğuş'u, Bahar, Meryem Ana'nın Ezgisi. Venedik ve Brj'den yüzlercesinin yanında Costagnolar, Flippo Lippiler, Pollaiolo'lar bulunuyordu.

Lorenzo'nun atölyesine ulaştılar. "Sarayın asil katı" olarak adlandırılan kattaki güzel odalardan sonuncusuydu, Lorenzo'nun ofisi değil küçük yazı odasıydı. Kubbesi Luca della Robbia tarafından yapılmıştı. Lorenzo'nun masası arka duvara karşı konulmuştu ve üzerinde hazinelerini taşıyan rafların altında duruyordu. Mücevherler, minyatürler, küçük mermer baş yarı kabartma rölyefler, antik süslemeli el yazmaları, Giotto ve Van Eyke'nin küçük tabloları, şöminenin üzerindeki antika bronzlar ve nü Herkül ile, kapının üst pervazındaki küçük bronz kafalar ve Ghirlandaio tasarımı olan cam vazolarla, işten ziyade keyif için tasarlanmış rahat, kabalalık bir oda görünümündeydi.

"Ne düşünüyorsun?" Ghirlandaio sordu.

"Hiçbir şey. Her şey. Beynim felç oldu."

"Şaşırmadım. Dün küçük Asya'dan gelen faun işte burada. Gözleri dünyevî eğlencelerden ne kadar zevk aldığını anlatıyor sana. İlk Floransa'lı bu olmalı! Odamdan bir şey getirene kadar seni yalnız bırakıyorum. "Michelangelo Faun"a yaklaştı. Kendisini parıldayan, şeytani gözlere

bakarken buldu. Uzun sakalı eğlence sırasında dökülen kırmızı şarapla kirlenmiş gibiydi. O kadar canlı duruyordu ki Michelangelo konuşmaya başlayacakmış gibi hissetti, ancak hınzır gülümsemenin ardında dudaklar ve dişler artık görülmüyordu. Parmak uçlarını ağız boşluğunda gezindirdi, oyuntuyu arıyordu. Ama yok olmuştu.

Başını arkaya atarak güldü. Kahkahası taş odada yankılandı, kan, damarlarında devir daim yapmaya başlamıştı.

“Maskaralıklarınla övünürken ağzını mı kaybettin?” diyerek Faun’a haykırdı.

Sonra çizim kağıdını ve kırmızı boyasını gömleğinden çıkarttı, odanın uzak bir köşesine oturdu ve Faun’u çizmeye başladı. Ona, dudaklar, dişler ve arsız bir dil vererek iki bin yıl önce Yunan heykeltıraşının verdiği muhtemel görünümüne kavuşturdu. Omzunun arkasında birisinin olduğunu hissetti. Sonra hafif bir parfüm kokusu. Hızla döndü. Onu görmeyeli haftalar geçmişti. Vücudu o kadar küçüktü ki çok az miktarda bir havayı yerinden oynatıyordu. Gözleri geri kalan hassas solgun yüz hatlarını tüketip göz bebeklerinin sıcak kahverengi sıvısında çözmekteydi. Kahverengi kürkle bezenmiş mavi bir gamurra giyiyordu. Gömleğine ve kollarına beyaz yıldızlar işlenmişti. Elinde İsocrates’ının Yunan bir kopyası vardı.

Michelangelo kıpırtısız oturdu, gözlerinde tükenmiş gibiydi.

“Michelangelo.”

Nasıl oluyor da her gün duyulan ve hiçbir his uyandırmayan bir ismin telaffuzu şimdi bu kadar haz verebiliyordu.

“Contessina.”

“Odamda çalışıyordum. Sonra burada birisinin olduğunu öğrendim.”

“Sizi görmeyi umut etmeye bile cesaret edemiyorum. Bertoldo sanat eserlerini görebilmem için beni buraya getirdi.”

“Babam bahara kadar onunla bahçeye gelmeme izin vermez. Benim öleceğimi düşünüyorsun değil mi?”

“Oğullarımı taşıyana kadar yaşayacaksın.”

Kızın yanaklarına renk hücum etti.

“Seni gücendirmedim değil mi?” özür dilercesine sordu. Kız başını salladı. “Bana dobra olduğunu söylemişlerdi.” Michelangelo’nun sandalyesine bir iki adım daha attı.

“Senin yanıdayken kendimi güçlü hisediyorum. Neden?”

“Senin yanıdayken aklım karışıyor. Neden?”

Neşeli, hafif bir sesle güldü kız. “Bahçeyi özlüyorum.”

“Bahçe de seni özlüyor.”

“Fark edeceğini düşünmemiştim.”

“Fark etti.”

“Çalışmaların, iyi gidiyor mu?”

“İdare eder.”

“Pek konuşkan değilsin.”

“Konuşkan olmak bana ilham edilmemiş.”

“O zaman gözlerini maskeleyelimisin.”

“Ne söylüyorlar?”

“Beni memnun edecek şeyler.”

“Başkaları hakkında bildiklerimiz bizim kişisel sırrımızdır.” Adlandırmadığı bir duyguyu gösterdiği için aşağılanmış ve korunmasız hissetti. Karalama kâğıdını aldı.

“Şimdi çalışmalıyım.”

Ayağını sertçe yere vurdu kız. “Kimse bir Medici’yi kovamaz.”

Öfke gözlerini aydınlattı, yarı saydamdan opağa döndü. Sonra ufak bir gülümseme yayıldı. “Bir daha benden böyle saçma şeyler duymayacaksın.”

“Önemli değil. Bende bolca var.”

Ellerini uzattı. Küçüktü ve kendi kaba güçlü pençeleri arasındaki parmakları da bir kuş kadar kırılgandı. Sık-maması gerektiğini biliyordu. Bir an sonra kız güçlü bir şekilde kavradığı elleri kuvetlice salladı.

“Hoşçakal, Michelangelo.”

“Güle güle, Contessina.”

“İyi çalış.”

“Çok teşekkür ederim.”

Arkasında hafif parfüm kokusunu bırakarak dışarı çıktı. Ellerine sanki mükemmel bir şekilde dengelenmiş İsveç demir keski ile çalışmış gibi kan hücum etti. Kırmızı boyayı kağıda uyguladı.

O gece gözüne uyku girmedi. Bahçedeki ilk yılı dolmak üzereydi. Lodovico tehdit ettiği gibi Lorenzo'ya gidip oğlunun salıverilmesini istese ne olurdu? Lorenzo iyi üne sahip Floransalı bir aileye acır mıydı? Hem de hiç fark etmediği bir çırak için? Yine de elini bir parça taşla değdirmekten çekip gidemezdi. Artık beş parasızlığa dayanamıyordu. Yatağından fırladı, ay ışığında kıyafetlerini giyiniverdi. Şafakta Settignano'ya varıp günü pietra serena bloklarını ve sütunlarını keserek geçirmeye niyetliydi. Ancak Via del Bentaccardi'ye çıkmak için döner merdivenden yavaşça inerken bir an duraksadı. Zihninde, bahçenin gerisinde yığılmış olan taş ustasıyla çalışırkenki görüntüsü belirdi. Özellikle bir tanesini, ufak boyutlu beyaz mermeri, inşa taşlarından az ileride duran canlandırdı. Bu taşın kafasında canlandırdığı heykel için doğru boyutlara sahip olduğunu hatırladı: Lorenzo'nun stüdyosundaki gibi bir Faun, ama onun Faun'u!

Sola dönüp köye giden yola çıkmaktansa sağına döndü Via dei Benci'ye yürüdü. Burada yaksek ahşap kapılarıyla, güzelce uyuyan Bardi sarayları vardı. Kendisini korumaya tanıttı, Ponte alle Grazie'yi geçti ve Belverde kalesinin harabesine tırmandı. Işıldayan Arno'nun üzerindeki korkuluğa oturdu.

Dolunayın ışığıyla parlayan Floransa o kadar yakın görünüyordu ki parmağıyla Signoria'ya ya da Duomo'ya dokunabilecek gibiydi. Bu öylesine inanılmaz bir güzelliği ki nefesi kesildi. Gençlerin romanik baladlarını bu şehir için söyledikleri şüphesizdi ve hiçbir genç kız bununla rekabet edemezdi. Bütün gerçek Floransalılar şöyle der-

di: “Duomo’yu görmeden yaşayamam.” Onun için şehir yoğun bir pietra serena yığınıydı, caddeler bir taş ustasının keskisinden çıkmıştı, karanlık nehirle benziyordu. Parke taşlı meydanlar ay ışığında bembeyaz ışıldıyordu. Saraylar birer gözcü gibiydi. Kümelenmiş ufak tefek evlerden yüksekte duran yüksek bir dizi. Santa Croce, Santa Maria Novella’nın kuleleri ve Signoria’nın 30 metrelik atılımı altın renkli kremi gökyüzünü deliyordu. Katedralin kırmızı kubbesi, Vaftizhane’nin parlayan küçük beyaz kubbesi ve çan kulesinin soylu pembesi kendi içinde bir grup oluşturuyordu. Ve hepsini çevreleyen kuleli bir duvar vardı.

Âşık olduğu şehirden yüksekte öylece otururken, ne yapması gerektiğini biliyordu. Ay tepelerin ardında batıyordu. Işık dolu gri sis, evlerin çatılarına çöküp orada yok oldu.

Işık kendisini doğrudan zarıfçe gösterdi. Sonra güneş Arno vadisinin üzerinde hızla yükselmek için beklediği tek işaret gelene kadar ufuk çizgisinin hemen altında kıskanç bir şekilde salınıyormuşçasına her şeyi bilinir, aydınlık ve sıcak kılan gücüyle sihirli, mistik ayışığını tarumar etti. Nehrin üzerindeki tarlalarda horozlar ötmeye başladı; kapılardaki bekçiler ağır parmaklıklı kapıların açılması için haykırdılar. Tepeye çıktı, Ponte Vecchio kenarında yürüdü. Köprü, uykulu çıraklar tarafından açılıyordu. Piazza San Marco ve bahçeye doğru yürüdü. Yeni inşaat alanının ötesindeki kırdaki mermer bloğu yerden kaldırdı. Arka tarafa giden yolda ilerlerken taşın ağırlığı altında ezildi. Burada testere ile kesilmiş bir ağaç gövdesine gözlerini dikkatle sabitledi. Bu mermere

dokunmaya hakkı olmadığını biliyordu; görüntüyle bile olsa bahçenin otoritesine başkaldırmıştı, Bertoldo da onu sepetleyecekse, bunun bahçeye getiriliş amacı olan bir parça heykel önünde gerçekleşmesinde bir beis yoktu. Eli taşın üzerinde gezdi. Daha mahrem hatlarını arıyordu. Tam bir yıl süresince beyaz mermere dokunmamıştı.

“Neden?” diye kendine sordu, “Neden böyle hissediyorum?”

Ona göre süt beyazlığında olan bu mermer hissedebilen, duyumsayan ve yargılayabilen bir canlı, nefes alan bir varlıktı.

Kusurlu bulunmak istemiyordu. Bu korkudan öte saygıydı. Zihninin gerisinde bir ses hep,

“Bu aşk” diyordu.

Korkmuş değildi, şaşırmadı bile. Basit gerçektir bu. Temel ihtiyacı bu sevginin karşılık bulmasıydı. Mermer, hayatının kahramanıydı, kaderiydi. Şu ana, elleri mermer üzerinde aşkla, kibarca dolaşana dek canlanmamıştı. Bütün hayatı boyunca olmak istediği buydu: beyaz mermer heykeltıraşı. Ne daha fazlası, ne daha azı. Torrigiani'nin malzemelerini aldı ve işe koyuldu; çizim, balmumu ya da kil model, hatta mermerin sert dış yüzeyindeki kömür izleri olmadan. Tek yapması gereken, dürtünün, içgüdünün ötesine geçip devam etmektir. Saraydaki haylaz, zevke doymuş, hilekâr, ahlaksız ve tamamıyla büyüleyici Faun'un ötesine. Keskisini, bloğun üzerine yerleştirdi ve çekiciyle ilk darbeyi vurdu. Ait olduğu yer burasıydı. O, mermer, çekiç ve keski yekvücuttu.

Faun tamamlandı. Üç gece boyunca küçük evin arkasında çalıştı, üç gün boyunca onu yün bir kumaşın altında sakladı. Şimdi de çalışma masasına getirdi. Bertoldo'ya göstermek istiyordu. Kendi Faun'u, dolgun şehvani dudaklar, sırnaşık beyaz dişleri, zar zor görünen tasasız dilile Faun. Çırakların geldiği, Lorenzo da yürüyüşe çıktığı vakit heykelin tepesini pietra ardita ile parlatıyor ve alet izlerinden arındırmak için su ile yıkıyordu.

Lorenzo, masasının önünde durdu.

“Ah, çalışma odamdaki Faun.”

“Evet.”

“Sakalını unutmuşsun.”

“Gerek görmedim.”

“Kopyacının işi kopya etmek değil midir?”

“Heykeltıraşa kopyacı denilemez.”

“Bir çırağa bile mi?”

“Evet. Öğrenci, eski bir şeyden yenilik yaratmalıdır.”

“O zaman yeni nereden çıkar?”

“Bütün sanatın geldiği yerden. Kişinin içinden.”

Lorenzo'nun gözlerinde titrek bir ışık gördüğünü düşündü. Çabucak bastırıldı ama.

“Senin Faun'un yaşı”

“Öyle olmamalı mı?”

“Yaşını sorgulamıyordum. Bütün dişlerini bırakmışsın.”
Michelangelo heykeline baktı.

“Ötekinin çürüyen ağzı için bazı değişiklikler yapıyordum.”

“Bilmelisin ki onun yaşındakilerde hep bir eksiklik olur.”

“İnsanlarda olur, peki ya Faunlarda?” Afacanca gülümsemekten kendisini alamadı. Faunlar yarı keçi olmalılar. Keçilerin dişleri dökülür mü?”

Lorenzo babacan bir şekilde güldü.

“Hiç bakmadım!”

O ayrıldıktan sonra Michelangelo keskisini aldı ve Faun’un ağzı üzerinde çalışmaya koyuldu. Ertesi gün Lorenzo bahçeye döndü. Hava daha sıcaktı ve yanında Bertoldo da vardı. Lorenzo masanın başında durdu.

“Faun bir günde yirmi yaş olgunlaşmış.”

“Heykeltıraş, zamanın efendisidir; süjelerini gençleştirebilir ya da yaşlandırabilir.”

Lorenzo memnun kalmış görünüyordu.

“Üst sıradan bir diş aldığını görüyorum. Ve alttaki karşı köşeden de iki diş almışsın.”

“Denge için”

“Dişlerin bulunduğu yerlerdeki diş etlerini de kapatmışsın.”

Michelangelo'nun gözleri oynadı.

"Bütün ağzı çalışmak sizin anlayışınıza kalmış."

"Başka biri birkaç dişi çıkarmakla yetinebilirdi."

"Mantıklı olmuş."

Lorenzo bir an sessizce ona baktı, kasvetli koyu kahve-rengi gözlerine. Sonra: "Sepette çorba pişiriyor olmamamıza sevindim." dedi ve ayrıldı. Michelangelo solgun ve biraz da titremekte olan Bertoldo'ya döndü. Bertoldo tek kelime etmedi. Sonra o da ayrıldı.

Ertesi sabah rengârenk çoraplar ve kırmızı bir palto içinde bir uşak geldi. Bertoldo seslendi:

"Michelangelo saraydan isteniyorsun. Uşağa eşlik et."

"Kendini sepetlettirdin!" diye seslendi Baccia. "O mermeri çaldığın için."

Michelangelo önce Bertoldo'ya sonra da Granacci'ye baktı ifadeleri ona hiçbir şey söylemiyordu. Uşakla ayrıldı, eski bir mazgallı duvardan geçerek arka bahçeye girdi. Yelkenler fora bir gemi, erkek geyik ve fil şeklinde biçimlendirilmiş şimşir ağaçları karşısında gözleri yuvarlarından çıkacaktı.

Granit tabanının üzerinde Donatello'nun bronz Judith'i'nin olduğu havuzun önünde birazcık durdu.

"Müsadenizle efendim, Il Magnifica bekletilmemelidir." Judith'in havaya kaldırılmış kılıcı tarafından başı kesilmek üzere olan güçlü ama mağlup figür Holofernes'ten gözlerini ve bedenini uzaklaştırmak çok zor oldu.

Uşak onu önce bodruma inen bir merdivene, sonra da iki kat yukarı çıkan arkadaki merdivene yönlendirdi.

Lorenzo kütüphanedeki masasındaydı. Büyükbabasının 50 yıl önce toplamaya başladığı kitaplarla dolu rafları olan bir odaydı. Sadece iki heykel vardı. Bir tanesi Lorenzo'nun babasına, bir tanesi de amcası Mino de Fiesole'ye ait iki büst. Michelangelo hemen Lorenzo'nun babası Piero'nun büstüne yürüdü. Yüzü aydılandı.

“Şu cilaya bakın, sanki içinde bin kandil yanıyor.”

Lorenzo ayağa kalktı, heykeli incelemek için Michelangelo'nun yanında durdu.

“Mino'nun özel hediyesiydi, beyaz mermeri sıcak bir ten gibi gösterebilirdi.”

“Saçı şekillendirmek için yuvarlak uçlu keski kullanmış. Ama bir bakın mermeri ne yumuşaklıkta geçmiş.”

Michelangelo elini dökülen dalgaların üzerinde gezdirdi.

“Yine de çizgiler keskin oyulmuş. Buna ferrata denir, keski saçın hareketini rastgele betimler.”

“Taş ustalarının ‘uzun yol’ dedikleri şey.” diye ekledi çocuk.

“Mino bir istisnaydı. Teknik yerine duyarlılıktan faydalandı. Yine de onun elinden çıkan babamın büstü, Floransa'da yapılmış ilk tam mermer.”

“İlk! O zaman Mino cesaret sahibiymiş.”

Devam eden sessizlikte Michelangelo'nun yüzü kıpkırmızı oldu. Belinden bükülerek reverans yaptı.

"Sizi selamlamadım, efendim. Heykel hakkında o kadar heyecanlandım ki hemen konuşmaya başladım."

"Seni affediyorum. Kaç yaşındasın, Michelangelo?"

"On beş."

"Baban kim?"

"Lodovico di Lionardo Buonarroto-Simoni."

"Bu adı duymuştum."

Masasını açıp, bir parşömen folyosu çıkardı. İçinden düzinelerce çizim çıktı.

Michelangelo gördüklerine inanamadı. "Ama... Bunlar benim..."

"Kesinlikle."

"Bertoldo bunları yok ettiğini söylemişti bana."

Lorenzo masasının üzerinden ona doğru eğildi.

"Yoluna pek çok engel koyduk, Mchelangelo. Bertoldo sert eleştiri, az övgü ya da ödül vaadiyle baskı uyguladı. Sende dayanıklılık olduğundan emin olmak istedik. Gerçek bir yeteneğe sahip olduğunu biliyorduk ama nasıl bir karakterin olduğunu bilmiyorduk. Eğer bizi övgü veya para ödülleri olmamasından dolayı bıraksaydın..."

Güzel odada parşömen sayfalarının lezzetli aromalarından, deri ciltlerden ve yeni yazılmış sayfalardan süzülen

bir sessizlik oldu. Michelangelo'nun gözleri duvarlarda gezdi, bir harfini bile anlamadığı bir düzine dilde yazılmış başlıkları gördü. Arka dişleri öylesine kenetlenmişti ki diline hareket etmek ya da konuşmak için yer kalmamıştı.

Lorenzo çocuğun yanına geçti.

“Michelangelo sende heykeltıraşlık yetenegi var. Bertoldo ve ben Orcagana'ya varis olabileceğini düşünüyoruz. Ghiberti ve Donatello'ya.”

Michelangelo gergin bir sessizlikle bekledi.

“Senin gelip sarayda yaşamayı isterim. Ailemin bir üyesi olarak. Bundan itibaren tek uğraşın heykeltıraşlık.”

“Mermerle çalışmayı çok isterim.”

Lorenzo kıkırdadı.

“Bir Medici Sarayı'nda yaşayacağın için ne bir teşekkür ne de bir memnuniyet ifadesi. Sadece mermer için ne hissettiğin.”

“Beni bunun için davet etmediniz mi?”

“Babanı bana getirecek misin?”

“Yarın. Size nasıl hitap etmeliyim?”

“Nasıl istersen.”

“Magnifico olmaz.”

“Neden olmasın?”

“Gece gündüz duyulan iltifatın ne anlamı kalır?”

“...dalkavukların ağzından?”

“Öyle söylemedim.”

“Benim için hangi ismi düşünüyorsun?”

“Lorenzo.”

“Bunu samimiyetle söylüyorsun.”

“Öyle de hissediyorum.”

“İleride ne yapman gerektiğini bana sorma. Senden beklenilmeyeni bekliyorum. “

Granacci bir kez daha onunla Lodovico’ya gitmeyi önerdi. Lodovico, Granacci’nin söylediklerinden bir şey anlamadı.

“Granacci oğlumu yolundan çıkarıyorsun.”

“Medici Sarayı’nda yoldan çıkmış olmayacak, efendi Buonarrati. Avrupa’daki en güzel yer olduğunu söylüyorlar.”

“Ama sarayda taş ustası olmanın anlamı ne? Seyis olmakla aynı şey.”

“Michelangelo taş ustası değil. O bir heykeltıraş.”

“Önemi yok. Ne şartlar altında saraya girecek?”

“Anlamıyorsunuz, efendim; para ödenmeyecek.”

“Para ödenmeyecek mi? Boşa giden bir yıl daha.”

“Il Magnifico, Michelangelo’dan gelip sarayda yaşamasını istedi. Ailenin bir üyesi gibi olacak. Dünyanın en asil insanıyla aynı masada yemek yiyecek...”

“Güçlü insanlarla aynı sofraya oturanın gözlerini kiraz çekirdeğiyle çıkarırlar.”

“Dünyanın en iyi bilginlerinden Platon Akademisi’nde ders alacak,” diyerek vurdumduymazca devam etti Gracchi.

“Ve işleyecek mermeri de olacak.”

“Mermer,” sanki kelime lanetliymiş gibi hırladı Lodovico.

“Il Magnifico ile konuşmayı reddedemezsin.”

“Gideceğim. Başka ne yapabilirim? Ama hiç hoşuma gitmiyor.”

Sarayda, çalışma odasında Lorenzo’nun karşısındayken babası mütevazı hatta acınası görünüyordu. Onun için üzüldü.

“Buonarroti-Simoni, Michelangelo’nun bizimle burada yaşamasını ve heykeltıraş olmasını istiyoruz. Onun için her şey bağlanacak. Oğluna izin veriyor musun?”

“Magnifico efendim, sizi nasıl reddederim?” iyice eğilerek cevapladı Lodovico. “Sadece Michelangelo değil, hepimiz, bütün istek ve arzumuzla emrinize amadeyiz Majesteleri.”

“Güzel ne iş yaparsın?”

“Herhangi bir zanaat ya da ticaretle uğraşmadım. Atalarımın kalan varlıklardan elde ettiğim kıt gelirimle yaşıyorum.”

“Öyleyse benden yararlanabilirsin. Floransa’da senin için yapabileceğim bir şey var mı bir bakalım. Senin çıkarını bütün gücümle gözetirim.”

Lodovico oğluna hızlı bir bakış fırlattı ve sonra başını çevirdi.

“Okuyup yazmaktan başka bir şey bilmem. Marca Pucci’nin gümrükteki arkadaşı yeni vefat etti. Onun yerini almaktan memnuniyet duyuyorum.

“Gümrük dairesi! Ayda sadece sekiz scuda öder!”

“O ofisteki görevi yerine getirebileceğimi düşünüyorum.”

Lorenzo her iki elini de dirsek hizasına kaldırdı, elindeki suyu sıyırmak ister gibi salladı.

“Daha büyük bir şey isteyeceğini ummuştum. Ama eğer Pucci’ye arkadaş olmak istiyorsan, olabilirsin.”

Önünde ağzı sıkı sıkıya kapanmış olan Michelangelo’ya döndü. Esmer yalın yüzünü sıcak bir gülümseme aydınlattı.

“Büyükbabam Cosimo’nun bronz Davut heykelini yapması için Donatello’yu evine davet edeli 60 yıl oldu.”

Üçüncü Bölüm

Saray

Uşak ona büyük merdiveni geçip orta avlunun karşısındaki daireye giden koridorda eşlik etti. Uşak kapıyı çaldı, Bertoldo açtı.

“Evime hoş geldin Michelangelo. Il Magnifico çok az zamanım kaldığını düşünerek sana uykumda bile öğretmemi istiyor.”

Michelangelo kendisini odalara ayrılan L biçimli bir mekânda buldu. Beyaz battaniye ve kırmızı örtülerle kapatılmış, her birinin ayak ucunda sandık bulunan iki yatak vardı. Bertoldo’nun yatağı L’nin içindeydi. Başının üzerindeki tavanda Polozza della Signora’yı betimleyen duvar halıları vardı. L’nin iç köşesinde Bertoldo’nun kitaplarıyla ve yemek kitabının domuz derisi kaplı elyazması, Donatello için tasarladığı şamdanlar, heykellerinden bir çoğunun balmumu ya da kil modelleri vardı.

Michelangelo’nun yatağı L’nin ortasındaki odadaydı. Bu noktadan raflardaki bütün heykeltıraşları gördüğü hâlde Bertoldo’nun yatağını görmüyordu. Karşı duvarda

Vaftizhane'nin resmedildiği ahşap bir levha bulunuyordu, Via de' Gori'ye tepeden bakan pencerenin bitişiğinde ise bir palto askısı ve üzerinde vazo ile sürahi bulunan bir masa vardı.

"Bu düzenleme bize mahremiyet kazandıracak" dedi. Bertoldo.

"Eşyalarını yatağın ayak ucundaki sandığa yerleştir. Eğer değerli eşyan varsa onları antika sandığa kilitleyeceğim."

Michelangelo küçük elbise çıkınına baktı.

"Benim değerlerim ellerim. Onları yakınımda tutmak isterim."

"Seni ayaklarının taşıyabileceğinden ötesine götürecekler." Erken ayrıldılar. Bertoldo her iki kanada da titrek ışık yayan bronz şamdanlardaki mumları yaktı. Birbirlerini göremiyorlardı, yine de yatakları birkaç adım uzaktaydı ve sessizce konuşabilirlerdi. Ortak görebildikleri tek şey Bertoldo'nun çalışmalarıyla dolu köşeli büfeydi.

"Heykellerin mum ışığında güzel görünüyorlar." Bertoldo bir an sessiz kaldı. "Poliziana der ki, 'Bertoldo minyatürlerin heykeltıraşı değildir, o minyatür bir heykeltıraştır.' "

Michelangelo derin bir nefes aldı. Bertoldo karşı çıkışı hissetti ve sakince:

"Bu zalim nüktede gerçeklik payı var. Yastığından benim hayat boyu uğraştığım çalışmalarımın hepsini bir bakışta görebilmen biraz acınası değil mi?"

“Fakat Bertoldo, heykelin değeri kilosuyla ölçülmez.”

“Neyle ölçülürse ölçülsün bu mütevazı bir katkı. Yetenek ucuz ama adanmışlık pahalı. Hayatına mal olur.”

“Hayat başka ne içindir ki?”

Bertoldo iç geçirdi.

“Yazık! Başka pek çok şey için olduğunu düşünmüştüm: Doğanla avcılık, tarifleri deneme, şirin kızları takip etmek. Floransa atasözünü bilirsin: Hayattan keyif alınmalıdır. Heykeltıraş bir iş alanı yaratmalıdır. 50-60 yıl boyunca Donatello ve Ghiberti gibi üretmelidir. Bütün dünyaya yayılmak için yeterince üretmelidir.”

Yaşlı adam yorulmuştu. Michelangelo esnediğini duydu. Kendisi uyanık kaldı, ellerini başının arkasında kilitledi.

‘Keyfi çıkarılması gereken hayat’la ‘Çalışılması gereken hayat’ arasında bir fark göremiyordu. İşte buradaydı, Medici Sarayı’nda yaşıyordu. Çalışılacak sınırsız sayıda ki sanat eserlerini ve yontulacak güzel mermerlerle kaplı bahçenin o köşesini düşünerek keyifleniyordu. Dudaklarında bir gülümseme ile uyuyakaldı. Güneşin ilk ışığıyla uyandı, sessizce giyinip sarayın büyük salonlarına çıktı. Elleri Marsyas’ın antik mermeri, Faustina ve Africcanus figürleri üzerinde gezdirdi; resim odası gibi görünen bir odada zengin renkli Venedik tablolarını inceledi, Pollaviolo’nun resmettiği portrelerle, Mino da Fiesole’nin mermerden yaptığı portreleri karşılaştırdı. Fiesole’den inen Doğu’nun Üç Bilge Adamı’nın Benazzo, Gazzoli, freskleri ile ışıldayan şapelde bir saat geçirdi, kapıları çaldı ve girdiği odada kendisini Donatello’nun “Göge

Yükseliş”i, Massaccio’nun “St. Paul”u, Uccello’nun “Sanromano Savaşı” karşısında saygıyla karışık korku ile bakarken buldu.

O kadar sersemlemişti ki kendisini bir rüyada hissetti. Saat on birde odasına döndüğü zaman saray terzisinin yatağının üzerinde bıraktığı yeni kıyafeti buldu. Bayram sevinciyle rengârenk ipeklerin içine girdi. Aynanın karşısında bir süre beğeniyle izledi kendisini. Yeni kıyafetlerin kendisini bu kadar çekici hâle getirmesine çok şaşırdı. Kırmızı rob yanaklarına renk katıyordu, mor pelerinin başlıklı yakası kafasını daha orantılı göstermişti. Altın rengi gömlek ve çoraplar da şenlik parıltısı katıyordu. İki yıl önce Granacci’nin onu çağırmasını beklerken boya kalemiyle yüz hatlarını çizdiği gün aklına geldi. Aynanın karşısına geçtiğinde gördüğü değişimler onu mutlu etmişti. Sadece birkaç santim uzamamıştı -şimdi 1.62 idi-fakat aynı zamanda biraz da kilo almıştı. Elmacık kemikleri artık iskeletimsi görünmüyordu; ağzının ve çenesinin de büyümesiyle başının çok gerisinde bulunan kulakları da pek dikkat çekmemeye başlamıştı.

Kıvırcık saçlarını oldukça geniş alnını örtecek şekilde öne doğru taradı. Küçük, ağır-kapaklı gözleri genişçe açılmıştı. Kaygısız bakışları dünyada kendine bir yer bulunduğunu anlatıyordu. İnsanlar artık onun yüzünün biçimsiz olduğunu düşünmeyecekti. Başkalarında tapındığı güzellikten şimdi biraz da kendisinde vardı. 13 yaşındayken önamsız bir figürü taşımaya zorlanmış küçük bir varlık olduğuna kendisini inandırmıştı. Erkek vücudunun orantısına ve görkemli gücüne karşı beslediği derin hayranlık karşısında kendi vasat uzuvları ve gövdesi lime

lime olmuş bir paltoya benziyordu.

Şimdiki görüntüsü o kadar tatsız değildi. O kadar dalmıştı ki Bertoldo'nun içeri girdiğini göremedi.

“Bertoldo... Ben sadece...”

“Kendini bu kıyafetler içinde beğendin değil mi?”

“Böyle görüneceğimi bilmiyordum.”

“Bilemezsin. Bunlar sadece tatil için.”

“Pazar akşamları tatil değil mi?”

“Bu bluz ve tuniği giy. Meryem Ana gününe gel. Gösteriş yapabilirsin.”

Michelangelo iç geçirdi, mor pelerini çıkarttı ve sarı keten bluzu çözdü sonra haylaz haylaz öğretmenine güldü.

“İyi, bu kayışı saban çeken bir ata giydirin.”

Asma kattan geniş merdiveni kullanarak uzun antreye çıktılar. Sonra yemek odasına sert bir dönüş yaptılar. Tek bir sanat eserinin olmadığı bu oda onu şaşkına çevirdi. Çerçeveler ve üst pervazlar altın varaktandı. Duvarlar soğuk krem renginde ve sadeydi. Odanın sonunda bir masa ve on iki sandalye vardı. Ve iki ucundan U oluşturacak şekilde iki masa daha, onların da iç ve dış kısımlarında birer düzine sandalye bulunuyordu. Böylelikle herkes Lorenzo'ya sadece birkaç yaldızlı sandalye uzağındaydı. Altmış kişi samimi bir ortamda akşam yemeği yiyebirdi. Erken gelmişlerdi. Michelangelo kapı aralığında bekledi. Sağında solunda Floransalı bir tacir bulunan Lorenzo onları gördü.

“Ah, Michelangelo. Gel bizimle otur. Yerlerimizi önceden belirlemedik; kim erken gelirse en yakındaki boş sandalyeyi alır.”

Contessina yanındaki sandalyeyi göstererek ona katılmasını işaret etti. Otururken güzel masa düzenlemelerini fark etti. Köşeli kristal kadehler altın saçaklıydı; Floransa zambaklı gümüş tabaklar; Medici armasını oluşturan 3, 2, 1 düzeninde dizilmiş topların bulunduğu altın işleme-
li, gümüş bıçak ve kaşıklar vardı. Lorenzo’ya övgülerini sunarken saray uşakları bitkileri kaldırarak arkalarındaki deniz kabuğu şeklindeki nişteki orkestrayı ortaya çıkarıyorlardı: iki orglu bir klavsen, üç büyük bir lavta.

“Saraya hoş geldin, Michelangelo,” dedi Contessina.

“Babam aileden biri olduğunu söylüyor. Sana ‘ağabey’ mi demeliyim? Kendisine takıldığını biliyordu, kendi kendisine sordu, ‘Neden bu kadar ağır bir dille doğdum.’ Bir an sonra yanıtladı:

“Belki, ‘kuzen’ daha iyi olur?”

Contessina kıkırdadı. “İlk akşam yemeğinin Pazar’a denk gelmesi benim için çok hoş oldu. Diğer günler kadınlar masaya kabul edilmiyor. Yemeklerimizi yukarıdaki locada yiyoruz.”

“Ö zaman hafta boyunca seni göremeyeceğim?” diye düşünmeden söyleyiverdi.

Gözleri Giotto’nun O’su kadar yuvarlaktı.

“Saray o kadar da büyük değil.”

Yemeğe gelenlerin rengârenk kıyafetlerine baktı. Kapıdan girerlerken bir kralın sarayına giriyor gibiydiler. Müzisyenler Un Cavalier di Sgagna çalışıyorlardı; Lorenzo'nun kızı Lucrezia ve eşi Jacopo Salviati; Lorenzo'nun kardeş torunu Giovanni ve Lorenzo de Medici, evlat alındıktan sonra onları Lorenzo büyütüp eğitmişti; Baccacio ve Petrach kütüphanelerine ev sahipliği yapan Santo Spirito Kilisesi'nde Augistinyon Tarikatının gözlüklü ve zeki lideri; Paggio a Caiano'daki enfes villayı tasarlayan Giulano da Sangallo; maiyeti ile Roma'ya gitmekte olan Milan Dükü; Türk sultanının elçisi, İspanya'dan iki kardinal; Bolonya, Ferrera, Arezzo'da egemen olan aileler; yanlarında el yazmaları, ilmi eserleri, sanat eserleriyle Paris ve Berlin'den gelmiş olan alimler, Signoria of Florence üyeleri; Lorenzo'nun Floransa'nın eyalet başkanlığı için eğittiği nazik ve cana yakın Piera Saderini; Venedik Başkanının temsilcisi; Bolonya Üniversitesi'nden ziyaretçi profesör, refah sahibi tacirler ve eşleri; Atina, Pekin, İskenderiye, Londra'dan ziyaretçi iş adamları. Hepsi ev sahibine saygılarını sunmak için gelmişti. Contessina tanıtmayı sürdürdü. Demetrius Chalcondyles de buradaydı. Lorenzo'nun Yunan Halk Akademisi'nin başkanı ve Homeros'un ilk baskısının ortak yayıncısı.

Merhum Papa Beşinci Nicolas, Alessandra Sforza ve Worchester Kontu ve Medici'lerin kütüphanelerine kitap sağlayan, nadir eserler satıcısı ve tanınan kitapsever Vespasiana da Bisticci; Lorenzo'nun Plato Akademisi'nde Chalcondyles ve Poliziana'nun yanında çalışma yapan İngiliz âlimler Thomas Linacre ve William Gracyn; Alman hümanist ve Pico della Mirandola'nın öğrencisi Johhnn Reuchlin; rahip Fra Mariano -onun için Lorenzo,

Giulana da Sangollo tarafından tasarlanan Porto San Gallo'nun dışında bir manastır inşa ettirmişti, onun yanında filozofprens Lorenzo'ya hayran olan Macaristan'lı Mattihas'ın ani ölüm haberini getiren bir hükümet temsilcisi vardı.

Lorenzo'nun en büyük oğlu Piera de Medici ve onun şık giyimli karısı Alfonsina Orsini yemeğe geç geldiler ve uzun masaların ayak ucunda kendilerine yer bulabildiler. Michelangelo kırılmış olduklarını fark etti.

"Piera ve Alfonsina bu cumhuriyetçiliği onaylamazlar." diye fısıldadı Contessina.

"Sarayı elimizde tutmamız gerektiğini düşünüyorlar, baş masada sadece Mediciler oturmalı, avam bizden aşağıda oturmalıymış."

Lorenzo'nun ikinci oğlu Giovanni başını yeni traş ettirmişti ve gözleri istemsizce kırışıyordu. Annesinin açık kahve saçlarını, açık tenini almıştı. Büyük yüzü ve dolgun gıdığıyla iri ve uzundu. Givlio, Lorenzo'nun artık hayatta olmayan kardeşinin gayri meşru oğlu, esmer, yakışıklı ve asık suratlıydı. Gözleri topluluğu kırbaça yarar gibi ayırdı, her bir kişiyi ve ilişkiyi ayrıştırarak. Kendisine yararlı olabilecek hiçbir şeyi kaçırmadan. Son giren, kolunda yakışıklı ve iyi giyimli bir adam olan Nannino de' Medici idi.

"Halam Nannina" diye mırıldandı Contessina, "Ve onun kocası Bernardo Ruccelai. İyi bir şairdir. Babam oyun yazdığını söylüyor. Bazen Plato Akademisi onun bahçesinde toplanır."

Michelangelo anne tarafından kuzenini her açıdan inceledi. Contessina'ya aralarındaki bağ hakkında hiçbir şey söylemedi.

Müzisyenler Carinto çalmaya başladılar, Lorenzo'nun şirilerine uyarlanan bir müzik. Ayakta bekleyen iki servisçi yemekleri çıkarmaya başladı. Garsonlar konuklar arasından taze su balıklarının olduğu gümüş tepsilerle gezerken, Michelangelo renkli gömlek giymiş gençten bir adamı görünce hayrete düştü. Adam aldığı küçük balığı önce kulağına, sonra da onunla konuşuyormuş gibi ağzına götürdü, sonra da göz yaşlarına boğuldu.

Bütün gözler ona çevrilmişti. Michelangelo şaşkın bakışlarını Contessina'ya çevirdi.

“Jacquo, sarayın soytarısı. Gül. Floransalı gibi davran.”

“Niçin ağlıyorsun? Jacquo” diye sordu. Lorenzo.

“Babam birkaç yıl önce boğulmuştu. Bu küçük arkadaşına onu hiç görüp görmediğini sordum. Onunla karşılaşmış olamayacak kadar küçük olduğunu söyledi ve konu hakkında bilgi sahibi olabilecek daha büyük balıklara sormamı önerdi.”

Lorenzo, keyiflenmiş bir şekilde, “Jacquo'ya büyük balıklardan birini verin de sorgulasın bakalım.”

Kahkahanın tavlayan bir yönü vardı. Lorenzo'nun masasında daha önce hiç karşılaşmamış ve belki de hayatın tamamen zıt kutuplarından gelen insanlar yanlarındakilerle konuşmaya başlamıştı. Eğlencenin doğasıyla ilgili hiçbir bilgiye sahip olmayan ve Lorenzo'nun masasında

bir soytarı bulunmasından şaşkına dönen Michelangelo bu durumu onaylamadığını gösteren asık suratının yavaş yavaş yumuşadığını fark etti. Contessina onu izliyordu.

“Gölmeyi sevmez misin?”

“Hiç tecrübem yok. Benim evimde kimse gülmez.”

“Sen Fransız mürebbiyemin söylediği ciddi adamlardan-
sın. Benim babam da ciddi; ama gülmenin de yararlı
oluğunu düşünüyor. Bizimle bir süre yaşadktan sonra
anlayacaksın.”

Balık tabağı kaldırıldı ve fritto misto servis edildi. Mic-
helangelo, Lorenzo'nun otuz ya da kırk misafirlik yeme-
ğin lezzetinden daha fazlasını konuşabilmesine hayret
ediyordu.

“Il Magnifico, bütün yemek boyunca çalışır mı?”

“Bütün bu insanları sesler çıkarıp, konuşarak ve espriler
yaparak eğlendirir. Kafasında yüzlerce fikirle oturur ve
hepsini gerçekleştirmiş şekilde kalkar.”

Garsonlar şişe geçirilmiş ağızlarına biberiye doldurulmuş
süt domuzlarını çıkardı.

Lir tuluatçısı Il Cardiere, haftanın haberlerini ve dedi-
kodularını hicivli yorumlarıyla birlikte ritmik ve ahenkli
olarak söyleyerek konukları eğlendirdi. Tatlılardan sonra
misafirler geniş fuayede gezindiler. Contessina, koluna
girdi.

“Arkadaş olmak ne demektir biliyor musun?” diye sordu.

“Granacci bana öğretmeye çalıştı.”

“Herkes Medici’lerin arkadaşlarıdır.” dedi sesizce. “... ve hiç kimse.”

2

Ertesi sabah o ve Bertoldo ilkbaharın duygusal havasında, mavi gökyüzünün altında yürüyüşe çıktılar. Floransa taşları güneşi emdiklerinden yanan altına benziyorlardı. Üstlerindeki Fiesole tepesindeki her bir selvi ağacı, villa ya da manastır, zeytin ağaçlarının ve üzüm bağlarının oluşturduğu yeşil fonda belli oluyordu. Bahçenin ucuna vardılar, mermer yığınının bulunduğu yer güneşin mezar taşlarının rengini soldurduğu antik bir mezarlıktalarmış gibiydi. Bertoldo mavi, utangaç gözleriyle öğrencisine baktı.

“Gerçek şu ki, iyi bir heykeltıraş değilim. Ama belki seninle iyi bir hoca olurum.”

“İşte güzel bir et parçası,” Michelangelo aceleyle seslendi. Bertoldo bu taş ustası jargonuna gülümsedi.

“Yontmak istediğin figür blokla birlikte akmalı. Vurduğun zaman ufalanmasından o taş damarıyla uyuşup uyuşmayacağını anlayacaksın. Damarların nasıl aktığını görmek için bloğu su ile yıka. İyi mermerlerdeki ufak siyah noktalar bile demir lekesidir. Bazen kazınabilir. Demir damarına vurduğunda fark edersin, çünkü mermer gere göre daha serttir ve taşın metali üzerindeki metalin olacaktır.”

“Düşünmek bile dişlerimi kamaştırdı.”

“Mermere keskiyle vurduğun her seferde kristalleri parçalarsın. Parçalanmış kristal ölü kristaldır. Ölü kristaller de heykeli mahveder. Büyük blokları kristallere zarar vermeden oymayı öğrenmelisin.”

“Ne zaman?”

“Daha sonra.”

Bertoldo havalandırmadan sonra aşınan ya da oyuklar meydana getiren hava kabarcıklarından bahsetti. Dışarıdan görülmezdi ve kişi içinde bulunup bulunmadığını bilmek zorundaydı. Elma seçmek gibi bir şeydi; eğer dışı doğru şişkinse sağlıklı olduğunu söyleyebilirsin, oysaki çürümekte olan bir elma havaya boyun eğmiş gibi içe bombelidir.

“Mermer insana benzer; başlamadan önce içindeki her şeyi bilmek zorundasın. Eğer senin içinde gizlenmiş hava kabarcıkları varsa zamanımı boşa harcıyorum demektir.”

Michelangelo, Bertoldo'nun umursamayıp kulübedeki bir alet setiyle ilgilenmeye başladığı çocukça bir şaka yaptı.

“Bu bir ıstampadır. Kesmek için kullanırsın. Burada da bir ugnetto¹ ve scalpella² var. Bunlar da şekillendirici aletler.”

Bertoldo istemediği kısımlardan bile kurtulurken bloğun etrafında çevresel hatlar elde edebilmek için ritmik vuruşlarla çalışması gerektiğini gösterdi. Tek tek parça-

1 Keski (ç.n.)

2 Bistüri (ç.n.)

ları tamamlamıyor, bütün üzerinde çalışıyordu, böylece aralarındaki dengeyi sağlıyordu. “Anlamış mıydı?”

“Anlayacağım, sen beni bu mermerlerin içinde serbest bıraktıktan sonra. Ellerimle öğrenirim ben, parmaklarım ile değil.”

“O zaman balmumunu çıkar. Faun fena sayılmazdı, ama sonuca kör içgüdüyle ulaştın. Tutarlı sonuçlar için neyi hangi amaçla yaptığını bilmelisin.”

Açık hava atölyesi bir marangoz ve demirci dükkânının birleşimiydi. Ellerin altında kirişler, takozlar, ahşap atlar, testereler, şevler, çekiçler, çekiçlerin kollarını tamir etmek için ahşap keskililer vardı. Zemin sert bir düzey sağlayabilmek adına çimentodan yapılmıştı. Tav ocağının yanında, Granacci’nin önceki gün aldığı İsveç demir çubukları bulunuyordu. Böylelikle Michelangelo kendisine dokuz keskilik tam bir set oluşturabilirdi.

Bertoldo tav ocağını yakmasını istedi; kestane ağacı dengeli, ağır ve yoğun bir taş oluşturarak en iyi kömür kalemini ortaya çıkarırdı.

“Pietra serena³ için aletleri nasıl tavlama gerektiğini zaten biliyorum. Topolinolar bana öğretmişti.” dedi Michelangelo. Ateşin yanmaya başlamasıyla köşeye uzandı, levhayla örtülmüş ateşi iyi besleyecek hava akımını sağlayacak bir malzemeydi.

“Basto,” diye seslendi Bertoldo. Şu demirleri birbirine vur da zil gibi çınlayıp çınlamadıklarını gör.”

3 Rönesans Floransı’nda mimari detaylar için kullanılan gri renkli bir kumtaşı (ç.n.)

Rotlar iyi sınıf demirdendi, bir tanesi hariç ki o da ısı kartaya çıkarıldı. Ateş yeterince hararetlendiğinde ilk alet setini yapmaya girişti. “Kendi aletlerini yapamayan adamın kendi heykelini de yapamayacağını” biliyordu. Saatler geçti. Akşam yemeği için ara vermediler. Yaşlı adamın derisi kül gibi olup da bitkin hâle düştüğünde güneş batıyordu. Michelangelo kollarından tutmasa düşebilirdi. Onu küçük eve taşıdı, Bertoldo’nun İsveç ro-tundan bile daha hafif oluşuna inanamıyordu. Hocasını ağırca sandalyeye koydu.

“Bu kadar çalışmana nasıl izin verdim” diye sızlandı. Bertoldo’nun yanaklarındaki kırılğan kemiklerin üzerine hafif bir renk geldi.

“Mermerle uğraşmak yetmez, kanında da demir olmalı.” Ertesi sabah Michelangelo gün ağarmadan kalktı, Bertoldo’yu uyandırmamak için sessizce hareket ediyordu. Şafak vakti bahçede olabilmek için uyuklayan sokaklardan geçti. Mermerin gerçek yüzünü gösterenin güneşin ilk ışıkları olduğunu biliyordu. Bu delici ışınlar altında mermer neredeyse saydamdı; bütün damarları, kusurları, oyukları acımasızca açığa vurulmuştu. Sabah saatlerinde hayatta kalabilen mermer gece de sağlam kalabilirdi. Çekiciyle vurarak blok blok gezdi. Yekpare mermerler zil gibi ses çıkarıyordu., kusurlu olanların sesi işe cansızdı. Havaya uzun süre maruz kalmış olan birinde sert bir yüzey oluşturdu. Süt gibi, saf maddeyi çıkarmak için çekici ve keskiyle zarsı kaplamayı kesip attı. Damarın yönünü bulabilmek için de çekicini sertçe tutarak yüksek köşelerden yarıklar açtı. Gördükleri hoşuna gitti; bir odun kömürü kalem alarak adamın kafasını ve saka-

lını mermer üzerine çizdi. Sonra bir sıra çekti. Dizleriyle tutacak şekilde memerin üzerinde bacaklarını iyice açarak oturdu. Çekicini ve keskisini eline aldı.

Hızla oturdu. Her düşen parçayla içindeki gerilim azaldı. Taş onu büyütüyordu, ona vücut veriyordu; kendisini gerçekleştirmiş hissediyordu. Bütünleşmişti. Saatler geçtikçe kolu hafifleyip güçleniyordu. Bu metal aletler onu kendi zırhlarına bürünmekteydiler. Onu gürbüzleştiriyorlardı. “Bir Torrigiani’nin elindeki silahı, bir Sansavino’nun sabanını, Rustici’nin bir köpeğin sert kürkünü ve Baccio’nun bir kadını sevmesi gibi, ben de bacaklarımın arasında mermerle elimdeki bu çekiç ve keskiyle çok mutluyum diye düşündü.”

Mermer evrenin kalbi olduğu, Tanrı tarafından yaratılmış en saf madde olduğu için sadece Tanrı’nın sembolü değildir, portresidir. Tanrı’nın kendisini gösterme biçimidir. Sadece ilahi bir el böylesi asil güzelliği yaratabilir. Kendisini önündeki beyaz saflığın parçası, kendinden bir parçaymış gibi hissetti. Mermerin özünde olmayan hiçbir şekli heykeltıraşın verebilmesi mümkün müydü? Bir heykeltıraş ne kadar düzgün çalışırsa çalışsın o bloğun doğasıyla uyuşmayan hiçbir şekli veremezdi. Bu açıdan heykeltıraş kaderini tamamen kontrolü altına alamıyordu. Oysa bir ressam öyle değildi. Boya akıcıydı, köşeler etrafında bükülebilirdi. Mermerse katılığın ta kendisiydi. Mermer heykeltıraşçısı bu ortaklığın sert disiplinini kabul etmek zorundaydı. Mermer ve kendisi bir bütündü. Birbiriyle konuşurlardı. Ve ona göre mermerin verdiği his en yüce olandı.

Tatma, görme, duyma, koklama gibi başka hiçbir duyu buna yetişemezdi. Dış kabuğu kaldırdı. Şimdi içe doğru oyuyordu, dinî bir hissiyatla içeri girdi. Bu yaratılış eyleminde muazzam zirveye ve toplam irade gücüne ulaşmak için itişe, geçirgenliğe, vuruş ve atışa ihtiyaç duyuluyordu..

Herhangi bir aşk değildi, aşkın kendisiydi; kişisel örüntüsünü mermerin fitri formlarıyla eşleştirmek, tohumu ektiği, yaşayan bir sanat eseri yaratan süreç.

Bertoldo atölyeye girdi ve işbaşındaki Michelangelo'yu görünce; "Hayır, hayır, yanlış yapıyorsun. Dur! Acemiler öyle çalışır." diye bağırmaya başladı.

Michelangelo çekicinin gürültüsünden de yüksek olan sesi duydu ve ugnettosunun oyma hareketine ara vermeden arkasına döndü.

"Michelangelo, yanlış tarafından başlıyorsun."

Michelangelo onu duymadı. Bertoldo, taşı bir ayva marmelatı gibi boydan boya çizerek çırağının yanından ayrıldı. Başını memnuniyet içinde ümitsizlikle salladı.

"Vezüv'ü de patlatmamak gerekir."

3

Koridorun sonundaki odasında hazırlanmış olan sıcak su dolu küvette banyo yaptı o akşam, lacivert bir gömlek ve çorap giydi. Ve Lorenzo'nun çalışma odasındaki akşam yemeği için Bertoldo'ya eşlik etti. Gergindi. Ne söyleyebilirdi? Plato Akademisi Avrupa zihniyetinin

merkezi sayılırdı. Bir üniversite ve basım evi, edebiyat kaynağı ve dünyayı keşfetme adına yapılan bir seferdi. Amacı Floransa'yı ikinci bir Atina'ya dönüştürmekti. Keşke eski Yunan yazmalarını okurken Urbino'yu dinlemiş olsaydı. Şöminedeki ateşin çıtırtıları duyuluyordu, Lorenzo'nun yazı masasındaki piring lambalarından sıcak bir ışık süzülüyordu, hoş bir samimiyet havası içindeydi. Alçak masaya yedi dizi çekilmişti. Tılsımlar, minyatürler, Yunan rölyefleri ve kitap rafları odayı samimi ve rahat bir ortama dönüştürmüştü. Plato grubu onu gelişigüzel biçimde selamladı. Sonra bilim olarak astroloji ve tıbbın karşılaştırmalı değeri hakkında tartışmalarına geri döndüler. Bu da Michelangelo'ya İtalya'nın kalburüstü beyinleri olarak ün yapmış bu dört konuğun yüzlerini ve kişiliklerini çözümlemesi için zaman kazandırdı. Marsillo Ficino, Lorenzo'nun büyük babası Cosimo için Plato Akademisi'ni kurmuştu. 57 yaşındaydı. Boyu 1.60'ın altında ufak tefek bir adamdı. Sonu gelmeyen evhamdan muzdarip olsa da Plato'nun bütün eserlerini çevirmiş, Aristoteles'ten İskenderiyelilere, Konfüçyüsçülerden, Zerdüştlere kadar bütün bilginlerin eserlerini yalayıp yutmadan önce Mısır bilgeliğinin büyük kısmını çevirerek antik felsefenin yürüyen sözlüğü olmuştu. Babası tarafından doktor olarak eğitilmişti, bu nedenle doğa bilimleri konusunda da bilgiliydi. Floransa'da kitap baskısının yayılmasına yardımcı olmuştu. Kendi yazıları Avrupa'nın genelindeki âlimlerin ilgisini çekmiş, derslerini dinlemeye gelmelerine sebep olmuştu. Cosimo'nun Ficina için Michelangelo'ya tasarlattığı Careggi'deki güzel villasında Plato'nun heykeli önünde sönmeyecek bir ışık yakmıştı. Plato'yu "İsa'nın en sevgili talebesi" olarak kutsamaya çalışıyordu. Bunun için neredeyse aforoz

edileceği bir sapkınlık ve tarihi alt üst etme çabasıydı. Evinin idaresini sağlayan yeğenleri bazen ona takılırdı.

“Plato’nun bir diyalogunu ezbere okuyabilir ama terliklerini nerede bıraktığını hatırlayamaz.”

Michelangelo ondan sonra dikkatini Cristoforo Landidino’ya çevirdi. Lorenzo’nun ve babası Peiro de Gauty’nin hocalığını yapmıştı. Altmış altısında, parlak bir yazar ve eğitmendi. Dogmalardan kurtulması ve bilimin bulgularını doğaya uygulaması için Floransa zihnini eğitiyordu. Signoria’ya özel kalem olarak hizmet etmiş, politikada deneyimli ve üç nesildir Medici dairesinin lideriydi. Dante konusunda bir otoriteydi. Floransa’da basılan “İlahi Komedi”nin ilk versiyonu üzerine yazdığı eleştiriye yayımlatmıştı.

İtalyan dili, volgare üzerine odaklanmış ömürlük eseri, Pliny i Horace, Virgil’i bu dile çevirerek İtalyanca’yı küçümsenen bir argo olmaktan tek başına kurtardı. Floransa’da devrimci inancıyla tanınırdı: “Eylemin en derin teli tefekkür ve bilginin açık üstünlüğüdür.” Plato’nun Devlet eserindeki kahramanı Lorenzo’da bulmuştu:

“Şehir için en ideal yönetici bilginlerdir.”

Sert bir deri sandalyenin kenarına tünemiş olan Angelo Poliziana 36 yaşındaydı. Rakipleri oluşturduğu kontrastın Lorenzo’yu çekici gösterdiği için el altında tutulduğunu iddia ederlerdi. Yine de oradaki en etkileyici bilgin olarak ün yapmıştı. On yaşında Latince bir eser yayımlamıştı, Ficina tarafından çalıştırılan Compagnia di Dottrina’ya on ikisinde kabul edilmişti.

Landino ve Medici'lerin Floransa'ya getirdiği Yunan âlimleri on altısına geldiğinde Homeros'un İlyada'sının ilk kitaplarını çevirmiş ve Lnenzo'nun oğullarına ders vermesi için saraya alınmıştı. İnsanlığın en çirkinlerinden biri olmakla beraber Petrarch'tan sonra hiçbir şairin ulaşamadığı duru ve açık bir üsluba sahipti. Kitap uzunluğunda bir şiir olan Stanza per la Giostra di Giuliana Pazzi tarafından öldürülen Lorenzo'nun küçük kardeşi Giulana de Medici turnuvasını kutlama amacıyla yazılmıştı. Michelangelo'nun gözleri şimdi de grubun en genç ve yakışıklı üyesine kaydı. 27 yaşındaki Pico della Mirandola yirmi iki dilde okuyup yazabiliyordu. Grubun diğer üyeleri bazen "Pico'nun 23. dili öğrenememesinin tek sebebi öyle bir dil bulamamasıdır." diyerek ona takılırlardı. "İtalya'nın yüce Lordu" olarak bilinen bu adam altın sarısı saçları, derin mavi gözleri, pürüzsüz sarı cildi, narin hatları nedeniyle şımarmadığı için Floransa'lılar ona "güzel ve sevilen" derlerdi. Entelektüel görüşü bilginin bütünlüğüydü; amacı zamanın başlangıcından beri bütün dinleri ve felsefeleri bir araya getirmektir. Ficino gibi insan bilgisinin tamamını zihninde tutmayı arzuluyordu. Bu maksatla Çinli filozofları Çince, Arapları Arapça, İbranileri İbranice okur ve bütün dilleri tek bir evrensel dilin rasyonel bölümlemeleri olarak görürdü. İtalyanlar içinde böylesi kutsal istidada sahip biri olmasına karşın çirkin Poliziano bile arkadaş bulamazken, o düşman edinmemişti. Kapı açıldı. Tekrarlayan gut atağından muzdarip aksayarak Lorenzo girdi içeri. Herkesi başıyla selamladı, sonra Michelangelo'ya döndü.

"Bu sonuçta senatorum: Floransa'nın öğrendiği her şey bu odada başlar. Sarayda olduğumuz zaman bize katılmakta serbestsin."

Lorenzo süslü bir paravanı, bölmeyi kaldırdı, yemek asansörünü tıklattı. Bundan, çalışma odasının, yemek odasının hemen altında olduğu sonucuna vardı. Michelangelo sütunun içindeki platformun hareket ettiğini duydu, birkaç dakika içerisinde akademisyenler peynir, meyve, ekmek, bal ve yemiş tabaklarını odanın ortasındaki alçak masaya yerleştirdier. Ne etrafta bir hizmetli ne de süttten başka bir içecek vardı. Sohbet ağır değildi. Michelangelo grubun iş için toplandığını anladı. Yemekten sonra içilecek şarap kafa şişirdi.

Masa toplandı. Tabaklar, meyve ve yemiş kabukları asansörden aşağı bırakıldı. Sohbet birden ciddiyet kazandı. Bertoldo'nun yanındaki alçak iskemlede oturan Michelangelo, Kilise karşıtı söylemler duydu. Bu odadaki bilgilerin artık kiliseyi dinle eş anlamlı bulmadıkları açıktı. Floransa muhalif bir yerdi çünkü Lorenzo ve şehirdeki dostlarının birçoğu Lorenzo'nun ölümcül bıçak darbesi aldığı ve kardeşi Giuliano'nun ölümüyle sonuçlanan Pazzi suikastının arkasında Romalı Papa Sixtus'un olduğu konusunda hemfikirdiler. Papa, Floransa'yı aforoz etti. Ruhban sınıfının işini yapmasını yasakladı. Karşılık olarak Floransa da Papa'yı aforoz etti. Papanın iktidar talebinde bulunmasının Kostantinapol'ün Hibesi gibi 8. yy. sahteciliğine dayandığını iddia ettiler. Papa, Lorenzo'yu bastırmak amacıyla birliklerini Toskana'ya gönderdi. Bu birlikler komşu olan Paggibansi'ye gelerek yıkım ve yağma gerçekleştirdiler. 1484'te VII. İnnocent'in gelişiyle Roma ile Floransa arasındaki barış yeniden sağlandı; ancak masadakiler tarafından toparlanmış olan deliller Toskana ruhban sınıfının hem rahiplere özgü işlerinde hem de kişisel davranışlarında gitgide ahlaksızlaştığını

göstermekteydi. Göze çarpan istisna Santa Spirita'daki Augustinus tarikatıydı. Önder Bichiellini kontrolü altında kusursuz bir öz-disiplinle yazıyordu. Pica della Miranda dirseklerini alçak masaya yasladı, çenesi de birbirine kenetlenmiş ellerinin üzerindeydi.

“Sanırım kilise hakkındaki ikilememize Ferrara’dan bir Dominikan rahibi kılığına bürünerek bir çözüm getirebilirim. Orada ibadet ettiğini duydum. Katedralin kemiklerini sızlatıyor.”

Uzun beyaz saçı arkaya taranmış, perçemleri ise alnına düşen Landino masaya eğildi, böylece Michelangelo göz bebeklerindeki ince çizgileşmeleri görebildi.

“Bu rahip o kadar güçlü mü?”

“Aksine Landino” diye yanıtladı Pico, “İncil’in ve Aziz Augustinus’un parlak bir öğrencisi. Bu yozlaşmayı bizim hissettiğimizden daha çok hissediyor.”

Angelo Poliziana, geniş yüz hatları, kalın siyah saçları kulaklarını ve sert derisinin bir kısmını örtecek şekilde aşağıya doğru bırakılmıştı, kıpkırmızı ve çıkık alt dudaklarını ıslattı.

“Beni dehşete düşüren sadece yozlaşma değil, aynı cehalet.”

Açık tenli, parlak, ferasetli yüze ve ufak birer ağza ve burna sahip Ficino şevkle atıldı:

“Floransa kürsüsünde bir âlim oturmayalı çok zaman oldu. Sadece Fra Mariono ve Prior Bichillini var.

“Girolama Savanalora kendisini yıllar süren çalışmaya verdi.” diyerek onlara güven verdi Pico, “Kilise öğretileri kadar da Platon ve Aristoteles.”

“Tutkuları nelerdir?” diye sordu Lorenzo.

“Kiliseyi arındırmak.”

“Ötesi yok mu? Gücü nereden alıyor?”

“Kendi içinden.”

“Eğer bu rahip bizimle çalışırsa...” diye bir öneride bulundu Lorenzo.

“Eğer Ekselansları onun Lombard Fathers’a transferini talep ederse.”

“Bununla ilgileneceğim.”

Konu çözümlendi. Şimdi en yaşlıları Landino ve en gençleri Pico dikkatlerini Michelangelo’ya yöneltmişti. Landino, Pliny’nin ünlü Yunan heykeli Laocoon hakkında yazdıklarını okuyup okumadığını sordu.

“Pliny hakkında hiçbir şey bilmiyorum.”

“O zaman ben sana okurum.”

Raftan bir kitap indirdi, hızlıca sayfaları çevirdi ve İmparator Titus’un sarayındaki heykelin hikâyesini okudu. “Resim ya da heykeltıraşlık sanatındaki herhangi bir ürüne tercih edilebilir bir sanat eseri. Yekpare bloktan yontulmuştur. Hem ana figür hem de çocuklar, mükemmel kıvrımlarıyla iblisler.”

Poliziana, Lucian'dan Cnidus'un Venüs betimlemesiyle devam etti. Burada Venüs, Paris'in önünde, onun kendisine sunduğu güzellik ödülünü alıyordu. Sonra, Pico, Xenophan'ın lahitindeki mermer Pentelic heykelini hatırladı.

"Michelangelo, Pausanias'ı orijinal dilinde okumak isteyecektir." dedi Pico. "Ben kendi elyazmamı getireyim.

"Ben Yunanca okuyamam," dedi Michelangelo. Biraz da utanmıştı.

"Sana öğreteceğim."

"Dil öğrenme yeteneği bana bahşedilmemiş."

"Sorun değil," diyerek araya girdi Poliziana, "Bir yıla kalmaz Yunanca ve Latince soneler yazıyor olursun."

Michelangelo kendi kendine mırıldandı, "Şüpheliyim." Ama hangi kitaptan öğrenmesi gerektiğini tartışan bu yeni arkadaşlarının hevesini öldürmek kabalık olacaktı.

"Homeros. Gerçekten de en yalın odur."

"Aristophanes daha eğlencelidir. Öğrenirken gülmek..."

Grubun ilgisi ondan kaydığında rahatladı. Bu alimce ve hızlı sohbetten dinin ve ilmin yan yana, birbirlerini zenginleştirerek var olabileceği fikrini çıkardı. Hristiyanlığın doğumundan önce Yunanistan ve Roma sanatta, yazında, bilim ve felsefede göz kamaştıracak şekilde yükselmişti, sonra 1000 yıl boyunca bütün o bilgelik ve güzellik mahvoldu, lanetli kabul edildi, karanlıklara gömüldü. Şimdi bu küçük grup, duygusal Poliziana,

kırıksıklarla dolu yaşlı Landino, ufak tefek Ficino, altın saçlı Pico della Mirandola, Lorenzo de Medici tarafından yönlendirilen ve yardım edilen bu birkaç kırılgan adam, Michelangelo'nun daha evvel hiç duymamış olduğu bir bayrak altında yeni bir anlayış yaratmaya çalışıyorlardı:

“Hümanizm.”

Ne anlam ifade ediyordu?

Michelangelo kendisini ilgiye kaptırınca saatler uzayıp gitti. O kadar ki Bertoldo sessizce, ayrılacağıнын işaretini vermesine karşın Michelangelo orada kaldı. Ve her bir Platoncu düşüncelerini dökerken o da ne demek istediklerini yavaş yavaş anladı:

Dünyayı insana geri veriyoruz. İnsanı da kendisine. İnsanoğlu artık değersiz değil asil olmalı. Ölümsüz bir ruh karşılığında zihnini talan etmemeliyiz. Özgür, azimli, yaratıcı bir zihin olmadan, insan sadece bir hayvandır ve bir parça ruhu bile olmadan, bir hayvan gibi ölecektir. İnsana sanatı, edebiyatı, bilimi, birey olarak hissedebilmeyi ve düşünme özgürlüğünü geri veriyoruz. Zincirlerinde çürüyecek bir köle gibi dogmalara bağlanmasın diye.

Akşam odasına döndüğünde, Bertoldo hâlâ uyanıktı.

“Kendimi çok aptal hissettiriyorlar.”

“Onlar Avrupa'daki en akıllı adamlar. Sana üzerinde düşünmen için kahramansı temalar verebilirler.” Yorgun genci teselli etmek için, “Ama onlar mermeri oyamazlar ve o da en az diğerleri kadar anlamlı bir dildir.”

Ertesi sabah bahçeye erken gitti. Torrigiani onu pratik yapmak için bıraktığı sakallı adamın olduğu yerde aramıştı.

“Meraktan öldüm,” diye bağırdı Torrigiani. “Saray hayatını anlatsana bana.”

Michelangelo, Bertoldo ile paylaştığı odasından, konuklarla dolu akşam yemeğinden, özgürce dokunabildiği sanat eserleriyle dolu koridorlarda nasıl yürüdüğünden ve Platoncularla Lorenzo’nun çalışma odasında yediği akşam yemeğinden bahsetti. Torrigiani sadece kişilikleriyle ilgilendi.

“Poliziona ve Pico della Mirandola neye benziyordu?”

“Şey, Poliziano konuşmaya başlayana dek çirkin görünüyor ama ondan sonra kelimeleri onu güzelleştiriyor. Pico della Mirandola gördüğüm en yakışıklı adam, zeki de.”

“Kolayca etkileniyorsun,” dedi Torrigiani mayhoşça. “Yeni bir çift parlak mavi göz, uzun sarı saçlar görüyorsun ve gözlerin yuvarlarından fırlıyor.”

“Ama Torrigiani 22 dilde okuyup yazabilmeyi düşünse-ne biz sadece birinde bunu beceremiyorken.”

“Kendi adına konuş,” diye diklendi. “Ben bir asilzade olarak yetiştirildim ve onlarla çok iyi konuşabilirim. Sen cahilsen ben ne yapayım.”

Michelangelo arkadaşının huysuzlandığını fark etti.

“Seni eleştirmedim Torrigiani.”

“Medici Sarayı’nda bir gece geçiriyorsun ve Floransa’nın yarısı sana cahil görünüyor artık.”

“Ben sadece...”

“... sen sadece yeni arkadaşların hakkında övünüyorsun,” diyerek böldü Torrigiani, “bu bahçede hapsediğin senin eski ve kurtlanmış arkadaşlarından çok daha çekici ve zeki adamlarla.”

“Öyle bir düşüncem yoktu. Neden böyle şeyler söylüyorsun?”

Ama Torrigiani dönüp gitmişti.

İç geçirdi ve mermerine geri döndü.

Palmiye Pazarı sıcak bir bahar günüydü. Lavabosunda üç altın florin buldu. Bertoldo bunların her hafta Lorenzo’nun sekreteri Ser Piera de Bibbiena tarafından ona bırakılacağını söylemişti. Yatağında da yeni bir kıyafet serilmişti. Üzüm ve yapraklarla işlenmiş beyaz bir bluz, önünde gümüş takısı bulunan pelerin kollu kısa bir cübbe, şarap rengi çoraplar. Beraber eve gitmek için Piazza San Marco’da buluştukları zaman Granacci’nin ifadesini hayal ederek kendi kendisine gülümsedi.

İnmekteyken Rustici ona baktı ve yeteri kadar yaklaştığında da,

“Ben sadeyim.” Sonra daha sert, “Kuyruğunu açsana.”

“Kuyruğumu mu?”

“Bütün tavuskuşlarının renkli kuyrukları olur.”

“Ah şimdi de Rustici,” diye hayıflandı. “bir kere bile giyemez miyim?”

“Bu mücevheri bir kez bile takamaz mıyım? Bu nadir şaraptan bir kereliğine içemez miyim? Şu uşaklara bir kere emir veremez miyim? Biraz altın saçamaz mıyım? Bu güzel kızla bir kez yatamaz mıyım?”

“Bedenin bütün istekleri tek sonede. Hakikaten Rustici, Tören alayındakiler gibi giyinmiş hissediyorum kendimi. Ama ailemi de etkilemek isterim.

“Kendi yoluna git.” diye homurdandı Rustici.

Torrigiani patikadan sessizce indi, ateş renkli pelerini ve siyah kadife şapkasındaki turuncu kuştüyleri uçuşuyordu. Michelangelo’nun önüne geldiğinde yönünü hafifçe değiştirdi.

“Seninle yalnız konuşmak istiyorum.”

Torrigiani kolundan tuttu, Michelangelo da karşılık olarak onun kolunu,

“Neden yalnız? Sırrımız yok.”

“Sırlarımızı paylaştık. Ta ki sen saraya yerleşip bu kadar önemli olana kadar.”

Torrigiani’nin patlayışının ardındaki duygu belliydi. Michelangelo onu yatıştırmak için tatlılıkla konuştu.

“Ama sen de kendi sarayında yaşıyorsun, Torrigiani.”

“Evet ve kendimi Medici’lere sevdirmek için Faun’un dişini kırmak gibi ucuz numaralara kalkışmıyorum.”

“Kıskançlaşıyorsun.”

“Neyi kıskanacağım? Çekilmez bir ahlak hocasını mı?”

“Ne ahlak hocası? Ne alakası var?”

“Çünkü sen arkadaşlıktan ve mutluluktan anlamazsın.”

“Hiç bu kadar mutlu olmamıştım.”

“Evet, pis ellerinle karakalem çizimleri yapıyorsun.”

“Ama iyi çizimler,” diye karşı çıktı Michelangelo, Torrigiani’yi ciddiye almamaya çalıştı.

Torrighiani’nin yüzü kızardı.

“Benimkilerin iyi olmadığını mı kastediyorsun?”

“Neden tartışmayı hep kendine çeviriyorsun? Evrenin merkezi sen değilsin.”

“Bana göre öyleyim. Burnun bu kadar kalkmadan önce sana göre de öyleydim.”

Michelangelo hayretler içinde ona baktı. “Asla benim evrenimin merkezi olmadın.”

“O zaman beni kandırdın. Komisyon için yağcılık yapıyordun.”

Michelangelo’nun yüzündeki güneş soldu. Arkasına döndü ve olabildiğince hızlı koşarak bahçeden Cuirass Makers Caddesi’ne çıktı.

Dükkânlarının önünde güneşlenen marangoz ve manav şapkalarını çıkardı; aksi takdirde kıyafetleri evde pek de

başarı sağlayamayacaktı. Babası incinmiş hissetti, bu şıklık ona bir azar gibiydi.

Michelangelo kemerindeki keseden üç altın florin çıkardı. Ve Lodovico'nun masasına bıraktı. Lodovico yorum yapmadan altınlara baktı ama üvey annesi sevinçle iki yanağını da öptü, gözleri ışıldıyordu.

“Şimdi söyle bakalım, makarnada hangi sosları kullanıyorlar?”

Michelangelo onu mutlu etmek için hatırlamaya çalıştı.

“Hatırlayamıyorum.”

“Etler. Saray zerdeçal mı kullanıyor? O ünlü muz dilimli ve çamfıstıklı dil balığı nasıl yapılıyor?”

“Afedersin, annem, bilmiyorum,” umutsuzca başını salladı. “Ne çiğnediğini hatırlamıyor musun? O zaman aşçılarla arkadaş ol. Benim için tarifleri yaz.” Şimdi bütün aile Lodovico'nun odasında toplanmıştı. Büyük annesi, Michelangelo Floransa'nın büyük adamlarıyla görüşüyor olduğu için mutluydu. Kardeşi getirdiği florinler için mutluydu Buonarrato iş anlaşması hakkında sorular sordu, üç altın mı alacaktı? Taşlar ve malzemeler ücretinden mi kesilecekti? Babası dikkat çağrısında bulundu. “Medici sana nasıl davranıyor? Il Magnifico?”

“İyi.”

“Piero?”

“O kibirli. Ama yaratılışı böyle.”

“Giovanni, müstakbel Kardinal?”

“Herkes aynı davranıyor. Sanki hep ilk defa karşılaşıyormuşuz gibi.”

“Giuliano?”

Michelangelo gülümsedi. “Bütün saray onu sever.”

Lodovico bir an düşünüp taşındı, sonra:

“Piero’nun tavırları etkili olacak. Sen sarayda basit bir işçisin.

Masanın üzerinde ışıldayan altınlara baktı. “Bunlar ne? Hediye mi? Ücret mi?”

“Her hafta üç florin alacağım.”

“Parayı verirlerken ne söylediler?”

“Masanın üzerindeydi. Bertoldo’ya sorduğumda haftalık harçlık olduğunu söyledi.” Amcası Francesco sevincini gizleyemiyordu.

“Harika. Bu basit gelirle bir tezgah kiralayabiliriz. Michelangelo sen de ortak olacaksın. Kârda payın olacak...”

“Düşünsene, Michelangelo bizi ticarete döndüren kişi olmuş.” Yengesinin sesi saygıyla çınladı.

“Hayır!” Bağırان Lodovico’ydu yüzü kıpkırmızı kızarmıştı. “Mahcup fakirler değiliz biz.”

“Ama bunlar Michelangelo’ya ailenin bir üyesi olarak verildi.” diye yanıtladı genç karısı.

“Üff! Nasıl Medici oluyormuş? Üç altınla mı?”

“Bu sadaka değil.” Michelangelo içerlemişti. “Sabahtan akşama kadar çalıştım onun için.”

“Resmen çırak mısın? Lonca anlaşmasını imzaladın mı?” Kardeşi Francesco’ya döndü. “Hediye geçici bir hevestir. Gelecek hafta hiçbir şey olmayabilir!”

Michelangelo babasının altınları kafasına atacağını düşündü. Sadece sorumlu bir çocuk gibi kazancını eve getirmek istemişti... Belki biraz da övünmek. Ama bu üç altın florin Lodovico’nun gümrükte aylarca kazanabileceğinden daha fazlaydı. İncitici davrandığını fark etti, şimdi başı göğsünün üzerinde, Lodovico:

“Bir öğrenciye haftada üç florin verilebiliyorsa Medici’lerin kaç milyon florinleri olduğunu bir düşünsene.” Sonra hızlı bir hareketle masasının üst çekmecesine süpürdü altınları.

Lucrezia onları masada toplayabilmenin keyfini çıkardı. Ana yemekten sonra aile oturma odasında toplandı. Bir önceki tartışmada sessiz kalan Lionardo, Michelangelo’nun önünde kendine bir yer buldu ve papalık yetkisine sahipmiş gibi bir edayla:

“Sanat ahlaksızlıktır!”

“Sanat ahlaksızlıktır!” Michelangelo şaşkınlıkla kardeşi-ne baktı. “Nasıl... Niçin?”

“Çünkü zevk ü safadır, Tanrı’nın yarattıkları üzerine düşünmektense kendi yaratma arzuna odaklanmaktır.”

“Ama Lionardo, kilisemiz sanatla dolu.”

“Şeytan bizi yoldan çıkardı. Kilise panayır yeri değildir; insanlar diz çöküp dua etmeli, duvarlarında sahnelenen oyunları izlememeli.”

“O zaman senin dünyanda bir heykeltıraşa yer yok.”

Lionardo ellerini birbirine kenetledi, adanmış bir şekilde tavana bakarak:

“Benim dünyam gelecekteki, tanrının sağ elinde oturacağımız dünya.”

Lodovico koltuğundan kalktı ve: “Artık elimde iki fanatik var.”

Gün ortası uykusu için ayrıldı, onu ailenin geri kalanı izledi. Sadece Monna Alessandra bir köşede sessizce kaldı, Michelangelo da gitmek istedi, yorulmuştu. Bütün bir gün onun için hayal kırıklığıydı.

Lionardo ayrılmasına izin vermedi. Lorenzo ve Platon Akademisi’ni paganlar, ateistler, kilise düşmanları ve deccal diye suçlayarak cephe taarruzuna girişti.

“Seni temin ediyorum Lionardo. Kutsal şeylere karşı saygısızlık ya da saymazlık görmedim, en azından dinin kendisine karşı. Sadece suistimallere karşı. Lorenzo bir réformcu; kiliseyi temizlemek istiyor.” Sakinleştirmek istercesine konuştu Michelangelo.

“Temizlemek! Kâfirlerin yok etmek yerine kullandıkları kelime. Kiliseye yapılan bir saldırı Hristiyanlığa yapılmış sayılır.”

Şimdi büyük bir öfkeyle Lorenzo de' Medici'yi şehvet düşkünlüğü, sefahat, gece yarısı dostlarıyla saraydan ayrılıp alemlere katılmak ve genç kadınları baştan çıkarmakla suçluyordu.

"Bu suçlamalar hakkında hiçbir şey bilmiyorum." dedi sessizce. "Ama o bir dul. Âşık olamaz mı?"

"Karısının ölümünden önce de zamparaydı. Herkesçe bilinen bir şey bu. Şehveti vücudunu zaafa uğrattıyor."

Kardeşinin bu suçlamaları nereden bulduğunu bilmiyordu. Lorenzo'yu bir aziz gibi görmemişti; Landino'ya gülererek, "Kötülük yapmak niyetiyle hataya düşmem; ama yaratılışımda zevke düşkün yanlarım bana bunu yaptırır." dediğini duymuştu. Ve Ficino'ya cevabını hatırladı, "Tensel zevklere âşık olduğum için pişman değilim; çünkü resim, heykel ve edebiyat aşkı doğası gereği nefsanidir." Bütün bunlar güçlü ve etkili bir adamın özel işleri gibi görünmüştü ona.

"Sadece senin gibi bir dalkavuk Lorenzo'nun tiran olduğunu göremez." diye devam etti Lionardo.

Michelangelo "Bugün ikinci defa dalkavuk ilan edildim!" diye düşündü. Giderek perişan bir hâl aldı. Giysileri sıkıyor ve gülünç geliyordu artık.

"O Floransa'nın özgünlüğünü yok etti," diye haykırdı Lionardo.

"İşleri insanlar için kolaylaştırdı. Onlara ekmek verdi, sirk verdi... bir taç takıp kral olmayı becerememesinin tek sebebi çok hilekâr olması; Toskanalı'lar tehlikeye atılırlarken sahnenin gerisinden işleri yönetmeyi seviyor..."

Michelangelo cevap vermeden Monna Alessandra “Evet, Lianordo o bizi yumuşatıyor, bizi iç savaştan korudu! Yıllarca birbirimizi yok ettik, aileler, komşular, birbirine girmiş caddeler kan içinde yüzüyordu. Şimdi tek bir halkız. Sadece Medici’ler bizi birbirimizin boğazından uzak tutabilir.”

Lionardo büyükannesine cevap vermeyi reddetti.

“Michelangelo sana bir şey söylemek istiyorum.”

Michelangelo ağır maun masadan kardeşine doğru baktı. Bu tuhaf çocukla hiç konuşmamıştı ya da arkadaşlığından keyif almamıştı.

“Bu sana elvedamdır. Bu akşam evi terk ediyorum San Marco’da Girolama Savanarola’ya katılacağım...”

“Savanarola geldi mi yani?”

“Onu Lorenzo davet etti. Pico della Mirandola bu fikri sunduğunda ben de çalışma odasıdaydım. Lorenzo da Lombardy’e yazmayı kabul etti.”

“Medici yalanı! Savanolora’nın niyeti Medici’yi yok etmekken Lorenzo onu neden çağırırsın,. Fra Savanorola Ferrara’daki ailesini nasıl bıraktıysa ben de bu evi öyle bırakıyorum, sadece sırtımda bir gömlekle. Ebediyen.

Dizlerimin derisi yüzölüp kanlar akana kadar hücremde senin için dua edeceğim. Belki o günahlarından arınırsın.”

Michelangelo, Lionardo’nun ateşli gözlerini gördüğü zaman cevap vermenin anlamsızlığını anlamıştı. Sahte

bir umutsuzlukla başını salladı, şöyle düşündü: “Babam haklı. Bu akli başında, duyarlı, sarraf iki yüzyıl boyunca konfirmistlerden başka kimse yetiştirmemiş Buonarroti ailesi nasıl oluyor da bir nesilde iki fanatik birden çıkıyordu.”

Lionardo’ya “Fazla uzak olmayacağız. Piazza San Marco’ya birkaç yüz adım var sadece. Manastırdaki hücrenin penceresinden kafanı uzatırsan bahçede kestiğim taşların sesini duyabilirsin.”

Takip eden hafta üç altın florini bulduğu zaman eve götürmemeye karar verdi. Contessina’yı aramaya çıktı ve onu kütüphanede buldu.

“Bir hediye almam lazım.”

“Bir hanımefendi için mi?”

“Bir kadın için.”

“Mücevher olabilir mi?”

“Hayır” kasvetli bir sesle “Arkadaşlarımın, taş işçilerinin annesi.”

“Ajurla süslenmiş keten bir masa örtüsüne ne dersin?”

“Masa örtüleri var.”

“Çok elbisesi var mı?”

“Evlenirken giydiği var.”

“O zaman ayin için siyah bir elbise nasıl olur?”

“Mükemmel.”

“Ne büyüklükte?” Şaşkın şaşkın bakakaldı.

“Bana onun resmini çiz.”

Gülümsedi. “Kalem olunca her şeyi bilirim, bir kadının ölçülerini bile.”

“Dadımdan siyah yün almak için beni mağazaya götürmesini isteyeceğim. Benim terzim onu senin çizimine uygun şekilde dikecektir.”

“Çok nazıksın, Contessina.”

Minnettarlık istemedi. “Bir şey değil.”

Piazzo Santa Spirita’daki açık hava pazarına gitti ve diğer Topolino’lar için hediye aldı. Sonra sarayın bodrumundaki seyislerden bir at ve eyer ödünç aldı. Pazar günü sarayın şapelindeki ayine katıldıktan sonra çantayı paketledi ve Settignano’ya doğru yola çıktı. Güneş çıplak kafasını yakıyordu. Başta eski kıyafetlerini giymeyi düşündü böylece Topolino’lar çalım sattığını düşünmeyeceklerdi. Ama hemen fark etti ki bu yapmacık olurdu. Kaldı ki lacivert tişört ve çorapla kendisini görmek hoşuna gidiyordu.

Topolino ailesi vadiye ve karşı yamaçtaki Buonarroti evine bakan teraslarında oturuyordu.

Küçük kasaba kilisesindeki ayinden sonraki haftalık aylaklık saatlerini geçiriyorlardı. Onu gümüş rengi ata bağlanmış gümüş eyer üstünde gelirken gördüklerinde o kadar şaşırmışlardı ki merhaba demeyi unuttular. Michelangelo da sessizdi. Attan indi ve bir ağaca bağladı, eyerini çıkardı ve üstündekileri pürüzlü masanın üzerine

yıgdi. Bir anlık sessizlikten sonra baba paketlerin ne olduğunu sordu. Michelangelo yanıtladı: “Hediyeler.”

“Hediyeler mi? Çocuklar dışında kimseye hediye vermezdi Toskanalılar. “Son Befana’ya mı geç kaldın, gelecek Befana için mi erken davranıyorsun?”

“Her ikisi de. Dört yıl boyunca senin ekmeğini yiyip, şarabını içtim.”

Baba kabaca cevapladı. “Çorban için taş kestir.”

“İlk paramı Buonarroto hanesine götürdüm. Bu gün de Topolino’lara ikincisini getiriyorum.”

“Komisyon mu aldın?” diye haykırdı büyükbaba.

“Hayır. Her hafta Lorenzo bana harçlık veriyor.”

Topolino ailesi birbirinin yüzünü inceledi.

“Harçlık mı?” diye sordu babaları. “Ücret mi demek istiyorsun?”

“Ücret almıyorum.”

“Geçim parası mı, odan ve yiyeceğin için?”

“Kalacak yere ve yemeğe para ödemiıyorum.”

“Çorap ya da mermer satın alabilmen için para mı?”

“Her şeyi onlar sağlıyor.”

“O zaman bu ne için?”

“Aklına geleni alman için.”

“Yiyeceğin, yatağın, mermerin varsa başka ne isteyebilirsin ki?”

“Zevk.”

“Zevk mi? Yeni bir meyve gibi ağızlarında dolandı bu kelime. “Nasıl bir zevk?”

Michelangelo bunun üzerine düşündü.

“Mesela kumar.”

“Kumar oynar mısın?”

“Hayır.”

“Başka?”

Bir an sonra: “Traş olabilmek için.”

“Sakalın var mı?”

“Henüz yok. Ama Torrigiani’nin yaptığı gibi saçıma yağ sürebilirim.”

“Saçına yağ sürmek mi istiyorsun? Saçın yağlı dolaşmak mı istiyorsun?”

“Hayır.”

“O zaman o da bir zevk değil. Başka?”

Umutsuzlukla: “Şey kadınlar Cumartesi öğleden sonra yürüyüşlerinde başlarına zilli şapkalar takıyor.”

“O kadınları mı istiyorsun?”

“Örnek verdim. Meryem Ana’nın önünde yakmak için mum alabilirim.”

“Bu bir görev.”

“Pazar öğleden sonrası için bir bardak şarap alabilirim?”

“Bu bir gelenek.”

Masaya doğru yürüdü.

“Zevk arkadaşına bir şeyler getirmektir.”

Yavaşça, derin sessizliğin ortasında hediyeleri dağıtmaya başladı.

“Anneme ayin için. Bruno’ya gümüş tokalı deri bir kemer. Gilberto için sarı gömlek ve çoraplar. Nonno, kışın boynun için yün atkı. Topolino baba için Cave Maino’da çalışırken giymen için uzun botlar. Enrico büyüyünce altın bir yüzüğün Encolo’n olacağını söylemiştin.”

Uzun bir süre konuşmadan ona baktılar. Sonra anneleri kıyafeti giymek için eve girdi; baba uzun çizmeleri çekti. Bruno kemeri beline bağladı; Gilberto altın rengi gömleğini giydi; büyükbaba yün atkayı boynuna takıp takıp çıkarıyordu. Enrica yüzüğüne gizlice bakabilmek için atın üzerine çıktı.

Babaları konuştu sonra:

“Bütün bunlar... bu hediyeler para harcıyarak mı oldu?”

“Hepsi.”

“Ve Lorenzo bize hediye alman için para veriyor.”

“Evet.”

“O gerçekten o gerçekten muhteşem biri.”

Michelangelo masanın üstündeki başka bir paketi gördü. Şaşırdı, kutuyu açtı ve içinden keten bir masa örtüsü çıktı. Contessina’nın “keten bir masa örtüsüne ne dersin?”

dediğini hatırladı. Contessina kendi katkısı olarak hediyesini eyere koymuştu. Yanakları kızardı. Aman Tanrım! Bunu nasıl açıklayacaktı? Örtüyü Anne Topolino'nun eline sıkıştırdı.

“Bu Contessina de Medici'den hediye sana.”

Topolinolar sersemlemişti.

“Contessina de Medici! Bize nasıl masa örtüsü gönderir? Yaşayıp yaşamadığımızdan haberi yok.”

“Evet var. Ona sizlerden bahsettim. Elbiseni onun terizisi dikti.

Nonna istavroz çıkardı. “Bu mucize.”

Michelangelo düşündü. “Amin. Bu gerçek.”

6

Platon dörtlüsünün her birinin Floransa çevresindeki kırsal bölgede villaları vardı. Haftada birkaç kez ders vermek ve çalışmak için Lorenzo'nun çalışma odasına giderlerdi. Lorenzo, Michelangelo'nun bu fırsatlardan yararlanması konusunda çok istekliydi bu yüzden sadakatle katıldı.

Platoncular, Latince ve Yunanca'yla ilgilenmesi için çalışıyorlardı. İki dilin yazısının benzer olduğunu gösteren tablolar yapmışlardı. Onun çizimine benzer çizimlerdi. Yazıları ve ödevleri odasına götürdü, saatlerce inceledi onları... ve biraz öğrendi.

“Hiçbir şey kalmıyor!” Bertoldo'ya sızlandı.

Durdu. İnsanlar ona sesli okumayı öğretti, vulgata şiiri: Dante, Petrarch, Homer, Virgilus. Bundan, özellikle de İlahi Komedyâ'yı okuduktan sonra onun felsefesi üzerine yapılan yorumlardan çok keyif alıyordu. Platoncular onun anlaşılır diksiyonuna övgüler yağdırıyordu. Sonra "Volgere'deki en ateşli şiir taraftarı olarak tanımladıkları Giriloma Benvieni'yi getirdiler. Michelangelo'ya kendi şiirini nasıl yazacağını öğretti. Heykeltıraş olmak isteği gerekçesiyle karşı çıktığı vakit, Pico:

"Sonenin yapısı bir mermer rölyef kadar inceliklidir. Benivieni sana sone yazmayı öğrettiğinde zihnini mantığın kurallarına ve düşüncenin terkibine göre eğitiyor. Onun becerisinden istifade etmelisin!"

Landino onu rahatlattı, "Çekiç ve keski yerine kalem ve mürekkep vererek kollarını zayıflatmaya çalışmayacağız."

Poliziana ekledi, "Şiir çalışmayı bırakmamalısın. Sesli okumaya devam etmelisin. Tam bir sanatçı olmak için yalnız bir ressam, heykeltıraş ya da mimar olmak yeterli değildir. Kişi aynı zamanda şair olmalıdır, tabii eksiksiz bir ifadeye erişmek istiyorsa."

"O kadar başarısızım ki benim beceriksiz denemelerimi okumaya nasıl katlanıyorsun?" diye sordu Benivieni'ye. O sırada yazdığı satırları incelemekteydi.

Aynı zamanda yetenekli bir müzisyen olan Benivieni Michelangelo'nun umutsuzluğuna güldü ve kendi yazdığı eğlenceli bir şarkı söyledi, sonra, "Benim ilk denemelerim daha iyi değillerdi; hatta daha kötüydü. Bir şeyi

ifade etme ihtiyacı hissedene kadar kötü bir şair olduğunu düşüneceksin; sonra elinde şiirin malzemeleri olacak, ölçü ve kafiye, aynen çalışma masandaki çekiç ve keski gibi.”

Dinî bayramlarda Lorenzo bahçeyi kapatırdı. Michelangelo da at sırtında Londino'nun Cosentino'da bir tepede bulunan villasına giderdi. Burası ona Dante üzerine yorumlamalarından ötürü Floransa Cumhuriyeti tarafından verilmişti; bazen de ikisi de Fiesole yamacında olan Poliziano'nun Villa Diana'sına ya da Pico'nun The Oak'ına; Fico'nun gizli tünelleriyle ve mazgallarıyla bir kale olan Coreggi'deki villasına uğradı. Villa Diana'nın bahçesindeki kameriyenin altında Baccaio'nun Decameron'unda hikâyelerini anlatan karakterler gibi oturup Poliziana'nun son şiirini dinlerdi.

Çimenlerin ağaçlardan daha yeşil
Olduğu yere gel
Adaleti olmayan güzel genç kızlar
Her kadın özlem dolu
Hayvanlar ve kuşlar
Hepsi yanarak Mayıs'ı terk ediyorlar

Gençliğin kırılgan suyu
Çimenler tekrar yeşererek büyüyor
Yaş yenilenme nedir bilmiyor
Adil olanlar,
Mayıs'a karşı aşkınızda zalim olmayın

Michelangelo'nun zihninde bir fikir şekillenmeye başladı; bir gün kendisinin de Villa Diana gibi bir evi içinde heykeltıraş atölyesi olabilirdi. Ve işleyerek mükemmel heykeller yapabileceği Carrara mermerleri sağlayacak bir aylık da Lorenzo tarafından verilebilirdi. Böyle olmaması için bir sebep var mıydı? Acelesi yoktu, ama bir gün Lorenzo ona böyle bir ev verirse Settignano'da heykeltıraşların arasında olsun isterdi.

Günler ve haftalar canlı modellerin çizimini yaparak, figürleri kile dönüştürerek bir diz, bir kalça hareketi, başın boyunla dönmesi için taş parçalarıyla uğraşarak, delgeci kırıldığında iz oluşmasını nasıl engelleyeceğini öğrenerek ve Lorenzo'nun Yunan heykellerinin tekniklerini çalışarak geçti.

Lorenzo da eğitimi için uğraşıyordu. Bir Pazar sabahı Michelangelo'nun San Gala Kilisesi'ne giderken Medici ailesine katılmasını istedi. Orada Fra Mariana'yu dinleyeceklerdi. Lorenzo onun manastırına ciddi teolojik tartışmalar yapmak istediği zaman giderdi. "Fra Mariana benim idolümdür." dedi. Lorenzo, "Zarif bir ciddiyet, ince bir riyazet ve aydınlanmış sağduyunun özgür dinine bağlı. Dinleyeceksin."

Fra Mariana ahenkli ritim ve yerinde kelimeler kullanarak yumuşak bir sesle vaaz verdi.. Platonizme benzediği için Hristiyanlığı övdü. Yunanlardan alıntılar yaptı ve cilalı bir belagatla Latin şairleri ezbere okudu. Michelangelo büyülenmişti, daha önce böyle bir rahip görmemişti. Fra Mariana sevinin tonunu değiştirdiğinde meftun oluyor, argümanlarını açıkladığında ikna oluyor; komik bir hikâye anlattığında gülüyor ve ciddi gerçeklerle bastırıldığında güce teslim oluyordu.

Lorenzo, “Akademinin ‘modern dini’ söylemiyle ne kastettiğini daha iyi anlıyorum.” dedi.

Piero’nun uşaklarından biri dairesinin kapısını çalıp, içeri girdi.

“Ekselansları, Piero de’ Medici, Michelangelo Buonarroti’nin güneş batımından önce saat birde Ekselanslarının bekleme odasında bulunmasını emretti.

Uşağına kibarca, “Ona katılma zevkini vermemi rica eden babasından ne farklı.” diye düşündü Michelangelo.

Ahşap küvette yıkanmak için bol zamanı vardı. Çenesini dizlerine dayamış sadece resmi bir selamdan başkasını göstermeyen Medici hanedanının varisinin ondan ne isteyebileceğini düşünüyordu. Hisleri ona işlenmiş gömleği ve mor peleriniyle tavuskuşu kıyafetinin tam da Piero’nun anlayacağı tarzda olduğunu söylüyordu.

Piero’nun süiti sarayın ilk katındaydı. Michelangelo sarayın, Via de’ Gori ve Via Largo köşelerinin üzerindeki açık avlunun hemen üzerindeki bu katına daha önce hiç gelmemişti. Piero’nun soğuk tavırları nedeniyle üzerine tartışma yapılan sanat eserlerini bile görememişti.

Şimdi ayakları Piero’nun suitine doğru sürükleniyordu. Duvarlarda Fra Angelico’nun nefis tabloları ve Desideria da’Settignano’nun zarif bir mermer rölyefi bulunuyordu.

Uşak, Piero’nun bekleme salonunun önünde duruyordu. Michelangelo’yu kabul etti. Piero’nun eşi Madonna Alfonsino mücevherle süslü gri ipekler içindeydi. Mor bir taht sandalyesinde hareketsiz oturuyordu. Arkasındaki

duvarı yapraklar ve çiçeklerle dolu bir goblen, salondaki duvarı ise kendisinin büyük bir yağlıboya portresi süslüyordu. Piero, Michelangelo'nun girdiğini duymamış gibi yaptı. Sırtı konuğa dönük çok renkli bir İran halısının üzerinde duruyor, içinde İsa'nın hikâyelerinin resmedildiği cam panelli kemikten bir tapınağı inceliyordu.

Alfonsina amirane bir tavırla baktı. Hiçbir tanıma belirtisi göstermeden sadece Floransa'nın ve Floransalı'ların kötü koktuğunu ima edencesine her zamanki gibi burnunu çekti. İlk andan beri Floransalıları hakir gördüğünü saklamıyordu. Roma'dan ve Roma'yla ilgili her şeyden yüzyıllardır nefret eden Toskanalı'lar için çileden çıkarıcı bir şeydi bu. Orsini olan Piero de Medici şimdi kalıtımın yarısını bu zorla alınmış ikinci Orsini'den alıyordu.

Piero birden döndü. Uzun kalın telli saçları omuzlarına dökülüyordu, çenesindeki çarpık çukura rağmen yakışıklıydı. Herhangi resmi bir karşılama olmaksızın:

“Sana, Michelangelo Buonarroti, Madonna Alfonsina'nın mermer portresini yapmanı emrediyoruz.” dedi.

“Ancak ben portre işleyemem.”

“Neden?”

Michelangelo amacının bir kişi yaratmak olmadığını açıklamaya çalıştı. “Sizi tatmin edecek bir ressamın yakalayabileceği bir benzerlik yakalayamam.”

“Saçmalık! Eşimi mermere işlemeni emrediyorum.” Michelangelo Piero'nun aşağılayıcı ifadesine baktı ve babasının, ‘Medici Sarayı’nda heykeltıraş olmak ne demektir? Uşakla aynı şey,’ değişimini hatırladı.

Madonna Alfonsino ilk defa konuştu.

“Lütfen bu tartışmayı kendi odanda sürdür.”

Piero öfkeyle kapıyı açtı ve içeri girdi. Michelangelo onu takip etmenin iyi olacağına kanaat getirdi. Kapıyı kapatınca Piero’nun gümüş miğferlerinin ve turnuvalardan kazandığı kupaların arasında çok hoş sanat eserleri bulunca şaşırdı: Botticelli’nin sarayları, Betroldo’nun Bellerophon’u ve nişlerde altın bir zemin üzerinde boyalı antik ahşap heykeller. İstemsizce seslendi:

“Ekselansları üstün bir sanat zevkiniz var.”

Piero yatışmamıştı.

“Fikrini almak istersem sorarım. Bu arada diğer yanışmalardan ne üstünlüğün var söyle bakalım.”

Michelangelo öfkeyle dişlerini sıktı, yine de kendisini kibar bir cevap vermeye zorlayarak,

“Ben br heykeltıraşım. Babanızın isteği üzerine bu sarayda kalıyorum.”

“Saraydan geçimini sağlayan yüz tacirimiz var. Kendilerine ne söylenirse onu yaparlar. Yarın başlayacaksın ve Ekselanslarının güzel bir heykelini yapacaksın.”

“Mino da Fiesole bile bunu yapamaz.”

Piero’nun gözlerinden ateş çıktı.

“Seni... seni... köylü! Paçavralarını topla ve huzurumuzdan ayrıl!”

Michelangelo odasına gitti, sandıktaki kıyafetleri yatağının üstüne atmaya başladı. Kapı çalındı içeriye dadısıyla gelen Contessina girdi.

“Ağabeyimle anlaşmazlığa düştüğünü duydum.”

Sandığın dibinden bir şey almak için eğildi.

“Ayağa kalk ve benimle konuş,” emredercesine söylemişti. Kalktı ve kıza yanaştı.

“Söylenecek bir şeyim yok.”

“Alfonsina’nın portresini yapmayı reddettiğin doğru mu?”

“Reddettim.”

“Babam portresini yapmanı isterse onu da reddeder misin?”

Michelangelo sessizdi. Kendisi için bu kadar sevgi taşıdığı Lorenzo’yu reddedebilir miydi?

“Ben istersem reddeder misin?”

Yine tuzağa düşmüştü.

“Piero istemedi, emretti.”

Koridorda hızlı adımların yaklaştığını duydu. Lorenzo odaya girdi, teni hiç görmediği kadar koyu, gözleri parlaktı. Dadı kekeleyerek:

“Ekseansları... Onu durdurmaya çalıştım...”

Michelangelo'nun gözleri alevlendi.

“Babandan seni bana vermesini istedim, değil mi?”

“Evet.”

“O hâlde senden sorumluyum.”

“Dilenecek özrüm yok.”

“Senden özür beklemiyorum. Buraya ailemizden biri olarak geldin. Sana kimse... kimse... soytarı gibi davranamaz... ya da kendi evinden kovamaz.”

Michelangelo'nun dizleri güçsüzleşti. Yatağına çöktü. Lorenzo daha yumuşak bir sesle

“Ama senin de öğrenecek çok şeyin var...”

“Kabul ediyorum. Adab-ı muaşeret...”

“...her alındığında koşa koşa buraya gelmeyeceksin, eşyalarını toplamaya başlamayacaksın. Bu bana sadakatsizlik olur. Anlaşıldı mı?”

Michelangelo ayağa kalktı. Gözyaşlarını tutmaya çalışarak:

“Piero'ya bir özür borçluyum. Eşiyle ilgili hoş olmayan bir şey söyledim.”

“O sana borçlu. Karşılığında söyleyeceklerin senin bileceğin şey.” Contessina şunları fısıldamak için geride kaldı:

“Piero ile barış. Çok sorun çıkabilir.”

Bir tema denememin zamanı gelmişti. Tema neydi? Ve hangileri onun ilgisini çekiyordu?

“Bir Yunan teması olmalı.” Fikrini sundu Platon dörtlüsü. “Efsanelerden gelmeli: Herkül ve Antaeus, Amazonlar Savaşı, Troya Savaşı” diye önerdi kalın dudaklarına kavun yapışmış olan Poliziano. “Atina’daki Panthenon Frizi modunda olabilir.

Michelangelo, “Bu konular hakkında çok az bilgim var.” Londina vakur bir hâlde:

“Sevgili Michelangelo, geçtiğimiz aylardan anlatmaya çalıştığımız bu değil miydi: senin memurun olarak sana Yunan dünyasını ve kültürünü öğretmeye çalışıyoruz.”

Pica della Mirandola güldü. Çalışma odası keman ve kilise müziğiyle doluydu.

“Arkadaşlarımdan söylemeye çalıştığım sanırım seni paganizmin altın çağına yönlendirmek.”

Ona Herkül’ün on iki görevinden bahsettiler, Niobe’nin ölen çocukları için duyduğu acıdan, ölmekte olan gladyatör Minerva’dan bahsettiler. Lorenzo hafif keyifsiz bir tonda tartışmayı yönlendirdi.

“Genç arkadaşımıza buyruk vermeyin. Özgür iradesiyle bir tema bulmalı.”

Michelangelo masasını geriye çekti. Kestane rengi saçlarına kırmızı halkalar ekleyen mum ışığında gözleri bal renginde parlıyordu. Kendini dinledi. Emin olduğu tek

bir şey vardı. İlk teması Atina, Kahire veya Roma'dan olmamalıydı. Hatta Floransa'dan bile olamazdı. Kendinden bir şey, bildiği, hissettiği ve anladığı bir şey olmalıydı. Aksi hâlde kaybolacaktı. Sanat eseri, bilim eseri gibi değildi, şahsiydi.

Lorenzo sordu, "Ne söylemek istersin?" kendi kendine yanıtladı. "Basit bir şey, derinden hissedebileceğim. Ama nasıl bileceğim? Kendimi bile? Heykeltıraş olmak istediğimle ilgili, mermere aşık olduğumla mı ilgili olmalı? Bu duygulardan bir heykel yapamam."

Sonra uğultunun içinde, kendini Santa Maria Novello'ya Ghirlandaio'nun stüdyosuna ilk defa gittiği zaman Rucelai şapelinin merdivenlerinde otururken gördü. Şapeli net bir biçimde görebiliyordu, Cimabue ve Nina Pisano Madonnaları, annesine duyduğu sevgiyi bir kez daha hissetti, gittiğinde duyduğu boşluğu, yalnızlığı, sevgi açlığını.

Geç olmuştu. Toplantı dağıldı. Lorenzo kaldı sadece. Keskin bir dili olduğu söylense de doğallık ve açıklıkla konuşuyordu.

"Platoncularımızın hevesini mazur görmelisin." dedi. "Ficino, Platon'un büstünün önünde bir ışık yakar. Landino Platon'un yıl dönümünde yılın en iyi edebiyat şölenini yapar. Bizim için Platon ve Yunanlar dinî önyargıların zindanlarından kaçmak için bir anahtardır. Burada Floransa'da diğer bir Perikles çağı kurmaya çalışıyoruz. İsteğimizin coşkunluğunu anlamalısın."

"Yorgun değilseniz, Lorenzo sarayda bir tur atıp Meriem Analar ve çocuklara bir göz atalım mı?"

Lorenzo fazlasıyla parlatılmış bronz ışığı kaldırdı. Lorenzo'nun ofisinin bekleme salonuna gelene dek yürüdüler. Burada Donatello'nun bir rölyefi vardı. Michelangelo herhangi bir tanımlamaya izin vermeyecek kadar uzak ve kişisel buldu. Buradan Giuliano'nun yatak odasına geçtiler. Ahşap bir tabloya yapılmış olan Pesellino'nun Meryem Ana ve iki küçük melek ile çocuk; onu tartışırken, Medici'lerin yüzüne kadar örtülmüş en genç üyesi uyumaya devam etti.

Koridorlarda yürüyerek Fra Filippo Lippi'nin Çocuğa Tapınan Bakire'sini incelediler. Şapelin mihrabındaki bu evler hakkında Lorenzo şöyle bir bilgi verdi: "Tablodaki model Fra Filippo'nun âşık olduğu bir rahibe, çocuk da onların, şimdi Batticelli tarafından eğitilen bir ressam olan Filippino Lippi. Baticelli bile Fra Filippo'dan ders almıştır."

Neri di Bici Modanna'yı incelediler; sonra Luca della Robbia'nın Meryem Ana ve Medici Armalı Çocuğu'na geçtiler. Hepsi parlıyordu; son olarak Lorenzo'nun yatak odasında 20 yıl önce Lorenzo'nun babası ve annesi için Baticelli tarafından yapılmış olan "Meryem Ana'nın Ezgisi"ne baktılar.

"Meryem Ana'nın ve Çocuk'un önünde eğilen iki melek kardeşim Giuliano ve benim. Pazzi onu öldürdüğünde hayatımın en parlak ışığını kaybettim... Benim portrem gördüğün gibi bir idealleştirme. Gösterişsiz bir adamım ve bundan utanmıyorum; ama bütün ressamlar övülmek istediğimi düşünür. Benozzo Gozzoli de şapelimizde böyle yaptı; esmer tenimi açık, kalkık burmunu düz, karmaşık saçlarımı da Pico'nunkiler kadar güzel yaptılar."

Lorenzo çatık kaşları ve kapalı dudaklarıyla ona delici bir bakış attı:

“Pohpohlanmaya ihtiyaç duymadığımı biliyor gibi görünüyorsun.”

Michelangelo utangaç bir şekilde, “Granacci huysuz olduğumu söyler,” dedi.

“Sen dik başlılığınla silahlandırılmışsın. Olduğun gibi kal.” Lorenzo ona Simonetta Vespuci’nin efsanesini anlattı, Botticelli’nin ‘Avrupa’nın bildiği en duru güzellik’ olarak bilinen ‘Meryem Ana’nın Ezgisi’ni, Simonetta’nın kardeşimin metresi olduğu doğru değil. Ona âşıktı, bütün Floransa gibi, ama platonik olarak. Ona uzun, duygulu şiirler yazardı... ama asıl metresi Antonia Gorini’den yeğenim Giulio’ya sahip oldu. Simonetta’yı gerçekten seven kişi Sandra Boticelli’ydi. Onunla gerçekten konuşup konuşmadığını bile bilmiyorum. Bütün tablolarındaki kadın oydu: Primivera, Venüs, Palas. Hiç kimse böylesi seçkin bir güzelliği betimleyemedi.”

Michelangelo sessizdi. Annesini düşündüğünde güzel bir kadın görüyordu, ama o farklı bir güzellikti. İçten geliyordu. Botticelli’nin aşkı gibi bütün erkeklere güzel gelen bir kadın değil; ama oğlunu seven ve onun tarafından sevilen bir kadın. Başını kaldırıp büyük bir özgüvenle konuşan Lorenzo’ya baktı.

“Madonna’ya yakın hissediyorum. Annemin sahip olduğum tek görüntüsü. Hâlâ teknik arayışında olduğum için, ne demek istediğimi bilmem gerekmez mi?”

“En iyisi,” ciddiyetle cevapladı Lorenzo.

“Belki de annem için hissettiklerim onun benim hakkın-
da gerçekten hissettikleridir.”

Sarayın unutulmaz odaları, ustaların izinde yapılan resimler, bazen de Contessina ya da Giuliano ona eşlik ediyordu. Sonra başka insanları bulma fikriyle sabırsızlanmaya başladı, kadınların evlerinin önündeki kaldırımlarda hasır iskemleler ya da hasır kaplı büyük şişeler yaparak çalıştıkları şehrin daha fakir kesimlerine gitti. Bebekleri kucaklarında ya da göğüslerindeydi. Settignano çevresindeki köylülere gitti. Onu çocukluğundan beri bilirdi, çocuklarını yıkarken ya da emzirirken onları çizmesi üzerinde ikinci defa düşünmeye bile gerek görmediler.

Portre aramıyordu. Annelik duygusunu arıyordu. Anne ve çocuğu bulduğu her pozisyonda çizdi. Onun kömürü ve kâğıdıyla olan ilişkisini anne ile çocuğu arasında gördü. Birkaç altın karşılığında da aramakta olduğu, ama ne olduğunu henüz bilemediği şey için daha fazla bakış açısı elde edebilsin diye annelerle çocukların duruşlarını, açılarını değiştirtti.

Granacci, Torrigiani, Sansivo ve Rustici ile Floransa sanatı görmek için sokağa açıldılar, yoğunlaşarak Merdivendeki Meryem teması çizdiler. Seleflerinin ulaştıkları sonucu anlayabilmek için her bir parçayı ayırıp saatlerce incelediler.

Santa Croce'deki Bernardo Rosselino Kilisesi'nde Michelangelo şişman ifadesiz bir anne ve çocuk buldu. Aynı kilisede Desiderio da Settignano adında biri Toskana kundak bezlerine sarılmış köylüleri ve çocukları arıyordu. Bu insanlar bayram için köyden gelmiş sıradan insanlardı.

Saf Bakire'yi görmek için Orsanmichele'ye gittiler. Yumuşak ve sevecen aynı zamanda güçlüydü. Ama Michelangelo'ya ilkel ve ahşap göründü. Santa Maria Novella'daki ayaklı Nino Pisano çok iyi yontulmuştu. Pisalı tacirin karısı pahalı kıyafetler içinde fani oğlunu tutarken çok orantısız ve duygusuz görünüyordu. Verrachio'nun kilden 'Bakire ve Oğlu', oğluna şaşkınlıkla bakan orta yaşlı bir Meryem Ana'yı canlandırıyor. Buradan Agostino di Duccio'nun mahcup yüzleriyle boş bakan zengin giyimli genç zarif Bakire ve Oğlu'na geçtiler.

Ertesi sabah Pontassieve'ye doğru Arno'da yürüyüşe çıktı. Güneş yakıyordu. Gömleğini çıkardı ve bağrını güneşe açtı. Toskana'nın mavi tepeleri sıra sıra bulanıklaşıyor ve soluyordu.

Tepeye ayak bastığında ayağının altındaki dik yokuşu hissederken Meryem Ana ve Çocuk hakkında aktarmak istediğinin idrakine henüz varamamış olduğunu fark etti. Taze ve önemli bir şeylere ulaşmak istediğini biliyordu. Karakteri ve Meryem Ana'nın kaderi üzerine derin düşüncelere dalmıştı. Tebliğ, Floransalı ressamı arasında en popüler temaydı. Baş melek Cebrail gökyüzünden inip, Tanrı'nın oğlunu taşıdığını Meryem'e bildirir. Hatırladığı bütün tabloları, haber onu şaşkına çevirmiştir, ona seçme hakkı tanınmamış gibidir.

Bu mümkün müdür? Musa Peygamber'den beri herhangi bir insan oğluna verilmiş en önemli görev. rızası ya da bilgisinin dışında Meryem Ana'ya yüklenmiş olabilir mi? Elbette bu kutsal görevi ona verdiğine göre dünyadaki tüm kadınlardan daha çok sevdiği belliydi. Beytullahim'den Felakef'e kadar her adımı, planının her

parçasını onunla paylaşmış olması gerekmez miydi? İrfanı ve merhametiyle ona kabul etme ya da reddetme fırsatı vermez miydi?

Eğer Meryem Ana'nın seçme özgürlüğü olsaydı, ne zaman gerçekleşmesini isterdi bunun? Tebliğ sırasında mı? Çocuğunu doğurduğunda mı? İsa'nın hâlen bir bebek olduğu emzirme döneminde mi? Bir kez kabul ettiğinde bu yükü çocuğunun doğumundan çarmıha gerilişine kadarki sürede taşımak zorunda kalmıyor muydu? Geleceği bilerek, oğlunu böylesi bir ızdıraba nasıl maruz bırakabilirdi? “Hayır benim gönlüm olmaz. Razi olmam. Müsaade etmem” demiş olamaz mıydı?

Ama Tanrı'nın isteğine nasıl karşı gelebilirdi? Yardımı için ona başvurduğu zaman? Hiçbir ölümlü kadın böylesi acı yüklü bir ikilemde rol almış mıdır?

Meryem Ana'yı karar verme anında çizmek istedi. Bebeğini emzirirken, her şeyi bilerek kendisi, çocuğu ve dünya için geleceği belirlemesi gerekirken.

Ne yapacağını anladığına göre artık bir amaç doğrultusunda çizebilirdi. Meryem Ana mermere hâkim olacaktı.

Kompozisyonun merkezi. İçsel gücü ve zekâsıyla kendi kararına varma özgürlüğüne sahip bir kahraman olacaktı. Çocuk ikincildi, vardı, capcanlıydı, ama dikkat dağıtmıyordu.

Çocuğu annesinin kucağında yüzü onun göğsüne gömülmüş şekilde yerleştirecekti ama sırtı tamamen izleyenlere dönük olacaktı. Bu, çocuğa en doğal yerinde gücünün en acil aktivitesinde yakalanmış görüntüsü verirken

Meryem Ana'nın da acilen kararını vermesi gerektiği an oluyordu.

Bildiği kadarıyla, kimse İsa'yı arkası dönük resmetmemiş, heykelini yapmamıştı. Dramasının başlamasına otuz yıl vardı ve bu an annesinin ânı, bu portre annesinin portresiydi.

Geçmiş aylarda çizdiği yüzlerce anne çocuk çizimini gözden geçirdi. Yeni konseptine uyanları ayırdı ve masadaki eskizlerle tema için arkaplan arayışına girdi. O an Meryem Ana neredeydi? Şurda bir merdivenin altındaki sırada otururken çizilmişti. Çocuğundan başka yanında kim vardı? Oyun pozunda birkaç çocuk vardı. Meryem Ana'nın figürü güçlü Toskana kadınlarının aksi olabilirdi. Ama Meryem Ana'nın yüzü nasıl çizilirdi? Annesinin hatırası on sene öncesinde kalmıştı ve hayal benzeri bir hâl almıştı.

Çizimleri bir kenara kaldırdı. Özünü aldığı mermeri anlamadan bir heykel parçasını anlayabilmek mümkün müydü?

Granacci'yi aradı, Granacci'ye resim atölyesi olarak evin en büyük odası verilmişti. Şehirdeki mermer dükkânlarını ziyarete çıkıp çıkamayacaklarını sordu.

“Elimde mermer olursa daha iyi çalışacağım. Böylece görüp hissedebilirim ve içindeki yapıyı öğrenebilirim.”

“Bertoldo çizimler ve modeller tamamlana kadar mermer alınmamasını söyler; ondan sonra hangi mermerin yeteceğine karar verebilirsin.”

“Diğer türlü de olabilir,” diye düşünceli şekilde yanıtladı. “Bence bir çeşit evlenme...”

“Peki Bertoldo’ya güzel bir yalan uydururum, yarın gideriz.”

Floransa, Praconsul bölümü boyunca dağılmış taş dükkanları vardı. Her çeşit ve boyutlarda granit, traverten, renkli mermerler, hazır inşaat taşları, kapı çerçeveleri, pencere oturakları ve sütunlarla doluydu.

Ama Michelangelo’nun aradığı Carrara bloğunu bulamadılar.

“Settignano’ya yürüyelim. Orada bulma şansımız daha fazla,” diye öneride bulundu.

Desidero’nun Mino da Fiesole’yi çalıştırdığı eski bahçede, ilk görüşte büyüleyen bir parça buldu. Orta boydaydı ama kristalleri ışıltıyordu. Çatlaklarını görmek için üzerine su döktü, sesini dinlemek için çekiçle kenarlarına vurdu, kusurları, kabarcıkları, lekeleri için test etti.

“İşte bu, Granacci,” neşeyle seslendi. “Meryem Ana ve çocuğa yetecektir. Ama günün ilk ışıklarıyla görmeliyim. Sonra mükemmel olduğuna emin olacağım.”

“Eğer gün doğana kadar yere oturup senin mermerine bakacağımı düşünüyorsan...”

“Hayır, hayır sen fiyatta anlaş. Toppolino’lardan at getireceğim ki, eve sağ salim dönebilesin.”

“Bilirsin, arkadaşım, ‘Gün ışığı her şeyi söyler.’ lafına inanmam. Bu güçlü ışıktaki göremediğin ne göreceksin ki

gün doğumunda? Bence bu bir pagan inanışı: dağ tanrı-
larını sakınleştirmek için şafakta düzenlenen bir bereket
ayını.”

Michelangelo, Toppolino kemerlerinin altında üzerine
bir battaniye alarak uyudu, ilk ışıklar görülmeden ayrıl-
dı, şafağın parmakları tepelerden uzandığında mermerin
üzerinde duruyordu. Blok şeffaf gibiydi. Gözleri uzun-
lamasına, derinlemesine ve genişliğine her şeyi görebili-
yordu. Birleşik kristal katlarından yapısal bütünlüğünü
görebiliyordu. Farkedilebilir bir kusuru yoktu; herhangi
bir çatlak ya da kusur renk değişimi yoktu ve kristaller
üzerinde ışıldıyordu.

“Asil bir bloksun” dedi yüksek sesle.

Sahibine, Granacci’nin altınlarıyla ödeme yaptı. Mermer
bloğu Toppolino’nun arabasına yükledi. Altı yaşından
beri Cave Maiana’dan dönerken kullandıkları bir çift
öküzün arkasında yola çıktı. Tepeden indi, Varlungo’dan
sağa döndü, Affrico Nehri kıyısı boyunca ilerledi, şeh-
rin dördüncü sınırını oluşturan antik Podto alle Croce
pazarını geçti. Santa Maria Nuova Hastanesi’ni, Medi-
ci Sarayı’nın önünden Via Largo’ya döndü. Piazza san
Marco’dan geçerek bahçenin kapısından girdi. Gelinini
getiriyormuşçasına gururluydu.

Taş ustalarından biri bloğu gölgeye çekmesine yardım
etti. Sonra evdeki çizim masasına ve malzemelerin başına
geçti. Bertoldo bahçeden döndüğünde şaşkıındı.

“Oymaya hazır mısın?”

“Hayır. Daha çok yolum var.”

“O zaman gazinodan neden çıktın?”

“Çünkü sakın bir şekilde çalışmak isterim.”

“Sakin? Taş ustalarının çekiçlerinden çıkan onca sestən uzaklaşamazsın.”

“Güzel bir ses. Bununla büyüdüm.”

“Diğerleriyle evde vakit geçirmem lazım. Eğer yakınlarımda olursan ihtiyacın olduğunda öneride bulunup düzeltme yapabilirim.”

Michelangelo bir an düşündü, sonra “Bertoldo, yalnızlığa ihtiyacım var, bütün gözlerden uzak çalışmalıyım; seninkilerden bile, istediğimde önerilerini alabilirim.”

Bertoldo’nun dudakları dinledi, “Bu yolla daha çok hata yapacaksın ve daha uzun süre hata yapmaya devam edeceksin.”

“En iyi bu şekilde öğrenilemez mi? Hataların seni mantıklı sonuçlara ulaştırmasını sağlayarak?”

“Bir parça öğüt sana zaman kazandırabilir.”

“Zamanım var.”

Bertoldo yorgun gözlerinin arkasına çekildi. Sonra gülümsedi.

“Zamanın var. Yardım istediğinde bana gel.”

Akşama doğru herkes bahçeden ayrıldığında, Torrigiani’yi kendisini izlerken buldu.

“Şimdi de benim yanımda çalışamayacak kadar iyisin.”

“Ah Torrigiani! Sadece biraz mahremiyet istedim...”

“Mahremiyet! Benden ayrı mı? En iyi arkadaşından? Yardıma ve arkadaşına ihtiyaç duyduğun ilk sene mahremiyet istemiyordun. Şimdi Il Magnifico seni seçtiğine göre...”

“Torrighiani, inan bana hiçbir şey değişmedi. Sadece birkaç metre ötedeyim...”

“Birkaç kilometre öteye taşınmanla aynı şey. Hazır olduğunda benimkinin yanına bir heykeltraş masası kurabileceğimi söylemiştim.”

“Hatalarımı kendi başıma yapmak istiyorum.”

“Yoksa sırlarını çalacağımızdan mı korkuyorsun?”

“Sırlar mı!” Michelangelo sinirlenmeye başlamıştı. “Acemi bir heykeltraşın ne gibi bir sırrı olabilir? Bu benim ilk tamam. Sen yarım düzine yaptın bile.”

Torrighiani ısrarcıydı. “Sen beni istemiyorsun.” Michelangelo sesini çıkarmadı. Suçlamasında haklılık bulunuyor muydu? Torrigiani’nin fiziksel güzelliğine, hikâyelerine, şarkılarına hayrandı... ama burada bir blok mermer dururken, onunla konuşmak, hikâyelerini dinlemek istemiyordu.

“Çabuk şımdın. Daha önce de küçük görülmüştüm, ama bunu yapanlar hüsrana uğradı.”

Birkaç dakika sonra Granacci geldi. Asık suratlıydı. Örsü, pürüzlü masayı, çalışma masalarını ve yerden yükseltilmiş platformdaki çizim masasını inceledi.

“Bir sorun mu var, Granacci?”

“Torrighiani. Bunalımlı bir hâlde eve geldi. Senin hakkında hoş olmayan şeyler söyledi.”

“Onları ilk ben duydum.”

“Dinle Michelangelo. Calcio tarlasının karşı tarafındayım artık. Bir sene önce Torrighiani’ye çok fazla ilgi göstermemen konusunda uyarmıştım seni. Şimdi de adil davranmadığın için uyarıyorum. Onunla arkadaşlığını sonlandırma... Mermerle ilgili artan meşguliyetini biliyorum ama Torrighiani mermerde sihirselsel bir şey göremiyor ve bunun sarayda yaşamandan kaynaklandığını düşünüyor. Eğer yorulduğumuz için arkadaşlarımızdan kurtulmak istersek ne kadar arkadaşımız kalır?”

“Telafi etmeye çalışacağım.”

“Mermer”, Yunanca “parlayan taş” kelimesinden gelir. Ahşap sıraya dik bir şekilde koyduğunda sabahın ilk ışıklarıyla nasıl da parlıyordu. Kısa bir yol izleyip derinlerdeki kristaller tarafından yansıtılan ışığın pırıltısını izledi. Aylardır bu blokla yaşıyordu. Onu her türlü ışık altında, her açıdan, her derece sıcaklık ve soğukta incelemişti. Onun doğasını yavaş yavaş anlıyordu. Keskiyle değil algı gücüyle. Her bir katmanını, kristalini, ihtiyacı olan formları vermesi için nasıl ikna edebileceğini öğrenene kadar bu gücü kullanacaktı. Bertoldo formların yükselmeye başlamadan önce serbest bırakılması, açığa çıkarılması gerektiğini düşünüyordu. Zira mermer sayısız şekil barındırıyordu; böyle olmasaydı herkes birbirine benzer işler çıkarırdı.

Çekicini ve subbiasını eline aldı ve canlı darbelerle kesmeye başladı. Tek bir “Haydi!” de yolu açılıyordu. Mermeri hassasiyetle oyan ve özünü çıkaran bir parmağa benzeyen oyma kalemını kullanırken keski de kesintisiz bir doğrultuda ilerlemeye devam ediyordu.

Küt keski, yumruk gibiydi. Dişli keskinin yivlerini yere seriyordu. Mermer blok konusunda haklıydı. Birbirini takip eden katmanlar boyunca figürlerini oluşturmaya devam ederken gösterilen her duyarlılığa boyun eğiyordu.

Mermer, zihninin keşfedilmemiş köşelerindeki karanlığa ışık tuttu. Yeni kavramların tohumlarını gözler önüne seriyordu. Çizimlerine ya da kil modellerine bakmıyordu. Hepsini bir köşeye kaldırmıştı. Şekilleri zihninden çiziyordu. Gözleri ve elleri ortaya çıkması gereken her bir çizgiyi, kıvrımı, kütleyi ve alt rölyefi taşın hangi derinliğinde yaratması gerektiğini biliyordu.

Çünkü figürün sadece bir çeyreği ortaya çıkmış olacaktı. Giovanni ziyarete geldiğinde işbaşındaydı. Bir yıl önce Contessina tarafından bahçeye getirildiğinden beri ilk ziyaretiydi. Görünüştten hiç nasibini almamış olmasına rağmen Michelangelo onun ifadesinde zekâ ve çeviklik görürdü. Floransa, Lorenzo’nun uysal, zevk düşkünü ikinci oğlunun yetenek sahibi olduğunu ne var ki sıkıntıdan uzak kalmak için bu yeteneğini kullanmadığını anlatırdı. Asık suratlı gölgesi 15 yaşındaki kuzeni Giulia tarafından destekleniyordu. Doğa Giovanni’nin zıttı olarak Giulio’yu yaratma işini üstlenmişti. Uzun, ince yapılı, kemikli suratı, düz burnu, çukur çenesi, kavisli kaşları ve büyük gözleriyle yakışıklı, zarif, etkili ve doğal meşguliyeti olarak belayı seven ama bir ceset kadar da soğuk ve

katı olan taraftı. Lorenzo tarafından Medici kabul edilen, ama Piero ve Alfonsina'nın küçümsediği Giulio sadece kuzenleri vasıtasıyla kendine yer edinebilirdi. Kendisini şişman, iyi yaradışlı Giovanni'ye yapıştırdı ve kurnazca Giovanni'nin bütün işlerini yaptığı, hoşuna gitmeyecek durumların üstesinden geldiği, eğlence sağladığı ve Giovanni'nin isteyeceği şekilde kararlarını aldığı bir pozisyona sızdı. Giovanni tam anlamıyla bir kardinal olup Roma'ya taşındığında Giulio da ona eşlik edecekti.

"Giovanni, ziyaretin ne büyük bir incelik," dedi Michelangelo.

"Gerçek bir ziyaret sayılmaz," diye dolgun br sesle yanıtladı Giovanni. "Seni büyük avıma davet etmeye geldim. Bütün saray için yılın en heyecan verici günüdür."

Michelangelo av hakkında bir şeyler duymuştu. Lorenzo'nun avcıları, binicileri, seyisleri dağlarda tavşanların ve kirpilerin, erkek geyiklerin ve yaban domuzlarının bol olduğu bölgelere gönderilirlerdi. Bütün alan yelken beziyle örtülür, çevredeki köylünün erkek geyikleri kumaş çitleri atlamasın, domuzları da içinde delik açmasın diye nöbet tuttuğunu biliyordu. Bu oyunun boyutunu genişletirdi. Ağır kanlı Giovanni'yi hiç bu kadar hevesli görmemişti.

"Beni affet ama gördüğün gibi mermerle uğraşıyorum, bırakamam." Giovanni hayal kırıklığına uğramıştı. "Sen işçi değilsin. İstedğin zaman çalışırsın. Özgürsün."

Michelangelo parmaklarından kaymasın diye sekizgen gibi şekillendirdiği keskinin etrafındaki parmaklarını yumup açtı.

“Bu tartışılabilir, Giovanni.”

“Ama seni kim tutar?”

“Ben.”

“İşi gerçekten benim avıma tercih mi ediyorsun?”

“Bana seçim şansı verdiğine göre, evet.”

“Ne kadar tuhaf. Söyleseler inanmazdım. Sadece çalışmak mı istiyorsun? Oyalanmak için hiç vaktin yok mu?”

“Eğlence” kelimesine Toppolino’lar nasıl titizlik gösteriyorsa Michelangelo da buna gösteriyordu. Matlaştırılmış mermer tozunu dudaklarından sildi.

“Herkesin kendisine göre bir oyalanma tanımı yok mu? Benim için mermer, avlanma keyfini veriyor.”

Giulio alçak bir sesle kuzenine “Yobazlardan korusun bizi.”

Michelangelo, Giulio’ya “Neden yobaz olayım?” diye sordu.

Giovanni “Çünkü tek bir şeyle ilgileniyorsun.”

Giulio yine alçak bir sesle Giovanni’ye bir şeyler söyledi. Giovanni “Kesinlikle haklısın,” ve sonra iki genç adam tek bir kelime bile söylemeden ayrıldılar.

Michelangelo işinin başına döndü. Olay aklından tamamen çıkmıştı. Ama çok sürmedi akşam serinliğinde Contessina bahçeye geldi. Michelangelo’nun mermerine yaklaşıp yumuşak bir sesle “Kardeşim Giovanni onu korkuttuğunu söyledi.”

“...korkutmak mı? Ama hiçbir şey yapmadım.”

“Giovanni sende bir tür... vahşilik olduğunu söylüyor.”

“Kardeşine benim için üzülmemesini söyle. Belki de eğlenceye kapılamayacak kadar gencim.”

Contessina sorgular gibi baktı.

“Giovanni’nin avı yılın en büyük olayıdır. O birkaç saat boyunca Medici ailesinin reisi olur. Babam bile ondan emirler alır. Eğer avı reddedersen Giovanni’yi reddediyor kendini ondan üstün görüyormuşsun gibi görülür. İnce birisidir, kimseyi incitmek istemez. Sen neden onu üzme isteyesin?

“Onu kırmak istemiyorum, Contessina. Sadece dikkatimi dağıtmak istemiyorum. Bütün gün tükenene kadar taş oymak istiyorum.

Contessina bağırdı, “Zaten Piero’yu düşman ettin! Giovanni’ye de mi aynısını yapmak zorundasın?”

Hiçbir cevap bulamadı. Keyfi kaçmıştı, üç dişli keskiyi bıraktı, çeşmede büyük beyaz bir kumaş parçasını ıslattı ve mermerin üzerine örttü. Kimsenin çalışmasını bölemeyeceği günler gelecekti!

“Peki Contessina. Gideceğim.”

Ritmik bir hareketle çekici ve keskiyi aynı anda almayı öğrenmişti, oyma kalemini gevşek tutuyordu ki serbest hareket edip çekicinin gücünü kısıtlamasın. Başparmağı aletin üzerinden kıvrıldı ve kalan dört parmağıyla kavradı. Darbe anında çıkan parçacıklar karşısında gözü-

nü istemsizce kapadı. Oyma kalemi dikeye yakın açıyla mermere girdi. Ancak Meryem Ana'nın yüzü ve İsa'nın sırtına geldikçe pozisyon değiştirmesi gerekiyordu.

Bir anda düşünecek çok şey vardı. Darbeleri ana kütle-yi bulmalıydı. Figürlerini ve basamakları bloğu çatlatma olasılığını azaltmak için düşey pozisyonda tasarladı. Ama mermer kendi özünü, sertliğini vurgulamadan bir dış kuvvete boyun eğecek gibi görünmüyordu. Ne dereceye kadar mermerle savaşılmaması gerektiğini fark etmemişti. Malzemesine olan saygısı her darbede arttı.

Canlı figürleri ortaya çıkarmak uzun saatlerini ve günle-rini aldı. Katman katman yavaş bir soyulma. Maddenin doğuşu aceleye getirilemezdi.

Sol tarafında ağır taş basamaklar alçalıyordu. Meryem Ana sağdaki sıra üzerinde yüzü dönük oturuyordu. Geniş taş trabzan onun kucağında bitiyormuş yanılsaması-nı doğuruyordu. Tam da çocuğunun dizi altında. Eğer Meryem Ana'nın güçlü sol eli çocuğun bacaklarını sıkıca kavrayacaksa daha açık olmalıydı. Düz bir yüzeyde biraz dışarı çıkabilirdi. Sadece oğlunu değil aynı zamanda üst kiriş olabilecek trabzanı da kavramış olabilirdi. Meryem Ana böylelikle hem kucağındaki İsa'nın ağırlığını hem de Tanrı'ya hizmeti kabul etmesi durumunda oğlunun geriyeceği çarmıhı destekliyor olacaktı.

İzleyenleri sembolizme boğamazdı. Yine de görebilenler için orada olacaktı.

Şimdi üst kısımda olduğuna göre, karşı parmaklık ne-rede olmalıydı. Betimlemeyi tamamlamanın bir yolunu

bulmak için çizimlerine baktı. Merdivenlerin başında oynayan John'a baktı. Sağ açıdan dolgun kolunu trabzanın üzerinden atsa...

Yeni bir karakalem çizim aldı. Sonra mermerin kristalize etinin derinliklerine yontmaya başladı. Bloğa işledikçe çocuğun bedeni ve sağ kolu canlı, titreşimi bir kiriş oluşturdurdu. John kuzeni İsa'yı vaftiz etmek zorunda olduğu için, tutucunun ayrılmaz parçası hâline geldi.

Merdivenin başında oynayan diğer iki çocuğun oyulmasıyla Meryem Ana ve Çocuk bitti. Bertoldo'nun ardı kesilmeyen yönergeleri altında hiç eğitimi olmayan bir çalışmaya başladı: Cilalama. Bertoldo, zihnine parçaya tatlı bir duygusallık veren "Fazla parlatmanın" fenalıklarını kazıdı.

Kulübesinin güney duvarında çalıştığı için, şimdi Bugiardini'den 16 ya 22 inçlik plakayı batı duvarına kaldırmasını isteyebilirdi. Böylelikle kuzey ışığı doğrudan gelmezdi.

Önceleri, pürüzlü yüzeyleri azaltmak için törpü kullandı. Sonra ince mermer tozlarını siliyordu. Sonra delikleri gördü. Bertoldo, bunların çalışmanın başında keskinin derine inip yüzeyin hemen altındaki kristalleri ezmesinden kaynaklandığını söyledi.

"Suyla, ince taneli zımpara taşı kullan." diye yönlendirdi Bertoldo. "Ama elin hafif olsun."

Bir kez daha bloğu suyla yıkadı. Şimdi eseri mat bir kâğıt yüzeyinkine benziyordu. Sonrasında yüzeyi rötuşlamak ve ışıldayan kristalleri ortaya çıkarmak için hafif bir pon-

za taşı kullandı. Yeni ipeksi dokuyu hissetmek için parmakları mermerin üzerinde gezdi. Hemen göze çarpmayan yüzey değişikliklerini daha iyi bir ışıkla gözlemleme ihtiyacı duyduğu zaman kuzey ve doğu duvarlarının desteklerini aşağı indirdi. Yeni yoğun ışıktaki değişim oldu. Yıkayıp süngerleyip kurumaya bırakma ihtiyacı hissetti... Zımpara ve ponza taşıyla en baştan başlayacaktı.

Yavaşça önemli kısımlar ortaya çıktı: Meryem Ana'nın yüzündeki, saçlarındaki, sol yanağındaki ve çocuğun omuzundaki gün ışığı, 'Meryem'in bacaklarını örten ön kıvrım üzerindeki, tırabzana dayanırken Jonhn'un sırtına, tırabzanın iç tarafındaki ışık, yapıdaki önemini vurguluyordu. Kalan her şey, blok oturak, merdivenler, duvarlar oldukça gölgeliydi. Şimdi bakan kişi İsa'nın göğsüne asıldığında Meryem'in yüzüne yansıyan yoğun duygusallığı ve karmaşayı ve elindeki ağırlığı görebilirdi.

Lorenzo Platon dörtlüsünü topladı. Michelangelo, Bertoldo'yla odaya girdiği zaman, mermer bloğun siyah kadifeyle kaplı düz bir sunağın üzerine yerleştirildiğini gördü.

Platon grubu gürültülü ve neşeliydi;

"Sonuçta bir Yunan figürü yaptın," diye neşeyle haykırdı Poliziano.

Pico ona yabancı gelen bir duygu yoğunluğuyla, "Senin çalışmana baktığımda Hristiyanlıktan uzaklaşıyorum. Senin kahraman figürün Yunan sanatının akıl ermez ilahiliğine sahip."

“Katılıyorum,” diye ekledi ak saçlı Londina; “Heykeltıraşlık sadece sadelik olarak tanımlanabilecek sükûnete, güzelliğe ve insanüstü özelliğe sahiptir.”

“Neden öyle olsun?” diye sessizce sordu Michelangelo.

“Neden? Çünkü sen Akropolis’ten tam da Floransa’nın ortasına düştün.” diye yanıtladı Ficino.

“Özünde sen de biz gibi pagansın. Magnifico, senin ofisinden şu dikili antik büyük rölyef üzerinde oturan kadını getirebilir miyiz?”

Saniyeler içerisinde, saray uşağı antik dikili taşın yanında birçok taşınabilir Merdivendeki Meryem’le çıkagelmmişti.

Bununla, Platoncular Michelangelo’nun eserinin Hristiyan oyma eserleriyle hiçbir bağlantısının olmadığını kanıtlamaya çalıştılar.

“Zaten öyle olması gerekmiyordu,” diye hararetle atıldı. “Orijinal bir şey için yola çıkmıştım.”

Lorenzo sahnenin keyfini çıkarmaktaydı.

“Michelangelo bir senteze ulaştı: Onun çalışması hem Yunan hem de Hristiyan felsefesinin en iyi yanlarını sunan güzel bir birleşim oluşturdu. Bütün hayatını Platon ve İsa’yı bütünleştirmeye çalışan sizler için açık olmalı.”

Michelangelo, “Hiç kimse Meryem ve onun karar anıyla ilgili tek kelime etmedi. Çok mu derinlere gömülmüş? Yoksa Yunan kültürüne bağladıkları yön orası mı? Çocuk henüz adanmamış olduğu için?”

Sessiz kalan Bertoldo, “Pekâlâ haydi heykelden konuşalım. İyi mi, kötü mü?” diye böldü.

Michelangelo odada yokmuş gibi görmezden geliniyordu. İlk büyük işini, hümanizmin bir çocuğu gibi gördükleri için beğendiklerini düşündü. Bebek İsa’nın sırtının izleyicilere dönük olması gibi devrimsel bir fikir çok hoşlarına gitmişti. Meryem’in asil anlayışlılığı ve mermerde yeni yeni anlaşılmaya başlanan perspektifteki başarısı onları çok heyecanlandırmıştı. Donatello bile Meryem Ana’larında buna kalkışmamış, meleklerin ve çocukların ana figürlerin arkasında belli belirsiz görünmesine razı olmuştu. Üç ana figürün yansıtma gücüne de hayran kalmışlardı, heyecanla patlayışına...

Gördükleri en iyi olacak rölyeflerdendi.

Beğenmedikleri şeyler de oldu. Sözlerini sakınmadan Meryem Ana’nın yüzünün fazlaca biçimlendirildiğini, dökülen elbisesinin fazlasıyla dikkat dağıttığını belirttiler. Çocuk figürü fazla kaslıydı, kolunun ve elinin duruşu biçimsiz ve John figürü gaddarlaştırılmak istenircesine iriydi...

Lorenzo “Durun, durun, genç arkadaşımız altı aydır bunun için çalışıyor...” diye bağırdı.

“...ve baştan sona kadar kendisi karar verdi,” diyerek müdahale etti. Bertoldo; “Benim sadece akademik anlamda yardımım oldu.”

Michelangelo dikkatlerini çekmek istercesine ayağa kalktı.

“Öncelikle, kıyafetten nefret ediyorum, sadece nü çalışmak istiyorum; onları kontrolde başarısız oldum. Merem Ana’nın yüzüne gelince, onu hiç bulamadım. Zihnimde, demek istiyorum, bu nedenle daha... gerçekçi çizip, şekillendiremedim. Şimdi bittiğine göre neyi başarmayı umduğumu size söylemek isterim.”

“Yerin kulağı vardır,” diye nükteli bir cevap verdi Polizina, nefes alıp canlanacaklarmış gibi hissedecektiniz.”

Sonra, utanarak, Meryem Ana ve çocuğu düşünme, karar verme anını anlattı. Lorenzo ve Platon dörtlüsü sessizliğe gömüldü, mermeri inceliyorlardı. Araştırıp, derin derin düşündüklerini hissetti. Sonra, yavaşça, teker teker ona döndüler, gözlerinde gurur vardı.

Dairesine döndüğünde, lavabosunun yanında deri bir kese buldu. Parlak altın florinlerle doluydu, kaç tane olduğunu sayamadı bile.

“Bu nedir?” diye sordu. Bertoldo,

“Lorenzo’dan bir cüzdan.”

Michelangelo keseyi aldı yan dairenin merdivenine yürüyüp birinci kata çıktı ve Lorenzo’nun odasına giden koridorda ilerledi. Lorenzo küçük bir masada oturuyordu, önünde bir kandil, mektuplarını yazmaktaydı. Uşağı Michelangelo’yu haber verince sandalyesinde geri döndü.

“Lorenzo niçin böyle yaptığını anlaya...”

“Sakin, sakın. Otur şuraya. Şimdi, baştan anlat.” Michelangelo yutkundu, kendisini yatıştırdı.

“Para kesesi. Mermeri satın almak zorunda değilsin. Zaten senin. Onu yaparken bu sarayda yaşıyordum, her şeyimi sen sağlıyorsun...”

“Parçayı satın almıyordum, Michelangelo. O sana ait. Kese, bir çeşit bitirme ödülü. Pisa’daki kilise çalışmalarını tamamladığında Giovanni’ye verdiğim gibi. Seyahat edip, başka sanat eserlerini de görmek istersin diye düşündüm. Kuzey’de Bolonya, Ferrera’ya ve Podua’dan Venedik’e, Güney’de Siena’dan Roma’ya ve Napoli’ye? Sana referans mektupları vereceğim.”

Saatin geç olmasına rağmen Michelangelo Via del Bentaccardi üzerinden eve koşturdu. Herkes uykudaydı, ama hemen hepsi eline bir mum alıp başlıkları yan dönmüş hâlde oturma odasında toplandılar. Michelangelo, altınları etkileyici bir şekilde babasının masasına döktü.

“Ama... ama... ne?” Lodovico afallamıştı.

“Ödülüm. Merdivendeki Meryem’i tamamladığım için.”

“Çok fazla,” diye heyecanla bağırdı amcası “Kaç tane?”

“Saymadım” gururla cevap vermişti Michelangelo.

“...30, 40, 50,” Babası sayıyordu. “Bir aileyi altı ay rahatlıkla geçindirecek kadar.”

O gösteriş yaparken Michelangelo da işini tam yapmaya karar verdi. “Neden altı aylık çalışmam, bir ailenin altı aylık geçimini sağlamasın? Çok adil olurdu.”

Lodovico sevinçliydi.

“Uzun zamandır 50 altın florini bir arada görmemiştim, Michelangelo hemen yeni bir parçaya başlamalısın, yarın sabah. Madem o kadar iyi ödüyorlar.”

Michelangelo keyiflenmişti. Hiçbir teşekkür sözü yoktu. Sadece mum ışığında pırıldayan altın yığınınına dokunurken gizlenmeyen sevinç. Ne gariptir ki Lorenzo onu sara-ya davet ettiğinde mermer istediğini hatırladı.

“Başka bir çiftliğe bakacağız, tek güvenli yatırım toprak. Sana fazla gelirle...”

“Bunu yapmana izin verebilir miyim, biliyorum. Baba. Il Magnifico parayı seyahatlerim için verdiğini söylüyor: Venedik ya da Napoli’ye bütün heykelleri görmek için...”

“Heykelleri görmek için seyahat etmek mi!” Lodovico dehşet içinde kalmıştı. Tarlaları gözünün önünde yok oluyordu. “Heykellere bakınca ne olacak? Bak, gel, paralar gitsin. Ama yeni çiftliklerle...”

Kardeşi Buonarrato sordu, “Gerçekten seyahat edecek misin Michelangelo?”

“Hayır,” dedi Michelangelo gülüyordu. “Ben sadece çalışmak istiyorum.” Babasına döndü. “Onlar senin, Baba.”

9

Bertoldo ustalardan çizmeye devam etmek için kiliseye gitmelerini defalarca söylüyordu. Değişen ışıktan yararlanmak için ahşap tezgâhlarını da yanlarında götürüyorlardı. Carmine’deki Branacci şapelinde çizdiler.

Torrigiani kendi tezgâhını Michelangelo'nunkine o kadar yaklaştırıyordu ki omzu Michelangelo'nun koluna bastırıyordu. Michelangelo tezgâhını hareket ettirince Torrigiani alındı.

"Kollarım serbest olmazsa çizim yapamam dedi." Michelangelo.

"Geçen akşam yeni bir müstehcen balad duydum."

"Odaklanmak istiyorum."

"Sıkıldım. Bu freskleri elli defa çizdik. Öğrenecek daha ne kaldı?"

"Massacico gibi çizmek."

"Ben Torrigiani gibi çizmek istiyorum. Benim için yeterli."

Michelangelo başını kaldırmadan sabırsızlıkla bağırdı, "Ama benim için yeterli değil."

"Bak şu konuşana! Geçen sene üç ödül kazandım. Sen kaç tane kazandın?"

"Hiç. Bu nedenle bırak da daha iyi öğreneyim."

Torrigiani geriye düştüğünü hissetti. Çarpık bir gülümsemeyle,

"Gözde öğrencinin hâlâ böyle okul çocuğu egzersizleri yapmak zorunda olması çok şaşırtıcı."

"Massaccio'yu kopya etmek, öğrenci anlayışına sahip olanların haricindekiler için okul çocuğu çalışması değildir."

“Şimdi de zekân benimkilerden daha ileride. Sadece çizim yapabildiğini düşünüyordum.” Sinirden alev almıştı..

“Çizebilseydin, fark olmadığını görürdün.”

“Çizmekten başka bir şey yapabilseydin, ne kadar az yaşadığını görürdün. Söyledikleri gibi küçük adam, küçük yaşam, büyük adam büyük yaşam.”

“Büyük adam, büyük rüzgâr.”

Torrigiani öfkeliydi. St. Peter’in ölümden döndürdüğü Filippino Lippi’nin oğlunun tablosunu görebilmek için taburesinin üzerinde döndü. Granacci on üçüneyken bunun için poz vermişti. Torrigiani, Michelangelo’ya tepeden bakacak şekilde yer değiştirdi.

“Bunu hakaret olarak söyledin.”

Taburesinden kalktı, koca elini Michelangelo’nun omuzuna koydu ve onu ayaklarına kuvvetle çekti. Michelangelo’nun Torrigiani’nin amansız ifadesini göreceği zamanı olmuştu, bu ifade Torrigiani’nin bütün gücüyle saldırdığını söylüyordu; ancak kaçacak ya da darbeyi savuşturacak fırsatı yoktu. Torrigiani’nin yumruğu burun kemiğinde patladı. Maiano taş ocağında pietra serena kesiminde duyulan barut sesi çıktı. Ağzında kan ve kırık kemik tadı vardı, sonra uzaktan Bertoldo’nun acılı çığlığını duydu.

“Sen ne yaptın?”

Karanlık gökyüzünde yıldızlar patlarken, Michelangelo, Torrigiani’nin cevabını duydu:

“Parmaklarımın altında kemiğinin ve kıkırdığının bisküvi gibi ufalandığını hissettim...”

Michelangelo dizlerinin üzerine çöktü. Boyalı şapelde mavi yıldızlar dönüşüyordu. Yanağında soğuk ve sert zemini hissetti, freskin üzerinde yüzü ölgün ve yeşile dönen Granacci’yi gördü. Sonrasında bilincini kaybetti.

Uyandığında saraydaki odasındaydı. Gözlerinin ve burunun etrafına nemli bezler sarılmıştı. Gözlerini açmaya çalıştı ama sadece biraz aralayabildi. Pier Leoni, Lorenzo’nun doktoru, Lorenzo ve Bertoldo üzerine eğilmişlerdi. Kapı çalındı, birisinin içeri girip:

“Torrighiani şehirden kaçtı Ekselansları, Porto Romana’ya gitti.”

“Peşinden en hızlı atlılarımızı gönderin. Sirti Signoria duvarına karşı ağaç kütüğüne bağlayacağım onu...”

Michelangelo’nun göz kapakları yeniden kapandı. Doktoru yastığını düzeltti, dudaklarını ıslak bezle nemlendirdi, sonra parmaklarıyla, Michelangelo’nun yüzünü muayene etti.

“Burun kemiği ezilmiş. Kemik parçalarının düzelmesi bir yıl kadar sürebilir. Şimdi tamamen kapanmış. İleride, eğer ki şanslıysa, tekrar nefes alabilir.”

Michelangelo’yu koltuğunun altından kaldırdı ve dudaklarına bir bardak götürdü. “İç bu seni uyutacak. Uyandığında ise acın azalmış olacak.”

Dudaklarını açmak bir işkenceydi. Yine de sıcak bitki çayını yudumladı. Başındaki ses uzaklaştı. Tekrar kendin-

den geçmişti, kulaklarında Torrigiani'nin alaylı sözleri çınladı, dönen mavi yıldızları gördü ve yanındaki soğuk kaldırımı hissetti.

Uyandığında, odada yalnızdı. Acı, bir bölgede toplanmıştı, gözlerinin arkasındaki ve burnundaki zonklamayı hissetti. Pencereden ışık geliyordu.

Örtüleri kenara çekip kalktı, sendeleyince dengesini bulmak için masanın bir kenarına tutundu. Sonra cesaretini toplayıp, aynaya baktı. Bayılmamak için masanın kenarını tekrar tutmak zorunda kaldı: çünkü aynadaki yüzünü zar zor tanıyabilmişti. İki gözü de kaz yumurtası kadar şişmişti. Göz kapaklarını biraz daha kaldırmaya uğraştı, gördüğü bir renk cümbüşünden başka bir şey değildi; morlar, eflatunlar, turuncu ve koyu kahverengi.

Şişler inene kadar Torrigiani'nin yumruğunun sonuçlarını tam olarak bilmeyecekti. Bir zamanlar arkadaşı olan adamın neler başardığını görmek haftalar belki aylar alacaktı.

Torrighiani yumuşak bal mumuyla çalışır gibi yüzünü tanınmaz bir hâle getirmişti.

Ateşten titreyerek tekrar yatağına kıvrıldı. Dünyayı ve gerçekleri silmek istiyormuşçasına örtüleri başına çekti.

Kederliydi. Onu bu hâle gururu getirmişti.

Kapının açıldığını duydu. Kimseyi görmek istemediğinden hareketsiz kaldı. Bir el başının üzerindeki örtüyü kaldırınca, Contessina ile yüz yüze geldi.

“Michelangelo’m.”

“Contessina.”

“Bunun olmasına çok üzüldüm.”

“Benim kadar üzülemezsin.”

“Torrighiani kaçtı. Ama babam onu yakalayacağını söylüyor.”

Michelangelo ıztırapla başını yastıkta çevirdi.

“İşe yaramayacak. Ben suçluyum. Onunla alay ettim... Kaldıramayacağı ölçüde.”

“O başlatmış. Ne olduğunu duyduk.”

Dudaklarından kaçabilecek en zalimce kelimeleri söylemeye zorlarken kendini, sıcak gözyaşlarının gözlerini acıttığını hissetti:

“Ben çirkinim.”

Konuşurken yüzleri birbirine çok yakındı, neredeyse fısıltıları açık kapıda bekleyen dadı bile duyamayacaktı. Hareket etmeden dudaklarını şişmiş, çarpık burnuna değdirdi, Michelangelo’ya ölgün sıcaklığı merhem gibi geldi. Sonrasında odadan ayrılmıştı.

Günler geçti. Şişler ve ağrı azalsa da kendisini saraydan çıkacak kadar toparlayamamıştı. Haberleri duyan babası hasarı ölçmek için geldi. Lodovico oğlunun yüzüne olanlardan ziyade, surat ve suratçılar hakkındaki yorumunda haklı çıkmasından dolayı mutlu görünüyordu. Michelangelo odasına hapsediği sürede üç altın florinin gelmesinden endişe ediyordu.

“Lorenzo ücretini kesecek mi?”

Michelangelo öfkelen-di.

“O ücret değil. Ve çalışmadığım için kesilmeyecek de. Belki de kimse buraya tıklılı kaldığım için paraya ihtiya-cım olup olmadığını düşünemeyecek.”

Lodovico mırıldandı, “Ona güveniyordum,”. Ayrıldı, sonra Buonarrato ziyaretine geldiğinde “Beni azarlama-ya hiç hakkı yok,” diye iç geçirdi. Lucrezina’nın yaptığı bir kâse bademli tavuk çorbası getirmişti. Kumaş ticare-tindeki Strazzi’nin çırağı olmuştu. Ciddi bir ifadesi vardı artık.

“Michelangelo, kişinin sadece kendine ait biraz parası ol-malı. Kenara birkaç florin ayırmanın tam zamanı. İzin ver birkaç hafta gelip, senin yerine parayla ben ilgileneyim.”

Michelangelo kardeşinin ilgisinden etkilenmişti. Yeni edindiği iş yeteneğinden de memnundu.

Lorenzo her ikindi vakti birkaç dakikalığına uğruyordu, her seferinde tartışmaları için yeni bir kabartma ya da madeni para getiriyordu. Il Cardiere liriyle, Floransa’da dönen dolapların espirili hikâyesini bir şarkıyla aktardı. Londino, Dante’den okumak için, Pico da Yunanların heykeltıraşlığın ana yapılarını Mısırlılardan öğrendiğini gösteren Mısır taş oymacılığından yeni örnekleri göstermek, Contessina hava kararmadan bir saat önce çalışmak ve sohbet etmek için yanına dadısını da alıp gelirdi. Giovanni ve Giulio’nun bile uğradığı oluyordu. Piero geçmiş olsun dileğini iletmişti.

Ghirlandaio'nun yanından gelen haylaz suratlı Jacopo ve kızıl saçlı Tedesco, Floransa sokaklarında gördükleri Torrigani'yi Porta Prato'ya kadar taşıdıklarına dair teminat verdi. Çizim materyalleri ve folyolar getiren Granacci saatlerce yanında kalıyordu. Burnunu çubuklarla incelemek için doktor geldi. Ve sonunda burnundan nefes alabileceğinin teminatını verdi. Mahremiyeti kalmayan Bertoldo cana yakındı ve Michelangelo'yu teskin etmeye çalışıyordu.

"Torrighiani yumruğuyla senin becerini ezmeye çalıştı. Böylece kendisi yükselebilecekti."

Michelangelo başını salladı. "Granacci beni uyarmıştı."

"Yine de, başkalarında olan yeteneği kıskananlar onu mahvetmeye çalışırlar. Yarın geri dönmelisin. Bahçede seni görmeyi özledik."

Michelangelo lavabonun üzerindeki aynada yüzünü inceledi. Burnundaki göçük artık kalıcıydı. Ortasında koca bir şişlik ve sol tarafa doğru yatmıştı, daha önce sahip olduğu simetriden hiçbir iz bırakmayarak... İrkildi.

"Ne rezil bir heykel! Taş yumuşak ve deliklerle doluydu. Çekicin ilk darbesiyle darmadağın oldu. Şimdi bozulmuştu, denge ya da modeli yoktu. Dağ yamacında terk edilmiş bir taş ocağı gibi. Bakılacak tarafım yoktu zaten, ama şu ezilmiş görüntümden de midem bulanıyor."

Acı bir umutsuzlukla doldu. Şimdi tam anlamıyla güzel heykeller yapmaya çalışan çirkin bir heykeltıraş olmuştu.

Şişkinlik indi, renk eşitsizliği yok oldu; yine de bu değişik ve ağır yaralı hâliyle dış dünyaya çıkamıyordu. Floransa'yla gün ışığında yüzleşemiyor olsa da, gecenin ilerleyen saatlerinde çıkıp saatlerce yürüyerek biriken enerjisini harcıyordu. Saraylarda yanan kandillerin ışığında şehir ne kadar farklı görünüyordu, uyuklayan taş yapılar yıldızların ışığında nasıl da büyülüydü?

Poliziana bir gün dairesine geldi, Bertoldo'yu görmezden gelerek;

“Oturabilir miyim?” diye sordu. “Michelangelo, Ovidius'un Dönüşümler eserini İtalyanca 'ya çevirme işini yeni bitirdim. Nestor'un Sentorlar hikâyesini çevirirken Sentorlar ile Thessalian'lar arasındaki savaştan çok güzel bir çalışma çıkarabileceğini düşündüm.”

Michelangelo yatağında doğrulup dikkatle Poliziana'ya baktı. Çirkinliklerini kıyaslamaya başladı. Sandalyeye tünemiş olan Poliziano'nun boncuk gibi gözleri, Michelangelo'nun gözünde mora çalan yağlı siyah saçları ve itici bir şehvete sahip dudakları vardı. Ne kadar çirkin olsa da Ovidius'tan ve Yunan hikâyelerinin şiirsel anlatımından bahsederken yüzü içten gelen bir ışıkla aydınlanıyordu.

“Açılış dizeleri sahneyi betimler:

Pirithous genç Hippodame'yi gelini yaptı;

O günü kutlamak için; masalar hazırlandı.

Ve daha çok şatafat için sedirler kuruldu

Yanlarında yeşil ağaçlarla örtülü mağara.

Ziyaretçiler arasında sentorlar, haşin yaratıklar

‘Yarı at, yarı insan, bulutlarda yaratılmışlar, şöyle derler

Kendim ve Thessaly’nin asilzadeleri...”

Yumuşak ve tonu değişen sesiyle, sarayın neşesini anlatmaya devam etti Poliziana: “... Ah gelin ne güzeldi!

Sonra gelinin ne kadar tatlı olduğunu söylemeye başladık

Ama nazarımız düğüne şanssızlık getirmeye başladı.

Eurytus, kaba yontulmuş sentorların en çılgını,

Öfkesi şarapla arttı, ama gelini gördüğünde

Daha da öfkелendi, masalar sarsıldı.

Alaşağı oldu, sonra uzaklara fırlatıldılar.

Biri gelini tutup üstüne attı

Bu Eurytus’tu, diğer sentorlar

Kadınları istedikleri gibi alırlarken, ilk gelen ilk alınırdı,

Manzara bu şehrin yağmalanmasına benziyordu..”

Sahneleri odada canlandırıdı:

Theseus, Eurytus’un yüzüne şarap dolu Urne’yi savuruyor, yaratığın beyni kırılmış kafatasından dışarı fıskırıyordu; Gryneus iki adamın kafasına sunak taşı fırlatıyor; Rhœtus da adamını boğazından “meşale ve ateş sokarak öldürüyordu.”

Michelangelo’nun gözü Bertoldo’nun “Romalılar ve Barbarlar Savaşı’nın” modelinin durduğu dolaba kaydı. Poliziano’nun gözleri onu izledi.

“Hayır, hayır,” dedi “Bertoldo’nun ‘Savaş’ı, Pisa’daki lahitin bir kopyası, bir röprodüksiyon, aslında. Seninki orijinal olacak.”

Bertoldo hiddetlendi.

“Yalan söylüyorsun! Michelangelo seni Pisa’ya götürüp göstereceğim. Yarın! Lahitin ortasında hiçbir figür olmadığını göreceksin. Onları yeniden yaratmak zorunda kaldım. Atlı savaşçımda olduğu gibi anlatı için yeni temalar kazandırdım...”

Poliziana el yazmasını Michelangelo’nun eline bıraktı.

“Vakit buldukça oku. Ben çevirilerini yaparken senin de sahneleri şekillendirdiğini hayal ettim. Daha güçlü bir tema bulamazdın.”

Bertoldo gecedan atları hazırlattı. Şafakta Arno’ya yola koyuldular. Pudra mavisi gökyüzünde kubbe ve yatık Pisa Kulesi’ni görene kadar Empoli’de devam ettiler. Bertoldo, Michelangelo’yu doğrudan Compasanto’ya, 1278’de yapılmaya başlanan bir duvarla çevrelenmiş dikdörtgen mezarlığa götürdü; koridorları 600’e yakın mezar ve antik lahitle doluydu. Bertoldo Romalı savaş sahnesine yöneldi. Öğrencisinin olumlu görüşünü almaya can atıyordu, üzerinde dikkatle durarak kendi savaş sahnesi ile bu lahit arasındaki farklılıkları anlattı. Daha çok farklılığa dikkat çektikçe, Michelangelo daha fazla benzerlik görüyordu. Sakinleştirici bir edayla mırıldandı.

“Sanatta bile bir annemizin ve babamızın olması gerektiğini söylemiştin bana. Nicola Pisano, modern heykeltıraşlığa bu noktada başlamıştı, bunu başarabilmesinin

nedeni bin yıldır saklanan bu Roma lahitini görmüş olmasıydı.”

Teskin olan Bertoldo manavın arkasındaki Asterla'ya götürdü onu. Burada orkinos ve barbunya yediler. Yaşlı adam birkaç saatliğine yatınca da Duomo'ya döndü; sonra Vaftizhane'ye. Büyük bir bölümü Nicola ve Giovanni Pisano tarafından tasarlanmıştı. Nicola Pisano'nun başyapıtı, beş uzun rölyefiyle mermer bir vaiz kürsüsü.

Tekrar dışarı çıktığında, parlak Pisa gökyüzüne başı dönmüşçesine yaslanmış gibi görünen Kule'ye baktı. “Bertoldo bir açıdan haklıydı: heykeltıraş ve mimar olmak yetmiyordu; aynı zamanda mühendis olmalıydı!”

At nalları sıkıştırılmış toprak yolda ritmik bir şekilde ilerliyor, sakın ve biçimli tepeler geride kalıyordu. Akşam serinliğinde eve dönerlerken zihninde görüntüler belirliyordu: Adamlar arasındaki mücadele, kadınların, yaralıların ve ölmek üzere olanların kurtarılışı. Saraya ulaştıktan kısa bir süre sonra Bertoldo uykuya daldı, bir lamba yakıp Poliziano'nun çevirisini okumaya başladı.

Daha birkaç sayfa geçmemişti ki kendi kendine şu soruyu sordu. “İnsan bu efsaneyi nasıl çizebilir ki? Ghirlandaio'nun freski büyüklüğünde bir mermer gerekir.” Dahası bir heykeltıraş mitolojik bir savaşta kullanılan bütün silahları, meşaleleri, mızrakları, çatal boynuzları, kargıları, atları, ağaç gövdelerini kullanamaz. Yoksa mermer karmaşık bir hâl alır.

Önceden okuduğu bir satırı hatırladı ve bulana kadar sayfaları karıştırdı:

“Aphareus dağ yamacından bir parça kaya söktü...”

Bu imaj ona göre çok canlıydı. Heyecanlandı. Birleştirici bir tema ve bütünleştirici bir güç olabilirdi. Teması! Bütün silahları çizemeyeceğine göre, sadece birini kullanabilirdi; en eski ve en evrensel olanı: Taş.

Gömleğini ve pantolonunu çıkardı ve kırmızı örtünün altına girdi. Ellerini başının altına koyup uzandı. Bütün gün dışarıda, insanlar arasındaydı ve bir kez bile burnunu düşünmedi. Zihninde görüntüler kaynamaya başladı. Hiçbiri Compasanta ya da Pisa Vaftizhanesi'ne ait değildi. Sadece Sentorların Savaşı vardı.

“Tanrı’ya şükür,” diye düşündü, “İyileştim.”

Rustici çok keyiflendi. “Sana atların çizimini yapmanı söylememiş miydim? İçinde at olmayan sanat eseri bir hiçtir.”

Keyiflenen Michelangelo “Eğer bana sentorları nerede bulacağımı gösterebilirsen...”

Bahçedeki gerilim yok olmuştu. Kimse ne Torrigiani'nin adını andı ne de kavgadan bahsetti: Torrigiani hâlâ yakalanamamıştı. Muhtemelen de yakalanmayacaktı. Yeni projesi için heyecanlanan Michelangelo, temasını tasarlamak için tam konsantre oldu. Michelangelo hızlıca çizerken Poliziano da sentorların mitolojideki yerini özetledi. Hayalindeki imaj: omuzları, boynu ve başı dışında tam bir at ve atın bedeninden çıkan bir adam gövdesi ve başı. Mitolojik efsaneleri pek umursamazdı, onun doğasına çok yabancı geliyordu. Gerçekçiliğine kapılmıştı, anlayabildiği ölçüde, en doğru, en önemli gerçeklik olan, içinde bütün formları ve prototipleri barındıran erkek figürüne.

İçinde 20 figürü sığdırabileceği tam bir dizayn için araştırmaya başladı. Kaç farklı olay sahnesi sığdırabilirdi? Heykeltraşın isteyebileceği gibi gözlerin üzerinde düzenli ve algısal şekilde hareket edebileceği merkez noktası ne olabilirdi?

Pisa'daki Roma Savaşı lahitindeki ve Bertoldo'nun Savaş rölyeflerindeki savaşçılar ve kadınlar giyinikti. Yunan efsanesinde geçmişe döndükçe, Bertoldo'nun bronzunu karmaşık hâle getirmiş olan, miğferler, kıyafetler tarafından engellenmemiş nü figürler çizmeye hakkı olduğunu düşünmeye başladı.

Sadeliğe ve kontrole ulaşmayı umarak atları, silahları ve çok sayıdaki sentorları ellediği gibi kıyafetleri de yok saydı.

Bu kararı onu hiçbir yere taşımadı. Granacci bile ona yardım edemiyordu.

“Nü model bulmak imkânsız değildi.”

“Bir yerlerde küçük bir stüdyo kiralayıp, yalnız çalışamaz mıyım?”

Granacci öfkeyle başını salladı. “Sen Lorenzo'nun korumasındasın yaptığın her şey ona aksedecektir.”

“Öyleyse yapılacak tek şey kaldı. Cave Maiana'da çalışacağım. Akşam serinliğinde Settignano'ya yürüdü. Karanlık tarlalardan ya da vadi tabanındaki sığ dereden geçmek zorunda olduğu anlarda endişe hissediyordu. Toppolino'lar Torrigiani ile olan kavgasını duymuştu; Buonarroto evindeki gibi bir sahne yaşanmadı. Eve ilk gittiğinde üvey annesi ve yengesi ağlıyor, amcası küfre-

diyor, sessizce duran büyük annesinin gözleri kuru olsa da Michelangelo'nun kendisi için duyduğu üzüntü kadar o da üzülmüyordu.

Topolino ailesi onu sırayla selamladı. Geceyi onlarda geçireceği için mutlu olmuşlardı. Yüzündeki hasarı fark edebildiler mi ya da boyutunu anlamak için akşam karanlığında onu incelediler mi bilemiyordu.

Şafak vakti derede yıkandı, sonra taş ocaklarına giden keçi yoluna yöneldi. Bu ocaklardaki taş ustaları güneşin doğuşundan sonra işe koyulurlardı. Dağın tepesinden, birbirine paralel zeytin ve asmalarla çevrelenmiş kaleye baktı.

Ocakta bir önceki gün kesilen pietra serena turkuazken, diğer bloklar bej tonlardaydı. On sütun tamamlanmış, kırıntı denizinin ortasında kalmış koca bir panter bloke edilmişti, ocakçılar ve taşçılar aletlerini işleyip tavlama başlamışlardı bile. Herbiri günde 25 oyma kalemi kullanıyordu. Pietra serena onları o kadar hızlı yıpratıyordu ki.

Taş ustalarının keyfi yerindeydi, Michelangelo'yu da neşeyle karşıladılar...

“Bir gün adamakıllı çalışmak için ocağa gel. Bir kez taş ustası olduysan, hayatın boyunca öyle kalırsın.”

“Bu havada mı?” diye takıldı Michelangelo. “Serin bir ağaç gölgesinde oturacağım ve gün boyunca elime kara-kaleminden daha ağır bir şey almayacağım.”

Başka açıklamaya gerek duymadılar.

Pietra serena dayanılmaz bir sıcaklık yayıyordu. Taş ustaları kısa pantolonları, hasır şapkaları ve deri sandaletleri dışında her şeyi çıkardı. Michelangelo oturup onları izledi. Poz veremezlerdi. Kesmesi gereken taşları vardı ve ufak tefek, cılız, yamru yumru bedenleri eski heykellerde gördüğü Yunan güzelliği idealinden kilometrelerce uzaktaydı. Ama sıcak güneşin altında, vücutlarındaki ter cilalanmış mermer gibi parlayıp ışıldamalarına yol açıyordu. Sırtlarındaki, omuzlarındaki ve bacaklarındaki her kası, taşı kesmede ve kaldırmada kullanıyorlardı.

Onları çizdiğinden hiç haberleri yoktu. Michelangelo bu becerili zanaatkârların dayanıklı bedenlerinin derinlerine gömülü gücü arıyordu.

Öğleye doğru, “hol” dedikleri, yıl boyunca aynı sıcaklıkta külün dağın tabanındaki pietra serenaya oyulmuş mağarada toplandılar. Burada soğan, ringa balığı, ekmek ve kırmızı kiyonti şarabından oluşan kahvaltılarını yaptılar. Michelangelo onlara sentorların savaşından bahsetti.

“Ceceri Dağı’nın altındaki bu taş yükseltisinin yeni bir heykeltraş çıkarmasının vakti gelmişti artık.” dedi genç, kaslı bir taş ustası. “Her zaman biri çıkmıştır: Mino de Fiesole, Desiderio da Settignano, Benedetto da Malano.”

Birkaç dakika sonra işe geri döndüler, Michelangelo da yakın görüş çalışarak çizimine devam etti. Ellerindeki gerilimi yakalıyor, derinin çekiç ve keski tutmaktan esnediği ikinci parmak kemiğinin çıkıntısını çiziyordu. İnsan vücuduyla ilgili öğreneceği çok şey vardı! Kaç bin girift parça, her biri farklı, her biri büyüleyici detaylara sahipti! Bir ressam bütün hayatı boyunca bir insan fi-

gürünü çizebilirdi ve buna rağmen değişen formlardan sadece bir kesit elde etmiş olurdu.

Güneş tepeye tırmandığında birkaç çocuk görüldü. Omuzlarında uzun dallar taşıyorlardı. Herbirinde, bir ustanın yemeği asılıydı. Bir kez daha serin holde toplandılar. Ustalar sebze çorbalarını, haşlama etlerini, ekmek, peynir ve şaraplarını Michelangelo ile paylaştılar. Sonra bir saat uyumak için uzandılar.

Uyurlarken onları çizdi Michelangelo. Yere uzanmış, yüzlerinde şapkaları, bedenleri sakın ve iyileşmiş; hatları huzurlu, vücutları yorgun. Uyandıkları zaman çocukları içmek için ve demir ocağında kullanılması için su getirmişlerdi. Çarkları döndürmek, aletleri bilemek ve yardım için çekiçleri ve keskileriyle çalışmaya gelmişlerdi. Michelangelo hareket hâlindeki kollarını çizdi.

Ertesi sabah saraydan ayrıldığında, bir rahibin onu durdurmasına çok şaşırdı. Rahip ona adını sordu, siyah kıyafetine sakladığı bir mektup çıkarıp, Michelangelo'ya verdi ve geldiği kadar sessiz bir şekilde uzaklaştı. Michelangelo notu açtı, üzerinde kardeşinin imzası vardı, okumaya başladı. Ruhunu tehlikeye atacak tanrısız ve pagan temasını bırakması için bir ricaydı; eğer bunları yapmakta ısrarcıysa, Kilisenin kutsadıklarını yapabiliirdi.

“Sentorların savaşı şeytani bir hikâye” diye tamamlanmıştı. Lionardo, “Sana sapık bir adam tarafından anlatılmış. Ondan vazgeç ve İsa'nın bağrına geri dön.”

Michelangelo mektubu yeniden okudu. İnanmıyordu. Manastıra kapanmış olan Lionardo teması hakkında bu

bilgiyi nereden almıştı? Poliziano'nun ilham ettiğini nereden biliyordu? O sadece bir çırağı. Kim böyle bir konunun dedikoduya değeri olduğunu düşünür? San Marco'daki rahiplerin insanlar hakkındaki bilgisi onu biraz korkutmuştu.

Mektubu alıp çalışma odasına götürdü ve Lorenzo'ya gösterdi.

"Eğer bu temayla sana zarar vereceksem vazgeçebilirim."

Lorenzo yorgun görünüyordu. Savanorola'yı Floransa'ya getirmek bir hata ve hayal kırıklığıydı. "Fra Savanorola'nın başarmaya çalıştığı şey tam da buydu: hepimizi sindirmek, katı sansürünü uygulamak. Duomo'yu Stinche'ye döndürmesine yardım etmeyeceğiz. Eğer en büyük detayda teslim olursak, bir sonrakini kazanması daha kolay olur. Çalışmana devam et."

Michelangelo, kardeşinin mektubunu Lorenzo'nun masasındaki bronz kavanozun altına koydu.

11

Kalıplar hâline gelen saf balmumunu kullandı, biraz ısıtarak parçalara ayırdı. Soğuduktan sonra yoğurarak şeritler hâline getirdi. Mumu daha kalıp olan bir hâle getirmek için parmaklarına biraz terebentin döktü. Heykel yüksek kabartma olacağı için, figürlerin dıştaki yarısı mermerden yükselecekti.

Taş oymacılığına karşı büyüyen öfkesi Granacci'ninki kadar derin olan ay yüzlü Bugiardini, günlerini kulübede geçiriyor, bedensel işlerde yardımcı olarak, gitgi-

de Michelangelo'nun asistanı gibi çalışmaya başlıyordu. Michelangelo ona mermerin ölçülerinde bir ağaç gövde kestirdi. İçinden tahrik telleri geçirip bir armatür gibi kullanmayı düşünüyordu. Keşif niteliğindeki çizimlerinden, balmumu figürleri modellendirip armatüre ilıstırdi. İç içe geçen kolları, gövdeleri, bacakları, başları ve asıl mermerde geriye yuvarlanıyor gibi görünen taşların dengesini sağlıyordu.

İstediğı bloğı sarayın bahçesinde buldu. Bugiardini bloğı kulübeye taşımasına yardım etti. Köşelerini korumak için yuvarlak ahşap kirişlerin üzerine yerleştirdiler. Sadece durup ona bakmak bile Michelangelo'da yoğun bir güç hissi uyandırdı. Taslağı hazırlarken bütün bedeniyle çalışıyordu. İki ayağını destek sağlamak için aralamış, bütün gücünü çekiç tutan ellerine veriyor ve heykeltıraşın dengesine ulaşıyordu. Fazlalıkları çıkartma gücü, mermerin taşınması için harcanan güce denk olmalıdır. Bir tavayı metal parçasıyla kazırken, metali dişlerinde hissettiğini hatırladı. Şimdi mermeri damarlarında hissediyordu.

Evrendeki varlığını anlatabilme isteğı taşıyordu. Heykeltraş olma nedenlerinden biri buydu: Boşluğun eksikliğini görkemli heykellerle doldurmak.

Bir buçuk metrelik mermerinde ağaç damarları gibi izler vardı ve güneşin doğduğu yere doğru açı yaptıırıyordu. Tam doğuya doğru kontrol etti ve bloğı dağda uzandığı hâline döndürdü. Kuzey güney yönünde küçük parçalar hâlinde kesmeliydi, yoksa mermeri katman katman soyulabilirdi.

Derin bir nefes aldı. Açılış taarruzu için çekicini ve kesisini kaldırdı. Elleri ve yüzü mermer tozuna bulanmaya başlamıştı. Toz kıyafetlerinin içine bile işliyordu. Toz içindeki yüzüne dokunmak güzeldi, çalıştığı mermere dokunmak gibiydi, mermerle bütünleştiğini hissediyordu.

Cumartesi akşamları saray boşalırdı. Piero ve Alfonsina, Floransa'nın asil ailelerini ziyarete çıkar, Giovanni ve Giulio eğlence toplantılarına gider, Lorenzo genç arkadaş grubuyla zevk arayışına girerdi. Söylentiye göre içkili ve sevişmeli cümbüşlere katılırdı. Michelangelo bu hikâyelerin gerçek olup olmadığını hiç bilemedi, ama ertesi gün Lorenzo bitkin ve cansız olurdu. Babasından miras gutu, onu ya yatakta tutar ya da ağır bir baston yardımıyla sarayda aksayarak yürürdü.

Böyle akşamlarda, Michelangelo en üst katın sundurmasında Contessina ve Giuliano ile akşam yemeği yiyebilirdi. Soğuk karpuzları yiyerek mum ışığında sohbet ederlerken Contessina ona, Baccaccio'nun sentorlar üzerine yorumunu okuduğunu söyledi.

“Ah, özgün savaşı geride bırakalı çok oldu,” diye güldü Michelangelo.

Gömleğinin içinden bir kâğıt, kesesinden de bir kara kalem çıkardı. Kalemi kâğıt üzerinde hızlı hareketlerle gezindirirken Contessina'ya neyin peşinde olduğunu anlattı. İnsanlar taşla yaşar taşla ölür. İnsanla mermerin birliğini ima etmek için etrafa saçılan blokların ve başların ayırt edilemez olması gerekir.

Yirmi adamın hepsi, kadınlar ve sentorlar bir bütün olacak, figürün her bir yüzeyi insanın çok yönlü doğasını, insan kadar hayvan da olduğunu, erkek kadar kadın da olduğunu ve her birinin diğer parçaları yok etmeye çalıştığını gösterecek.

Hızlı darbelerle ulaşmaya çalıştığı heykeltıraşlık hedeflerini anlattı: Geri çekilen üç figür, hafif kabartmanın farklı kademelerinde bulunmalarına rağmen, aynı canlılıkta olacak, yarısı ortaya çıkmış figürler bağımsız olacak ve kendi gücünü yansıtacaktı.

“Bir keresinde oymacılığın arkasında hayranlığın olması gerektiğini söylerken duydum. İnsanların savaşı versiyonunda tapılacak ne olacak?”

“Üstün sanat eseri erkek vücudu, dışavurumculuğun ve güzelliğin sonu olmayan şey.”

Contessina gayri ihtiyari ince bacaklarına ve hafifçe çıkan göğsüne baktı. Sonra gözleri buluştu.

“İnsan bedenine bir putatapan gibi tapınmakla şantaj yapabilirim sana. Platon seninle aynı fikirde olabilirdi, ama Savonarola seni kâfir gibi yaktırırdı.”

“Hayır Contessina. Ben insana hayranım. Onu yaratabildiği için de Tanrı’ya tapıyorum.”

Gülüştüler. Başları birbirine yakındı. Contessina’nın kapağa kayan gözlerini ve çabucak kalkan başını görünce; yanaklarına alacalı bir kızarıklık geldi. Lorenzo’nun duruşundan orada uzunca bir süre beklemekte olduğunu anladı. Samimiyetleri atmosferi aydınlatarak odaya nü-

fuz etmişti. Michelangelo bunun farkında değildi. Ama hissiyatı tam doruktayken bölündüğü için ne Connessina ne Lorenzo ne de kendisinin görmezden gelebileceği bir hava oluşmuştu. Lorenzo sessizce bekliyordu, dudakları kenetlenmişti.

“... biz... tartışıyorduk... birkaç çizim yaptım...” Lorenzo’nun çatılan kaşları yumuşadı. Çizimlere bakmak için yaklaştı.

“Giulio buluşmalarınızı bana bildiriyor. Arkadaşlığınız güzel ve ikinizi de incitmez. Sanatçıların arkadaş sahibi olması önemli, Medicilerin de.”

Birkaç gece sonra ay dolunaydayken ve hava yabanıl kokuları taşıyıp getirirken, Via Largo’ya ve çevreleyen tepelere bakan kütüphane penceresinin önünde oturuyorlardı. “Floransa ayışığında büyüleyici oluyor,” diye iç geçirdi Contessina. “Yüksekten bakıp hepsini görmek isterdim.”

“Bir yer biliyorum, nehrin tam karşısında. Oradan kollarını uzatıp şehri kucaklayabilecekmişsin gibi görünüyor.”

“Gidebilir miyiz? Yani şimdi? Ayır ayrı arka bahçeden çıkarız. Başımı pelerinle örterim.”

Michelangelo’nun her zaman gittiği yolda yürüdüler. Pante alle Grozie’ye doğru keskin bir dönüş, Arno’yu geçerek antik kaleye tırmanış. Taş korkulukta otururken, ayaklarını şehrin gri taşlardan oluşan havuzunda gezdirmiş hissinin yaşadılar. Michelangelo babasının Fiesole’deki villasını işaret etti, hemen altında Badia bulunuyordu; Fiesole tepelerinin eteklerindeki sekiz kule şehri

gözetliyordu; bembeyaz parlayan Vaftizhane, Duamo ve çan kulesi; altın taşlı, yüksek kuleli Signoria, duvarları ve nehirle çevrelenmiş oval şehir ve nehrin kendilerinin bulunduğu yamacındaki ayın aydınlattığı Pitti Sarayı, korkuluğun hemen arkasındaki Babali bahçelerindeki kendi taş ocaklarından çıkan taşlardan örülmüştü.

Birbirlerinden biraz uzak oturuyorlardı, ay onları etkilemiş şehrin ve kendilerini Floransa'yı sevgiyle saran duvarlar gibi çevreleyen tepelerin güzelliğine hayran kalmışlardı. Taşın üzerinde gezinen parmakları birbirine yanaştı; dokundu ve kenetlendi.

Sonucu hemen görüldü. Günlerdir Vignane'deki kaplıca da olan Lorenzo bir gün onu bahçeden getirtti. Ofisindeki büyük masada oturuyordu. Ofisinin duvarlarında İtalya'nın haritası, bir dünya haritası, Milan'daki San Forza kalesi vardı. Masalarda ve raflarda taş vazo ve fildişi koleksiyonu, Dante ve Petrarch'ın deri ciltli kitapları, gümüş işlemeli, mor kadife kaplı bir İncil bulunuyordu. Yanında bir kâtip, San Piero da Bibbiena vardı. Michelangelo'ya neden çağrıldığıının söylenmesi gerekmedi.

“Güvendeydi, Ekselansları. Yanımdan hiç ayrılmadı.”

“Ben de öyle duydum. Gerçekten izlenmeyeceğini mi düşündün. Giulio onu arka kapıdan çıkarken görmüş.”

Perişan hâldeki Michelangelo yanıtladı, “Düşüncesizce bir davranıştı.” Gözlerini zengin işlemeli olan İran halısından kaldırdı. “Yukarısı çok güzeldi; Floransa mermer bir taş ocağı gibi görünüyordu, kiliseleri, kuleleri tek bir taş tabakasından çıkmış gibi.”

“Davranışınızı sorgulamıyorum, Michelangelo. Ama Piero bu davranışın hikmetini sorguluyor. Floransa’nın kötülük peşindeki ağızlarla dolu olduğunu biliyorsun.”

“Küçük bir kız hakkında kötü konuşmazlar.” Lorenzo bir an Michelangelo’nun yüzünü inceledi. “Contessina artık ‘küçük bir kız’ olarak nitelendirilemez. Büyüyor. Daha önce tam fark edememiştim. Hepsi bu kadar. Michelangelo işinin başına dönebilirsin, bunun için sabırsızlandığını biliyorum.”

Michelangelo kovulsa da hareket etmedi.

“Telafi etmek için yapabileceğim bir şey yok mu?”

“Ben ettim bile.” “Lorenzo büyük masanın arkasından kalktı ve iki elini de çocuğun titreyen omuzlarına koydu. “Mutsuz olma. Kötü bir şey yapmak istemedin. Akşam yemeği için kıyafetini değiştir. Tanışman gereken birisi var.”

Bu sefil hâlde en son istediği şey altmış konukla yemek yemektir, ama karşı çıkacak vakti yoktu. Hızlıca yıkan-
dı, kızıl kahverengi bir tunik giydi ve bir uşakla yemek odasına çıktı. Lorenzo onun için Bolonya’nın önde gelen ailelerinden olan Gianfrancesco Aldovrandi’nin yanında yer ayırtmıştı. Lorenzo, Aldovrandi’yi podest ya da 1488 yılı, Floransa’nın misafir belediye başkanı olarak adlandırmıştı. Michelangelo odaklanamıyordu, beyni ve midesi bir çalkantı yaşıyordu. Aldovrandi bütün dikkatini ona çevirdi.

“Ekselansları bana çizimlerinizi ve Merdivendeki Mer-
yem mermerinizi gösterme kibarlığında bulundu. Derinden etkilendim.”

“Teşekkür ederim.”

“Kibarlık olsun diye söylemiyorum. Kendim de bir heykel meraklısı olduğum ve Jacopo della Quercia’nın eşsiz eserleriyle büyüdüğüm için konuşuyorum.”

Michelangelo hissiz bir şekilde onun kim olabileceğini sordu.

“Ah işte bu yüzden Il Magnifico’ya sizinle konuşup konuşamayacağımı sordum. Jacopo della Quercia Floransa’da tanınmıyor. Ne var ki İtalya’nın çıkardığı en yüce heykeltıraşlardan Donatello nasıl şiir yazarsa o da taşa yazıyor.”

Bir gün Bolonya’ya gelip onun eserlerini görmenizi umuyorum. Sizi derinden etkileyebilir.”

Michelangelo bu derinden etkilenmenin tam da kaçındığı şeyler olduğunu söylemek istedi, yine de Aldovrandi kâhin olabilirdi.

İleriki günlerde Michelangelo birçok kez Piero ve Alfonsina’nın ‘avamdan birisinin bir Medici’yle bu kadar samimi olmasına’ karşı çıktıklarını duydu; Ser Piero da Bibbiena da Lorenzo’ya kaplıcadayken üstü kapalı ama sert bir not göndermişti. “Contessina hakkında bir karar alınmazsa, müteessir olacağız.”

Lorenzo’nun telafi derken neyi kastettiğini birkaç gece sonrasına ta ki Contessina’nın, şehir dışındaki Ridolfi villasını ziyarete gönderileceğini duyana dek kadar öğrenemedi.

Babasından bir mesaj aldı. Ailesi, San Marco manastırında hasta olduğunu duydukları Lionardo için endişelenmekteydi. Onları ziyarete gittiğinde:

“Gidip Lionardo’yu görmek için Medicilere olan bağlantılarını kullanabilir misin?” diye sordu Lodovico.

“Rahiplerin yanına dışarıdan kimsenin girmesi yasak.”

“San Marco, Medicilerin kilisesi ve manastırı,” dedi büyükannesi, “Cosimo tarafından inşa edildi ve Lorenzo tarafından korunuyor.”

Birkaç gün sonra ricasının geri çevrildiğini öğrendi. Sonrasında Savanorola’nın gelecek hafta San Marco’da vaaz vereceğini duydu.

“Bütün rahipler orada olacak,” dedi Bertoldo. “Gidip kardeşine bakabilirsin. Hatta biraz konuşabilirsin. Bize keşişten haber getir.”

San Marco’da sabahın erken saatlerinde tatlı bir soğuk vardı. Revaktan girilen yan kapıya yakın oturdu, böylece Lionardo yakınından geçecekti. Ama bu planı gün doğumundan beri koro hâlinde ilahi söyleyip dua eden siyahlara bürünmüş rahip kümesi tarafından bozuldu. Kükuletaları o kadar öne çekilmişti ki yüzleri içeri gömülmüştü. Lionardo’nun içlerinde olup olmadığını anlamak Michelangelo için imkânsızdı.

Kilise dolu değildi. Savanorola’nın geldiği duyulduktan sonra, rahip kürsüye yakın bir sıraya geçip sert oturağın bir köşesine oturdu.

Kürsüye çıkarken Savonarola ve diğer elli rahibi birbirinden ayırmak gücü.

Kafası ve yüzü Dominikan kukelatasına gömülüydü, kıyafetinin altında ince bir figür görünmekteydi. Michelangelo burnunun ucundan ve siyah gözlerinden başka bir şey göremedi. Sert kuzeyli aksanı vardı başlarda sakinken ilerledikçe emredercesine konuşmaya başladı. Rahipliğin yozlaşması hakkındaki tezini açıklıyordu. Saraydaki en ateşli eleştirilerde bile Savonarola'nın ruhban sınıfına yönelttiği suçlamaların hiçbirini duymamıştı: Rahipler maneviyatı bırakıp politik davranıyorlar, aileleri tarafından dünyevi kazançlar için kiliseye gönderiliyorlar, sadece refah ve güç peşinde olan fırsatçılar ve kariyer düşkünleri, dinsel görevleri sattıkları, iltimas gösterdikleri, rüşvet alıp kutsal emanetleri sattıkları için, maaşlı papazlık makamından birikim elde ettikleri için suçlu olan insanlar: "Kilisedeki zina tüm dünyaya yeter."

Sıcaklanan Savonarola kukuletasını geriye attı, böylece Michelangelo keşişin yüzünü ilk defa görebildi. Bu yüzü sarf ettiği kelimeler kadar rahatsız edici buldu. Üst dudağı en az bir kıl fanila kadar estetikten, alt dudağı Poliziana'ninkinden daha etli ve şehvetliydi. Siyah gözleri, orucun kurbanı olan çökmüş avurtların ve çıkık elmacık kemiklerinin ardına gömülmüş, kilisenin en uzak köşesine bakıyordu. Burnu geniş ve inip kalkan burun delikleriyle koca bir çıkıntı oluşturunuyordu. Böylesi dramatik bir surat Savonarola'nın kendisinden başka hiçbir sanatçı tarafından ortaya çıkarılamazdı. Kemik yapısı bir heykeltıraş olarak Michelangelo'yu çok etkiledi. Siyah mermer benzeyen çenesiyle, tutkuyla sarkan alt dudağı aynı ettendi, ponza ve zımparayla parlatılmıştı.

Michelangelo, şimdi bronz gibi dökülen ve kiliseyi doldurarak boş şapellerde yankılanan, sağı tokatlayıp kızarttıktan sonra sol kulağı ele geçirmeye yönelen kelimeleri daha iyi okuyabilmek için gözlerini yüzden ayırdı.

“Roma’yı istila ederek her şeyi hain gururlu bir fahişeye dönüştürene kadar kirleten hırsı seyrediyorum. Ah İtalya, Ah Roma, Ah Floransa. Sizin rezaletiniz, dinsizliğiniz, gayrimeşru ilişkileriniz, tefeciliğiniz ve zalimlikleriniz bize felaket getiriyor. Gösterişi bir kenara bırakın. Size söylüyorum, metreslerinizi ve oğlanlarınızı terk edin. Dünya kana bulandı, ruhban sınıfı bunu umursamıyor. Tanrı’dan uzaklaştılar, ibadetleri artık fahişelerle bir gece geçirmek, kutsal odalarda beraberce dedikodu yapmak olmuş.”

Mihrabın kendisi rahiplere ait bir dükkâna dönüştürüldü. Ayinlerde dinsel görevi satma tezgâhlarıdır. Şehvetiniz sizi arsız kevaşelere döndürdü. Bir zamanlar en azından günahlarınızdan utanırdınız; rahipler oğullarını, yeğenlerini çağırma nezaketinde bulunurlardı, şimdi buna zahmet etmiyorlar. ‘Küfürbazlığınız ve günahkârlığınız üzerine size savaş açarım.’ diyor Tanrı, ‘Fahişeleriniz ve saraylarınız üzerine.’

Floransa insanlarını lanetledi, Dante’nin dış şehri için Floransa’yı örnek aldığını haykırdı:

“İkinci dairenin içine gömülmüştür

Riyakârlık ve dalkavukluk,

Büyücülük, sihir ve hırsızlıkla uğraşanlar

Sahtekârlık ve dinsel görevi satma ve böylesi kirlilik”

Savonarola'nın sesinde felç edici bir etmen bulunduğu için Michelangelo etrafına bakındığında cemaatin yekvücut olduğunu ve lehimlenmiş gibi görüldüğünü fark etti.

"Bütün İtalya, Tanrı'nın gazabını hissedecek. Şehirleri düşmanın avı olacak. Sokaklarda kan akacak. Her gün cinayet işlenecek. Ta ki siz pişman olana kadar! Pişman olana kadar! Pişman olana kadar!"

"Pişman" çılgılığı kilisede yüzlerce kez yankılandı. Sonrasında Savonarola kukelatasını önüne çekti ve uzun, sessiz bir duaya başladı. Vaiz kürsüsünden indi ve dışarı çıktı. Michelangelo'yu derinden etkilenmiş, biraz da keyifsiz bırakarak gitmişti. Meydanda yakıcı güneşin altında durduğu zaman gözleri kamaştı. Ne eve gitmek istiyordu ne de saraya. Ne söyleyeceğini bile bilmiyordu. En sonunda babasına Lionardo'yu göremediğine dair bir not gönderdi.

Yaşadığı duygusal karmaşa, Lionardo'nun akşam kendisini görmeye San Marco'ya gelmesi için yazdığı notu okuyunca dindi. Manastır akşam karanlığında güzel görünüyordu, çimenler yeni biçilmiş, kemerlerin gölgesinde yaseminler ve günebakanlar büyümüştü. Sakin ve dünyadan kopmuş bir atmosfer vardı.

Lionardo da Savonarola kadar soluk göründü Michelangelo'ya.

"Ailen senin için endişeleniyordu."

Lionardo'nun başı kukelatasında daha çok gömüldü. "Benim ailem Tanrı'nın ailesi."

“Bu kadar mutaassıp olma.”

Lianordo tekrar konuşmaya başladığında Michelangelo şefkat hissetti.

“Seni çağırdım çünkü kötü olmadığını biliyorum. Saray seni çürütmedi. Sodom ve Gomora’nın ortasında bile ahlaksızlaşmadın, bir münzevi gibi yaşadın.”

Neşelenen Michelangelo: “Bunları nasıl biliyorsun?”

“Floransa’da olup biten her şeyi biliriz.” Lionardo bir adım yaklaşıp, kemikli ellerini tuttu. “Fra Savonarola bir hayal görmüş. Mediciler, saray, duvarlarındaki bütün tanrısız sanat eserleri yok edilecek. Onlar kendilerini koruyamayacaklar ama senin ruhun hâlâ kaybolmuş değil. Tövbe et ve vakit varken onları terk et.”

“Savonarola ruhban sınıfına sadırdı, vaazı dinledim, ama Lorenzo’ya bir şey demedi.”

“Azizler Gününde başlayıp 6 Ocak yortusuna kadar devam edecek olan on dokuz vaaz olacak. Bunların bitiminde, Floransa ve Mediciler alev alev yanıyor olacak.”

Manastırın yanındaki havasız koridorda yanyana duruyorlardı. Michelangelo bu sessizliğe çok şaşırılmıştı.

“Kendini kurtarmayacak mısın?” diye sordu Lionardo.

“Fikirlerimiz farklı. Hepimiz birbirinin aynısı olamaz.”

“Olabiliriz. Bütün dünya böyle bir manastır olmalı böylece bütün ruhlar kurtuluşa erer.”

“Eğer benim ruhum kurtuluşa ererse bu sadece heykeltıraşlık sayesinde olur. Benim inancım ve ilmim budur. Bir münzevi gibi yaşadığımı söyledin, beni bu yolda tutan şey işim. Öyleyse bu iş nasıl kötü olabiliyor? Ona eşit derecede hizmet ettiğimiz sürece Tanrı bana seçme hakkı vermez mi?”

Lionardo'nun gözleri Michelangelo'ya dikkatle baktı. Sonra kapıdan çıkıp merdivenlere yöneldi.

“Fra Angelico tarafından dekore edilmiş bir odaya gidiyordur umarım.” diye acı acı söylendi Michelangelo.

Azizler Yortusuna Lorenzo sayesinde katıldığını düşündü. Bu kez kilise doluydu. Savonarola yine ilahi kelimenin bütünlüğü ve ayinin gizemlerini açıklayarak sakın bir şekilde konuşmaya başladı. Yeni gelenler hayal kırıklığına uğramış görünüyordu. Ama keşiş yavaş yavaş ısındı ve hitabete geçti. Giderek artan ses tonu etkileyici belagatiyle cemaati kamçulamaya başladı.

Ruhbanlara saldırdı: “Dinleyin. ‘Oburluk göstermeyen haneye ne mutlu’, ama bir zaman gelecek bunun tersi söylenecek. ‘O eve yazıklar olsun.’ Üzerindeki kılıcın ucunu hissedeceksiniz. İztırabı sizi mahvedecek. Burası artık Floransa diye anılmayacak, hırsızların, ahlaksızlığın ve katliamın yuvası olacak.”

Tefecilere saldırdı. “Tamahınızdan dolayı suçlusunuz, adaleti ve işlevlerini yozlaştırdınız. Tefeciliğin günah olduğuna sizi kimse inandıramaz, öyle diyenleri tefeden kaçınan aptallar olarak görürsünüz.”

Floransanın ahlakına saldırdı: “Yeşaya’nın sözlerini yerine getirdiniz: ‘Sodom gibi günahlarınızı duyururlar, saklamazlar’ ve Jeremiah’ın “Fahişelerin alınına sahipsiniz.”

Devam etti: “Kehanette bulunmayacağıma yemin ettim, ama gecedен bir ses dedi ki ‘Seni budala, devam etmenin Tanrı’nın iradesi olduğunu anlamadın mı?’ Bu sebeple kehanette bulunmayı bırakamıyorum. Ve size söylüyorum, duyulmadık zamanların pek yakında olduğunu bilin.”

Kilisede derinleşen mırıltılar başladı. Kadınların pek çoğu ağlıyordu.

Michelangelo ayağa kalktı, koridora yöneldi, öfkeli ses onu kapıya kadar takip etti. San Marco Meydanı’nı geçti. Bahçeye girip kulübesine çekildi. Sıtmaya tutulmuş gibi titriyordu.

Kiliseye dönmemeye kararlıydı. Aç gözlülük ve şehvetle ilgili bu hikâyenin ne alakası vardı?

13

Contessina onu eski elyazmalarından çizim yaptığı kütüphanede buldu. Haftalardır uzaktaydı. Yüzü solmuştu. Michelangelo irkildi.

“Contessina, hasta mıydın? Otur şuraya.”

“Sana bir şey söylemem gerekiyor.” Koltuğa çöktü, elini ısıtmak istermişçesine soğuk şömineye uzattı. “Sözleşmeler imzalandı.”

“Sözleşmeler?”

“Evliliğim için... Piero Ridolfi. Saray dedikodularıyla duymanı istemedim.”

Düşüncesizce sordu, “Bu beni neden etkilesin? Herkes Medici kızlarının politik evlilikler gerçekleştirdiğini bilir. Maddolena Franceschetto Ciba, Papa’nın oğlu ile; Lucrezia Jacopo Salviati ile...”

“Seni neden etkileyeceğini bilmiyorum, Michelangelo, niye benden daha çok etkilesin.”

İlk kez doğrudan Contessina’nın gözüne baktı.

“Etkiliyor mu? Affedersin, Contessina. İncinmiştim.”

“Peki” diyerek gülümsedi. “Seni şimdiye kadar tanıdım.”

“Peki evlilik... ne zaman?”

“Yakın bir zamanda değil. Çok gencim. Seneye olmasını istedim.”

“Yine de her şey değişti.”

“Bizim için değişmedi. Hâlâ sarayda arkadaşız.”

Sessizlikten sonra, Michelangelo sordu, “Piero Ridolfi seni mutsuz etmeyecek mi? Seni seviyor mu?”

Contessina başı eğik baktı.

“Bu tarz konuları tartışmayız. Ne yapmam gerekiyorsa yapacağım. Ama hâlâ duygularım var.”

Kalktı ve Michelangelo’ya yaklaştı. Başını fırtınada kalmış sağır bir hayvan gibi sarkıttı. Sonunda başını kaldırabildiğinde, Contessina’nın gözlerindeki yaşları gördü.

Tereddütle ellerini uzattı. Contessina yavaşça ellerini Michelangelo'nun ellerinin üzerine koydu ta ki elleri birbirine kenetlenene kadar. Sonra arkasında hafif bir mimoza kokusu ve Michelangelo'nun boğazında bir düğüm bırakarak gitti.

Savonorola'nın çınlayan sesi kulaklarından çıkmıyordu; Lionardo'nun uyarısı gerçekleşti. Floransa'daki ahlaksızlığa karşı verdiği vaazında birden Medici'leri protesto etmeye başladı. Şehirdeki kötülükten dolayı Lorenzo'yu suçladı. Bu ailenin ve daha da ötesi Vatikan'daki Papa'nın düşeceği öngörüsüyle bitirdi.

Platon Akademisi acilen çalışma odasında toplandı. Michelangelo ilk iki vaazı ve Lionardo'nun uyarısını anlattı. Lorenzo zamanında Vatikan'a karşı büyük savaşlar vermiş olsa da, şimdilerde Papa VIII. İnnocent ile arasını iyi tutmak istiyordu. Çünkü Giovanni'nin tam bir kardinal olabilmesi ve Roma'da Medici'leri temsil edebilmesine sadece birkaç ay vardı. Papa, Savanorola'nın Floransa'ya getirilip, Medici Kilisesi'nde Lorenzo'nun bilgisi dâhilinde ve rızasıyla papalığa karşı vaazlarda bulunduğunu düşünebilirdi.

“Aynı zamanda bana da saldırıyor olması iyi bir şey” diye keşerle mırıldandı Lorenzo.

Poliziano, “Onu susturalım gitsin,” diye homurdandı. “Onun kehanetlerine bir son vermeliyiz. Dinimizin ya da işimizin bir parçası değiller. Pica bunu senin üstlenmen gerekiyor.”

İlk ihanet bahçeden geldi. Granacci, eğlence düşkünü Baccio'nun mütemadiyen ağzını açmadığını ve bazen de birkaç gün ortaya çıkmadığını bildirdi. İlerleyen zamanlarda Mediciler aleyhinde aşağılayıcı ifadeler kullanmaya başladı; sonrasında manastırdaki manevi hayatı ve Savonorola'nın erdemlerini övmeye başladı. Bir gün Dominikanları terk etti.

Savanorola'nın San Marco'daki vaazları Mart'ın sonunda büyük kalabalıkları çekmeye başladı. Paskalya Perhizi'nden sonraki Pazar vaazlarını katedrale taşıdı.

10.000 Floransalı yığılmış olmasına rağmen, bu büyük çerçevede küçük görünüyorlardı. Michelangelo'nun onu San Marco'da dinlediğinden beri, keşiş çok değişmişti. Katı orucu, San Marco hücrelerinde dizlerinin üzerine oturup günahları için kefaret yerine getirmesi onu kürsüye çıkmakta bile zorlanacak duruma getirmişti. İsa ile tam olarak özdeşleştirilmek istiyordu.

“Görüp duyabildiğiniz gibi, kendi dilimle konuşmuyorum. Tanrınıninkiyle konuşuyorum. Onun yeryüzündeki sesiyim.”

Cemaat ürperdi. Savanorola da, dinleyicileri kadar etkilenmişti. Michelangelo, Duomo'ya gelişini, Santa Croce'yi terk edip yeni elçiyi dinlemeye gelen babası ve ailesinin geri kalanıyla ayin sonunda görüşebilecek şekilde ayarlamıştı.

Kapının iç tarafında durup Donatello ve Luca della Robbia'nın ortadaki sunağın her iki yanından yükselen koro standına baktı: oynayan, şarkı söyleyen, dans eden,

gülen ve müzikal enstrümanlarla serenat yapan mermerden çocuk oymaları, yaşama aşkı ve genç bedenlerinin güzelliğiyle safı Yunan'dılar. Michelangelo'ya göre, Savanorola "Ademoğlu şeytandır" diye haykırırken, heykeller "İnsanlar iyidir" diye bağırmaktaydı.

"Kim haklı? Donatello ve Della Robbia mı? Yoksa Savanorola mı?"

Kilisenin kasveti Buonarroto ailesinin masasına çökmüştü. Lucrezia gözyaşları içerisindeydi.

"Şu habis adam. Benim güzel beyaz süt danamı mahvetti. Bundan böyle Lodovico Savanorola'nın vaazını dinlemek istiyorsan yemekten sonra dinlersin, önce değil."

Şehir dinsel bir çalkantı yaşıyor olsa da Michelangelo sakince çalışmaya devam etti. Savanorola'nın aksine, kendini Tanrı'nın onunla konuştuğuna inandıramıyordu, ama görse çalışmalarını onaylayacağını düşünüyordu. Savanorola'ya karşı kindar bir hayranlık hissetti. İdealist değil miydi? Fanatizmi için Rustici "Savanorola gibisin, gün ortasında çalışmanı bölemediğin için oruç tutuyorsun." dememiş miydi?

Michelangelo suçlama karşısında yüzünü ekşitti. Phidias ölüme tapan Mısır heykeltıraşlığını alıp Yunan insana dönüştürürken bile, mermerde devrim yapmaya kendini adanmış hissetmemişti. Eğer gerekiyorsa, kendisini bahçedeki atölyesine zar zor gidecek gücü kalana kadar oruç tutup dua edemez miydi?

Tanrı'nın çocuklarıyla konuşmasında ne sorun vardı ki? Buna hakkı olduğu, gücü olduğu açık değil miydi? Tan-

rıya inanıyordu. Eğer dünyayı ve insanı yaratabiliyorsa, peygamber yaratamaz mıydı?.. Ya da heykeltıraş?

Signoria, vaaz vermesi için Savanorola'yı Palazzo della Signoria'nın büyük salonuna davet etmişti. Lorenzo, Platon dörtlüsü ve şehirdeki tüm önemli Medici hiyerarşisi bunun sebebini biliyordu. Michelangelo kendisine Contessina ve Giovanni arasında yer bulmuştu. Savanorola'nın arkasında durduğu ahşap kürsü önünde sıralanmış şehir hükümetinin olduğu platformla karşı karşıyaydı.

Savanorola, Lorenzo'ya ilk kez tiran olarak hitap ettiğinde, Michelangelo, Lorenzo'nun dudaklarının hafif bir gülümseme ile kalktığını gördü. Büyük salondaki saf beyaz pilaster panellerini ve fresklerin ne kadar görkemli olduklarını düşünmekte olduğu için vaazı bölük pörçük dinliyordu.

Lorenzo'nun gülümsemesi Savanorola saldırıya geçtiği an silindi: Şehrin bütün güzelliği ya da kötülüğü başındakinden kaynaklanır. Bu nedenle sorumluluğu çok büyüktür. Eğer doğru yolu seçerse bütün şehir kurtuluşa erer. Tiranlar gururlu oldukları için iflah olmazlar. Bütün işi kötü bakanlara verir. Ne fakire kulak verirler ne de zengini suçlarlar. Seçmenleri doğru yoldan saptırırlar ve insanların yükünü artırırılar. Savonarola Lorenzo'yı Floransa Drahoma Fonuna el koymakla suçladığı için dikkatle dinlemeye başladı. Michelangelo fakir ailelerin kızlarının evliliğini garanti altına almak için şehir hazine-sine ödedikleri paralar olmadan hiçbir Toskana kızı evlenmeyi umut edemezdi; Lorenzo bu paraları günahkâr el yazmaları ve şeytani sanat eserleri almak; Floransa hal-

kını şeytana tapanlar gibi tasvir eden içki âlemleri sergilemek için kullanıyordu.

Lorenzo'nun esmer cildi yeşile döndü.

Savonarola daha bitirmemişti: Kokuşmuş bir tiran olan Lorenzo ve onun arkasında duran ikiyüzlü Signoria gitmeliydi. Hâkimler, memurlar gitmeliydi. Bütünüyle yeni kanunlarla yönetilen yeni bir hükümet ve Floransa'yı Tanrı'nın şehrine dönüştürecek yeni yasalar hazırlanmalıydı.

Floransa'yı kim yönetecekti? Kanunlarını düzeltip kim uygulamaya koyacaktı?

Savonarola.

Tanrı bunu emretmişti.

14

Michelangelo çalışma odasına geldiğinde Fra Mariano'yu orada oturur bulmuştu. San Gallo'nun insancıl vaizi cemaatini Savonarola'ya kaptırıyordu. Michelangelo alçak masaya her zamanki sandalyesini çekti. Tabağına bir elma koyup geriye yaslandı.

“Savonarola'nın kişisel itiraflarını yalanlamaya kalkışmayacağız.” diyordu Lorenzo. Drahoma Fonu'nun bütün Floransalıların görüşüne açık olduğu gibi konular. Ne var ki akıbetimize ilişkin öngörülerini Floransa'da artan bir histeriye yol açıyor. Fra Mariano, Savonarola'ya cevap verebilecek tek kişinin sen olduğunu düşünüyorum. Ameller I:7 üzerine bir vaaz vermeni önerebilir miyim?

Baba'nın kendi otoritesiyle belirlediği zamanları ve mevsimleri siz bilemezsiniz.”

Fra Mariano'nun yüzü aydınlandı.

“Vahiy tarihlerini gözden geçirebilirim. Tanrı'nın kullanırla konuşma yollarını ve Savonarola'nın tek eksiğinin bir cadı kazanı olduğunu göstermek...”

“Kibarca,” dedi Lorenzo. “Vaazın sakın ve çürütülemez olmalı, aynı zamanda mantıklı ki böylelikle insanlarımız vahiy ile büyücülüğün arasındaki farkı görebilsinler.”

Tartışma, Fra Mariano'nun kullanması gereken dini ve edebî eserlere odaklandı. Michelangelo bir parça meyve yiyip fark edilmeden çıktı.

Bunu bir ayrılık, huzur ve aralıksız çalışma izledi. Dünyayla bütün ilişkisini kesti, az uyuyor, az yiyor, mermer bloğun birbirine geçmiş yirmi parçasıyla uğraşıyordu.

Saray, inananların Kutsal Perşembe günü San Gallo'ya gidip Fra Savonarola'yı yok edişini dinlemesi gerektiği söylentisini yaydı. Michelangelo kiliseye girdiğinde Toskana'nın her bir önemli ailesinin orada hazır bulunduğunu gördü: asilzadeler, arazi sahipleri, tüccarlar, âlimler, Avrupa ve İngiltere'den seyyahlar, Signoria, Floransa'nın dört bir köşesinden hâkimler ve konsey üyeleri.

Fra Mariano kürsüye çıktı... Kültürlü ve bilgece sesiyle Cosimo de' Medici'den alıntılar yaparak: “Devlet, postane müdürleri tarafından yönetilmezler.” Hafif bir gülümsemeye neden oldu. Sonra eğitilmiş bir şekilde Kilise ile devletin ayrılması gerekliliğinden bahsetti, ayırttırıl-

mamalarının geçmişte olduğu gibi bu gün de insan özgürlüğü için doğuracağı tehlikelerden bahsetti.

İyi bir başlangıçtı. Lorenzo sırasında rahat bir şekilde oturuyordu. Cemaat artan bir memnuniyet içerisinde dikkatle dinliyordu. Mariano mantıkla ilerliyor ve Kilsenin insanların manevi yaşamlarındaki gerçek rolünü ve pozisyonunu göstermek için Scripture'den alıntılar yapıyordu. Sonra birden işler bozuldu. Fra Mariano'nun yüzü kıpkırmızı kesildi/kızardı. Kollarını, Savonarola'nın yaptığı gibi sert bir hareketle gökyüzüne kaldırdı. İlk defa Girolama Savonarola'nın ardından bahsederken sesi değişti. Adını hastalıklı/ bir şeyden bahsedercesine söylüyordu. Dikkatle hazırlanmış argümanlarını bir kenara attı ve keşişe "rezalet ve düzensizlik yayan" gibi bir seri fena sıfat sıraladı.

Michelangelo'nun aklına sadece bir açıklama geliyordu: Fra Mariano Savonarola'ya karşı olan kıskançlığının muhakeme gücünü yenmesine izin vermişti. Lorenzo ailesini etrafında toplayıp koridordan çıkarken bile kürsüden bağırmağa devam ediyordu.

Michelangelo ilk defa böylesine kasvete bürünmüş görüyordu. Lorenzo bir gut atağı geçirdi, koridorlardan aksayarak gezinebiliyordu. Açıkça sarsılan Poliziana bir çocuk gibi Lorenzo'ya yapışmıştı. İnce zekâsı ve hikmeti 'yok olmuştu. Ficino ve Landino ömürlük çalışmaları hakkında endişelenmekteydiler. Çünkü Savonarola Floransa'da, onaylanmış Hristiyanlık yorumları dışındaki bütün kitapların yakılacağını duyurmuştu. Pica en çok hasar gören kişiydi; sadece keşişi Floransa'ya getirmeyi önermekle kalmamıştı, hâlâ Savonarola'nın programına

sempati besliyordu ve bunu Lorenzo'dan saklamayacak kadar dürüsttü.

Lorenzo, Santa Spirito'nun baş Rahibi Bichi Ellini'den kendilerine çalışma odasında katılmasını isteyip başka bir cephe taarruzu için toplantı yaptı. Michelangelo, Pazar yemeklerinden başrahibi tanıyordu, bazı akşamlar Genç St. John gibi fresklerin çizimini yapmak için onunla kiliseye dönerdi. Rahip ellilerinde enerjik bir adamdı ve sokakta da gözlük takan tek kişi olarak Floransa'da ünlüydü.

“Aceleyle yanından geçen insanların yüzleri, bir kitabın sayfaları gibidir. Bu merceklerin ardından onların ifadelerini ve karakterlerini incelerim.” diye Michelangelo'ya açıklamada bulunmuştu.

Şimdi başrahip çalışma odasında alçak masanın önünde oturmaktaydı.

Lorenzo ona, ‘Floransalılara biraz farkındalık saçacak’ Agustinyalıların en zeki vaizini Roma’dan getirtip getiremeyeceğini sordu.

“Sanırım kimi aradığınızı biliyorum. Hemen yazacağım” Floransa, Augustinyan vaizinin Savonarola'nın vaazlarının uç noktada ve tehlikeli olduğunu mantıksal bir şekilde gözler önüne serdiğini kısa zamanda duydu. Santa Spirito'ya gelmiş onun sözlerini kibarca dinlemiş ve aldırmadan geri dönmüştü.

Michelangelo bir kez daha kendini kulübesine kapatmayı denedi. Ancak duvarlar her günkü kötü haberlerin sızmasını engelleyemeyecek kadar inceydi. Pico,

Lorenzo'yu Savonarola'nın peşine casus takmaktan vazgeçirmeye çalışıyordu. Çünkü Savonarola, Lorenzo'nun bulacağını umduğu gibi "tensel günahlar"a kalkışmayacak kadar adanmıştı. Savonarola'nın casusluk sistemi Lorenzo'nun casuslarını bulup teşhir etti. Fra Mariano, Lorenzo'yu terk etmişti ve af için Savonarola'nın önünde diz çökmüştü. Platon Akademisi'nin son derslerine sadece bir avuç öğrenci katıldı. Floransa'lı matbaacılar keşişin onaylamadığı hiçbir şeyi basmıyorlardı. Sandro Botticelli nü kadın tablolarının müstehcen, şehvetli ve ahlaksız olduğunu duyurdu.

Michelangelo, hâlâ Savonarola'nın reform mücadelesini destekliyor, ama Medici'lere ve sanata karşı saldırılarını desteklemiyordu. Bu ikilemi açıklamaya çalıştığında Bertoldo huysuzlanmaya başladı, sonrasında çalışmasını gösterdiğinde ise kendisinin Sentorların Savaşı'nı tamamen yanlış anladığını söyledi.

"Çok yalın. Benim çalışmamdan ya da Pisa'dakinden hiçbir şey öğrenmemişsin. Bütün zenginliğinin dışına çıkmışsin. Savonarola'nın etkisiyle sanırım, atların, uçuşan kıyafetlerin, silahların olmalı, yoksa başka ne kalır?

"İnsanlar," diye mırıldandı Michelangelo.

"Mermerin çok yoksul. Bana kalırsa bu bloğu yanlış giden bir alıştırma olarak bir kenara at ve Granacci'den yenisini bulmasını iste."

Bertoldo bahçenin arka tarafına günlerce uğramadı. Michelangelo'nun başka bir misafiri vardı. Pelerini, kumkum ve çökmüş yanaklarıyla Lianordo.

“Atölyeme hoş geldin, Lionardo.”

Lianordo “Savaş”a baktı.

“Heykelin için geldim. Onu Tanrı’ya sunmanı istiyoruz.”
“Nasıl yapacağım bunu?”

“Yok ederek. Botticelli’nin getirdiği çizimler ve cemaatin gönüllü olduğu diğer sanat edepsizliğiyle birlikte. Bu, Savonarola’nın Floransa’yı arıtmasındaki ilk ateş olmalı.”

Çalışmasını yok etmesi için yapılan ikinci davetti.

“Sence benim heykelim müstehcen mi?”

“Kutsal şeylere saygısız. Onu San Marco’ya getir ve kendi ellerinle ateşe ver.”

Lianordo’nun sesindeki yoğun duygusal öfke hâlinde bile kardeşinin kollarında hiç et kalmadığını fark etmişti; arka kapıdan çıkartıp sokağa bıraktı.

Figürlerini parlatmak için birkaç hafta ayırmıştı. Bunun yerine Granacci’den bloğu saraya taşıması için yardım istedi. Granacci’nin ödünç aldığı el arabasını Bugiardini San Marco Meydanı ve Via Larga boyunca taşıdı.

Bugiardini ve Granacci’nin yardımıyla bloğu Lorenzo’nun çalışma odasına yerleştirdiler. Lorenzo parçayı Fra Mariano’nun vaazından beri yaklaşık bir aydır görmemişti. Bir baston yardımıyla aksayarak odaya girdi. Benzi sararmış ve gözleri cansızdı. Girer girmez şaşkınlıktan durakaldı. “Ah!” sandalyesine çöktü ve gözlerinin üzerine kenetlendiği heykeli uzun uzun, parça parça, herbir figüre tek tek bakarak inceledi.

Yüzüne renk gelmişti. Uzuvarları canlanmış gibi görünüyordu. Michelangelo da arkasında durmuş çalışmasını inceliyordu.

Sonunda Lorenzo başını kaldırıp ona baktı. Gözleri ışıldıyordu.

“Parlatmamakta haklıymışsın. Keski darbeleri anatomisini ortaya çıkarıyor.”

“O zaman mermeri onaylıyorsunuz Ekselansları?”
 “Onaylanacak neyi var? Her bir insanı, her bir taşı ezilmiş kemiği, köşede hiç atamayacağı taşların üzerine kapanmış, saç ve kafası sıkıştırılmış yaralı gencin parmaklarına kadar hissedebiliyorum. Şimdiye kadar gördüğüm hiçbir mermere benzemiyor.”

“Teklif geldi bile.”

“Bir müşteri mi? Birisi satın almak mı istiyor?”

“Tam olarak öyle değil. Bir katkı olarak istiyorlar. Savonarola, kardeşim Lionardo aracılığıyla, şenlik ateşinde Tanrı’ya sunulmasını istedi.”

Lorenzo cevap vermeden önce belli belirsiz bir sessizlik oldu, “Cevap verdin mi?”

“Vermek için serbest olmadığımı, parçanın Lorenzo de Medici’ye ait olduğunu söyledim.”

“Eser senin.”

“Savonarola’ya yakması için vermekte bile mi?”

“Eğer isteğin buysa.”

“Ama, sanıyorum ki Ekselansları, ben bu parçayı zaten Tanrı’ya sundum. Tanrı, insanı kendi güzelliğinde, gücünde ve iyiliğinde yaratmadı mı? Savonarola insanoğlunun alçak olduğunu söylüyor. Tanrı bizi nefretle yaratmış olabilir mi?”

Lorenzo birden ayağa kalktı, belli belirsiz bir aksaklıkla odada dolaştı. Bir uşak gelip iki kişilik küçük bir masa kurdu.

“Otur ve ben konuşurken yemeğini ye. Ben de yiyeceğim. Sen gelene kadar iştahım yoktu.” Bir parça ekmeğe uzandı. “Michelangelo, imha güçleri yaratıcılığın ense-sinde geziyor. Her çağın açan en güzel çiçeği olan sanat parçalanıyor, yıkılıyor ve yanıyor. Bir gün Floransa’da gördüğün gibi bir zamanlar arkadaş ve komşu olanlar tarafından. Savonarola sadece din-dışı çalışmaların ve ‘şehvetli’ nüelerin peşinde değil; ona uymayan bütün tabloları ve heykelleri yok etmek istiyor.

Maccio’nun, Filippo Lippi’nin, Benazzo Gazzolis’in burada, sarayın şapelinde bulunan freskleri, Ghirlandaioları, bütün Yunan ve Roma heykelleriyle, Floransa’nın pek çok eserini. San Marco hücrelerindeki Fra Angelica meleklerinden çok azı kalacak. Yolunu bulur da güçlenirse, Floransa, Spartalılar tarafından kirletilen Atina gibi kirletilecek. Floransa’lılar vefasız insanlardır; eğer Savonarola’yı sonuna kadar takip ederlerse, büyük-büyük-babamın vaftizhane kapıları için koyduğu ödülün bu yana her şey silinecek. Floransa karanlığa gömülecek.”

Lorenzo’nun duygu yoğunluğu ile sarsılan Michelangelo: “Savonarola’nın sadece Floransa’daki kötülükler üzerine

reform yapacağını düşünmekte ne kadar haksızmışım. İyi olan her şeyi mahvedecek. Bir heykeltıraş olarak iki eli de kesilmiş köleye dönüşeceğim.”

“Kimse bir diğerrinin özgürlüğünün kaybını isteyemez.” diye cevapladı Lorenzo. Sofra tabağını bir kenara iterek. “Benimle yürüyüşe gelmeni istiyorum. Sana göstermem gereken bir şey var.”

Sarayın arka kapısından çıktılar, Medicilerin aile kilisesi olan San Lorenzo’nun önündeki kapalı bölmeyi geçtiler. İçerde Lorenzo’nun büyük babası, Cosimo gömülüydü. Donatello tarafından tasarlanan ve Bertoldo’nun yaptığı bronz kürsünün yanındaydı; Brunelleschi’nin tasarladığı Eski Kutsal Oda’da Cosimo’nun ailesinin, Giovanni di Bicci ile eşinin bulunduğu bir lahit bulunuyordu, Lorenzo’nun babası Gutlu Piero’nun bulunduğu ve Ver-rarchio tarafından yapılmış olan kırmızı somaki lahiti vardı. Ama kilisenin ana yüzü açıkça tamamlanmamış toprak renkli tuğlalı, pürüzlü ve engebeliydi.

“Michelangelo bu ailem için tamamlamam gereken son büyük saat eseri, nişlerinde yirmi figürün bulunduğu mermer bir duvar yüzü.”

“Yirmi heykel! Duomo’dakiler kadar çok!”

“Ama senin için o kadar fazla değil. Savaş’ında görülen figürlerin tam ölçeklisi. Bütün İtalya’yı sevindirecek bir şey yaratmalıyız.” Michelangelo, diyaframındaki batma hissinin sevinçten mi şaşkınlıktan mı olduğunu bilemedi. Aceleyle cevap verdi, “Yapacağım Lorenzo, söz veriyorum. Ama zamana ihtiyacım var. Hâlâ öğrenmem gereken şeyler var... İlk ayaklı figürümü yapmadım bile.”

Dairesine uğradığında Bertoldo'yu battaniyeye sarınmış buldu, L'nin kendi yarısındaki yanan mangalın önündeydi. Gözleri kızarmış, yüzü solgundu. Michelangelo hemen yanına gitti.

“İyi misin Bertoldo?”

“Hayır, iyi değilim! Bir aptalım, zamanı geçmiş kör, komik, yaşlı bir adamım.”

“Kim seni bu sert sonuca götürdü?” diye onu neşelendirmeye çalışarak yumuşak bir sesle sordu.

“Lorenzo'nun odasındaki çalışmana bakıyorum ve onun hakkında söylediğim şeyleri hatırlıyorum. Yanılmışım, çok yanılmışım. Onu bronz bir parçaya çevirmeye çalışıyordum; bu çalışmamı mahvedebilirdi. Beni bağışlamalısın.”

“Bırak da seni yatağına yatırayım.”

Bertoldo'yu kuş tüyü yorganın altına yatırdı. Sonra mutfığa inip hafifkızda ısıtılmış bir bardak şarap istedi. Gümüş kupayı Bertoldo'nun dudaklarına götürdü.

“Eğer “Savaş” iyiye, sen bana nasıl yapılacağını öğrettiğin içindir. Onu bir bronz gibi yapmadıysam, bu sen bana katı mermerle akıcı metal arasındaki farkı öğrettiğin için oldu. Memnun ol. Yarın yeni bir parçaya başlayacağız ve sen bana daha fazlasını öğreteceksin.”

“Evet, yarın” diye iç geçirdi. Bertoldo gözlerini kapadı, sonra kısa bir süreliğine açıp sordu, “Emin misin Michelangelo, yarın olacak mı?” ve yine uykuya daldı.

Birkaç dakika sonra nefes alış veriş i de ğ işt i. Ağ ır ve güç-
lük le nefes alıp veriyordu. Michelangelo Ser Piero'yu
uyandırdı o da Lorenzo'nun doktorunu getirmesi için bir
uş ak gönderdi.

Michelangelo bütün geceyi Bertoldo'yu tutarak geçirdi.
Böylece daha kolay nefes alıp verebiliyordu. Doktor ak-
lı na yapılabilecek bir şey gelmediğini itiraf etti. Günün
ilk ış ıklarıyla Bertoldo gözünü açtı. Michelangelo'ya,
doktora ve Ser Piero'ya baktı. Durumunun ciddiyetini
anlamış tı, fısıltıyla:

“... beni Poggio'ya götürün... çok güzeldir.

Bir uş ak gelip, arabanın hazır olduğunu söylediğinde,
Michelangelo battaniyelerle birlikte Bertoldo'yu kaldır-
dı. Medici villalarının en sakinlerinden ve bir zamanlar
kuzenleri Ruccelai'lere ait olan Pistaia'ya giderken kuca-
ğından indirmed i. Giulano da Sangalla tarafından yapı-
lan muhteş em açık galerileriyle yeni bir biçim kazanmış-
tı. Yolculukları boyunca yağmur arabayı dövdü. Ama
Bertoldo, Ombrone Nehri'ne bakan en sevdiği odasın-
daki yüksek yatağı na yatırıld ığı an güneş açtı. Ve yeş il
Toskana manzarasını aydınlattı. Lorenzo eski arkadaş ını
rahatlatmak için Maestro Stefano da Prato'yu getirdi.
Birkaç ilaç daha deneyecekti.

Bertoldo, ikinci günün ikindi vakti öldü. Rahibin ona
kutsal yağ ı sürmesinden sonra hafif bir gülümsemeyle
son sözlerini söyledi. Bir heykeltıraş tan ziyade nüktedan
biri gibi ayrılmak istiyormuş çasına.

“Michelangelo... sen benim varisimsin... Tıpkı benim
Donatello'nun varisi olduğum gibi.”

“Evet, Bertoldo. Bundan gurur duyuyorum.”

“Mirasımı senin almanı istiyorum.”

“Nasıl dersen.”

“Seni... zengin... ünlü yapacak. Yemek kitabım.”

“Her zaman değerli hazinem olacak.”

Bertoldo gizli bir şakayı paylaşmışçasına gülümsedi. Gözlerini son kez kapandı. Michelangelo sessizce veda etti ve uzaklaştı. Ustasını kaybetmişti ve yenisi asla olmayacaktı.

15

Bahçenin çözülmesi şimdi tamamlanmıştı. Bütün işler durduruldu. Granacci neredeyse tamamlamış olduğu sokak festivali tablosunu bıraktı. Bütün vaktini model ve mermer bloklar, Meryem Ana lahtine ufak komisyonlar bulmak için harcıyordu.

Michelangelo bir akşamüstü arkadaşını köşeye çekti.

“Bir faydası yok, Granacci. Okul bitti.”

“Böyle söyleme. Sadece yeni bir usta bulmamız lazım. Lorenzo geçen akşam bir usta aramak için Siena’ya gidebileceğimi söyledi...”

Sansavina ve Rustici stüdyoya girdi.

“Michelangelo haklı,” dedi Sansavino.” Portekiz Kralı’nın davetini kabul edeceğim ve oraya gideceğiz.”

“Öğrenci olarak öğrenebileceğimiz her şeyi öğrendik bence.” dedi Rustici.

“Hiç taş kesmeye niyetli olmadım. Benim yaratılışım çok daha yumuşak, yağ ve boyayı karıştırmak için yaratılmışım. Ghirlandaio’ya beni geri alıp almayacağını soracağım.” dedi Buigardini. Granacci Michelangelo’ya baktı,

“Ben de ayrılıyorum deme!

“Ben mi? Nereye gideyim?”

Grup dağıldı. Michelangelo ve Granacci ölümünü bildirmek üzere Bertoldo’nun ailesine gitti. Lucrezzia, yemek kitabından dolayı çok heyecanlanmıştı, birçok tarifi sesli okudu. Lodovico ise hiç ilgi göstermedi.

“Michelangelo, yeni heykelin bitti mi?”

“Sayılır.”

“*Il Magnifico*, onu gördü mü?”

“Evet ona götürdüm.” “Hoşlandı mı?”

“Evet.”

“Hepsi bu mu? Sadece evet mi? Beğeni, onay göstermedi mi?”

“Evet baba gösterdi.”

“Ö zaman nerde paralar?”

“Ne parası?”

“Elli florin.”

“Neden bahsettiğini bilmiyorum...”

“Haydi oradan. Merdivendeki Meryem’i bitirdiğinde elli florin vermişti. Ver bakalım keseyi.”

“Kese filan yok.”

“Yok mu? Bütün sene çalıştın, hiç para almadın mı?”

“Hiçbir şey alma hakkım yok Baba. Sahip olduğumdan başka şey almıyorum.”

“*Il Magnifico* diğeri için ödeme yaptı, bunun için yapmadı, ha? Lodovico empati kuruyordu. “Bunu beğenmemiş olduğu için olmalı.”

“Hâlâ hasta olduğu ve endişelenecek bir çok şeyi olduğu için de olabilir...”

“O zaman hâlâ ödeme yapma ihtimali var?”

“Hiçbir fikrim yok.”

“Ona hatırlatmalısın.”

Michelangelo umutsuzca başını salladı; yavaşça soğuk, ıslak sokağa çıktı.

Fikirleri olmayan sanatçılar dilencidir; saatlerini dilencilikle boş bir şekilde geçirirler. Yedi yıl önce Urbino’nun okuluna girdiğinden beri ilk defa çizim yapmak istemiyordu. Zihninden ‘mermer’ fikrini uzaklaştırdı. Çalışırken ona hiçbir güçlük çıkarmayan burnu şimdi acı veriyordu; bir tarafı tamamen kapanarak nefes almasını güçleştirmekteydi. Tekrar çirkinliğini düşünmeye başladı.

Bahçe boştu. Lorenzo kütüphanedeki çalışmalara ara vermiş, taş ustaları ayrılmış ve onlarla birlikte çalışmasının doğal atmosferini oluşturan ritmik kesim sesleri de sona ermişti. Havada bir geçiş hissi vardı. Platon grubu ders vermek için Floransa'ya nadiren geliyordu. Artık çalışma odası akşamları yoktu. Lorenzo saraydan ve işlerinden altı ay çekilerek villasında tam bir tedaviye başladı. Orada sadece gutu yenmekle kalmayacak, Savanorola'yla ilgili yeni planlar yapacaktı. Bu ölümüne bir savaş diyordu, bunun için tüm canlılığına kavuşmalıydı.

Para, güç, yerel hükümetin kontrolü, diğer şehir devletleriyle ve devletlerle yapılan anlaşmalar, komşu ülkelerle sıkı arkadaşlığı gibi bütün silahları elinde bulunduruyor olsa da bir aziz hayatı yaşayan, adanmış, dürüst, zeki, öğretmen olarak pelerinininden başka bir şeyi olmayan Savanorola, Toskana ruhban sınıfındaki ciddi reformları etkilemekle kalmayıp, zengin Floransalıları sürüler hâlinde yanına çeken bir yönetici olmuştu. Bedeni hoş tutmaktan vazgeçtiklerini belirten bu insanlar Savanorola'nın üstünlüğünü açıkça göstermekteydi.

Planının bir parçası olsa da işleri yoluna koymakta olan Lorenzo, yaşlı bir adam olan Papa VIII. İnnocent sözünü yerine getirmeden ölür korkusuyla, Giovanni'yi kardinal seçtirmek için anlaşmalar yaptı. Yeni Papa daha öncekilerde olduğu gibi Medicilere düşman olabilir ve 16 yaşında bir çocuğun kiliseyi yönetmesine karşı çıkabilirdi. Lorenzo bunun aynı zamanda Floransa insanları için stratejik bir başarı olduğunu biliyordu.

Lorenzo'nun gidiş hazırlıkları ve önemli işlerle, hükümet işlerini Piero'ya devretmesi Michelangelo'yu rahatsız

ediyordu. Piero yönetime geçerse, buradaki hayatı neye d n   rd ? Piero saraydan ayrılmasını emredebilirdi. Böyle bir durumda heykeltıra lık bahçesi de kapandığına göre hangi konumda olurdu? Kimse ‘Savaş’ın bitiş para-sından söz etmiyordu, bu yüzden eve giremedi. Artık    florin de bırakılmıyordu. Paraya ihtiya ı yoktu, ama bir-den kesilmesi sinirini bozmu tu. Bunu kim emretmi ti? Lorenzo mu? Belki de Ser Piero da Bibbiena artık bahçe de kapatıldığı için bunun gerekli olmadığını düşünüyordu. Ya da Piero?

Kararlılıkla cesaret toplayıp Contessina’ya döndü. Onun arkada lığını arıyor, saatlerce onunla konuşuyordu. İla-hi Komedya’yı aldı ve en sevdiği bölümleri ona okudu. İnferno’nun XI. kantosunu okuduğu gibi:

“Sanat elinden geldiğince doğayı takip eder

Tıpkı  ğrencinin ustasını takip ettiğ  gibi

Endüstri ya da sanat, doğrusunu söylemek gerekirse

Torundan Tanrı’ya, bu iki kaynaktan

-Eğer hatırlarsan bu, Yaratılış kitabındandır-

İnsanlık gıdasını almalıdır.”

Platoncular onu, insanın edebî düşüncesinin en azami ifadesi olan sone yazmaya zorladılar. Ve sanata yönelik bir i ğg r  geliştirebilmesi için kendi   irlerinden okudular. Kendisini resim, modelleme ve oymacılıkta tam anlamıyla anlatabilirken yardımcı bir sese ihtiya ı olmuyordu. Şimdi yalnızlığında ve kafa karı ıklığında ilk aksak dizelerini yazdı... Contessina’ya.

“Büyüleyici bir yüz tarafından cennete taşınıyorum
Yeryüzündeki hiçbir şey bana böylesi zevk vermiyor”

Ve sonunda:

“Bir ruh, kimsenin görmediği ama benim
Benim ruhum görür”

Tumturaklı ve ergence bulduğu bu parçaları yırttı. Patikalarında yürümek ve kulübeyi ziyaret etmek için terk edilmiş bahçeye geri döndü. Piero buradaki bütün minyatürlerin, fildişlerinin, resim folyolarının saraya taşınmasını emretmişti. Çalışmak için can atıyordu ama o kadar büyük bir anlamsızlığın içindeydi ki ne çalışacağını bilemiyordu. Kulübede otururken sadece yabancı çiçeklerin içindeki böcek seslerini duyuyordu. Burada, dünyada bir başına olduğu duygusu ve üzüntüsüyle dolup taşıtı.

Sonunda Lorenzo onu çağırdı.

“Bizimle Fiesole’ye gelmek ister misin? Geceyi villada geçireceğiz. Sabahında Giovanni, Badia Fiesonana’da kardinal olacak. Töreni izlemek senin için iyi olabilir. Daha sonra, Roma’da, Giovanni senin de orada bulunduğunu hatırlayacak.”

İçinde Contessina, genç Giuliana ve bir hemşirenin de bulunduğu bir arabayla Fiesole’ye yola çıktılar. Contessina, San Domenica’da inmek istedi. Bir kadın olarak görev getirme törenine katılmasına izin verilmeyeceği için Badia’yı burada izlemek istiyordu.

Fiesole ve Cave Maiano’ya yürüyüşleri sırasında uğradığı kiliseyi hemen tanıdı Michelangelo. Romanesk tarzda

yapılmış alt cephesi 1050 yılına uzanıyordu, ama Michelangelo için asıl güzelliği iç tarafındaydı. Taş işçiliğinin her bir küçük detayı duvarlar, sütunlar, sunaklar, Fiesole ve Settignano'nun, Topolinolar da dahil olmak üzere mükemmel sanat eserleri Brunelleschi tarzında yeniden biçimlendirilmişti. Bu mükemmelliğe gösterdiği tepki karşısında Contessina hafifçe güldü:

“Sen bir kâfirsin, Michelangelo; kilisenin önemini sanat eserleriyle değerlendiriyorsun.”

“Öyle değil mi?”

Sabah olmadan iki saat önce uyandı, giyindi, Badia tepesinden inen tören alayına katıldı. Giovanni geceyi burada dua etmekle geçirmişti. Lorenzo'nun sedyeyle taşındığını görünce kalbi sızladı.

Küçük kilise yüzerce mumla ısıtılmıştı. Duvarları, Giovanni'nin Medici atalarının sembollerıyla doluydu. Michelangelo açık kapının yanında durdu, güneşin Mugnone Vadisi'nde yükselişini seyretti. Şafağın ilk ışıklarıyla Pica della Mirandola hafif bir baş selamıyla önünden geçti. Floransa noteri onu takip ediyordu. Katolik kilise seromonisi yapıldı, manastır başkanı Giovanni'nin rütbesinin nişanını, uzun püsküllü geniş kenarlı şapkasıyla pelerinini kutsadı. Papalık Resmi Yazısı okundu ve ataması yapıldı. Sonrasında kilisenin semavi kuruluşunu simgeleyen safir yüzük Rahip Bosso tarafından Giovanni'nin parmağına takıldı. Michelangelo, Badia'dan çıktı ve Floransa'ya giden yolda yürümeye başladı. İlkbaharın ilk ışığında, şehrin kırmızı çatıları ayaklarının altında birbirinin içine geçmiş sıkı bir görüntü oluşturuyordu.

Punto di Mugnane'de, Floransa'nın önde gelen vatandaşlarının oluşturduğu rengârenk giyinmiş bir heyetle karşılaştı. Bunların bazılarını, Lorenzo'nun yemeklerinden tanıyordu. Bu grup sıradan halk güruhu tarafından takip ediliyordu ki bu Lorenzo'nun sorunlarının artık sona erdiğinin habercisi olabilirdi. Peşinden bazılarının Savanorola'ya bağlılık yemini ettiklerini bildiği ruhban sınıfının büyük bölümü vardı. Şarkılar söyleyip, yeni Kardinal Giovanni de Medici için kutsanma istiyorlardı.

O gece sarayda müzik, dans, şarkılar ve tantana vardı. Yine o gece bütün Floransa yedirildi, Medicilerin sağladığı müsrif eğlence ve şaraba doydu.

İki gün sonra, Michelangelo kardinale ve kuzeni Giulio'ya veda etmek üzere kabul odasında bulunuyordu Giovanni, Michelangelo'yu kutsadı ve Roma'ya gelecek olursa kendisini de ziyaret etmesini istedi.

Bütün neşe kardinale birlikte sarayı terk etti. Lorenzo Coreggi'ye gideceğini duyurdu. Yokluğunda oğlu Piero görevde olacaktı.

16

Lorenzo saraydan gideli iki hafta olmuştu. Koridordan gelen sesleri duyduğunda, Michelangelo odada yalnız başına oturuyordu. Duomo'nun tepesindeki fenere düşen yıldırım onu Medici Sarayı'nın olduğu tarafa yıktı. Bütün şehir parçalanmış fenere bakmak için sokaklara döküldü; sonra yas tutuyormuşçasına saraya yöneldi. Ertesi gün Savonarola, Floransa için düşman istilasıyla yıkılma, deprem, yangın ve sel gibi felaketlerle ilgili ke-

hanetlerini içeren bir vaaz verme fırsatı buldu. Michelangelo, tırnaklarını Granacci'nin koluna batırmış, yoğun kalabalığın içinde onu dinliyordu.

O gece Lorenzo'nun sekreterinin getirdiği bir dedikodu kulağına çalındı: Lorenzo iyileşmek yerine, kötüleşiyordu. Yeni bir doktor Pavialı Lazzaro getirilmiş, o da Lorenzo'ya toz hâline getirilmiş pırlanta ve inci karışımını tatbik etmişti. Şimdiye kadar yanılmaz olan bu ilaç da başarısızlığa uğramıştı. Lorenzo; Pica ve Poliziano'yu acılarını azaltmak için en sevdiği yazarları okusun diye yanına çağırıyordu.

Michelangelo gecenin geri kalanını kaygının ıstırapıyla geçirdi. Piero yanına Contessina ve Giulana'yı da alarak Coreggi'ye yola çıktı. Sabah olunca bodruma koşturup bir at hazırladı. Lorenzo'nun güzel villasına kadar dört mil at üzerinde gitti. Yüksek bir kulesi, güvercinliği ve vadiye kadar inen yamaçta sebze bahçeleri vardı.

Yapının en uzak köşesine gidip, duvardan içeri atladı ve bahçeye vardı. Mutfaktan bir inilti geliyordu. Geniş merdiveni biri tarafından duyulmak korkusuyla sessizce tırmandı. Merdivenin başına geldiğinde sola döndü, Lorenzo'nun yatak odasına girmeden önce tereddütlü bir an yaşadı. Sonra ağır bir kapı tokmağını yavaşça çevirdi.

Yatak odası yüksek tavanlıydı. Kapının her iki tarafındaki duvarları kaplayan ağır kumaşlar vardı. Şimdi içinde koca bir ağaç kütüğü yanan şöminenin ısısı daha iyi muhafaza ediliyordu böylece. Odanın bir ucunda Lorenzo yüksek yatağının içinde, pek çok yastığa dayanmış bir şekilde duruyordu. Dr. Pier Leoni kolunun ön kısmın-

dan kan alıyordu. Ayak ucunda yüzünden yağmur gibi yaşlar inen Poliziano oturuyordu ve Pico da kitabı Varlık ve İnsan'dan okuyordu. Lorenzo'nun günah çıkartacak papazı Dr. Leoni'ye kanamayı durdurması için işaret verdiğinde ve yatağın çevresinden herkesi uzaklaştırdığında kapının yanına sinmişti. Lorenzo'nun günahını çıkardı ve onu affetti.

Pico ve Poliziano, Lorenzo'nun yatağına döndüklerinde kımıldamadan durdu. Biraz sonra, Lorenzo'nun kısık sesle kütüphaneden Piero'nun getirilmesini istediğini duydu. Bir hizmetçi girip Lorenzo'ya sıcak çorba içirdi. Poliziano sordu:

“Yemeğinizi beğendiniz mi, Magnifico Lorenzo?”

Michelangelo, Lorenzo'nun yorgun yüzünde hafif bir gülümseme gördü.

“Ölüm döşeğinde olan herkes gibi,” diye yanıtladı neşyle. “Piero'ya dersini vermek için güce ihtiyacım var.”

Piero içeri girdi. Başı eğikti, ölüm karşısında aciz görünüyordu. Hizmetçiler odadan ayrıldı. Lorenzo konuşmaya başladı.

“Piero oğlum, ülkede sahip olduğum bütün otoriteye sahip olacaksın. Ama Floransa bir cumhuriyet olduğundan birçok ses de olacaktır. Ve herkesi aynı anda memnun edemeyeceksin. Tam dürüstlüğün gerektirdiği davranış biçimine sadık kal. Bir tarafı memnun etmektense bütün toplumun çıkarlarını düşün. Böyle yaparsan hem Floransa'yı hem de Medicileri korumuş olursun.”

Piero babasının alnından öptü. Lorenzo, Pico ve Poliziana'ya yanına gelmelerini işaret etti.

“Pico, sadece bahçemizdeki kütüphaneyi bitiremediğimiz için pişmanlık duyuyorum ondan senin sorumlu olmanı istiyorum.”

Dışarıdaki koridorda bir hareketlenme oldu. Michelangelo'nun şaşkın bakışları altında Savanorola önünden geçti. Lorenzo'nun yanına gitti. Lorenzo yüzünü görebilsin diye başlığını indirdi. Diğerleri geri çekildi.

“Beni mi çağırttınız, Lorenzo de' Medici?”

“Evet Fra Savanorola.”

“Size nasıl hizmet edebilirim?”

“Bütün insanların rızasını aldıktan sonra ölmek isterim.”

“O zaman inancınızı korumanızı tavsiye ederim.”

“Her zaman sıkıca korudum.”

“Eğer yaşarsanız, hayatınızı tanzim etmenizi öneririm.”

“Değiştireceğim peder.”

“Son olarak eğer gerekecekse ölüme sabırla katlanmaya sevk ederim sizi.”

“Beni daha çok mutlu eden bir şey olamaz.” diye gitgide zayıflayan bir sesle cevap verdi.

Savonorala eğilerek selam verdi, dönüp kapıya yöneldi. Lorenzo yatağına uzanıp, hırıltılı bir sesle,

“Beni kutsayın, Peder, gitmeden önce.”

Savanorola geri döndü, başını eğip ölmekte olan adam için dua etti. Yüzü ciddiyetleşen Lorenzo mütedeyyin bir şekilde keşişle birlikte sözcükleri ve parçaları tekrar etti.

Poliziana ve Pico dayanılmaz acıya boyun eğdiler. Savanorola başlığını geçirdi. Lorenzo'yu kutsadı ve ayrıldı. Lorenzo sessizce yatıyordu. Gücünü toplayarak, hizmetçileri çağırdı. Etrafını sardıklarında onlara veda etti, onları gücendirdiyse aflatırını diledi.

Michelangelo ağır askılığı bir kenara itip Lorenzo'nun yanına giderek dizlerinin üzerine çöktü. "Ben seni sevdim! Bana da veda et!" dememek için kendini zor tuttu. Oraya çağırılmamıştı. Varlığı bilinmeyen bir davetsiz misafirdi. Lorenzo yastığına düştüğünde o da yüzünü kadi-fenin sert tabanına gömdü.

Dr. Leoni yatağa uzandı, Lorenzo'nun gözlerini kapadı ve çarşafı yüzüne çekti.

Michelangelo sessizce odadan çıktı, merdivenleri koşarak indi ve sebze bahçesine girdi. Kalbi göğsünde kabarmış gibiydi. Başkaları için ağlamanın ne kadar kolay olduğuna şaşıtı. Karıkların arasında sendelerken kendi gözyaşları gözlerinin arkasında kaynayan bir körlük yaratıyordu.

Lorenzo ölmüştü! Buna inanamadı. Gerçek anlamda muhteşem olan o yüce ruh, zekâ, yetenek, birkaç ay öncesinde öylesine canlı ve güçlü olan insan sonsuza dek gitmiş olabilir miydi? Niçin Savanorola'yı çağırtmıştı? Açık düşmanını? Bütün tehditlerinin ve tahminlerinin gerçekleştiğini görerek son bir zevk duyması için mi?

Bütün Floransa, Savnorala'nın Lorenzo'yu yendiğini, bu kadar çabuk ve kolay başarılmasının da Tanrı'nın isteğiyle olduğunu söyleyecekti.

Bahçenin bir ucunda oturdu. Dünyası dağılmıştı. Lorenzo yukarıdaki yatağında cansız yatarken o da en büyük arkadaşını, Lodovico Buonarroti'nin göstermiş olması gereken adanmışlık ve sadakatle onu saraya aldirtan adamı kaybetmişti.

Bir müddet sonra ayaklarının üzerinde doğruldu. Boğazı kupkuru düğümlenmişti. Ağır adımlarla saraya yöneldi. Bir kuyuya rast geldiğinde kovayı indirip dolmasını izledi.

Orada yüzü yukarı bakan bir adam vardı. Şaşkınlık ve korkuyla neredeyse felç olan Michelangelo ıslak karanlığa dikkatle baktı. Sonra yüzü tanıdı. Dr. Pier Leoni idi bu, intihar etmişti.

Çılgılığı boğazında tıkanı. Kendini oradan uzaklaştırmaya zorlayarak, tükenip düşene kadar koştu. Gözyaşları şimdi geliyordu, sıcak ve tortulu. Ayaklarının altındaki Toskana toprağıyla karışıyordu.

Dördüncü Bölüm

Kaçış

Eski yatağını Buonarrato ile paylaştı. İki mermer rölyefini yumuşak yün bezlere sarıp yatağının altına yerleştirdi. Lorenzo heykellerin ona ait olduğunu söylemişti. Piero'nun onları istemeyeceği de açıktı. Saraydaki iki yıllık rahat yaşamı ve hareket özgürlüğünün ardından, üç kardeşiyle bu küçük odayı paylaşmak zordu.

“Neden geri dönüp Piero de’ Medici için çalışmıyorsun?” diye sordu babası.

“Orada istendiğimi düşünmüyorum.”

“Ama Piero seni orada istemediğini hiç açıkça belirtmedi.”

“Piero sadece süslü laflar eder.”

Lodovico iki eliyle gür saçlarını sıvadı.

“Gurura güç yetiremezsin. Cebinde beş kuruşun yok.”

Michelangelo tevazu ile yanıtladı, “Şimdi elimde kalan tek şey gurur baba.”

Babası nezaketen sustu.

Hatırladığı kadarıyla bu üç ay çizim yapmadan geçirdiği en uzun süreydi. İşsizlik onu huysuzlaştırmıştı. Lodovico da üzülmüyordu. Ama onun üzüntüsü daha çok vandallık yaptığı için Signoria ile sorunlar yaşayan Giovansimone yüzündendi. Şimdi 13 yaşındaydı. Temmuz sıcakları iyice bastırıldığında, Michelangelo henüz çalışmaya başlayamamıştı. Sonunda Lodovico sabrını yitirdi.

“Sanırım senin hakkında son söylediğim şey tembel olduğun, Michelangelo. Üzgün üzgün evde dolaşmanı kabul edemem. Amcandan seni sarraf loncasına almasını istedim. Sarayda o profesörlerle iki sene eğitim gördün...”

Michelangelo Platon Dörtlüsünü çalışma odasında alçak masanın etrafında oturup Hristiyanlığının İbrani kaynaklarını araştırırken hatırlayınca hüznle gülümsedi.

“Kazanca dönüştürebileceğim hiçbir şey olmadı.”

“... ve bir gün Buonarrato ile ortaklık kuracaksın. Becerikli bir iş adamı olacak. Başarılı olacaksınız.”

Söğütlerle kaplı kıyısı olan Arno boyunca yürüdü. Buradaki çamurlu sulara sıcak bedenini gömdü. Sakinleştiğinde kendi kendisine sordu: “Seçeneklerim neler?”

Topolino'lara gidip onlarla çalışabilirdi. Defalarca tepeye çıktı.

Açık havada uzandı. Taş yontmak rahatlatıcıydı, ama bir çözüm değildi. Saray saray dolaşıp heykeltçilik komisyonu mu aramalıydı? Kilise kilise, bütün Toskana kasabalarını

seyyar bıçak bileyici gibi gezip, “Yontulacak mermer var mı?” diye gezmeli miydi?

Platon dörtlüsünün aksine kendisine çalışmalarını devam etmesi için bir villa ve kaynak sağlanmamıştı. Lorenzo, Lodovico’ya “Ondan feragat ediyor musun?” diye sormuştu. Ama onu aile üyesi yapmamıştı. Medici Kilisesi’nin tamamlanmamış ön yüzü ve yirmi heykel için onu görevlendirmişti, fakat iş karşılığı bir şey sunmamıştı.

Nehir kıyısındaki gezilerinden dolayı artık Maiano taş ustalarındaki gibi esmer olan ıslak bedenine gömleğini geçirdi. Eve ulaştığında Granacci’yi onu bekler buldu. Lorenzo’nun cenazesinden birkaç gün sonra Bugiardini ile Ghirlandaio’nun atölyesinden dönmüştü.

“Salve, Granacci. Ghirlandaio ile işler nasıl?

“Salve, Michelangelo. Oldukça iyi. Volterra’daki San Giusto manastırı için iki panel, Castello kilisesi için “Selamlama”. Ghirlandaio seni görmek istiyor.”

Stüdyo hatırladığı gibi korkuyordu: Yeni ezilmiş kömür kalemi, eczane torbalarındaki boya pigmentleri, taze pilaster çantaları. Bugiardini neşeyle sarıldı. Tedesco sıvazladı. Cieco ve Baldinelli haberleri almak için çalışma masalarından kalkıp geldiler. Mainardi sevecenlikle iki yanağından öperek selamladı. David ve Benedetto elini sıktılar. Domenico Ghirlandaio stüdyonun arka tarafındaki masasından bu sahneyi izliyordu. Yüzünde sıcak bir gülümseme vardı. Michelangelo ilk ustasına baktı. Buraya adım attıktan sonraki dört sene boyunca ne çok şey yaşamıştı.

“Çıraklığımızı neden bitirmeyelim?” diye sordu Ghirlandaio. “Paranı ikiye katlayacağım. İlerde daha fazlasına ihtiyacın olursa, bir arkadaş gibi görüşürüz bunu.”

Michelangelo donakalmıştı.

“Gördüğün gibi çok işimiz var. Şu freskin tam senlik olduğunu bana söyletme. Islak duvarı boyayamıyorsan, figürlerde ve büyük resim taslaklarında çok yardımın dokunacak.”

Stüdyodan ayrıldı. Piazza della Signoria'ya yürüdü ve açık galerideki heykellere göz alıcı güneşin altında baktı. Teklif tam zamanında gelmişti. Gündüzleri onu evden uzaklaştıracaktı, paranın ikiye katlanması da Lodovico'yu tatmin edecekti. Bahçe dağıldığından beri yalnızdı. Stüdyo ona arkadaş olabilirdi. Üstelik tekrar profesyonel bir çatı altında çalışma fırsatı sağlardı. 17 yaşa uygun olan da buydu. Çalışmaya istekli değildi ama Ghirlandaio onu iş ve görev kazanına daldırdı. Belki bu onu bezginlikten kurtarırdı.

Yoğun sıcaklığın farkında olmadan Settignano'ya çıkan yola girdi. Olgunlaşmış arpa tarlalarından güçlkle geçti. Vadide aheste akan çayda serinledi. Tazelenmiş olarak Topolino'ların evlerine yürüdü. Kemerin tem altında bir tabure bulup taş kırmaya başladı.

Günlerce orada kaldı. Durmadan çalışıyor, geceleri çocuklarla birlikte hasır kilimlerin üzerinde, açık havada yatıyordu. Topolino'lar sıkıntılı olduğunu anladılar. Ne soru sordular ne de tavsiye verdiler. Eli sadece çekiç ve keski için açılıyordu. Avuçlarının ve parmaklarının içi-

ne hapsolmuş bu bildik katılıklarını hissetti. Yonttukça omzunun, kolunun ve bileğinin ritmik hareketlerini duyumsadı. Pietra serenaya kontur ve form kazandırırıyordu. Elleri boşken kalbinin de boş kalmasına hayret ediyordu.

Settignano'da şu söylenirdi, "Taşla uğraşan kişi onun doğasını da paylaşmalı dıştan sert içte dingin olmalı."

Taşla uğraştıkça, figürleriyle de meşgul oluyordu: Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi işin için uğraş düşünme; bir iki üç dört dinlenirken bir parçayı netleştir."

Burada duygusal sükûnet ve netlik bulabiliyordu. Burada manevi gücü ortaya çıkıyordu. Taş ellerinin altında şekil buldukça, zihnindeki düşünceleri de olgunlaşıyordu. Ghirlandaio'nun stüdyosuna geri dönmeyeceğini biliyordu. Bu gerilemek olurdu: Floransa'da heykeltıraş stüdyosu olmadığı için gitmek zorunda kaldığı sanata ve ticarete geri dönmek. Freskin gereklilikleri onun çizimini ve tasarımını değiştirebilirdi. Bu da heykele dair son üç yılda öğrendiği her şeyi kaybetmesine neden olurdu.

Devam eden bu rekabet Ghirlandaio'ya haksızlıktı. İşe yaramayacağı belliydi. Nereye, nasıl gideceğini bilmesine de ilerlemeliydi.

Topolino'lara veda etti, tepeden inip şehre geçti. Via de' Bardi'de gözlüklü Papaz Nicola Bichiellini ile karşılaştı, uzun sağlam yapılı adam Santa Spirito'da Menzeviler Düzeninin baş rahibiydi. Michelangelo'nun doğduğu yerde yetişmişti. Santa Croce'nin önündeki geniş toprak alanın gördüğü en iyi futbol oyuncusuydu. Elli yaşında kısa kesilmiş saçlarına ak düşmüştü, ama yün tuniğinin

ve deri kemerinin altındaki bedeni o kadar canlıydı ki kendi yönetiminde olan kilisenin, hastanenin, misafirhane, fırın, kütüphane, okul ve dört yüz sessiz rahibin 24 saatlik sorumluluğuna kucak açıyordu. Michelangelo'ya yürekten bir selam verdi, mavi gözleri, merceklerin arkasında kocaman görünüyordu.

“Michelangelo Buonarroti, bu ne zevk! Sizi Lorenzo'nun cenazesinden beri görmedim.”

“Sanırım ben kimseyi görmedim peder.”

“Medici bahçesine girmeden önce Santa Spirito'da çizim yaptığınızı hatırlıyorum. Fiorentini'nin fresklerini kopyalamak için Urbino'nun okulunu bıraktınız. Urbino'nun bana yakındığını biliyor musunuz?”

Michelangelo içinin ısındığını hissetti.

“Bunu hatırlamanız ne kadar gurur verici, peder.”

Aklına birden Lorenzo'nun çalışma odasındaki kütüphane ve kendisini uzak tuttuğu kitapların, elyazmalarının güzel görüntüsü geldi.

“Kütüphanenizde okuyabilir miyim peder? Artık kitaplara ulaşamıyorum.”

“Elbette. Bizimki halk kütüphanesi. Övünmemi affeder seniz, size Floransadaki en eski kütüphane olduğunu söyleyebilirim. Boccaccio kitaplarını ve el yazmalarını bize bıraktı. Petrarch da öyle. Ofisime uğrayın.”

Aylardır ilk defa mutlu olmuştu Michelangelo. “Teşekkür ederim, peder. Çizim materyallerimi de getireceğim.”

Ertesi sabah erkenden Santa Spirito kilisesine gitmek için Ponte Santa Trinita'ya geçti. Bir süre Filippino Lippi'nin freski ve Bernardo Rossellino'nun lahiti önünde çizim yaptı. Lorenzo'nun ölümünden beri yaptığı ilk işti. Yeniden canlandığını hissetti. Nefes alış veriş ritmi bozan umutsuzluk olmadan doğal ve derindi.

Sonra San Spirito meydanının arkasındaki bütün alanı kaplayan manastıra bakan köşeye geçti. Rahibin ofisi buradaydı. Burada dünyayla karşılaşmalıydı ve kapısı herkese açıktı. Ancak manastırın kalanı tamamen kapalıydı. Ana bölüme kimsenin giriş izni yoktu. Rahipler kendi görevlerinin dışına çıkamazdı. Başrahip Bichiellini çizimlerine baktı. "Güzel! Güzel! Biliyorsun, Michelangelo, manastırda çok daha eski ve iyi çalışmalar bulunuyor. Ustalar Geçit'inde Gaddi ailesinin freskleri bulunuyordu. Papazlar Meclisi'nin duvarlarında Simone Martini'den güzel tablolar var..."

Michelangelo'nun bal rengi gözleri, gözlüklerinin arkasından bakan papazın gözlerindeki yoğunlukla ışıldadı.

"Ama kimsenin içeri girmeye hakkı yok..."

"Ayarlayabiliriz. Manastırın ve Papazlar Meclisi'nin boş olduğu bir zamanı ayarlayabiliriz. Uzun zamanlar bu sanat eserlerinin diğer sanatçılar tarafından kullanılmasını arzu ediyordum. Ama sen kütüphaneyi istedin. Benimle gel."

Prior Bichiellini kütüphanenin yolunu gösterdi.

Burada rahip olmayan yarım düzine Floransalı antik ciltler üzerine çalışıyordu. Hücrelerinde ise özel olarak eği-

tilmiş keşişler Avrupa'nın her yanından Santo Spirito'ya ödünç verilmiş değerli kitapları kopyalamaktaydı. Başrahip Michelangelo'yu Platon, Aristoteles, Yunan şairleri, tiyatrocuları ve Roma tarihçilerinin bütün eserleriyle dolu bölüme götürdü. Akademik bir edayla açıkladı, "Biz bir okuluz. Burada Santa Spirito'da sansür yok. Yasaklı kitaplar yok. Öğrencilerimizin özgür düşünmesine araştırmasında ve şüphe etmesinde ısrarcıyız. Katolikliğin bizim özgürlüğümüzden zarar göreceğini düşünmüyorum; dinimiz öğrencilerimiz olgunlaştıkça güçlenir."

"Fra Savonarola'nın ruhu" diye ironik bir tepki verdi.

Başrahip candan sıcak yüzü Savanorola'nın adı geçince karardı.

"Boccacio'nun eserlerini görmek isteyeceksindir. Büyüleyiciler. Birçok insan onun Kilise düşmanı olduğunu düşünür. Aksine, kiliseyi severdi. St. Agustine gibi o da suistimal edilmesini sevmezdi. Az yeriz, sırtımızdaki kıyafetten başka sahip olduğumuz bir şey yoktur ve erdemlilik yeminlerimiz, Tanrı sevgimiz kadar değerlidir."

"Biliyorum, Peder, Santa Spirito Floransa'daki en saygın tarikat."

"Ve öğrenmekten korksaydık bu saygıyı kazanabilir miydik? İnsan beyninin, Tanrı'nın en yüce yaratılanlarından biri olduğuna inanıyoruz. Aynı zamanda sanatın dinselliğine, çünkü o insan oğlunun en ulvi iştiağıdır. Pagan sanatı diye bir şey yok. Sadece iyi sanat, kötü sanat var." Bir an kütüphanesine gururla bakmak için durdu. "Okumanı bitirdiğinde ofise gel. Sekreterim senin için binala-

rın haritalarını ve çalışma saatlerini çizecek. O saatlerde hangi manastırda çalışabileceğini görebilirsin.”

Takip eden haftalarda günlük çalışma rutininden dolayı yolu Ölüler Manastırı’na, ikinci manastıra -üç nesillik Gaddi fresklerinin bulunduğu yerdi burasıya da Siene’li ressam Martini’nin İsa’nın Tutkusu’nu yapmış olduğu papazlar meclisine düşen pek çok kişi gördü. Arasına oradan geçen keşişler ve gönüllü rahiplerin varlığı ile yokluğu birdi. Bu sessizliği iyileştirici buldu. Bütün kâinatta bir başına gibiydi: Kendisi, çizim materyalleri, kopya ettiği lahitler ve kemerlerin altındaki Cimabue freskleri. Kopyalamakla uğraşmadığı zaman vaktini kütüphanede okuyarak geçiriyordu. Ovidius, Homeros, Horace, Vergilius.

Programın ona sağladığı tüm saatleri değerlendiriyor olması Başrahibi memnun ediyordu. Onunla günlük gelişmeleri tartışabiliyordu. Michelangelo’nun politikayla hemen hiç ilgisi olmamıştı. Lorenzo’nun yönetimindeyken, yerel yönetim o kadar pürüzsüz işliyordu, müttelikler o kadar güçlüydü ki sarayda, sokaklarda, Ghirlandaio’nun stüdyosunda ya da Duomo basamaklarında tam anlamıyla politik olan sadece birkaç mesele olurdu. Şimdi umutsuzluk içinde konuşmak için birini arıyordu, bu ihtiyacı hisseden Başrahip de zamanından bol bol ayırıyordu Michelangelo’ya.

Lorenzo’nun ölümüyle her şey değişti. Lorenzo’nun düzenli olarak Signoria ile görüştüğü, ikna gücünü kullanarak onlarla anlaşmaya vardığı yerde, Piero seçilmiş konseyleri yok sayıyor, rastgele kararlar veriyordu. Babasının bir iki arkadaşıyla yürüdüğü, insanlarla selam-

laşıp sohbet ettiği sokaklarda, Piero at üstünde, muhafızlar tarafından korunarak geziyor, villalarına kendi görkemiyle insanlar, arabalar, eşekler, gıdalar dağıtırken kimseyi tanımıyordu.

“Eğer işini layıkıyla yerine getirebilse bu kudret bağışlanabilir.” Ancak yıkıcı Guelph ve Ghibelline iç savaşlarından sonra Floransa’nın gördüğü en yetersiz yönetici olarak gözlemlenmişti. Başrahip Bichiellini “Anlaşmalarını yenilemek için çevre şehir devletlerinden gelen prensler ondan hoşlanmıyor, yeteneksiz olmakla yargılıyorlar. Tek yapabildiği emir vermek. Keşke Signoria ile açık toplantılar yapabilecek sağduyuya sahip olsaydı.”

“Bu onun karakterinde yok, Peder.”

“O hâlde öğrenmeye başlasa iyi eder. Muhafızlar birlikte olmaya başladı. Savanorola ve takipçileri, Medici kuzenleri Lorenzo ve Giovanni ve onların takipçileri dışladığı eski köklü aileler şehir konseyinin üyeleri; onu devletin en acil işlerine atletik yarışmalar sergilemeyi ve tek başına kazandığı turnuvalar düzenlemeyi yeğlemekle suçlayan vatandaşlar. Sıkıntılı zamanlar.”

2

“Buonorrato, benim için ne kadar para ayırdın?” diye sordu o gece.

Buonaroto hesap defterine baktı, kardeşine saraydaki birimlerinden ne kadar florin kaldığını söyledi.

“İyi bir para mermer almaya yeter, bir kısmını da kira için ayır.”

“Bir projen mi var?”

“Hayır sadece ihtiyacım var. Babama söyleyeceğim yalanda bana arka çıkmalısın. Ona küçük bir komisyon aldığımı, mermer parasını onların ödediğini ve çalıştığım sürece ayda birkaç kuruş vereceklerini söyleyeceğim. Biriktirdiğimiz bu parayı Lodovico'ya ödeyeceğiz.”

Buonaroto hüzünle başını salladı.

“Reddetme haklarının olduğunu söyleyeceğim. Eğer satamazsam kendimi korumuş olacağım böylece.”

Lodovico bundan hoşnut kalacaktı.

Michelangelo diğer probleme geçti. Ne yapmak istiyordu? İlk müstakil heykel yapma vaktinin geldiğine inanıyordu. Ama hangi figür? Ne hakkında olacaktı? Sorun özgünlükteydi; her şey orijinal bir kavramdan ortaya çıkardı. Konsept yoksa sanat eseri de yoktur; hem basit hem de ıztırap verici derecede karmaşıktı.

Kalbinin tek arzusu aşk ve acıdan geliyordu. Lorenzo için bir şey yapmak; dünyayı entelektüel ve sanatsal devrime yönlendirmeyi üstlenen bu adamın insanlık tarafından anlaşılması.

Yavaş yavaş bir cevap ortaya çıkıyordu, her zaman cevaplar vardır. Yine de göreve azimle yapışarak yaratıcı gücün kapılarını açacak bir konsepte ulaştı. Düşünceleri Lorenzo'nun sık sık Herakles'ten bahsetmesine odaklanıyordu, Yunan efsanesindeki on iki görev gerçek anlamıyla ele alınmamalıydı: Eryanthoslu Yaban Domuzunun Yakalanması, Nemea Aslanının Öldürülüşü, Kral

Avgias'ın Ahırlarının Temizlenmesi. Nehir yataklarını değiştirerek yaptığı bu kahramanlıklar belki de her yeni neslin yüzleştiği çeşitli ve imkânsıza yakın görevleri temsil etmekteydi.

Lorenzo, Herakles'in vücut bulmuş hâli değil miydi? On iki görev cahilliğe, ön yargıya, bağınazlığa, dar kafalılığa ve anlayışsızlığa karşı verilmemiş miydi?

Elbette üniversiteler, akademiler kurarak sanat ve el yazması koleksiyonları oluşturarak, basım yaparak, sanatçıları, âlimleri, şairleri ve filozofları dünyayı coşkulu modern terimlerle yeniden ifade etmeye cesaretlendirerek ve insan zekâsının ve ruhunun meyvelerine uzanmamızı sağlayarak bir Herakles yolu çizmemiş miydi?

Lorenzo şöyle demişti; “Herakles yarı tanrı, yarı insandı. Zeus ve ölümlü Alkimene'den oldu. Her birimizin yarı tanrı, yarı insan oluşunun sonsuz simgesi. Tanrı olan yanımızı kullanırsak, hayatımızın her günü bu on iki görevi yerine getirebiliriz.”

Herakles'i aynı zamanda Lorenzo'yu de temsil edecek şekilde yapmanın bir yolunu bulmalıydı; Giotto'nun Çan Kulesi'nde ya da Pollaiuolos'un dokuz ayaklık tablosunda betimlediği gibi sadece fiziksel yönden bir dev olarak sunmaktan ziyade bir şair, devlet adamı, tacir, hami ve devrimci olmalıydı.

Burada evinden çıkıp bir atölye bulmalıydı kendine.

Bas-rölyefi arkasında bıraktığı anda, Bertoldo'nun minyatür sanatını da aşıyordu. Dahası Herakles'i ve Lorenzo'yu normal boyutların altında düşünemiyordu.

Usulen bir adam büyüklüğünde olmalıydı, çünkü onlar doğmak için destansı bir mermere ihtiyaç duyan yarı tanrılardı. Ama böyle bir mermeri nasıl bulacaktı? Balsa nasıl satın alacaktı? Elindekiler, böylesi bir masrafın sadece onda birini karşılayabilirdi.

Duomo'nun atölyesini hatırladı. Büyük katedralin arkasında bulunan bu atölye, katedral inşa hâlindeyken işçilerin ve materyallerin merkeziydi. Son olarak ustabaşı ve bakım ekibi tarafından kullanıldı. Kapılardan geçerken etrafta yayılmış büyük mermer bloklarının olduğunu hatırladı. Atölyeye yürüdü, bahçesinde bir tur attı. Pembe bir mermer levha kadar kel olan ve burnu yüzünün ortasından çıkan bir parmağa benzeyen taş ustası yardımcı olup olamayacağını sordu. Michelangelo kendini tanıttı.

“Medici bahçesinde çırağıydım. Şimdi yalnız çalışmam gerekiyor. Büyük mermere ihtiyacım var, ama param az. Belki ihtiyacınız olmayan bir şey satmak istersiniz diye düşündüm.”

Çekirdekten yetişme bir duvarcı olan usta uçuşan taş parçalarından korunmak için gözlerini kapadı.

“Bana Beppe diyebilirsin. Hangisi ilgini çekti?”

Michelangelo derin bir nefes aldı.

“Öncelikle, üzerinde çalışılmış olan bu büyük sütun.”

“Ona Duccio bloğu derler. Carraro'dan gelir. 5-6 metre civarında, Duomo Atölyeler Odası onu Duccio'nun Herakles'i yapması için getirtmişti. İş gücünden tasarruf etmek için Duccio, onun taş ocağında çalışılmasını em-

retti. Buraya geldiğinde mahvolmuştu. O zamanlar on iki yaşındaydım. Çıraklık yapıyordu.” Beppe altı dişli keskiyle sırtını kaşdı. “Duccio bir hafta boyunca kesti. İçinde büyük ya da küçük bir figür bulamadı.”

Michelangelo devasa bloğun etrafında dolaştı. Parmaklarıyla keşfetmek istercesine dokundu.

“Beppe, bu blok taş ocağında tahrip mi edilmişti? Tuhaf şekillendirilmiş, evet, ama belki de Duccio keserek kendisi mahvetmiştir. Ortaya doğru yaptığı derin oyuntuyu görüyor musun? Eserler Odası bunu kabul eder miydi?”

“Muhtemelen satamazdı. Bir gün onu kullanmaktan bahsediyorlar.”

“O zaman şu küçük olana ne dersin? Bunun da üzerinde çalışılmış ama o kadar kötü değil.”

Beppe, Michelangelo’nun gösterdiği metrelik bloğu inceledi.

“Sorabilirim. Yarın yine gel.”

“Benim için ücretini öğrenebilir misin?”

Taş ustası dişsiz ağzını açarak gülümsedi.

“Yarınki makarna parası bugünden cüzdanında bulunan bir taş ustası tanımadım henüz.”

Cevabın gelmesi birkaç gün sürdü. Ama Beppe onun için çalışmıştı.

“Senindir. Çirkin bir et parçası olduğunu ve yer açılırsa mutlu olacağını söyledim onlara. Makul bir fiyat biçmemi söylediler. 5 florin asıl olur?”

“Beppe! Boynuna atılabilirim. Akşama parayı alıp geleceğim. Elinden kaçırma.”

Beppe ugnettonun ucuyla kel kafasını kaşıdı.

Mermeri bulduğuna göre şimdi atölye bulmalıydı. Eski günlerin hatırası onu Medici bahçesine çekiyordu. Lorenzo öldüğünden beri kullanılmamıştı. Yaz çayırı uzamış, biçimlenmişti, kahverengiye dönmekteydi. Küçük ev ortada çıplak kalmıştı. Lorenzo’nun kütüphanesinin yapılacağı uzak köşedeki taş yığını aynıydı sadece, merak etti. “Eski kulübemde çalışabilir miyim acaba? Kimseye zararı olmaz, Piero’ya maliyeti olmaz. Heykel yapacağımı söylersem belki bana izin verir.”

Piero’ya gidemedi.

Çıkmak için arka kapıya yöneldiğinde San Marco Meydanı’na bakan kapıdaki iki karaltıyı gördü: Contessina ve Giuliana. Birbirlerini Lorenzo’nun cenazesinden bu yana görmemişlerdi. Küçük evin verandasında bir araya geldiler. Contessina küçülmüş gibi görünüyordu; parlak Temmuz güneşinde bile yüzü solgundu. Geniş koruyucu şapkasının altından tek görünen kahverengi gözleriydi, şaşılacak derecede canlılardı.

Önce Giuliana konuştu.

“Neden bizi görmeye gelmedin? Seni özledik.”

Contessina’nın sesi sitemkârdı. “Uğrayabilirdin.”

“...ama Piero...”

“Ben de bir Medici’yim. Giuliano da.” Öfkелendi.

“Saray bizim evimiz. Arkadaşlarımız da başımızın üstündedir.”

“Contessina’ya neden gelmediğini sordum.” dedi çocuk.

“Davet edilmedim.”

“Ben davet ediyorum,” diye düşünmeden haykırdı Contessina. “Giovanni, Roma’ya dönmek zorunda. Piero ve Alfonsina dışında sadece biz olacağız. Onları da hiç görmüyoruz zaten.”

Contessina devam etti: “Papa Innocent ölüyor Giovanni, Borgia’nın Papa seçilmesine karşı bizi korumak için orada hazır bulunmalı.”

Bahçeye baktı.

“Giuliano ve ben neredeyse her gün buraya geliyoruz. Çalışıyor olabileceğini düşündük, neden buradan başka bir yerde çalışsın ki?”

“Hayır, çalışmadım Contessina. Ama bu gün bir parça mermer aldım.”

“O zaman gelip seni ziyaret edebiliriz.” dedi istekle Giuliana.

Michelangelo, Contessina’ya bakıyordu:

“İznim yok...”

“Senin için alsam?”

Doğruldu.

“Çok güzel üç metrelik bir sütun Contessina. Çok eski. Kötü kullanılmış. Ama içi iyi durumda. Herakles'i yapacağım. Babanın gözdesiydi.”

Ellerini Contessina'nın kılere uzattı. Sıcak bir yaz günü için oldukça soğuktular.

Sabırla bekledi, bir gün, iki, üç, dört, güneş batımına kadar. Ama Contessina görünmedi. Beşinci günde küçük evin basamaklarında avuç dolusu saman rengi otları çiğnerken ana kapıdan girdiğini gördü. Kalbi yerinden çıkacaktı. Eski bakıcısı onunlaydı. Onu karşılamak için patikaya koştu.

Gözleri kızarmıştı.

“Piero reddetti?” diye haykırdı.

“Cevap vermedi. Yüzlerce kez sordum. Sessiz kaldı. Hep böyle yapıyor. Böylece hiç reddetmemiş oluyor.”

Bahçede devam etme umutları yıkıldı.

“Böyle olacağından korkmuştum, Contessina. Bu yüzden sarayı terk ettim. Ve geri gelmedim. Seni görmek için bile olsa.”

Bir adım daha yaklaştı. Şimdi dudakları sadece birbirinden sadece birkaç santim uzaktı. Bakıcı:

“Piero, birbirinizi tekrar görürseniz Ridolfi ailesinin hoşuna gitmeyeceğini söylüyor... en azından evliliğine kadar.”

İkisi de kımıldamadı, dudakları buluşmadı, genç bedenleri birbirine dokunmadı; yine de kendisini sevgiyle sarılmış hissediyordu.

Contessina yavaşça yürüdü, şimdi durgun çeşmede ayağındaki diken çıkaran küçük bronz çocuğu geçti. Bakıcısıyla meydanda kayboldu.

3

Mavi damarlı, kırmızı yanaklı, gerçek Etrüsklülerin geride bıraktığı bir adam kadar çirkin olan Beppe yardımına koştu.

“Heyete yarı zamanlı çalışacak bir adam bulabileceğimizi ve senin para istemediğini söyledim. Gerçek bir Toskanalı bedava hiçbir şeyi kaçırmaz. Duvarın diğer ucuna atölyeni kur.”

Yarım düzine aile adı taşıyan ve kısa bir ismin, kısa bir hayat ve şanssızlık anlamına geldiğine inanan Floransalılar bu bahçeye Opera di Santo Maria del Fiore del Duomo demişlerdi. Katedralin arkasında yarım ay şeklinde sıralanmış evlerin, atölyelerin ve ofislerin arkasındaki bütün meydanı kaplayan bu kuruluş adının hakkını veriyordu. Ön kısımda Donatello, Della Robbia ve Orcagna'nın heykellerini hazırladığı, Opera ocaklarında bronz parçalarının dökümlerini yaptığı binalar vardı.

Bahçenin ahşap duvarı, yarım daire şeklindeydi ve işçilerin yazın yakıcı güneşinden, kışın da dağlardan Arno nehrine sürüklenen yağmurlardan korunabilecekleri bir güneşlik bulunuyordu. Michelangelo burada bir ocak

kurdu, çuvallarca kestane odunu ve İsveç demir çubukları getirerek kendine dokuz keskilik bir set, iki çekiç ve Brunelleschi'nin Kubbe'yi bitirdiği zamandan kalma gibi görünen bir kütük parçasından da çalışma masası yaptı.

Şimdi sabahın ilk ışıklarından geceye kadar çalışabileceği bir atölyesi vardı. Bir kez daha taş ustalarının çekiçlerinin sesleri arasında çalışabilecekti.

Çizim kâğıtlarını, kömür kalemlerini ve renkli mürekkeplerini de yerleştirdiğine göre başlamaya hazırды.

Kendi kendine sorular sordu, bu sorular daha geniş ve daha derin başka soruları doğurdu. Herakles mermerden çıktığında kaç yaşındaydı? On iki görevi yerine getirmiş mi olacaktı, yoksa işin yarısında mıydı? Zaferlerinin nişanı olarak bir nişan, mesela bir Nemea aslanı derisi taşıyacak mıydı? Yoksa tüm dünyaya karşı çırılçıplak mı olacaktı. Yarı tanrı olarak bu kadar başarılı olduğu için görkemli mi olacaktı, yoksa Nessus sentorunun kanıyla ölebilecek yarı insan olarak bir kurban hissi mi olacaktı?

Geçen aylarda birlikte Lorenzo'ya yöneltilen ahlakı bozmak ve Floransalıların özgürlüğünü yok etmek gibi suçlamaların gerçek olmadığını öğrendi. Belki de 2000 yıl önce Yunanistan'ın altın çağında gelmiş olan Herakles'ten sonraki en yüce insandı. Lorenzo'nun başarılarının Herakles'inkiler kadar büyük olduğunu nasıl gösterecekti?

Öncelikle Lorenzo bir insandı. Bir insan olarak yeniden yaratılması, önündeki kirlilere yaslanmış havanın yıpratığı bu mermerden parlak bir hayat kazandırılması

gerekirdi. Bütün yönleriyle kuvvetli, yeryüzünde gelmiş geçmiş en güçlü adamı düşünmeliydi. Toskana gibi küçük, basit, kahramanlıktan uzak adamların bulunduğu bir yerde böylesi bir modeli nereden bulacaktı?

Ağır ahşap çekiçleriyle fıçı ustalarını, kolları mavi ve yeşile boyanmış, yün boyayıcıları, demircileri, nalbantları ve Strozzi Sarayı'nda çalışan kiriş ustalarıyla, yüklerinin altında iki büklüm olmuş hamalları, parkta güreş tutan atletleri, teknelerindeki Arno çamurunu boşaltan yarı çıplak kepçecileri inceleyerek Floransa sokaklarını arşınladı. Haftalarını, kırsal alanda tahıl ve üzümelerini hasat eden, arabalara ağır çuvalları ve kutuları yükleyen, harman döven, zeytin öğütücünün granit çarklarını çeviren, yaşlı ağaçları kesen ve kaya duvarlar ören köylüleri seyreterek geçirdi.

Sonra her bir şekli, uzvu, gerilmiş sırtı, kalkan omuz kasını, iten kolları, gerilen kalayı azimle çizdiği Duomo'daki atölyesine geldi. Böylece yüzlerce parçadan oluşan bir folyo elde etti. Sonra armatürünü kurdu, saf balmumu aldı ve modellemeye başladı... ve tatmin olamadı.

"Ne çizdiğimi bilmiyorken kabataslak da olsa nasıl bir figür oluşturabilirim? İşlenmiş bir yüzeyden, dış hatlardan, kemiklerden ve hareket hâlindeki kaslardan fazlasını nasıl elde edebilirim? Bu gördüğüm şekilleri içeride neyin yarattığını bilmeden nasıl çalışırım?"

Bu soruları zaten Bertoldo'ya sormuştu. Şimdi cevabı vardı. Uzunca bir süredir aklındaydı. Artık gerekliliğinin farkındaydı. Kaçış yolu yoktu, parçalara ayırıp incelemekten istediği heykeltıraş olamayacaktı. İnsan vücu-

dundaki her bir birleşenin işleyişini tam olarak bilmeden, amacını nasıl gerçekleştirdiğini görmeden çizemezdi. Bütün parçaların, kemiklerin, kanın, beynin, kasların, tendonun, derinin, bağırsakların ilişkisini öğrenmeliydi. Çünkü ayaklı figürler, tam olmalı, her açıdan görülebilmeliydi. Çalıştırıcı gücün ne olduğunu bilmeyen bir heykeltıraş hareketi yaratamazdı, gerilimi, karmaşayı, canlılığı ve gücü, her bir dokuyu ve görevi başındaki özü kavrayamadan betimleyemezdi. Önceki kasın hareketi arkadakini nasıl etkiliyor bunu bilmeden insan bedenini tümüyle kavrayamadan bu olmazdı.

Anatomiye öğrenmeliydi. Ama nasıl? Cerrah mı olmalıydı? Bu yıllarını alırdı. Cerrah olsa bile yılda sadece iki erkek cesedi inceleyebilirdi. Diseksiyonu görmenin başka bir yolu olmalıydı.

Marsilio Ficino'nun, Cosimo de' Medici'nin doktorunun oğlu olduğunu hatırladı. Cosimo onun doktor zihnine sahip olduğunu, ancak vücuduna sahip olmadığını söyleyene kadar da babasının yanında eğitim görmüştü.

Yürüyerek, neredeyse 60 yaşında olan, gece gündüz, eski Atina'da meclis üyesi olan Dionysius'un yorumunu bitirmeye çalışan Ficino'nun villasına gitti. Ficino'nun sevimli yeğenleri onu karşılayıp kütüphaneye götürdüler. Platon Akademisi'nin ufak tefek kurucusu Platon büstünün altında oturuyordu. Ellerinde mürekkep, gergin yüzünde derin izler bulunuyordu.

Michelangelo geliş nedenini açıkça belirtti. Sonra ekledi: "Kendi de doktor olarak yetiştirilmiş bir doktor çocuğu olarak insan bedeninin içi neye benziyor biliyor olmalısın."

“Eğitimimi tamamlamamıştım.”

“Diseksiyon yapan kimse tanıyor musun?”

“Elbette tanımıyorum. Cesede zarar vermenin cezasını bilmiyor musun?”

“Sürgün.”

“Ölüm.”

Sessizlikten sonra, Michelangelo sordu, “Bu riski almaya istekli kimse var mı? Yoksul yerlerdeki definleri takip edecek?”

Dehşet içindeki Ficino haykırdı, “Sevgili genç dostum, mezar soyguncusu olmak istemezsin. Kaç seferinde başarılı olacaksın? Parçalanmış cesetlerle yakalanıp, Palazzo della Signoria’nın üçüncü katından sallandırılacaksın. Haydi daha hoş şeylerden bahsedelim. Heykelin nasıl gidiyor?”

“Bunun hakkında konuşuyorduk zaten Ficino.”

Sorununa yöneldi. Uygun cesetler aile mezarlığına gömülüyordu. Orta sınıfta da dinî tören yapıldı. Floransa’da

hangi ölüm istenmez ve izlenmez? Sadece İtalya sokaklarını dolduran çok fakir, ailesiz dilencilerinki. Bu insanlar hastalandıklarında hastaneye götürülür. Hangi hastanelere? Kiliselere bağlı, ücretsiz yatağı olan hastanelere. Ve en büyük hastaneye sahip kilise aynı zamanda en geniş ve en ünlü misafirhaneye sahip kilise.

Santo Spirito!

Alnındaki saçların çıtırdadığını hissetti. Santo Spirito sadece Başrahibini değil, her bir koridorunu, kütüphanesini, misafirhanesini, bahçelerini, hastanesini ve hücrelerini bildiği kilise.

Başrahip Bichiellini'den yakını çıkmayan cesetleri isteyebilir miydi? Başrahip yakalanırsa ölümden daha kötü şeyler başına gelebilirdi, görevden alınıp aforoz edilebilirdi. Doğrudan Tanrı'yı rahatsız edecek şeyler dışında hiçbir şeyden korkmayan cesur bir adamdı. Kendisinden önceki Başrahibin çağın en nefret edilen adamı olan Boccacio'yu arkadaş edinmesinden, onu koruyup, insan bilgisini ilerletmek için kütüphanesinden faydalanıp ve arkadaş olmalarından nasıl gurur duyuyordu. Haklı olduğunu düşünen Augustinusçular hiçbir şeyden korkmaz.

Risk olmadan ne başarılmıştır ki? İnsanlar ona kenarından düşebileceğini söyledikleri hâlde üç küçük gemiyle Atlantik Okyanusu'na çıkıp Hindistan'a yeni rota arayan Cenova'lı bir İtalyan değil miydi?

Rahip böyle bir riski göze alsa bile Michelangelo bunu isteyecek kadar bencil olabilir miydi? Elde edeceği sonuç buna değer miydi?

Karara varmak için uykusuz geceler ve tedirgin günler geçirdi. Başrahip Bichiellini'ye açık ve net bir istekle gidecek tam olarak ne istediğini ve neye ihtiyaç duyduğunu belirtecekti. Kurnazlık yaparak Başrahibi incitmeyecekti, aforoz ya da idam edilmenin kurnazca bir tarafı yoktu.

Ancak konuşma yapmadan önce planın nasıl işleyeceğini bilmesi gerekiyordu. Adım adım ilerledi. Kaydı ile taş ustasının taş üzerindeki yedi vuruşluk olan ve bu süre boyunca düşünmediği ritmi buldu. Kırpma arasındaki “bir ki üç dört ara” kısmında birkaç kelime aklına geliyordu. Santa Spirito’da gezindi. Manastırları, sebze bahçelerinin çevresini, sokakları ve küçük koridorları dolaştı, girişleri, gözlem noktalarını, Burial Chapel’e giden yolları ve sabahki defin için manastırda bekletilen cesetlerin bulunduğu odaların yerini inceledi.

Keşiş odalarıyla hastane misafirhanesinin kesişiminin doğru ve ölçekli diyagramlarını çizdi. Via Maffia’nın arka bahçesinden görölmeden girebileceği, bahçenin içinden cenaze odasına geçebileceği yollar aradı. Gecenin geç saatlerinde gelip sabah erkenden ayrılacaktı. Başarıya ve açıklığa ulaşabileceği doğru zaman ve yer konusunda kafa yormaya çalışıyordu. Başrahiple görüşmesi gereken yer çalışma odasının ortasında kitaplarının ve elyazmalarının arasında olmalıydı.

Başrahip isteğinin sadece bir bölümünü dinledi, masasının üzerindeki diyagramlara hızlıca bakıp onu sert bir şekilde susturdu.

“Yeter! İyice anladım. Bir daha bu konudan hiç bahsetmeyelim. Sen bu konuyu açmadın. İz bırakmadan bir duman gibi dağılıp gitsin.”

Hızlı reddediliş karşısında şaşkına dönen Michelangelo haritalarını aldı ve kendini Santa Spirito meydanında buldu, birden sonbaharın soğuşunda kendini bulduğunda Başrahibi kabul edilemez bir duruma soktuğunu fark

etti. Çevresinde dolup taşan pazardan habersizdi. Başrahip onu bir daha görmek istemeyecekti. Herkese açık olan kiliseye girebilecekti ama hücrelere değil. Ayrıcalığını yitirmişti.

Rüzgârlı sokaklar boyunca yürüdü. Herakles bloğunun önünde uyuşmuş hâlde oturdu. Ne hakla Lorenzo'nun en sevdiği figür olan Herakles'i yapmaya kalkışıyordu? Parmaklarını burun kemiğinin üzerinde gezdirdi, sanki ilk defa acıyordu.

Kimsesiz kalmıştı.

4

Geniş freskin önündeki sırada oturuyordu. Sabah erkenden yapılan ayin sonrasında Santa Spirito sakindi. Başında siyah bir örtü olan sıradan bir kadın sunağın önünde oturmuştu. Diz çökerek giren adam aceleyle dışarı çıktı. Ağır bir esans kokusu güneş ışınlarında asılı kalmıştı.

Başrahip Bichiellini kutsal odadan çıktı, Michelangelo'yu görünce yanına gitti. Hızlıca karalanmış çizime baktı biraz, sonra:

“Geçen haftalarda nerelerdeydin, Michelangelo?”

“Ben...ben...”

“Heykelin nasıl gidiyor?”

Tavırlarında hiçbir değişme yoktu, aynı ilgiyi ve sevgiyi gösteriyordu.

“O...hâlâ duruyor...”

“Yeni resimli elyazmalarını aldığımızda aklıma sen geldin. İlginî çekebilecek 4. yüzyıldan kalma bazı çizimler var. Onları görmek ister misin?”

Michelangelo ürkekçe kalktı ve Başrahîbin odasına kadar takip etti. Masanın üzerinde altın sarısı ve mavi ile renklendirilmiş güzel bir parşömen duruyordu. Başrahîp masasından uzun bir anahtar çıkardı ve bunu sayfaların kıvrılmaması için kenarlık olarak kullandı. Biraz sohbet ettikten sonra Başrahîp:

“Pekâlâ, ikimizin de çalışması gerekiyor. Yakında yine gel.”

Michelangelo kiliseye döndü, sıcak bir aydınlığa bürünmüştü. Başrahîbin arkadaşlığını yitirmemişti. Kendisi de, yaşanan olay da affedilmişti. Anatomi araştırmasında yol katedememiş olsa da tamir edilmez bir hasar da vermemişti.

Araştırmasını bırakmaya gönlü yoktu. Sert sıranın üstüne oturdu, çalışamıyordu. Belki de mezar hırsızlığı iyi bir çözüm değildi, çünkü kimseyi dahil etmiyordu. Yine de cesedi nasıl çıkaracak, gelip geçenlerin fark etmemesi için mezarı nasıl dolduracak ve araştırmasını tamamlayana kadar yakınlardaki bir eve görünmeden nasıl taşıyacaktı? Fiziksel açıdan imkânsız görünmekteydi.

Eski insanların Herakles’i nasıl gördüğüne dair ipuçları bulmak için Santa Spirito kütüphanesine döndü. Aynı zamanda, ameliyat öncesi hastaların yatağına nasıl bağlandığını gösteren resimli tıp yazması vardı. Ancak kesimden sonra cerrahın ne bulduğunu göstermiyordu.

Başrahip yine yardım önerdi. Üst raflardan ağır deri ciltli bir nüsha bularak “Ah, işte burada biraz daha materyal var.” Kitabın kenarına yine o bronz anahtarı koymuştu.

Dördüncü ya da beşinci buluşmaya kadar Michelangelo anahtarı başlı başına fark edememişti. Başrahip onu sadece kitapların sayfalarını açık tutmak için kullanmıyor aynı zamanda altını çizdiği satırları tekrar bulabilmek için ayraç olarak kullanıyordu.

Her zaman o anahtar. Aynı anahtar. Ancak başka keşişler ve gönüllü papalar varsa çıkarmıyordu.

“Niçin?”

İlerleyen haftalarda defalarca gitti. Eğer bir iki saat erken gidip çiziminin başına geçmişse Başrahip onu sevinçle karşılıyor ve çalışma odasına davet ediyordu. Ve her zamanki gibi büyük bronz anahtar ortaya çıkıyordu.

Geceleri Michelangelo, uzanırken anahtarı düşünüyordu. Gündüzleri sonbahar yağmurları altında Maiana ocağına kadar çıkıyor, kendi kendine sohbet ediyordu.

“Bir anlamı olmalı. Ama ne? Anahtarlar ne için? Tabi ki kapıları açmak için. İlgilendiğim kaç kapı var? Sadece 1. ölü odasının kapısı.”

Bir kumar oynaması gerekebilirdi. Başrahip onun anahtarı almasını istiyorsa, her şey iyi hoştu, ama istemiyorsa yanlışlıkla almış gibi yapıp ertesi gün geri getirebilirdi. Geceleyin manastırın arka bahçesinden odaya girebilirdi. Eğer anahtar kapıya uyuyorsa, tahminleri doğru çıkacaktı. Uymazsa...

Manastıra gece yarısı vardı. Kimseyi uyandırmamaya çalışarak evden çıktı. Yan yolları bir labirent gibi geçerek Pitti Sarayı'nı geride bıraktı ve Ponte Vecchio'nun karşı-sındaki Santa Croce'den hastaneye rota izledi.

Via Sant'Agustino revirinin duvarlarına sarıldı, üzerinde Fignola Goddi'ye ait olan 'Çocuklu Kadın'ın karanlıkta hafifçe parıldadığı bloğun ortasındaki küçük kapıya Via Maffia'dan girdi. Bu kapıyı Santa Spirito'daki bütün kapılar açar, diye kendini ikna etti. Solundaki ahırları geçti, ana yoldan uzak durdu çünkü yanındaki bina gönüllü papazların yatakhanesiydi, karanlık mutfağın duvarının dibinden geçti, nefesi hızlanmıştı. Revirin iç duvarına atladı.

Hastaların hücrelerine açılan koridora girdi. Onların odaları kapalıydı. Oradan cesetlerin bulunduğu odaya girdi. Nişte bir gaz lambası duruyordu. Yanına aldığı yeşil çantasından bir mum çıkardı, fitili yaktı ve pelerinin altına sakladı.

Tek ciddi tehlikesini revir amiri oluşturunuyordu; ama onun da tarikat varlıklarının yönetiminden sorumlu olduğu sabahtan akşama kadar revirin, misafirhanenin, manastırın ihtiyaçlarını karşılamak için çabaladığından, gece denetlemeleri için hücrelerinden çıkmayacağını düşünüyordu. Beşteki yemek servis edildikten sonra, hastalar uyumaları için hazırlanıyor ve hücrelerinin kapıları kapatılıyordu. Burada oturan bir doktor yoktu; belli ki hastaların durumlarının kötüleşip yardım isteyeceğini düşünmüyorlardı. Onlar da uysal bir şekilde kendilerinden bekleneni yapıyorlardı.

Cenaze odasının önünde kımıldamadan bekledi bir an. Büyük anahtarı yerleştirdi. Önce sağa, sonra sola yavaşça çevirdi ve kilidin kımıldadığını hissetti. O teslimiyet anında bu görevle yüzleşip yüzleşmeyeceğinden emin olamadı.

Cenaze odası küçüktü, 3 metreye 2,5'tu ve hiç penceresi yoktu. Taş duvarlar badanalanmıştı ve zemin pürüzlü bloklardan oluşuyordu. Odanın orasında iki ahşap atın üzerindeki dar kalasın üzerinde baştan ayağa çarşaflanmış 'ceset' durmaktaydı.

Kapıya yaslandı, zar zor nefes alıyordu, elindeki kandil fırtınadaki ağaçlar gibi titriyordu. Kutsal bir şeye saygısızlığı bir kenara bırakın ilk defa bir ölüyle aynı odada yalnız kalmıştı. Eti, kemiklerinin üzerinden akıyormuş gibi hissetti, hayatında hiç olmadığı kadar korkmuştu.

Bu çarşafa dolanmış kişi kimdi? Cesedi çevirip, çarşafı çıkarttığında kimi bulacaktı? Bilgisi ya da rızası dışında tahrip edilecek şu zavallı yaratık bunu hak etmek için ne yapmıştı?

"Nasıl bir saçmalık bu?" diye sordu. "Ölmüş bir adam için ne fark eder ki? Cennete girecek olan ruhu, bedeni değil ki. Karşısında tökezlesem de bu zavallı ruhu parçalara ayırmaya hiç niyetim yok."

Kendi tatsız mizahıyla rahatlayan Michelangelo, çantasını bir kenara bıraktı. Ve kandili koyabilmek için bir yer aradı. Kendisi için hem ışık hem de saat görevi görecekti. Saat üçten önce çıkmış olmalıydı. Çünkü Via Sant 'Agustino ve Santo Spirito meydanındaki büyük fırında

çalışan rahipler manastırın fakirlerin ve orada yaşayan akrabalarının günlük ekmeğini o saatte yapmaya başlıyorlardı. Her bir kandilin ne kadar süre yandığını belirlemek için bir çok deney yapmıştı. Elindeki kandil üç dört saat yanıyordu. Alevle titrekleşmeye başladığında ayrılması gerekiyordu. Aynı zamanda ertesi sabah fark edilebilecek hiçbir damla bırakmamalıydı.

Çantasındaki makasları ve mutfak bıçaklarını çıkardı. Yere serdi. Kandili baş aşağı tuttu ve sonra yumuşak mumun üzerinde sabitledi. Soğuk odada terlemeye başladığı için pelerini çıkardı ve bir köşeye attı. “Tanrım beni affet, çünkü ne yaptığımı bilmiyorum” diyerek bir dua mırıldandı ve cesede yaklaştı.

Önce onu çevirmeliydi. Ayaklı sıra dardı. Bu kadar beceriksiz olabileceğini düşünmemişti. Katı bedenle mücadele etmeye başladı. Ayaklarını kaldırdı ve çarşafın altta kalan kısmını çekti. Sonra belden yukarısını kaldırdı ve sol eliyle tutarak göğsüne yasladı, ta ki gövdesinin ve başının etrafındaki çarşafı çıkarana kadar. Çarşaf o kadar uzundu ki bu işlemi beş kez tekrarlaması gerekti.

Yerden kandili aldı. Vücudu incelemek için biraz yukarıda tuttu ilk hissettiği şey, bu zavallı adama karşı acıma duygusuydu. İkincisi korku:

“Benim sonum da bu!”

Birden yaşamla ölüm arasındaki bütün farklar ortaya çıktı.

Yüz ifadesizdi; ağzı yarı açık; derisi kangrenden dolayı yeşildi. İri yapılıydı ve göğsüne bir bıçak darbesi aldığın-

da hayatının ortasındaydı. Dondurucu odanın soğukluğunu alacak kadar kalmıştı burada.

Burnuna bir koku geldi, suda çürümeye başlayan çiçek kokusuna benziyordu. Güçlü değildi, dinlenmek için duvarın önüne çekildiğinde azaldı. Kadavraya yaklaştığında geri geldi ve bu noktadan sonra kaçınılmaz olarak burun deliklerine yerleşti.

Nereden başlamalıydı? Kendine yakın olan kolu kaldırdı ve şimdiye kadar hiç hissetmediği bir soğukluk hissetti. Farklı bir histi. Duygusal tatminle dolu bir soğuktu. Deriden değil altındaki kastan geliyordu. Teni kadife gibi yumuşaktı. Midesi bulandı, midesini bir demir sıkıyormuş gibiydi. Sıcak kollar ve omuzlarla ilgili bütün anıları canlandı. Geri çekildi.

Bıçağı yerden alana kadar uzunca bir süre geçti. Gördüğü resimleri ve insan bedeniyle ilgili okuduklarını hatırladı. Kadavranın üzerine uzandı, donmuştu ve zar zor yutkunabiliyordu. Sonra bir bıçak aldı ve kesiyi açtı.

Göğüs kemiğinden kasığa kadar. Ama fazla baskı uygulamamıştı. Teni şaşırtıcı derecede sertti.

Baştan başladı. Şimdi daha sert uyguluyordu. Derinin altındaki madde oldukça yumuşaktı. İki santimlik bir kesik açtı. Kendi kedine sordu, "Kan nerede?" kan gelmemişti çünkü. Solukları, ölümle ilgili izlenimi arttı.

Sonra yağı gördü, yumuşak ve koyu maviydi. Ne olduğunu biliyordu. Çünkü pazarda havyalardan kesilmiş yağları görmüştü. Kasa ulaşmak için daha derin kesti, deriden ve yağdan farklı bir renkteydi ve kesmesi daha

zordu. Koyu kırmızı lif sütunlarını inceledi. Bir daha kes-
ti ve bağırsakları gördü.

Koku gittikçe artıyordu. Bulantı hissetti. İlk kesikte de-
vam etmek için bütün gücünü kullanmıştı. Şimdi aynı
anda soğuğu, korkuyu, kokuyu ve ölüme tepkiyi hisse-
diyordu. Dokunun kayganlığı onu rahatsız etmişti, yağ
parmaklarının arasında sıvışıyordu. Ellerini sıcak suya
sokup yıkamak istedi.

“Şimdi ne yapacağım?”

Duvarlarda yankılanan sesini duyunca titredi. Onu duy-
malarının pek ihtimali yoktu. Çünkü yaslandığı duvarın
arkasında bahçe vardı. Şapelin bu kısmı ölüm hizmetle-
rine ayrılmıştı ve revir tarafında ise ses geçirmeyen taşlar
vardı.

Boşluğun içi karanlıktı. Kandili kaldırdı ve çantasını
kadavranın ayağının altına sabitledi ve mumu yükseğe
kaldırdı.

Bütün duyguları keskinleşmişti. Dokunduğu bağırsak
soğuk, kaygan ve hareketliydi. Kendi bağırsaklarına bir
ağrı saplandı. Her iki eline bir ucunu aldı ve yakından
incelemeye başladı. Kıvrım kıvrım dolanan uzun, trans-
paran soluk gri bir yılan duruyordu. Yapay sedefli bir ya-
pısı vardı. Ve nemden dolayı parlıyordu. Dokunduğunda
hareket eden ve boşalan bir şeyle doluydu.

Başta hissettiği bulantının yerini heyecan aldı. Bıçağını
aldı ve göğüs kafesini alt kısımdan kesmeye başladı. Bı-
çak yeterince güçlü değildi. Makasla denedi, ancak ka-
burgalar boyunca aç vermesi gerekiyordu aynı zaman-

da. Kaburga kemikleri çok sertti. Bu iş kablo kesmeye benziyordu.

Mum birden cızırdamaya başladı. Üç saat mi geçmişti! İnanamadı. Yine de uyarıyı ciddiye aldı. Yeşil çantasını ve mumu yere indirdi, köşeden çarşafı aldı. Sarma işlemi açmaktan defalarca kat daha zordu. Çünkü bağırsakları yerinden çıkar korkusuyla cesedi yana çeviremiyordu.

Teri gözlerine kadar inmişti. Cesedi bir eliyle kaldırırken diğeriyle de gerekli olan 5 kat çarşafı dolarken harcadığı gücünün son damlasını kullanırken kalbi o kadar sesli çarpıyordu ki bütün manastırı uyandıracığından korktu. Cesedin bulduğu hâldeki gibi durup durmadığına bakmak için vakti olmadı, zemini olası mum ve kan izleri için inceliyordu ki mum son defa titredi ve söndü.

Eve giden rotayı uzattı. Binaların köşelerinde ya da açık alanda durup defalarca kustu. Aldığı her nefeste cesedin kokusunu alıyordu. Eve ulaştığında insanları uyandırmamak için su kaynatmaya korktu, yine de ellerindeki bu yağ hissinden kurtulmaya can atıyordu. Sessizce küllü sabunu aldı ve soğuk suda ellerini yıkadı.

Yatağa girdiğinde vücudu buz gibiydi. Kardeşine sokuldu, ancak Buonarroto'nun sıcaklığı bile onu ısıtmaya yetmedi. Defalarca kalkıp bir kovaya kusmak zorunda kaldı. Lucrezzia'nın yatağından kalkıp, giyindiğini ve mutfığa geçtiğini duydu. Sonra da döner merdivenden dışarı çıktı. Bu sırada Via dei Bentaccardi ahırlarına bakan odasının penceresine soluk gri inci pırıltıları çarpıyordu.

Gün boyunca ateşle titredi. Lucrezia ona tavuk çorbası yaptı ama onu da içinde tutamadı. Ona ne olduğunu anlamak için bütün aile üyeleri teker teker geldi.

Ölü gibi yapış yapış yattı. Hiçbir şey burnundaki ceset kokusunu yok edemedi. Lucrezzia'yı, hastalığının akşamki yemekten kaynaklanmadığına ikna ettikten sonra kadın mutfağına dönüp bitki çayı yaptı. Monna Alesandra alerjisi var mı diye inceledi. Akşama doğru bitki çayından içebildi ki bunun için Lucrezzia'ya minnet duyuyordu.

Saat 11 gibi ayakkabılarını, pantolonunu, sıcak gömleğini ve pelerinini giydi. Bacaklarıyla Santo Spirito yoluna koyuldu.

Ölü odasında ceset yoktu. Bir sonraki gece de gelemedi. Bu iki gün ona iyileşme fırsatı vermişti. Üçüncü gece yine sarmalanmış bir ceset buldu.

İkinci kadavra daha yaşlıydı. Büyük kırmızı yüzünde beyaz sakalı vardı. Cildi gergindi ve derisinin altındaki sıvı mermerleşmişti. Bu sefer bıçağını daha otoriter kullandı. Temiz bir kesikle karnı açığa çıkardı. Sonra sol eliyle kaburgaları kaldırdı, kaburgalardan çatırdayan ağaçlarınkine benzer sesler geldi. Köprücük kemiği bağlıydı hâlâ.

Kandilini yakıp iç kısmına yakından baktı, bu ilk net görüşü oldu. Soluk kırmızı, ağ benzeri ve katı dokudan oluşan bir şey fark etti. Akciğer olduğu sonucuna vardı. Bu ağımsı yapılar yün işçilerinin başına geldiğini duyduğu siyahi bir örtüyle kapanmıştı.

Deneyssel olarak, akciğere bastırdı; cesedin ağzından bir hırıltı çıktı. Korkudan mumu yere düşürdü. Allah'tan sönmemiştii. Yeniden sakinleştğinde mumu kaldırdı ve akciğere bastırarak içinde kalan havayı dışarı çıkarmaya zorladığını fark etti; ilk defa solumanın ne olduğunu anladı. Çünkü ciğerler ve ağız arasındaki iletişimi görebiliyor, hissedebiliyor ve duyabiliyordu. Ve bütünüyle anlıyordu.

Akciğeri kenara kaydırduğında koyu kırmızı bir kütle gördü, bu kalp olmalıydı. Parlak bir zarla çevriliydi. İncelerken bütün dokunun elma benzeri bir forma bağlı olduğunu gördü, göğüste tamamen serbest gibi görünüyordu, sadece pramidin tepesinden bağlıydı.

“Çıkartmalı mıyım?”

Bir an tereddüt etti, sonra makasını eline aldı ve piramit benzeri zarı kesti. Bıçağını alıp bir muz soyar gibi zarı soymaya başladı. Şimdi kalbi iki elinin içinde tutuyordu. Beklenmedik bir şekilde Herakles'in sopası kadar güçlü bir duygusal etki yaşadı. Eğer ruh ve kalp bir ise, kalbi kesip elinde tuttuğuna göre bu talihsiz kadavranın ruhuna ne olmuştu?

Korku geldiği kadar çabuk yok oldu. Yerine bir zafer hissi geldi. Bir insan kalbini ellerinde tutuyordu! Bilgiden kaynaklanan bir mutluluk hissetti, artık vücudun en önemli organını biliyordu, neye benzediğini ve dokusunu görmüştü. Bıçağıyla kalbi açtı. İçinde hiçbir şey olmasına çok şaşırılmıştı. Boşluğuna yeniden yerleştirdi, sanatçıların zayıf Toskanalılarda iyi gözlemleyebildiği ka-

burgaları kapattı. Ama kalbin onların altında tam olarak nerede attığını artık biliyordu.

Bağırsaklar üzerinde nasıl çalışması gerektiğine dair en ufak bir fikri yoktu. Bir parçayı çekip çıkardı. 1,5 metresi kolayca çıktı; bağırsak dış duvara gevşek bir şekilde bağlıydı ve sökülüyordu. Michelangelo yavaş yavaş direnci hissetmeye başladı. Üst kısım genişlemişti ve kendisine bağlı bir kese bulunuyordu. Bunun mide olabileceğini düşündü. Kesmek için bıçağını kullanması gerekiyordu.

Yirmi beş ayaklık bir kısmı çıkardı. Değişen boyutları ve içeriği inceledi. Bazı kısımlarda katı, bazılarında sıvı vardı. Başından sonuna kadar açıklığı bulunmayan bir kanal olduğunu öğrendi. İçiyile ilgili bir fikre varmak için birkaç noktada kesikler açtı. Alt bağırsakta dışkı vardı. Koku dehşet vericiydi.

Bu gece dört saatlik bir mum almıştı, ama o da bitmeye başlamıştı. İç organları karın boşluğuna yerleştirdi ve büyük bir zorlukla cesedi sarmaladı.

Santa Spirito Meydanı'nın çeşmesine koştu. Ellerini ovaladı ama ellerindeki pisliğin çıkmadığını hissediyordu. Suçluluk duygusundan kurtulmak için başını buz gibi suya sokup yıkadı. Bir an durdu. Saçından ve yüzünden sular damlıyordu. Sonra evine koşmaya başladı.

Sıtmalılı gibi titriyordu.

Duygusal olarak bitkin durumdaydı.

Uyandığında babasını başında dikilmiş hâlde buldu. Yüzünde memnuniyetsizlik vardı.

“Michelangelo, kalk artık. Öğlen oldu. Lucrezzia masayı hazırlıyor. Yemek vaktine kadar uyumak da yeni saçma bir adet mi? Dün gece neredeydin?”

Michelangelo, Lodovico'ya bakakaldı.

“Özür dilerim, Baba. Kendimi iyi hissetmiyorum.” Yıkandı, saçını taradı, temiz kıyafetler giydi ve masaya oturdu. İyi olacağını düşünüyordu. Lucrezzia, sığır etinden yahni getirdiğinde, koşarak odasına döndü ve karnına ağrı saplanan kadar kustu.

Yine de o gece ölü odasına gitti. Kapıyı arkasından kilitlemeyen önce bir çürüme kokusu her yerini sardı. Kefeni açtı. Sol bacağı kahverengiye dönmüştü ve derinin altından yeşil bir salgı geliyordu. Vücudun geri kalanı kül rengindeydi, yüzü ise çökmüştü.

Geçen akşam kaldığı yerden devam etti. Doğrudan bağırsakların olduğu kısmı kesti. Parça parça ortaya çıkardı. Yere serdi ve kandili boşluğun yakınında tuttu. Burada aramakta olduğu pek çok organ vardı; sol tarafta dalak, sağda karaciğer. Karaciğeri pazarlarda kesilen sığır ve kuzulardan tanıdı, böbrekler iki taraflı yerleşmişti.

Dikkatle eline alınca bunların kablolar gibi küçük tüplerle mesaneye bağlandığını fark etti. Karaciğerin bağlandığı yere geçti. Bağ dokuları makasıyla kesti ve organı karın boşluğundan çıkardı. Ellerindeki bu şekli inceledi alt kısmına bağlı küçük mesaneye baktı, bıçağıyla yardı. Ve koyu yeşil bir sıvı çıktı.

Kandilini yaklaştırdınca daha önce gözden kaçırdığı bir şey gördü: Karın boşluğu göğüs boşluğundan kubbe

bir kasla ayrılıyordu bu kasın ortasındaki iki delikten mi-deyi ağza bağlayan iki tüp geçmekteydi. Belkemiğinin yanı sıra göğse çıkan ikinci büyük kanal. Şimdi göğüs ile karın arasında iki iletişim yolu olduğunu görebiliyordu. Biri yiyecek ve içecek içindi. Diğer kanalsa onu şaşırttı. Göğüsteki kemikleri kaldırdı, ancak ikinci kanalın neye yaradığını çözemedi. Kandil cızırdamaya başladı.

Evin merdivenlerini yavaşça çıkarken, babasının onu beklemekte olduğunu fark etti.

“Neredeydin? Bu korkunç koku da ne? Ölüm gibi kokuyorsun.”

Michelangelo gözlerini devirerek bir bahane mırıldandı. Güvende olacağı odasına çekilirken Lodovico'ya hafifçe sürttü.

Uyuyamadı.

“Buna hiç alışamayacak mıyım?” diyerek sızlandı.

Ertesi gece odada ölü yoktu. Bağırsağı bıraktığı yerdeki taşın yıkandığını ve diğerlerinden daha parlak olduğunu görünce yaklaşan bir tehlikenin varlığıyla huzursuzluğa kapıldı. Kandilden masaya dökülen balmumuna ise dokunulmamıştı. Yaptıkları fark edilmiş olsa da, manastır-daki sessizlik yemini tarafından korunmuştu.

Bir sonraki akşam dışarıdan hiçbir hastalık belirtisi göstermeyen 15 yaşındaki bir erkek buldu. Solgun teni, neredeyse beyaz ve yumuşaktı. Gözkapaklarını kaldırdığında mavi gözlerini gördü. Ölüyken bile alımlı görünüyordu.

“Elbette uyanacak.” diye mırıldandı.

Çocuğun tüysüz vücudunu fark edince, ilk cesedi gördüğünden daha derin bir acıma hissetti.

Arkasına döndü, başka bir geceyi bekleyecekti. Beyaz badanalı duvarı görünce bu çocuğun yarın sabah Santa Spirito mezarlığındaki bir buçuk metrelik çukura gömüleceğini hatırladı. Çocuğa dokundu, kış kadar soğuktu, güzeldi, ama yine de diğerleri kadar ölüydü.

Şimdi daha ustaca kesikler açıyordu. Elini kaburganın altına yerleştirdi. Kolayca kalktı çocuğun kaburgası. Boynuna doğru tüpe benzer bir uzantı hissetti. Çapı yaklaşık iki buçuk santimdi. Sert halkalar gibiydi; bu halkaların arasında boynuna inen yumuşak zarsı tüp vardı. Bu tüpün nerede bittiğini, akciğerin nerede başladığını bulamadı. Ama onu çektiğinde çocuğun boynu ile ağzı hareket etti. Hemen elini çıkardı ve titreyerek masadan uzaklaştı.

Biraz sonra tüpü körlemesine kesti. Çünkü hiçbir şey göremiyordu; sonra da akciğerleri ayrı ayrı yerinden çıkardı. Hafiftiler, onları sıkmak kartopu sıkmaya benziyordu. Akciğeri bıçağıyla kesmeye çalıştı, masaya bıraktı ve sert yüzeyin altındaki kuru bir sünger kesiyormuş hissine kapıldı. Ciğerlerin birinde burayı nemli tutmaya yarayan soluk sarı beyaz mukus, diğerinde de pembekirmızı mukus buldu. Boğazı ve boynu araştırmak için elini çocuğun ağzına sokmak istedi, ama dişler ve dil tiksinesine neden oldu.

Birden odada yalnız olmadığını hissetti. Bunun imkânsız olduğunu biliyordu. Çünkü kapıyı içerden kilitlemişti. Bu gece çok zor geçmişti.

Cesedi kolayca sarmaladı, oldukça hafifti çocuk, masaya bırakıp dışarı çıktı.

5

Babasının tekrar bu kokuyu almasından korkarak açık bir şarap dükkânı bulana kadar sokaklarda dolaştı. Biraz Chianti içti. Dükkânın sahibi arkasını döndüğünde şarabın kalanını üzerine döktü.

Keskin şarap kokusunu alan Lodovico küplere bindi. “Bütün gece sokaklarda gezip hafifmeşrep kadınlarla kim bilir ne yaptığın yetmiyormuş gibi bir de eve ucuz taverna kokusu getiriyorsun. Seni anlayamıyorum. Bu kötü yollara seni çeken ne?”

Ailesini korumasının tek yolu onları her şeyden habersiz tutmaktı. En iyisi babasının içki âlemlerine katıldığını düşünmesiydi. Lodovico, sık sık kıyafetleri parçalanmış, yüzü kan içinde eve gelen Giovansimone sayesinde epeyce bilgi sahibiydi. Ne var ki günler geçip ve Michelangelo şafak vakti eve dönmeye devam ettikçe aile de öfkelenmeye başladı. Her birinin kendince sebebi vardı. Lucrezzia bir şey yememesinden, amcası Francesco Michelangelo’nun borç batağına gireceğinden, yengesi Cassandra da ahlaki açıdan endişeleniyordu.

Onu sadece Buonarrato gülümsetebiliyordu.

“İçki âlemlerine gitmediğini biliyorum,” dedi.

“Bunu nasıl bilebilirsin?”

“Basit, o mumları aldığından beri benden tek bir kuruş istemedin. Para olmadan Floransa’da kadın alamazsın.”

Gündüzleri dinlenebileceği başka bir yer bulmaya karar verdi. Topolino’lar hiç soru sormazdı, orada kalabilirdi. Ama Settignano çok uzaktı; değerli vaktini geliş gidişe harcamış olacaktı. Sabah olunca Duomo’daki atölyesine gidip çizim masasının başına geçti. Beppe onu selamlamaya geldi. Onu görünce sevecen yaşlı yüzünü şaşkın bir ifade kapladı.

“Genç arkadaşım kadavra gibi görünüyorsun. Ne yaptın kendine?”

Michelangelo sert bir bakışla,

“Çalışıyor...dum...Beppe.”

Beppe dişsiz ağzıyla kıkır kıkır güldü.

“Ah keşke ben de böylesi çalışmalar yapacak kadar genç olsaydım! İyi bakalım, Herakles’in sopasını her gece kaldırmaya çalışma. Unutma, geceleri bayanlara yatırdığın parayla sabah mermer alamazsın.”

O gece ilk çirkin ceset geldi. Baktıkça ürperdiği ve Tanrı’nın yarattığına ne olduğunu incelediği bir bedendi. Adam 40 yaşlarındaydı. Büyük, koyu kırmızı yüzü boynuna yakın yerden şişmişti. Ağız açık, dudakları maviydi ve gözlerinin beyazı kırmızı noktalarla dolmuştu. Sarı dişlerinin arasından koyu kırmızı dilini görüyordu. O kadar şişmişti ki neredeyse bütün ağzını kaplayacaktı.

Elini adamın yüzüne koydu. Yanakları pişmemiş hamur gibiydi. İnsan yüzünün yapısını incelemek için iyi bir zaman olduğunu düşündü. Küçük bıçaklarından birini aldı ve saç çizgisinden burun kemiğine kadar kesti. Alındaki deriyi kaldırmak istedi ama yapamadı, kemiğe çok yakındı. Her iki kaşın üzerinden gözün köşesine kadar bir kesik attı. Deriyi dışa doğru çekti. Önce gözden kulağa kadar sonra da yanaklara. Bu bozulmanın etkisi o kadar dehşetliydi ki daha fazla üzerinde çalışamadı. Köşeden çarşaf alıp adamın kafasını sardı. Dikkatini kalça kemiğine, ağır kalçanın kaslarla örülmüş yapısına yöneltti.

Birkaç gün sonra yeni bir ceset geldiğinde yüzdeki deriyi hafifçe kesti ve makasla sıyırdı. İnce, sarı yağ dokusunun altında kulaktan, dudaklara oradan da diğer dudağa uzanan geniş bir kırmızı kas dokusu keşfetti. Artık kahkaha atarken, gülümserken, ağlayıp acı çekerken bu kasların yüzü nasıl hareket ettirdiğini anlayabiliyordu. Çene kemiğinin köşesinden kafatasının köküne kadar uzanan daha kalın bir yağ tabakası vardı. Parmağını bu ikinci katmana koydu, dokuyu biraz itti ve çene kemiğinin hareketini gördü. Çiğneme hareketini canlandırmak için onu aşağı yukarı hareket ettirdi. Sonra göz kapağını hareket ettiren kasa geçti. Gözü neyin hareket ettirdiğini görmesi için göz boşluğunu görmesi gerekiyordu. Parmağını büyük bir kuvvetle bastırdı. Öyle ki göz küresi patladı. Beyaz mukus ellerine akarak göz çukurunu boşalttı.

Dehşete kapılmış bir hâlde geriledi. Beyaz badanalı duvarın köşesine çekildi ve alnını soğuk duvara yasladı. Çaresizce kusmamaya çalışıyordu. Tekrar kendini kontrol

edebilir duruma geldiğinde cesedin başına geldi, ikinci gözün çevresindeki dokuyu kesti, alt tarafından boşluğa bağlı olduğunu fark etti. Parmağıyla yavaşça oynatıp yerinden çıkardı. Elinde çevirdi, nasıl hareket ettiğini anlamaya çalışıyordu. Kandili yaklaştırıp boşluğu yakından inceledi. Tabanında bir delik vardı ve bu delikten gri yumuşak doku benzeri kablolar kafatasına geçiyordu. Kafatasını kaldırıp beyni ortaya çıkarmadan gözün nasıl gördüğünü anlayamayacaktı.

Mum bitmek üzereydi. Torrigiani'nin yumruğu altında kendisinininkine ne olduğunu açıkça görebilmek için burn kemığının üzerindeki kemiği kaldırdı.

Mum bitti.

Nereye gidecekti. Spirito'dan uzaklaştı. Vücudu yorgunluktan ağrıyordu. Gözleri sızlıyor, midesi ve ruhu ise tiksintiden başka bir şey hissetmiyordu. Büyük ihtimalle kendisini merdivenlerin başında bekleyen ve doğruca Stinche'ye gideceğini söyleyecek olan Lodovico ile karşılaşacak gücü yoktu.

Duomo'daki atölyeye gitti. Kapıdan önce çantasını sonra kendisini attı. Ayışığının altında beyaz mermerler ışıldıyordu. Yarısı tamamlanmış sütunların çevresindeki parçacıklar temiz tazeleyici kara benziyordu. Soğuk hava midesine oturdu. Masasına gitti, altını temizledi ve üzerine kalın bir branda çekip uyudu.

Birkaç saat sonra uyandığında; güneş doğmuştu. Meydanda köylülerin tezgâhlarını kurduğunu görebiliyordu. Çeşmeye gidip elini yüzünü yıkadı, kendine bir parça

parmeseanla pişirilmiş ekmekle, iki kalın kabuklu panini satın aldı ve bahçeye döndü.

Demir aletlerin onu neşelendireceğini düşünerek Herakles bloğunun köşelerini kesmeye başladı. Çok geçmeden bunları bırakıp, çizim yapmaya koyuldu: Kollar, kaslar, eklemler, çene kemiği, kalbi, başı. Beppe geldiğinde, 'Günaydın,' demek için yaklaştı. Michelangelo çizimini eliyle kapadı. Fazla kalamadı ama baş göz çukuruna ve açığa çıkmış ve iç organlara bakacak kadar vakti oldu. Başını sallayıp, uzaklaştı.

Lodovico'nun, yokluğu hakkındaki korkularını dindirmek için öğle yemeğinde eve gitti.

Ölü odasına gidip, bir adamın kafasını parçalama cesaretini kazanabilmesi için günler geçmesi gerekti. Oraya gider gitmez hızla işe koyuldu. Çekiç ve keskisini alıp burun kemiğinden arkaya doğru kesti. Sinir bozucu bir deneyimdi, her darbesinde baş kımıldıyordu. Kemiği kırması için ne kadar kuvvet uygulaması gerektiğini de bilmiyordu. Kafatasını açamadı. Kafasını örtüp, adamı ters çevirdi. Gecenin geri kalanında omuriliği inceleyerek geçirdi.

Bir sonraki kadavrada aynı hataya düşmedi. Bu sefer başın çevresini kesti. Sol kulağın tepesinden saç çizgisi boyunca üç ya da dört sert darbe kemikte bir santim derinliğinde bir delik açtı. Neşteri kafatasının içinde tutup boydan boya kesmeye yetecek alan yoktu. Beyaz-sarı kremi bir madde sızdı ve yarık genişledi. Kemiğin yarısından fazlasını kesmeyi başardığında keskisini bir kaldıraç gibi kullandı ve tümünü yardı, kafatası ellerinde kaldı.

Kuru yün gibiydi. O kadar titriyordu ki yere düşmesini zor engelledi. Gözlerini kafatasından ayırıp cesede baktı. dehşete kapıldı. Başının tepesi yoktu ve yüzü tamamen mahvolmuştu.

Yine suçluluk duygusu sardı; ama kafatasını açarak ilk kez beyni görmüş oluyordu. Bir sanatçı olarak yaratılan şey tarafından büyülenmişti; beyinde yüzün duyguları anlatmasını sağlayan şey neydi? Mumu kafatasına yaklaştırdı, içi sarı-beyaz, yüzeyinde kırmızı-mavi hatlar ve her yöne dağılmış arterler ve damarlar olan kütleyi gördü. Kafatasının bölünmüş olduğu yerde ikiye ayrılmıştı. Koku alamadı, ama ilk dokunduğunda ıslaktı. Yumuşak bir balığın derisi kadar yumuşak ve düzdü. Kafatasını yerine koyup çarşafla sıkıca sardı. Diğer gecelerdeki gibi hasta ya da gergin de değildi, ama başka bir akşam gelip beynin kendisini açmak için sabırsızlanıyordu.

İkinci beyni yerinden çıkardığında, beyinleri bu kadar benzeyen insanların birbirinden ne kadar farklı olduğuna inanamadı. Bundan, beyin içinde insanları birbirinden farklı kılan bir madde olması gerektiği sonucuna vardı. İşaret parmağıyla kafatasının tabanında dolandı, beynin kemikten tamamen ayrı ve bağımsız olduğunu gördü. Ellerini iki tarafa koyup, bütün olarak çıkarmaya çalıştı. Kalkmadı.

Parmaklarının birleştiği yerde, kütle kafatasının tabanında bir seri kabloya benzeyen yapıyla birleşiyordu. Kabloları kesti, kütleyi dışarı çıkardı. Yumuşaktı ve aynı zamanda o kadar kaygandı ki, sadece bir arada tutabilmek için bile çok çaba sarf etti. Şaşkınlık ve hayranlıkla bakakaldı; görece küçük, bir iki kilodan fazla olmayacak

bu cisimden insan ırkının bütün azameti; sanat, bilim, felsefe, yönetim, bütün iyilik kadar kötülüğü de çıkmıştı.

Bölünme yerinden beyni kestiğinde yumuşak bir peyniri kesiyormuş hissine kapıldı; ne ses, ne koku, ne de bozulma vardı. İki yarı tamamen aynıydı. Nereyi keserse kesin gri renk, biraz da sarılık. Beyni bırakacak yer açmak için cesedi çevirdi. Sert bir yapısı olmamasına şaşırdı. Beyni bütününü çıkarabilmek için damarları da kesmesi gerekti. Boyna giden bu uzantıları takip ederken bunun beyin ile vücut arasındaki tek bağlantı olduğuna dair tahminde bulundu. Önde fark edebildiği delikler göz ile beyin arasındaydı, diğer iki delik kulakların olduğu yere tekabül ediyordu. Kafatasının arkasındaki deliği bir iki santim itti. Burası omurgaya bağlanıyordu; beyinle sırt arasındaki bağlantıydı.

O kadar yorulmuştu ki çalıştığı beş saatin sonunda mum bittiği zaman mutlu oldu.

Santa Spirito Meydanı'ndaki çeşmenin kenarında oturdu. Yüzünü soğuk suyla yıkayıp kendi kendine sordu:

“Bunları takıntı hâline mi getirdim? Heykeltıraşlık uğruna yapıyorum deme hakkına sahip miyim? Bu değerli bilginin karşılığını ödemek zorunda kalacağım fiyat ne?”

Bahar geldi, hava ısındı. Beppe, ona, Santa Spirito'nun giriş holüne yeni bir kubbe için gerekli olan heykellerden bahsetti; oyulmuş sütun başlıkları, kubbeyi ve kapıyı süsleyecek bir çok işlenmiş taş. Başrahip Bichellini'den aracı olmasını istemek hiç aklına gelmedi. Doğrudan taş kubbeden sorumlu ustabaşının yanına gitti ve iş istedi.

Ustabaşı öğrenci istemiyordu. Michelangelo ona Merdivendeki Meryem'ini ve Sentorlar'ını getirmeyi teklif etti. Bunlarla işin üstesinden gelebileceğini kanıtlayabilecekti. Usta gönülsüzce kabul etti. Bugiardini, Ghirlandaio'nun arabalarından birini ödünç aldı. Buonarroto evine getirdi. Mermerleri sarıp indirmesine yardım etti. Dikkatle bir saman yığınının üzerine yerleştirdiler. Ponte Santa Trinito'dan geçip Santo Spirito'ya geldiler.

Ustabaşı etkilenmemişti. Parçalar onun yapması gerekene uymuyordu.

"Zaten iki kişiyi işe aldım."

"Heykeltıraş mı?" diye sordu Michelangelo.

"Ya ne olacak?"

"İsimleri ne?"

"Giovanni di Betto ve Simone del Coprino."

"Onları hiç duymadım. Nerede eğitim almışlar?"

"Bir gümüşçü dükkânında."

"Taşları gümüşle mi süsleyeceksin?"

"Prato'daki benzer bir işte çalışıyorlar. Tecrübeleri var."

"Peki benim yok mu? Bertoldo'nun gözetiminde üç yıl Lorenzo'nun heykel bahçesinde çalıştıktan sonra?"

"Bu kadar üzülme oğlum. Bakması gereken aileleri olan yaşlı adamlar bunlar. Ne kadar az mermer işi olduğunu biliyorsun. Medici koruması altında olduğuna göre, Piero de' Medici'den emir getirirsen ve ücreti Piero ödeyecekse..."

Michelangelo ve Buigardini rölyefleri Arnavut kaldırım-
sokaklar boyunca taşıyıp, yatağın altındaki yerine geri
yerleştirdiler.

Lodovico boyun eğmiş bir hâlde oğlunun değişmesini
bekliyordu. Michelangelo şafak vakti gelmeye devam
etti. Sırasıyla diz ve bilek kemiğini, dirsek ve el bileğini,
kalçayı ve pelvisi, özel bölümleri parçalamıştı. Kas yapı-
sını tekrar tekrar inceledi, omuzları ve kolları, uyluğu ve
baldırı. Lodovico onu sıkıştırıyordu.

“Bir an önce bu ahlaksız yaşamı terk etmeni emrediyor-
um. Gündüzleri çalışacak akşam yemeğinden sonra da
yatağa gireceksin.”

“Bana biraz daha süre ver, baba.”

Giovansimone, Michelangelo’nun gece hayatına atıl-
masından hoşnuttu. Floransa son skandalla heyecanlan-
mıştı: Piero Dominikan otoritelerine aracılık etmiş ve
Savonarola’yı Bolonya’ya sürgüne göndermişti. “Parti-
zan olmak”la suçlanıyordu. Ama Givonsimone için de-
ğişen hiçbir şey yoktu.

“Bu gece benimle gelmeye ne dersin?”

“Hayır teşekkür ederim.”

“Neden gelmiyorsun? Benimle çıkamayacak kadar iyi
misin?”

“Herkesin kendi şeytanı vardır Givonsimone.”

Beklenmedik bir ölüm işlerini yarıda kesti.

Sağlıklı bir şekilde çalışmaya devam ederken, Domenico Ghirlandaio veba kaptı ve iki gün içinde öldü. Michelangelo, Granacci, Biguardini, Ciecco, Baldinelli, Tedesco ve Jacopo'nun yanındaki yerini almak için atölyeye gitti. Tabutun bir tarafında onlar, diğer tarafında da oğlu, kardeşleri ve kayınbiraderleri vardı. Vedalaşmaya bütün arkadaşları gelmişti. Hepsi birlikte cenaze alayının arkasından yürüdü. Michelangelo'nun Santa Maria Novella'daki fresklerde çalışmaya başladığı ilk gün geldiği rotayı takip ettiler. Önce ayine sonra da define katıldılar.

O gün öğleden sonra Başrahip Bichellini'yi ziyarete gitti. Başrahabin okumakta olduğu kitabın köşesine bronz anahtarı bıraktı ve "Kilise için bir şeyler yapmam lazım." dedi.

Başrahip şaşırmamıştı, mutlu oldu.

"Ortadaki sunak için bir çarmıha gereksinim duyuyordum ne zamandır. Ahşap olarak gözümde canlanıyordu."

"Ahşap mı? Yapabilir miyim bilmiyorum."

Bir kez de olsa aklıselim davranıp, "Ahşapla çalışmam" demedi. Eğer başrahip ahşaptan bir çarmıh istiyorsa, o zaman ahşaptan yapılmalıydı. Hiç ağaç yontmamış olsa da...

Bertoldo'nun ona ele almasını öğretmediği hiçbir heykeltıraşçılık materyali kalmamıştı: Balmumu, kil, çeşitli taşlar. Ama ahşap hiç olmadı; muhtemelen bu Donatello, Santa Croce'nin Çarmıh'ını tamamladıktan sonraki 35 yıl boyunca eline ahşap almamış olmasından kaynaklanıyordu. Kutsal eşyaların saklandığı odaya kadar Baş-

rahibe eşlik etti. Başrahip durup ona sunağın arkasındaki kemeri gösterdi. Mihrabın iki girişinden birini oluştuyordu, sonra sordu:

“Doğal boyutlardaki bir figürü taşıyabilir mi?

“Emin olmak için kemeri ve sunağı ölçeklemeliyim, sanırım gerçek boyutlu olur. Manastırın marangozhanesinde çalışabilir miyim?”

“Gönüllü papazlar seni aralarında görmekten sevinecekler.”

Buradaki rahipler tepedeki pencereden gelip omuzlarını aşan gün ışığında çalışıyorlardı. Santa Spirito'ya gerekli onlarca işten birini yapacak bir diğer marangoz gibi davrandılar ona. Dükkânda sessiz olmak gibi bir kural olmamasına karşın, konuşmayı seven hiç kimse Agustinian Kilisesi'nin yakınından geçmemiştir.

Bu Michelangelo'nun işine geliyordu. Kulağa hoş gelen testere, rende ve çekiç sesleri arasında rahatça oturup çalışırken evdeymişcesine rahattı. Talaş kokusu etkileyiciydi. Manastırın sunabileceği çeşitli ahşaplarla çalıştı, bu malzemeye ustalıklarla oyma eser yapmak mermere hiç benzemiyordu. Ahşap karşı koymuyordu.

Yeni Ahit'i okumaya başladı. Matthew ve Mark tarafından nakledilen İsa hikâyesini okudu. Okudukça Floransa'nın şapellerinde önceki yüzyıllarda görülen dehşet dolu, acı telkin eden çarmıha germe silindi, yerine Başrahip Bichellini'nin imajı geldi: Neşeli, candan, adanmış, Tanrı adına bütün insanlığa hizmet eden, yaşamla gurur duyan yüce zekâ ve asil ruh.

Doğası gereği orijinal olmaya ihtiyaç duyuyordu. Ancak daha önce görülmemiş şekilde boyanmış ve oyulmuş çarmıhtaki İsa için insanlar ne düşünürdü? Hâlâ bir tema düşünmemiş olsa da Başrahabin ona inancını boşa çıkar-mayacak bir şey yapmaya hevesliydi. Ortaya çıkan iş yoğun bir tinselliğe sahip olmalıydı ki, Başrahip ona disek-siyona izin vermekle hata yaptığını düşünmesin.

13. yy'dan kalma ilk Çarmıha Gerilme'lerin önünde çizim yaptı. Baş ve dizler aynı yöne doğru oyulmuştu. Belki de bu heykeltıraş için en basit formdu ve duygusal anlamda sorgulamadan kabullenişin sadeliğini gösteriyordu. 14. yy'dan itibaren heykeltıraşlar İsa'yı bütün yüzüyle göstermeye başladı. Vücudunun bütün parçaları simetrik olarak ana hattın iki yanına uzanıyordu.

Donatello'nun Santa Croce Çarmıh'ı önünde vakit geçirdi. Algılayış tarzı onu büyülemişti.

Donatello başlangıçta hangi amaca ulaşmak için yola çıkmış olursa olsun, huzurlu memnuniyetle karışmış güç, affetme gücü kadar boyun eğme gücü, yok edilme kadar diriltilme yeteneği, bütün bu duygular aynı anda iletiliyordu. Yine de Michelangelo, Donatello'nun hissettiği bu duygulardan hiçbirini hissetmedi. Tanrı, başarması için Oğlunu gönderdiği işleri neden kendisi yapmamıştı? Ne'den bir oğula ihtiyaç duyuyordu? Muhteşem bir dengeye sahip Donatello'nun İsa'sı ona şunları söylüyordu:

"Tanrı böyle olmasını istedi, planladığı tam da buydu. Önceden belirlenmiş olunca kişinin kaderini kabullenmesi zor değil. Bu acıyı önceden tahmin ediyordum."

Bunu kabullenmek Michelangelo'nun mizacına uygun değildi.

Tanrı'nın sevgi mesajıyla, şiddetin ne gibi bir bağlantısı olabilirdi? Neden vahşetin ortaya çıkmasına izin vermişti. Hem de her şekilde nefrete, korkuya, intikam ve şiddetin devamına yol açabilecekken? Eğer her şeye gücü yetiyorsa, mesajını dünyaya neden daha barışçıl yollar-
dan göndermemiştir? Barbarlığı sona erdirmemesine Michelangelo inanamıyordu... belki İsa'ya da.

Parlak gün ışığının altında Santa Croce'nin merdivenlerinde dururken, sert zeminde futbol oynayan çocukları seyretti, sonra yavaş yavaş Via de' Bardi'nin saraylarının önünden geçti, önlerinden geçerken binaların taşlarına sevgiyle dokunuyordu.

“Romalı askerlerin etine ilk çiviye çaktıkları günbatımından öldüğü saate kadarki zamanda İsa'nın aklından ne geçiyordu. Çünkü bu düşünceler sadece kaderini nasıl kabullendiğini belirlemekle kalmayacak aynı zamanda haçtaki bedenin pozisyonunu da söyleyecekti. Donatello'nun İsa'sı sükûnetle karşılamış düşünmemiştir, Brunelleschi'nin İsa'sı ise o kadar hafif ve inceydi ki ilk çivi darbesinde ölmüş, düşünmeye vakti olmamıştır,” diye aklından geçti.

Çalışma masasının başına geçti. Zihninde kömür kalemi ve mürekkeple keşifler yapmaya başladı. İsa'nın yüzünde şu ifade belirliyordu: “Acı içerisindeyim, ancak bu acı demir çivilerden kaynaklanmıyor, şüphe lekesinden kaynaklanıyor.” İsa'nın kutsiyetini hale gibi bariz bir şeyle aktaramazdı; içten gelen kuvvetle, en sert yargılamanın

yapıldığı bu saatte bütün korkularını yenmeye yetecek güçle olmalıydı.

Onun İsa'sı kaçınılmaz olarak Tanrı'dan ziyade insana daha yakın olacaktı. Çarmıha gerileceğinden haberi yoktu. Ne istemişti ne de hoşuna gitmişti. Sonuç olarak bedeni uyuşmazlık içinde bükülmüştü. Bütün insanlar gibi iç sorgulamayla parçalanmıştı.

Yontmaya hazır olduğunda önünde yeni bir konsept vardı: İsa'nın başını ve dizlerini farklı yönlere çevirdi, bu kontrpuan dizaynla, çarpıcı bir gerilim, her iki taraftan çekiştirilen bir adamın yoğun fiziksel ve içsel çatışmasını verecekti.

Figürünü Toskana'daki en sert ağaca, ceviz ağacına işledi. Çekiç ve keskiyle işi bitince, zımparaladı ve yüzeyini leke tutmayan zeytin yağı ve balmumuyla ovdu. Marangoz arkadaşları yorum yapmadı ama sırasının yanına toplanıp gelişmeleri izlediler. Başrahip de verdiği mesajla ilgili bir tartışmaya girmede. Açık ve samimi bir şekilde, "Her sanatçının 'Çarmıh'ı kendi portresidir. Sunak için düşündüğüm buydu. Teşekkür ederim." dedi.

Pazar sabahı Michelangelo ailesini Santa Spirito'ya getirdi. Sunağın yakınlarındaki bir sıraya oturttu. İsa'sı üstlerinde görülüyordu. Büyükannesi fısıldadı: "Ona merhamet beslememe neden oluyorsun. Hep İsa'nın da bana merhamet hissettiğini düşünmüşümdür."

Lodovico kimse için merhamet hissetmiyordu. "Komisyonun büyüklüğü ne olacak?"

"Ücretli değildi. Gönüllü yaptım."

“Para ödenmeyecek mi demek istiyorsun?”

“Başrahip bana çok iyi davrandı, borcumu ödemek istedim.”

“Ne anlamda iyi davrandı?”

“...şey...sanat eserlerini kopyalamama izin verdi...”

“Kilise herkese açık.”

“Manastırda kütüphanesini kullanmama izin verdi.”

“O halk kütüphanesi. Pazzo, deli misin? Meteliksiz bir genç zengin bir manastır için bedavaya çalışır mı?”

İki gün iki gece süren kar fırtınası Floransa’yı beyaza bürüdü. Pazar günü açık, canlı ve soğuktu. Duomo atölyesinde yalnızdı, Piero’nun uşağı onu aramaya geldiğinde bir mangala sokulmuş Herakles’in ilk çizimlerini yapmaya çalışıyordu.

“Ekselansları, Piero de Medici, saraya gelip gelmeyeceğinizi soruyor.”

Saman pazarındaki berbere uğrayıp saçlarını kestirdi, yavaş yavaş iki tarafından dökülen sakalı ve çenesi tıraş edildi. Sonra eve döndü. Kendisine su kaynatıp banyo yaptı. Mavi yün tuniğini bir buçuk yıl sonra ilk defa saray için giyiyordu. Bahçedeki heykellerin üzerine karlar yığılmıştı. Medici’nin çocuklarını ve torunlarını Lorenzo’nun çalışma odasında buldu. Parlak bir ateş yanmaktaydı.

Giuliano’nun doğum günüydü. Düşman bir Borgialı papa seçildiği vakit Sant’Antonia’daki ufak, ama enfes bir saraya yerleşen Kardinal Giovanni hiç olmadığı kadar dolgun görünüyordu. Lorenzo’nun sandalyesinde oturmaktaydı. Kuzeni Giulio peşinde pervane oluyordu.

Kızkardeşleri Maddelana, eski papa VIII. İnnocent'in oğluyla evlenmiş ve iki çocuğuyla gelmişti. Floransa'nın bankacı ailesinden olan Jacopo Salviati'yle evlenmiş olan Lucrezzia da gelmişti. Dante'nin Beatrice'nin evine sahipti Salviatiler, halaları Nonnina ve kocası Bernardo Ruccelai, en büyük oğullarıyla Piero ve Alfonsina. En neşeli broşlarını takmışlar, makaslanmış kadife ve satenle süslenmişlerdi.

Ve gümüş ipliklerle iç içe geçmiş deniz mavisi zarif ipeklerle bürünmüş Contessina da oradaydı. Michelangelo şaşkınlıkla onun uzadığını, kollarının ve omuzlarının biraz dolgunlaştığını, göğsünün nakışın altında kalan korse tarafından desteklendiğini ve olgunlaşmaya başladığını gözlemledi. Gözleri kendisinininkilerle karşılaştığı zaman elbisesini süsleyen gümüş mücevherler gibi parlıyordu.

Bir uşak ona içime sunulmak üzere ısıtılmış ve tatlandırılmış şarap sundu. Resepsiyonun sıcaklığıyla birleşen içecek odanın uyandırdığı keskin nostalji, Contessina'nın şaşkın gülümsemesi hepsi aynı anda zihnini meşgul ediyordu.

Piero sırtı şömineye dönük duruyordu. Gülümsedi, kavgalarını unutmuş gibi görünüyordu. "Michelangelo, seni sarayda tekrar ağdırlamak bizim için bir zevk. Bugün Giuliano'nun hoşuna gidecek her şeyi yapmalıyız."

"Bugün Giuliano'nun mutluluğuna katkıda bulunmayı ben de isterim."

"Güzel. Bu sabah ilk söylediği şey, 'Şimdiye kadar yapılmış en büyük kardan adama sahip olmak isterim.' oldu.

Sen de babamızın en sevdiği heykeltıraşı olduğuna göre, senden başkasını düşünmememiz kadar doğal bir şey yok?”

Bir şey taş gibi içine oturdu. Medici çocukları ona bakarken, kadavranın ağzından biri yemek biri de hava taşımak için inen iki tüpü hatırladı. Parçalanan umutları yutmak için bir üçüncüsünün daha olması gerekmez miydi?

“Lütfen benim için yap, Michelangelo! Şimdiye kadarki en harika kardan adam olacak.”

Bir eğlendirici olarak getirildiğini düşünmenin burukluğu Giuliano’nun ricasıyla yok olup gitti. Ne cevap verecekti. “Kar benim zanaatım değil” mi diyecekti.

“Bize yardım et Michelangelo.” Bunu söyleyen Contessina’ydı, yanına yaklaşmıştı. “Hepimiz sana asistanlık edeceğiz.”

Her şeyin yolunda olduğunu anladı.

O gün öğleden sonra, son Floransalılar da saray bahçesini doldurup neşeli bir gülünçlükteki dev kardan adamı gördükten sonra, Piero büyük ofisteki babasının İtalya bayrakları altındaki masasına oturdu.

“Neden saraya geri dönmüyorsun, Michelangelo? Babamın çevresini tekrar bir araya getirmek istiyoruz.”

“Ne şartlar altında döneceğimi sorabilir miyim?”

“Babam hastayken sahip olduğun imtiyazlara sahip olacaksın.”

Michelangelo yutkundu, saraya ilk defa geldiğinde 15 yaşındaydı. Şimdi neredeyse 18. Lavabo kenarında para bırakılacak çağı biraz geçmişti. Yine de kasvetli Buonarroti evinden, dırdırcı Lodovico'nun hegemonyasından çıkmak için bir şanstı. Biraz para kazanır belki de Mediciler için güzel eserler yapardı.

7

Bir uşak onu eski dairesine taşıdı, Bertoldo'nun köşedeki heykellerine dokunulmamıştı. Bir saray terzisi kumaşlar ve mezuralarla geldi; bir sonraki pazar da Piero'nun sekreteri, Bernardo da Bibbiena gelip üç florin bıraktı.

Her şey aynı görünüyordu, mamafih her şey değişmişti. İtalya ve Avrupa'daki âlimler artık saraya gelmiyordu. Platon Akademisi toplantılarını Ruccelai bahçelerinde yapmayı tercih ediyordu. Pazar yemeklerinde oğulları eğlence düşkünü asiller oluyordu sadece. İtalya şehir devletlerinin büyük aileleri anlaşma görevi gerçekleştirirken hazır bulunmuyordu ya da Mediciler sayesinde refaha kavuşan tacirler, kumandan, iyi adamlar veya konsey üyeleri saraya gelmiyordu. Hâlbuki Lorenzo onlarla samimi bağlar kurmuştu. Onların yerini eğlendiriciler ve Piero'nun genç eğlence arkadaşları almıştı.

Topolinolar Pazar ayininden sonra beyaz öküzlerinin çektiği arabalarıyla şehre geldiler ve Herakles bloğunu arabaya yüklediler. Büyükbaba sürerken, baba, üç oğlu ve Michelangelo gün doğumundan önce tertemiz yıkayıp süpürülmüş sessiz caddeler boyunca yürüdü. Her biri halatın bir parçasını tutuyordu. Bahçenin arka kapısından girdiler, yükü boşaltıp Michelangelo'nun eski çalışma alanına yerleştirdiler.

Rahat bir çalışma ortamı kurulduktan sonra çizimlerine geri döndü. Nemea aslanının çenesini çıplak elleriyle ayıran gencin çizimini kırmızı kömür kalemiiyle yaptı; Antaeus ile ölümüne gürşen adam orta yaşlarındaydı, yüz başı yılanla yaşlı bir adam savaşıyordu, bunların hepsini fazla resimsel buldu. Sonunda bacakları genişçe açılmış kolu kalçasına yaslanan eski Floransa Herakles'inden vazgeçip, daha kapalı, daha derli toplu Yunan konseptine yakın bir figürde karar kıldı. Bu figürde Herakles'in patlayan gücü gövde ile bacaklar arasında kalacaktı.

Geleneksel figürden ne gibi tavizler vermeliydi? Öncelikle o koca sopa, bunu Herakles'in yaslandığı bir ağaç kütüğü olarak tasarladı. Her daim figür için bir çerçeve oluşturmuş olan aslan derisi kaçınılmaz olarak vardı. Bir ucu omzunda düğümlemiş, kalan kısmı da göğsünü belli belirsiz örtüyordu, cesur gövdesini saklamıyordu. Kolunun tekini biraz uzattı, açıkça Hesperides'in elmalarını sarmalıyordu. Sopa, uzun aslan derisi, elmalar eski heykeltıraşlar tarafından cesaret simgesi olarak kullanılmıştı. Onun Herakles'i dünyaya karşı çırlıçıplak duruyordu, insanoğlunun dayanıklılık ve kararlılığını kendi içinde taşımaktaydı. Bunun Floransa'daki en büyük Herakles olacağı gerçeği onu yıldırmaı. Devasa figürün boyutlarını planlarken Herakles'in Yunanistan'ın en büyük kahramanı olduğunu hatırladı -aynen Lorenzo'nun Floransa'nın en büyük kahramanı olduğu gibiYüksekliği 2 metre 30 santim olacak, 45 santimlik kaide ve yukarıdan oymaya başlayacağı ve başın yukarisından başlayacak olan koruyucu mermer bulunacaktı. Madem Herakles'le Lorenzo benziyordu, onu neden küçük hassas bronza işlesin? Hem Herakles hem de Lorenzo başarısızlığa uğra-

mıştı! Çabalarken ne çok şey başarmışlardı! Yaşamdan daha büyük tasvir edilmeyi nasıl da hak ediyorlardı.

Kabataslak kil model inşa etti, ağırlık ve duruşun yönünü, uzanan kolun arka kaslara etkisini, figür eğimli durduğu için kasların nasıl dağıldığını, tendonların ve bağların gerilimini, kalça ve omuzun dönüşünü belirledi. Artık bunların hepsini inanarak yapabiliirdi. Yine de içinden bir ses onun ölüm aletleri ve modeli büyütmesi için demir çubuklar koymasını engelliyordu. İlk ayaklı figürü olacağı ve aynı zamanda bütünüyle kendi başına yapacağı için elinin ne dereceye kadar gözünü takip edeceğini merak ediyordu.

İlk yığını oluşturmak için araç gerecini hazırladı, yüksekliği artırmak içinse çubukları çaktı, daha büyük çekiç darbelerine dayanabilmeleri için uçlarını küt yaptı ve metale dokunmakla bir kez daha sertlik ve dayanıklılık hissine ulaştı. Mermerin önünde diz çöktü. Devasa mermer bakmak ona gücü hissettiriyordu. Köşeleri sert bir uçla ve çekiçle kazıdı. Memnuniyetle bakarak, bu eylemin bile önündeki bloğun duruşuna katkıda bulunduğunu düşündü. Bloğu fethetmek istemiyordu, onu yaratıcı fikirlerini açıklamaya ikna etmeye çalışıyordu.

Bu Serovezzo mermeri Apsan Alplerinin yüksek kısımlarından çıkarıldı. Havaya maruz kaldığından zarar görmüş olan dış katmanını geçtiğinde, köpek dişi keskininin altında şeker topağına dönüştü, süt beyazı şeritleri parmakları arasında ufalıyordu. Boyun, koltuk altı, gözde ve bükülmüş dize ulaşmak için tam olarak ne kadar gitmesi gerektiğini düz bir çubuk kullanarak belirledi. Sonrasında alet dövme işine geri döndü ve bir ökçe yaptı. Hiddet-

le mermere saldırdı. Keski, toprakta gezinen saban gibi mermere sokuluyordu. Tam da o an seravezzo mermeri demir gibi sertleşti ve bütün formlara ulaşabilmesi için büyük çaba göstermesi gerekti.

Bertoldo'nun öğrettiklerini görmezden gelerek, mermeri çepeçevre değil parça parça işlemeye başladı. Baştan sona omuzlar, kollar, kalça... Derine indikçe önemli parçaları yassı çubuk ve çıplak gözle ölçüyordu. Neredeyse bloğunu mahvedecekti. Boynu ve başı serbestleştirmek için çok derin kesmesi gerekti, şimdi belirmeye başlayan omuz kaslarına uyguladığı güçlü keski darbeleri boyunda başa çıkan güçlü titreşimlere yol açtı. Titreyen mermer en dar alanından parçalanıverecekmiş gibi görünüyordu, Herakles'in başını kaybedebilir o da boyutları küçültmek zorunda kalabilirdi. Sonra titreme kesildi.

Yüzündeki kiri silmek için yakınındaki bir kutunun üstüne oturdu.

Yeni ince kenarlı aletleri unuttu, her noktanın simetrik olması için çabalıyordu. Şimdi çekicin her darbesi, aletin oyucu ucuna iletiliyordu, kristalleri parçalayan keski değil de onun parmaklarıydı âdeta. Her birkaç dakika da bir uzaklaşıp bloğun çevresini kesiyordu. Çünkü ne kadar derin keserse kessin bir bulut diz kapağını, göğüs kafesini gölgeliyordu. Bu nedenle tozu süpürmek için bir fırça kullanırdı.

İkinci bir dizi hata yapmaya başladı; gözleri arkaya doğru uzanan kısmı ölçmekte başarısız oldu ve önceki uyumu bozan birkaç sert darbesi oldu. Ama bloğun arkasında

kendine yedek mermer bırakmıştı. Sonuç olarak amaçladığından daha da derine inerek figürü geri itmiş oldu.

Mermerin içine adım attığında ilerleyişi hızlandı. Derinleşen katmanları o kadar tutkuyla yontuyordu ki kendini bir kar fırtınasının altında kalmış, onun rüzgârını soluyormuş gibi hissetti, her çekiç darbesinde gözlerini kapatıyordu.

Mermerin anatomisi kil modelinkine benzemeye başladı: güçlü göğüs, şahane yuvarlanmış pazular, büyük ağaç kabuklarının altındaki beyaz ete benziyordu, başındaysa, kısıtlı bir alan olmasına rağmen, büyük bir enerji odaklanmıştı. Çekici ve keskisi elinde, önündeki galvanik erkek figüründen bir adım uzaklaştı, hâlâ yüzü yoktu, yapıldığı materyali gösteren kabaca oyulmuş bir tabanın üzerinde duruyordu. En başından beri mermerin sevgiye boyun eğdiğini düşündü; uysal, dişi. Mermerle karşılaştığında baskın olan erkek oydu; karar onun kararıydı, zafer onun zaferiydi. Yine de aşkının nesnesiyle bir araya geldiği zaman her yanını hassasiyet ele geçiriyordu. Blok bakirdi, ama soğuk değildi. Kendi beyaz ısıyla yanmaya başlardı. Heykeller mermerden doğar bunun için keskinin içine işleyip dişi figürünü içine bırakması gerekir. Bütün yaşam aşktan kaynaklanır.

Yüzeyi güzelce ponzaladı, ama cilalamadı, erkekliğine zarar vermesinden korktu. Saçı ve sakalı işlenmemiş şekilde bıraktı, sadece bukleler fark ediliyordu. Bunun için küçük, üç dişli keskiyle açığı verdi ki vurgu oluşturacak biçimde son dişle çizibilir.

Monna Alessandra bir gece çok yorgun bir hâlde yatağına gitti ve bir daha uyanmadı. Lodovico için bu kayıp çok ağırdı, bütün Toskanalılar gibi annesine derinden bağlıydı ve ailede kimseye göstermediği yumuşaklığı ona gösteriyordu. Michelangelo içinse acıydı; annesini on üç sene önce kaybetmiş olduğu için Monna Alessandra sevgi ve anlayış için sığınabileceği tek kadındı. Babannesinden olmasın Buonarroto evi daha da kasvetli görünüyordu.

Bunun aksine, saray Contessina'nın mayısta gerçekleşecek düğünü için ayaklanmıştı. Contessina, Medici'lerin son kızı olduğu için, Piero bütün tüketim kanunlarını yok sayıyor ve Floransa'nın tarihinde yapılmış en büyük kutlama için 50.000 florin harcamayı planlıyordu. Contessina da ayrıca yoğunlu. Kıyafetleri için terziden terziye koşturuyor, çeyiz sandıklarının boyanması için vazifelendirmelerde bulunuyor, bir Medici olarak kaçınılmaz olarak hak ettiği çeyizine mobilyalar, battaniyeler, tabaklar, altın ve gümüş eşyalar, mücevherler, simsarlar ve ketenler için dünyanın her tarafından gelen tüccarlarla görüşüyordu.

Sonra bir akşam çalışma odasında karşılaştılar. Eski zamanlardaki gibiydi, çevrelerinde Lorenzo'nun kitapları ve sanat eserleri ile yaklaşan töreni bir anlığına unuttular ve sevgiyle sarıldılar.

“Seni artık hiç göremiyorum, Michelangelo. Düğünümde mutsuz olmayacaksın.”

“Davetli miyim?”

“Düğün burada. Nasıl katılmazsın?”

“Davetin Piero’dan gelmesi gerekir.”

“Zor olmayı bırak!” Eski inatçılıklarını hatırlayınca öfkeyle gözleri parıldadı. “Ben gibi sen de üç gün kutlama yapacaksın.”

“Pek zannetmiyorum,” diye yanıtlayınca ikisinin de yanakları kızardı.

Granacci, Piero tarafından düğün töreni, balo, şölen ve temsillerin sahne olduğu dekordan sorumlu kılınmıştı. Sarayda şarkıdan, danstan, içki ve âlemden bol bir şey yoktu. Yine de Michelangelo yalnızdı. Vaktinin çoğunu bahçede geçiriyordu.

Piero kibar ama mesafeliydi. Sanki peşinde olduğu tek şey babasının heykeltıraşını sarayın çatısı altında tutmaktı. Piero’nun sarayda iki sıradışı konuğu olmasıyla övünmesi kendini teşhir ediyormuş gibi hissetmesine yol açtı. Michelangelo, devasa kardan adamı yapan kişi ve İspanyol uşak. Öylesine hızlı koşuyordu ki, atıyla dört nala giden Piero bile ona yetişemiyordu.

“Ekselansları, heykel yapımı hakkında daha ciddi konuşabilir miyiz? Kendimi geçindirecek bir ücret istiyorum.”

Piero’nun ifadesinde kuşku vardı.

“Birkaç yıl önce sana bir zanaatkâr gibi davrandığım için alınmıştın. Şimdi de öyle davranmıyorum diye alınıyorsun. Sanatçıları mutlu etmek için ne yapabiliriz?”

“Babanızın bana belirlediği gibi bir hedefe ihtiyacım var.”

“Neydi o?”

“San Lorenzo’nun ön yüzü için içlerinde yirmi tane gerçek boyutta heykelin bulunduğu nişler.” “Bana hiç bahsetmedi.

“Coreggi’ye gitmeden önce söylemişti.”

“Ah ölmekte olan bir adamın hayalleri. Pek gerçekçi değil, değil mi? Sen kendini olabildiğince meşgul tut, Buonarrati, senin için bir şeyler düşüneceğim.” İtalya’nın her köşesinden, Avrupa’dan, Yakın Doğu’dan, Lorenzo’nun arkadaşlarından ve Medici’lerin iş yaptıkları kişilerden gelen düğün hediyelerini izledi. Nadir mücevherler, işlenmiş fildişleri, parfümler, Asya’da pahalı ipekler; Doğu’dan altın kadeh ve kâseler, mobilyalar. O da Contessina’ya bir hediye vermek istedi. Ama ne?

Herakles! Neden olmasın? Mermeri kendi parasıyla almıştı. Kendisi bir heykeltıraş olduğuna göre, heykel hediye etmesi gerekirdi. Ridolfi Sarayı’nın bahçesi için Herakles! Ona heykelden bahsetmezdi. Topolino’lardan taşımak için yardım isteyebilirdi.

İlk defa Herakles’in yüzü hakkında fikir üretebiliyordu. Il Magnifico’nun bir portresi olacaktı, sadece kalkık burunu, bulanık teni ve intizamsız saçlarıyla değil, aynı zamanda Lorenzo’da Medici’nin zihniyeti ve iç dünyasıyla da ona benzeyecekti. İfadesinde tevazuyla karışık yoğun bir gurur olacaktı. Sadece gücü değil iletişim isteğini de yansıtacaktı. Bedeninin yıkıcı gücü hem nezaketi hem de insanoğlu için insanın aldatıcı dünyasını yeniden şekillendirmeye yönelik bir savaş verebilecek dövüşçüyü gösterebilirdi.

Çizimleri bitti, burun deliklerini ve kulakları yapmak için el delgisini kullanarak heyecanla oyma işlemine geçti. Saçın büyük kısmı yüzüne dökülüyordu, elmacık kemiklerini yuvarlamak için en ince uçlu keskiyi kullandı, ona bakan her ruhla konuşabildiği delici ve berrak gözlerinin aydınlığına ulaşabilmek için de burgu.

Şafak vaktinden akşama kadar çalıştı. Öğle yemeği molası bile vermiyor, geceleri bir ölü gibi yatağa düşüyordu.

Granacci böylesi komplike bir işi tamamlayabildiği için kendisini kutladı ve sessizce ekledi.

“Dostum, bunu Contessina’ya veremezsin. Doğru olmaz.

“Neden olmasın?”

“Çok çok büyük.”

“Herkül çok mu büyük?”

“Hayır hediye. Ridolfi bunun uygun olmadığını düşünebilir.”

“Contessina’ya hediye veremem mi?” “Bu kadar büyük bir hediye vermenin.”

“Ölçütten mi bahsediyorsun, değerden mi?”

“İkşinden de. Sen Medici değilsin, Toskana’nın yönetici ailelerinden de değilsin. Zevksizlik olduğunu düşünebilirler.”

“Ama hiçbir değeri yok ki. Satamam bile.”

“Değerli ve sen onu satabilirsin.”

“Kime?”

“Strozzi'lere. Yeni saraylarının bahçesi için. Geçen Pazar onları buraya getirdim. Sana 100 büyük altın florin tek-lif etme yetkisini verdiler. Orada olmaktan zevk alacak. Senin ilk satışın oluyor!”

Göz kapaklarının ardında öfke yaşları doldu. Ama artık küçük değildi, ağlamadan durabilirdi.

“Piero ile babam haklı: Bir sanatçı ne kadar çabalarsa çabalasın, sonu bir şey pazarlamaya çalışan yanaşma oluyor.”

3000 düğün davetlisinin şehre akın edip Floransa saray-larını ağzına kadar doldurduğu bu şamata-dan kaçmanın yolu yoktu. 24 Mayıs sabahı kadife kollu yeşil tuniğini ve mor pelerinini giydi. Sarayın önünde çiçeklerle süslenmiş bir çeşme vardı. Ortasında da Granacci'nin tasarladığı içinden beyaz ve kırmızı şarabın aktığı iki figür bulunuyordu. O karar çok akıyordu ki Via de' Gori'ye taşıtı.

Contessina ve Ridolfi, trompetçilerin önceden yerlerini aldıkları, flamalarla süslenmiş sokakları geçerken, Michelangelo da Granacci'yle geriden onları takip ediyordu. Del Duomo Meydanı'nın girişinde Roma zafer kemerinin çelenklerle bezeli bir replikası bulunuyordu. Katedralin basamaklarında bir noter meydanı dolduran binlere evlilik anlaşmasını okudu. Michelangelo Contessina'nın çeyizinin boyutunu duyunca, benzi attı.

San Lorenzo aile kilisesinde, Piero, Contassina'yı resmî olarak Ridolfi'ye takdim etti.

Ve Ridolfi nişan yüzüğünü Contessina'nın parmağına taktı. Michelangelo kilisenin arka tarafında kaldı ve evlilik töreninin ortasında yavaşça çıkıp gitti. Meydanın bir yanında ahşap sıralar vardı, kalabalık buradaydı, merkezinde, 15 metrelik ağacın desteklediği beyaz bir çadır vardı. Burada müzisyenler bulunuyordu. Çevredeki evlere goblenler asılmıştı.

Düğün alayı kiliseden ayrıldı. Beyaz saten pelerini içerisinde uzun görünen Ridolfi'nin simsiyah saçları ince solgun yüzünü çevreliyordu. Uzun kuyruklu kırmızı ipek elbisesi ve beyaz yakası, başında yine kırmızı bir desteğin üstüne koyulmuş işlemeli, yaldızlı boncuklarla süslenmiş başlığı altındı. Contessina'yı seyretmek için merdivenlerde bekledi. Süslenmiş masaya oturur oturmaz eğlence başladı: "İffet ve Evlilik Arasındaki Savaş" isimli oyun oynandı, Piero turnuvada mızraklı dövüşe katıldı, doruk noktası ise "Dişi Kedinin Şövalyeleri" isimli yarışmada beline kadar çıplak ve dazlak bir ahşap platformun üstündeki kafese girdi, burada ellerini kullanmadan dişleriyle kediye öldürmek zorundaydı.

Yemek odasında ona bir yer ayrılmıştı. Toskana'nın en iyi ürünü şölen için saraya getirilmişti. 800 varil şarap, bin ton un, et, av eti, badem ezmesi. Bereket ve doğurganlık getirmesi için ayakkabısına altın florin ve kucağına da bir çocuğun verildiği geleneksel sahneyi izledi. Düğün şöleninin ardından, konuklar Granacci'nin antik Bağdat'a çevirdiği dekor Pieoro'nun bütün Floransa'nın katılması için hazırladığı yiyecek ve şarap dolu masaların kurulduğu meydanlarda dolaştı. Ne var ki insanlar mutlu görünmüyordu.

Michelangelo, Contessina'nın Ridolfi'nin sarayına gitmeden önceki iki gün boyunca sürecekt kutlamalara ve ziyafete katılmak için saraya dönmedi. Bunun yerine, gecenin karanlığında yavaş yavaş Bettignana'ya çıktı, Topolino'larının kemerinin altına eski bir battaniye yaydı, ellerini başının arkasında birleştirip güneşin karşığı tepeden Buonarroto evinin çatısını aydınlatmasını izledi.

8

Contessina'nın evliliği dönüm noktası oldu. Michelangelo için, Floransa için. Şölenlerin ilk gecesinde insanlardaki dargınlığa şahit olmuş, Piero karşığı dedikodular duymuştu. Dominikan Tarikatıyla eskisinden daha güçlü dönmüş olan Savanorola'nın öfkeli vaazlarına çok da gerek kalmamıştı. Şehrin tüketim yasalarını ihlal ettiğı gerekçesiyle Signora tarafından soruşturulmasını istiyordu.

Tepkilerin yoğunluğundan şaşkına dönen Michelangelo, Başrahip Bichelini'yi ziyarete gitti.

“Diğer Medici kızlarının düğünleri daha mı az debdebeli olmuştu?” diye sordu.

“Pek değil. Ama Lorenzo ile insanlar paylaştıklarını hissediyorlardı, Piero ile ise onun verdiğini hissediyorlar. Bu yüzden düğün şarabının tadı kaçtı.”

Contessina'nın düğününün tamamlanması Piero'nun kuzenlerinin ona karşı politik bir kampanya başlatmaları için bir sinyaldi. Birkaç gün içinde şehir bir skandalla sarsıldı: Önceki akşam bir partide Piero ve kuzeni Lo-

renzo bir kadın için kavga etmişlerdi. Piero, Lorenzo'nun kulağına yumruk atmıştı. İlk defa bir Medici bir diğerini dövüyordu. Bıçaklar çekilmişti ve bir arkadaşları araya girmese ölümle sonuçlanabilirdi. Michelangelo öğle yemeğine gittiğinde birkaç eski dostun daha eksildiğini gördü. Piero ve arkadaşlarının kahkahaları biraz isterik görünüyordu.

Alacakaranlıkta, Granacci bahçeye gelip, Strozzi bahçesindeki Herakles'i birinin gördüğünü ve kendini orada komisyonu konuşmak için beklediğini söyledi. Michelangelo, yeni patronların Medici kuzenleri Lorenzo ve Giovanni olduğunu öğrenince duyduğu şaşkınlığı gizledi. Lorenzo hayattayken onlarla sarayda pek çok kez karşılaşmıştı. Çünkü Lorenzo'yu babaları gibi severlerdi. Lorenzo da onlara en yüksek diplomatik görevleri veriyordu, hatta 11 sene önce VII. Charles'in tahta çıkışını kutlamaları için Floransa'ya göndermişti. Piero ailenin alt dallarından geldikleri için hep onlara küfredermişçesine davranıyordu.

Medici kuzenleri Herakles'in her iki yanında duruyordu. Michelangelo'dan 12 yaş büyük olan Lorenzo, ifade dolu düzgün hatlara sahipti. Cildinin çiçek bozuğu oluşu bunu değiştirmiyordu. Güçlü bir boyun, omuzlar ve göğüsle yaratılmış kuvvetli bir bünyesi vardı. Piazza San Marco'daki aile sarayında yüce bir lord gibi yaşıyordu. Castello'da ve Fiesole'nin altındaki tepenin yamacındaydı. Bu sarayda Boticelli bile Dante'nin İlahi Komedya'sını resimlendirirken onun komisyonu ile geçiniyordu. Kendisi de saygı duyulan bir şair ve oyun yazarıydı. Küçük kardeş Giovanni 27 yaşındaydı ve Floransalılar ona

“Yakışıklı” derdi. Onu samimiyetle karşıladılar. Herakles’inden övgüyle bahsettiler, devamında asıl meseleye geldiler. Sözcü Lorenzo’ydu.

“Michelangelo amcamız için yaptığın iki heykeli gördük. Kardeşimle hep söylediğimiz gibi bir gün bizim için de bir şeyler yapmanı isteriz.”

Michelangelo sessiz kaldı. Küçük kardeş devam etti.

“Her zaman bir St. John istemiştir. Beyaz mermerde. Evimizin koruyucu azizi olarak. Bu tema ilgini çeker mi?”

Michelangelo beceriksizce ayak değiştirip, Via Tornabuani’de uzanan yoğun gün ışığı havuzuna ve Strozzi Sarayı’nın ana kapısından uzağa bakıyordu. İşe ihtiyacı vardı, sadece para için değil, huzursuzluğa kapılmaya başladığı için de. Eline mermer alabilecekti.

“Sana iyi bir ücret ödemeye hazırız.” dedi Lorenzo. Kardeşi de, “Sarayın arkasında atölyen için yer var. Ne dersin?” diye ekledi.

“İstenilmek her zaman hoştur. Biraz düşünebilir miyim?”

“Elbette” diye candan bir cevap verdi Lorenzo. “Seni telaşlandırmak istemeyiz. Pazar yemeğinde bize eşlik edersen çok memnun oluruz.”

Başı önde sessizce eve döndü. Via dei Bentaccordi ve Via dell’ Anguillara ayrımına gelene kadar Granacci hiçbir şey demedi.

“Seni getirmem istendi. Ben de getirdim. Bu işi kabul etmeni istediğim anlamına gelmiyor.”

“Teşekkür ederim Granacci anlıyorum.”

Ailesi böyle bir anlayış göstermedi.

“Tabî ki kabul edeceksin!” gözünün önündeki gri-siyah saç yığınının arkaya fırlatarak haykırdı Lodovico.

“Neden bana geldiler?” Michelangelo bu soruda ısrarcıydı.

“Çünkü St. John’u istiyorlar” diye yanıtladı Lodovico.

“Ama neden şimdi, Piero’lara karşı muhalefet partisi kurarken? Niye geçen iki yıl boyunca gelmediler?”

“Sana ne?” diye atıldı Francesco. “Kim hazır parayı sorgular ki?”

“Fakat doğru olan bir şey var, Franceso Amca. Prior Bichellini kuzenlerinin amacının Piero’yu Floransa’dan sürmek olduğunu söyledi. Bence Piero’ya başka bir darbe daha vurmak istiyorlar.”

“Sen de darbe misin?” Lucrezzia şaşkıındı.

“Küçük bir darbe, annem.” Michelangelo’nun acayip gülüşü düzleşmiş burnunun çirkinliğini dengeliyordu.

“Haydi politikayı bir kenara bırakalım, işe dönelim. Bu onarrati ailesi olarak çok iyi zamanlar yaşadığımız için mi iş teklifini kabul etmiyorsun?”

“Hayır, baba Lorenzo’ya sadakatsizlik olur.”

“Ölülerin sadakate ihtiyacı yoktur.”

“Vardır. En az hayattakiler kadar. Herakles’ten aldığım 100 altını yeni verdim.”

Kuzenler neşeli akşam yemeği için onu şeref konuğu yapmışlardı. Piero ve St. John dışında her şeyden bahsettiler. Yemekten sonra Michelangelo tekliflerinden dolayı müteşekkirdiğini, ama şimdilik kabul etmeyeceğini söylediğinde, Lorenzo hiç kırılmadan:

“Acelemiz yok. Teklif hâlâ geçerli.” diye yanıtladı.

Sarayda gerçek bir yeri yoktu. Hiçbir amaca hizmet etmiyordu ve Giuliana’dan başkası için değeri yoktu. Onun şefkate ihtiyacı vardı. Varlığını haklı çıkarmak için kendine iş icat etti. Lorenzo’nun çizim koleksiyonunu tasnif ediyordu, Piero’nun ara sıra eline geçen antik madalyonları ekliyordu, değerli taşlarla süslenmiş dolapların taşlarını düzenliyordu. Lodovico gururun bedeli yoktur demişti ama, bazen kişinin doğası ona doğarken beraberce getirdiği karakter özelliklerine gücünün yetip yetmeyeceğini sormuyordu.

Piero da mutsuzdu, solgun, soğuk oturduğu masada kalan birkaç arkadaşına:

“Neden Signoria olayları benim gördüğüm gibi göremiyor? Babam hayattayken bu kadar sorunsuz giden şeyler şimdi neden probleme dönüştü?”

Michelangelo aynı soruyu Başrahip Bichellini’ye sordu, siyah solgun tüniği ve temiz ve beyaz boynunu gösteren beyaz gömleğiyle arkasına yaslanmış oturuyordu. Gözleri sinirle parladı.

“Ondan önceki dört Medici yönetim görevini, yönetim sanatı olarak düşünürlerdi. Önce Floransa’yı sevdiler, kendileri ikinci plandaydı. Piero...”

Michelangelo Başrahibin sesindeki itham edeci tavra şaşırılmıştı.

“Daha önce sinirlendiğini görmemiştim, Rahip.”

“...Piero konseyi dinlemeyecek. Dümende zayıf bir adam ve onun yerini almaya çalışan güce aç bir papaz... Floransa için kötü günler oğlum.”

“Savonarola’nın yaklaşan sel hakkındaki vaazlarını duydu. Şehrin yarısı Kıyametin bir sonraki yağmurla geleceğine inanmış durumda. Floransa’yı dehşete düşürmedeki amacı ne?”

Başrahip gözlüklerini çıkardı.

“Papa olmak istiyor. Ama hırsı bununla da sonlanmayacak. Yakın Doğu’yu ve Doğu’yu fethetmeyi planlıyor.”

Michelangelo şakayla karışık sordu. “Senin kâfirleri döndürme arzun yok mu?”

Başrahip bir an sessiz kaldı. “Sadece Katoliklerden oluşan bir dünya görmek ister miydin? Bütün dünyanın buna istekli olması şartıyla. Dünyanın ruhunu kurtarma amacıyla insanlığı yakıp yıkan, dünyanın zihniyetini yok eden bir tiran bunu yapmamalı. Gerçek bir Hristiyan bunu istemez.”

Şarayda babasından acil bir mesaj geldiğini öğrendi. Lodovico onu çocukların odasına götürdü, Giovansimone’nin dolabındaki elbise yığınının gösterdi ve bir avuç mücevher çıkardı, altın ve gümüş kemer tokaları madalyonlar.

“Bunlar ne?” diye sordu Michelangelo’ya.

“Givonsimone geceleri insanların evlerine girip hırsızlık mı yapıyor?”

“Yasadışı pek bir şey yok, baba. Giovansimone, Savonarola’nın gençler ordusunda yüzbaşı. Peder’in sokakta mücevher takılmamasıyla ilgili kuralına karşı gelen kadınları soyuyorlar; 20-30 kişi toplanıp evlere giriyorlar, tüketimle ilgili kurallara uymadıklarını duyarlarsa evi tamamen soyuyorlar. Karşı gelirlerse, ölecek duruma gelene kadar taşıyorlar.”

“Fakat Giovansimone bunları alabilir mi? Yüzlerce florin değerinde olmalı.”

“Hepsini San Marco’ya getirmek zorunda. Çocukların pek çoğu bunu yapıyor. Ama Giovansimone eski serseri çetesini Savonarola’nın ‘beyaz gömlekli melekler’ dediği bir gruba dönüştürdü. Konseyin onları durduracak gücü yok.”

Lionardo, Michelangelo’yu San Marco’ya götürmek için bu zamanı seçti. Ona ressam, heykeltıraşlar ve müzehipler için olan okulu gösterdi. Rahip Savonarola manastırın bahçesinde onlar için hücreler kurmuştu.

“Görüyorsun Michelangelo, Savonarola sanata karşı değil sadece müstehcenliğe karşı. Şimdi bize katılabilir ve bizim tarikatımızın heykeltıraşı olabilirsin. Mermer ya da ücrete ihtiyacın olmayacak hiç.”

“Ne heykeli yapacağım?”

“Çalışıyorsan, ne yaptığının bir önemi var mı?”

“Neye çalışmam gerektiğini kim söyleyecek?”

“Fra Savonarola.”

“Eğer onun istediğini yapmak istemezsem?”

“Rahip olarak sorgulama yapamazsın. Kişisel arzuların olamaz...”

Terk edilmiş kulübedeki çalışma masasına döndü. En azından burada diseksiyon⁴ yaptığı aylar boyunca öğrendiklerini hafızasından çizebilirdi. Çizimler çoğaldıkça yaktı. Gerçi bahçeye 15 yaşındaki Giuliano dışında kimse gelmiyordu. Bazen koltuğunun altında kitaplarla gelir, Torrigiani'nin çalışma masasında sessizce çalışırdı. Bazı akşamlar, şehrin üzerini gri bir toz gibi örten binaların altın sarısı ışığını berrak maviliği söndüren alacakaranlıkta yürürlerdi.

9

Sonbaharın gelmesiyle, Floransa, şehir devleti olarak yıkımına yol açabilecek uluslar arası bir tartışma ile karıştı. Michelangelo bunun pek yakında gerçekleşeceğini anladı. Çünkü Fransa kralı VIII. Charles, Sezar Lejyonlarından beri ilk kalıcı ordusunu kurmuştu. Ağır silahlendirilmiş 20.000 askerden oluşuyordu. Şimdi bu ordusunu Alpler üzerinden İtalya'ya getirip Napoli Krallığı'na varis olduğu iddiasıyla hak iddia edecek. Lorenzo hayat-tayken, VIII. Charles Toskana'ya yürümekle tehdit etmeyecek kadar arkadaşça davranıyordu; Floransa hâlâ Lorenzo'nun müttefiklerine sahip olsaydı, Milano, Ve-

4 Kadavranın parçalara ayrılması işlemi (ç.n.)

nedik, Genova, Padova ve Ferrera şehir devletleri onu dışarıda tutmak için kapılarını kapatmış olurdu. Ancak Milan Dükü VIII. Charles'ı İtalya'ya davet eden temsilciler yollamıştı. Versay'daki taç giyme töreninde bulunmuş olan Medici kuzenleri Floransa'nın onun zaferi için beklediğine dair kralı ikna ettiler. Annesi ve eşinin ailesi olan Orsini'lerle ittifakı nedeniyle Napoli'yle birlikte Piero güvenli geçiş isteğini reddetmişti. Ne var ki bahardan sonbahara kadar geçen süre zarfında kralın saldırı ihtimaline karşın asker ya da ordu toplamadı. Lorenzo için savaşmaya hazır olan Floransa halkı, Piero'yu sürgün edebilecek olan kralı bağrına basıyordu. Savonarola da Charles'ı Floransa'ya davet etti.

Eylül'ün ortasında VIII. Charles ordusunu Alplerden geçirdi ve Milano Dükü tarafından hoş karşılandı. Rapello şehrini yağmaladı. Haberler, Floransa'yı ateş gibi sardı. Bütün işler askıya alındı. Yine de Charles güvenli geçiş için elçilerini gönderdiğinde Piero net bir cevap vermeden geri çevirdi. Fransız kralı, Toskana'yı kasıp kavuracağına ve şehri fethedeceğine yemin etti.

Michelangelo'nun sarayda yeni komşuları vardı artık. Piero, Alfonsina'nın kardeşi Paolo Orsini'nin kardeşini getirtmişti. 100 paralı askeri yönetecekti... Charles'ın 20.000 kişilik ordusunu durdurmak için. Michelangelo, saraydan kaçmak için defalarca yemin etti. Lorenzo'nun önerdiği gibi Venedik'e seyahat edecekti. Lorenzo, Contessina, Giuliano ve kardinal Giovanni'ye bile sadakat besleyen Michelangelo kendine ev, çalışacak yer ve maaş sağlayan Piero'ya karşı hiçbir şey hissetmiyordu. Ama kaçaklardan da olamıyordu.

Lorenzo'nun emri altında bahçede ve sarayda geçirdiği üç yıl heyecan, gelişme, eğitim, işinde ustalaşma yıllarıydı. Geçen her gün bir yılda olgunlaşabileceği kadar olgunlaşıyordu. Bu nedenle her bir gün değerlendirilmesi gereken değerli bir mücevher oluyordu. Şimdi ise Lorenzo'nun ölümünün ardından 2,5 yıl geçmişti ve ilerleyemiyordu. Başrahip Bichiellini ve diseksiyonda geçirdiği aylar sayesinde daha bir zanaatkâra dönüştüğü su götürmezdi, ama canlılığını yitirmiş, daha az öğrenebilen ve yaratıcılık gösteren biri olmuştu. Bu durum Bertoldo, Il Magnifico, Pico, Poliziano, Landino, Ficino, Benivieni tarafından eğitim gördüğü zamanki heyecanlı hâlinden çok farklıydı. Uzun süredir yarım dairenin dibinde geziniyordu. Tekrar ne zaman yukarı bir hamle yapabilecekti. Floransa'nın bu karmaşasından, korku ve kötürüm hâlinden çıkıp, heykeltıraş gibi çalışmaya ne zaman başlayabilecekti.

Poliziano bile San Marco'da, rahip kıyafetleri içinde gömülebilmek için Savonarola'ya af için gitmiş, son dakikalarında Dominikan Mezhebine alınması için yalvarmıştı.

Granacci ona bir tavsiye veremedi. Buigardini de sadece "Venedik'e gidersen ben de gelirim." diyebilirdi. Jacopo, Michelangelo'nun seyahat etmeyi planladığını duyduğunda;

"Hep Venedik'i görmek istemişimdir. Başkasının parasıyla. Beni de yanına al. Yolda, suikastçilerden korurum seni..."

"Onlara fıkralar mı anlatacaksın?"

Jacopo yüzünü buruşturup, "Kahkaha kargıdır. Sence?"

“Katılıyorum Jacopo. Venedik’e giderken seni de götürceğim.”

21 Eylül’de, Fra Savonarola Piero’dan kurtulmak için son bir hamleyle, Duomo’da, doruk noktası olan bir vaaz verdi. Floransa’lılar katedrali hınca hınç doldurmuşlardı. Keşiş hiç bu kadar güce kavuşmamış, sesi kıyamet suru gibi çınlamamıştı. Savonarola, Floransa’nın ve içindeki tüm canlıların yıkımını betimlerken ağlayıp ağıt yakan Floransa’lıların tüyleri diken diken olmuştu.

“Yeryüzü artık Tanrı’nın gözünde çürümüş bir hâlde, toprak vahşetle dolu. Tanrı dünyayı gördü ve seyretti, çürümüştü, her ten kendine göre bir bozulma yaşıyordu. Dikkat edin, yer yüzünü sular altında bırakacak bir sel göndereceğim, yaşama nedenini Tanrı katından almış bütün canlıları yok edecek, yer yüzündeki her şey ölecek.”

Keşişin sessiz fısıltısı bile katedralin en uzak köşesini delip geçiyordu. Her bir duvardan geri sığıyordu. İçerde duran Michelangelo sel sularıyla çevrelenmiş gibi boğulduğunu hissetmeye başladı. Korkudan yarı ölüye dönen insanlarla dolu sokağa attı kendisini. Konuşmuyorlardı ve gözler anlamsız bakıyordu.

Sadece Başrahip Bichellini sakindi.

“Fakat, Michelangelo, bu büyüklük, insanlığın en karanlık çağlarından beri hem de. Tanrı Genesis 9:9-11 de Nuh’a ve oğullarına ikinci bir tufan olmayacağına dair söz verdi. ‘İşte bu senin ve çocuklarının yaşadığı müddetçe geçerli bir sözdür.... Canlılar bir kez daha tufanda

ölmeyecek, bir daha asla dünyayı yıkıma uğratacak sel olmayacak.' Şimdi söyle bakalım Savonarola ne hakla İncil'i yeniden yazıyor? Bir gün Floransa aptal yerine konulduğunu anlayacak...."

Başrahibin sakin sesi Savonarola'nın büyüsunü dağıttı. "O zaman gelince Savonarola'yı linçten kurtarmak için Santa Spirito'nun kapılarını açabilirsin," diye öneride bulundu Michelangelo.

Başrahibin yüzünde yorgun bir gülümseme vardı.

"Savonarola'nın sessizlik yemini ettiğini düşünabiliyor musun? Çok geçmeden yakılarak öldürülür."

Çember her gün daralıyordu: Venedik tarafsızlığını ilan etti, Roma asker göndermeyi reddetti. Charles, Toskana'nın ilerideki kalelerine saldırdı, birkaçı düştü. Pietra Santa'nın taş ustaları iyi mücadele etmişti, ama birkaç gün sonra Fransız ordusu Floransa'ya girdi.

Mantıklı düşünüleliyordu. Halk korku nöbetleri ve avuntu arasında gidip geliyordu. Herkes Piazza della Signoria'da toplanmış gürültülü çanların haber verdiği gelişmeleri duymayı bekliyordu. Şehir yağmalanacak mıydı? Cumhuriyet yıkılacak mıydı? Güçlü bir orduyla işgale gelen işgalci krallık refahı, sanatı, ticaret ve barışı yok mu edecekti? Floransa o kadar uzun zamandır barış içinde yaşıdıktan sonra ordusu, silahları ve savaşma arzusu kalmamıştı. İkinci Tufan başlamış mıydı?

Michelangelo bir sabah uyandığında sarayı terk edilmiş buldu. Piero, Orsini ve maiyeti, Charles ile anlaşma yapmaya gitmişti. Alfonsino yanına çocuklarını

ve Giuliano'yu alıp tepedeki villaların birine kaçmıştı. Birkaç eski hizmetçi dışında, Michelangelo yalnız görünüyordu. Derin sessizlikteki saray korkutuyordu. Lorenzo'nun bedeni Coreggi'de ölmüştü ama, görkemli kütüphanesi ve sanat eserlerinin yansıttığı ruhu şimdi ölüyordu. Akis yapan koridorlarda yürüyüp, boş odalara baktıkça ölümün berbat kokusunun yayıldığını gördü. Santa Spirito'nun ölü odasında uzmanlık kazanan biri olarak bunu bilmesi gerekirdi.

Karmaşa devam etti. Piero, iç kaleleri, Pisa ve Leghorn'u önerdi ve 'Floransa'yı es geçip sahilden devam etmesi karşılığında 200.000 florin vaat ederek kendini Charles'ın önünde zor duruma düşürdü. Bu aşağılayıcı kapitülasyon karşısında küplere binen Şehir Konseyi, Signoria'nın tepesindeki çanı çalarak insanları topladı ve Piero'yu; "Korkaklığı, aptallığı, kabiliyetsizliği ve teslim olması" nedeniyle yerden yere vurdu.

İçlerinde Fra Savonarola'nın da bulunduğu bir heyet Charles'a gönderildi. Piero hiçe sayıldı. Piero hak iddia etmek üzere Floransa'ya geri döndü. Şehir öfkeden kuduruyordu. Açıklama yapmak istedi ama, kalabalık "Defol! Signora'yı rahatsız etme" diye bağırıyordu. Piero hakarete uğramış şekilde geri döndü. Meydandaki kalabalık kınayarak kafa sallıyor, erkeklerden oluşan küçük gruplar tıslayıp, taş atıyordu. Piero sarayda kayboldu ve kalan hizmetçilerle dışarı şarap ve pasta göndererek kalabalığın geçici bir süre dikkatini dağıttı. Ulaklar sokaklarda bağıra bağıra "Signoria Medicileri sürgüne gönderiyor! Ömür boyu! Piero'nun başına 4.000 florin ödül koydu. Kahrolsun Piero!" diyordu.

Saraya geldiğinde, Piero'nun arka kapıdan kaçmış olduğunu gördü, San Gallo Limanı'nda Orsini'nin askerlerine katılıp kaçtı. Kolunun altında taşıdığı elyazmalarının yüküyle kırmızı yüzü terlemiş, Kardinal Giovanni ve onun peşinde cilt cilt kitap taşıyan iki uşağı da arka kapıdan çıkmaya çalışıyordu. Michelangelo'yu görünce yüzü aydınlandı.

“Buonarroti! Babamın bazı nadide eserlerini kurtardım, en çok sevdiklerini.”

Floransa sadece bir adım gerisindeydi.

Bahçe insan kaynıyordu. “Mediciler sürgün edildi” çığlıklarını “Saraydaki her şey bizimdir!” nidaları takip etti. İsyancılar şarap mahzenlerini doldurdu, bidonları kırarak açıyorlar, mantarı, tıpayı kaldıramadıkları zaman şişeleri duvarda kırıyorlardı. Yüzlerce şişe ve damacana elden ele, ağızdan ağza geçiyor, içki mahzenini sel gibi kaplayan şaraptan kör kütük sarhoş olunuyordu. Şimdi vahşileşmiş ilk grup merdivenleri koşarak çıkıyor, önlerine geleni deviriyorlardı. Sarayı çuvala dolduracaklardı.

Michelangelo, Donatello'nun Davut'unu korumak için önünde dikildi. Ana kapıdan hâlâ akın akın insan giriyordu. Ömrü boyunca sokaklarda, meydanlarda görmüş olduğu ferdî olarak sakın, iyi huylu insanlar birden alevlenmiş, yıkıma meyilli bir sorumsuzluk güruhu hâline gelmişti. Bu değişime sebep neydi? Medici Sarayı'nda ilk defa yabancı değil de, efendi gibi bulunuyor olmaksızın mı kaynaklanıyordu? Birisi onu Davut'a o kadar sert çarptı ki başında bir yumru oluştu. Donatello'nun yakınlarındaki Judith ve Holofernes'i kaidesiyle kaldırılmış arka

bahçeden çıkarılıyordu. Roma portreleri, bütün büstler gibi taşınamayacak ne varsa kazma ve direklerle parçalanıyordu.

Duvar kenarından yürüyerek, ana merdivenleri hızla çıktı, çalışma odasının bulunduğu koridoru son sürat geçti, kapıyı arkasından kapatıp kilit aradı. Yoktu. Paha biçilmez el yazmalarına, minyatür, tılsım, işlenmiş mücevher, eski para dolaplarına, kapının üzerindeki Yunan baş rölyefe, Donatello'nun bronz rölyeflerine, Gietto'nun İsa'nın İfadesi'yle, boyanmış ahşap masalara baktı. Van Eyck'in St. Jerome'u. Bunları korumak için ne yapabildi?

Gözleri dilsiz uşağa⁵ kaydı. Kapağını açtı ve halatları çekti. Yukarı geldiğinde, küçük resimleri, sırlanmış mozaik tabletleri, yeşim taşı, kırmızı akik ve ametistten kupaları, Platon'un küçük bir heykelini, el yazmalarını, yüzükleri ve broşları doldurdu. İlk heykel çalışması için kopyalamış olduğu yaşlı, dişsiz Faun'u gömleğinin içine yerleştirdi. Sonra diğer halatı çekip, kutuyu aşağı gönderdi ve kapağını kapattı. O anda bir yığın insan çalışma odasına ulaşmış ve odayı çekirgeler gibi yağmalamaya başlamıştı. Zar zor dairesine gitti. Bertoldo'nun modellerini ve birkaç bronz yatakların altına attı.

Bu kadar yardım edebilmişti. Yüzlerce isyankar sarayın büyük odalarına dalıyor, yemek odasındaki tabakları araklıyor, cam eşyaları duvara atarak parçalıyor, Medici'lerin altın ve gümüş madalyon koleksiyonları üzerine kavga edip, neşeyle bağırıyorlardı. Piero'nun odasından

5 Ayaklı askı (ç.n.)

kupalarını ve zafer hatıralarını almışlar, Pollaivolo'nun "Herkül ve Aslan"ının üzerinde yarısı dolu şarap şişelerini kırıyorlardı. Lorenzo'nun odasında ise üzerinde Il Magnifico yazısı işlenmiş yeşim taşı vazoların alınmasını, Massaccio'nun, Veneziano'nun tablolarının götürülmesini, resimlerin çerçevelerden yırtılıp alınmasını, heykellerin kaidelerinden ayrılmasını, kaldırılamayacak kadar büyük sandalyelerin ve masaların parçalanmasını, sandıkların mahvedilmesini çaresizlikle izledi. Kütüphanede de nadir kitaplar ve el yazmaları raflardan indirilmiş, ciltler ayaklar altında çiğnenmekteydi.

Bu Floransa'lılar Piero'dan mı intikam alıyorlardı? Ama bu enfes koleksiyonlar Piero'nun değildi ki. İnsanların ipek döşemeleri yırtmalarını, kadife askıları sökmelerini izlerken umutsuzluk içinde başını sallıyordu. "Bir gürünün beynine kim bakabilir?" diye düşündü.

Medici kuzenlerinden sadece birini görebildi. Bernardo Rucellai, Nonninno de Medici'nin yandaki salonun antresinde bulunan Boticelli'nin 'Sentora Baş Eğdiren Palas'ı sadakatle korumaya çalışıyordu.

"Floransa vatandaşları! Kendi hazinelerinizi neden harap ediyorsunuz? Durun, emrediyorum." diye bağıırıyordu.

Michelangelo'nun gözünde bir kahraman olmuştu. Gözleri ateş gibi parlamakta, tuvali korumak için uzattığı kollarını sonuna kadar açmış beklemekteydi. Rucellai'yi yere serdiler. Michelangelo perişan hâldeki kuzene ulaşmaya çalıştı. Kollarına alıp, taşımaya başladı. Kanaması vardı. Yandaki erzak odasına girdiler. İronik biçimde,

“Anne tarafımdan biriyle en yakın temasım.” diye düşündü.

Saray harabeye döndü. Lorenzo'nun ofisinde haritaları ve goblenleri parçaladıktan sonra bazı irikıyım hamallar kasayı açmaya yöneldi. Yağmur gibi akan 20.000 florin güruh içinde yeni bir sevinç nöbetine yol açtı. Altınlar için birbirleriyle kavga ediyorlardı.

Arka merdivenlerden inip bahçeye çıktı. Sonra da Ridolfi Sarayı'na gitti. Uşaktan kalem kâğıt isteyip Contessina'ya kısa bir not yazmaya koyuldu: “Güvenli olduğu zaman... babanın çalışma odasına birisini gönderin. Yemek asansörünü alabildiğince doldurdum.” M.B. diye imzasını attı.

Eve dönerken iki yerde durdu: Gece yarısı San Gallo limanında buluşmak için Bugiardini'ye ve Jacopo'ya not bıraktı. Şehir sonunda uykuya vardığında Medici ahırlarına gitti. İki seyis kalıp curcuna boyunca atları sakinleştirmeye çalışmıştı. İsteddiği zaman at alma hakkı olduğunu biliyorlardı. Üç ata eyer vurmasına yardım ettiler. Birine bindi, ikisini de peşinden getirdi.

Kapıda muhafızlar yoktu. Bir bıçakla tırnaklarını kesmekte olan Bugiardini sessizce bekliyordu. Çok geçmeden Jacopo da geldi. Venedik'e yola çıktılar.

İkinci günün öğleden sonrasında Alpleri geçmişlerdi ve Bolonya'ya giden Pass'ın dışında mola verdiler. Turuncu tuğlalarla ve küçük kulelerle çevrilmiş iki yüze yakın

kulesi vardı ki, bunlardan bazıları Pisa'dan daha eğikti. Berrak Emilyyon göğsünü delip geçiyorlardı. Şehre nehir kıyısından girdiler. Pazar kalıntılarının oluşturduğu çöplerin arasından geçiyorlardı. Bir grup yaşlı kadın kısa sopalarla bağladıkları ince dallarla yolları süpürmekteydi. Kocakarılarından birine yol sorup, Piazza Comunale'ye devam ettiler.

Evlerin ikinci katlarının çıkıntı yaptığı işkenceye dönüşecek kadar dar olan yollar insanı boğuyor, havasız bırakıyordu. Her bir Bolonyalı aile kendini komşularından korumak için kule inşa etmişti. Cosimo tarafından yasaklanan bu Floransa geleneği Floransalıların kulelerini çatı hizasına çekmeleriyle son bulmuştu. Daha geniş olan yollar ve meydanlar insanları kışın kar fırtınalarından, yazın da kavurucu sıcaktan koruyarak turuncu tuğla kemerlerle örülmüştü. Böylece şehri katedecek bir Bolonyalı hiç açığa çıkmazdı.

Bir tarafında devasa San Petroina kilisesi, diğer yanda müsterek saray olan ana meydana çıktıklarında attan indiler. İndikleri anda Bolonya polisi etraflarını sardı.

“Bololonya’da yabancı mısınız?”

“Floransa’lıyız,” diye yanıtladı Michelangelo.

“Parmaklarınız, lütfen.”

“Parmaklarımız mı? Parmaklarımızdan ne istiyorsun?”

“Kırmızı mührü görmek için.”

“Kırmızı mührümüz yok.”

“O zaman bizimle geleceksiniz. Tutuklusunuz.”

Gümrük idaresine götürüldüler. Bir polis memuru, şehrin iz kapısının herhangi birinden giriş yapmış olan yabancıların kaydolup, başparmağını mühürletmesi gerektiğini anlatıyordu.

“Nasıl bilebilirdik.?” diye sordu Michelangelo. “Daha önce buraya hiç gelmedik.”

“Kanundan habersiz olmak kimse için bahane olamaz. 50 Bolonez poundu cezanız var.”

“50 Bolenez... o kadar paramız yok.”

“Çok fena, 50 gün hapis.”

Michelangelo ağzı açık Bugiardini'ye ve Jacopo'ya baktı. Kendilerine gelememişlerdi ki bir adam öne çıkıp

“Genç beyle konuşabilir miyim?” diye sordu.

“Elbette ekselansları.”

Adam Michelangelo'ya, “Adınız Buonarroti değil miydi?”

“Evet.”

“Babanız Floransa gümrüğünde memur mu peki?”

“Evet efendim.”

Bolonyalı memura döndü.

“Buradaki genç bey iyi bir Floransalı aileden geliyor. Babası da sizin gibi gümrük ofisinin bir şubesinden sorumlu. Sizce de önemli aileler iki kardeş şehrimiz arasında giriş çıkış yapamazlar mı?”

Pohpohlanmış olan memur yanıtladı. “Elbette Ekselansları.”

“Bağlantılarını garanti ederim.”

Meydana, kış güneşine çıktıkları zaman Michelangelo velinimetinin yüzünü inceledi. Üzerinde zerre kadar gerginlik belirtisi olmayan geniş, hoş bir yüze, bir parça gri ile kırklarında olduğunu gösterse de genç bir adamın pürüzsüz cildine, sakalsız yüzüne ve canlı benzine sahipti. Mükemmel görünen küçük dişleri ve neredeyse güçlü bir burun ile çene arasında tutsak kalmış küçük bir ağzı vardı. Kaşları gözlerinin yarısına kadar uzanıyordu. Sadece yukarı doğru merakla kalkmışlardı. Yumuşak yünden bir kıyafet ve beyaz dantelli yaka vardı üzerinde.

“Çok kibarsınız ve ben de bir o kadar aptalım. Benim hatırlanmaya değmeyecek yüzümü hatırladınız; tanışmış olduğumuzu biliyorum ama.”

“Lorenzo de Medici’nin yemeklerinde yan yana oturmuştuk,” diye açıkladı adam.

“Elbette! Siz Senyör Aldovardini’siniz. Floransa’da hakimdiniz. Burada, Bolonya’daki büyük heykeltıraştan bahsetmiştiniz.”

“Jacopo della Quercia. Şimdi onu size gösterme fırsatım var. Siz ve arkadaşlarınız bana yemekte eşlik etme zevkini verebilir mi?”

“O zevk bize ait.” diyerek sıırıttı Jacopo. “Duomo’yu gözden yitirdiğimizden beri midelerimizi şenlendiremedik.”

“O zaman doğru şehre geldiniz.” diye yanıtladı Aldovardini. “Bolonya, La Grassa, Şişman olarak bilinir. Avrupa’nın herhangi bir yerinden daha iyi yemek yeriz burada.”

Meydandan ayrılıp kuzeye doğru yürümeye başladılar. Sağda San Pietra Kilisesi, solda papaz okulu bulunuyordu. Sonra Via Galliera’ya döndüler. Aldovardini Sarayı sol taraftaki 8 numaradaydı. Güzel aralanmış, üç katlı tuğla bir yapıydı. Aile armasıyla süslenmiş, renkli bir kırımızı frizle çerçevelemiş taş kemer kapı vardı, pencereler kemerliydi ve mermer sütunlarla bölünüyordu.

Bugiardini ve Jacopo atlarla ilgilenirken Aldovardini, Michelangelo’yu ahşap panelli kütüphaneye çıkardı. Kütüphanesinden büyük gurur duyuyordu.

“Bu ciltleri toplamamda Lorenzo de Medici bana yardım etti.”

Poliziana’dan imzalı Stonze per la Giostra nüshası vardı. Michelangelo deri kaplı yazmayı aldı.

“Biliyorsunuz, efendi Aldovardini, Poliziana bikaç hafta önce yaşamını yitirdi.”

“Çok üzüldün. Böylesi bir zekâ artık yaşamıyor. Pico da öyle, ölüm döşeğinde. Onlarsız dünya na kadar kasvetli olacak.”

“Pico?” Michelangelo zar zor yutkundu. “Bilmiyordum. Pico çok genç...”

“31. Lorenzo’nun ölümüyle bir devir kapandı. Hiçbir şey aynı olmayacak.”

Michelangelo şiiri eline aldı, sesli okumaya başladı. Okudukça Platon Dörtlüsü onunla konuşuyormuş gibi hissediyordu. Aldovardini saygıyla:

“İyi okuyorsunuz, genç dostum. Diksiyonunuz açık ve bir ifade tarzınız var...”

“İyi öğretmenlerim vardı.”

“Sesli okumayı sever misiniz? Büyük şairlerin hepsi var bende: Dante, Petrarch, Pliny, Ovidius.”

“Sevdiğimi düşünmezdim.”

“Söyle bana Michelangelo seni Bolonya’ya getiren nedir?”

Aldovardini, Piero’nun başına gelenleri biliyordu, çünkü Medici partisi bir gün önce Bolonya’dan geçmişti. Michelangelo Venedik’e gitmekte olduğundan bahsetti.

“Üçünüzde toplam 50 pound yokken Venedik’e gitmeyi nasıl planladınız?”

“Bugiardini ve Jacopo’nun bir kuruşu bile yok. Yol masraflarını ben karşılıyorum.”

Aldovardini gülümsedi. “Benim de masraflarımı karşılayacaksanız sizinle dünyayı gezebilirim.”

“Venedik’te iş bulmayı planlıyoruz.”

“O zaman neden Bolonya’da kalmıyorsunuz? Burada Della Quercia var, size komisyon bile bulabiliriz.”

Michelangelo’nun gözleri ışıldadı.

“Yemekten sonra arkadaşlarımla konuşacağım.”

Bolonya polisiyle yaşadıkları çatışma Bugiardini ve Jacopo’nun seyahat tutkusunu öldürmeye yetmişti. Della Quercia heykeli ikisinin de ilgisini çekmemişti. Floransa’ya dönmeyi tercih ettiler. Michelangelo yolculuk için bir miktar para verip Medici atlarıyla gönderdi. Sonra Aldovardini’ye dönüp, Bolonya’da kalacak derme çatma bir yer bulmak istediğini söyledi.

“Akıl almaz!” diye yanıtladı Aldovardini. “Medicilerin hiçbir arkadaşı ya da öğrencisi derme çatma bir yerde kalamaz. Platon dörtlüsü tarafından yetiştirilmiş bir Floransa’lı bizim için zor bulunan bir şans. Misafirimiz olacaksınız.”

Odasına dolan portakal rengi Bolonya güneşine uyandı. Parlak renklerle boyanmış tavanı ve arkasındaki duvar halısını aydınlatıyordu. Yatağın ayak ucundaki sandıkta bir havlu buldu, sonra da pencerenin altında duran gümüş bir kasede elini yüzünü yıkadı. İran halısına değen ayakları sıcaktı. Neşe dolu bir eve davet edilmişti. Aldovardini’nin altı oğlunu barındıran sarayın bu kanadı çınlayan kahkahalar ve seslerle doluydu. Altı oğula eşlik eden Signora Aldovardini altı oğlanı da eşit derecede seven, Michelangelo’yu da yedincisi gibi kabul eden çekici bir genç kadındı. Aldovardini’nin ikinci eşiydi. Ev sahibi Gianfrancesca eski saraydan ayrılmış, kendini ticarete ve sarraflığa vermiş olan Aldovardini koluna mensuptu. Üniversiteden noter olarak mezun olan ve gençlik yıllarında becerikli bir bankacıya dönüşen Gianfrancesco o kadar zenginleşmişti ki, şimdi bütün zamanını sanata ayırabilmekteydi. Bir şiir meraklısı olan

adam, aynı zamanda yetenekli bir vulgata⁶ şairiydi. Şehir devletinin politik yaşamında hızla yükselmiş, senatör, adalet başkanı, Bolonya'yı yöneten "Özgür Devletin 16 Reformcusu'nun" yönetim üyesi, baştaki Bentivaglio ailesinin samimi bir arkadaşı olmuştu.

"Yunanca ve Latince yazamamaktan büyük pişmanlık duyuyorum." Ortasında aile armasının bulunduğu kırk konuklu ceviz masada tatlı çörek yerken ve baharatlarla tatlandırılmış sıcak su içerken Michelangelo'ya bunları anlatıyordu. "Onları okuyorum tabii ama gençliğimde kapasite değiştirmek yerine para değiştirmekle daha çok uğraştım ne yazık ki."

Hevesli bir kolleksiyoncuydu. Saraydaki iki kanatlı tabloları, ahşap tabletleri, gümüş ve altın kaseleri, madeni paraları, terra cotta⁷ başları, fildişlerini, bronzları ve küçük mermer heykelleri gezerken Michelangelo'ya eşlik etti.

"Ama gördüğünüz gibi önemli bir sanat eseri yok." diye kederle açıkladı. "Bana çok gizemli geliyor, neden Bolonya değil de Floransa? Şehrimiz sizinki kadar zengin, insanlarımız sizinkiler kadar çalışkan ve cesur. Müzikte ve eğitimde iyi bir geçmişimiz var, ancak hiçbir eşsiz tablomuz ya da heykelimiz olmadı. Niçin?"

"Affedersiniz ama, Bolonya'ya neden şişman diyardunuz?"

"Çünkü biz gurmeyiz. Petrarch'ın zamanından beri ten-sel zevklere düşkünlüğümüzle ünlüyüz. Nefsine düşkün bir şehir olduğumuz çok açık."

6 Dinî (ç.n.)

7 Kiremit renginde pişmiş çamur (ç.n.)

“Cevap bu olabilir mi?”

“Bütün ihtiyaçlar giderildiğinde sanata gerek kalmaz. Floransa da zengin, iyi yaşıyor ama...”

“Mediciler, Strozziiler, birkaç aile. Toskanalılar doğuştan fakirler. Ve kanaatkârlar. Biz harcamaktan zevk almayız. Yemekte misafirimiz olmuş bir aile hatırlamıyorum, ya da başkalarına yemeğe gittiğimizi. Buonarotilerin hediye alıp verdiği de görülmemiştir. Para kazanmayı severiz, ama harcamayı sevmeyiz.”

“Bolonyalılar paranın sadece harcamak için olduğunu düşünür. Bütün zekâmızı, zevklerimizi geliştirmeye harcamışızdır. Amore Bolognese’yi bizim yaptığımızı biliyor muydunuz? Kadınlarımız İtalyan kesim elbiseleri giymezler. Tek bir elbisede birçok farklı malzemenin kullanılması gerektiren Fransız kıyafetlerini giyerler sadece. Soslarımız o kadar özeldir ki, onların tarifini devlet sırrı gibi saklarız.”

Öğle yemeğinde kırk kişilik masa doluydu. Aldovardini erkek kardeşleri, yeğenleri, Bolonya Üniversitesi’nden profesörler, Ferrera ve Ravenna’da egemen olan aileler, Kilise’den prensler ve Bolonya’nın yöneticisi Onaltı’nın üyeleri. Aldovardini büyüleyici bir ev sahibiydi, ama Lorenzo’dan farklı olarak konuklarını bir arada tutmaya çabalamıyordu. İş yapmak ya da enfes balıkların, sosların, et ve şarapların hikâyesini anlatmaktan ve dostluğun keyfini çıkarmaktan başka bir amacı da yoktu.

İstirahatten sonra Michelangelo’yu şehir turuna davet etti.

Dükkânların İtalya'daki en lezzetli yiyecekleri sergilediği kemerlerden geçtiler. Özel peynirler, ekmeklerin en beyazları, en nadide şaraplar, Michelangelo'nun Floransa'da bir senede gördüğünden fazla et bulunduran kasap dükkânları, Eski Balık Pazarı, Ferrera çevresindeki vadilerin en tatlı ürünleri; mersinbalığı, kerevit, tekir balığı. Yüzlerce tezgâhta dünkü avın meyveleri satılıyordu: Karaca, bildircin, tavşan, sülün ve dünyaca ünlü saleme. Michelangelo her yerde üniversite öğrencilerine rastlıyordu; ödevlerini portakal rengi kemerlerin altındaki kafelerde yapan, kitaplarının arasında zar atıp, kart oynayan öğrenciler.

“Burada bir şey özledim Masser Aldovardini. Hiç taş heykel göremedim.”

“Çünkü bizim taş ocaklarımız yok. Basit bir denklem değil mi? Ama en iyi heykeltıraşları getiririz: Nicola Pisana, size yakın Fiole'den Andrea, Siena'dan Della Quercia, Bari'den Dell'Arca. Bizim heykelimiz terra-cotta'dan.”

Santa Maria della Vita'ya geldiklerinde Aldovardini Dell'Arca'nın “İsa'ya Ağıt”ını gösterdi. Michelangelo bunu görünce heyecanlandı. Bu geniş terra-cotta grubu melodramatik ve derinden derine rahatsız ediciydi. Çünkü Dell'Arca, insanların üzüntü ve ağıt hâlindeyken yakalamıştı.

Birkaç dakika sonra Via Santa Stefano'daki Palazzo Amorni'nin sütun başları için terra-cotta büstler yapan genç bir adamla karşılaştılar. Güçlü yapılı, geniş omuzları ve pazuları olan, yumurta kafalı bir adamdı. Derisi Bolonyanın tuğlaları kadar turuncuydu. Aldovardini ona Vincenzo diyordu.

“Bu benim arkadaşım Buonarroti,” dedi. “Floransa’daki en iyi heykeltıraş.”

“Ah o zaman tanışmamız yerinde oldu.” diye yanıtladı. Vincenza, “çünkü ben de Bolonya’nın en iyi heykeltıraşım. Dell’Arca’nın halefi oluyorum. San Domenico’daki Pisano mezarını bitirmem gerekiyor.”

“Komisyon aldın mı?” diye sordu Aldovardini.

“Henüz almadım, Ekselansları, ama bana gelmesi gerekiyor. Her şeyden öte ben bir Bolonya’lıyım. Heykeltıraşım. Bundan daha doğal ne olabilir?” Michelangelo’ya döndü ve,

“Bolonya’da bir şeye ihtiyacın varsa, sana her şeyi gösterebilirim.”

Yürürlerken Aldovardini:

“Gerçekten Dell’Arca’nın halefi! Büyükbabasının ve babasının halefi olabilir. Bolonya’daki en iyi tuğlacıların. Bırak o işi devam ettirsin.”

San Domenico Kilisesi’ne gittiler. 1218’de Dominikan kardeşler tarafından kurulmuştu. İçinde üç nef vardı. Nicola Pisano tarafından yapılan St. Dominic’in sarkofajı⁸ ile Floransa’daki birçok kiliseden daha süslüydü. Aldovardini onu buraya getirip 1267’de yapılmış olan va Nicola dell’Arca tarafından devam ettirilen mermer oymaları gösterdi.

Dell’Arca 8 ay önce öldü. Yapılması gereken üç figür kaldı. Sağdaki melek, Bolonya şehrinin modelini elinde

8 Sandık şeklindeki mezar (ç.n.)

tutan St. Petronicius ve bir de St. Proculus. Vincenzo'nun yapacağını söylediği mermerler bunlar.”

Michelangelo dikkatle Aldovardini'ye baktı. Adam hiçbir şey eklemekten onu San Petronio'nun ana kapısının üzerindeki Jacopo dell Quercia'yı görmesi için Piazza Maggiore'a götürdü. Kendisi geride oturup Michelangelo'nun yalnız girmesine izin verdi.

Michelangelo donakaldı, şaşkınlık ve hazdan güçlkle nefes alabiliyordu. Aldovardini öne çıktı.

“Dell Quercia'nın Floransa'daki Vaftizhane'nin bronz kapıları için yarıştığını biliyor musun? 1400'de Ghiberti onu yendi. Arka desteğin her iki yanındaki ve yukarıdaki beşer sahne onun reddedilmeye cevabı. Bolonya'dakiler bunların Ghiberti'ninkiler kadar iyi olduğunu düşünüyor.”

Michelangelo taş panellerin önünde durdu, başını inanamıyormuşçasına sallıyordu. Baktığı en yüce heykel olabilirdi.

“Belki aynı, belki daha iyisi, ama kesinlikle farklı,” diye yanıtladı. “Della Quercia en an Ghiberti kadar yenilikçi. İnsan figürleri ne kadar canlı, içten gelen canlılıkla nasıl da kalpleri çarpıyor.” Ellerini kaldırıp panelleri işaret ediyor. “Şu Tanrı'nın betimlemesi, şu Âdem ile Havva, Habil, ile Kabil. Sarhoş olan Nuh. Cennetten Kovulma şurası. Tasarımdaki güç ve derinliğe bakın. Hayran kaldım.”

Arkasına dönüp, kısık bir sesle,

“Sinyör Aldovardini, yapmayı hayal ettiğim insan figürü bu.” dedi.

Bolonya'da daha önce aklına gelmemiş olan başka bir heyecan daha buldu.

Aldovardini ile her yere gidiyordu: Aile yemekleri için kardeşlerinin saraylarına, daha samimi yemeklerde arkadaşlarının saraylarına Bolonyalılar eğlenmeyi çok seven ve doğal bir misafirperverliğe sahip insanlardı. Senyor Aldovardini'nin yeğeni, Marco Aldovardini'nin verdiği yemekte Clarissa Saffi ile tanıştı. Ondan başka kadın yoktu orada, sadece Marco'nun erkek arkadaşları.

Narin, altın saçlı, saçı günün modasına uygun şekilde arkadan toplanmıştı. Hislere hitap eden kıvrak, söğüt gibi bir figüre sahipti. Kolunun, omzunun, bacağına her hareketi müzik kadar tatlı ve zevk vericiydi. Her nefesinin aşk için yaratılmış olduğunu düşündüren ender yaratıklar gibi görünüyordu. Zihninde onun hatlarını çizirken tavrının, sesinin, mimiklerinin ve hareketlerinin dalgalanmasında bir bütünlük buldu.

Boynunun, omuzunun ve göğsünün güzelliği aklına Botticelli'nin mükemmel kadın nü'süne olan tutkusunu getirdi: Âşık olmak için değil, restmetmek için. Clarissa, Simonetta'nın altınsı sevimliliğine sahipti, ancak Botticelli'nin Simonetta'ya kazandırdığı hüznü masumiyet onda yoktu.

Şimdiye kadar gördüğü hiçbir kadına benzemiyordu. Onun farklı kılan sadece gözleri değil, her gözeneği ve vücudunun her parçasıydı. Marco'nun çizim odasındaki varlığı bile damarlarına kan pompalıyor, sırtını ve omuz-

larını istemsizce yukarı kaldırıyor, pelvik⁹ yapısını yeni bir yaşamla canlanmış olarak öne atıyordu. Bütün bunlara sebep olması için konuşmasına ya da hareket etmesine gerek yoktu. Jacopo onu Duomo'nun basamaklarında görse, "Nasıl da yatağa atılası" derdi. Ama algıladığı kadarıyla Clarissa bundan daha fazlasıydı. Kadın formunun zirvesindeki aşkın kendisiydi.

Clarissa'nın onu hoş karşılayan gülümsemesi Michelangelo'yu sarıyordu. Bütün adamlardan hoşlanırdı. Onlara doğal bir yakınlık besliyordu. Duygularına hitap eden büyüleyici bir zarafeti vardı. Uzun örgüler hâlindeki parlak sarı saçlarına sıcak İtalyan güneşi vurmuş gibiydi. Bu soğuk odada bile onu baştan ayağa ısıttı, kulağında davullar çalınıyor olsa da, yoğun bir farkındalık uyandırarak şok eden sesinin yumuşak müziğini duydu.

Üç senedir Marco'nun metresiydi. Marco ona babasının ayakkabı tamir dükkânını temizlerken rastlamıştı. Güzelliğini görür görmez, onu gözlerden uzak bir villaya yerleştirmiş, pahalı kıyafetleri ve mcevherleri nasıl kullanacağını öğretmişti. Okumayı ve yazmayı öğrenmesi için özel hoca bile getirmişti.

Yemekten sonra, eski arkadaşlar politika tartışırlarken, Michelangelo ve Clarissa kendilerini küçük Fransız müzik odasında yapayalnız buluverdiler. Kadın formuna karşı hiç ilgisinin bulunmadığına dair iddialarına ve hak etmeye degecek bir heyecan bulmadığını söylemiş olmasına rağmen gözlerini Clarissa'nın korsesinden alamıyordu. İnce dokunmuş altın renkli bir ağ ile göğüslerini

9 Leğen kemiği (ç.n.)

kapatıyor görünse de ön plana çıkarmayı da başarıyordu. Ne kadar dikkatli bakarsa o kadar az görünüyordu. Terzinin hüneriyle karşı karşıyaydı. Heyecanlandırmak ve ayartmak için tasarlanmıştı, ancak beyaz kumruların yuvası şüphesinden öte bir şey vermiyordu.

Clarissa onun beceriksizliğiyle neşelenmişti.

“Ressamsın değil mi Buonarroti?”

Bir çabayla kızın yumuşak, yuvarlak gözleriyle göz göze gelmeye çalıştı. Bu gözler samimiyetlerini kâh gizliyor kâh açığa çıkarıyordu.

“Heykeltıraşım.”

“Benim heykelimi yapabilir misin?”

“Sen zaten bir heykelsin,” deyiverdi. Kusursuzca yapılmış zarif, kremsi yanaklarına renk hücum etti.

Beraberce gülerken bedenleri hafifçe yaklaşmıştı. Marco onu iyi eğitmişti, hoş bir ses tonuyla konuşuyordu. Hızlı ve içgüdüsel bir algıya sahip olduğunu da fark etti Michelangelo.

“Seni tekrar görebilecek miyim” diye sordu.

“Eğer senyör Aldovardini sizi buraya getirirse.”

“Başka şekilde?”

Dudakları hafif bir gülümsemeyle açıldı.

“Size poz vermemi mi istiyorsunuz?”

“Hayır. Evet. Bilmiyorum. Ne kastettiğimi bırakın ne söylediğimi bile bilmiyorum.”

İçtenlikle güldü Clarissa. Hareketleri göğsünün üzerindeki ağı geriordu, kendini bir kez daha altın renkli korseinin altından görülebilen tatlı formları izlerken buldu. Kendi kendine:

“Bu çılgın! Buna neler oluyor?”

Gözlerindeki çıplak arzuyu fark eden arkadaşı Aldovardini oldu. Omuzuna sertçe vurarak:

“Evet Michelangelo, bizim politika sohbetimize katılmayacak kadar duygulusun. Şimdi biraz müzik dinleyeceğiz. Avrupa’daki en iyi müzik merkezlerinden biri olduğumuzu bilirsin.”

Eve dönüş yolunda, uyumakta olan portakal renkli caddeleri yan yana at sırtında aldılar. Aldovardini:

“Clarissa’ya abayı mı yaktın?”

Michelangelo samimiyetini görünce,: “Tenimi karıncalandırıyor, yani tenimin içindeki tenimi.”

“Bolonyalı güzellerimiz bunu yapabilir. Belki şu seni yaştıtırabilir, ne kadar pahalı olduğunu biliyor musun?”

“Elbiselerinin ve mücevherlerinin pahalı olduklarını gördüm.”

“Onlar sadece bir başlangıç, içinde hizmetçileri, ahırları, at arabaları olan seçkin bir sarayı var...”

“Yeter!” diye haykırdı Michelangelo, büyük bir acıyla gülümsüyordu. “Ama onun gibi bir kadını daha önce hiç görmemiştim. Eğer Venüs’ün heykelini yapacak olsaydım...”

“Yapma!” Yeğenim Bolonya’daki en çabuk alevlenen öfkeye ve en ince kılıca sahiptir.”

O gece ateşler içinde kıvrandı. Yüzünü göğsüne kapamak istercesine çabalarken sağa sola dönüp duruyordu. Kendisine ne olduğunu anladı. Ama altın renkli ağın altında olanları ararken yumuşak, sıcak yastıklara yüzünü gömmekten kendini alamıyordu.

Bir sonraki gün onunla kıyafet ve kumaşların satıldığı Via Drapperie’de karşılaştı, yanında yaşlı bir kadın vardı. Saçlarında çiçekten bir taç. Omuzlarında yün pelerin ve değerli taşlarla kaplanmış altın kemerli ipek kıyafetinin altında yine aynı çabasız büyüleyiciliğiyle hareket ediyordu. Eğildi, hafifçe güldü ve onu tuğla kaldırıma çakılı bırakarak yürüyüp gitti.

O gece, yine uyuyamadığından Aldovardini’nin kütüphanesine indi, bir lambayı yakıp ev sahibinin kalemını aldı, birçok yanlış başlangıçtan sonra, şunları kağıda döktü.

Çelenk ve Kemer

Usta örülmüş altın saçlarındaki
 Şu çiçek çelengi ne kadar neşelidir
 Her çiçek öne atılmak ister
 Kaşları tarafından ilk öpülen olmak istercesine

Göğsünü bir açıp bir gizleyen elbisesi
 Gün boyunca mutluluktan uçar
 Ve o ince dokunmuş saf altın tül
 Yanaklarında ve boynunda neşeyle dinlenir.

Yine de bana en keyifli kurdele gibi gelir
 Uçları yaldızlı, tatlı tatlı, sarar
 Süslediği göğsü kenetler;

Bir de o kemer, anlıyormuş gibi
 Belini sarar da, şöyle söyler:
 İşte buraya sımsıkı tutunurum!
 O kemerin yerinde kollarım olsa ne yapar?

Benivieni'nin onca saat eğitiminden sonra ortaya çıkması gereken sone olup olmadığından emin değildi. Yine de yazı yazmak Aldovardini'nin deyimiyle onu yatıştırmıştı. Yatağına dönüp uyudu.

Birkaç hafta sonra Aldovardini onu Clarissa'nın villasına davet etti. Marco'nun samimi arkadaş grubu 60 büyük kartla oynanan ve en sevdikleri oyun olan tarocchinoydu, davet sebebi. Michelangelo böyle oyunlardan hiç anlamazdı. Kumara yatıracak parası da yoktu zaten. Clarissa, Marco'nun arkadaşlarına yeterince yiyecek içecek gittiğinden emin olduktan sonra Michelangelo ile birlikte güzel kızıl friz ile süslenmiş, yan salondaki çıtırdayan şöminenin önüne oturdu. Şöminenin ışığında Clarissa'nın yüzünü inceledi. Hatları o kadar hassas olsa da, gizli bir tutku barındırıyordu.

“Konuşabileceğim, benim yaşımda birilerinin olması hoş,” diye sırrını açtı Clarissa “Marco'nun bütün arkadaşları yaşlı.”

“Genç arkadaşların yok mu?”

“Artık yok. Ama mutluyum. Son derece fakir büyümüş bir kızın bütün zarafete doğal biçimde uyum sağlaması tuhaf değil mi Buonarroti?”

“Bilmiyorum Madonna, benim çevrem dışındasın.”

“Senin çevren tam olarak nedir? Heykeltıraşlık dışında?”

“Şiir.” Solgun bir gülümsemesi vardı. “Bana iki geceye mal oldun, iki gece sonunda sonemi kâğıda dökebildim.”

“Bana bir sone mi yazdın?” Hayrete düşmüştü. “İlk defa okuyabilir misin?”

Yüzü kızardı.

“Sanırım okuyamam. Ama bir ara kopyasını getiririm. Özel okursun.”

“Neden utandın? Arzulanmak güzel bir şey. İltifat olarak kabul ediyorum.”

Gözlerini indirdi. Tarocchinoda olduğu kadar bu oyunda da yeni olduğunu nasıl itiraf edecekti? Bu ateşi nasıl açıklayacaktı?

Birden kafasını kaldırdı. Kızın gözleri onun üzerindeydi. Duygularını okumuştı. Ellerini onun ellerine koydu, içine göçmüş yüzünü inceledi. Bu algılama onların arasındaki ilişkiyi değiştirdi.

“Burnunun üstüne ne düştü, Michelangelo?”

“Bir çekiç.”

“Kasap tarafından mı?”

Eğilmeyi mi unuttun?”

“Vezüvlülerin lavlardan kaçmayı unuttukları gibi, geldiğini fark etmeden içine gömüldüler.”

“Hiç âşık oldun mu?”

“... bir bakıma”

“Her zaman “bir bakıma” olur.”

“Hiç bütünüyle âşık olunmaz mı?”

“Bildiğim kadarıyla hayır. Politiktir, tıpkı arkadaşın Aldovardini’nin Rimini’deki düğünlerine gittiği Violante Bentivoglio ile Pandolfo Malatesla’nın evliliği gibi. Ya da köylülerde olduğu gibi çocuk ve temizlik için, ya da benim durumumda olduğu gibi... inciler ve saraylar için.”

“Birbirimiz için hissettiklerimiz de mi?”

Vücudu ipeği hışırdatatak kıyafetinin altında kımıldadı. Modaya uygun ayakkabı geçirilmiş bacağı hafifçe baldırına yaslandı. Midesinde kelekler uçuşuyordu.

“Genç insanlarız. Neden birbirimizi istemeyelim?”

Yine gece uyuyamadı, ateşli bedeni artık yüzünü göğsüne yaslamakla yetinmiyordu, tamamen ona sahip olmak istiyordu. Kalbi küt küt çarparken odasının karanlığında tekrar tekrar aynı kelimeleri duyuyordu.

“Neden birbirimizi istemeyelim?”

Kalktı. Aldovardini’nin kütüphanesine gitti. Aklına dağınık hâle gelen ifadeleri, satırları yazmaya başladı.

Noel kutlamaları sırasında, “iyi dilek” sembolü olan küçük çizim odasının şöminede yanıyor, dışarıda şehrin fakir çocukları hediyeleri için Noel şarkıları söylüyorlardı.

Signora Aldovardini ise her yıl oynanan “Servet bulma” oyunu için hizmetçilerin hazırlıklarını ayarlıyordu. Bütün bunlar Michelangelo’yu zihnindeki karmaşadan kurtardı.

Hizmetçiler kadehlerini kaldırıp ayrıldıktan sonra otuz kişiye yakın olan Aldovardini ailesi hediyelerini “çıkardılar”. Aldovardini Michelangelo’ya dönüp:

“Şimdi sen şansını denemelisin” dedi.

Elini kendir torbasına attı. Bir paket kalmıştı. Etrafındakilerin yüzündeki koca gülümsemeden herkesin şakaya dahil olduğunu anlayabiliyordu. Çekti, Dell’arca San Dominca lahtinin terra-cotta replikası çıktı. Meleğin, St. Petronius’un ve St. Proculus’un bulunması gereken üç boşlukta kendi karikatürleri vardı. Kırık burnu ve geri kalan her şey.

“Ben... ben komisyonu aldım mı?”

Aldovardini mutlulukla gülümsedi. “Konsey seni geçen hafta bununla ödüllendirdi.”

Konuklar ayrıldıktan sonra Aldovardini ve Michelangelo kütüphaneye gittiler. Çizimler tamamlandığında ve taslaklar kurulduğunda Carrara’dan mermer getirebileceğini söyledi. Michelangelo, ev sahibinin otuz dükalık komisyonunu sağlamakla kalmayıp, mermerlerin ücretini ödediğinden emindi.

Nasıl teşekkür edeceğini bilemedi. Gayriihtiyari Dante’den bir sayfa açtı. Bir kalem alıp sayfanın köşesine Floransa’dan sahneler çiziverdi. Duomo ve Vaftizhane, Palazzo della Signoria ve Arno üzerindeki Ponte Vecchio, duvarlarının rahminde uzanan taş Floransa.

“Ayrılana kadar her gün Dante’nin başka bir sayfasına çizim yapacağım.”

Aldovardini başında durdu, kabaca çizilmiş eskizleri izlerken gözleri parlıyordu.

Aldovardini ile Dell’Arca’nın San Petronio’nun arkasında bulunan atölyesine gittiler. Kilisenin girişine açılan kapalı bahçenin bir kısmıydı. Bir kısmı revakla kapatılmıştı ve bakım ekibinin çalışma masaları Duomo’dakilere benziyordu. Tek fark, üzerinde Herakles’i çalıştığı masadan küçük olmalarıydı. On aydan uzun bir süre önce aniden ölen Dell Arca’dan sonra buraya hiç dokunulmamıştı. Onun çalışma masasında kesikleri, çekiçleri, kurumuş balmumu ve kil çalışmaları ile minyatürler, lahtın kalan bölümleri için yaptığı çizim folyoları, kömür kalemleri kalmıştı: Yaşamın ve çalışmanın ortasında yarıda kesilmiş bir adam portresi.

Bu önemli Ocak gününde hava oldukça soğuktu. Ancak iki büyük mazgal önü açık bu kulübeyi sıcak tutuyordu. Bolonya’daki kiliselerde yaptığı çizimler ve Della Quercias’ın çizimlerini çalıştığı iki aydan sonra iş başı yapmaya can atıyordu: Kilden yapılan ilk modellere, tav ocağını yakıp alet yapmaya, ahşap blokların üzerine mermeri yerleştirmeye ve ilk figürü bulabilmek için mermerin köşelerini azimle kırmaya...

Herakles’i bitireli neredeyse altı ay olmuştu.

Önünde koca bir şekil belirmediğinde henüz birkaç gündür çalışmaktaydı. Çizim masasına çökmüş, başını ve kulaklarını örten ağır yün başlığın altında kaybolmuştu. Başını kaldırdı, gelen terra-cotta heykeltıraşı Vincenzo idi. Yüzü soğuktan alacalı bir renge bürünmüştü, gözlerinden ateş fışkırıyordu:

“Peşinde olduğum işi sen almışsın Buonarroti.”

Michelangelo biraz sessiz kaldıktan sonra “Üzgünüm,” diye mırıldandı.

“Hayır, değilsin. Sen bir yabancısın. Ben Bolonezim. Yerli heykeltıraşların ekmeğini ellerinden alıyorsun.”

Michelangelo onu yatıştırmaya çalışarak,

“Anlıyorum. Ben de geçen sene Santa Spirita’daki işimi gümüş işçilerine kaptırmıştım.”

“Anlıyor olman iyi. Konseye git. Kararlarına karşı olduğunu söyle. Sonra da komisyon bana kalır.”

“Ama Vincenzo Dell’Arca öldüğünden beri sana gelmemişse..?”

Vincenzo bu lafı, güçlü tuğlacı kollarıyla bir tarafa süpürür gibi yaptı.

“Komisyonu Aldovardini’nin etkisiyle çaldın. Kimse senin heykel yapıp yapmadığını bile bilmiyor.”

Michelangelo sinirinden midesi bulandığı hâlde önünde duran koca adamla empati kurmaya çalıştı.

“Mösyö Aldovardini ile konuşacağım.”

“İyi edersin. Yoksa Bolonya’ya geldiğine seni pişman ederim.”

Michelangelo, Aldovardini’ye bu karşılaşmadan bahsettiğinde, şu yanıtı aldı:

“Bolonyalı olduğu doğru. Dell’Arca’yı çalışırken izledi. İnsanlarımızın nasıl olduğunu bilir. Tek eksikliği var,

mermerden heykel yapamaz. Kendisini ölümsüzleştirmek istiyorsa güzel Bolonya tuğlaları yapmalı.”

“Asistanım olarak çalışmasını önereyim mi?”

“Yardımcıya ihtiyacın var mı?”

“Diplomatik davranmaya çalışıyorum.”

“Onun yerine heykeltraş gibi davran. Vincenzo’yu da unut gitsin.”

Bir sonraki gün ona yardım edemeyeceğini söylediğinde “Beni unutmana asla izin vermeyeceğim.” dedi Vincezo.

Michelangelo, Vincenzo’nun devasa ellerine baktı. Kendininkilerin iki katıydı. Vincenzo da kendi gibi 19 yaşındaydı. Ama muhtemelen kendisinin 54 kiloluk bedenini ikiye katlardı. 1.62 santimlik boyundan da 25-30 santim daha uzun görünüyordu. Aklına Torrigiani geldi, güçlü yumruğunun havada süzülüşü, ona çarpması, kan ve kırık kemik hissi. Biraz hâlsizleşti.

“Sorun nedir, Buonarroti? İyi görünmüyorsun. Hayatı sana çekilmez kılacağımdan mı korkuyorsun?”

“Zaten kıldın.”

Ama hiçbir şey onu güzel Carrara mermerinden yapacağı heykellerden vazgeçirmek kadar üzmezdi. Eğer bedeli buyusa...

Ailesine yazmadı, evden de mektup almıyordu zaten. Aldovardini’nin iş yaptığı kişiler her hafta Futa Geçidi’nden Floransa’ya seyahat ederlerdi.

Michelangelo'dan Buonarroti'lere, Buonarrotiler'den de Michelangelo'ya haber getirirlerdi.

Michelangelo kaçtıktan bir hafta sonra VIII. Charles şehre girmiş. Karşı ateş açılmamış olmasına karşın mızrağını bir fatih gibi tutarak ilerlemişti. Halılar, tenteler ve lambalarla süslenmiş sokaklar onu karşılamak için hazırlanmış, Ponte Vecchio festivalindeki gibi süslenmişti. Duomo'daki ayin için Signoria tarafından karşılandı. Merkez olarak kendisine Medici Sarayı verilmişti. Ama iş barış anlaşmasına gelince Charles mağrurlaştı. Piero'yu geri getirmekle tehdit etti ve imparatorluk fidyesi istedi. Sokaklarda çatışmalar yaşandı. Fransız askerleri ile Floransalılar birbirlerine saldırıyordu. Floransalılar şehirdeki faaliyetleri durdurup Fransızları tahliye etmeye koyuldu. Bunun üzerine Charles olaya biraz mantıklı yaklaşıp 120.000 florini kabul etti. Napoli'yle olan savaşı bitene kadar Floransa'daki iki kale onun yönetiminde kalacaktı. Ve ordusunu Floransa'dan çıkaracaktı. Şehir 20.000 askerin kumandanlığını yapan bu lidere karşı durabilmenin; "Trompetlerimizin sesini duyarsınız!", "Savaş çanlarımızı çalarız!" tehditlerine cevap verebilmenin gururunu yaşıyordu.

Yine de şehrin çarkları büyük bir acıyla durmuştu. Uzun süredir Mediciler tarafından yönetilen şehir bir yönetici olmadan kontrol edilemiyordu. Eski meclis üyeleri beraber çalışmak için bir yönetim modeli geliştirmiş olan Medici yandaşlarıydı. Şimdi şehir hiziplere bölünüyordu. Bir grup Venedik tarzı yönetim isterken, bir diğeri kanunlar ve üye seçimi için Halk Konseyini destekliyordu. Bunun için iç ve dış politikayı düzenleyecek deneyimli adamlardan oluşan ikinci ve daha küçük bir konsey oluşturulma-

lıydı. Asilzadelerin sözcüsü olan Guidantonio Vespuci, bu önlemleri tehlikeli ölçüde demokratik buluyor, gücü birkaç elde toplamak için savaş veriyordu.

Aralık'ın ortasına doğru Floransa'dan haberler gelmeye başladı. Savonarola bir dizi Haggai vaazı sırasında demokratik yapıyı destekleyerek bir kriz başlatmıştı. Aldovardini sarayı misafirleri keşişin seçilmiş konsey üyeleri için olan konseptini şöyle anlatıyorlardı. Sadece gayrimenkullerden vergi alınacaktı, her Floransalı'nın oy hakkı olacak ve Büyük Konseye girebilecekti. Vaazların sonunda, Vespuci ve onun asilzadeleri mağlup oldu. Savonarola'nın planı yürürlüğe kondu. Bolonya'dan bakınca, Savonarola hem dinî hem de politik bir lider olmuş gibi görünüyordu. Il Magnifico'ya karşı zaferi tamamlanmıştı.

Yeni yılın gelişiyle Piero de' Medici karargah kurmak için Bolonya'ya döndü. Michelangelo atölyeden dönerken, Aldovardini Sarayı'nın önünde Piero'nun profesyonel askerlerini buldu. Piero, Giuliana ile içerideydi. Charles, Floransa ile barış yaparken Piero'nun başı üzerine ödül koymakta ve Giuliana'nun geri çekilmesinde ısrarcı davranışa da, Medicilerin bütün varlıklarına el koyuldu ve Piero da Toskana sınırına 200 milden fazla yaklaşmamak üzere yasaklandı.

Yemek odasının girişinde karşılaştıkları zaman, Michelangelo, "Ekselansları sizi görmek ne güzel. Medici Sarayı'nda olmasını dilerdim ama." dedi.

"Çok yakında oraya döneceğiz." diye gürlledi Piero. "Signoria beni zor kullanarak çıkardı. Ben de ordu toplayıp onları zor kullanarak çıkaracağım."

Şimdi Michelangelo kadar büyümüş olan Giuliana, Michelangelo'ya resmî bir selam verdi. Ama Piero, Sinyor Aldovardini'yi yemeğe götürdüğü zaman iki genç adam kucaklaştı.

Genelde neşeli olan Aldovardini'nin sofrası biraz keyifsizdi. Çünkü Piero gelir gelmez kuşatma planlarını ana hatlarıyla belirtti. İhtiyacı olan her şey yeterince para, paralı asker, silah ve attı. Piero, Aldovardini'nin 200.000 florinlik bir katkıda bulunacağını umuyordu.

“Ekselansları bunun iyi yol olduğuna emin misiniz?” diye saygıyla sordu Aldovardini. “Büyük büyük babanız Cosimo sürgün edildiğinde, Konsey ona ihtiyacı olduğunu anlayıp geri çağırana kadar beklemişti. O saate kadar bekleyin Ekselansları.”

“Ben büyükbabam kadar bağışlayıcı değilim. Floransa beni şimdi geri istiyor. Savonarola ve kuzenlerimin bana karşı yaptığı bir plan sadece.”

Michelangelo'ya döndü.

“Orduma mühendis olarak katılabilirsin, şehri ele geçirdikten sonra sur duvarlarını tasarlamaya yardımcı olursun.”

Michelangelo başı önde oturuyordu. “Floransa'ya savaş mı açacaksınız, Ekselansları?” diye mırıldanarak sordu bir süre sonra.

“Açabilirim. Açacağım. Duvarları yıkacak gücü bulur bulmaz.”

“Ama şehir bombalanırsa mahvolur.”

“Ne olacak? Floransa bir yığın taş. Yıkarsak, sonrasında tekrar bir araya getiririz.”

“Ama sanat....”

“Sanat nedir? Bir senede bütün resimleri ve mermerleri yenileriz. Emrettiğim zaman Floransa’ya dönüşür!”

Kimse yemeklere dokunmadı. Aldovardini, Piero’ya döndü.

“Arkadaşım Il Magnifico adına, bu teklifi reddetmeliyim. İsteddiğiniz para sizindir, ama savaş için değil. Yaşasaydı sizi ilk durduran Lorenzo olurdu.”

Piero, Michelangelo’ya döndü.

“Ya sen Buonarroti.”

“Ben de Ekselansları reddediyorum. İsteddiğiniz her şekilde size hizmet ederim, ama Floransa’ya savaş açmanıza yardım edemem.”

Piero sandalyesini geriye itip ayağa kalktı.

“Babamdan miras kalan insan türleri! Poliziana ve Piero savaşmaktansa ölümü tercih ettiler ve sen Aldovardini, babamın gözünde Floransa’nın hâkimi ve sen Michelangelo 4 yıl çatımızın altında yaşadın. Nasıl insanlarsınız savaşmayı istemiyorsunuz?”

Odadan hışımla çıktı. Michelangelo gözünde yaşlarla “Affet beni Giuliano.” diyebildi.

Giulana da kalkmıştı, odadan çıkarken:

“Ben de savaşmayı reddedeceğim. Floransa’nın bizden daha çok nefret etmesine yarar sadece.

Elveda Michelangelo. Seni gördüğümü Contessina’ya haber vereceğim.”

Melekler hakkında hâlâ gergindi. Ghirlandaio’nun freski için yaptığı ilk meleği hatırladı. Buonarroti hanesinin altındaki marangozun oğlunu kullanmıştı. Haleyi arkasında soluk bir şekilde gösterdiği için diğer çıraklar onu hilekârlıkla suçlamıştı. Melek neydi? Erkek mi, kadın mı? İnsan mı, göksel bir yaratık mı? Başrahip Bichellini bir keresinde “Tanrı’ya hizmet eden ruhani varlık” olarak tanımlamıştı.

Aylar süren diseksiyondan sonra çizdiği yüzlerce melek utancını daha çok artırıyordu. İnsan anatomisindeki dokuları ve fonksiyonları bildiğine göre bu bilgiyi kullanmadan duramazdı. Ama bir meleğin 8 metrelik yılan benzeri bağırsakları olur muydu? Aynı zamanda Ark’ın sonundaki meleklerle uyum sağlaması için tamamiyle giyinik olması gerekiyordu. Bu melek ve iki azizle, Ghirlandaio’nun ömür boyu durabilirim dediği yere ulaşmıştı. Elleri, ayakları, belki de biraz boynu ve boğazı resmedebiliyordu. Geri kalanı için güç bela öğrendiği her şey elbise katmanlarının altında gizli kalacaktı.

“Tanrı’ya hizmet eden ruhani varlık” için, bir köylü çocuğu seçti. Çocuk ailesiyle kiliseye gelmişti. Bugiardini’nin çocuk hâline benziyordu. Geniş, dolgun yüz, ama hatları Yunan tarzında kare kesilmiş, öküzlerin ardında saban süre süre oluşmuş gelişkin kolları ve omuzları vardı.

Bu güçlü genç adam ancak bir devin kaldıracılabileceği büyüklükte bir şamdan taşıyordu. Bu durumu hassas, şeffaf kanatlarla telafi etmek yerine yaraya biraz daha tuz basıp havalanmak üzere görünen ve çocuğun bütün sırtını kaplayan kanatlar çizdi. Bunları kil modeline monte etmek için ahşaptan yaptı. Kanatlar öyle ağırdı ki, Dell'Arca'nın zarif meleği bir tarafa yıkılabilirdi.

Aldovardini'yi atölyesine davet etti. Bu zinde modelden ötürü hiç de şaşkın görünmüyordu.

“Biz Bolonya'lılar çok tinsel sayılmayız. Gürbüz bir melek çiz.”

Böyle de yaptı. Aldovardini'nin getirdiği üç Carrara bloğundan en kalınını yerleştirdi. Eline çekiç ile keskiyi aldığı an kendini tamamlanmış hissetti.

Burun deliklerine mermer tozu doluyor, saç ve kıyafeti beyaz kıymıklarla ve tozla kaplanıyordu. Artık mazgallara ihtiyacı yoktu, çünkü kendi sıcaklığını yaratmıştı. Kış güneşinin görüldüğü zamanlarda masasını açık havaya taşıyor, etrafını daha iyi duyumsuyordu.

Akşamları Aldovardini'ye kitap okuyor ve Dante'den bir sayfa üzerine çizim yapıyordu. San Petronio'nun kurucusu, Romalı asil bir aileden gelip Hristiyanlığı kabul eden Bolonya'nın koruyucu azizi St. Petronius'un çizimi için araştırmalar yapıyordu. Model olarak Aldovardini sarayına gelen yaşlı konukları kullanıyordu: Onaltılıların üyeleri, üniversiteden profesörler, hâkimler onlarla masada otururken figürlerini zihninde çiziyordu, sonra odasına dönüp çizgileri, formları, hatlar arasındaki bağlantı-

ları ve herbir insanı diğerinden farklı kılan yüz ifadelerini kâğıda hakke diyordu.

St. Petronius'u orijinal kılabilceği pek az şey vardı. San Domenico'nun Dominikanları ve Bolonya hükümeti ne istediklerini kararlaştırmıştı: St. Petronius 60 yaşın altında olamazdı. Zengin kıyafetlerle tamamen giyinik olacak, başında bir başpiskoposluk tacı ve elinde de bütün koruyucu duvarları, uzun uzun sıralanmış kaleleri ve saraylarıyla Bolonya şehrinin bir modelini tutuyor olmalıydı.

Karşısındaki tezgâha bir komşu geldi. Gelen Vincenzo idi. Babası, katedralin tamirinde kullanılacak tuğla ve kiremitler için anlaşma yapmıştı. Bir tamir ekibi gelip tezgâhları onarım malzemeleriyle ve kapalı bahçeyi de malzemeleri boşaltırken çıkardıkları seslerle doldurmuşlardı. Vincenzo tüm iş günü boyunca Michelangelo'ya sataşarak atölyeye ardı arkası kesilmeyen neşe katıyordu.

“Tuğlamız 1000 yıl dayanır. Sizin Floransa taşınızdan daha dayanıklıdır.”

“Dayanıklı tuğlalar yaptığınız doğru, Vincenzo.”

“Bana patronluk taslama,” dedi Vincenzo. “Siz Floransa'lılar İtalya'daki tek sanatçı olduğunuzu zannediyorsunuz.”

Michelangelo kızardı. Vincenzo işçilere “Yüzüne bakın onu suçüstü yakaladım.”

Vincenzo bir araba kiremitle geldiği zaman, “Dün 100 dayanıklı taş yaptım. Sen ne yaptın? Karakalem çizim mi?” diyerek Michelangelo'nun başının etini yiyordu. İşçilerin kahkahasından cesaret alarak devam ediyordu.

“Bu seni heykeltıraş mı yapıyor? Neden eve dönüp Bolonya’lıları rahat bırakmıyorsun?”

“Üç parçamı bitirdikten sonra öyle bir niyetim var.”

“Benim tuğlalarım hiçbir şey zarar veremez. Heykellerinden birinin başına bir kaza gelmesi ne kadar kolay olurdu.”

İşçiler işlerini bıraktı. Bahçeyi sessizlik doldurmuştu. Ürettiği tuğlalar kadar laf da üreten Vincenzo, hin bir gülümsemeyle devam etti:

“Biri Ark’a çok yakın temizlik yapar. Pat! Bakmışsın meleşin onlarca parçaya ayrılmış.”

Michelangelo’nun öfkesi boğazında düğümlendi.

“Cesaret edemezsin!”

“Hayır, hayır Buonarroto. Bunu yapamayacak kadar latif bir insanım. Ama sakar biri tökezleyebilir.”

İşçilerin eşyalarını yüklenirken attıkları kahkaha Michelangelo’nun midesini bulandırdı. Yıkım güçleri yaratımın bir adım gerisindeydi. Günler ve haftalar boyunca bunun sıkıntısını çekti.

St. Petronius’un üzgün ve derin çizgili yüzü ortaya çıktı, ama vücudu güçlü görünüyordu. Başın omuzlar üzerindeki duruşu, ince tabanlı sandaletlerdeki ayakların kavrayıcı gücü, kıyafetinin altındaki omuzların, kalçaların, dizlerin kuvvetli duruşu ve Bolonya’yı sıkıca tutan eliyle zindeliğin resmini çiziyordu. Bir zanaatkâr olarak iyi bir iş yaptığığının farkındaydı. Yaratıcı bir sanatçı olarak katkısı ise azdı.

Cilalanmış parçayı gördüğünde “Çok hoş. Dell’ Arca bundan daha iyisini yapamazdı.” dedi Aldovardini.

“Ama size bundan daha fazlasını vermeye kararlıyım.” diye inatla devam etti Michelangelo,

“Heyecan verici ve orijinal bir şey yapmadan Bolonya’dan ayrılmamalıyım.”

“Çok iyi. Bize istediğimiz St. Petronius’u vermek için kendini disipline ettin, ben de senin istediğin St. Proculus’u kabul etmesi için Bolonya’yı ikna edeceğim.”

Şişman Bolonya, artık onun için zayıf Bolonya olmuştu. Büyük öğlen yemeği için eve dönmüyordu. Eğer Aldovardini’nin uşağı durmak istemediği bir anda sıcak yemek getirmişse onu bir köşede soğumaya bırakıyordu. Bahar da geldiğine göre artık daha uzun çalışabilirdi.

Aldovardini Sarayı’na karanlık çökmeden önce dönmüyordu. Bitkinlikten yatağa düşecek hâlde eve döndüğü zaman kirlenmiş, terlemiş, etrafı kömür tozu ve kıymıklarla dolmuş bir hâlde oluyordu. Ama Aldovardini’nin hizmetçileri ona sıcak suyla dolu ahşap bir küvet getiriyorlar ve temiz kıyafetler bırakıyorlardı. Birkaç saatliğine arkadaşlık etmek için evin patronu tarafından kütüphanede beklendiğini biliyordu.

Partilere çok katılmadığı için Clarissa’yı az görüyordu. Ancak gördüğü zaman da geceler boyunca zevk ve işkence peşini bırakmıyor, uykularını yok ediyor, St. Proculus’un figürünü oluşturmaya çalışırken zihnine sızıp onun yerine Clarissa’yı kıyafetlerinin altında nü çiziyordu.

Onu görmemeyi tercih etti. Çok acı vericiydi.

Mayıs'ın ilk günü, Aldovardini çalışamayacağını söyledi. Bu gün Bolonya'daki en eğlenceli gündü. Aşk kontesi-nin yönetimi altında insanlar akrabaları ve arkadaşlarıyla kırlarda buluşup çiçek toplarlar, romantik genç saray mensupları arkadaşları seranat yaparlarken aşık olduk-ları kişinin penceresinin altında renkli ipek kurdelelerle süslenmiş ağaçlar dikerdi.

Michelangelo, ipek ve çiçeklerle süslenmiş bir platformun kurulduğu şehrin ana kapısına kadar Aldovardini'ye eş-lik etti. Burada aşk kontesi taç giymiş, bütün Bolonya'lı-lar da ona saygılarını sunmaya gelmişti.

Michelangelo da aşka ya da yaban bahar sabahının sar-hoş edici havasıyla kanını kaynatan şeyin binlerce çiçeğin kokusuyla, bugün ipeklerle ve mücevherlerle süslenmiş Bolonya kadınlarının parfümlerinden mi kaynaklandığı-nı bilmediği her neyse ona saygılarını sunmak istedi.

Ama Clarissa'yı göremedi. Marco'yu, ailesinin ve iki genç hanımın ortasında gördü. Belli ki ailesi evliliği tercih et-miştii. Clarissa'ya alışveriş gezilerinde eşlik eden yaşlı ka-dını da gördü, hizmetçisini ve seromoninin gerçekleştiği alanın gerisinde piknik yapan bir çok hizmetliyi de. Ama ne kadar ararsa arasın Clarissa yoktu.

Bir 'ara artık Mayıs platformunun önünde olmadığını far-ketti, kutlama yapan Bolonyalıların arasında da değildi. Ayakları onu hızla Clarissa'nın villasına taşıyordu. Ora-ya gittiğinde ne yapacağını ya da kapıyı açan kişiye ne söyleyeceğini bilmiyordu. Bütün vücudu sarsılırken yarı yürüyerek, yarı koşarak tepeye çıktı.

Ön kapı sürgülenmemiştir. Kapıya gitti, tokmağı itti ve defalarca kapıyı çaldı. Tam evde kimsenin olmadığını ve aptalca davrandığını düşünürken kapı yavaşça açıldı. Karşısında sabahlığıyla Clarissa duruyordu. Altın rengi saçları neredeyse dizlerine ulaşıyordu. Üzerinde makyaj ya da mücevher yoktu, sadece temiz sabun kokusu, yüzü Michelangelo'ya daha güzel, vücudu daha arzulanır gelmişti. Çünkü süslenmemiştir.

Kapıdan içeri adım attı. Evde hiç ses yoktu. Sürgüyü kapattı. Birbirlerine tutkuyla saıldılar. Vücutları birleşiyordu, dizleri, kasıkları, göğüsleri, bağrıları. Dudakları, nemli ve tatlı ve birbirine yapışmıştı. Kolları yaşamın bastırılmaz gücüyle birbirine çarpıyor, yeri zamanı ve duyuları yok eden bir kucaklamayla kalpleri atıyordu.

Onu yatak odasına götürdü. Sabahlığının altında başka bir kıyafet yoktu. Düzgün vücudu, göğsü, zanaatkâr bir göze sahip olarak bildiği altın Vezüv Dağı; aşk için yaratılmış dişi güzellik.

Beyaz mermerin derinliklerine işlemek gibiydi. Keski yaşıyan sıcak mermerin üzerine saplanıyor, ağır çekicin arkasındaki bütün bedeni boyun eğen canlı madenin daha çok derinine iniyordu ta ki zirveye ulaşana kadar. Bütün akıcı gücü, aşkı, tutkusu, isteği olgunlaşmamış bir forma dönüşmüş, gerçek heykeltıraşın eline âşık olmam için yapılmış mermer blok içindeki sıcaklığı ve akıcı formu vererek karşılık göstermişti. Sonunda heykeltıraş ve mermer birleşmiş bir bütün hâline gelecek kadar birbirine nüfuz etmişti. İnsan türünün bildiği en yüce sanat eyleminde birbirini tamamlayan organik bir bütün olmuştu.

Mayıs Günü'nden sonra, gençliğinin ve gücünün baha-rında 303 yılında Bolonya kapılarının önünde şehit edi-len babayiğit St. Proculus'un çizimini tamamladı. Güçlü gövdesini, kalçalarını ve çıplak bacaklarını gizlemeyecek kemerli bir tunikle giydirdi onu. Anatomik olarak doğ-ru ve ikna ediciydi. Kil modelini yaparken Herakles'ten kazandığı tecrübenin meyvelerini alıyordu. Çünkü birbi-rine bağlı ve dinamik kalçaları, canlılıkla şişmiş baldırla-rı. Kısacası kahraman bir savaşçının, kurtarıcının güçlü, yenilmez gövdesi ve bacaklarını çizebiliyordu.

Sonra, hiç utanmadan, yatak odasının aynasında kendi portresini çizdi: Burnunun içe çökmüş kemiğini, alnı-nın yarısına kadar uzanan darmadağınık saçlarını, karar kılmış sabit bakışlarını. Bolonya'nın düşmanlarına karşı mı? Sanat düşmanlarına mı? Yaşama? Hepsi aynı değil miydi?

Mermer oyup, keskiyi hissederken, Vincenzo'nun turun-cutoprak rengi figürü ve sesinin ağır tonu silinip gidiyor-du. Uçuşan parçalara karşı gözlerini kısıp blokta figürün açığa çıkmasını izlerken kendini yeniden 15 yaşında his-setti. Vincenzo gözünde küçüldü ve soluklaştı. Sonunda bahçeye gelmeyi bırakmıştı.

Sıcak öğlen güneşi kapalı bahçede çalışmayı imkânsız hâle getirdiği zamanlarda kâğıdını ve kalemini alıp kili-senin önüne çıkıp Della Quercia'nın heykelleri önündeki soğuk taşa oturdu, her gün başka bir figür çizerek ken-dini yenilerdi. Tanrı, Nuh, Âdem, Havva. Yarısı ortaya çıkmış İstria taş figürlerinden yansıyan Della Quercia'nın duyguları. Dramayı, çatışmayı ve gerçekliği dışavurma gücünü yakalamaya çalışıyordu.

Sıcak yaz ayları çalışmayla geçti. İlk ışıktan önce kalkıyor, gün batımına kadar mermerle çalışıyordu. Sepetinde soğumuş salamlı ekmeğini yemeden önce altı saat boyunca çalışıyordu. Geceleri, ışık yüzeyleri ve figürleri saklamaya başladığında nemli bir bezle örtüyor, kulübeye kaldırıp, iyice kilitliyordu. Sonrasında geniş ve sığ Rena Irmağı'na yürüyüp serinlemek ve yüzmek için dalıyordu ve Emilian ovasının derin mavi gök kubbesinde yıldızların doğuşunu izleyerek Aldovardini'lere gidiyordu.

Vincenzo ortadan kayboldu, Clarissa da öyle. Aldovardini'nin söz arasında Marco'nun onu av köşküne götürdüğünden bahsettiğini duydu. Sıcak yaz ayları için Apeninnine dağlarındaydılar. Temmuzun büyük çoğunluğunda ve tüm Ağustos boyunca Bolonya kıran girmişçesine sessizdi. Dükkânlar demirlerin arkasında, panjurlar kapalıydı. Kendini seyahat edemeyecek kadar yaşlı bulan iki hizmetçiyle sarayda yalnız kalmıştı. Ev sahibini sadece bir günlüğüne işleri kontrol etmeye geldiği zaman görüyordu. Yüzü dağ güneşinden bronzlaşmıştı. Bir keresinde Floransa'dan şaşırtıcı haberler getirdi. Anlatırken garip kaşları neredeyse dik bir hâl almıştı:

“Senin Fra Savonarola niyetini açığa vurmuş. Papa'ya savaş ilan etmiş.”

“Roma Floransa'yı aforoz ettiğinde Lorenzo'nun yaptığı gibi mi?

“Yok, hayır. Bu kişisel ve cezai.”

Aldovardini, Savonarola'nın son Duomo vaazıyla ilgili haberden bir parça okudu.

“Sağlıklı bir baş gördüğünüz zaman, beden de sağlıklı olduğunu söylersiniz, ama baş kötüyse bedene dikkatle bakarsınız. Ve böyle yönetimin başı hırs, şehvet ve başka şekillerde habislik göstermeye başladığında afetin yaklaştığında şüpheniz olmasın. Bu nedenle, Tanrı’nın kilisenin başının suç ve dinsel görevi satma çamurunda yuvarlanmasına izin verdiğini görüyorsanız, insanların felaketinin yaklaştığını söyleyebilirim.”

Michelangelo, Aldovardini’nin beklediği kadar şaşırmamıştı. Çünkü Savonarola’nın en büyük hedefinin Papa olmak olduğunu Başrahip Bichellini uzun zaman önce tahmin etmişti.

“Papa nasıl bir karşılık verdi?”

“İlahi eşini açıklamak üzere Savonarola’yı Roma’ya çağırdı. Ama Savonarola “Bütün iyi ve akıllı başında vatandaşlar buradan ayrılmanın büyük ziyan olacağını ve Roma’da size zararım dokunacağını söyleyip beni yargırlarlar... Çünkü bu işin hikmetinden ötürü Tanrı’nın isteğine ulaşmanın önüne pek çok zorluğun çıkacağına eminim. Bu nedenle bu zamanda burayı terk etmem Tanrı’nın isteğine aykırıdır.” Aldovardini kıkırdadı. “Hata yapmayan bir sistem, değil mi?”

Aldovardini, onu dağlarda serin bir tatil yapmaya davet ettiğinde, Michelangelo da burayı terketmeyi reddetti.

“Teşekkür ederim, ama St. Proculus’ta çok hızlı yol alıyorum. Böyle devam edersem sonbahara bitiririm.”

Yaz bitti. Bolonya yeniden panjurlarını açıp, yaşayan bir şehre döndü. Sonbahar geldi ve St. Proculus tamamlan-

dı. Michelangelo ve Aldovardini heykelin önünde duruyorlardı. Michelangelo eliyle cilalanmış yüzeyi hafifçe okşadı. Tükenmişti ama, bundan mutluluk duyuyordu. Aldovardini de aynı durumdaydı.

“Rahiplerden bir açılış tarihi belirlemelerini isteyeceğim. Belki Noel tatilinde?”

Michelangelo suskundu, helkeltıraşın görevi oymak, hamisinin işi de açılışı yapmaktır.

“Seni San Domenica’da onurlandırabiliriz.”

“İşim bitti, Floransa’ya da özlem duyuyorum,” diye sessizce yanıtladı Michelangelo. “Çok iyi bir arkadaş oldunuz.”

Aldovardini gülümsedi. “Bir senelik tam pansiyon karşılığında senden sayısız saatlik şiir okumaları ve İlahi Komedyâ’nın resimli kopyasını kaptım! Şimdiye kadar bir Aldovrandi’nin gerçekleştirmiş olduğu en iyi pazarlık değil mi?”

Clarissa’ya veda etmeden gidemezdi. Biraz beklemesi gerekiyordu. Sonunda Aldovrandi onu bir partiye davet etti. Burası genç ve zengin Bolonyalıların ziyafet ve dans için metreslerini serbestçe getirebilecekleri gözden ırak bir villaydı. Michelangelo bir an için bile olsa kütüphanede ya da müzik odasında yalnız kalamayacaklarını anladı. Bir çizim odasının ortasında, etraflarını çevreleyen yirmi çiftin arasında veda edecekti ve yüzlerine hoş bir söyleşinin yapıldığını gösteren hafif gülümseme olacaktı.

“Hoşça kal demeyi bekliyordum Clarissa. Floransa’ya dönüyorum.”

Bir an kaşları çatıldı, ama o sabit gülümsemede bir dalgalanma olmadı.

“Üzgünüm. Burada olduğunu bilmek hoştu.”

“Hoş? Bir işkence hoş olabilir mi?”

“Bir bakıma. Ne zaman döneceksin?”

“Bilmiyorum. Belki de asla.”

“Herkes Bolonya’ya döner. Kavşak noktasıdır.”

“O zaman döneceğim.”

13

Ailesi onun dönmesine gerçekten sevinmişti, iki yanından da öpüyor kirli sakalına şaşıyorlardı. Lodovico, Michelangelo’nun kendisine getirmiş olduğu 25 dükadan hoşnuttu. Buonarrato bir karış büyümüştü. Sigismondo, artık bir çocuk değildi ve şarap loncasında çıraklık yapıyordu, Giovonsimone ise evi tamamen terk etmişti, Arno’nun karşısında krallar gibi yaşadığı bir dairedeydi ve Savonarola’nın Erkekler Ordusunun başıydı.

“Artık eve gelmiyor,” diye iç geçirdi Lodovico. “Çok utanç verici sorular soruyoruz.”

Granacci sabahtan akşama kadar atölyeyi su üstünde tutabilmek için Ghirlandaio’nun yerinde çalışıyordu. Stüdyoyu ziyaret ettiği zaman Benedetto Ghirlandaio, Mainardi, Bugiardi’yi, David’e ait San Tanabi Şapeli’nin yeni freskleri için büyük resim taslaklarını hazırlarken buldu. Hepsi iyi yapılmış görünüyordu.

“Evet” diye onayladı David. “Ama her zaman ‘Domenico’nun ölümüyle stüdyo bitti’ diye eleştiriyle karşılaşıyoruz”

“Eskisinin iki katı fazla çalışıyoruz.” diye iç geçirdi Mainardi, “Ama hiçbirisi Domenico’nun dehasına erişemiyor. Ridolfi’nin oğlu hariç, henüz 12 yaşında, babasının yerini alması on yılını alacak.”

Eve dönerken, Granacci “Popolana ailesi onlar için heykel yapmanı istiyorlar.” dedi.

“Popolona? Onları hiç tanımıyorum.”

“Evet tanıyorsun.” Granacci’nin sesinde hep bir gömlek fazla olan bir kibarlık olurdu. “Medici’lerin kuzenleri, Lorenzo ve Giovanni. Halk Partisi ile tutarlı olmak için adlarını değiştirdiler. Şimdi Floransa’nın yönetimine yardım ediyorlar. Döndüğünde seni onlara götürmemi istemişlerdi.”

Lorenzo ve Giovanni Popolana kardeşler, onu Lorenzo’nun sarayındaki değerli sanat eserleriyle dolu bir resim odasında karşıladılar. Michelangelo şaşkınlık içinde bir Boticelli’ye, bir Donatello’ya bakıyordu.

“Onları çalmadık,” dedi Giovanni rahatça; “Şehir onları açık artırmaya çıkardı biz de satın aldık.”

Michelangelo davetsizce oturdu. Granacci kuzenleri savunmak için öne geçti.

“Böylelikle tablolar ve heykeller güvende. En iyi parçalardan bazıları Floransa’nın dışında satıldı.”

Michelangelo ayağa kalktı. “Çok şaşırdım... bu kadar anı beni sarınca.”

Giovanni Popolana tatlı şarap ve pasta istedi. Lorenzo hâlâ genç St. John ile ilgilendiklerini söylüyordu. Sarayda rahat edeceğini düşünüyorsa kapıları sonuna kadar açıktı.

O gece çanlar ona bir Toskana atasözünü hatırlatacak kadar gürültüyle çalıyordu: “Çanlar başkalarını toplamak için çalar, kendileri asla kiliseye gitmezler.” Dar caddeleri tarayarak Ridolfi Sarayı’na gitti. Torrigiani’nin Saman Pazarı’ndaki berberi tarafından saçları kesildi ve traş oldu, ziyaret için yıkanmış ve en iyi kıyafeti olan mavi yün gömleği giymişti.

Ridolfi’ler, Bigi yani Gri Parti’nin üyeleriydiler. Medici’lerin takipçileri olmalarından dolayı Konsey tarafından affedilmişlerdi. Şimdi de görünüşte Frateschi’yi, Cumhuriyetçileri destekliyorlardı. Contessina onu misafir odasında karşıladı, hâlâ dadısı yanındaydı. Hamileydi.

“Michelangelo.”

“Contessina. Nasılsın?”

“Birçok oğlumun olacağını söylemiştin.”

Contessina’nın solgun yüzüne, parlak gözlerine ve babasının gibi kalkık burnuna baktı. Clarissa’yı hatırladı. Onu Contessina’nın yanında duruyormuş gibi hissetti.

“Hepsi bir çeşit aşk.”

“Kuzenlerinin bana iş önerdiğini söylemek için geldim. Piero’nun ordusuna katılamazdım, ama vicdanımda da başka bir sadakatsizlik istemiyorum.”

“İlgilendiklerini duymuştum. Teklifi ilk yaptıkları zaman sadakatini kanıtladın sen Michelangelo. Daha fazla gösterişe gerek yok. İstiyorsan kabul edebilirsin.”

“Edeceğim.”

“Piero’ya gelince... Şimdilik kızkardeşim ve ben kocamın ailesi olarak korunuyoruz. Piero güçlü bir saldırıda bulunursa ve şehir tehlike altına girerse bize ne olur biliyor musun?”

Asıl değişiklik şehrin kendisinde olmuştu. Tanıdık sokaklarda dolaşırken bile düşmanlık ve şüphe havası hissetti. Cosimo de’ Medici kulelerinin çatı hizasına indirilmesini emrettiğinden beri birbiriyle barış içinde yaşayan Floransa’lılar şimdi üç şüpheli hizipe bölünmüş, birbirlerine lanet okuyorlardı. Onları sembollerinden tanımayı öğrendi. Arrobiati, delirmişler, Piero ve Savonarola’dan nefret eden hem zengin hem de tecrübeli adamlardı. Keşişin yandaşlarını Yakınanlar ve Dua-Geveleyiciler olarak adlandırıyorlardı. Bunlardan sonra Beyazlar, Frateschi’leri farketti. Popolona’lar da bu gruba dâhildi. Savonarola’yı Delirmişler’den daha çok sevmiyorlardı, ama başa gelen hükümetten yana oldukları için onu desteklemek durumundaydılar. Son olarak Piero de’ Medici’nin grubu, Griler, bulunuyordu. Bunlar da Medici’nin dönebilmesi için entrika çeviriyordu.

Piazza della Signoria’da Granacci ile buluştuğunda, Medici bahçesinden çalınıp Signoria’nın önüne dikilmiş Donatello’nun bronz Judith’ini görünce şok oldu. Yine Medici bahçesinde olan Davut da Signoria’nın bahçesine getirilmişti.

“Judith’in burada ne işi var?” diye sordu.

“Şimdi Floransa’nın yönetici tanrıçası.”

“Şehir tarafından çalındı. Davut da mı öyle?”

“Sert ifadeler, arkadaşım. El konuldu.”

“Şu levhada ne yazıyor?”

“Vatandaşlar bu heykeli buraya Floransa üzerinde tiranlık yapmaya kalkışanlara karşı bir uyarı olarak yerleştirdi. Elinde kılıcıyla duran Judith, bizleri, Floransa’nın yürekli vatandaşlarını temsil ediyor. Baş kesilmek üzere olan Holofernes de kimsenin ait olmadığı partiyi.”

“Demek meydanda yuvarlanan bir sürü kafa olacak? Kendimizle mi savaşıyoruz?”

Granacci cevap veremedi; ama Başrahip Bichiellini’nin cevabı,

“Korkarım öyle” oldu.

Michelangelo, deri kaplı el yazmaları, kâğıt yığınları ve Başrahip’in yazmakta olduğu bir makalenin sayfalarıyla çevrelenmiş çalışma masasına oturdu. Başrahip ellerini ısıtmak için Agustinyan elbise kollarının içine çekmişti.

“Vergide ve ahlak kurallarında bazı reformları başardık. Artık daha demokratik bir hükümetimiz var, daha çok insan katılabiliyor. Ama Fra Savonarola yasaları onaylayana kadar hükümet felç hâlinde.”

Ghirlandaio’nun stüdyosundaki adanmış grup dışında Floransa’daki sanat ve sanatçılar yok olmuştu. Roselli hastalanmıştı ve stüdyosu artık çalışmıyordu. Luca’nın

heykeltıraşlık sürecinin mirasçısı olan Della Robbia ailesinden iki kişi rahip olmuştu. Botticelli sadece Savonarola'nın vaazlarından sonra aklında şekillenenleri resmedebiliyordu. Verrochia'nın öğrencisi Lorenzo di Credi, Fra Angelico Uccello'nun restorasyonuna düşürülmüş ve bir manastıra girmişti.

“Keşiş sanatçılar için vaaz verirken” dedi keşiş “Seni düşündüm. Bazı notlar aldım... net olarak seni temin ederim: ‘Güzellik nerededir? Renkte mi? Hayır. Şekilde mi? Hayır! Güzellik Tanrı'nın kendisidir. Genç sanatçılar şu ya da bu kadın ve erkeklerden bahsederek dolaşıyorlar. İşte burada Magdalalı, burada bir Bakire ve St. John, sonra yüzlerini kilise duvarlarına çiziyorsunuz. Kutsal şeylere büyük saygısızlık. Siz sanatçılar büyük kötülük yapıyorsunuz, kiliseyi boş şeylerle dolduruyorsunuz...”

“Hepsini kardeşimden duydum. Ama eğer Savonarola üstün gelirse...”

“Gelecek.”

“...O zaman belki de dönmemeliydim. Benim buradaki yerim ne?”

“Nereye gidebileceksin evladım?”

Michelangelo sessizdi. Gerçekten nereye gidebilecekti?

1496'nın ilk gününde, bir grup adam meşaleler taşıyıp “Evini yakın! San Marco'yu yakın! Keşişin kirli arkadaşını yakın!” tezahüratlarıyla San Marco Meydanı'ndaki Manastır'ın önünde toplandı.

Michelangelo Popolana Sarayı'nın gölgesinde sesizce oturuyordu. San Marco rahipleri, cübbeleri ve başlıklarıyla dışarı çıkıp omuz omuza kilisenin ve manastırın önünde kolları birbirine sağlam bir savaş birliği gibi kenetlenmiş düz bir sıra hâlinde durdular. Kalabalık Savonarola'ya karşı lanet yağdırmaya devam etti, ama rahipler yerlerinden kıpırdamıyorlardı. Bir süre sonra meşale taşıyan kalabalık meydanın çevresinde yayılmaya başladı. Sonra da meydana bakan yarım düzine kadar yolda uzaklaşarak gözden kayboldular.

Soğuk taş duvara yaslanırken, bir ürperti hissetti Michelangelo. Aklına Donatello'nun Judith'i geldi. Kılıcı kalkmış kesmeye hazır... kimin başını? Savonarola'nın? Başrahip Bichellini'nin? Piero'nun? Floransa'nın?

Yoksa kendi başını mı?

14

Duomo'nun Bahçesi'nde, Beppe'yi görmeye gitti. Ve yakınlardaki bahçede makul bir fiyata satın alabileceği güzel bir memmer olduğunu duydu. St. John'un avansı olarak aldığı paranın kalanını Lodovico'ya teslim etmişti.

Kendini "Popolana Sarayı" olarak yeniden adlandırılan yerde çalışmaya ikna edemiyordu, ama çalışma masasını kurdu. Kuzenler ona arkadaşları gibi davranıyordu. Sık sık onu yeni bir sanat eseri ya da resimli el yazmasına bakması için iş kıyafetleriyle filan içeri davet ediyorlardı. Evde sadece üç oğlan kalmıştı. Ancak Bonarrato, Sigismondo ile yatağını paylaşmaya ikna olduğuna göre; Michelangelo alışık olduğu lüksü yaşamaya devam edecekti.

Kendine ait bir yatak. Hava soğuktu ve öğleye kadar bir şey yiyip içmemiştii, böylelike eve Lucrezzia'yı memnun edecek bir iştahla geldi. Lodovico bile bundan memnun görünüyordu.

Popolona'ların bahçesi muntazamdı. Uzun bir koruma duvarıyla kapatılmıştı. Sıcak olduğu için çalıştığı üç tarafı kapalı bir veranda vardı. Yine de çok az keyif alıyordu ve yaratıcı bir şey yapamıyordu. Kendine hep aynı soruyu sormaktaydı, "Niçin?"

Benzer bir durumdu: Genç St. John sahrada vaaz vermek için çöle çıkıyor, "deve tüyünden bir kıyafet ve belinde deri bir kemerle, keçi boynuzu ve yaban balı yiyeceğiydi." Floransa'da birçok St. John vardı. Vaftizhanenin kapısındaki Andrea Pisano'ya ait St. John'un Vaftizi, Ghiberti'nin Orsonmichele'deki bronz heykeli, Donatello'nun çan kulesindeki mermeri, Ghirlandaio'nun Santa Maria Novella'daki freski, Verrochio'nun Leonardo da Vinci yardımı ile San Salvi için yaptığı İsa'nın Vaftizi.

İncil'ini okurken, St. John'un, Samiryeli'lere vaaz vermek için Filistin'e, çöle çıktığı zaman 15 yaşında olduğu sonucuna vardı. Betimlemelerin pek çoğu onu küçük bir oğlan olarak gösteriyordu, çocuk yüzlü zayıf bir figür. Ama buna gerek yoktu. 15'inde pek çok İtalyan genci adam oluyordu. Neden St. John gürbüz, sağlıklı ve karşılaşacağı zorluklara karşı iyi dayanıklı biri olmasındı? Bu tarz bir figürü yaparken heyecanlanmaz mıydı?

Hevesini kıran şey şehrin gergin karmaşası mıydı? Bu durum kendi evindeki yeriyile endişelenmesine mi neden oluyordu? Her türlü hayalî dedikodu ve korkuyu içeren

hikâyeler dolaşıyordu etrafta: Savonarola şehri tamamen yönetecekti. İtalyan Şehir Devleti İttifakı'na katılmayı reddeden Floransa, İttifak'ın Piero'yu geri getireceğinden korkuyordu ve yeniden işgal edilme tehlikesi altındaydı. Venedik, Milan'daki Sforza Dükü, Roma'daki Borgia Papa'sı, Piero'yu Savonarola'ya karşı uygun bir müttefik olarak görüyordu ve Piero'nun asker toplaması için 10.000 düka toplanmıştı.

Ancak sanat daha önce de tehdit edilmişti. Sanatçılar zorlu dünyada yaşamışlardı. Gerçekte başka türlü olabilir miydi?

Yoksa St. John'a yaklaşımındaki zorluktan mı kaynaklanıyordu ya da eski rahatsız edici soru, John'un manasının muğlaklı mıydı? Tanrı neden dünyayı İsa'ya hazırlamak için birisini göndersin? Tanrı, doğa yasalarını bir kenara koyup, şüphecileri ikna edecek mucizeler gerçekleştirebilecekken, toprak neden hazırlık olarak sürülsün?

Michelangelo öğrenmeye meraklıydı. Olayların arkasındaki gerçekleri, felsefi prensipleri bilmeliydi. Matthew'deki John'u okudu:

“O günlerde Vaftizci John, Judea'nın çölünde vaaz ediyordu: ‘Tövbe edin, dedi, cennetin krallığı pek yakındadır.’ Yeşeya peygamber ‘çölde ağlayan bir ses var, Tanrı'nın yolunu hazırlıyor, yolumuzu açıyor.’” derken ondan bahsetmekteydi.

Ama 15 yaşında vaaz vermeye çıkan çocukla İsa'yı vaftiz edecek yaşlı adam aynı kişi değillerdi. O zaman nasıldı? Hristiyanlık için önemi neydi? Hikâyesi bir mecburiyet miydi, yoksa Eski Ahit'teki kehanetin gerçekleşmesi miydi?

di? Çünkü ilk Hristiyanlar dinlerini Eski Ahit'e ne kadar dayandırırırlarsa, o kadar sürdürebileceklerine inanırlardı.

İyi eğitim görmüş bir dinbilimci olmasa da iyi bir zanaatkârdı. Haftalarca şehirde dolaşarak birkaç dakikalığına durdurduğu gençlerin çizimlerini yaptı. Heybetli bir John yapmaya niyeti olmasa da kırılğan, zarif bir St. John da yapmayacaktı. Floransa'nın her köşesi zaten bunlarla süslenmişti. Böylece tasarladı ve bloğa kıyafet olarak sadece peştamal kullanarak 15 yaşındaki bir insanın uzuvlarının esnekliğini işledi. Çocuğa hale eklemeyi ya da taşıması için uzun bir haç çizmeyi reddetti. Donatello da böyle yapmıştı. Çünkü hacın Hristiyanlığa girmesinden önceki dönemde John'un haç taşıyabileceğini düşünmüyordu. Gençliğin canlı bir portresi olup çıktı, ama parçayı cilalamayı bitirdiğinde onunla ne anlatmak istediğini hâlâ açıklayabilmiş değildi.

Medici kuzenlerinin anlama pek ihtiyaçları yoktu. Odukça memnunnardı ve parçayı arka pencerelerden görülebilecek, arka duvardaki koruyucu bir nişe yerleştirdiler. Ona ödeme yaptılar ve bahçelerini atölye olarak kullanmaya devam etmesinden mutluluk duyacaklarından bahsettiler.

Başka bir iş için konu açılmadı ama.

Michelangelo, Granacci ile konuşurken melankolik bir havada "Onları suçlayamam, çok özel bir şey değil" diye yorum yaptı. Umutsuzluk sarmıştı, "Oymayı öğrendim, ama sıradışı bir şeyi ne zaman yapacağım? 21. yaş günüm yaklaşırken on yedimde bildiğimden daha az şey biliyormuş gibi hissediyorum. Bu mümkün olabilir mi?"

“Olamaz.”

“Bertoldo bana, ‘Bir eserler bütünü yaratmamı,’ söylemişti. Bu dört yılda altı parça yaptım. Herakles, ahşap Çarmıha Gerilme, Bolonya’daki Melek, St. Petronius ve St. Proculus ve şimdi de bu St. John. Ama sadece St. Proculus’ta orijinal bir şeyler vardı.”

Doğum gününde kederli bir şekilde Popolona bahçesindeki atölyesine gitti. Çalışma masasının üzerinde beyaz bir mermer vardı. Bir tarafında Granacci’nin el yazısıyla “Yeniden dene!” yazılmıştı.

Denedi, hem de hemen, taslak olmadan, kil ya da balmumuna bile yönelmeden, St. John’u yapmaya çabalar-ken aklında beliren bir çocuk; gürbüz, kanlı canlı, pagan Roma tarzıyla oyulmuş. Ciddi bir iş yaptığını düşünmemişti, gerçekte bir alıştırmaydı, eğlendiği, St John’la ilgili gerilimlere ve kafa karışıklıklarına karşı panzehir. Mermer özgürce aktı, bloğun içinde sağ kolu başının altında, bacakları biraz ayırık, altı yaşında tatlı bir çocuk çıktı.

Bu parçayı oyması ve cilalaması sadece birkaç haftasını aldı. Ne mükemmeliğe ulaşmayı hedefliyordu, ne de satma gibi bir umudu vardı. Bütün proje onu neşelendirmek amacıyla yapılmış bir eğlentiydi; şimdi bittiğine göre Granacci’ye üzerinde yazan şu notla iade edebilirdi:

“Sadece birazcık yıpranmış.”

Fikrini değiştiren Lorenzo Popolano oldu. Tamamlanmış parçayı gördüğü zaman yüzü zevkle aydınlanmıştı. “Eğer onu toprak altında kalmış gibi gösterebilersen ben

de Roma'ya gönderirim ve antik bir kupid¹⁰ olarak kabul edilir. Nasıl yapılacağını biliyor musun?"

"Sanırım. Daha önce bir folyo çizimi eskitmiştim."

"Daha iyi bir fiyata satabilirsin. Orada becerikli bir satıcı var. Badassare del Milanese. Bununla ilgilenir."

Heykelin nasıl görünmesi gerektiğini bilecek kadar Yunan ve Roma heykeli görmüştü. Öncelikle Bambino'dan kalan parçalara çalıştı. Bahçedeki toprakla kristalleri ovdu, daha sonra başka bir katman uygulamadan önce zımparaladı. Dış kenarları toprak ve pasla lekeledi. Renk eşitsizliğini de sert bir fırça ile düzeltti.

Süreçten memnun kalınca, Bambino'nun üzerinde çalışmaya başladı, dikkatle çalışıyordu ve yaklaşımakta olan hileyle ilgili heyecanlanıyordu.

Lorenzo sonuçtan memnun kaldı.

"İkna edici. Baldossare sana iyi bir fiyat bulacak. Birkaç gün sonra Roma'ya gidecek paketlerim var, senin heykelini de eklerim."

Lorenzo haklı çıkmıştı. Bambino, Badassare'nin gönderdiği ilk satıcı tarafından satın alınmıştı. Kardinal Riario di San Giorgio, Papa IV. Sixtus'un yeğeni. Lorenzo Michelangelo'nun eline bir kese altın döktü, 30 tane vardı. Michelangelo Antik Cupid'in Roma'da 100 altın edeceğini düşünmüştü. Böyle olsa bile Floransa'dakinin iki katı eder. İsteyen biri çıksa bile Savonarola'nın Gençler Ordusu evlerdeki pagan imajlara el koyuyordu.

10 Aşk tanrısı (ç.n.)

Büyük perhizden hemen önce Michelangelo, kardeşi Givonsimone'yı Via Largo'da bir grup beyaz elbiseli, kolları aynalarla, ipek ve saten elbiselerle, yağlı boya, heykel ve mücevherlerle dolu Gençler Ordusunun önünde hızlı adımlarla ilerlerken gördü.

"Givonsimone! 4 aydır evdeyim ve seni hiç göremedim!"

Givonsimone geniş bir gülümsemeyle kollarını sallayarak:

"Şimdi konuşacak zamanım yok. Yarın gün batımında mutlaka Piazzo dell Signoria'da ol."

Bir sonraki akşam Michelangelo'nun ya da Floransa'daki herhengi birinin kaçıramayacağı bir gösteri oldu. Floransa'nın dört ana merkezinde Gençler Ordusu beyaz kıyafetleriyle askeri düzende dizilmişler; trompetler, gaydalar, tören asası taşıyanların arkasında zeytin dalları taşıyıp; "Çok yaşa İsa, Floransa'nın kralı! Çok yaşa Meryem, Kraliçe!" diye tezahürat yaparak Piazza della Signoria'da yürüyorlardı. Kulenin önüne büyük bir ağaç dikilmişti. Etrafında piramit şeklinde bir iskele kurulmuştu. Floransa halkı ve çevre kasabalardan insanlar meydana akın etti. Yakma bölümü kolkola duran San Marco rahipleri ve emredici bir pozisyonda duran Savonarola tarafından çevrelenmişti.

Çocuklar odun yığnını kurdular. Tabanına peruklar, ruj kutuları, parfümler, aynalar, Fransız ipekleri, boncuk kutuları, küpeler, bilezikler doldurdular. Sonrasında kumar eşyaları geldi. Oyun kartları bir an havada uçtu.

Piramitin bir başka sathında kitap, el yazması yığnları, yüzlerce çizim, yağlı boya ve gençlerin el koyabileceği her

türlü heykel bulunuyordu. Tepeye güzel şekilleri ve parlayan ahşaplarıyla bir 'baküs şenliği' görüntüsü oluşturan kemanlar, lavtalar, orglar atılmıştı. Sonrasında maskeler, tören kıyafetleri, işlenmiş fildişleri, oryantal sanat eserleri, yüzükler, broşlar ve yere düşerken ışıldayan kolyeler. Michelangelo, piramidin tepesine koşup Simonetta'nın çizimlerini yerleştirirken gördü Botticelli'yi. Onu Fra Bartolomea takip etti. Çılgınca hareketlerle Della Robbia rahipleri geliyordu. Onlar da terra-cotta heykelleri bu yığına eklediler. Kalabalığın bu odakları neşeye mi kutladıkları yoksa korkudan mı bağılıyor oldukları belli olmuyordu.

Kulenin balkonunda Signoria üyeleri bu gösteriyi izliyorlardı. Gençler Ordusu kapı kapı gezip 'inanca uygun olmayan' eserleri, süslemeleri, tüketim yasasının izin vermediği dekorasyon malzemelerini istemişti. Yeterince verilmediğini düşündüklerinde zorla eve girip kendileri yağmalıyordu. Signoria şehri bu beyaz kıyafetli meleklerden koruyacak bir şey yapamıyordu.

Savonarola sessizlik işareti yaptı. Koruyucu rahipler kenetlenmiş kollarını açıp semaya kaldırdılar. Elinde meşale tutan bir rahip belirdi ve elindekini Savonarola'ya uzattı. Savonarola elindeki meşaleyi yukarı kaldırmış meydanı seyrediyordu. Piramide yürüdü büyük yığın alevler tarafından yutulana kadar birkaç yerinden tutuşturdu.

Gençler Ordusu; "Çok yaşa İsa! Çok yaşa Meryem!" diye bağıyor. Büyük kalabalık da "Çok yaşa İsa, Çok yaşa Bakire!" çığlıklarıyla destek veriyordu.

Michelangelo'nun gözlerinden yaşlar geldi. Bir çocuk nasıl silerse öyle sildi, önce sol elinin arkasıyla, sonra da sa-

ğın. Ama yaşlar alevler yükseldikçe ve çığlıklar arttıkça boşanmaya yanaklarından yuvarlanmaya devam ediyordu. Dudaklarında tuzlu bir tat hissetti.

Bütün kalbiyle buradan kaçabilmeyi, Duomo'yu gözden kaybedene kadar uzaklaşabilmeyi diledi.

15

Haziran ayında bir uşak Giovanni Popolona'dan bir mesaj getirdi. Mesajda Michelangelo'dan gelip heykellerle ilgilenen Roma'lı bir asilzade ile tanışması isteniyordu. Popolona'nın misafiri Leo Boglioni 30 yaşlarında, sarışın ve düzgün konuşan bir adamdı. Michelangelo ile atölyesine kadar yürüdü.

“Ev sahibim bana sizin muhteşem bir heykeltıraş olduğunuzu söyledi. Çalışmalarınızdan bazılarını görebilir miyim?”

“Burda St. John dışında bir çalışmam yok.”

“Ya çizimleriniz? Ben özellikle çizimlerle ilgilenirim.”

“O hâlde siz uzmanlar arasında nadirsiniz, efendim. Size seve seve folyomu gösterebilirim.”

Leo Boglioni yüzlerce çizime baktı.

“Benim için basit bir şey çizebilir misiniz? Bir çocuk eli mesela.”

Michelangelo hemen çizdi, pek çok yönden poz verdi. Bir süre sonra Boglioni:

“Şüphe yok. Siz osunuz.”

“O?”

“Evet. Cupid’i yapan kişi.”

“Ah!”

“Gerçeği sakladığım için özür dilerim, ama Floransa’ya amirim Kardinal Riario di san Giorgio tarafından Cupid’in heykeltıraşını bulmam için gönderildim.”

“O bendim. Baldanassare del Milanesse parça için 30 florin gönderdi..”

“Otuz mu! Kardinal ikiyüz altın...”

“İki yüz! Niçin... Hırsız şey...”

“Tam da kardinalin dediği gibi”, gözlerinde hınzır bir ışıltı vardı. Bunun bir aldatmaca olduğundan şüphelendi. “Neden benimle Roma’ya dönmüyorsunuz? Baldosare ile hesabınızı halledersiniz. Kardinalin size ev sahipliği yapmak isteyeceğinden eminim. Böylesi mükemmel sahte bir eser yapanın daha güzel ve otantik eserler yapabileceği görüşünde.”

Michelangelo bu bir seri olaydan şaşkına dönmüştü; ama cevabında tereddüt etmedi.

“Evden birkaç parça kıyafet alayım, efendim, sonrasında yolculuk için hazırım.

Şehrin kuzeyindeki bir tepede durdu. Roma bütün tepeleriyle mahvedilmiş, Vandallar tarafından yağmalanmış gibi ayaklarının altında duruyordu. Leo Boglioni, Leonine Duvarı’nın hatlarını, Sant’ Angelo kalesini gösterdi.

Atlarına yeniden atlayıp Porta de Popola’ya indiler, küçük meydana girerken Neron’un annesinin mezarından geçtiler. Yığılmış çöpler nedeniyle pis kokuyordu. Sol

tarafıta üzüm bağlarıyla dolu Pincio tepeleri vardı. Dar sokaklar çakıl taşlarıyla döşenmişti. Taşların üzerinden geçen arabalar o kadar gürültü çıkartıyordu ki, Roma hükümdarı Agustus'un viran hâldeki mezarını anlatan Boglioni'nin sesi hemen hemen hiç duyulmuyordu. Şimdi önlerinde bir otlak vardı. Tiber'in yakınlarındaki bir ova olan Campo Marzio'da yanyana bulundukları antik sarayların üzerlerine yıkılacakmış gibi durduğu fakir zanaatkârların dükkânları vardı.

Geçtiği evlerin yarısından fazlası harabeydi. Yıkılmış taşlar arasında keçiler dolaşıyordu. Boglioni geçen Aralık'ta Tiber'de sel olduğunu ve insanların üç gün boyunca çevredeki tepelerde beklemek zorunda kaldıklarını, döndüklerinde ise vebanın saldırısına uğramış nemli, çürüyen bir şehir bulduklarını anlattı. Nehirdeki adaya her sabah 50 ceset gömülüyordu.

Michelangelo midesinin bozulduğunu hissetti. Hristiyanlığın ana şehri bir çöp ve gübre yığınıydı. Atların ayakları altında ölü hayvanlar yatıyordu. Yıkım ekipleri başka yerlerde kullanılmak üzere duvarları yıkıyordu. İçlerindeki kireç için mermer levhalar ve sütunlar yakılıyordu. Yoldaki pislikler arasında saplanıp kalmış antik heykel kalıntıları arasına atını sürdü, terk edilmiş evleri geçtiler, dağılmış hurçların arasından bitkiler büyüyordu. Kare bir bloğun içinde bir yeraltı mahzeni vardı, kırık sütunlar antik bir forumdan berbat bir koku ile birlikte yükseliyordu. Yüzyıllardır atılan süprüntülerin ve torunları boşluğuna oturup büyük abdestlerini yapan nesillerin ortasından çıkmıştı. Ve sütunlar arasına domuzlar kapatılmıştı.

Ev sahibi onu karanlık, iki atın zor geçebileceği yollara yönlendirdi. Pompei tiyatrosunu geçtiler. Derin ve geniş mahzeninde yüzlerce aile kalıyordu. Ve en sonunda Compo dei Fiori vardı. Burası Michelangelo'nun ilk hayat belirtilerini gördüğü yerd; bir sebze, çiçek, peynir, balık ve et pazarı, sıra sıra renkli tezgâhlarla doluydu. Romalı hanımlar ve aşçılar akşam yemeği için hazırlık yapıyorlardı. Roma'ya indiklerinden beri ilk defa yol arkadaşına dönüp gülümseyebildi.

“Korktun mu?” diye sordu Leo Boglioni. “Ya da kendini kötü mü hissediyorsun?”

“Her ikisi de. Defalarca atımı çevirip Floransa'ya gitmeyi aklımdan geçirdim.

“Roma acınası bir hâlde. Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden gelen hacıları görmelisin. Soyuluyorlar, dövülüyorlar, gösterişli geçitlerimizde eziliyorlar, hanlardaki haşerat ısırma-larıyla ölümden dönüyorlar ve kiliselerde de son parala-rından oluyorlar. Bracciolini 60 yıl önce şöyle yazmıştı, ‘Kamu malı ve özel mülkiyet bir devin uzuvları gibi çıplak ve kırık hâlde yara kapanır. Roma çürüyen bir cesettir.’ “Papa IV. Sixtus caddeleri genişletmek binaları tamir etmek için gerçekten çaba sarf etti. Ama Borgia'nın elinde şehir daha kötü duruma düştü. Artık Bracciolini'nin yaz-dığından bile kötü hâlde. İşte benim evim.”

Pazara bakan köşede üç katlı iyi tasarlanmış bir evdi. Odaları küçüktü ve az sağındaki ceviz masalar ve sandalyelerle döşenmişti. Ancak oldukça çok halı, goblen ve duvarlarda değerli kumaşlar vardı. Boyalı, ahşap dolap-larla, altın rengi aynalarla ve kırmızı deri süslemelerle dekore edilmişti.

Michelangelo'nun yelken bezinden çantası üçüncü kata çıkarıldı. Pazara ve inanılamayacak derecede büyük yeni taş saraya bakan oda verildi kendisine. Ev sahibi evin Bambino'sunu satın alan kardinal Riario tarafından tamamlandığını söyledi.

Yemek odasında enfes bir yemek yediler. Buradayken caddenin gürültüsünden korunuyorlardı. Öğleden sonra Kardinal'in eski villasına gittiler. Piazza Navona'dan geçtiler. Burası uzun Domitian stadyumunun eski yeri idi.

Michelangelo yarı çıkarılmış, yarı gömülü mermeri görünce heyecanlandı, çok güzel işlenmişti. Piero'nun karısı Alfonsina'nın akrabası, Orsini'lerden birinin evi önünde duruyordu. Leo, bunun Patroclus'u taşıyan Menelaus olabileceğini düşünüyordu.

Piazza Fiammetta'ya ilerlediler. Papa'nın oğlu Ceasar Borgia'nın metresinin adı verilmişti. Sonrasında Via Sistina'ya ve şehrin en temiz hanı Hostaria dell'Orsa, Ayının Hanı olarak bilinen hana bakan Riario Sarayı'na gittiler. Bogliani ona Raffaele Riario di San İorgio'dan bahsetti. Pisa Üniversitesi'nde 18 yaşında bir öğrenciyken kardinal yapılan Papa IV. Sixtus'un yeğeniydi. Genç kardinal, Floransa'da Medici Sarayına ziyarete gitmişti, Giuliana de' Medici'nin öldürüldüğü ve Lorenzo'nun da bıçaklandığı suikast sırasında Duomo'nun sunağında dua ediyordu.

Lorenzo ve Floransalılar, Medici'lerin öldürülmesi için Pazzi ile dolap çevirenin Papa Sixtus olduğundan emin olsalar da, Lorenzo bu plandan haberdar olduğu konusunda Papa'yı temize çıkardı.

Kardinal Riera, Michelangelo'yu taşınmaya hazırlanan kutuların ve sandıkların ortasında karşıladı. Lorenzo Popolona'nun mektubunu okudu ve Michelangelo'ya 'Roma'ya hoş geldin' dedi.

"Bambino'n iyi çalışılmıştı Buonarroti, antika olmasa da. Bizim için çok iyi bir heykel yapabileceğini düşünüyorum."

"Teşekkür ederim, Ekselansları."

"Bu gün dışarı çıkıp en iyi mermer heykellerimizi görmeni isterim. Corsa'daki Domitian kemeriyle başla, sonra da Trojan sütununa git, sonra büyük amcam IV. Sixtus'un Copitol'ünde bronz koleksiyonunu gör..."

Kardinal bitirdiğinde şehrin farklı bölümlerinde bir düzine farklı koleksiyon, yirmiye yakın eser saymıştı.

Leo Bogliani onu önce ırmak tanrısı Morforino'ya götürdü, devasa büyüklükteki heykel Roma forumu ve Agustus forumu arasındaki caddede duruyordu. Mars Tapınağı olmalıydı. Buradan Trajon sütununa ilerlediler. Michelangelo, Atı Parçalayan Aslan'ı görünce heyecanla bağırdı. Döne döne çıkan Quirinal Tepesi'ne çıktılar. Burada altı metrelik Tomers Atı'nın büyüküğünden şaşkına döndü. Tanrı Nile bir sfenksin kolunda dinleniyordu, Tiber ise bir kaplanın üzerinde uzanıyordu. Leo, Kostantin hamamlarından çıkmış olduğunu düşünüyordu. Yakınlarda nefes kesici güzelliğiyle nü bir tanrıça vardı. Leo "Muhtemelen Venüs" dedi.

Vincoli'deki San Pietro'da bulunan Kardinal Rovere'nin bahçesine doğru devam ettiler. Leo, Sixtus'un bu yeğeni-nin Roma'daki ilk halk kütüphanesinin ve bronz müzesi-

nin kurucusu olduğunu ve Sistine Kilisesi'nin duvarlarındaki fresklerle ilgili projesine ilham olmuştı.

Michelangelo, Kardinal Rovere'nin bahçesinin demir kapılarından girdiğinde soluğu kesildi. Çünkü burada Apollo vardı. Sadece gövdesi kalmıştı. Şimdiye kadar görmüş olduğu en nefes kesici insan projeksiyonuydu. Bertoldo'yla Medici Sarayı'na ilk gittikleri zamanki gibi heykel ormanında yarı baygın geziyordu. Venüs'ten, Antaew'a, Merküt'e... Zihni ele geçirilmişti, ona hangi parçanın Yunanistan'dan çalındığını, hangilerinin İmparator Hodrian tarafından getirilip bir gemiyle Roma'ya gönderildiğini anlatan Leo'nun sesini çok uzaklardan duyuyordu. Eğer Floransa dünyada sanat eseri üretme bakımından en zengin şehirse, bu zavallı, kirli ve çürümekte olan şehir de antik sanatın en büyük koleksiyonuna sahip olmalıydı. Duomo'nun basamaklarında, Ghirlandaio'nun çıraqları olan arkadaşlarına anlatmaya çalıştığı şeylerin kanıtı buradaydı. Buradaki mermerler 2000 yıl önce işlendikleri zamanki gibi canlı ve güzeldiler.

"Şimdi bronz Marcus Aurelius'u görmeye gitmeliyiz," diye devam etti Leo. "Sonra belki de..."

"Lütfen, bu kadarı yeterli. Kendimi odama kapatıp şu ana kadar gördüklerimi sindirmek istiyorum."

O gece yemek yiyemedi. Sonraki sabah Leo onu Kardinal Riòrio'nun yeni sarayının yanında bulunan Damasa'daki San Lorenzo Kilisesi'ndeki ayine götürdü. Bu iki yapının ortak bir duvarı vardı. Michelangelo kendini hepsi birbirinden farklı yüze yakın mermer ve granit sütunla çevrelenmiş buldu. Uzman taş ustaları tarafından yapılmışlardı, herbirinde farklı işlenmiş sütun başlığı bulunuyordu,

“Birbirinden bağımsız olarak Roma’nın her köşesinden alınmışlar” diye açıkladı Leo. “Ama daha çok Pompei Tiyatrosu’nun sütunlu girişinden.”

Kardinal, Michelangelo’nun yeni saraya gelmesini istemişti. Geniş taş bina Medici Sarayı’nın iki katıydı ve ana bahçesi haricinde bitmiş sayılırdı. Michelangelo geniş merdivenlerden çıktı. Yeşim taşıyla çevrelenmiş aynalar ve goblenlerle süslenmiş kabul salonundan, güzel bir klavyenin bulunduğu müzik odasından geçti. Ta ki kardinali kırmızı şapkası ve cübbesiyle antik heykel odasında otururken bulana dek. Talaşla dolu kutularda birçok parça vardı.

“Söyle bakalım, Buonarroti, gördüğün heykeller hakkında ne düşünüyorsun. Aynı güzellikte yapabilir misin sen de?”

“Aynı güzellikte yapamayabilirim. Ama ne yapabileceğimize bakacağım.”

“Cevabından hoşlandım, Buonarroti, tevazu gösteriyor.”

Tevazu göstermiyordu, tek kastettiği heykellerin şimdiye kadar gördüklerinden farklı olduğuydu.

“Bir an önce başlamalıyız” diye devam etti Riario.

“Arabam dışarıda. Bizi taş bahçesine götürebilir.”

Kardinal’in uşağı onları Sista Köprüsü’nden geçirip Settimiana Kapısı’na götürürken Michelangelo da yeni hamisinin yüzünü inceliyordu. Söylentiye göre Riario, Medici’lerin bıçaklanmalarından o kadar sarsılmıştı ki, yüzü mora dönmüştü ve bu güne kadar da öyle kalmıştı. Uzun, çengel gibi, kenetlenmiş ağzına doğru batırılmış gibi görünen bir burnu vardı.

Bahçeye vardıklarında Kardinal Riario sabırsızlanmış görünüyordu. Michelangelo blokların arasında yürüyüp ne büyüklükte bir taş seçebileceğini düşünüyordu. Sonunda iki metre uzunluğunda ve bir metre genişliğinde beyaz bir Carrara mermerin önünde durdu. Gözleri heyecanla aydınlanmıştı. İçinde güzel bir heykelin bulunduğu dair kardinali ikna etti. Kardinal Riario belindeki kesesinden 37 duka çıkarıp ödeme yaptı hemen.

Bir sonraki sabah Michelangelo ilk ışıkla uyandı. Florentine Köprüsü'ne indi ve Tiber'den Trastevere'ye geçti, burası Roma'nın en yoğun nüfuslu bölgesiydi. Çömlekçiler, tabakçılar, değirmenciler, halatçılar, metal işçileri, balıkçılar, tekneciler ve orijinal Romalılarından gelen kavgacı, yayılmacı insanlarla doluydu. Tiber'in kalabalık merkezleri yüzyıllardır değişmemişti. Labirent benzeri dar sokaklarda onları da geçti. Karanlık dükkânlardaki ham materyallerle uğraşan işçileri gördü, bütün ışık üst katlar tarafından kesiliyordu. Kare kulelerse onları aşmıştı. Seyyar satıcılar gereçlerini satıyorlar, kadın ve çocuklar kavgaya ediyor, açık balık, peynir, et satıcıları pazarlıklarını yapıyorlardı. Bütün ses ve koku karmaşası insanın kulaklarını, gözlerini ve burnunu cezbetmek üzere karışmıştı.

Vatikan duvarının ve Santa Spirito Hastanesi'nin hemen dışındaki taş bahçesine gitmek için Via della Lungara boyunca yürüdü. Tek bir canlı bile yoktu. Bahçenin sahibi gelmeden önce horoz seslerinin ahenksizliğini dinledi.

"Burada ne yapıyorsun?" diye sordu. Yarı uykulu yarı somurtkandı. "Bu gün teslim edeceğimizi söyledik. Ne dersek onu yaparız."

“Teslimat hakkında endişem yok. Sadece yüklemeye yardımcı olmak için geldim.”

“Nasıl yükleyeceğimizi bilmediğimizi mi söylüyorsun?”

Şimdi aşağılanmıştı. “Beş nesildir Roma’da mermer taşıyoruz, şimdi de Floransa’lı bir heykeltıraşın bize işimizi öğretmesine mi kaldık?”

“Ailem beni Maiana ocaklarında çalıştırdı. Manisela’da oldukça iyiyimdir.”

Teskin olmuş adam cevapladı. “Madenci ha? Bu farklı. Bizim ailemiz de traverten çıkarır. Adımız Guffati.”

Michelangelo yeterince talaş olduğundan emin oldu, blok, arkası açık arabaya güvenle yerleştirilmiş, tekerlek izlerinde zıplayarak geçireceği yolculuğa hazır. Arkasından yürüdü ve beş nesildir ailede olan bu külüstür çiftlik arabasının un ufak olup mermeri yola düşürmemesi için dua etti.

Saraya ulaştıkları zaman, Gufatti, “Nereye bırakacağız?” diye sordu.

Michelangelo o an kendisine nerede çalışacağını söylemediğini fark etti. “Burada bekleyin!” diye bağırdı ve koşa koşa geniş merdivenleri tırmanıp kabul odasına ulaştı... Karşısına ilk olarak, iş kıyafetlerine yadırgayan gözlerle bakan saray sekreterlerinden biri çıktı. Roma’daki en yeni saraya bu kıyafetlerle mi girmişti?

“Kardinali hemen görmem lazım. Acil.”

“Kardinal için mi acil, yoksa senin için mi?”

Soğuk tavrı Michelangelo’yu yavaşlattı...

“Mermer blok... dün satın almıştık... şimdi geldi ve koyacak yer yok...”

Durdu, sekreterin ajandayı yoklamasını seyretti.

“Ekselanslarının gelecek haftaya kadar vakti yok.”

Michelangelo’nun ağzı açık kaldı.

“Ama... bekleyemeyiz.”

“Konuyu yardımcısına taşıyacağım. İsterseniz yarın dönebilirsiniz.”

Aynı süratle merdivenlerden indi, köşeyi dönüp sokağın karşısındaki Leo Boglioni’nin evine girdi. Leo traş oluyordu, omuzunda kırılmış bukleleri tutmak için bir havlu bulunuyordu. Michelangelo’nun feveranını dinlerken gözleri sürekli hareket ediyordu. Berberine durmasını söyledi, havluyu topladı ve evinde minderi olan tek sandalyeden kalktı.

“Gel, sana bir yer bulacağız.”

Leo, Domasa’daki San Lorenzo döküm ocağının arkasında bir kulübe ayarladı. Sarayda çalışan işçiler geceleri buraya araç gereçlerini bırakıyorlardı. Michelangelo kapıları menteşelerinden söktü. Leo berberine geri döndü. Guffati’ler mermeri indirdi.

Michelangelo bloğun önündeki toprağa çömeldi, başını dizlerinin üzerinde tutarak, “Güzel bir et parçasısın,” dedi sevgiyle. Bu boyuttaki bir mermer için kilise prensinin nasıl bir tema isteyebileceğini düşünmeye başladı. Dini bir konu olması gerekmez miydi? Yine de Kardinal antik Roma ve Yunan’a ilgi duyuyordu.

O öğleden sonra Kardinal kendisini çağırttı. İçinde hiçbir mobilya olmayan sade bir odada karşılandı. Bir ucunda küçük bir sunak ve yanında da antre vardı. Riario'nun üzerinde zengin işlemeli kırmızı bir cübbe ve başlık vardı.

“Uzun süreli bir işe başlamak üzere olduğuna göre, artık saraya taşınsan iyi olur. Senyor Boglioni'nin misafir odası için uzunca bir hanım listesi var.”

“Sarayda ne olarak bulunacağım ekselansları?”

“Adresinin Kardinal Riario'nun yeni sarayı olduğunu söyleyebilirsin. Şimdi ayrılmamız gerekiyor.”

Kardinal heykel hakkında ne istediğine dair ya da parasını yıl boyunca düzenli aralıklarla alıp almayacağı konusunda tek bir söz etmedi. Saray, onun adresi olacaktı hepsi bu; bundan fazlasını bilmiyordu.

Ama öğrendi. Burada Medici Saray'ında olduğu gibi bir evlat olarak kalamayacaktı ya da Bolonya'da Aldovardini'nin evindeki gibi bir misafir. Bir odacı onu alt kattaki dar koridora götürdü. Yirmi küsur odadan bir tanesine girdi, yanında olan birkaç eşyasını da çıkardı. Yemek için çıktığı zaman “üçüncü kategori” yemek odası olarak adlandırılan ve arzuhacıları, baş muhasebecisi, satın almacısı, geniş bir alana yayılmış olan çiftlik arazilerinin, tezgâhlarının, gemilerin ve bütün İtalya'daki tımarlarının yöneticisi burada bulunuyordu.

Kardinal Riario kendini açıkça belli etti; Michelangelo Buonarroti sarayında becerikli işçilerden biri olarak bulunuyordu. Ne daha fazlası, ne daha azı.

Ertesi sabah sanat simsarı Baldassare'yi görmeye gitti. Kardinal Riario'nun Bambino için ödediği 200 dükayı geri vermek zorundaydı.

Baldassare üçe katlanan bir gıdığı olan ve açık heykel bahçesinden Julius Ceasar Meydanı'na çıkarken kendisinden önde ilerleyen kocaman bir göbeğe sahip olan yanık tenli şişman bir adamdı. Bahçeyi geçerken Michelangelo'nun adımları yavaşladı çünkü simsarın birçok ayaklı antik eseri vardı.

“Ben Floransa'lı helkeltıraş Michelangelo Buonarroti.”

Baldassare'nin dudaklarından tiksindirici bir ses çıktı.

“Bambino'mu geri vermeni istiyorum. Bana gönderdiğin 30 florini sana geri vereceğim.”

“Kesinlikle olmaz.” diye bağırdı simsar.

“Beni dolandırdın. Sadece kendi payını almalıydın. Mermeri 200 dükaya sattın, ama 170 dükasını kendine sakladın.”

“Tam aksine, asıl dolandırıcı sen ve senin arkadaşın Popolana, bana sahte antik eser gönderdiniz. Kardinal'in himayesini kaybedebilirdim.”

Michelangelo ateş saçarak bahçeden çıktı. Via Sata'ya giden yolun yarısına kadar koştu. Caddenin karşısına geçti ve zihni berraklaşana kadar Trojan'ın sütununu seyretti. Sonra kahkahalara boğuldu.

“Baldassare haklı. Aldatan bendim. Bambino’da sahtecilik yaptım.”

Arkasında bir ses duydu:

“Michelangelo Buonarroti! Hep kendi kendine mi konuşursun?”

Arkasına döndü, bir süre amcası Francesco için çalışmış olan ve Döviz Tacirleri Loncası’nda çıraklık eden kendi yaşlarındaki bu genci tanıdı. Floransa’dayken birbirlerini yüzlerce yıldır tanıyorlar denilebilirdi ancak hiç arkadaşlık etmemişlerdi. Şimdi birbirlerinin yardımına yetişmişlerdi.

“Balducci Roma’da ne işin var?”

“Jacapo Galli’nin bankası için çalışıyorum. Baş muhasebeciyim. Floransa’nın en aptalı Roma’nın en zekisinden daha akıllıdır. Bu yüzden bu kadar hızlı ilerliyorum. Beraber yemek yiyelim mi? Seni Floransalıların bulunduğu mahalledeki bir Toskana restoranına götüreyim. Roma yemeklerine dayanamazsın. Tortellini ve bifteğini tadana kadar bekle, Duomo yeniden karşındaymış gibi hissedeceksin.”

“Öğleye kadar vakit var. Benimle Sistine Şapeli’ne gel. Floransa fresklerini görmek istiyorum.”

1473 ila 1481 arasında inşa edilmiş olan Sistine Şapeli pencerelerinin tavana kadar çıktığı ve altlarından trabzanlı balkonların geçtiği silindirik çatılı bir yapıydı. Dikdörtgen kubbesi içinde sarı yaldızların parladığı bir mavide boyanmıştı. Diğer ucunda tapınakla nefi ikiye bölen sunak ve Mino da Fiesole’nin bir eseri vardı. Acemice aralanmış ve zarafetten yoksun diye nitelendirilebilecek

olan binayı şapelin her iki yanı ve altar boyunca uzanan görkemli fresk panelleri kurtarıyordu.

Michelangelo stüdyodaki büyük resim taslağından hatırladığı Ghirlandaio'nun freskine heyecanla koştu: Diriliş ve Peter ile Andrew'ın Çağrısı, Ghirlandaio'nun resimsel yeteneğine bir kez daha hayran kaldı. Ondan sonra Rossellini'nin Son Akşam Yemeği'ne geçti.

Ghirlandaio'nun istediği kadar süslenmemiş olduğunu fark etti. Sonrasında bakışları Botticelli'nin "Yanan Çalışlar Önündeki Musasına, Umbria'lı Ustalara, Perugia'ya, Pinturicchia ve Signorelli'ye kaydı.

Şapelde ilerlerken bu tuhaf ve dengesiz çatının altında, İtalya'daki en büyük ustaların toplanmış olduğunu fark etti. Sonunda Perugino'nun "St. Petar'a Anahtarları Veren İsa"sının Floransa geleneğinin en iyisi olarak öne çıktığına ve bir sanatçıya yönlentilebilecek en yüce övgüye sahip olduğuna karar verdi.

Balducci'ye mağara benzeri, mimarlık açısından yavan ve uygunsuz olan bir yapının nasıl olup da ressamların en zengin yaratıcı çabalarını ortaya çıkardığından bahsetti.

Balducci fresklere bakmamıştı bile.

"Haydi Trattorioya gidelim. Açlıktan ölüyorum."

Yemek yerlerken, Torrigiani'nin Roma'da olduğunu öğrendi.

"Ama onu pek göremeyeceksin. Borgia'lara refakat ediyor, bu yüzden Floransa'lılar onu kabul etmiyor. Borgia sarayının sıvalarını yapıyor, aynı zamanda Papa'nın büs-

tünü. İsteddiği her işe sahip. İtalya'yı fethetmek için Caesar Borgia'nın ordusuna katılacağını da söylüyor.”

Balducci o akşam Michelangelo'yu Paola Rucellai'nin evine götürdü. Floransa'daki Rucellai'lerin kuzeni, dolayısıyla kendisinin uzaktan akrabası oluyordu. Rucellai'nin evinde küçük Floransa konsolosunun evinin çevresinde toplanmış olan Toskana bankaları ve Roma'da yaşayan Floransa'lılar bulunuyordu. Kendi pazarları da vardı ve Toskana'dan makarna, et, sebze, meyve ve şekerlemeler ithal ediyorlardı. Bir Floransa kilisesi inşa edebilecekleri bir arazi edinmişlerdi ve Via Canele'de kalan birkaç evi de satın almışlardı ki, böylece hiçbir Romalı buraya taşınamıyordu. Nefretleri karşılıklıydı. Roma'lılar,

“Kapıda Floransa'lı olmasındansa evde cenaze olsun daha iyi” derlerdi.

Floransalılar da Romalıların S.P.Q.R. yani Senatus Populus Q ve Romanus'unu yeniden yorumlamışlardı:

“Sana Porci, Questi Romani, Şu Romalıların hepsi domuzdur.”

Ponte'nin, Floransa'lılara ait olan kısmı nehrin geniş kavisinde bulunuyordu ve bu nehrin ortasında Trastevere'ye uzanan bir Floransa köprüsü vardı. Bölgede güzel saraylar mevcuttu. İki cadde boyunca uzanan taş binaların arasına çiçek bahçeleri serpilmişti. Floransa bankaları Via Canele'deydi. Vatikan'ın resmi bankası olan Camera Apostolica ile yan yanaydı. Koloni'nin en sonunda, Sant'Angelo köprüsünün yakınında Pozzi ve Altoviti sarayları bulunuyordu. Nehir kenarının yakınında geçen sene ol-

duğu gibi Tiber'in taştığı zamanlarda göle dönüşen çiçek ve sebze bahçeleri yer alıyordu.

Roma'nın pisliği ve kaosunun ortasında, zengin Floransa'lılar her şafak vakti caddelerini süpürüp yıkıyordu, iyi bir yol elde etmek için çakıl taşlarını düzeltiyorlar, evlerini güzelce tamir ettiriyorlar, satacakları ya da kiraya verecekleri zaman sadece Floransa'lıları seçiyorlardı. Sokağa çöp atmanın ya da pencerelere çamaşır asmanın cezası vardı. Silahlı korumalar geceleri köşeleri tutuyorlardı. Gün doğarken herhangi bir cesede ayağınızın takılmayacağı tek yerdi.

Rucellai evinde, cemiyetin önde gelen aileleriyle tanıştırdı: Tornabuoniler, Strozzi Ailesi, Pazzi'ler, Altoviti, Bracci, Oliveri, Ranfredini ve Cavalcantler.

Bazı Floransa'lılar bankacıydı; bazılarıysa ipek ve yün tüccarları, sarraflar, tahıl, altın ve gümüş ithalatçıları. Ripo Grande ve Ripetto'da gelişen limanları olan gemi sahipleri ve yapımcıları vardı. Buraya yakın Doğu'dan lüks eşyalar, Toskana'dan şarap ve zeytinyağı, Carrara'dan mermer, Adriatik'in karşısından kereste getiren gemiler yanaşırdı.

Birçok kişi "Babanız kimdir" diye sordu. "Lodovico Buonarrati-Simoni" diyerek yanıtını verdiğinde baş sallayıp 'Bu ismi biliyorum,' diyerek onu da aralarına aldılar.

Rucellai ailesi Roma'daki evlerini baştan aşağı Floransa geleneklerine uygun döşemişlerdi. Pietra serena ile çevrili gömme şömine, Luca della Robbi tarzında döşenmiş yemek odası zemini ve hemşerileri tarafından çok sevilen tanıdık işlemeli mobilyalar. Yakışıklı ve hatırşinas Paola'ya kedisinin de bir Rucellai olduğunu söylemedi. Rucellai'ler

Buonarroti ailesi ile olan aile ilişkilerini kesmişlerdi. İlk konuşanın o olmasına gururu asla izin vermezdi.

İki metrelik bloğunu arkadan kuvvet alacak biçimde girişler üzerine yerleştirdi. Bu nedenle etrafında dolaşamıyordu. Kardinal'in hemen bir konu vermemesi ne istediğini kenisinin bulması gerektiği düşüncesini yarattı. O zaman "Ekselansları bu mermerden ne çıkarınamı arzu ederler" diye sormak zorunda kalmayacaktı.

"Aşırı dikkat göster." diye uyardı Leo, "Kardinal sana izin verene kadar sütuna dokunma. Eşyaları konusunda çok katıdır."

"Köşelerini yumuşatıp, tanımaya çalışarak mermere zarar verecek değilim ki, Leo."

Patronun malını hareket ettirmeye bile hakkı olmayan bir işçi gibi görülmek gururunu incitmişti. Yine de en ufak bir kesik bile atmamaya söz verdi.

"Zamanını daha kârlı kullanabilirsin," diyerek onu yatıştırdı Leo. "Roma'da çalışılacak harikulade işler var."

"Evet biliyorum." dedi Michelangelo. Mermere olan bu tutkusunu neden açıklamaya çalışacaktı ki? Konuyu değiştirdi. "Roma'da nü model bulabilir miyiz? Floransa'da izin verilmiyor da."

Leo yaramaz bir çocuk gibi, "Çünkü biz Romalılar temiz ve ahlâklı insanlarız, ama siz Floransa'lılar!.."

Michelangelo utancından kızarıırken o gülüyordu. "Sanırım bu hiç Yunan hastalığına tutulmamış oluşumuzdan ve Floransa'nın bununla ünlü oluşundan ya da kötü şö-

rete sahip oluşundan mı demeliydim? Burada insanlarımız çıplak oldukları hâlde iş görüşmeleri yapıyor, politik müttefikler buluyorlar ve evlenip, spor yapıyorlar.”

“Bana model ayarlayabilir misin?”

“Ne tür model istediğini söyle”

“Her tür; kısa, uzun, sıska, şişman, genç, esmer ya da açık tenli, işçi ya da aylak, tacir.”

Biraz mahremiyet kazanmak için ölçütlerini düşük tutmuştu. Ertesi sabah Leo ilk adayıyla geldi. Kirli gömleğini ve sandaletlerini bir köşeye atıp, Michelangelo kendisini çeşitli duruşlar için yönlendirirken kayıtsızca hareket eden orta yaşlı iri yarı bir şarapçıydı. Her sabah gün doğarken atölyesine gidip kâğıtlarını, kalemlerini, mürekkep, kömür ve renkli kalemlerini hazırlamaya başlıyordu. O günkü görevinin ne olacağını bilmiyordu: Papalığın korumalığında bulunmuş Korsikalılar, Alman matbaacılar, Fransız eldiven ve parfüm üreticileri, Cermen fırıncılar, İspanyol kitap satıcıları, Campo Marzio’dan gelen Lombard marangozları, Dalmaçyalı gemi imalatçıları, Yunan yazmanlar, Via dei Baulları’dan Portekiz boru ustaları ve San Giorgio’dan kuyumcular. Bazen harikulade figüre sahip olabiliyorlardı. Onları önlü, arkalı tamamen çiziyor ve gerinirken, dönerken, eşya kaldırıp, bir şey iterken, iş gereçleri, sopalar ve taşlarla mücadele ederken resmediyordu. Çoğunlukla figürün tamamı ilginç olmuyordu. Sadece çıkıntılı omuzlar, kafatasının şekli, sıkı bir baldır, geniş göğüs... sonra gününün geri kalanında sadece bir bölümün onlarca farklı açıdan ve pozisyonundan görülen çizimlerini yapıyordu.

Yıllar süren eğitim anlaşılır hâle geliyordu. Aylarca yaptığı diseksiyon çizimine otorite kazandırıyor, sağladığı içsel gerçeklik çalışmasına farklı bir boyut kazandırıyordu. Görgülü, entelektüel Leo bile bu figürlerdeki itici güç üzerine yorumda bulunuyordu.

“Her sabah heyecanlı bir maceraya çıkar gibi farklı bir model üzerinde çalışmaya başlıyorsun. Aynı şeyi defalarca yapmaktan bıkmıyor musun? Kollar, başlar, gövde, bacaklar?..”

“Ama Leo, asla birbirinin aynısı değiller! Dünyadaki her bir kol, bacak, kalça kendine özgü karakteriyle diğerlerinden ayrılıyor. Bak arkadaşım Tanrı’nın evreninde var olan bütün formlar insan figüründe bulunabilir. Bir adamın vücudu ve yüzü, onun temsil ettiği her şeyi söyler. Böyle bir şeye ilgimi nasıl kaybedebilirim?”

Boglioni, Michelangelo’nun odaklanmış olmasından keyif alıyordu. Michelangelo’nun koltuğunun altındaki çizim tomarına baktı ve inanamayarak başını salladı.

“İçsel nitelikler nerede? Roma’da ne olduğumuzu göstermek yerine kendimizi gizliyoruz.”

“Heykeltıraşın ölçütü budur. Kabuğun altına ne ölçüde işleyebilir? Her bir özünde kendime şunu söylüyorum,

‘Dünyaya karşı çıplakken neysen gerçekte osun.’

” Leo bir süre bunun üzerine düşündükten sonra,

“O zaman heykel senin için bir araştırma.”

Michelangelo mahcup bir şekilde.

“Bütün sanatçılar için öyle değil midir? Her adam gerçeği kendi penceresinden görür. Her yeni figürde kendimi yeni bir yıldızı keşfetmiş bir astronom gibi hissediyorum. Belki de yeryüzündeki her adamı çizersen, insanoğluyla ilgili bütün gerçeği toplayabilirim.”

“İyi o zaman” dedi Leo, “Sana benimle beraber hamama gelmeni öneririm. Orada bir oturuşta yüzlercesini yapabilirsin.”

Michelangelo’yu Caracolla, Trojan, Costantine ve Diocletion antik hamamlarının muazzam büyüklükteki ve süslü kalıntılarına götürdü. Ona eski Romalıların hamamları nasıl birer kulüp, buluşma salonu olarak kullandıklarını, her gün öğleden sonra oralarda nasıl vakit geçirdiklerini anlattı.

“Sezar’a atfedilen dizeyi bilirsin. ‘Halka ekmek ve sirke verin.’ İmparatorların bir çoğu halka su vermenin de eşit derecede önemli olduğunu hissetti, popülaritelerinin halk hamamlarını ne derecede güzelleştirebileceklerine bağlı olduğuna inanılırdı.”

Şimdi hamamlarda kâr amacı güdüldüğünden, artık eskisi kadar savurgan değillerdi. Ama onlarca yüzme havuzu buhar ve masaj odaları olan, müzisyenler ve hokkabazlar etrafta dolaşırken müvekkillerin birbirlerini eğlendirdiği mahkeme salonları, yemek satıcıları işportacılık yaparken daha genç olanların da top oynadığı yerlere dönüşmüştü.

Leo Piazza Scossacavalli’deki hamam iyi tanınıyordu. Burası Kardinal Riario’ya aitti. Sıcak duşlarını aldıktan ve soğuk suda yüzdükten sonra insan gruplarının oturup

kalktığı, tartışıp güldüğü, fıkralar anlattıkları yerin bir ucundaki sıraya oturdular.

Michelangelo kompozisyon oluşturma ateşiyle birbiri ardına sahneler çiziyordu. Figürlerin karşılıklı oluşturduğu kalabalık, hatlar, düzlemler fevkaladeydi.

“Hiç böyle bir şey görmemiştim. Floransa’da hamamlar fakirler içindir.”

“Roma’da Kardinal’in daveti üzerine bulunduğu dair bir söz yayacağım. Sonra gönüllü olanları çizersin.”

Takip eden haftalarda Michelangelo’yu hostellere, manastırlara, eski saraylara bağlı hamamlara, Via dei Postini’dekiyle Pescheria’daki Sant ‘Angelo’ya götürdü. Gittikleri her yerde Michelangelo’yu tanıttığı için daha sonra tek başına gelebiliyordu. Her biri ışığın, duvar renginin, vücut üzerindeki ışık ve su yansımalarının farklı olduğu yeni bir sahneydi. Taze gerçekler ve onları açıklayabileceği basit kalın çizgiler buldu.

Ama kendisi çıplakken çizim yapmaya hiç alışamadı.

“Bir zamanların Floransa’lısı!..” diye kendi kendine söyleniyordu.

Bir öğleden sonra Leo, “Biraz da kadınları çizmek ister misin?” diye sordu. Hayat kadınları tarafından işletilen ancak oldukça saygı değer müşterileri olan havuzlar var her iki cinse de açık.

“Kadın formuna hiç ilgim yok.”

“Dünyadaki figürlerin yarısını göz ardı ediyorsun.”

“Aşağı yukarı öyle.” Birlikte güldüler. “Ama ben bütün güzelliği ve yapısal gücü eril formda buluyorum. Hareket hâlindeki, atlayan, güreşen, mızrak atan, saban süren bir adamı ele al, onu istediğin pozisyona sok yine de ağırlık ve gerilimin dağılımı simetrik biçimde olacaktır.”

“Belki onları uygun pozisyonlara getirememişizdir.”

Michelangelo gülümsedi. “Evet getirdim. Heykel için uygun bulmuyorum, âşık olmak için uygun buluyorum.

3

Bir şehir olarak sevmiyordu; ama tek bir şehir de sayılmazdı. Almanlar, Fransızlar, Portekizliler, Yunanlılar, Korsikalılar, Sicilyalılar, Araplar, Levantenler ve Yahudiler... Hepsi kendi bölgesine kapanmış, bir Floransalı yabancıyı ne kadar sıcak karşılıyorsa, onlar da o kadar sıcak karşılamaktaydı. Balducci ona, “Bu Romalılar çirkin bir ırktır. Ya da yüz çirkin ırktır.” Roma’yı farklı giyinen, birbirinden ayrı diller konuşan, farklı yemekler yiyen ve farklı değerleri yaşatan insanlar topluluğu olarak görüyordu. Herkes başka başka yerlerden gelmiş, peşlerinden şehrin yıkımı için frengi, sel, veba, kanunsuzluk, pislik ve bozulma getirmiş gibiydi. Korunma için hükümet, kanun, polis ya da meclis olmadığı için, her bir bölge kendini elinden geldiğince iyi yönetiyordu. Suçlar için en iyi mezarlık Tiber’di. Tiber’de yüzen cesetler sabah erken kalkanları düzenli olarak selamlardı. Refah, adalet, eğitim ve sanat eşit paylaştırılmamıştı.

Saatlerce Roma’da yürüdü ve harabeden başka bir şey göremedi. İmparatorluk zamanında yarım milyon insanı koruyan geniş duvarların içinde şimdi yetmiş binden

az insan yaşamaktaydı. Eskiden kalabalık nüfusa sahip olan yerler şimdi birer harabeydi. Şimdiki nüfuslu yerlerde bile binaların arasında mutlaka kocakarı ağzındaki eksik dişler gibi kara deliklerin olmadığı bir alan yoktu. Mimarisi ise gübre rengi tuğla, siyah sünger taşı, taba renkli traverten, gri granit ve başka devirlerden kalan pembe ve yeşil mermerden oluşan bir karmaşaydı. Halkın görgüsü ise tiksindiriciydi: Sokakta yemek yiyorlar, iyi giyimli hanımlar bile ağızlarında taze şekerlerle pastaneden çıkıyordu. Sıcak işkembe parçaları ya da sokak fırınlarından ve arabalardan aldıkları spesiyalitelere çığnıyorlar, ortalık yerde akşam yemeklerini yiyorlardı. Buranın sakinleri şehirlilikten gurur duymuyorlar, onu geliştirmeye çalışmıyorlar ya da basit bakımlar yapmaya yanaşmıyorlardı. Ona: "Roma bir şehir değildir, kilisedir. Onu kontrol edecek ya da değiştirecek gücümüz yok." demişlerdi. "Peki insanlar burada neden kalıyorlar?" diye sorduğunda; "Çünkü burada para kazanılıyor. Avrupa'daki en kötü üne Roma sahip." diye yanıt vermişlerdi.

Duvarları içinde tam, her zaman tertemiz, cumhuriyetle yönetilen, sanat ve mimariden ilhamını alan, fakirliğe düşmeden zenginleşen, geleneğiyle gurur duyan, eğitimi ve adaletiyle Avrupa'da saygı duyulan Floransa'yla karşıtlığı ona keskin ve acı verici geliyordu. Kişisel olarak en acı verici yanı her gün önünden geçtiği berbat taş işçiliğine sahip yapıları. Floransa'dayken cephelerindeki güzelce oyulmuş ve yerleştirilmiş pietra serenaya dokunmamak için kenini zor tutardı; burada keskinin üstün-körü darbelerine ürkerek bakıyordu, delik deşik ve lekeli yüzeyler, uyumsuz eğimler... Floransa'lılar bu acemice yapılmış taşlarla kaldırım bile döşemezlerdi.

Piazza de Pontheon'daki bir inşaatın önünde durdu. Tahta ve demir çubuklardan oluşan iskelesi bağlantı yerlerinden deri kayışlarla tutturulmuştu. Taş ustaları evin duvarına koca traverten bloklarını yerleştirmeye çalışıyorlardı. Nasıl ayıracaklarını bilemedikleri için taşa zarar veriyorlardı. Bir varyos¹¹ aldı, usta başına dönüp:

“İzin verir misin?”

“Neye izin verebilir miyim?”

Bloğun bir ucuna vurdu, katmanlaşma noktasını buldu ve hızlı, otoriter bir darbe ile uzunlamasına ayırdı. Bir işçinin ellerinden çekiç ile keskiyi alıp iki katmandan oluşan bloğu şekillendirip, ona eğim verdi. Taş şekil ve form değiştirene ve parlayana kadar yüzeyi ritmik darbelerle işledi.

Kafasını kaldırdığında alıngan gözlerle çevrelenmiş buldu kendini. Ustalardan biri homurdandı, “Taş işçiliği hayvanlar içindir. Karnımızı doyurmak zorunda olmasaydık burada kalır mıydık sanıyorsun?”

Michelangelo böldüğü için özür diledi. Via Pellicciario'dan inerken kendini aptal gibi hissediyordu; yine de bir Floransa'lı için bir bloğun işlenmesi onun kendini ifade etme biçimiydi. Yeteneğine, becerikliliğine göre arkadaşlarından saygı görürdü. Taşa kişilik kazandırma ve modellemelere, taş işleme en saygıdeğer mesleklerdendi. İnsan ile taşın doğal yakınlıklarına dair temel bir inanç, bu insanların doğasında vardı.

11 Çekiç (ç.n.)

Saraya döndüğü zaman Poala Rucelai'den bir davet bulundu. Bir ordu toplamak üzere Roma'da bulunan Piero de Medici adına verilen resepsiyona çağrılıyordu.

Ve Via Florida'ya yakın bir ev satın almış olan Kardinal Giovanni de Medici.

Michelangelo bu davetten duygulanmıştı. Kendi sıkıcı odasından ve çevresinden ayrılıp tekrar Medici'leri göreceği için sevindi.

Cumartesi sabahı saat 11'de, traş olmuş, saçını taramış ve alnındaki bukleleri şekillendirmeyi bitirmişti ki, trampet seslerini duydu. Gösteriyi seyretmek için dışarı koştu. Medici'lerin korktuğu ve Savonarola'nın özel hedef seçtiği Borgia Papasını göreceğine heyecanlandı. Kırmızı cüppeli kardinallerin ve haçın arkasında giden papayı mor pelerimli prensleri takip ediyordu. İspanya'daki Rodrig Borgia'da doğan Papa VI. Alexander beyazlara bürünmüştü. Beyaz bir etolü, değerli incileri ve beyaz cübbesiyle beyaz bir atın üstündeydi. Compa dei Fiori boyunca ilerleyen alay Trastevere'deki bir Fransiskan manastırına yönelmişti.

64 yaşındaki VI. Alexander inanılmaz güçlü, iri yapılıydı. Burnunda büyük bir kemer vardı, esmerdi ve etli yanakları vardı. Roma'da bir tiyatro oyuncusu olarak anılsa da "parlak küstahlığının" yanında bir çok özelliği vardı. Kardinal Rodrigo Borgia olarak güzel kadınları toplaması ve kendinden önde gelenlerin toplayamadığı kadar para biriktirmesiyle ünlüydü. 1460 yılında Papa II. Pius tarafından "yersiz duyumcu, sadist ve savaşçı Ce yiğitliği" yüzünden ayıplanmıştı. Bu ifade çeşitli annelerden olan 6 çocuğu için yapılmış güzel bir adlandırmaydı. Bu çocuk-

lardan üçünü çok severdi. Juan, babasının Roma Ruhban sınıfından ve baronlarından soğurduğu geniş bir serveti müthiş bir şekilde harcayan zampara ve teşhirci biriydi, diğeri Tiber'i cesetle doldurmaktan suçlanan yakışıklı duyumcu, sadist ve savaşçı Caesar, sonuncusu da resmi olarak evli olanlarla yaşadığı gayriresmi ilişki listesinin uzaması dolayısıyla Roma tarafından suçlanan güzel Lucrezzia idi.

Vatikan'ı çevreleyen yüksek duvarlar 3.000 silahlı muhafız tarafından korunmaktaydı, ancak Roma yedi tepede gerçekleşenlerle ilgili haberleri yaymak için iletişim sistemi oluşturulmuştu. Eğer iyi şeyler olmuşsa, pek azı dışarı sızardı.

Tam teçhizatlı tören alayı geçerken Michelangelo da Via Florida'dan Ponte'ye çıktı. Çok erken gelmiş olduğu için, Paola Rucellai onu çalışma odasında karşıladı. Bu oda koyu renkli panelleri olan birçok el yazması, mermer baş rölyefler, duvarda yağlı boya tablolar, Floransa stilinde bir masa ve deri sandalyelerle doldurulmuştu. Paolo'nun yakışıklı yüzü Bernardo Rucellai'ninkini andırıyordu. Güçlü ve düzgün hatları, büyük etkileyici gözleri, açık renkli teni gibi annesinin ailesinden özelliklerinden hiçbiri Michelangelo'ya miras kalmamıştı. Bunun için hayıflandı.

"Buradaki Floransa'lılar olarak birbirimize çok sıkı bağlıyız." diyordu Paola. "Kendi yönetimimiz, hazinemiz ve yüvalarımızın olduğu ve onları uygulayacak gücümüz bulunduğunu şimdiye kadar öğrenmemişsinizdir. Aksi takdirde bu bataкта hayatta kalamazdık. Yardıma ihtiyacın olursa bize gel. Sakın bir Romalıya gitme, dürüst pazarlık fikirleri kendilerinin dört bir yandan korunduğu durumları kapsar."

Misafir odasında Floransa kolonisinin kalanıyla da tanıştı. Qero'ya selam verdi. Bolonya'daki tartışmalarından beri soğuk ve resmi davranıyordu. Papa tarafından aşağılanan ve bütün kilise hareketleri dondurulan kardinal Giovanni ise onu gördüğü için gerçekten mutlu olsa da Giulio buz gibiydi. Michelangelo, Contessina'nın Luigi adında bir oğlu olduğunu öğrendi. Yine hamile idi. Giuliano'nun Roma'da olup olmadığıyla ilgili sorusuna Giovanni:

“Giuliana Urbino'daki Elisabetta Gonzaga ve Guidobaldo'nun sarayında. Eğitimini orada tamamlayacak.” Marsika'nın yükseklerinde kurulmuş olan saray İtalya'daki en aydın olanların bulunduğu saraylardandı, Giuliano burada çok iyi eğitim alabilirdi.

Otuz Floransa'lıyla birlikte masaya oturdu, ince kıyılmış et ve mantarla doldurulmuş süt danası, yumuşak yeşil fasulye yiyorlar, Broglia şarabı içiyorlar ve neşeli bir şekilde sohbet ediyorlardı. Papa'ya karşıtlıklarını belirtmiyorlardı. Sadece Borgia'dan bahsediyorlardı. Bir seri vahim aksilik sonucu Vatikan'ı ele geçirmiş İspanyol maceracı için büyük aşağılamalarında bile Papalığa duydukları saygıyı korumaya çabalıyorlardı. Cavalcanti'ye göre,

“Hristiyanlığın bütün varlığı, serveti Papalığın elinde ve biz ona sahip olacağız!”

Buna karşılık Floransalılar da Papalığın çok da gözdesi sayılmazdı. Onları muhalif bulurlardı ama bankalarına, dünya çapındaki ticaretlerine, Roma'ya getirilen ürünleri için ödenen yüksek ithalat vergisine ve istikrarına ihtiyaçları vardı. Romalı baronların aksine ona savaş açmamışlardı sadece feragat etmesi için hevesli bir şekilde dua

etmişlerdi. Bu nedenle Papa'ya karşı olan mücadelesinde Savonarola'nın tarafını tutmuşlar, Piero'nun misyonunu utanç verici bulmuşlardı.

Porto şarabını içtikten sonra misafirler geçmişe duydukları özleminden dem vurmaya başladılar. Piazza della Signoria'dan birkaç dakika uzaktaymışçasına Floransa'dan bahsediyorlardı. Michelangelo'nun beklediği an gelmişti.

"Roma'daki sanat komisyonlarından ne haber?" diye sordu. "Papalar hep ressamı ve heykeltıraşı davet eder."

"Borgia, Vatikan'daki dairesini dekore etmesi için Perugia'dan Pinturicchio'yu getirtti," dedi Cavalconti.

"Ve Sant 'Angelo'daki bir çok oda için. Pinturicchia geçen sene tamamlayıp, Roma'dan ayrıldı. Perugia, Borgia'nın oturma odasının fresklerini ve Papalık sarayının kulesini yaptı. Şimdi o da ayrıldı."

"Mermerle ilgili bir şey var mı?"

"Arkadaşım Andrea Bregno Roma'daki en saygı değer heykeltıraş. Mozole yapımını tekelinde bulunduruyor gibi. Bir sürü çırağı olan büyük bir dükkân işletiyor."

"Onunla tanışmak isterim."

"Onu kiliselerin bir çoğunu dekore etmiş olan yıldırım gibi hızlı bir işçi ve becerikli bulacaksın. Onu görmeye geleceğini söylerim."

Balducci hemşehrilerinin Roma'ya duydukları nefreti paylaşmaktaydı, yine de Roma'daki yaşamın sevdiği bir yönü vardı: Dünyanın bütün köşelerinden toplanmış 70.000

hayat kadını. Gelecek Pazar, Trattoria Toskana'da yedikleri öğle yemeğinden sonra, Balducci Michelangelo'yu tura çıkardı. Roma'nın meydanlarını, çeşmelerini, forumlarını, zafer kemerlerini, tapınaklarını biliyordu. Tarihi geçmişlerinden dolayı değil, buraları merkez edinen kadınlar cumhuriyetinden dolayı biliyordu. Saatlerce yüzleri inceleyerek, Gomurre'nin altındaki figürlere bakarak yürüdüler. Bu sırada Balducci herbirinin eksiklikleri, erdemleri, keyif veren özellikleri hakkında yorumlarına devam ediyordu. Omuzlarında papağan ya da maymun taşıyan, mücevher ve parfümle kaplanmış, siyahi hizmetçileri tarafından takip edilen Romalı kadınlar bütün kibirleriyle yabancılara; simsiyah saçları ve parlak gözleriyle İspanyol kızlarına, ince bellerinden kemerlenmiş geleneksel beyaz kıyafetleri içindeki uzun Yunanlara, omuzlarından uzanan pelerinleri içindeki esmer Mısır'lılara, kuzey Avrupa'dan gelen saçlarındaki örgülere çiçekler serpiştirilmiş mavi gözlü sarışınlara, peçelerinin arkasından bakan düz saçlı Türk kadınlarına ve metrelerce uzunluktaki ipeklere bürünmüş şaşı Doğu'lulara tepeden bakıyorlardı...

"Aynı kişiyi iki defa görmüyorum," diye açıkladı Balducci. "Çeşitliliği, karışıklığı, farklı renkleri, şekilleri, kişilikleri severim ben. Benimle ilgili ilginç olan taraf da bu, dünyayı dolaşmayı severim."

"İlk karşılaştığının o günkü en çekici kişi olmadığını nasıl söyleyebilirsin peki, Balducci?"

"Benim masum arkadaşım, makbul olan av da işte budur. Bu nedenle araştırmamı devam ettiriyorum, bazen gece yarısına kadar. Dış görünüşler farklı: boyutlar, şekiller, hareketler. Ama etki? Aynı, çoğunlukla aynı: rutin. Makbule geçen..."

Michelangelo eğlenmişti. Clarissa ile olan deneyimi onda kiralık başka bir kadınla yapılacak aşk benzetimi için istek uyandırmamıştı, sadece Clarissa için istek duyuyordu.

“Rutinden daha iyisi için bekleyeceğim.”

“Aşk için mi?”

“Bir bakıma.”

“İlginç. Bu kadar geleneksel bir sanatçı tanıdığıma şaşırdım.”

Zihninde heykeller yaptığı müddetçe taş oymadan yaşayabilirdi. Ama haftalar geçiyor, Kardinal Riario’dan bir haber bile gelmiyordu. Defalarca randevu için başvurdu sadece ertelemeyle karşılaştı. Anladı ki, kardinal meşguldü. Çünkü Papa’nın yanında Avrupa’daki en zengin adam olduğu söyleniyordu, Lorenzo de’ Medici’ninkiyle kıyaslanabilecek ticaret ve bankacılık imparatorluğunu yönetmekteydi.

Michelangelo adamı dinî törenlerde hiç görmedi, ona, Leo şapelde, sabah erkenden onunla konuşmaya gönüllü oldu.

Leo sonunda bir görüşme ayarladı. Michelangelo bir çizim folyosu taşıyordu. Kardinal Riario, hâlâ Roma’da bulunmasına hafiften şaşırmış olsa da onu gördüğüne memnun olmuş gibiydi. Ofisinde, Michelangelo’nun haftalardır beraber yemek yediği, ama arkadaş olmadığı muhasebeciler ve noterlerle çevrili hâldeydi. Uzun masalarda oturuyorlar, işlerinden başlarını kaldırmıyorlardı. Michelangelo, Kardinal’e heykel hakkında ne istediğine karar verip veremediğini sorduğu zaman:

“Bunun hakkında düşüneceğiz. Daha iyi bir zamanda. Bu arada, Roma genç bir adam için çok güzel bir yerdir. Buradan çıkmamış çok az eğlence var. Şimdi bize müsaade etmelisin.”

Michelangelo başı göğsüne düşmüş, yavaş yavaş geniş merdivenleri inip tamamlanmış bahçeye çıktı. Piero de' Medici'nin gözünde sahip olduğu pozisyondaydı; bir kez çatılarının altına girdi mi bu centilmenler mutlu olurdu, başka bir şey yapılmasına gerek yoktu.

Odasında, beyaz kıyafetin üzerine siyah manto atmış, gözleri içine çökmüş, aç ve bitkin görünen bir sıska figür onu bekliyordu.

“Lionardo! Roma'da ne işin var? Ayrıldığında bizimkiler nasıldı?”

“Kimseyi görmedim,” dedi soğuk bir edayla. “Savonarola tarafından Arezzo ve Perugia'daki bir iş için görevlendirildim. Şimdi de Viterbo'daki bir kiliseyi disipline etmeye gidiyorum.”

“En son ne zaman yemek yedin?”

“Beni Viterbo'ya götürecek bir florin verebilir misin?”

Michelangelo elini para kesesine daldırdı. Lianorda'ya bir altın uzattı. Altını alırken yüzündeki ifade değişmemişti.

“Teşekkür etmeyecek misin?”

“Tanrı'ya verdiğin para için mi? Ona işinde yardımcı oluyorsun. Karşılığında kurtulma şansı elde edeceksin.”

Lianordo'yu görmenin şaşkınlığını zar zor atlatabilmişti ki babasından bir mektup geldi. Mektubu Floransa'dan

haftalık gelen bir kurye getirmişti. Büyük bir tedirginlikle bir miktar borca girdiğini ve kumaş borcundan dolayı tüccarın onu mahkemeye vereceğini yazıyordu. Michelangelo defalarca kâğıda baktı. Üvey annesi, kardeşleri, yengesi ve amcasıyla ilgili haberlerin arasında tüccarın ne kadar istediğiyle ilgili ya da Lodovico'nun en baştan bu borca nasıl girdiğine dair ipucu aradı, bulamadı. Sadece ricası vardı, "Bana biraz para gönder."

Emek isteyen bir işe duyduğu ihtiyaç nedeniyle devamlı bir projeye girişmemişti. Şimdi finansal durumuyla yüzleşmek zorundaydı. Kardinal Riario'nun heykeli için ne kadar ödeyeceğini bilmiyordu.

Leo bu sorusuna "Ne yapacağını ve güzel olup olmayacağını bilmeden Kardinal nasıl karar versin?" diye tatsız bir yanıt verdi.

Çizim örnekleri ve modelleri alıyordu ve sarayda yaşamak için de para ödemiordu, yine de Papolona'ların St. John için ödedikleri birkaç florin de gitmişti.

Haftada birkaç kez Balducci ile Floransa restoranlarında yemek yiyordu ve Floransa'lıları ziyarete giderken giymek için gömlek ve birkaç çift çorap da alması gerekiyordu. Bunlar dışında kışın giymek için sıcak bir palto. Bambino'sunu geri almak için Roma'ya getirdiği 30 florini de gün geçtikçe hafiflemekteydi. Heykeli bitene kadar kardinalden ödeme alamayacak gibiydi; bu aylar sürebilirdi.

Florinlerini saydı, 26 tane vardı. 13 tanesini alıp Jacoppo Galli'nin bankasına götürdü. Balducci'den, Galli'nin Floransa'daki yazmanına ödeme emri göndermesini istedi.

Sonra atölyesine dönüp Kardinal'i emir vermeye zorlayacak bir tema bulma hevesiyle işinin başına oturdu. Dinsel bir konu mu antik bir konu mu tercih edeceğini bilmediği için her ikisinden birer tane hazırlamaya karar verdi.

Kardinal Rovere'nin bahçesindeki muhteşem gövdeden esinlenerek yaptığı Apollo ve daha önce yapmış olduğu Merdivindeki Meryem'in bir kopyası olan Pieta'yı işlenmemiş balmumuna aktarması bir ayını aldı. Bu seferki Merdivindeki Meryem yolculuğun başında değil, sonundaydı.

Elinde aralarında seçim yapabileceği iki modelin olduğunu bildiren bir not yazdı Kardinal'e. Cevap gelmedi. Tekrar yazdı, bu sefer bir randevu istiyordu. Yine cevap alamadı. Leo'nun evine gitti. Leo o sırada güzel bir hanımla yemekte olduğundan Michelangelo da seromoniye gerek duymadan kapı dışarı edildi.

Ertesi sabah Leo uğradı, her zamanki medeni tavrıyla Riario'yla konuşmak için söz verdi.

Günler, haftalar geçti, Michelangelo dokunmak için can attığı mermerin yanında oturup onu izliyordu.

"Hangi nedeni öne sürdü?" diye patladı, Leo'ya.

"Sadece seçim yapması için bir dakikasına ihtiyacım var."

"Kardinaller neden göstermez," diyerek yanıtladı Leo. "Sabır."

"Hayatım gelip geçiyor," diye homurdandı. "Ve zamandan bir "Sabır heykeli yapmak zorunda kaldım."

Kardinal'den randevu alamadı. Leo, Riario'nun Doğu'dan gelmesi gereken filosunun gecikmesiyle ilgili kaygılarının bulunduğunu ve 'Sanata ayıracak gücünün kalmadığını' açıkladı. Leo'ya göre yapılabileceği tek şey Kardinal'in gemilerinin Tiber'den gelmesi için dua etmektir...

Oymak için hissettiği katıksız açlıkla Andrea Bregno'ya gitti. Bregno Como'luydu. İtalya'nın kuzeyinden 75 yaşında canlı bir adamdı. Eski bir sarayın ahırı olan büyük stüdyonun ortasında duruyordu. Burayı Roma'daki en aktif stüdyolardan birine çevirmişti. Her üç bölmeden ikisini yıkmış, çalışma masaları yerleştirmiş ve her bir tezgâha İtalyan çırak bırakmıştı.

Stüdyoya gitmeden önce Santa Maria del Popola ve Santa Maria Sopra Minerva'daki sunakları ve sarkofajlarını görmek için buralara uğradı. Bregno üretken bir kişiydi, zevkliydi de. Klasik stilde becerikli ve dekoratif rölyefler konusunda iyiydi. Fakat yenilikçilik anlamında bir kedi- den daha yetenekli değildi, derinlik boyutu perspektif ya da illüzyon yaratma konusunda fikir sahibi değildi. Çekiç ve keskiyle istediği her şeyi yapabilirdi, ama daha önce bitmiş hâlini görmediği bir heykeli yapamazdı. Yeni temalara ihtiyaç duyduğu zaman eski Roma mezarlarını gezer ve kopyalarını çıkarırdı.

Michelangelo Settignano'dan geldiğini söylediğinde onu samimiyetle karşıladı. Yaşlı adamın konuşması ve tavırları kısa ve keskindi. Yaşını ele veren tek şey parşömenimsi yüzünde labirent oluşturmuş kırıksıklıklardı.

“Mino de Fiesole’deki en eski Riario mozolesini ben yaptım. En tatlı melekleri yapan sıradışı bir heykeltıraştı. Onun çevresinden geldiğine göre belki sen de Mino kadar iyisindir?”

“Belki de.”

“Her zaman yardımcı kullanırım. Görüyorsun, Viterba’daki Santa Maria della Quercia için yaptığım tapınağı yeni bitirdim. Şimdi de Aracoeli’deki Santa Maria için Savelli anıtı üzerinde çalışıyoruz. Çıraklığımı bir kuyumcu olarak yaptım, bu nedenle hiç acele etmeyiz ve hiç geç kalmayız, çünkü birkaç dakika içinde yaprakların veya meyvelerin oyulmasının ne kadar süreceğini anlayabilirim. Atölyemi bir kuyumcu dükkânı gibi işletiyorum.”

“Ama yeni bir şey yapmanız gerektiğini düşünsenize Masser Bregno, hiç yapılmamış bir şey?”

Bregno kısa bir müddet sustu. Sol elini önünde ileri geri sallandırarak:

“Heykeltıraşlık yaratıcı bir sanat değildir. Yenileyicidir. Yeni şeyler uydurmaya kalkarsam bu stüdyo kaos içine düşer. Burada bizden öncekilerin yaptıklarını yapmak için bulunuyoruz.”

“Oymada iyisiniz,” dedi Michelangelo, çalışılan projelere bakıyordu bir yandan da.

“Muhteşemsiniz! Yarım yüzyıldır hiçbir ret almadım. Kariyerimin başlangıcında geleneği kabul etmeyi öğrendim. Elde olan, devam ettirilmeli. Bilgeliğim bana bir servet kazandırdı, Buonarroti. Roma’da başarılı olmak istiyorsan insanlara istedikleri, alışkın olduklarını ver.”

“Kendi kendine ‘Elde olan, değiştirilmeli” diye düşünen heykeltraşa ne olur?”

“Değiştirmek? Sadece değişiklik olsun diye mi?”

“Hayır, yaptığı her parçanın var olan gelenekleri aşması, taze ve farklı şeyler elde edebilmeyi istediği için.”

Bregno bu fikri dişleriyle öğütüyormuş gibi çiğneme hareketi yapıyordu. Biraz sonra ayağının dibindeki talaş yığınının tükürdü ve babacan bir tavırla Michelangelo'nun omuzunu tuttu.

“Konuşan senin gençliğin, evladım. Benim vesayetim altında çalışacağın birkaç aydan sonra böyle saçma fikirlerin kalmayacak. Seni iki seneliğine çırağım yapabilirim. İlk sene için 5 düka, ikincisi için 10.”

“Efendi Bregno, Floransa’daki Medici heykel bahçesinde Bertoldo’ya üç sene çıraklık ettim zaten...”

“Donatello için çalışan Bertoldo mu?”

“Ta kendisi.”

“Çok fena. Donatello Floransa’daki heykeltıraşlığı mahvetti. Neyse... Mozololerde yapılacak çok meğimiz var...”

Kasım rüzgârlarının serptiği yağmurlar beraberinde imparatorluğunu yeniden ele geçirmek üzere asker taburlarıyla yola çıkan Piero de Mediciyi de getirdi. Yağmur Michelangelo'yu da yatak odasına kapatmıştı, kül grisine bürünen akşamüstlerinde lamba ışığı altında çizim yapıyordu. Bunlardan birinde esmer hatları ufak bir gülümsemeyle aydınlanmış olan, sıırıslık hâldeki kar-

deşi çıkıp geldi. “Çıraklığımı tamamladım, sen olmadan Floransa’ya katlanamıyorum. Buradaki yün loncasında iş aramaya geldim.”

Michelangelo, Buonarrato’nun sevgisiyle ısınmıştı.

“Gel kuru kıyafetleri giy. Yağmur dindiğinde seni Bear oteline götürürüm.”

“Burada kalamaz mıyım?” diye istekle sordu Buonarrato.

Michelangelo karyolaya ve tek sandalyeye baktı. “Ben burada sadece... bir misafirim. Bear hanı rahattır. Hemen babamdan ve kumaş tüccarından bahset.”

“Senin gönderdiğin 13 florin sayesinde bir süredir sakın. Ama Consiglio babamın bundan çok daha fazla borcu olduğunu söylüyor. Babam kumaşları sipariş etti, doğru, ama onlarla ne yapacaktı Lucrezzia bile bilmiyor.”

Buonarrato, Michelangelo’nun kuru gömleği ve çoraplarını giyerken son beş ayın olaylarını birleştirmeye çalışıyordu. Francesco amca hastaydı; Lucrezzia da yatağa düşmüştü, belli ki yine düşük yapmıştı, Settignano çiftliğinin kirası dışında bir gelirleri yoktu, Lodovico faturalarını ödeyemiyordu. Gece gündüz finansal durumlarını düşünüyordu. Aile kasasına yardım için Givonsimone’ye yalvarması da karşılık bulmamıştı.

Buonarrato, Bear Han’ında bir oda kiraladı, iki kardeş akşam yemeğini Trattorina’da yedi. Bir hafta geçmeden Roma’da Buonarrato için iş olmadığı anlaşıldı, Floransa’lıların burada yün loncası yoktu. Romalılar da bir Floransalıyı işe almazdı.

“Bence eve dönmelisin.” dedi pişmanlıkla. “Eğer dört oğlu da uzakta olup bir yardımda bulunmazlarsa babam nasıl idare eder?”

Buonarrato bir sağanak sırasında ayrıldı; Piero de’ Medici de yağmurdan sıırıslam olmuş bir hâlde Roma’ya dönmüştü. Ordusundan son kalanlar da dağılmış; parasız kalmış, Orsini tarafından bile terk edilmişti. Tekrar güç kazandığında mahvetmeyi planladığı Floransa’lıların listesini çıkarıyordu. Alfonsina, çocuklarıyla beraber ailesine ait evlerden birine yerleşmişti; Piero, Roma’da ağır kumar kayıpları ve kardeşi Giovanni ile toplum içinde yaptıkları kavgalarla skandal çıkarıyordu. Sabahlarını San Severino Sarayı’nda geçiriyor, sonra hava kararana kadar da o sırada gözdesi olan metresiyle vakit geçiriyordu. Geceleri ise şehrin sunduğu her türlü kötülüğe bulaşmak için Roma sokaklarında geziyordu. Gün doğarken de sürünerek Alfonsina’nın sarayına geliyordu. Floransa’nın kolonisi için de eşit derecede kötü olan yanı kibri ve tiranlığıydı. Floransa’yı tek başına yöneteceğini duyurdu, Konseyin bile yardımı olmadan. Çünkü “Başkalarının yardımı olmadan da kötü yönetmeyi becerebilirim.” diyordu.

Kardinal Giovanni’nin vereceği Noel yemeği için davet aldığına şaşırılmıştı Michelangeo. Müsrifçe yapılmış bir partiydi. Giovanni’nin evi Floransa’ya yaptığı ilk seyahatinden getirdiği güzel objelerle doluydu; Medici tabloları, bronzlar, dokumalar ve gümüş kaplamalar... Hepsi, Piero’nun borçlarını kapatmak için yüzde 20 kârla rehin verilmişti artık. Böylece Floransa’lı bankacılar “Medici’lerin harcadığı her florin onlara 8 lirete mal oluyor.” diyebiliyorlardı. Michelangelo, Piero’nun uğradığı yıkımı gördüğünde şok oldu: Sol gözü neredeyse tamamen

kapanmıştı, öbek öbek saçların döküldüğü yerlerden kafatası görülebiliyordu. Bir zamanlar yakışıklı olan yüzü şimdi şiş ve damarlıydı.

“Buonarroti” diye haykırdı Piero. “Bolonya’da Medici’lere sadakatsizlik yaptığını hissetmiştim. Ama kızkardeşim Contessina’dan saraydaki pek çok değerli mücevheri ve sanat eserini kurtardığını öğrendim.”

“Fırsat bulduğum için şanslıyım, majesteleri.” Piero kral edasıyla sağ kolunu kaldırdı. Sesi misafir odasındaki herkesin duyabileceği kadar yüksekti.

“Sadakatine karşılık olarak, Buonarroti, seni benim için bir mermer yapmakla görevlendiriyorum.”

“Bundan mutluluk duyarım, Ekselansları,” diye sessizce yanıtladı Michelangelo.

“Büyük bir heykel,” diye yüksek perdeden konuşmasına devam etti Piero.

“Küçük yapsak daha iyi olur,” diye ekledi Giovanni, dolgun gürbüz suratında aşağılayıcı bir ifade vardı. “Kardeşim çok gezeceğe benziyor ve kolunun altında gerçek boyutta bir Herakles figürü taşıyamaz.”

Piero, kardeşinin sözlerini bir kenara savurdu.

“Kısa bir süre sonra seni aldıracağım. O zaman emirlerimi veririm.”

“Haberinizi bekleyeceğim.”

Gerilim dolu gecenin ardından eve dönerken ilk defa Torrigiani’yi gördü. Altın sırmalarla dolu pelerinleri

içindeki bir grup Roma'lıyla aynı gruptaydı. Caddeden inerken yakışıklı yüzü gülümsüyordu, kollarını samimiyetle arkadaşlarının omuzlarına atmıştı. Hepsi şaraba ve neşeye doymuş Torrigiani'nin performansına kükreyerek gülüyorlardı.

Michelangelo kendini kötü hissetti. Korku hissetse bile ne farkedecekti ki? Yine de bundan daha fazlası olduğunu biliyordu. Medici Sarayı'nın soyulması tecrübesi ne yakın bir şeyler, Piero'nun kötüye gidiş, zamanın ve mekânın kendinde var olan ve saldırıp yok etmeye hazır duyarsız yıkıcılığın farkında olması.

Kardinal Riario'nun gemileri sonunda Ripetta Limanı'na ulaştı. Leo yeni yıl resepsiyonu için Michelangelo'ya bir davetiye ayarlamıştı.

“Kadifeyle kaplı açılıp kapanabilen kutulardan getireceğim, mücevher severlerin taşlarını ve mücevherli başlıklarını sergilemek için kullandıklarından. İki kil modelini koyarız. Kardinal çevresini saran insanları etkilemeyi sever. Sana işaret veririm.” diye açıkladı.

Yaptı da. Kardinal Riario Kilise'nin yöneticileri, Papa, onun oğulları, Juan ve Caesar, Lucrezzia ve kocası, kardinaler, papazlar, Roma'nın asil aileleriyle çevrelenmişti. Kadınlar bol mücevherle süslenmiş ipek ve kadife kıyafetlere bürünmüşlerdi.

Leo Riario'ya dönüp, “Buonarroti sizin seçmeniz için heykel modelleri yapıyordu, Majesteleri.”

Michelangelo kutuları masaya yerleştirdi, ipleri açtı ve kenarlarının açılmasını sağladı. Her bir modeli avuçlarına aldı ve görmesi için Kardinal'e uzattı. Kadınlar el-

divenli elleriyle mesafeli bir alkış tuttururken erkeklerin arasından da beğeni mırıltıları yükseliyordu.

Modellere bakan Kardinal "Mükemmel! Mükemmel!" diye haykırdı. "Çalışmaya devam et sevgili oğlum, yakında isteğimizi söyleyeceğiz."

Michelangelo boğuk bir sesle "O zaman majesteleri bu heykellerden herhangi birini istemiyor."

Kardinal, Leo'ya döndü. "Yeni modeller yapar yapmaz arkadaşını bana getir. Enfes olacaklarına şüphem yok."

Odanın dışında Michelangelo'nun öfkesi sel gibi çağladı.

"Bu ne tür bir adam böyle? Bir şeyler yapmamı isteyen, mermeri satın alan oydu... Geçinmem lazım. Aylarca, yıllarca burada o mermere dokunma iznim olmadan kalabilirim."

Leo umutsuzluğa kapılmıştı. "Misafirlere seçme hakkı vererek onları pohpohlayabileceğini düşünmüştüm..."

"İki metrelik Carrara mermer bloğuna ne yapılacağıyla ilgili iyi bir seçim!"

"Ama hiç karar çıkmamasından daha iyi! Üzgünüm."

Michelangelo pişman oldu.

Bir başına sokaklarda gezdi. Şimdi bayramı kutlamak için dışarı çıkan aileler ve çocuklarla doluydu. Pinchio Tepesi'nden ısıltılı yanan ve dönerek yükselen havai fişekler gökyüzünde parlıyordu. Soggi haklıydı. Heykel-tıraşlık listenin en altındaydı. "Apollo isteyen var mı?"

Pieta isteyen var mı?" diye bağıra bağıra dolaşan seyyar satıcı gibi dolaşacaktı.

"Zaman," diye kendi kendine mırıldandı. "Herkes kendisine zaman vermemi istiyor. Ama zaman, ben bunları figürlerle doldurana kadar evren kadar boş."

İnsanlarla medeni bir şekilde konuşamadığı karanlık bir korku denizine girmişti. Balducci kendisini melankoliden çıkartacak altın saçlı Floransalı bir kız bulmuştu. Michelangelo, Kardinal Riario'nun resepsiyonundan beri ilk defa gülümsedi.

"Ah Balducci, hayat keşke senin düşündüğün kadar kolay olsa."

Trattoria Toskana'da Floransalı mimar Giuliana da Sangallo ile karşılaştılar. Gür sarı bıyıkları hâlâ ağzının kenarlarından sarkıyordu ama yalnız gibiydi. Roma'da kiralık evlerde yaşarken karısını ve oğlunu arkasında, Floransa'da bırakmıştı. Santa Maria Maggiore'nin ahşap duvarını Kolomb tarafından Amerika'dan getirilen ilk altınla kaplama işinden daha iyi bir iş için bekliyordu. Michelangelo ve Balducci'yi kendine katılmaya davet etti. Michelangelo'ya nasıl olduğunu sordu, genç adam öfkesini kovarken dikkatle dinledi.

"Yanlış kardialin hizmetindesin," dedi Sangallo. "1481'de Floransa'ya gelip amcası IV. Sixtus'un şapelindeki duvar resimleri için Ghirlandaio, Botticelli ve Roselli Capitoline Müzesi'ne bronz getirmek ve Roma'daki ilk halk kütüphanesini açmak için Sixtus'u ikna eden oydu. Kardinal Rovere Roma'ya döndüğünde seni onunla tanıştıtırırım."

Bundan cesaret alan Michelangelo sordu: “Ne zaman dönecek?”

“Şimdi Paris’te. Borgia’ya biraz kızgın, yıllarca uzak kaldı. Ama her şey onun yeni Papa olacağı yönünde. Yarın gelip, seni Roma’nın en sevdiğim yerlerinde gezdiririm, bugünkü pis kokulu yıkıntıları değil. En iyi mimarlar buradayken görkemli olan Roma’yı. Kardinal Rovere, Papa olduğunda Roma’yı tekrar yaratacağım. O zaman sen de heykel yapmak istediğini unutup kendini mimariye vereceksin.”

Bu ihtiyaç duyulan bir değişiklikti.

Sangallo, Pantheon’la başlamak istedi. Çünkü bu Brunelleschi’nin 1500 yıl boyunca unutulmuş olan mimari sırrı bulmak için çıktığı, Roma’nın en görkemli kubbeli yapısıydı. Bir değil iki kubbeden oluşuyordu, iki kubbe yapısal olarak birbirine geçmişti. M.S. 27’de ortaya çıkan bu Roma dehası sayesinde Brunelleschi Floransa’ya dönüp, yüzyıldan uzun bir süre ayakta kalacak olan katedral kubbesini yapabilmişti.

Sangallo, Michelangelo’ya mimarlıkla ilgili bir tomar kağıt uzattı.

“Çok güzel. Şimdi Augustus zamanındaki Romalıların gördüğü şekliyle Pantheon’u yeniden inşa edeceğiz.”

Mermer kaplı iç kısmını yeniden kurarak öncelikle iç kısmın çizimini yaptılar. Kubbenin ortasından gökyüzüne bir delik açılıyordu. Dışına yönelip, galeriyi destekleyecek 16 tane kırmızı gri sütun çizdiler, devasa bronz kapılar, bronz çinilerle kaplı kubbe, tarihçilerin betimlemelerine benzeyen geniş tuğlalı dairesel yapı.

Koltuklarının altında kâğıt tomarlarıyla Via della Botteghe Oscure'ye yürüdüler ve oradan Capitoline Tepesi'ne çıktılar. Buradan büyük Roma forumuna yukarıdan bakılıyordu. Erken Roma başkentinin kalbindeydiler. Şimdi üzerinde domuzların ve keçilerin otladığı toprak tümsekleriyle dolu moloz yığınlarına dönüşmüştü. Buradaki iki tepede M.Ö. 6. yüzyıldan kalan Jüpiter'in ve Juno Mmeta'nın tapınakları bulunuyordu.

Sangallo, Halikarnasoslu Dionisos'un betimlediği kalın bir altın tabakasıyla kaplanmış bronz olan Jüpiter tapınağının çatısını anlatırken onlar da bu yapıları kâğıt üzerinde hayata geçiriyorlardı. Ön kısımda üç sıra sütun, yanlarda birer sıra sütun ve iç kısımda ise Jüpiter, Juna ve Minerva'ya paralel üç mihrap bulunuyordu. Plutarch, Domitian'ın dördüncü tapınağını betimlemişti: Pentelik mermerinden zarif sütunlar, devasa rustik taşlardan yapılar, galeride imparatorların ve yöneticilerin tanrılara kurban adadığı taç giymiş heykeller vardı. Hepsini çizdiler.

Tepenin yamacından zorlukla ilerleyerek foruma indiler kalan vakitlerini burada geçirecekler, eski günlerdeki görünümleriyle binaları çizeceklerdi: Satürn ve Vespasio tapınakları, son derece sade sarı tuğlalardan yapılmış Julius Sezar'ın senato evi, devasa sütunlara ve zengin korint başlıklara sahip olan Kastor'un tapınağı, sonra da Titus kemerinden kolozyuma kadar ne varsa... Michelangelo'nun elleri hayatında hiç olmadığı kadar hızlıydı, sözlü betimlemeler ve çizimler döktüren Sangallo'ya yetişmeye çalışıyordu.

Gece bastırdı. Michelangelo tükenmişti, Sangallo ise zafer kazanmıştı.

“Bir zamanlar Roma olarak anılan görkemi ortaya çıkarmış bulunuyorsun. Her gün bunun üzerinde çalış. Palathine’ye git ve Everus’un hamamlarıyla Flavian’ın sarayını yeniden çiz. Circus Maximus’a, Constantine bazilikasına, Neron’un Esquiline’nin dibindeki altın evine git. Romalılar dünyanın tanıdığı en yetenekli mimarlardır.” Michelangelo, Sangallo’nun hareketli, çekici yüzüne baktı, gözlerinde heyecan ışıltısı vardı.

“Sangallo günlerini önemli hâle getirmek için eski Roma mimarisine, Balducci de kızlara sahip. Benim de heykel işim olabilir.” diye kendi kendine mırıldandı.

Kalbinin derinliklerinde, Kardinal Riario’nun iki metrelik mermere dokunma izni vermesiye ilgili gittikçe büyüyen bir şüphe vardı. Ümitsizlik içinde Orsini Sarayı’ndaki Piero’yu aradı. Kabul şansını artırabilecek küçük, çekici bir parça önerebilirdi. Piero o sırada akşam yemeğinin yapılış tarzı üzerine hizmetçilerle fena bir kavgaya tutuşmuştu. Koca meşe masasının diğer ucunda Alfonsina oturmaktaydı. Yorgun gözleri Michelangelo’yu zar zor tanımış gibi görünüyordu.

“Ekselansları, bana başlama talimatı verdiğiniz takdirde sizin için güzel bir heykel yapacak zamanım var artık.”

Piero yarı uyanıktı.

“Hatırlamıyor musunuz? Noel resepsiyonunda emret...”

“Ne düşünüyorsun?”

“Bir küpid tasarım var. Eğer hoşunuza gidecekse.”

“Küpid mi? Peki, neden olmasın?”

“Sadece sizin onayınıza ihtiyacım var.”

Piero tekrar bağırmaya başladı. Michelangelo gitmesi gerektiğini anladı; devam etmesi söylenmişti zaten. Nehir kenarında, Tiber Limanı'na kadar yürüdü. Gördüğü küçük bloğa erimekte olan birikimden beş florin daha verdi. Onun için mermeri el arabasında eve kadar götüren çocuğu güçlkle takip etti.

Mermerin kötü olduğunu anlaması iki gününü aldı. Aptalca davranmıştı, bahçeye girip gözüne güzel görünen ilk taşı aldı. Böyle bir şeyi Floransa'da kesinlikle yapmazdı. Ama burada Roma'da acemi gibi davranıyordu. 5 florini çöpe gitmişti.

Ertesi sabah, Kardinal Riario'nun iki metrelik mermeri aldığı Guffatti'nin bahçesine gitti. Blokları iyice test etti, su altında oluk veya yarık göstermeyen, güneşin ilk ışıklarında şeffaf görünen beyaz bir mermer buldu. Bu kez 5 florinle iyi bir yatırım yapmıştı; ama kesesi de 3 florine düşmüştü.

Travestere'deki işçi bölgesinin bir gününü çizdi, çocuklar sokaklarda oyun oynuyor, çınlayan metal dükkânları önündeki ot minderlerde uzanıyorlardı. İlk darbeleri için eline keski ve çekiç almasına sayılı gün kalmıştı.

Balducci sordu:

“Piero'dan imzalı bir anlaşma alsan daha iyi olmaz mı? El koyabildiği herbir florini Floransa'ya başka bir saldırı daha düzenleyebilmek için paralı askerlerine yatırıyor.”

Piero anlaşma yapmıyordu.

“Sevgili Buonarroti, sen Kupid’i bitirmeden önce ben Roma’dan ayrılıyorum. Büyük ihtimalle bir daha asla geri dönmeyeceğim...”

“Bana fikrinizi değiştirdiğinizi mi söylüyorsunuz Ekselansları?” İhtiyacı diline keskin bir set çekiyordu.

“Bir Medici fikrini asla değiştirmez,” dedi soğuk bir şekilde. “Sadece meşgulüm. Bu konuyu bir seneliğine erteleyelim.”

Piazza Sant’ Apollinare’nin dondurucu soğuğuna çıktığında “Bu bana hak!” diye bağırdı. Sesi acı doluydu, yüzü midesi bulanmış gibi buruşmuştu. Birisi için bir şeyler yapma isteği Piero’nun eften püften anlaşmasını bir yemin olarak algılayabilirdi.

Yine de sırf beyaz mermerle çalışmak ve onun tozunu solumak için Kupid’i bitirdi.

Kardinal Riario’dan alabildiği bir sonraki randevuya kadar öfke dolu iki ay geçirmişti.

“Bu gün benim için ne getirdin?” diye sordu neşeyle.

“Kardinal Rovere’nin bahçesindeki hoş antikalara uyacak pagan bir şey var mı?”

Michelangelo ayaküstü bir yalan söyleyiverdi. “Evet majesteleri.”

Küçük odasındaki dar yatağında oturdu. Ateşi varmışçasına ter fışkırıyordu bedeninden. Zihninde tamamen eğlenceli ve en çok zevk verebilecek olan Yunan tanrısını bulmaya çalışıyordu. Floransa köşesinde olduğu bir gece Altoviti sordu:

“Hiç Baküs yapmayı düşündün mü?”

“Hayır, pek şarap içmem.”

“Baküs aynı zamanda doğa tanrısı Diyonisos’tur. Bereketi temsil eder. İnsanlara tuhaf ve gizemli hediyeler getiren, kederlerini, gereksiz konuları, hayatın zalim trajedisini unutturan odur. Eğlenmek, gülmek, şarkı söylemek ve mutlu olmak insan için iyi bir şeyse Baküs’e çok şey borçluyuz demektir.”

Aklına hamamda gördüğü genç geldi; bir atletinkine benzer orantılı vücudu, ince bacakları, ince beli, güçlü kaslarla örümüş göğsü ve kolları vardı. Bir pantere benziyordu.

Çalışmak tek ödülüydü. Cuma günü Roma’da şiddet patlak verdi. Kaldırım taşları kana boyanıyordu. Kendilerinden ölesiye nefret eden Romalıların silahlı askerlere taş ve sopalarla saldırması üzerine Papa’nın İspanyol paralı askerleri tarafından başlatılmıştı. Daha sonra Lucrezzia Borgia’nın eşi üzerine yürüdüler. Lucrezzia İspanyol müttefik bulmak için Borgia ailesi tarafından öldürülmek istendiğini duyurduktan sonra Roma’dan kaçtı. Bunu Floransa’yı yerle bir etmek için 1300 askerlik bir ordu toplamış olan Piero de’ Medici’nin ayrılışı izledi, peşinden Papa. Savanarola’yı aforoz edince Floransalıların bulunduğu bölgede isyan çıktı ve Juan Borgia’nın ürkütücü cinayetiyle son buldu. Tiber’de ava çıkmış olan balıkçılar Juan Borgia’nın cesedini buldular ve kıyıya çıkardılar. Hâlâ üzerinde kadife mantosu ve botları duruyordu. Elleri bağlı bir şekilde dokuz yerinden bıçaklanmıştı. Romalılar sevinçlerini saklamak için çok çaba göstermediler.

Korku hükümdarlığı Roma'nın üzerine çöktü. Vatikan ve şehir felç olmuştu. Papa'nın polisleri Juan'ın ziyaret etmiş olduğu her eve zorla girmiş, hizmetlilere işkence ederek ipucu aramış, komplo iddialarını kanıtlamak için Floransalılara ait evlerin altını üstüne getirmişlerdi. Önce Lucrezzia'nın kocasını suçladılar, sonra da Papalığa ters düşmüş her bir asil Roma ailesini... Ta ki Papa'nın ve diğerlerinin kendi yükselişinin önünü açmak için küçük kardeşi tarafından öldürülmüş olduğundan emin oldukları söylentisi yayılana kadar.

Kardinal Riario, Papa'sıyla birlikte yas tutmaya gitti. Saray sadece çok önemli işlere açılıyordu. Heykeltıraşlık bunun çok gerisindeydi. Her şeyin ters gittiği bir dönemde terk edilmek lükstü.

"Kardinal uzunca bir süre heykelden bahsetmez. Sonra yeni bir hâmi bulmanı tavsiye ederim." dedi Leo Bogli-
oni.

"Roma'da mı? Kardinal Riario'nun tavrı bütün şehre yansımayacak mı?"

"Maalesef öyle. Fakat Savanarola'nın yönetimindeki Floransa bundan daha mı iyi?"

"Hayır. Ama benim evim. Son bir randevu ayarlayabilir misin? Böylece paramı alabilirim."

"Para mı? Heykel yapmadın ki."

"Çalıştım. Çizimler, modeller yaptım. Ama siz oymaya başlamama izin vermediniz. Kardinal zengin bir adam. Ben de paramı son kuruşuna kadar harcadım."

Gece boyunca yatağında dönüp durdu, Balducci onu ördük avlamak için bataklığa davet ettiği zaman huzursuzlaşmıştı.

“Havası sana iyi gelecek. Seni adam yapar. Erkekliğimi korumak için her boş anımı uzun yürüyüşlere ve ava ayırırım.”

Michelangelo erkeklik derken Balducci’nin ne kastettiğini anlamıştı. Alaylı bir şekilde “Kadınlara harcamak üzere para yığmak.”

“Elbette!” diye haykırdı Balducci, “Her adam bir yerlere harcamak için servetini yığar.”

Problemlerin hepsi domatesler gibi aynı zamanda olgunlaştı, Lionardo tekrar ortaya çıkmıştı. Kıyafeti yırtılmış, yüzüne kan bulaşmıştı. Tutarsız hikâyesinden, Viterbo’nun ona sırt çevirdiğini, onu dövdüğünü ve aforoz edilmiş olan Savanarola’yı desteklediği için manastırdan attığını anladı.

“Evime, San Marco’ya gitmek istiyorum,” dedi boğuk bir sesle, çatlamış dudaklarını yalıyordu. “Bana dönüş parası ver.”

Michelangelo kesesinden son parayı da çıkardı.

“Ben de çok kötü bir yenilgi yaşadım. Umudum eve dönebilmek. Ama gitmeden burada birkaç gün dinlen.”

“Teşekkür ederim ama olmaz. Para için teşekkür ederim.”

Yıllardır kardeşinin sesinde duyduğu tek yumuşaklıktı. İkinci darbe üvey annesi Lucrezzia’nın ölümüydü. Bu

ölümü babası birkaç kırık dökük cümleyle bildirmişti. “Il Migliore, mükemmel” dediği kadını sevgiyle andı. Sadece en iyi olanı alır, bakımını üstlendiği dokuz

Buonarroti’ye elinden gelenin en iyisini sunardı. Lodovico ona âşık mıydı? Buna cevap vermesi zordu. Lucrezzia ona âşık mıydı? İkinci eş olarak geldiği bu büyük aileye? Evet, âşıktı. Tek başarısının ve heyecan duyduğu tek şeyin yemek pişirmek olması onun hatası değildi. Elinde olanı esirgmeden vermişti. Üvey oğlu bu kayıp ardından gözyaşı döktü.

Birkaç gün sonra Bear hanından bir uşak Buonarrato’nun geri geldiğini bildirdi. Aceleyle Piazza Novana’daki kent pazarını, harap olmuş Pompei tiyatrosu ile Domition stüdyosunun arasındaki atölyeleri, dükkânları ve Piazza sant’ Apollinare’ye kadar uzanan sebze bahçelerini geçti.

“Babam nasıl?” diye üsteledi Michelangelo. “Lucrezzia’nın ölümünü nasıl karşıladı?”

“Kötü. Kendisini yatak odasına kilitledi.”

“Ona başka bir eş bulmalıyız.”

“Başka bir ölüm daha yaşamaktansa yalnız kalmayı tercih edeceğini söylüyor. Tüccar az kalsın onu tutuklatıyordu. Consiglio babamın ürünleri aldığını kanıtlayabilir, birkaç florinimiz kaldığına göre hapishaneye girmesi gerekebilir.

“Hapishane mi! Aman Tanrım! Settignano villasını ve çiftliğini satmalı.”

“Satamaz. Uzun süreliğine kirada. Ayrıca, bizi son mirastan mahrum bırakacağına Stinche’ye gidermiş.”

Michelangelo öfkelen-di:

“Bize kalan son miras, bir ev mi? Son mirasımız Buonarroti adı. Onu korumak zorundayız.”

“Ama ne yapacağız? Ben ayda sadece birkaç kuruş kazanıyorum...”

“Ben hiç kazanamıyorum. Ama Kardinal Riario’nun durumumu görmesini sağlayacağım.”

Kardinal boynundaki uzun zincirle oynayarak sakince dinledi.

“Bu kadar zamanı boşa geçirmeni istemezdim.”

“Teşekkür ederim Ekselansları, cömert davranacağınızı biliyordum.”

“Gerçekten öyle davranacağım. Mermer bloğun bütün haklarından ve bana mal olan 37 dükadan feragat ediyorum. Mermer senindir, sabırlı bekleyişin için.”

Müracaat edeceği tek bir yer kalmıştı. Floransa’lı bankacılar, Rucellai ve Cavalcanti. Borca girebilirdi. Oturdu ve babasına “Benden ne istersen göndereceğim, kendimi köle olarak satmam gerekse bile.” Yazan bir mektup gönderdi. Sonra Paolo Rucellai’ye gidip ricasını bildirdi.

“Bankadan kredi mi? Olmaz, yüzde yirmilik faiz senin için oldukça fazla. Benden faizsiz borca, evet. Yirmibeş florin yeterli olur mu?”

“Geri ödeyeceğim. Göreceksiniz.”

“Kesende para olana kadar bu borcu unutacaksın.” Kalabalıklarla dolu ve nehirden gelen kumla tıkanmış, kaldırımsız, labirent gibi caddeleri koşarak geçti. Buonarrato’ya Rucella’i’nin imzaladığı ödeme fişini verdi. Buna borç bakiyesi ile ilgili sorumluluğu aldığına dair Consiglio’ya yazdığı notu iliştiirdi, bir yıl içinde ödeyeceğini garanti ediyordu.

“Babamın istediği kesinlikle bu,” parmaklarını bu kâğıtlar üzerinde dolaştırırken düşünceli düşünceli bunları söyledi. “Buonarrato, artık bir şey kazanamayacak, Francesco Amca da öyle. Sen ve ben, Buonarroti’ler biziz artık. Lionardo veya Givonsimona’dan da yardım bekleyemeyiz. Ufalıktan, Sigismondo’dan da... Şarap loncası onu çıkardı. Babam senin gönderdiğin kâğıtları görünce Buonarroti ailesi senin ellerine kalmış olacak.”

İyi talih de ağaçtaki şeftalilerin olgunlaşması gibi peşpeşe gelir. Michelangelo Küpid’in cilalanmasını bitirdi, uykudan yeni uyanmış, annesi tarafından kucağa alınmak için kollarını uzatan tatlı bir çocuk.

Balducci, bu vurgulu sıcaklığa, pürüzsüz yüzeyine hayran kaldı. Patronu, Jacopo Galli’ye göstermek için Galli evine götürüp götüremeyeceklerini sordu.

Mermeri sokaklarda taşıyacak Bugiardini yoktu artık. Balducci büyük bir semerle bir katır kiraladı. Michelangelo, Küpid’ini bir battaniyeye sardı ve hayvanı Parione’deki Lentari hattı boyunca çekti, Damosso’daki San Lorenzo’yu geçmişlerdi. Casa Galli, Jacopo Galli’nin atalarından biri tarafından kurulmuştu. Galli sadece Kardinal Rovere’nin gerisinde kalan antik heykel koleksiyonu oluşturabildiği için onlara minnettardı.

Michelangelo Küpid'i çözerken Balducci de katırı bağladı. Geniş basamaklı ay merdivenleri indikten sonra Michelangelo kendini üç tarafı evle çevrili, dördüncü yüzünde merdivenler bulunan bir avluda buldu. Gizli bahçe ilüzyonu oluşturunuyordu, ya da Michelangelo'nun adım atar atmaz düşündüğü gibi heykellerden, mermer duvar süslerinden ve çömelmiş havanlardan oluşan batık bir saraydı.

Roma'da üniversite eğitimi almış Jacopo Galli, o zamandan beri her gün kitap okurdu. Aristophanes'in Kurbağalar eserinin bir kopyasını kenara bırakıp ayağa kalktı. Kalkarken hiç bitmeyecek gibiydi. 1.80 belki 1.84 neden 1.90 olması? Michelangelo'nun gördüğü en uzun adamdı. Kısa boylu Roma'lılarla eğilerek konuşmakla bir ömür geçirdikten sonra omuzları biraz kamburlaşmıştı. Michelangelo önünde çocuk gibi kalmıştı.

"Ah, kucağında heykelle gelmişsin. En sevdiğim görüntü bahçemin görüntüsü."

Michelangelo, Küpid'i Galli'nin kitabının yanına koydu, kafasını kaldırıp adamın mavi gözlerine baktı.

"Korkarım Küpid'imi zorlu bir mekâna getirmişim."

"Sanırım öyle değil," dedi Galli sesini normal bir seviyede tutmaya çalışarak. "Balducci, arkadaşın Buonarroti'yi bir dilim soğuk karpuz için eve götür."

Birkaç dakika sonra döndükleri zaman Galli'nin merdivenlerin yanındaki alçak duvardan bir gözdeyi kaldırıp onun yerine Küpid'i yerleştirdiğini gördüler. Sandalyesine oturmuştu yeniden. Ev sahibinin arkasında kalan

Michelangelo, Yunan heykel gözdelerini, Roma sarkofajlarını, tapınak resimlerini, koca bir gri fon, insan kafalı Mısır aslanı bulunan duvarı inceleme fırsatı buldu.

Galli'nin gözleri hareketliydi.

“Sanki senin Küpid’in ben doğduğumdan beri buradaymış gibi, bu heykellerin devam eden neslinden. Bunu bana satar mısın? Ne fiyat belirleyelim.”

Michelangelo mütevazî bir şekilde mırıldandı: “Size kalmış.”

“Bana durumundan bahset öncelikle.”

Michelangelo Riario ile geçirdiği bir seneyi anlattı.

“Demek bir kuruş ödeme yapmadan, iki metrelik mermerle ayrıldın oradan? Küpid’in elli düka ettiğini varsayalım? Senin muhtaç oluşunu bildiğim için hırsımın bu ücreti yirmibeş dükaya indirmesine izin vereceğim. Sonra da sanatla ilgili işlerde aç gözlülüğünden tiksindiğim için hak ettiğin miktarın altında olan yirmibeş dükayı da alıp, ilk tahmini bedeline ekleyeceğim. Formülümü onaylıyor musun?

Michelangelo'nun gözleri parıldamıştı.

“Sinyor Galli, bir senedir Romalılar hakkında kötü şeyler düşünüyordum. Sizin hakkınızda bütün şehirden özür diliyorum.”

Galli oturduğu yerden reverans yaptı. “Şimdi iki metrelik bloğundan bahset. Onunla ne yapmayı planlıyorsun?”

Michelangelo, ona Baküs, Apollon ve Pieta çizimlerinden bahsetti. Galli'nin merakı uyanmıştı.

“Bu civarda Baküs çıktığını hiç duymadım. Gerçi Yunanistan'dan getirilen bir iki sakallı yaşlı adam figüründen başka fazla bir şey yok.”

“Hayır, hayır, benim Baküs'üm genç olacak, eğlence ve verimliliğine yakışacak şekilde.”

“Yarın saat dokuzda bana çizimlerini getir.”

Galli evden para kesesini getirdi ve Michelangelo'ya 75 düka uzattı. Michelangelo, katırı kiraladığı ahıra teslim etmek için karanlık sokaklardan geri döndü. Sonra ödünç aldığı 25 dükayı geri vermek için Rucellai'ye uğradı.

Ertesi akşam belirlenen saatte Galli'nin bahçesine gitti. Kimse yoktu. Saatler geçmiş gibi geldi. Kendini heykelinden ayrılırken, onu değerinin çok altında Guffatti'ye satarken ya da bir sonraki yük katarıyla Floransa'ya dönerken düşledi. Sonra Galli geldi bahçeye, onu selamladı. Birer aperatif hazırlayıp çizimleri incelemeye koyuldu. Çok geçmeden Sinyora Galli, uzun, kıvrak, gençliğini geride bırakmış, ama hâlâ asil bir güzelliğe sahip olan bu hanım mum ışığındaki akşam yemeğinde onlara katıldı. Serin bir esinti yaz sıcaklığına karıştı. Yemek bittiğinde Galli sordu:

“Bložunu buraya taşımak ve Baküs'ü benim için yapmak ister misin? Kalabileceğin bir odan da olur. Heykelin tamamı için sana 300 düka ederim.”

Michelangelo başını öne eğdi. Böylece mum ışığı ona ihanet etmeyecekti. Floransa'ya rezil bir şekilde dönmekten, yenilgiden kurtulmuştu.

Yine de ertesi sabah mermerini Riario'nun sarayından, Galli'ninkine taşıyan Guffatti'nin arabasının yanı başında yürürken kendini dilenci gibi hissetti. Senelerini bir yardım severden diğerinin yanına taşınarak mı geçirecekti? Saray saray, hami gezen çoğunlukla iyi misafir edilen, doyurulan ve eğlendirilen sanatçılar biliyordu; ama kendisinin bununla mutlu olmayacağını da biliyordu. Bir gün kendi duvarları içinde, kendi patronu olacağına söz verdi.

U şeklindeki koridorun Galli'nin karşısında kalan kanaldaki bir yatak odasına yerleştirildi. Sıcak, gün ışığı alan hoş bir odaydı. Sondaki kapı bir incir bahçesine açılıyordu. Bahçenin sonunda ise sert topraktan bir atölye bulunmaktaydı. Tahtadan yapılmış çatıyı kaldırıp incir yapraklarının içeri girmesini sağladı. Yapının arkasına bir patika ulaşıyordu. Buradan arkadaşları gelip onu ziyaret edebilirlerdi ya da malzemeler buradan teslim edilebilirdi. Ağaçların arasından evi göremiyordu, çekiş seslerinden rahatsız olmayacak kadar uzaktaydılar. Dışarıya bir varil yerleştirdi, böylece kuyudan su getirip gece temiz kıyafetler giyip, Galli'nin bahçede yapacağı akşam yemeğine katılmadan önce duşunu alabilirdi. Jacopo Galli öğle arasında bankadan ayrılmazdı, Pazar günleri ve dinî tatiller dışında öğle yemeği de olmazdı. Bir hizmetçi Michelangelo'ya tepsiyle hafif bir yemek getirdi, çalışma odasında yemeğini yedi.

Öğle yemeği için kıyafetlerini değiştirip, sosyalleşmesi gerekmediği için minnettardı.

Babasından yirmibeş florini aldığına dair bir mektup aldı. Tüccar Michelangelo'nun ödeme teminatını kabul ettiğini yazıyordu. Ama yine de ona borçlu olduğu 50

florinin yarısını istemekteydi. Babası cumartesi postasıyla 25 florin gönderip gönderemeyeceğini sormuştu.

Michelangelo iç geçirdi, ince bir kıyafet giydi, Jacopo Galli'nin bankasına 25 dükayı götürdü. Chigi ailesinin bankasının yanında Piazza Sanceso'daydı. Balducci içeride yoktu bu yüzden Jacopo Galli'nin masasına gitti. Galli başını kaldırdı, ama yüzünde bir tanıma ifadesi yoktu. Michelangelo da onu tanıyamadı. Yüzü ciddi, soğuk ve ifadesizdi. Resmî bir tonda Michelangelo'ya ne istediğini sordu.

“Kredi... yirmibeş florinlik. Floransa'ya göndermek için.”

Paraları masaya koydu. Galli yanındaki memurla konuştu. Para hızlı bir şekilde gönderilmişti. Galli maskelenmiş gözlerini ve kenetlenmiş ağzını kâğıtlarına çevirdi.

Michelangelo hayrete düşmüştü. “Onu kıracak ne yaptım?” diye kendi kendine sordu.

Kendisini ancak karanlık çöktükten sonra eve atabildi. Odasından, bahçede ışık olduğunu görebiliyordu. Yavaşça kapıyı açtı.

“Ah işte buradasın!” diye bağırdı Galli. “Gel de şu güzel Maderia şarabından bir kadeh al.”

Jacopo Galli sandalyesinde rahat bir şekilde oturmuştu. Michelangelo'ya atölyesini kurup kuramadığını, nele ihtiyacı olduğunu sordu. Tavırlarındaki değişiklik de açıklanmış oluyordu. Jacopo Galli hayatının iki yarısı arasında bir köprü kuramıyordu ya da kurmak istemi-

yordu. Bankada ciddi ve nezaketsizdi. İş arkadaşları işlerini hâledip en yüksek kârlarla sonuçlandırmasından dolayı hayrete düşerlerdi, ama ona karşı kişisel bir sevgi beslemezlerdi. İnsan olmadığını söylüyorlardı. Evin kapısından adım atar atmaz bir kertenkele gibi derisini atıp neşeli, hoş görülü, esprili kişiliğine bürünürdü. Dudaklarından işle ilgili tek bir şey çıkmazdı. Bahçede sanattan, edebiyattan, tarih ve felsefeden konuşurlardı. Her gece uğrayan arkadaşları onu çok sever, ailesine ve evine karşı alicenap olduğunu düşünürlerdi. Roma'ya taşındığından beri ilk kez ilginç Roma'lılarla tanışmaya başladı Michelangelo. Üniversitede hitabet profesörü olan Peter Senibus, Galli'nin heykellerine önem vermezdi, ama yine de Galli'nin dediğine göre; "İnanılmaz sayıda eski Hristiyan kayıtlarına" sahipti; koleksiyoncu Giovanni Capocci yeraltı mezarlarının disiplinli kazılması için ilk çalışmalara başlatan kişiydi; Galli'nin eski profesörlerinden olan Pomponius Laetus ise güçlü Sanseverino ailesinin gayrimişru çocuğuydu. Avare bir zarafete kendini bırakabilirdi ama sadece öğrenmeye adanıp güderi kıyafetler giyip barakada yaşıyordu.

"Bir yer bulabilmek için gece yarısı onun sınıfına giderdim," diye anlattı Galli. "Sonra şafağa kadar beklerdik, bir elinde fener diğer elinde yazma eserlerle tepeden inişini seyrederdik. Floransa'daki Platon Akademisi'ne benzeyen akademimiz yüzünden Engizisyon ona işkence etti. Aykırı düşünce, paganlık ve cumhuriyetçilikle suçlandı." Galli kıkırdadı. "Son derece doğru suçlamalar. Pomponius paganlıkta o kadar ileri derecededir ki, antik bir anıtın görüntüsü onu yaşlara boğabilir."

Michelangelo, Galli'nin de "ileri derecede pagan" olduğundan şüphelendi. Çünkü Galli'nin kilisesinde lirleriyle doğaçlama Latin şarkıları ve şiirleri söyleyen Floransa'daki Santa Spirito'daki Agustinyanlardan olan kör kardeşler Aurelius ve Rafoelle Lippus ve San Dionigi Kardinali Fransız Jean Villiers de la Groslaye'den başkasını görememişti. Jean Villiers zarif bir şekilde kesilmiş beyaz sakalı ve kırmızı cübbesi olan ufak tefek bir adamdı. Dinî yaşamına bir Benedikt rahibi olarak başlamış ve adanmışlığı, bilginliği ile VIII. Charles tarafından beğenilip kardinal yapılmıştı. Borgia'nın bozulmasıyla uzaktan yakından alakası yoktu, Benedikt rahibiyken yaşadığı sofî yaşamına devam ediyor, otorite olduğu kilise Azizleri üzerine çalışmalarını sürdürüyordu.

Bütün âlimler yaşlı değildi. Ferraro'dan gelen ve 20 yaşında bir şair ve Latince uzmanı olan Jacopo Sadoletto ile Lucrezzia Borgia sarayının idolleştirilmiş şairi Sarafino ve Sannazaro ile arkadaş oldu.

Sarafino, Galli'yi ziyaret ettiği zaman Vatikan'dan ya da Borgia'lardan hiç bahsetmezdi, sadece lavta çalarken tarihî şiirler okurdu. Sannazaro ise 40 yaşında olmasına rağmen 30 görünürdü. Dizelerinde pagan ve Hristiyan imajlar bir arada kullanılmıştı.

Galli, kilise üyeliğiyle ilgili pek çaba göstermezdi; Pazar ayınlarına ve dinî günlere katılırlardı. Jacopo Galli, Borgiaların ve onların takipçilerinin yozlaşmalarına karşı yapabileceği tek şeyin kilise karşıtlığı olduğu sırrını vermişti.

"Okumakla, Michelangelo, birçok dinin yükselişini, başarı kazanmasını, çöküşünü ve yok oluşunu takip edebi-

liyordu. Bu gün bizim dinimize olan da bu. Hristiyanlık 1500 yılda kendini ispatladı ve şimdi sonu ne oldu? Borgia cinayetleri, aç gözlülük, ensest ve inancımızın her ilkesinde sapkınlık. Roma bugün, Sodom ve Gomora'nın yangınla yok olduğu gündeki hâlinden daha fena bir yer."

"Savonarola böyle demiş olsa bile mi?"

"Evet. Yüzyıllık Borgia hâkimiyetinden bir dizi tarihi taş yığınının başka bir şey kalmayacak."

"Borgia'lar yüzyıl hüküm süremezler değil mi?"

Galli'nin geniş, açık yüzü çizgilerle kırıştı.

"Caesar Borgia Federico'yu Napoli Kralı olarak yeni atadı, Roma'ya zaferle döndü ve Papa tarafından kardeşi Juan'ın mülkü kendisine verildi. Bir başpiskopos özel izinleri tahrif etmekten tutuklandı. Bir psikopos da Curi-a'daki görev satışından bir düka alırken yakalandı. Böyle devam eder."

Şimdi Yunan eğlence tanrısı Baküs için yaptığı bütün çizimler yüzeysel ve gülünç görünüyordu. Kendisini Ely-sion çağında düşünmeye çalıştı, ama bir çocuk oyuncaklarıyla nasıl oynarsa o da mitle o şekilde oynuyordu. Şu anki gerçekliği Roma idi: Papa, Vatikan, Kardinaller, piskoposlar, sırtından geçinen hiyerarşi yüzünden yozlaşmanın ve çöküşün derinliklerine çekilen bir şehir olan Roma. Bu durumdaki Roma'ya net bir tiksinti hissediyordu. Ama nefretle heykel yapabilir miydi? Âşık olduğu saf, beyaz mermerini bir zamanlar dünyanın başkenti olan şehri yok eden kötülük ve ölüm kokusunu tasvir etmek için kullanabilir miydi? Bu mermerin de nefret dolu

olma ihtimali yok muydu? Yunan ideali olan mermerden çıkan güzellik fikrini terk edemiyordu.

Düzensiz bir uykuya daldı. Sık sık Galli'nin kütüphane-sine gidiyor, Clarissa'yla tanıştıktan sonra Aldovarandi-ni'lerde yaptığı gibi bir lamba yakıp yazı malzemelerini alıyordu. O zamanlar aklını karıştıran, kendini "yatıştır-mak" için dizeler döktüren Şey aŐktı. Şimdi ise öfke, aşk kadar dağlayan bir duygu olan  fke Şafağa kadar yüzler-ce dize yazmasına sebep olmaktaydı. Böylece içindekileri dökmüŐ oluyordu.

Antik heykeller için Roma'da araştırma yapmaya başla-dı. Blabildiği tek Baküs beş yıllıktı ve g steriŐsizdi. Bir salkım  z m  tutuş Şeklinden bu tuhaf meyveleri g r-mekten dolayı sıkılmıŐ görünüyordu.

Onun heykeli bundan hoşlanırdı, bereket tanrısı Diyonisos'un verimliliğini ve dünyevi zavallılıklarını bir süre unutup gülüp eğlenmelerini sağlayan sarhoş edici i eceeğin gücünü anlamaya çalışırdı. Ve belki sonrasında da etrafındakilerden gördüğü gibi bedensel zevkleri ah-laksal ve dinsel zevklere deđiŐtirmesiyle gelen unutkan-lık ve c k Ő n portresini  izebilirdi. Temasının merkezi yarı tanrılığından çok bir insana benzeyen Baküs olabi-lirdi; yedi yaşında, sevimli bir yüze sahip, sempatik bir salkım  z m den ağır ağır taneler yiyen bir  ocuk olabi-lirdi. Kompozisyonunda  l m de olacaktı, Şarabı seven ve Baküs tarafından sevilen kaplan, solgun  l  derisi ve başı belli olacak Şekilde.

Model aramak için hamamlara gitti, yüzlerce Toskana'lı-ların birleŐiminden yaptığı Herakles gibi Baküs'  de bir

alaşımından oluşturabilirdi. Kiminin boğazı, kiminin alını ve göbeği. Fakat bir kaç hafta sonra sert yaldızlı kalemle bunların alaşım portresini oluşturduğunda çıkan sonuç hoşuna gitmedi. Leo Bogliani'nin yanına gitti.

“Modele ihtiyacım var. Otuzuna gelmemiş genç birisi. Zengin bir aileden olmalı.”

“Ve güzel bir vücudu.”

“Bir zamanlar güzel, ama artık bozulmuş bir figür.”

“Nasıl?”

“Şaraptan, duygusallık ve zevk ü safadan.”

Leo bir süre tanıdığı Roma'lıların figürlerini ve özelliklerini hatırlamaya çalıştı.

“İstediğin adamı tanıyor olabilirim. Kont Ghinazzo. Ama zengin ve soylu bir aileden geliyor. Ona teşvik olarak ne sunabiliriz?”

“Kompliman. Büyük Yunan tanrısı Baküs olarak ölümsüzleşeceğini. Ya da Diyonisos gibi, hangisini tercih ederse.”

“Bu işe yarayabilir. Aylak birisi, günlerini ya da bir gece önceki içki âleminden neyi kaldıysa verebilir.”

Kont yeni rolünden hoşlanmıştı. Michelangelo ile bahçeden geldi kıyafetlerini çıkarıp Michelangelo'nun istediği pozu verdi.

“Bilirsin, bunun için seçilmem bir tesadüf. Kendimi her zaman bir tanrı gibi düşünmüşümdür.”

Michelangelo çizim masasının başına gitti, aldığı nefes bile keyifliydi. Bütün İtalya'yı arasa Leo'nun ona seçtiği modelden daha iyisini bulamazdı. Vücuda göre biraz küçük kalan baş, yumuşak ve etli bir karın, gövde için çok büyük kalçalar, bir parça sarkık üst kol ve Yunan güreşçilerinininki gibi düz ve sıkı bacaklar. Hadım edilmiş, yemekteki fazla şaraptan dolayı odaklanamayan gözler ve şaşkın bir şekilde yarı aralanmış dudaklardan oluşan bir figür. Yine de kadehle yukarı kaldırılmış güçlü kolu ve içerden aydınlanmış gibi güçlü güneş ışığında saten gibi parlayan bir ten.

"Mükemmelsin" dedi Michelangelo. "Baküs'ün hayat bulmuş hâli."

"Böyle düşünmene sevindim," dedi Kont Ghinazzo, başını bile çevirmemişti. "Bana modellik teklif ettiğinde, Leo'ya sıkıcı olacağını söylemiştim. Ama bu ilginç olacak gibi."

"Yarın sizi kaçta bekleyeyim? Ve şarabınızı da getirmekten sakınmayın."

"İşte bu mükemmel olur. Bütün öğleden sonra burada kalabilirim. Şarap olmadan çok sıkıcı olur."

"Bana hiç sıkıcı görünmeyeceksiniz, efendim. Her dakika sizi farklı bir ışık altında göreceğim."

Adamı yüzlerce poza soktu, sağ ayağı dizden kırılmış, parmak uçları ahşap zemine hafiften değerken, bir bacağı üzerine yüklenmiş bedeni, kalkmaya çalışırken, bedeni geriye eğilmiş, küçükbaşı öne çıkmış, zevk dolu bir şekilde sağa sola hafifçe dönerken. Akşama doğru da Ghinaz-

zo şarabı fazla kaçırdığı zaman, Michelangelo üzüm salkımlarını kafasına bağlar, üzümleri orada yetiştiriyor gibi gösterirdi... ki bu da Romalıları çok eğlendirirdi. Bu süreç bir gün Ghinazzo pek çok şarap içtikten sonra sarhoş olup tahta bloğun üstünden düşerek çenesini sert zemine çarpmasıyla son buldu. Michelangelo kendisine gelmesi için başından aşağı bir kova su boşalttı. Kıyafetler içinde ürperen Kont Ghinazzo bahçeden ve Michelangelo'nun hayatından tamamen çıktı.

Jacopo Galli ona yedi yaşında, sarı bukleleri ve tatlı gözleri olan bir çocuk buldu. Michelangelo çizimlerini yaparken arkadaş oldular. Tek problem Michelangelo'nun çocuktan istediği zor pozisyonu sürdürmektir. Çocuk sol elini göğsüne denge ağırlığını sağlayacak şekilde, *contrapposto* tutacak ve böylece ağzına bir salkım üzüm degecekti. Bunun ardından köylere gitti. Bütün bir günü koyunların bacaklarını ve kıvrılan kürklerini çizerek geçirdi.

Sonunda kalemi heykelini çizebilmişti; merkezde elindeki kadehiyle zayıf, kafası karışmış, kibirli ve yakında yok olacak genç adam, arkasında berrak gözlü, üzüm yiyen ve eğlenenin sembolü olan çocuk aralarında kaplan postu. Baküs, kendi içinde aldatıcı, iradesiz, sersemletici ve gerçekten yaşlanmış; satir ise sonsuza kadar genç ve neşeli, insanoğlunun çocukluğunun ve yaramaz masumiyetinin simgesi.

Pazar sabahı çizimini göstermek için Galli'yi atölyesine davet etti. Kâse Baküs'ün elindeydi, saçları birbirine geçmiş üzüm ve yapraklardan oluşuyordu ve uzun üzüm salkımı Baküs ile Satir arasında yapısal bir bağ oluşturuyordu. Ağaç kütüğünde Baküs uzanır hâldeyken Satir otur-

maktaydı. Baküs'ün sallanan elinde olan kaplan postu Satir'in koluna dolanıyordu. Kafası da Satir'in yarı açık keçi toynakları arasında sallanıyordu. Kaplan kafasının resmedilişi çok yakında Baküs'ün başına geleceklerin habercisiydi.

Galli sayısız soru sordu. Michelangelo balmumu ve kil modeller yapacağını, bir mermer parçasında da birbirini tamamlayan "Baküs'ün koluna yaslanan Satir'in başı" gibi parçaların uyumuna bakacağını anlattı.

"Ve Satir'in kürklü bacağına karışan çocuğun kalçasını."

"Kesinlikle."

Galli büyülenmişti. "Sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum."

Michelangelo utanarak gülümsedi.

"Bir yolu var. Floransa'ya birkaç florin gönderebilir misiniz?"

Galli geniş omuzlarını korumacı bir tavırla Michelangelo'ya eğdi.

"Floransa'daki ortağımızın her ay babana birkaç florin göndermesini mi istiyorsun, düzenli olarak yani? Sen de her posta gelişinde sıkıntıya girmeyeceksin. Artık başka bir ödeme yapmayacaksın, bu ücretine karşılık bir kayıt tutacağız."

"... onun kabahati değildi. Gerçekten," diye atıldı Michelangelo, gururu incinmişti. "Amcam hasta, ödenmesi gereken borçlar var..."

Sütunu yere yatay pozisyona taşıdı. Ve kımıldamayacak bir şekilde sabitledi. Bir sivri uç kullanarak şarap kadehinin çıkacağı yeri işaretledi. Ön yüzü üzerine odakanmıştı. Sonra görsel akışı sağlamak için iki tarafı birleştirdi. Kadehi tutan parmak uçlarına ve uzatılmış sağ diz kapağına yöneldi. Sonra en yüksek çıkıntılar ve en derin girintileri arasındaki uyumu sağlayarak mideyi bulmak için durdu. Kenarlardaki ve arkadaki formlar ön kısımdan belirginleşmeye başlarken ortadaki formlar doğal bir sırayı takip edecekti. Dik duran figürün salınan pozisyonunu göstermek için gövdenin üst kısmında büyük kütle olacaktı. Sonrasında geniş düzlemde anahtar pozisyon olan kadeh tutan kolu belirlemek için bloğu saat yönünde çevirdi.

Sütunu dikey pozisyona getirmek için Guffatti'yi çağırdı. Artık mermer kişiliğini göstermişti; boyutu, oran-tısı, ağırlığı. Bloğun önünde oturdu, kontsantre olarak incelemeye başladı, isteklerini belirtmesi için konuşmasına izin verdi. Yabancı biriyle tanışıyormuş gibi bir korkuya kapıldı. Heykel yontmak, mermeri kesmek demekti; aynı zamanda incelemek, kazmak, terlemek, hissetmek ve tamamlanana kadar onunla yaşamak demekti. Bittiğinde orijinal hâlinin yarısı kalmış olacaktı; geri kalan bahçede kıymık ve toz hâlinde yığılacak. Tek pişmanlığı işinin durması anlamına gelen yemek ve uyku molaları.

Akıp giden bir nehir gibi bölünmeden devam eden çalışması haftalar, aylar sürdü. Kış ılıktı, barakanın çatısını kapatmak zorunda kalmadı; hava keskinleştğinde yün şapkasını, kulaklığını takıyor ve kalın bir tunik giyiyor-

du. Düşünceler, duygular, algılar Baküs ve Satir ortaya çıkmaya başladıkça hücum ediyordu. Ama bunları mermerere dökmek günler, haftalar almaktaydı. Heykeli içinde büyüyüp olgunlaşıyordu. Bitmemiş çalışması günün her saati aklındaydı. Köşeyi ve çıkıntı yapmış olan dizi açıkta bırakmak tehlikeli olabilirdi, kâse ile el, diz ile bilek, kaide ile diz arasına ağ çekmesi gerekecekti. Şimdi yan yüzeyde yüzü ve bakışı, boynun bir kısmı, üzümleri, sol omzun girintisini, baldır ve kalçayı keskiyle açığa çıkarıyordu. Arka tarafta Satir'i çalıştı, üzerine oturduğu kütüğü, yediği üzümleri, iki figürü birbirine bağlayan aslan postunu. Şimdiye kadar giriştiği en komplike parçaydı. Satir'in başını, kollarını ve üzümleri ustalıklarla Baküs'e çevirmeyi başardı, ama mermeri de bitmişti.

Gerçek savaşı, bir kas betimleneceği ya da yapısal bir element açığa çıkacağı zaman başlıyordu. Pürüzlü bloğun üzerinde dururken, altındaki insan formunu bir an önce açığa çıkarmak istediği zamanlarda kalbi güm güm atıyordu. Mermer dirençliydi; kendisi de etli midenin altındaki kas oyununu, yumuşak kil benzeri ağaç gövdesini, Satir'in spiral gövdesini, Baküs'ün kafasında, saçından bir parça gibi görünen üzümleri elde etmekte aynı derecede inatçıydı. Tamamlanan her parça yaratım sürecinde kullandığı duyularda rahatlamaya yol açıyordu; sadece gözleri, akli ve göğsü değil, aynı zamanda omuzları, kalçaları ve kasıkları.

Bir detayı formüle edemediği zamanlarda aletleri bırakır dışarıda ağaçları ve gökyüzünü seyrederdi. Döndüğünde mermer uzaktan bakar, hatlarını görürdü, devamlılığını hissedirdi. Detay, bütünün bir parçası olurdu. Malzeme-

lerini tekrar kapar, öfkeyle çalışmaya başlardı: Bir darbe, iki darbe, üç darbe, dört darbe, beş darbe, altı darbe, yedi darbe; sonra bir nefes, iki nefes, üç nefes, dört nefes; birkaç döngüde bir birkaç adım gerileyip ne başardığına bakardı. Heykel yapımı sırasında duyguları, fiziksel kapasitesinin önünde olurdu hep. Keşke bloğun dört bir yanında aynı anda çalışabilseydi!

Dizi, kıllı bir bacağı, Satir'in toynağını, kaplanın postunu açığa çıkarırken bir seferde olabildiğince bütün bir çalışma gerçekleştirmeye çalışıyordu. Her gün verimli geçmeliydi, çekici ve keskiyi bir tarafa bırakmadan önce her oturumda bir avuç dolusu form bulmuş olması gerekiyordu. Uyandığında gergin bir enerjiyle dolu oluyordu ve saatleri uzun birer gezinti gibi geçiyordu. Bütün hâlinde çalıştığı için bir parmağın diğerinden önde olmasına imkân yoktu. Her günkü iş kendi içinde bir bütündü. Çalışması sırasında bir heykeltraş olarak yetkinliğini karakterize eden şeyde küçük demetler hâlinde biriken bu yoğun varlıklardı. Bitirmeden hemen önce çalışmasına bakar, ertesi gün ne yapacağına karar verirdi. Geceleri de gururlu bir şekilde, 'Michelangelo, Roma'daki heykeltraş' olarak imzaladığı mektuplar yazardı ailesine. Arkadaşı Balducci, dinlenme ya da sosyal yaşama vakit ayırmamasından dolayı onu mermere yönelerek dünyadan kaçmakla suçluyordu. Arkadaşının bir bakımı haklı olduğunu itiraf etti, heykeltraş mermerine kendini saran çevreden daha aydınlık görüntü verir. Ama sanatçı kaçış hâlinde değildir; arayış hâlindedir. Bütün gücünü bir görüşe hâkim olmaya harcar. Tanrı gerçekten 7. günde dinlenmiş midir? O günkü uzun ve serin öğleden sonra, tazelenmişken kendine şunu sormuş mudur? "Yeryüzün-

de benimle konuşacak kim var? En iyisi başka türler de yaratayım. Ona 'sanatçı' derim. Dünyaya anlam ve güzellik getirme görevi onun olur."

Yine de Balducci umudunu kaybetmeden her Pazar günü bahçeye geliyor, kulübesinden çıkarmak, onu ayartmak için çalışıyordu. Michelangelo için Clarissa'ya o kadar o kadar çok benzeyen kız bulmuştu ki, Michelangelo elinde olmadan etkilendi. Ancak mermer tüketiyordu onu. Ve ikisi arasında seçim yapmasına imkân yoktu.

"Baküs'ü tamamladığım zaman seninle dışarı çıkacağım," diyerek Balducci'ye söz verdi.

"Hayattaki güzel şeyleri ertelemeyi düşün sadece. Bu, zamanı Tiber Nehri'ne fırlatıp atmak gibi bir şey."

Kendi başarısıyla coşan Michelangelo başını geriye attı ve içten bir kahkaha fırlattı.

En derin duygusal reaksiyonu destek ağını geçerken yaşadı, geçişin gerçekleşeceği yerdeki mermerin geçirgenlik niteliğini fark ederek boşluğun kısa süre buradan döküleceğini düşündü. Uzunların hareketine imkân veren onlara özgürlük kazandıran boşluk, delgisinin basınç hissetmediği noktada fomalrının nefes almasını sağlayan boşluk.

İşin en hassas kısmı kol ile sevimli, süslü kupa arasını ve yana eğilmiş başı oymaktı. Omuz çizgisine gelene dek inanılmaz yavaşlıkta çalıştı. Yine de yukarı doğrulmuş eli ve öne çıkmış dizi tutan destek ağını çıkarmaya tereddüt etmekteydi.

Balducci onunla acımasızca dalga geçti.

“Bu safi ön yargı. Nasıl oldu da bu adamın edep yerlerini taşıyacak bir sütun yapmadın? Farz et ki düştüler? Kaybetmekten çok korktuğun o kâsenin düşmesinden daha kötü olur.”

Michelangelo bir avuç merer tozu alıp, yüzüne fırlattı.

“Erojen bölgeden başlamadığımı hiç fark etmedin mi?”

Sonunda Balducci'nin Roma manzarasını izleme ısrarına boyun eğdi ve Roma'nın Paskalya perhizinden önce karnavalı nasıl kutladığını görmeye gitti. Özel berberler tarafından taranmış ve kurdelalara sarılmış dört yavru domuzun flamalı arabalara bağlandığı tepedeydiler. Trompetçilerin bir işareti ile araba Aventine'ye doğru ilerlemeye başladı. Bıçaklarla silahlanmış kalabalık da arkalarından koşup “Domuz! Domuz!” diye tezahüratta bulunuyordu. Tepenin sonuna geldiklerinde araba parçalandı ve insanlar hayvanların üzerine atlayıp kimin en iyi parça eti keseceğini görmek için birbirleriyle dövüştüler.

Michelangelo döndüğünde San Dionige'den Fransız Kardinali evde buldu. Galli, Kardinal'i Baküs'ü görmesi için atölyeye götürüp götüremeyeceklerini sordu. Michelangelo reddedemezdi.

Lambayla aydınlatılmış barakada, Michelangelo dört bir yanını aynı anda çalıştığını anlattı. Böylece gelişme devam ederken formlar aynı zamanda ortaya çıkıyordu.

Bacaklar arasındaki boşluğu nasıl bıraktığını, sol kol ile gövdeyi nasıl ayırdığını gösterdi. Önce ön kısımda çalışıyor sonra arkaya geçiyordu. Böylelikle mermer ağını gittikçe inceltiyordu. San Diogine Kardinali izlerken bir

delgi aldı ve geçiş için gerekli son derece hafif vuruş gösterdi, sonra bir uknetta yardımıyla dokunup geri kalanını kaldırarak uzuvları ortaya çıkardı.

“Ama nasıl oluyor da henüz yarısı bitmiş olan figürün böyle canlı olmasını sağlıyorsunuz? Mermer derinin altındaki kanı ve kasları hissedebiliyorum. Yeni mermer ustalarının yükselişini görmek güzel.”

Birkaç gün sonra bir hizmetçi Galli'den not getirdi. “Bu akşamki yemekte Groslaye ve bana katılır mısınız?”

Michelangelo gün batımında çalışmayı bıraktı ve gözeneklerindeki mermerden temizlenmek için yakındaki bir hamama gitti. Temiz bir gömlek ve çorap giydi ve saçını kaşlarına doğru taradı. Sinyora Galli hafif bir yemek ikram etti. Çünkü Kardinal ilk yıllardaki disiplini devam ettiriyordu, et yemez, önündeki yemeklerden azar azar alırdı. Michelangelo'ya döndüğünde mum ışığında parlayan gözleri görüldü.

“Oğlum, görüyorsun ki ben yaşılanıyorum. Arkamda bir şey bırakmalıyım. Roma'nın güzelliklerine katkıda bulunacak eşsiz güzellikte bir şey. Fransa'dan, VIII. Charles'ten ve naçiz benden bir hediye. St. Peter's'teki Fransız Kralları Şapel'ine bir heykel adamak için Papâ'dan izin aldım. Gerçek boyutlu bir heykelin sığabileceği bir niş var orada.”

Michelangelo, Galli'nin mükemmel Tirebiana şarabına el sürmedi, ama sıcak bir öğleden sonra Kont Ghinazzo'dan daha çok içmiş gibi hissediyordu kendini. St Peter's için bir heykel, St. Peters'in mezarı üzerine inşa edilmiş,

Hristiyanlığın en kutsal bazilikası! Fransız kardinalin onu seçmiş olması mümkün mü? Ama neye dayanarak? Küçük Küpid'e mi? Yeni olgunlaşmaya başlamış Baküs yüzünden mi?

Kendine geldiğinde, muhabbetin konusu değişmişti. Kardinal Galli'ye iki sıradışı Nice'li rahipten bahsetmekteydi. Sonrasında Kardinal'i almak için arabası geldi. Michelangelo'ya iyi geceler dileyip ayrıldı.

Pazar günü St. Peter's'teki ayine gitti. Michelangelo Fransız Krallar Şapeli'ni ve Kardinal'in bahsettiği nişi görmek itiyordu. 35 basamaklı merdiveni ve bazilikaya uzanan porfiri çıktı, avluyu ve somaki mermer sütunlarla çevrili merkezdeki süs havuzunu geçti. Carlavingian çan kulesinin altında durup, sola doğru keskin bir şekilde yatan St. Peter's'in viran hâlini görünce donakaldı. Sonra mütevazî ölçülerde, karanlık, ana ışığın tabana yakın küçük pencerelerden geldiği Fransız Kralları Şapeli'ni buldu. Tek süsleme, pagan ve ilk Hristiyan mezarlardan alınan sarkofajlar ve yan taraftaki nişte bulunan çarmıhtı. Karşı duvardaki boş nişi gözleriyle ölçümledi. Heykelin sadece önden görünebilecek kadar derin olması onda hayal kırıklığı doğurdu.

Yedi gün sonra Galli konuyu tekrar açtı.

“Biliyorsun Michelangelo, San Dionigi Kardinali'nin bu işi, Pollaiuolo'nun IV. Sixtus için yaptığı mezardan sonraki en önemli işi.”

Michelangelo'nun kalbi hızlanmaya başlamıştı.

“Neler yapabilirim?”

Galli parmaklarını bir abaküsle uğraşıyormuş gibi: “Öncelikle, kardinali senin Roma’daki en iyi heykeltıraş olduğuna ikna etmem gerekiyor. İkinci olarak da onu etkileyecek bir tema bulmalısın. Üçüncü olarak da bir sözleşme imzalamalıyız.”

“Tinsel bir tema mı olmalı?”

“Evet. Groslaye hem bir kilise üyesi hem de derin bir tinselliğe sahip. Üç yıl boyunca Roma’da öylesi zarafet içinde yaşadı ki Roma’nın çekirdekten çürümekte olduğunu göremedi.”

“Masumiyet mi? Körlük mü?”

“İnanç diyebilir miyiz? Eğer bir adam San Dionigi Kardinal’i kadar temiz kalpli ise, omzunda Tanrı’nın eli varsa bugünkü kötülüğün ötesini, sonsuzluk Kilisesini görür.”

“Üzerinde Tanrı’nın eli olan bir heykel yaratabilir miyim?”

Galli cesur başını iki yana salladı.

“Bu kendi başına hâletmen gereken bir mesele.”

Bütün gün heykel yontmak ve dinle ilgili bir tema bulmak Michelangelo’ya imkânsız görünüyordu. Yine de temasının bir Pieta olacağını biliyordu: Acı ve şefkat. Merdivendeki Meryem’i tamamladığından beri sadece bir başlangıçtı, Pieta ise son. Tanrı’nın ona tahsis ettiği o inançlı saatte Meryem’in karar verdiği her şeyin önceden belirlenmiş olan sonucu. Şimdi, otuz üç yıl sonra oğlu tekrar kucağında, yolculuğunu tamamlamıştı.

Onun düşünme tarzı Galli'de merak uyandırmıştı. Michelangelo'yu San Dionigi'nin Sarayı'na götürdü. Burada her Benedikt rahibinin tamamlaması gereken beş saatlik dua görevini tamamlayana kadar onu bekediler. Üç adam Via Recta'ya bakan açık avluda oturdu. Arkalarında Tebliğ vardı.

Kardinal'in yüzü uzun adanmışlık saatlerinden sonra kül rengini almıştı. Michelangelo'nun deneyimli gözleri, kıyafetinin altında herhangi bir hat seçemiyordu. Ama Pieta'dan bahsedilmeye başladığında Kardinal'in gözleri ışıldadı.

"Mermeri ne yapacaksın, Michelangelo? Bahsettiğin böylesi mükemmel bir taş Roma'da bulabilecek misin?"

"Sanırım bulamayacağım majesteleri. Bir sütun olacak, ama eni boyundan geniş dikdörtgen biçiminde, şimdiye kadar hiç görmediğim bir taş."

"Belki de Carrara'ya dönmemiz gerekir. Lucca'daki arkadaşlarımızdan yardım isteyeceğim. Eğer onlar bulamazsa senin gidip taşımızı bulman gerekecek."

Michelangelo sandalyesinden kalktı.

"Biliyor musunuz peder, yüksekteki ocaklarda en saf mermerler bulunur. Toprak lekesi, delik veya çukur açacak baskı olmaz üstlerinde. Eğer Monte Sagro'nun tepesine çıkabilirsek orada mükemmel bloğu bulabiliriz."

Dönüş yolunda Galli: "Bir an önce Carrara'ya gitmelisin. Seyahatinin masraflarını ben karşılayacağım."

"Yapamam."

“Neden?”

“Baküs’ü tamamlamalıyım.” diye cevap verdi.

“Baküs bekleyebilir. Ama Kardinal bekleyemez. Yakında bir gün Tanrı elini biraz daha sert dokunduracak ve Groslaye cennete gidecek. Cennetteyken Pieta’nın parasını ödeyemez.”

“Doğru. Ama şimdi çalışmayı bırakamam.” diyerek inadını sürdürdü Michelangelo.

“Seni anlaşılmamızda serbest bırakıyorum. Pieta’yı bitirdiğinde Baküs’e geri dönebilirsin.”

“Benim için dönüş yok. Heykel zihnimde büyümeye devam ediyor. Mükemmel olması için şimdi bitirmeliyim.”

“Uygulamalı işlerde romantik birini bulduğumda daima şaşırırm.” diye iç geçirdi Galli, “Kardinal’i senin sıradışılığıyla sıkıntıya sokamam.”

“Baküs bitene kadar Pieta’ya başlayamam. Erdemli olmak zorunda olduğum için öyle davranıyorum.”

8

Kısa sütunu baş ile Baküs’ün topukları arasına kaldırdı. Yarısı havada olan sağ ayağı parmak uçlarının üzerinde dengeledi. Sonra bilek ile kupa arasındaki ağı kaldırmak için delgisini kaldırdı. Kola yakın olan yerde bir dizi delik açtı, kalan mermeri dikkatle doldurdu. Son olarak kupanın altındaki sağ elin köşesini kesip eli ve boşlukta yükselen kupayı serbest bıraktı. Sol elin altında olan Satir ile sağ üstteki kupa birbirini tamamlıyordu. Ayaktaki figürü harika bir şekilde dengeliydi. Etrafında dolandı gözleri

sağ dizinden diğer omuz ucuna doğru ilerleyen hattı, kassenin kenarından kasıklara oradan da Satir'in toynaklarına uzanan gerilimi izlerken yüzünde tatmin vardı.

Figürdeki vurgu ağırlığın toplandığı yerlerdeydi. Öne çıkan baştaydı, dışa yönelen sert gövdeden mideye iniyordu, bütün vücudu kasıklara doğru çekiyordu. Arkadaki iki ağır kalça sabitleyici görevini görüyor, iki güzel bacak da dengeyi sağlıyordu. Vücut eğimli olduğu için çok da sağlam değildi. Sol ayak yere sıkıca basmış, sağ ise baş dönmesi hissini artıracak şekilde parmak ucundaydı.

“Bir mühendis gibisin,” dedi Galli, yüzü Michelangelo’nun dizaynından hoşnut olmuşa benziyordu.

“Bertoldo’ya söylediğim de buydu.”

“İmparatorlar zamanında olsaydım, kolozyumlar, hamamlar, sarnıçlar tasarlıyor olurdum. Bunun yerine, bir ruh yarattım.”

Bu iltifat üzerine Michelangelo’nun gözeri ışıldadı.

“Ruh yoksa, heykel de yoktur.”

“Eski parçalarımın bir çoğu paramparça bulunmuş, yine de onları bir araya getirdiğimizde ruhu var olmaya devam etti.”

“Mermerde yaşamını sürdüren heykeltraşın kendisidir.”

Bir sonraki Pazar günü Ruccelai’yle akşam yemeğine gitti. Floransa’dan haber almaya can atıyordu. Bütün olayların merkezinde Savonarola vardı. Floransa kolonisi onun Papa’ya kafa tutmasından, Borgia’lara haksız aforozların geçersiz olduğunu söylemesinden, daha önce yasak-

lanmış olan üç ayını Noel zamanı San Marco'da yaptığı için ondan hoşnutlardı. Savonarola bunlardan sonra Avrupa'nın dört bir yanındaki krallara, devlet adamlarına, din adamlarına, onları Borgia'yı temize çıkaracak bir konsey kurmaya, kiliseyi, dinî görevlerin sadece kardinalliğin değil aynı zamanda Papalığın satılmasından kurtaracak reformlar yapmaya zorlayacak mektuplar yazmıştı. 11 Şubat 1498'de Duomo'da yine Papa karşıtı bir vaaz verdi, iki hafta sonra da elinde kutsanmış ekmeği ile katedralin dışına çıkıp meydanı dolduran binlerce Floransalının önünde 'Aforozu hak ediyorsam beni öldür! diye Tanrı'ya yalvardı. Tanrı bunu yapmadığında, temize çıkışını kutlamak için bir başka 'Gösterişten Kurtulma Ateşi' yakılmasını emretti. Floransa bir kez daha Gençler Ordusu tarafından yağmalandı.

Savonarola'nın reforma çağıran mektupları Roma'daki Floransalıların arasında gizlice dolaşıyordu. Savonarola burada idol hâline gelmişti. Michelangelo onlara şahit olduğu Ateş'ten, mahvolan el yazmalarından, kitaplardan, tablolardan, heykellerden bahsettiği zaman pek de üzülmediler.

"Kıtlıkta her şey ucuzdur." dedi Cavalcanti. "Ne olursa olsun Borgia'yı yok edemeyiz."

Michelangelo düşünceliydi.

"Birkaç sene sonra hem Papa hem de Botticelli öldüğünde bu fiyat konusunda ne düşüneceksiniz? Başka bir Papa olacak, ama başka bir Botticelli olmayacak. Ve ateşe attıkları onca eser sonsuza dek gidecek. Burada, Roma'daki kanunsuzluktan kendinizi kurtarmak için Floransa'dakini onaylıyormuşsunuz gibi geliyor bana."

Michelangelo onları kelimeleri ile etkileyemediyse de, Papa can evlerinden vurdu. Floransa Signoria'sı mahkeme için Roma'ya göndermezse buradaki Floransalıların tüm varlıklarına el koyup onları beş parasız geri göndermeye yemin etti. Michelangelo duyduğu kadarıyla koloni tam bir teslimiyet yaşadı: Savonarola'nın susturulması gerekiyordu; aforoz edilmesine saygı gösterilmeli, Papa'dan af dilemeliydi. Signoria'dan kendi adlarına hareket edip, Savonarola'yı Roma'ya göndermesini rica etti. Papa'nın tek isteğinin Savonarola'nın Roma'ya gelip affedilmesi olduğunu belirttiler. Sonra ruhları kurtarmak için Floransa'ya geri dönebilirdi.

Mart'ın sonu gelmeden Michelangelo'nun Pontî'ye koşup gitmesine neden olan bir dedikodu yayıldı: Savonarola'nın sağ kolu Fra Domenico kendisini ateşle imtihan edilmeye adamıştı. Koloni Cavalcanti'nin evinde toplandı. Ev misafir odasına çıkan merdivenin yıkılmasına neden olan bir curcunaya şahit oldu.

"Ateşle imtihan edilmek de ne demek?" diye sordu.

"İlhamı Tanrı'dan almıyorsa öldürülmesini isteyen Savonarola'nın karnavaldan önce yapmaya çalıştığı aynı şey değil mi?"

"Benzeri. Yalnız ateş yakar."

Bu son gelişme ya Fra Domenico'nun kendisi ya da güç arayışında olan düşmanları Fransiskanlar tarafından ortaya atılmıştı. Fransiskanların başında Francesco di Puglia vardı. Sert bir vaazda liderlerini savunmak için, Savonarola'nın öğrettiği her şeyin Tanrı tarafından il-

ham edildiğini ispatlamak için ateşe girebileceğini söylemiş, kendisiyle ateşe girmesi için bir Fransiskan rahibine meydan okumuştı. Ertesi gün Fra Francesco di Puglia meydan okumayı kabul etti ama kendisiyle birlikte ateşe Savonarola'nın girmesinde ısrarcıydı. Savonarola ateşin içiden yanmadan geçerse Floransa'nın onu peygamber olarak kabul edebileceğini söylüyordu. Akşam yemeği için Pitti Sarayı'nda buluşan bir grup genç Arrabiati Fra Francesco'ya ve Fransiskanolara, Savonarola'nın asla kabul etmeyeceğine, bu reddiyesiyle de onu kurtarması için Tanrı'ya hiç inanç beslemediğine dair güvence verdi.

Bu durumda, Floransa'daki seçmenler politik olarak Savonarola'ya sırtını döndü. Zaten yedi yıllık bir çekişme yaşamışlardı. Papa ticareti bitirecek ve acı bir kargaşaya yol açacak şekilde bütün popölasyona yasaklanma getirmekle tehdit etmişti. Şehrin, kilise eşyalarından alınacak yüzde üçlük vergiye ihtiyacı vardı. Savonarola'nın susturulması karşılığında Papa bunu kabul edecekti. Savonarola yanlısı Signoria'yı takip edip, ona muhalif olan yeni bir meclis seçtiler. Floransa başka bir Guelph ve Ghibellini tarzı iç savaşla tehdit ediliyordu.

Yedi Nisan'da, Piazza della Signoria'da platform kuruldu. Kütükler zifte bulandı. Ve bu gösteriyi izlemek için büyük bir kalabalık toplandı. Fransiskan rahipleri, Fra Domenico ateşe girmekten vazgeçmedikçe meydana girmeyeceklerini söylediler. Saatler süren bekleyişin ardından sert bir kış fırtınası platformu sıırıslıkla etti ve kalabalığı dağıtıp olası bir 'yanma'yı önledi.

Ertesi gece, Arrabiati grubu San Marco Manastırı'na saldırdı, Savanolara'nın birçok müridini öldürdü. Signoria işe karışıp, Savonarola'yı, Fra Domenico'yu ve üçüncü

emir mevki Fra Silvestro'yu tutukladı. Palazzo Della Signoria'daki çan kulesine hapsetti. Papa, Savonarola'nın

Roma'da kendisine teslim edilmesini isteyen bir mesaj gönderdi. Signoria bunu reddetti. Ama Savonarola'yı sorgulayacak ve sözlerinde Tanrı'dan ilham olmadığına dair itirafta bulundurabilecek bir komisyon kurdu.

Savonarola sözünden dönmeyi reddetti. Komisyon işkence etti, önce işkence sehpasını denediler, sonra onu makaraya bağlayıp havada sallandırıp sonra aniden yere bıraktıkları başka bir işkenceye geçtiler. Savonarola'nın çılgına döneceğini tahmin etmemişlerdi. Tekrar işkence gördü. Oruç ve dua ile geçen bir haftanın ardından Savonarola pes etti, noter tarafından yazılmış bir itirafı imzaladı. Bunun için üçüncü kez işkence görmesi yetmişti.

Komisyon, Savonarola'yı sapkınlıkla suçladı. Signoria tarafından atanan bir danışman kurul onu ölüme mahkûm etti. Bununla aynı zamanda Papa yüzde üçlük vergi sözü verdi.

Palazzo della Signoria'nın basamaklarından merkeze doğru üç platform kuruldu. Kabalalık meydanı geceden doldurmuş, darağacına doğru birbirlerini itiyordu. Şafak vakti yaklaşırken meydan ve ona açılan caddeler insan kaynıyordu. Savonarola, Fra Domenico, Fra Silvestro Signoria basamaklarına çıkarıldılar, cübbeleri çıkarılmış, başları tıraş edilmişti. İskeleye çıktılar, sessizce dua ediyorlardı. Darağacına çıkan dik merdivene tırmandılar. Boyunlarına halatlar ve zincirler bağlandı, bir anda üçü havada, boyunları kırık bir şekilde sallanmaya başladı. Darağacının altındaki odun yığını aydınlandı. Alevler yükseldi içinden. Arrabiati'ler yarı yanmış cesetleri taşıladı. Küller toplanıp, Arno Nehri'ne atıldı.

Savonarola'nın yok edilmesi Michelangelo'yu derinden sarstı. Daha bir çocukken oturup Lorenzo'ya keşşin Floransa'ya getirilmesini tavsiye eden Pico della Mirandola'yı dinlemişti. Savonarola, Lorenzo, Pico ve Poliziano'nun ölümüne katkıda bulunmuştu. Şimdi kendisi de ölüydü. Ne düşüneceğini, acıma dışında ne hissedeceğini bilemiyordu.

İşinin başına döndü. Mermer bu kaotik dünyada güvenilir olan şeydi. Kendi iradesine, zekâsına ve tutarlılığına sahipti.

Baküs'ü bitirmeye can atıyordu. Sadece alın ifadesi hakkında fikir vermesini istiyordu. Artık hatları tamamlanmıştı: şarap kadehi, burnun ve ağzın olduğu yeri belirleyip figürün geri kalanının yüzün ifadesi hakkında fikir vermesini istiyordu. Artı hatları tamamlamıştı: şarap kadehine bakan şaşkın Baküs'ün gözleri dışarı fırlamış, ağzı oburca açılmıştı. Üzümler için bir delgi kullandı, herbirini yuvarlak ve suyla dolu hâle getirdi. Satir'in keçi bacaklarındaki kılları elde etmek içinse tamamen yuvarlatılmış keski kullandı, böylece buklelerin ritmik oyununa ve ayrı ayrı dökülen perçemlere ulaştı.

İstediği ışıltılı etkiye ulaşmak için cilalamaya iki ay ayırdı. İşİ sonsuz bir ilgi ve hassasiyet istiyor olsa da doğası gereği teknikti ve onun sadece zanaatkâr olan yönünü kullanmasını gerektiriyordu. Ilık bahar günlerinde Pieta ve onun anlamı üzerine düşünmek zihnini rahatlatıyor, serin akşamlarda da anne ile oğulun beraber geçirdikleri son saatin nasıl olabileceğini araştırıyordu.

Jacopo Galli'ye, San Dionigi Kardinali'yle anlaşmayı tamamlayıp tamamlayamayacaklarını sordu. Galli

Kardinal'in Lucca'daki manastırının Michelangelo'nun isteği ölçülerde bir blok ısmarladıklarını söyledi. Blok kesilmişti, ama Carrara'daki taşçılar ödeme yapılmadan göndermek istemiyorlardı. Buna karşılık Lucca'daki manastır da Kardinal'in onayı olmadan ödeme yapmayı reddediyordu. Sonunda taş ocağı onu elinde tutmaktan bıkip bir aracıya satmıştı.

O gece Michelangelo, kendisi ve San Dionigi Kardinali için adil olacağını düşündüğü bir anlaşma yazdı. Galli bunu ifadesiz bir şekilde okudu, sonra da bankaya götürüp güvenli bir yerde saklayacağını söyledi.

Ay sonunda Baküs bitmiş, Galli sevinçten havalara uçmuştu.

“Baküs'ün tamamıyla canlı olduğunu hissediyorum, elindeki kadehi her an yere düşürebilir. Aynı zamanda Satir de masum ve yaramaz. Bütün İtalya'yadaki en güzel heykeli bana yaptın. Bahçeye yerleştirip, parti vermeliyiz.”

Kör Agustinyan'la, Aurelius ve Raffaele Lippus hassas parmaklarıyla her detayın üzerinden geçerek heykeli incelediler. İçindeki yaşama gücünü dışa yansıtan böyle güçlü bir erkek figürünü daha evvel hiç “görmemiş” olduklarını belirttiler. Paganizm dolayısıyla Engizisyon'da işkence gören Profesör Pomponius Laetus ise gözyaşlarına boğulup, heykelin yapısı ve parıldayan ipeksi bitişi itibariyle saf bir Yunan heykeli olduğunu söyledi. Lucrezia Borgia Sarayı'ndaki bir şair olan Serafino ilk görüşte ondan nefret etti ve heykelin “Çirkin, amaçsız ve güzellikten yoksun olduğunu” belirtti. Dizelerinde Hristiyan ve pagan öğelerini karıştıran Sannazaro “Oymacılığıyla Yunan, duygusallığıyla Hristiyan olup her ikisinin en iyi yönle-

rini üzerinde toplamış olduğunu” açıkladı. Tıpkı Platon Dörtlüsünün, Merdivendeki Meryem çalışmasına söylediği gibi. Üniversitedeki belagat profesörü ve Hristiyan yazıtları koleksiyoncusu Peter Sanibus ve yeraltı mezarları kazıp ortaya çıkaran arkadaşları Giovanni Capocci heykelin faziletlerini aralarında tartışmak için tam üç kez bahçeye gelmiş sonunda antik temaları boş verip, Baküs’ün heykel sanatında yeni bir şey olduğuna karar vermişlerdi.

Michelangelo’nun görüşüne en çok değer verdiği kişi Giuliano da Sangallo idi. Sangallo girift yapılı dizaynı neşeli gözlerle süzdü ve “Biz bir tapınağı ya da sarayı nasıl inşa ediyorsak sen de Baküs’ü öyle etmişsin. Yapısı itibariyle tehlikeli, cesur, deneysel. Materyalin hemen çökebilirdi. Bu arkadaş, sergileneceği biri olduğu sürece ayakta kalacak.” dedi.

Ertesi gece Galli, Michelangelo ve San Dionigi Kardinali için kendisinin yazmış olduğu ve Kardinal tarafından imzalanan sözleşmeyi getirdi. İlk defa kendisinden ‘Usta’ olarak bahsedilmişti; aynı zamanda heykel yapımcısı olarak tanımlanmıştı ki bu gurur kırıcıydı. Mermer Pieta’nın yapımı için toplam dört yüz elli altının yüz elli dükası başlangıçta, sonraki her dört ayda bir yüz düka ödenecekti. Kardinal’in ödeme garantisi vermesine ek olarak, Galli:

“Ben, Jacopo Galli, bu çalışmanın Roma’da bu güne kadar görülmüş en güzel heykel olacağını ve zamanımızdaki hiçbir ustanın böylesi bir eser veremeyeceğini garanti ediyorum.” yazmıştı.

Michelangelo, Galli’ye sevgiyle baktı.

“Bu sözleşmeyi bankada değil evde yazmış olmalısın.”

“Neden?”

“Çünkü büyük bir risk almışsın. Bitirdiğim zaman Kardinal’in ‘Roma’da daha güzel heykeller görmüştüm.’ dediğini düşünsene. Ne olur o zaman?”

“Majestelerine altınlarını geri öderim.”

“Sen heykele bağlanmışsın!” Galli’nin gözleri parladı.

“Bunu kaldırabilirim.”

İhtiyacı olan tarzdaki mermer bloğu bulmak için limanları ve Travestere’deki taş bahçelerini araştırmaya koyuldu. Ancak iki metre genişliğinde, 1,8 metre yüksekliğinde ve bir metre derinliğinde bir mermerin olur da satılır düşüncesi ile çıkarılması büyük bir ihtimaldi. İki gün boyunca her yeri aradı, ihtiyacı olan bloğu andırabilecek ölçülerde bile bir şey bulamadı. Masrafları göze alıp Carrara’ya gitmeye karar verdiği gün Guffatti koşturup:

“Bir barç yük indirdi... tam da senin aradığın ölçülerde. Lucca’daki bir sipariş üzerine kesilmiş. Ocağa ödeme yapılmamış, onlar da satmış.”

Koşa koşa Ripetta Limanı’na gitti. Orada duruyor, yaz güneşinin altında saf, beyaz parılıyordu. Carrara’nın tepesindeki ustalar tarafından özenle kesilmişti. Çekiç ve suya karşı mükemmel bir sınav verdi. Kristalleri yumuşaktı ve ince damarlarla doluydu. Ertesi gün şafaktan önce döndü ve güneş ışınlarının bloğa çarpışını ve onu pembe bir kaymak taşı kadar transparan bir hâle dönüştürmesini izledi. Bu koca beyaz kütlede ne bir delik, çukur ne de çatlak ve düğüm vardı.

Pieta bloğu eve geri dönmeliydi.

Baküs'ten kalan son parçaları da kaldırdı ve Pieta'nın başına oturdu. Ama Baküs ihtilaflı bir figüre dönüşmüştü. Onu görmeye birçok insan geldi. Galli, misafirleri atölyeye getiriyor ya da Michelangelo'nun bahçeye gelmesini istiyordu. Kendisini açıklamalara, savunmalara gömülmüş buldu. Özellikle de onu 'Diyonisos efsanesinin çarpıtması' olarak gören ve saldıran Brekno meraklılarına karşı. Hayranlar olduğu zaman da konseptini ve tekniğini anlatmaya koyulurdu. Galli her akşam ve Pazar günleri yemeğe çağırıyordu. Böylece daha çok iş anlamına gelebilecek birkaç arkadaş edindi.

Rucellai, Cavalcanti ve Altoviti onunla gurur duyuyordu. Onuruna partiler düzenlerler, ertesi gün hep yorgun uyanırdı. Baküs'ü geride bırakmaya, aklını pagan figürden temizleyip, Pieta hakkında düşünebileceği ruhsal geçişi sağlamak istiyordu. Bir ay kadar sonra bu şartlar altında Pieta hakkında düşünüp çalışmaya başlayamayacağına karar verdi. Profesyonel bir heykeltıraş olduğuna göre kendi yaşama alanının, atölyesinin içinde sakince, gözlerden uzak, istediği saatte çalışabileceği ve kendini adayabileceği zamanın geldiğini düşünmeye başladı. Büyümüştü artık ve kendi başınaydı. Başka bir yol göremiyordu.

Durumu sezen Galli: "Canını sıkan bir şey mi var Michelangelo?" diye sordu.

"Evet."

"Ciddi bir konu gibi."

"Sadece nankörce bir şey."

"Bana hiçbir şey borçlu değilsin."

“En çok borçlu olduğum insanlar: Lorenzo de Medici, Bertoldo, Aldovandini, şimdi de siz.”

“Bana ne yapmak istediğini söyle.”

“Taşınmak!” ağzından çıkıvermişti. “Galli ailesiyle yaşamak çok hoş...” durdu. “Kendi evimde çalışmam gerektiğini hissediyorum. Bir çocuk ve daimi misafirden ziyade bir adam gibi. Bu size saçma mı geliyor?”

Galli dalgın bir şekilde baktı. “Sadece senin mutlu olmanı ve İtalya’daki en iyi mermerleri işlemeni isterim.”

“Benim için onlar bir ve aynı.”

Zemin katı müsait olan onlarca eve yönlendirildi. Bunlardan bir tanesini Floransa mahallesinde yaşayan Altoviti önermişti. Bir diğeri Piazza del Quirinale’deydi. Ve güzel bir Roma manzarası vardı. Çok süslü ve pahalıydılar. Üçüncü gün, Via Sistina üzerinde, Bear Hanı’nın karşısında ve Tiber rıhtımının altında uzanan Compo Marzio’nun kıyısında iki pencerele bir köşe oda buldu. Pencerenin biri sabit ışık alan kuzeye, diğeri de bazen ihtiyacı olan sert ışık için güneye bakıyordu. Arka tarafta şöminesi olan küçük bir oda vardı. İki aylık kira için birkaç scudi ödedi, perde niyetine yağlanmış keten örtüler çekti ve bu kırık dökük mekânı düzeltmeye koryuldu; ahşap zeminin bazı noktaları delik deşik, bazıları kırılmıştı. Duvardaki taşların arasında bulunan çimento dökmekte, tavan parça parça kopmaya ve yağmur aldığı yerlerde farklı renklerde çürümeye başlamıştı. Anahtarını cebine koydu ve Galli’nin yanına gitti.

Orada kendisini bekleyen Buonarrato’yu buldu. Kardeşi çok sevinçliydi. Bir katır sürüsünün başında bekçi olarak

geldiği için seyahatine para ödememişti. Aynı yolla geri dönecekti. Michelangelo onun küt hatlarına, kendisinin-ki gibi kaşlarına kadar taranmış saçlarına keyifle baktı. Bir senedir görüşmemişlerdi.

“Daha iyi bir zamanda gelemezdin,” diye haykırdı. “Yeni evimi kurmam için yardımın gerekiyor.”

“Ev mi kiraladın? Güzel, seninle kalabilirim o zaman.”

“Kurulmadan önce saray yavrusu evimi gör.” dedi Michelangelo, gülümsüyordu.

“Benimle Trastevere’ye gel, alçı, badana boyası ve sodalı çözelti lazım. Ama önce sana Baküs’ümü göstereyim.”

Buonarrato uzun süre heykele baktı. Sonra sordu.

“İnsanlar beğendi mi?”

“Çoğunluğu beğendi.”

“Memnun oldum.”

Hepsi bu kadar. Michelangelo kendi kendine, “Heykelin ne olduğu hakkında en ufak bir fikri yok. Tek ilgilenildiği insanların yaptığı şeyi onaylaması, böylece mutlu olabilirim ve daha çok iş alırım... bunlar da hiçbir şey anlamayacak. Gerçek bir Buonarroto, sanatın manasına kör. Ama beni seviyor.”

İhtiyaçlarını satın aldılar ve Trattoria Toskana’da yemek yediler. Sonrasında Michelangelo kardeşini Via Sistina’ya götürdü. Buonarrato odaya girdiğinden sertçe fısıldadı.

“Michelangelo burada yaşamayı düşünüyor olamazsın... bu delikte? Her tarafı dökülüyor.”

“Sen ve ben bu döküntüleri toparlayacağız, dedi ciddi bir şekilde. “Yeterli çalışma alanı var.”

“Babam üzülecek.”

Michelangelo gülümsedi. “Ona söyleme.” Odanın ortasına merdiveni yerleştirdiler ve “Hadi tavanı kazıyalım.” diyerek çalışmaya başladı.

Kazıyıp bir kat alçı sürdükten sonra, duvarlara geçtiler. Sonrasında zemindeki kırık tahtaları tamamladılar. Sonra dikkatlerini bahçeye yönelttiler. Ona açılan tek kapı kendi odasındaydı, ama diğer kiracıların da pencereleri buraya açılıyordu. Bu nedenle bir çöp yığınının dönüşümüştü. Koku evi çevreleyen duvarlar kadar sertti. Çöpleri çuvallara doldurup Tiber’in altında boş bir arsaya atmak iki günlerini aldı.

Fiziksel çalışmayı nefretle karşılayan Balducci, tamirat bittikten sonra ortaya çıktı.

Trastevere’de ikinci el eşya satan bir dükkân biliyordu. Burada cırtlak cırtlak bağırarak yatak, döşek, mutfak masası, iki sandalye, şifonyer, birkaç tencere, tabak ve bıçak için pazarlık etti. Birkaç saat sonra eşek arabası gelince yatağı doğuya bakan pencerenin altına yerleştirdiler, Michelangelo böylelikle sabahın ilk ışığında kalabilecekti, şifonyer arka duvara, mutfığa açılan kısma gitti, kuzeye bakan pencerenin altına çizimleri, balmumu ve kil modelleri için olan masayı yerleştirdi. Odanın orta kısmını mermeri için boş bıraktı. Arka odaya mutfak masasını, iki sandalyeyi, tencereleri ve tabakları koydular.

Balducci mahalleyi keşiften döndü.

“Senin odanın arkasında tombul bir keklik var; sarışın, on beş yaşlarında, güzel yapılı bir Fransız sanırım. Senin hizmetçinin olması için onu ikna edebilirim sanırım. Öğlen işini bitirdiğin zaman, mutfakta senin için çorba pişiren birini bulmak ne güzel olur düşünsene.”

Balducci hafiften dans etmeye başladı. “...ve gece de yatağında. Bu işlerinin bir parçası ve bu mağarada biraz sıcaklığa da ihtiyacın var gibi görünüyor.”

Michelangelo ve Buonarroto, Balducci'nin coşkunu karşılarında kıkırdadılar. Bir dakika sonra kapıdan çıkıp, kızın peşine düşebilirdi.

“Bak Balducci hiçbir gönül işi istemiyorum ve bir hizmetçiye verecek param da yok. Eğer birine ihtiyacım olursa bir cırac bulur hizmetleri kaşılığı onu eğitirim.”

Buonarrato ona katıldı, “Sana parlak bir genç bulmak için Floransa’da gözlerimi iyice açacağım.”

Buonarrato, Michelangelo’yu yerleştirdi, alışverişini yaptı, yemeklerini pişirdi ve odalarını temizledi. Bu ev bakımını o ayrıldığı andan itibaren yok oldu. İşine gömülmüş olan Michelangelo yemek pişirmeye ya da dışarıda yemek yemeye çıkmıyordu. Kilo vermeye başladı, odaları bile’ düzenli görünümünü kaybetmeye başlamıştı. Çevresinde çalışma masasından ve odanın ortasında duran koca bloktan başka hiçbir şey görünmüyordu. Yatağını düzeltmekle ya da bulaşıkları yıkamakla da uğraşmazdı. Sonra odalar caddeden gelen tozla ve ara sıra sıcak bir içecek için kullandığı mutfak ateşinin külleri ile dolma-

ya başladı. Bir ay geçmeden bu sistemin işlemeyeceğini anladı. Hatta kapısının önünden sıklıkla geçen küçük Fransız kıza bile bakmaya başlamıştı.

Buonaroto bu problemi çözdü. Michelangelo bir gün çalan kapısını açtığında karşısında, yalın bir yüzü, zeytin renkli bir eni olan on üç yaşlarında, yolculuktan bitkin düşmüş bir çocuk buldu. Michelangelo'ya elindeki mektubu uzattığında kardeşinin el yazısını hemen tanıdı. Notta Piero Argiento olduğu ve Floransa'ya bir heykeltıraşın yanında çırak olmak için geldiği yazıyordu. Birisi onu Buonarroti evine yollamıştı. Oradan da yürüyerek Roma'ya gelmişti.

Michelangelo çocuğu içeri davet etti. Çocuk ailesinden ve Ferrara yakınlarındaki çiftliklerinden bahsederken Michelangelo da onu inceliyordu. Tavırları sakın, sesi açıktı.

“Okuyup yazabiliyor musun Argiento?”

“Ferrara'daki Gesuati rahipleri bana yazmayı öğretti. Şimdi bir zanaat öğrenmeliyim.”

“Heykeltraşlığın iyi bir seçenek olduğunu mu düşünüyorsun?”

“Üç yıllık çıraklık istiyorum. Lonca sözleşmesiyle beraber.”

Michelangelo dürüstlüğünden etkilenmişti.

İp gibi ince, bulanık kahverengi gözlere sahip bu genci inceledi. Toprağa bulanmış gömleğini eskimiş sandaletlerini ince, aç yanaklarını...

“Roma’da hiç arkadaşın, gidebileceğin bir yer yok mu?”

“Sizi görmeye geldim,” dedi inatla.

“Ben basit bir hayat sürüyorum, Argiento. Konfor beklememelisin.”

“Ben köylüyüm. Elde olanı yerim.”

“Evin olmadığına göre ve benim de bir yardımcıya ihtiyacım olduğuna göre, birkaç gün deneyelim. İyi bir sonuç alamazsak arkadaşça ayrılırız. Floransa’ya dönüş ücretini karşılarım.”

“Kabul ediyorum, teşekkür ederim.”

“Bu parayı al ve Santa Maria dell’Anima yakınlarındaki hamama git. Dönüşte de yemeklik bir şeyler almak için pazara uğra.”

“Güzel çorba yaparım. Ölmeden önce annem öğretmişti.”

Rahipler, Argiento’ya sadece hesap yapmayı değil sarılmaz derecede dürüst olmayı da öğretmişti. Şafaktan önce pazara çıkıyor yanına bir parça boya ve kâğıt alıyordu. Michelangelo, onun hesaplarını tutuş şeklinden etkilenmişti. Sebze için birçok dinar, et, meyve, ekmek ve makarna için birçok dinar. Her kuruşun açıklaması yapılmıştı. Michelangelo haftalık harçlıkları olarak, bir çömleğin içerisine az bir miktar para koyuyordu. Argiento sıkı pazarlık yapardı. Bir hafta içerisinde bütün tezgahları öğrenmişti. Alışverişi sabahın uzunca bir kısmını alıyordu. Bu sayede Michelangelo da aradığı yalnızlıkta çalışmasını sürdürebiliyordu.

Basit bir rutinleri vardı. Tek çeşit öğle yemeklerinden sonra Michelangelo teknelerini boşaltırken şarkı söyleyen Sicilya'lıları dinlemek için Tiber kıyısında bir saatlik yürüyüşe çıktığı sırada Argiento da odaları temizliyordu. Döndüğünde ise Argiento mutfak tezgahının altındaki tekerlekli yatağında uykuya yatmış olurdu. Michelangelo'nun Argiento uyanmadan önce çalışmak için iki saati daha vardı. Sonrasında Argiento uyanır, yüzünü gürültüyle yıkar ve günlük eğitimi için çalışma masasına geçerdi. Argiento'nun istediği bir iki saatlik eğitimden ibaret görünüyordu. Akşam yine mutfağa geçip su kaynatmaya koyulurdu. Karanlık çöktüğünde ise kafasına battaniyesini çekip uyumaya koyulurdu. Sonrasında Michelangelo gaz lambasını yakıp çalışma masasının başına geçerdi. Argiento'yu gönderdiği için Buonarroto'ya minnettardı. Argiento çizim için hiç yeteneği yokmuş gibi görünse de tatmin edici bir anlaşma olmuştu. Daha sonra mermerin başına oturduğu zaman çocuğa çekiç ile keskinin nasıl kullanılacağını öğretebilirdi.

İncilde John 19:38-40'ı okudu. İsa'nın öğrencisi olan Arimathea'lı Josephe'den sonra İsa'nın cesedini almak için Pilate'den izin istedi... Böylece geldi ve İsa'nın bedenini götürdü; yanında Nicodemus vardı... O yanında onlarca kiloluk aloe ve mür karışımı getirmişti İsa'nın bedenini aldılar ve onu baharatlara bulanmış bezlerle sardılar. İşte Museviler cesedi, yakılmaya böyle hazırlarlar.

Descent'te bulunanlar arasında Meryem, Meryem'in kız kardeşi, Magdela'lı Meryem, John, Arimathea'lı Joseph, Nicodemus bulunuyordu. Ne kadar araştırırsa araştırırsın Meryem'in İsa ile yalnız kalabildiği bir anın

olup olmadığını bulamamıştı İncil'de. Sahnelerin pek çoğu yas tutanlarla doluydu. Aynen Bolonya'daki Dell Arca Lomentation'da olduğu gibi kederli izleyiciler, Meryem'in kederli anını gasp etmişlerdi.

Onun konseptinde ise başka hiç kimse yoktu.

İlk arzusu evrende tek başlarına olan bir ana-oğul yaratmaktı. Meryem oğlunu kucağına alabilmek için ne zaman fırsat bulabilmişti? Belki de askerler onu yere yatırdıktan sonra, Arimathealı Joseph ve Pontius Pilate onun cesedini isterlerken, Nicodemus karışımını hazırlarken ve diğerleri de yas için eve döndükleri zaman. Pietasını görenler İncil'i okuyormuş gibi Meryem'in hislerine tanık olmalıydı. Nur aylası ya da melekler olmayacaktı. Sadece Tanrı'nın seçmiş olduğu iki insanoğlu.

Meryem'e yakınlık hissetti, yolculuğunun en başından beri onun üzerine o kadar kafa yormuştu ki. Şimdi tamamiyle canlı ve kederliydi, oğlu ölmüştü. Sonrasında yeniden diriltilecek olsa da, o anda gerçekten ölmüştü, yüzündeki ifade çarmıhta neler yaşadığını yansıtıyordu. Bu sebeple heykelde İsa'nın annesine karşı neler hissettğine dair bir ifadesi olamazdı, sadece Meryem'in hissettikleri olmalıydı. İsa'nın dingin bedeni pasif, gözleri kapalıydı. Bu bağlantıyı sürdürenin Meryem olması gerektiğine inanıyordu.

Teknik problemlere geçiş yapmak zihnini yıpratmıştı. İsa gerçek boyutlarda olacağı için Meryem onu kucağında taşıırken doğabilecek biçimsizlikleri nasıl yok edecekti? Onun Meryem'i hem zarif ve hassas hatlara sahip olmalıydı hem de yetişkin bir adamı bir çocuk taşıyormuşçasına sağlam ve ikna edici bir şekilde tutmalıydı.

Bunu başarmanın tek bir yolu vardı; diyagramlar ve kalamalar çizerek zihninin derinliklerindeki yaratıcı fikirleri ortaya çıkarmalıydı.

Düşüncelerini özgür bırakabilmek için serbest çizimler yapmaya başladı. Görsel olarak hissettiğine yaklaşan şeyler vardı. Aynı zamanda sokaklarda gezerek tezgâhlardaki insanları, nasıl göründüklerini ve nasıl hareket ettiklerini izliyordu. Özellikle zarif, tatlı yüze sahip başları örtülü, alnının ortasına kadar peçesi uzanan rahibeleri arıyordu. Eve dönene kadar ifadelerini zihninde tutup, eve dönünce de kâğıda geçiriyordu.

Kumaşın yapısal amaçlara hizmet edebileceğini keşfettikten sonra katlanmanın anatomisini çalışmaya başladı. Doğaçlama yaparak ilerledi, gerçek boyutlu kilden bir modeli bitirdikten sonra bir kumaşçıdan ucuz kumaşlar aldı. Hafif kumaşı yıkadıktan sonra Argiento'nun Tiber kıyısından getirdiği kile buladı. Ta ki çamur katılığına ulaşana kadar. Hiçbir kıvrım tesadüfi olamazdı, her bir kat Meryem Ana'nın ince bacaklarını ve ayaklarını kapatacaktı. Böylelikle içindeki karmaşayı yoğunlaştırarak İsa'nın bedenine sabit bir destek olabilirdi. Kumaş kuruyup katılaştıktan sonra yapılması gereken düzenlemeleri görebildi.

“Demek heykel bu” dedi Argiento yorgun bir şekilde, “çamurdan kek yapmak.” Bir haftadır yere dökülenleri yıkıyordu.

Michelangelo sıırıttı. “Bak, Argiento, katların toparlandığı ya da şu şekilde döküldüğü yerleri kontrol edebilirsen, vücudun duruşunu zenginleştirebilirsin. Et ve kemik kadar dokunulması bir görünüm kazanır.”

Musevilerin mahallesine gitti. Yahudilerin yüzlerini görmek istiyordu. Böylece İsa'nın görüntüsü hakkında fikir sahibi olabilirdi. Musevi mahallesi Trastevere'deydi.

San Francesco a Ripa Kilisesi'nin bulunduğu yerde, Tiber yakınlarındaydı. İspanyol Engizisyonu 1492'de pek çok Musevi'yi Roma'ya sürdüğünden beri buradaydılar. İyi muamele görüyor, onlara Hristiyanlığın mirası Eski Ahit'in hatırlatıcıları olarak bakılıyordu; yetenekli üyelerinin bir çoğu Vatikan'ın önde gelen doktorları, müzisyenleri ve bankacıları olarak görev yapıyordu.

İşlerini yaparlarken çizimlerinin yapılmasına itiraz etmemişlerdi, ama onları atölyeye getirmenin imkânı yoktu. Cumartesi günü sinagogda bulunan haham Melzi ile görüşmesini söylediler. Michelangelo hahamı çalışma odasında buldu, başında kipası, nazik, yaşlı bir adamdı. Beyaz sakalı, parlak gri gözleri vardı, siyah bir gabardin vardı üzerinde. Cemaatinden birkaç kişi ile Talmud'dan okuma yapıyordu. Michelangelo neden geldiğini açıkladığında Haham Melzi:

“Kitab-ı Mukaddes yontulmuş imajlar yapıp onlar önünde eğilmemizi yasaklar. Bu nedenle yaratıcı insanlarımız resim veya heykeltıraşlık yerine edebiyata yönelmişlerdir.”

“Ama, Haham Melzi, başkalarının sanat eseri üretmesine karşı değilsiniz değil mi?”

“Hayır. Herbir dinin kendi prensipleri vardır.”

“Carrara mermerinden Pieta yapıyorum. İsa'yı gerçek bir Musevi gibi göstermek isterim, ama bana yardım etmezseniz bunu gerçekleştiremem.”

Haham düşünceli bir hâlde, “İnsanlarımın kilise ile sorun yaşamasını istemiyorum.”

“San Dionigi Kardinali için çalışıyorum. Bunu onaylayacağından eminim.”

“Ne tür modeller tercih edersiniz?”

“İşçiler. Otuz yaşlarında. Cüsseli değil, ama dinç insanlar. Zeki ve duyarlı.”

Haham Melzi, yaşlı ama neşeli gözlerle ona gülümsedi.

“Bana adresini bırak. En iyisini göndermeye çalışacağım.”

Michelangelo çizimleri ile Sangallo’nun bekâr evine koşarak gitti. Mimardan, Meryem Ana’nın oturacağı bir stant tasarlamasını istedi. Sangallo çizimleri inceledi ve ayaklı bir sedir yapıverdi. Michelangelo biraz kereste satın aldı ve Argiento ile stant kurdular ve battaniyelerle örttüler.

İlk model akşama doğru geldi. Michelangelo üstünü çıkarmasını istediğinde biraz tereddüt etti. Bu yüzden kaskılarını örtmesi için bir havlu getirdi. Michelangelo da üstünü çıkarması için mutfığa götürdü. Sonra onu standın üzerine aldı. Yeni ölmüş olduğunu ve annesinin kucagında bulunacağını açıkladı. Model, Michelangelo’nun gerçekten çıldırmış olduğunu düşündü; sadece hahamdan aldığı talimat nedeniyle burada duruyordu. Ama sonunda Michelangelo ona çizimleri gösterdiği zaman neyin peşinde olduğunu anladı ve arkadaşlarıyla konuşmaya söz verdi. Hahamın gönderdiği her bir modelle iki saat çalışıyordu.

Meryem ise tamamen farklı bir sorundu. Karar anından otuz üç sene sonrasını anlatıyor olsa da onu ellili yaşların ortasında, yaşlı, kırıksıkla dolmuş, çalışıp üzülmekten bedeni

ve yüzü çökmüş bir kadın olarak hayal edemiyordu. Onun bakire imajı her zaman annesi gibi, her zaman gençti.

Jacopo Galli onu birçok Roma'lı ile tanıştırdı. Onların evlerinde evlenmek üzere ya da bir iki senelik evli ipek, keten kıyafetler içindeki daha yirmili yaşlarına gelmemiş kadınları çiziyordu. Santa Spirito sadece erkek hastaları kabul ettiği için, kadın anatomisini, çalışma fırsatı bulamamıştı; ancak Toskana'da evlerinde, tarlalarında çalışan kadınların çizimlerini yapmıştı ve Romalı kadınların vücut hatlarını kıyafetlerinin altından ayırt edebiliyordu.

İki figürü bir araya getirebilmek için yoğunlaştığı birkaç hafta geçti: genç ve hassas olmakla birlite oğlunu kucağında tutabilecek kadar güçlü Meryem ile cılız, ölüyken bile güçlü görünen İsa... Santa Spirito'daki ölü odasındaki deneyimlerinden iyi hatırladığı bir görüntüydü. Çizimlere bakma gereği duymadan titiz hafızasındaki dizaynı çizdi.

Çok geçmeden kilden yapacağı üç boyutlu figürü için hazırды. Burada materyal bozulmuş formlara dönüşebileceği için serbest çalışıyordu. Vurgulamak ya da daha derin bir yoğunluğa ulaşmayı istediğinde kil ekleyip, çıkabiliyordu. Bundan sonra balmumuna geçti. Çünkü dokunsal ve şeffaf olması bakımından balmumu ile mermer arasında benzerlik vardı. Bu tekniklerin herbirine saygı duyuyor ve onları bir karakter dâhilinde tutuyordu. İçi boş çizimleri tensel yapıya benzeyen esnekliğe sahipti; kili karnında olduğu gibi yumuşak, hareketli et hissini veriyor, balmumu ve vücut yüzeyine esnek bir etki sağlayarak bedeni yumuşatıyordu. Yine de hiçbir modelin zihnine yerleşmesine izin vermedi, başlangıç noktasındaki kadar kabataslak du-

ruyordu. Taşı oyarken içten gelen bir enerji ile çalışıyordu, kil ve balmumu ile çalışırken o kadar dikkatli ve detaycıydı ki modelin büyütülmesi onu yerinden kaldıramayabilirdi.

Gerçek gerilim mermerin içinde olmalıydı. Çizim ve modeller onun düşünmesi, taşı oymak ise eylemiydi.

10

Argiento ile çalışmaları iyi gidiyordu. Yalnız bazı zamanlar Michelangelo kimin usta kimin çırak olduğunu çözemiyordu. Argiento Cizvit papazları tarafından o kadar katı biçimde eğitilmişti ki, Michelangelo onun alışkanlıklarını değiştiremiyordu. Kirli olsalar da olmasalar da güneş doğmadan önce kalkıp yerleri fırçalıyordu, her gün çamaşır yıkamak için su kaynatıyordu ve her yemekten sonra kaplar nehir kumuyla ovalanıyordu.

“Argiento bu mantıksız.” diye şikâyet etti. Islak zeminde çalışmaktan hoşlanmıyordu, özellikle de soğuk havada. “Fazla temizsin. Atölyeyi haftada bir kez silmen yeterli.”

“Hayır” dedi duyarsızca. “Her gün şafaktan önce. Ben böyle öğrendim.”

“Seni vazgeçirmeye çalışana Tanrı yardım etsin!” diye homurdandı Michelangelo; yine de yakınacak hiçbir şeyinin olmadığını farkındaydı, çünkü Argiento’nun talep ettiği pek bir şey yoktu. Çocuk Roma’ya zerzevat getiren köylü aileleriyle yakınlık kuruyordu. Pazar günleri onları ziyaret etmek için çan kulesine kadar kilometrelerce yolu yürüyordu. Özellikle de atlarını görmek için Pro Vadi-si’ndeki çiftliğinden özlediği tek şey hayvanlardı, sık sık Michelangelo’yu gidişinden:

“Bugün atları görmeye gidiyorum.” diyerek haberdar edip ayrılırdı.

Çocuğun Michelangelo’ya bağlanması bir parça şanssızlık getirdi. Bahçede örsün üzerine çömelmiş keskilerini düzeltiyordu, tam bu sırada bir kıymık parçası fırlayıp gözbebeğine yerleşti. Kendisini eve attı. Gözü ateş gibi yanıyordu. Argiento onu yatağına yatırdı, sıcak su getirdi. Temiz bir bezi suya batırıp kıymığı onunla çıkarmaya çalıştı. Michelangelo kaygılanmasa da acı kayda değdi. Kendiliğinden çıkacağını düşünüyordu. Ama çıkmadı. Argiento başucundan ayrılmadı, su kaynatıp sıcak kompres yapmaya devam ediyordu gece boyunca.

İkinci gün Michelangelo endişelenmeye başladı; ikinci gece ise paniğe kapıldı, o gözü hiçbir şey görmez olmuştu. Şafakta Jacopo Galli’nin yanına gitti Argiento. Galli yanında aile doktoru Üstat Lippi ile geldi. Hekim bir kafes dolusu güvercin taşıyordu. Argiento’ya kafesten bir kuş almasını kanadının altından büyük bir damar kesip kanın Michelangelo’nun yaralı gözüne akıtmasını söyledi.

Akşama doğru hekim tekrar geldi, ikinci güvercinin kanadının altını kesip gözü bu kanla yıkadı. Ertesi gün boyunca Michelangelo kıymığın hareket ettiğini hissetti. Gece ise artık çıkmıştı.

Argiento yetmiş saate yakın bir süredir uyumamıştı.

“Yorgunsun, neden birkaç gün dinlenmyorsun?” diye sordu Michelangelo.

Argiento’nun inatçı hatları aydınlandı. “Ben atları ziyarette gidiyorum.”

Michelangelo ilk zamanlar sokağın karşısındaki Bear Otel'i'ne girip çıkan atlardan, atlarının ve arabalarının çıkardığı gürültüden, uşakların bağırtılarından ve çağılayan onca şiveden rahatsızdı. Şimdi ise, kimi uzun elbiseler, kimi parlak yeşiller, morlardan kısa tunikler giyen, şapkalar ve Avrupa'nın farklı yerlerinden hac görevi için gelmiş olan bu ilginç karakterlerden hoşlanıyordu. Açık penceresinin arkasından oturma odasında çizimlerini yapabileceği bitmek bilmez modellerdi. Çok geçmeden müşterileri tanımaya başladı. Çizimini yaptığı kişi kapıda görünür görünmez kağıdını çıkarıp düzeltmeler ve eklemeler yapıyor, vücutlarını farklı hareketler yaparken gözlemleyebiliyordu: yük boşaltırken, valiz taşıırken, paketleri omuzlarından indirirken, katırlara binip, inerken.

Sokaktaki sesler, gürültü, geliş ve gidişler kendi mahremiyetine zarar vermeden arkadaşlık yapıyordu Michelangelo'ya. Onun gibi soyutlanmış hâlde yaşayan biri için dünyadaki diğer insanların duyumsanması arkadaş edinmek gibiydi. İhtiyacı olan tek şey buydu, çünkü elinde mermer ile dışarıda durup içeriye bakamazdı, odak noktasından dışarı bakabilirdi.

Çizimlerinde Pieta'nın negatif alanlarını taradı. Bloğun atılması gereken kısımlarını işaretledi. Şimdi eline çekiç ve keskiyi aldığı anda ise yaptığı çizimler gözüne hoş görünmemeye başladı. İçinde gömülmüş olan figürlerden çıkacak olan ilk ışığı görmek için sabırsızlanıyordu. Sonunda blok onunla iletişim kuracak bir hayat kaynağı olacaktı. Bloğun dışından içerisine yöneldi daha sonra. Heykeli tamamladıktan sonra figürlerden hayat kıvılcımları çıkacaktı. Ancak başlama anında bunun tersi

olurdu. Giriş noktası bakışını ve dikkatini içeri çeken, mekânda hapsolmuş bir güç olmalıydı. Bu denli büyük bir blok istemesinin nedeni bol mermerle çalışmak istemesiydi. Baküs'e iyice yaklaştırmak zorunda kaldığı Satir gibi, bunda da figürlerini sıkıştırmak istemiyordu.

Mermer bloğuna sol üst köşeden yani Meryem Ana'nın başının bulunacağı yerden girdi. Kuzey ışığını arkasına almıştı. Argiento'nun yardımıyla bloğu çeviriyor, böylece boşlukların olması gereken yerlerde gölgeler oluşuyordu. Işık ve gölge oyunu taşı oyması gereken yerleri ona gösteriyor, böylece kesip attığı mermer parçaları da heykelin bir parçası olarak kendi etkisini yaratıyordu.

Artık, ana hatları bulmak için cesur bir dalış yapma zamanı gelmişti Meryem Ana'nın başını örten materyalin ağırlığı, kalbine çaprazlamasına duran İsa'nın eline doğru eğilmesine sebep oluyordu. Böylece bütün dikkat kucağında uzanmış bedene odaklanıyordu. Bakire'nin göğsünden geçen sıkı bant heyecandan titreyen kalbi sınırlayıp, bastırıyormuş gibi görünüyordu. Örtünün kıvrımları Meryem'in oğlunu koltuğunun altından sıkı bir şekilde tuttuğu eline, oradan İsa'nın insani bir tavırla uzanan bedenine, yüzüne, derin uykuda huzurla kapanmış gözlerine, düz burnuna, temiz ve gergin bedenine, yumuşak bıyığına ve hassas bir şekilde kıvrılmış sakallarına ve ıztırapla dolu ağzına uzanıyordu.

Meryem, aşağıdaki oğluna bakmakta olduğu için heykele bakan herkes yüzünü ve üzüntüsünü görmek için yüzüne eğilmeliydi. Yüzünde hassas bir umutsuzlukla; 'Onu kurtarmak için ne yapablirdim? Ve sevgisinin de-

rinliğı ile insan kurtulalamamışsa bütün bunlar neye hizmet etti?" diye soruyordu.

Gören herkes kalbindeki ağırlığın, kucağındaki oğlunun ağırlığından daha fazla olduğunu hissedecekti.

Heykeltraşçılıkta iki gerçek boyuttaki figürü bir araya getirmek olağandıydı. Yetişkin bir adamı bir kadının kucağına yerleştirmekse devrim niteliğindeydi. Bu başlangıç noktasıyla Pieta'yla ilgili bütün geleneksel kavramları geride bırakmış oluyordu. Bir kez daha, Ficina, Platon'un İza'nın en sevgi dolu öğrencilerinden olabileceğine inanmış olsa da, insan bedeninin güzelliğiyle ilgili klasik Yunan konseptiyle insan ruhunun ölümsüzlüğüyle ilgili Hristiyanlık idealini birleştirmeyi amaçlayan kişi Michelangelo'ydu. Eski Pietalardaki hazin ölüm sancılarını bir kenara itip bu iki figürü huzur içinde resmetti. İnsan güzelliği acı kadar kutsallığı da açığa vurabilirdi. Aynı zamanda onu yüceltirdi.

Bütün bunlar ve daha sonrası için mermer ikna edilmeliydi. Eğer sonuç trajikse, güzelliğe geçmek şüpheli olabilirdi, kendi sevgisine ve adanmışlığına sahip bir aşk beyaz bloğun ölümsüzlüğüne uyum sağlayabilecekti. Hata yapabilirdi ama bu hatalar sevgi dolu ellerden çıkacaktı.

Kış. Gök gürültüsü gibi indi; soğuk, ıslak, çiğ. Buannarato'nun tahmin ettiği gibi ev sızıntı yapıyordu. Michelangelo ve Argiento çalışma masası ile yatağı kurur bir yere çektiler ve bahçedeki ocağı içeri aldılar. Başına ve kulaklarına Bolonya şapkasını giyiyordu. Burun delikleri şişti. Bu nefes almasını zorlaştırarak ona bitmez acılar veriyordu.

Çalışma sehpasının altına siyah bir maltız getirdi. Dışarıdan biraz olsun ısınmasını sağlıyordu ama odanın başka bir köşesine geçmeye görsün, kanı buz gibi donuyordu. Argiento'yu iki maltız ve bir sepet kömür alması için gönderdi. Bunlara parası yetmiyordu. Elleri morarmaya başladığında yün eldivenle çalışmayı denedi. Bir saat geçmeden kazayla bir parça mermer kalbinden bir parça ile kopup yere düştü.

Pazar günü Argiento döndüğünde kendini ateşte ve tuhaf hissediyordu. Gece yarısı ateşi yükseldi. Michelangelo, yatağından kaldırıp kendi yatağına yatırdı. Sabah Argiento sayıklamaya başladı. Deli gibi terliyor, akrabalarının adlarını haykırıp, bölük pörçük hikâyeler anlatıp eski kazalardan, yediği dayaklardan bahsediyordu. Michelangelo onu kuruladı, birçok kez yataktan atlamasına mani olmak zorunda kaldı.

Gün doğarken dışarıdan geçen birisine doktor bulması için ricada bulundu. Gelen doktor kapı eşiğinde durup, "Veba bu! Geldiğinden beri dokunduğu her şeyi yakın!" diye bağırıp kaçtı. Michelangelo, Galli'ye bir mesaj gönderdi. Üstat Lippi bir kez baktı ve dudak büküp:

"Saçmalık, bu veba değil. Quartan ateşi. Son zamanlarda Vatikan'a gitmiş miydi?

"Pazar günü gitti."

"Muhtemelen duvar diplerindeki durgun sulardan içti. Esquiline'deki Fransız rahiplerine git, tutkal benzeri bir hap yapıyorlar..."

Michelangelo, Argiento'nun başında durması için bir komşusuna yalvardı. Şakır şakır yağan yağmurun altın-

da geçip, Trojan Meydanı'ndan Augustus Meydanı'na kadar oradan da Contstantine Bazilikası'na ve son olarak da Esquiline Manastırı'na gidip gelmek bir saatini aldı. Haplar Argiento'nun ağırlarını azalttı, geçen iki günden sonra Michelangelo onun iyileştiğini düşünüyordu ki sayıklamalar geri döndü.

Hafta bittiğinde Michelangelo da tükenmişti. Argiento'nun yatağını büyük odaya taşıdı, uykuya daldığında o da birkaç dakikalığına uyuyordu. Uykusuzluktan çok daha kötü olan şey yemeğin azalmasıydı. Dışarı çıkıp, çocuğu yalnız bırakmak istemiyordu.

Balducci kapıyı çaldı.

“Sana arka taraftaki Fransız kızı al demiştim. Kız hastalandığında ailesi ona bakardı.”

“Geçmişe dönmeyelim artık” dedi Michelangelo yorgunca. “Gelecek yeterince zor.”

“Onu burada tutamazsın, iskelet gibisin. Santo Spirito Hastahanesi'ne bırak.”

“Bırakayım da ölsün mü?”

“Hastanede buradakinden daha hızlı mı ölür?”

“Evet. Çünkü hiç bakım görmüyorlar.”

“Sen ona nasıl bir bakım sağlıyorsun Dr. Buonarroti?”

“Temiz tutuyorum, göz kulak oluyorum... Gözüm incindiğinde o bana bakmıştı. Şimdi onu bir başkasına bırakayım? Hristiyanlığa yakışmaz.”

“İntiharda bu kadar ısrarcıysan, hergün bankaya gitmeden uğrayıp biraz yiyecek bırakırım.”

Michelangelo'nun gözleri minnetle doldu. "Balducci, dalga geçmeye bayılıyorsun. Şu parayı al, bana birkaç havlu ve birkaç çarşaf getiriver."

Michelangelo döndüğünde Argiento'yu onu izlerken buldu.

"Öleceğim."

"Hayır, ölmeyeceksin Argiento. Bir köylüyü heyelandan başka bir şey öldüremez."

Hastalığın geçmesi üç hafta aldı.En çok acıtan bir aylık bir çalışmanın kaybıydı; heykeli öngörülen zamanda bitiremeyeceği için kaygılanıyordu.

Roma'da kış merhametli davranarak kısa sürdü. Mart'a kadar şehir parlak ve narin güneş ışıyla dolmuştu. Atölyedeki taşların buzu erimeye başladı. Havaların ısınmasıyla San Dionigi Kardinali uğrayıp Pieta'nın nasıl gittiğine baktı. Michelangelo onu her gördüğünde biraz daha zayıflamış oluyordu. Michelangelo'ya ödemelerini düzenli alıp almadığını soruyordu. Aldığını söyledi. Odanın ortasındaki devasa beyaz bloğun önünde durdular. Figürler hâlâ kaba taslaktı ve destek için etrafında bolca ağ vardı, ama yüzler üzerinde fazlasıyla çalışmıştı ve Kardinal'in ilgisini en çeken konu da burasıydı.

"Anlat bana oğlum," dedi yumuşakça, "Nasıl oluyor da Meryem Ana'nın yüzü oğlundan bile daha genç kalıyor?"

"Majesteleri, bana Bakire Meryem hiç yaşlanmıyormuş gibi geliyor. Saftı ve böylece gençliğin tazeliğini koruyabilirdi."

Cevap Kardinali tatmin etti. “Umarım Ağustos’ta bitirebilirsin. Hâlâ St. Peter’s’teyken kurulduğunu görmek isterdim.”

11

Günün ilk ışığıyla çalışmaya başlayıp karanlık çökene kadar durmuyordu. İşi bitince yemek bile yemeden kıyafetleriyle kendini yatağa atıyordu. Gece yarısı dinlenmiş bir şekilde uyandığında heykeltıraşlıkla ilgili fikirlerle dolup taşıyor, mermerin başına geçmek için can atıyordu. Uyandı, ekmeğin köşesinden bir parça aldı, daha sonra zeytinyağı atıklarını attığı pirinç lambayı yaktı. Işığın yontacağı yeri aydınlatmasını istiyordu. Bu dağınık ışıkta keski kullanmak tehlikeliydi.

Bolca kâğıt getirdi ve bunlardan yaptığı şapkanın etrafına tel bağladı. Ortasında bir mumun sığabileceği kadar boşluk bırakmıştı. Artık ışık parlak ve sabitti. Böylece mermere biraz uzaktan bakabiliyordu. Gürültüsü, battaniyesini başına çekmiş mutfak tezgahının altında uyumakta olan Argiento’yu uyandırmıyordu da. Ancak mumlar hemen bitiyor, yumuşak mum damlaları kâğıt şapkanın tepesinden yuvarlanıp alına dökülüyordu, ama icadından çok mutluydu.

Bir akşam geç bir saatte kapı tıklandı. Açtığında karşısında Leo Baglioni’yi buldu. Çivit mavisi kadife bir pelelin giymiş yanında fener tutan bir grup genç vardı.

“Işığı gördüm ve bu saatte ne yapıyorsun bakmaya geldim. Kaşlarındaki şey de ne?”

Michelangelo gururla icadını ve mumu gösterdi. Leo ve arkadaşları kahkahayı basıverdi.

“Neden keçi yağı kullanmıyorsun? Daha serttir, bütün gece bitmez.” dedi Leo.

Ertesi gün öğleden sonra Argiento ortadan kayboldu. Elinde dört ağır bohça ile çıkageldi akşam.

“Sinyor Baglioni beni çağırttı. Bunlar hediye.” Michelangelo sert sarı renkli koniyi çıkardı.

“Onun yardımına ihtiyacım yok!” diye bağırdı. “Geri götür.”

“Campa dei Fiori’den taşıyana kadar kollarım koptu. Geri götürmeyeceğim. Kapının önüne koyup yakacağım.”

“Çok iyi, mumdan daha mı iyi bir bakayım. Ama öncelikle bu telleri genişletmem gerekiyor.”

Leo haklıydı. Keçinin kuyruk yağı çok daha geç eriyordu ve dışarı akmıyordu.

Geceyi iki yarıya böldü, ilki uyumak içindi, diğeri de çalışmak. Bu sayede Meryem Ana’nın kıyafetindeki katlar, İsa’nın alt bedeni, bacakları hakkında büyük bir ilerleme kaydetmişti. İç tarafta kalan bacağı görülebilmesi için biraz daha olacaktı. Ve Meryem’in onu korumak için uzanan kolu arasında bağlantı kurdu.

Bütün davetleri geri çeviriyordu. Arkadaşlarından sadece birkaçını görüyor olsa da Balducci haberleri ona getiriyordu: Borgia tarafından istenmeyen ve fark edilmeyen

Kardinal Giovanni Avrupa seyahatini gerçekleştirmek üzere ayrılmıştı; Floransa'nın Piası ile aralıklarla devam eden savaşı tekrar alevlenmiş; Torrigiani, Vatikan için Romagna'nın fethine yardım amacıyla Borgia'nın birliklerine asker olarak katılmıştı. Borgia'lar lordları ve kili-se adamlarını aforoz ediyor, topraklarını sahipleniyor ve hiçbir Floransalı sıranın kime geldiğini bilmiyordu.

Harikulade bir yaz sabahı hava o kadar berraktı ki Alban Tepeleri sadece bir meydan uzaktaymış gibi görünüyordu. O gün Paolo Rucellai haber gönderip hemen gelmesini istedi. Michelangelo böylesi acil bir haberin ne olabileceğini düşünüyordu.

“Michelangelo çok zayıf görünüyorsun.”

“Heykel şişmanladıkça, ben zayıflıyorum. Doğal düzen böyle.”

Rucellai ona şaşkınlıkla baktı. “Dünkü postada kuzenim Bernardo'dan bir mektup aldığımı söylemeliyim. Floransa'da heykeltıraşlık yarışması düzenlenecekmış.”

Michelangelo'nun sağ eli titremeye başladı; sol eliyle durdurmaya çalışıyordu.

“Ne için yarışacaklar?..”

“Bernardo'nun mektubunda: “Agustino di Duccio'dan çıkartılmış olan ve şimdi de katedralin atölyesinde muhafaza edilen mermer sütunu kusursuzluğa ulaştırmak için.” yazıyor.

“Duccio bloğu!”

“Biliyor musun?”

“Herakles'im için Signoria'dan almaya çalışmıştım onu.”

“Bu bir avantaj olabilir, eğer iyice hatırlıyorsan.”

“Bu odada ayaklarımın dibinde uzanıyormuş gibi hayal edebiliyorum onu.”

“Ondan iyi bir şeyler çıkarabilir misin?”

Michelangelo'nun gözleri ışıldadı. “Aman Tanrım”

“Mektupta Konsey'in mermerin kötü çıkarılmış olduğunu söylediğini yazıyor.”

“Hayır, hayır, mükemmel bir blok. Ocaktaki ilk kesim kötü yapılmış ve Duccio ortasında derin bir oyuk açmış.”

“O zaman yarışmaya katılmak istiyorsun?”

“Hayatımda şimdiye kadar istediğim her şeyden çok istiyorum! Nasıl bir tema olmalıymış: politik mi, dinsel mi? Sadece Floransalı heykeltıraşlar mı olacak? Yarışmak için orada mı bulunmam gerekiyor...”

“Hey, hey,” diye bağırdı Rucellai, “daha fazla bilgim yok. Ama Bernardo'dan bütün ayrıntıları isteyebilirim.”

“Haberleri almak için gelecek Pazar uğrayacağım.”

Rucellai güldü. “Cevap verecek zaman olmayacak, ye-meğe gel de yarışma için seni biraz şişmanlatalım.”

“Cevabı alana kadar bekleyebilir miyim?”

Rucellai'nin onu çağırması üç hafta aldı. Michelangelo kütüphanenin merdivenlerini uçarak çıktı.

“Pek haber yok. Yarışma tarihi henüz netleştirilmemiş. En iyi ihtimalle bu sene sonuna kadar olmayacak. Sadece Floransa’da yaşayan heykeltıraşlar katılabilecek.”

“Dönmem gerekecek.”

“Ama çalışma koşulları Yün Loncası Konseyi ve katedral yeteticileri tarafından belirlenmedi henüz.”

“Katedral mi? O zaman dinî bir çalışma olacak. Pieta’dan sonra farklı birşeyler yapabilmeyi umuyordum.”

“Yün Loncası ödeme yapıyor, kanaatimce seçimi de onlar yapacak. Eğer onları tanıyorsan Floransa tarzı bir şey isteyeceklerdir.”

“Floransa tarzı mı? Marzocco gibi mi?”

Michelangelo’nun korkusu karşısında Rucellai kıkırdadı.

“Hayır, başka bir aslan olmayacak. Yeni Cumhuriyeti temsil eden bir şey, belki de...”

Michelangelo şaşkınlıkla kafasını kaşıdı, parmaklarını dişli bir keski gibi kullanıyordu.

“Ne tür bir heykel Cumhuriyeti temsil edebilir?”

“Belki bu yarışmanın bir parçası olur? Cevabı bulabilecek bir sanatçı?”

Sabatini dağları üzerinden Floransa haberleri geldikçe Paolo da aktarıyordu: Yarışma 1500 yılında düzenlenecekti, vaftizhane kapıları için düzenlenmiş olan yarışın yüzüncü yıl dönümünde. Yün Loncası, bir yüzyıl önceki

Ghiberti, Brunelleschi ve Della Quercia yarışması gibi Duccio bloğunun da İtalya'nın dört bir yanından heykeltraşları çekeceğini umuyordu.

"Ama '99 yazı geldi bile ve Pieta'nın yapılacak çok işi var." Yüzünde acı vardı. "Aceleye getiremem. Çok önemli, benim için çok değerli. Farzet zamanında bitiremedim..."

Paolo titreyen omuzlarına elini koydu.

"Sana düzenli olarak haber getireceğim. Yün Loncası şartları belirlemeden önce pek çok toplantı yapacak ve aylar geçecek."

Zamanla olan yarış kaybeden San Dionigi Kardinali'ydi. Majesteleri heykelinin tamamlandığını göremedi. Yine de heykelin kurulacağı ay olan Ağustos'ta yüz dükayı da Galli Bankası'na yatırmıştı. Kardinal işlerinin ortasında sessizce ölmüştü. Jacopo Galli, Michelangelo ile cenaze törenine katıldı. Kilisede bulunan sütunların arasındaki beş metrelik katafalkın altında beklediler. Şarkıcılar ana sunağın arkasında duruyordu. Dönüş yolunda Michelangelo:

"Pieta'nın Roma'da şimdiye dek yapılmış olan en güzel heykel olduğuna kim karar verecek?" diye sordu.

"Kardinal buna karar verdi bile. Sana Mayıs'ta yaptığı ziyaretten sonra. Anlaşmanın gerekliliklerini sağladığını söyledi. Bu benim için yeterli. Ne zaman biteceğini düşünüyorsun?"

"Altı ila sekiz aylık bir çalışma gerekiyor"

Asrın başında o zaman. Avrupa'nın her yerinden izleyicinin olacak.”

Michelangelo koltuğunda rahatsızca döndü.

“Sonuncu yüz dükayı aileme gönderir misin? Yine bir çeşit sorun yaşıyorlar.”

Galli ona sertçe baktı. “Bu son ödemendi. Altı yedi ay daha çalışman gerektiğini söylüyorsun ve Kardinal'in neredeyse bütün ödemelerini Floransa'ya gönderdin. Dipsiz bir kuyu gibi görünmeye başladı.”

“Bu parayla bir dükkân alıp, kardeşlerim Buonarroto ve Giovansimone için yatırım yapmak istiyorum. Buonarroto kendine bir yer bulamayacak gibi görünüyor. Giovansimone de Squonarola'nın ölümünden beri iş arıyor, sonra ortadan kayboluyor. Eğer iyi bir dükkân bulup, ben de kârına ortak olabilirim...”

“Michelangelo ikisi de iyi bir iş adamı değilse, nasıl kar edecekler?”

Galli usanmıştı, ama tekrar konuşmaya başladığında biraz daha özenli davranarak “Son paranı bir deliğe dökmeyi istemiyorum. Gerçekçi olmalı ve geleceğe karşı kendini güvenceye almalısın. Baküs'ün ve Pieta'nın yüzde sekseni ailene gitti. Bankacın olduğum için bunlardan haberim var.”

Michelangelo başını salladı, fısıltıyla, “Buonaroto başkası için çalışmaz, bu yüzden ona bir iş kurmalıyım. Eğer Giovansimone'yi doğru yola şimdi sokmazsam bir daha şansım olmayabilir.”

Michelangelo'nun içinden sadece birkaç düka aldığı para Floransa'ya yollandı. Hemen ardından yeni ihtiyaçlar ortaya çıktı: heykel malzemeleri, ev için araç gereçler, kendine ve Argiento'ya kıyafetler. Sonrasında kemerleri sıkıttı. Argiento'ya sadece basit yiyecekler için para veriyordu. Kıyafetleri lime lime oldu. Michelangelo'yu kendine getiren şey Lodovico'dan aldığı mektup oldu.

“Sevgili oğlum:

Buonaroto büyük bir sefalet içinde yaşadığınızı söylüyor. Sefalet kötüdür. Tanrı'yı ve çevrendekileri gücendireceği gibi, ruhunu ve bedenini de incitir... hesaplı yaşa ki muhtaç olma. Rahatsızlıktan uzak dur... her şeyden öte, başını sağlam tut. Üşütme ve asla banyo yapma. Kirlerini ovala, ama asla yıkanma.”

Paolo Rucellai'ye gidip iki yıl önce iade etmiş olduğu 75 florini tekrar ödünç aldı. Bistecca Alla Fiorentina için Trattoria Toskana'ya götürdü Argiento'yu. Eve dönerken hem kendisine hem de Argiento'ya yeni birer gömlek, birer çift çorap ve ayakkabı aldı.

Ertesi sabah Sangallo acı içinde stüdyoya geldi. Altın renkli bıyıkları diken diken olmuştu.

“En sevdiğim kilisem, Damaso'daki San Lorenzo yok ediliyor. Yüz adet işlenmiş sütun yerinden söküldü.”

Michelangelo arkadaşının ne dediğini anlayamadı.

“Gel, otur şuraya. Şimdi baştan anlat. San Lorenzo'ya ne oluyor?”

“Bramante, Urbino'dan yeni mimar. Kendini Kardinal Riario'ya sevdirdi... onu kilisedeki sütunları söküp ken-

di sarayının bahçesinde kullanmaya ikna etti.” Sangallo elleriyle acı çekiyormuş gibi parmaklarını büküyordu. “Bramante’yi durdurabilir misin?”

“Ben mi? Nasıl? Kardinal üzerinde hiçbir etkim yok, neredeyse iki yıldır görmüyorum onu...”

“Leo Baglioni, Kardinal’e yakındır.”

“Hemen gideceğim.”

Campo dei Fiori’ye giderken Bramante hakkında söylenilenleri hatırlamaya çalışıyordu: Elli beş yaşında, Urbino’lu, Milan dükü için mimar olarak çalışmış, bu senenin başında Roma’ya gelmişti. Burada, antik Romalıların mimari dehası üzerine çalışıp uzmanlaşana kadar Lombard birikimleriyle yaşamayı düşünüyordu.

Saatlerce Baglioni’yi beklemek zorunda kaldı. Diğerlerinin patlamalarını dinlerken yaptığı gibi yine yüzünü kıpırdatmadan dinledi, sonra sakın bir şekilde:

“Gel, Bramante’ye gidelim. Bu onun Roma’daki ilk işi. Hırslıdır, bu yüzden onu caydırabileceğinden şüpheliyim.”

Saray bahçesine kadar yaptıkları kısa yürüyüş sırasında Bramante’den bahsetti Leo:

“Oldukça arkadaş canlısıdır, gerçekten. Onunla zaman geçirmek eğlencelidir. Her zaman neşeli görünür ve harika bilmeceler, fıkralar bilir. İyi tabiatından uzaklaştığını hiç görmedim. Roma’daki arkadaşları gittikçe artıyor.” Yan yan Michelangelo’ya baktı. “Senin için aynısını söylemeyeceğim!”

Saraya ulaşılar. “İşte burada, sütunlar için ölçüm yapıyor.” dedi Leo.

Michelangelo sarayın kapısında durdu. Koca kafalı kel adamdan ilk görüşte nefret etti. Ensesindeki birkaç bukle dışında saç yoktu. İri bir alnı ve kaşları vardı. Gözleri soluk yeşildi. Kafasının genişliğinde küt burnu ve gül goncasına benzer ağzı küçücük kalmıştı. Michelangelo onu seyrederken, Bramante bazı taşları kenara aldı, kaslı omuzları ve kalın ensesiyle bir atlet kadar güçlü görünüyordu.

Leo onları tanıştırdı. Bramante, Michelangelo’yu şen şakrak karşıladı ve komik bir hikâye anlattı. Leo kahkahalarla güldü. Michelangelo eğlenmemişti.

“Gülmeyi sevmiyor musun, Buonarroti?” diye sordu Bramante.

“San Lorenzo’yu harabeye çevirmek bana komik gelmiyor.”

Bramante kendisini korumaya çalışan bir boksör gibi omuzlarını kamburlaştırdı. İkisi de Leo’ya bakıyordu. Bogliani tarafsız kaldı.

“Sütunlardan size ne?” diye sordu Bramante, hâlâ kibar-
dı. “Kardinal Riario’nun mimarı mısınız?”

“Hayır heykeltraşı bile değilim. Ama bu kilisenin Roma’daki en güzel kilise olduğunu düşünüyorum. Onu yok etmek barbarlıktan başka bir şey değildir.”

“Aksine bu sütunlar ülkenin malı. 384 yılında kiliseye konulmak üzere Pompei Tiyatrosu’ndan alındığını bilir misiniz? Taşını nasıl kullanacağını bilenler için Roma’nın

tamamı bir taş ocağı görevini görür. Yerine daha güzel bir şey yapacağıma inandığım yapıyı yıkmama kimse mani olamaz.”

“Taş neresi için tasarlanmış ve işlenmiş ise orada kalmalıdır.”

“Bu modası geçmiş bir düşünce Buonarroti; taş, mimarın ihtiyaç duyduğu yere aittir. Eskiyen ölür.”

“Pek çok yeni şey de ölü doğar!”

Bramante’nin sabrı taşmıştı.

“Beni tanımıyorsun. Kafana göre gelemezsin buraya. Biri seni doldurmuş. Bana karşı olan kim söyle bakalım?”

“Eleştirmeniniz İtalya’daki en iyi mimar, Lorenzo Medici’nin Poggia a Caiana villasının kurucusu, Milan Dükü’ne ait sarayın tasarımcısı Giuliana da Sangallo.”

Bramante kahkahalara boğuldu.

“Giuliana da Sangallo! Roma’da ne yapıyormuş? Kilsenin tavanını restore ediyor! Fosiller bu işe yarar. Bir yıl sonra onu Roma’dan sonsuza dek çıkaracağım. Şimdi yolumdan çekilirseniz yeryüzündeki en güzel sarayı yaratmaya devam edeceğim. Bir ara uğrayın da Bramante neler yapıyor görün.”

Bogliani’nin evine giderken, Leo “Eğer Roma’yı tanırıyorsa, Bramante zirveye çıkacaktır. Düşmanın olmasından memnun olmayacağın bir adam.”

“İçimden bir ses öyle olduğunu söylüyor,” dedi Michelangelo.

Mermere görülür bir ruh aşlamak onun göreviydi. Dini bir temada bile, insanın acısını paylaşır, her bir sinire, kasa, damara, kemiğe, deriye ve saça, parmaklara, göz-
lere ve ağıza hassasça yaklaşırdı. Mermere insanın dayanıklılığını kazandırmak yoluyla güç ve anıtsallığı ortaya çıkarmak istiyorsa bu parçaların her biri canlanmalıydı. Yukarı doğru yonttu, aşağıda serbest kalmış olan formları zaten biliyordu, uzun süre gömülü kalmış mermer kadar eski ve derin olan bir sezgi ile Meryem'in yüz ifadesini elde etmek için yonttu. Ayağa kalktı, elleri alnında, malzemeleri dik yerleştirilmiş bir şekildeydi ve Pieta'nın dramasına ulaşabilmek için olabildiğince yakında çalışıyordu. Blokla yüzyüzeydi. Heykeltraş ve heykel bastırılmış bir üzüntüyü paylaşıyorlardı. Karanlığı, affetmeyen Pieta'ları ve onların kanla kirlenen sevgi mesajlarını çok geride bıraktı. İstirabın heykelini yapamazdı. İsa'nın ellerindeki ve ayaklarındaki çivi delikleri ufacık birer noktaydı. Hiçbir şiddet izi yoktu. İsa, annesinin kollarında huzur içinde uyumaktaydı. İki figürün üzerinde bir parlaklık vardı. Onun İsa'sı heykeltraşlığın dışında kalanlar ve sağduyulu olanlarda derin bir sempati duygusu oluşturunuyordu.

Dinî inancını, figürlerin yüceliği yoluyla yansıtıyordu; onlar arasındaki uyum, Tanrı'nın evrendeki uyumunu betimlemenin bir yoluydu. İsa'yı ilahi gösterme çabasına girmedi, çünkü bunun hakkında bir bilgisi yoktu. Onun yerine zarif bir insan çizdi. Bakire'nin başı da narindi, bir Floransalının hatlarına sahipti. Sakin, solgun bir dinginlik içindeki bir kadının yüzü vardı onda. Onun için görkem, ululuk ve mükemmeliyet demekti. Şöyle dü-

şündü, “Figürlerin anlamları onların insani özelliklerinde yatıyor, yüzün ve bedenin güzelliği ruhlarının da güzel olduğunu gösterir.”

Elle tutulur bir zenginliğe ulaşmakta olduğunu gördü, formlar kendini adadığı sevgi dolu günlere ayna tutuyordu.

Balducci, Sansovino’dan haberler getirdi, Medici bahçesindeki meslektaşları yıllarca Portekiz’de çalıştıktan sonra Floransa’ya dönmüş ve vaftizhane için St. John’un İsa’yı Vaftiz Edişi’ni anlatan bir grup heykel işini almıştı. Duccio bloğu için yapılacak yarışmayı kazanabileceği düşünülüyordu.

“Senden daha mı iyi?”

Cevap vermeden önce zorlanarak yutkundu. “Başladığı her işi en iyi şekilde bitirir.”

“Seni yenebileceğini düşünüyor musun? ”

Michelangelo cevap vermekte yine zorlandı. “İkimizde elimizden gelenin en iyisini yapacağız.”

“Senin mütevazı hâlini daha önce hiç görmemiştim.”

Michelangelo’nun yüzü kızardı. Sansavino’yu geçip, yarışmayı kazanmak için büyük bir istek duyuyordu ama Sansavino’yu aşağılayamazdı.

“Leo Baglioni çok az arkadaşım olduğunu söyledi. Sansavino da onlardan bir tanesi. Ve onu kaybetmemeye çalışacağım.”

“Torrighiani de yarışmaya katılıyor ve herkese Medici karşıtı olduğu için Duccio mermerini kazanacağını söylüyordu. Sen Piero’yu desteklediğin için, yarışmana izin verilmeyecekmiş. Paolo Ruccellia zamanında Floransa’ya dönüp Signoria ile aranı düzeltmen gerektiğini söylüyor.”

Bu bilgi günlerce uykusunun kaçmasına sebep oldu. Bu arada keçi iç yağından yapılmış mumlar için Baglioni’ye teşekkür etme imkânı buldu.

Ocağın ortasında ilk kar düştü ve iki gün boyunca yoğun bir şekilde yağmaya devam etti. Buna kuzeyden gelen rüzgâr eşlik ediyordu. Bu delici soğuk haftalarca devam etti. Michelangelo’nun bahçesi karla dolup taşmıştı. Odaların içi ise buz gibiydi. Çivi gibi soğuk kuzey rüzgârının ahşap duvarlar ve kumaş perdelerden girişini engellemenin bir yolu yoktu. Üç mangal da fayda etmez olmuştu. Michelangelo çalışırken şapkasını ve kulaklıklarını takıyor ve omuzlarına bir battaniye sarıyordu. Soğuk hava ve kar Şubat’ta yine geri geldi. Şehirde yaprak kımıldamıyordu. Pazar yerleri metruk, dükkânlar kapalıydı. Çünkü buz, don ve donmuş çamur sokakları geçilmez kılıyordu.

Michelangelo ve Argiento ıztırap çekiyordu. Michelangelo ısı kaybı yaşamamak için çocuğu yatağına almıştı. Nem, duvardaki sıvaların arasından sızıyordu. Karın sıkıştığı bölgelerdeki sızıntı nespeten daha azdı, ama daha uzun süreli oluyordu. Kömürleri azalmaktaydı. Fiyatları o kadar artmıştı ki Michelangelo kısıtlı miktarda kömür satın alabiliyordu. Argiento saatlerce çevredeki tarlaları dolaşıp yakacak odun arardı.

Michelangelo soğuk algnılığına yakalandı. Ateş onu yatağa düşürdü. Argiento yapımı tamamlanmamış bir inşaattan iki tuğla buldu. Bunları sırasıyla ateşte ısıtıyor, havluya sarıp Michelangelo'nun ayaklarının altına koyuyordu. Onu sıcak çorbayla besliyordu. Kaç gün boyunca çalışmadığının hesabını tutamadı. Neyse ki sadece cilalama işi kalmıştı. Kesim için gerekli olan ağır el işine yetecek gücü yoktu.

Pieta'sı için mermerde elde edebilecek en güzel cilayı yapmak, kusursuz yumuşaklığına ulaşmak istiyordu. Havanın ısındığı ilk gün Trastevere'ye yürüdü, büyük topaklar hâlinde ponza taşı aldı. Bunları çekiç darbesiyle daha küçük parçalara ayırıp, cilalama işine koyuldu. Artık parçaları avucuna sığdırıp, Meryem'in kıyafetinin geniş kısımlarını, İsa'nın göğsüyle bacaklarını; yavaş yavaş, sorunsuz bir sabırla, uzun günler ve haftalar boyunca parlattı.

Şimdi daha keskin uçlara ihtiyacı vardı, ponza taşını keski ile böldü. Girintilere, boşluklara, dalgalanmalara uygun boyutlarda şekiller kesti. Saçlar, tırnak uçları ve kıyafetlere uygundu bunlar. Son olarak, İsa'nın burun delikleri etrafındaki kıvrımı parlatmak için ilkel ok uçlarına benzeyen keskin uçlu çitalar elde etti. Heykel bir nişe yerleştirileceği için Meryem Ana'nın sırtını bitirmemişti, ama heykel sert taşlar üzerinde oturuyormuş efekti veren parçalar bıraktı. Cilalanmış, parlayan beyaz mermer vitraydan şapelmışçesine bu sönük odayı aydınlattı. Bu gösterişsiz sanatçı gerçekten güzel bir eser yaratmıştı.

Heykelin bitmiş hâlini ilk gören Sangallo oldu. Heykelin dinî boyutu hakkında hiçbir yorum yapmadı ama

üçgensî kompozisyon ve hatların dengesinden dolayı Michelangelo'yu kutladı.

Jacopo Galli stüdyoya geldi ve Pieta'yı sessizce inceledi. Biraz süre geçtikten sonra yumuşak bir sesle "San Dioni-gi Kardinal'e olan anlaşmamı yerine getirdim, bu şimdiye dek Roma'da görülmüş en güzel heykel."

"Yetiştirilmesi hakkında kaygılarım var," dedi Michelangelo. Sözleşmemizde Pieta'yı St. Peter's'a koymak zorunda olduğumuz yazmıyor. Kardinal'in ölümüyle..."

"Hiç soru sormayacağız. Ses çıkarmadan götürüp yerleştireceğiz Pieta'yı. Haberi olmayan itiraz da edemez."

Michelangelo şaşkına dönmüştü: "Heykeli gizlice mi sokacağız?"

"Gizli kapaklı bir şey yok. Sadece ihtiyatlı davranacağız. Pieta'yı nişe bir yerleştirelim, kimse onu kaldırmaya zahmet etmez."

"Ama Papa, Kardinal'i severdi. Üç günlük cenaze düzenledi ona. Krallar Şapeli'ne heykel koymasına için izin verdi. Kim onun kaldırılmasını istesin ki?"

"Eminim istemezler," dedi rahatlatıcı bir şekilde. "Bahçedeki arkadaşlarını yardıma çağır. Yarın yemekten sonra. Şehir sakinliğe büründükten sonra."

O kadar zor parçalar vardı ki; eller, ayaklar, katlama noktaları, ... ne kadar iyi sarmalanırsa sarmalansın mermeri kırılsa veya kaldırıcılara emanet edemezdi. Guffatti'den atölyeye gelmesini rica etti, ona Pieta'yı gösterdi ve

problemini anlattı. Guffatti sessizce heykelin önünde durdu ve sonra:

“Aileyi getireyim.” dedi.

Öyle bir aile ile geldi ki içinde üç tane dinç oğlun dışında pek çok kuzen vardı. Michelangelo’nun parçaya dokunmasına izin vermediler. Yarım düzine kirli battaniyeye sardılar, kavga gürültü ile heykeli kaldırdılar. Sekiz güçlü adam içine saman döşek konulmuş antika bir arabaya Pieta’yı yerleştirip, halatlarla bağladılar. Kendilerini yakından takip eden Michelangelo’nun önünden giderek Arnavut kaldırımını Via Pasterula’da ilerlemeye başladılar, Sant’ Angelo köprüsünü geçip, yeni açılmış olan Papa’nın Yenyüzyılı kutlamak için yeniden inşa ettirdiği Via Alessandrina’yı geçtiler. Roma’ya geliğinden beri ilk defa, Borgia’ya şükranlarını sunma fırsatı buldu.

Guffatti’ler otuz beş basamağın dibinde arabayı durdurdular. Bu ağır kütleyi taşıırken onların küfretmelerine engel olan tek şey kutsal bir yapının altında bulunuyor olmalarıydı. Bir kez daha yere koyup, alınlarındaki terleri silmek için durdular. Sonra kaldırıp avluya, oradan da suları etrafa tağan çeşmeye, son olarak da kiliseye ulaştırdılar.

Burçtan baktığında bazilikanın biraz daha eğilmiş olduğunu gördü Michelangelo. Öye bir harabeye dönmüştü ki, tamir edilemeyecek durumdayı artık. Artık dik bile duramayan bazilikaya sevgili Pieta’sını koymaya kıyamıyordu. Alban tepelerinden esen ilk rüzgârla devrilmeyeceğini kim bilebilirdi. Birden zihninde moloz yığınları arasında heykelinden parçaları ararkenki görüntüsü belirdi.

Guffattiler son bir kez yüklendiler. Michalangelo onları karşılıklı bulunan beş nef ve Roma'nın çeşitli yerlerinden toplanmış yüzlerce sütunun bulunduğu bazilikaya, oradan da Fransa Kralları Şapeli'ne götürdü. Sol tarafta İsa'nın göğe yükselişi bulunuyordu. Guffattiler nişin önüne geldiklerinde bohçayı dikkatle yere bıraktılar, battaniyeleri çözdüler, ellerindeki teri silip, saygı içinde Pieta'yı kaldırdılar. Michelangelo vermek istediği pozisyona getirdi. Guffatti ailesi de siyahlar giyinmiş yaşlı bir kadından mum alıp heykelin önünde yaktılar.

Saatlerce süren yıpratıcı işleri için bir scuda bile almaya razı olmadılar.

“Payımızı cennette alırsınız,” dedi babaları. Michelangelo'nun alabileceği en güzel hediye idi. Aynı zamanda almış olduğu tek hediye idi.

Jacopo Galli şapele geldi, yanında Balducci vardı. Sevinçle bir baş selamı verdi. Akrabalarının ortasında duran Guffatti, “Hepsi bu kadar mı? Tören yok mu? Rahip tarafından kutsanmayacak mıyız?” diye sordu.

Galli yanıtladı, “Heykel tarafından kutsandık.”

Guffatti ve Argiento, Bakire'nin önünde diz çöktüler, ıstavroz çıkardılar ve birer dua mırıldandılar. Michelangelo başını kaldırıp Pieta'ya baktı. Üzgün ve tükenmiş hissediyordu kendini. Şapelin kapısına ulaştığında dönüp son bir kez daha baktı, Bakire'nin de üzgün ve yalnız olduğunu gördü; Tanrı'nın yeryüzüne bıraktığı en yalnız insanoğlu.

Ertesi gün St. Peter's'a geri döndü. Şehirdeki hacılardan birkaçı Fransa Kralları Şapeli'ne gelme zahmetinde bu-

lunmuşlardı. Hızlı hareketlerle Pieta'nın önünde diz çöküyor, ıstavroz çıkarıp devam ediyorlardı.

Galli ihtiyatlı olunmasını söylediği için heykelin burada olduğunu sadece birkaç kişi biliyordu. Michelangelo hiçbir tepki almadı, Galli'nin bahçesinde olduğu gibi şairlerden akademisyenlerden almış olduğu karışık yorumlar bile yoktu. Paolo Rucellai, Sangallo, Cavalcanti St. Peter's'i ziyaret etti. Savonarola'nın idamından ötürü yas tutan koloninin geri kalanı Vatikan duvarının içine girmeyi reddetti.

İki yıl aralıksız çalışmanın ardından, Michelangelo artık neşesi kaçmış olan odasında oturdu, artık bomboş ve meyustu. Kimse heykelden bahsetmeye gelmedi. O kadar yorgundu ki Duccio bloğunu bile düşünemiyordu. Galli de ona yeni bir iş bulmanın erken olacağını düşünüyordu.

Bir gün St. Peter's'a uğradı. Çok çocuklu bir aile gördü. Kıyafetlerinden ve şivelerinden Lambordyli oldukları anlaşılıyordu. Pieta'nın önünde durmuş, ateşli ateşli tartışıyorlardı. Kulak misafiri olmak için yanlarına gitti.

"Söylüyorum işte ben tanıyorum bunu yapanı," diye bağıırıyordu anneleri. "Ostenolu adam, hani bütün mezar taşlarını yapan."

Kocası başını iki yana sallayıp:

"Hayır, hayır o bizim hemşerilerimizden, Critoforo Solari, Milanlı; kambur adam. Bunun gibi birçoğunu yaptı."

O gece Michelangelo sokak sokak gezdi, elinde yeşil yelken bezinden çantası vardı. St. Peter's'e girdi, çantasın-

dan bir mum aldı, şapkasına yerleştirdi. Çekicini ve kes-
kisini çıkardı, Meryem Ana'nın göğsünden geçen banta,
süslü harflerle

MICHAELVS BONAROT VS FLORENT FACIEBAT
Floransalı Michelangelo Buonarroti tarafından yapılmış-
tır, yazdı.

Odasına dönüp eşyalarını topladı. Argiento, Balducci'yi
çağırmaya gittiği vakit, Baküs ve Pieta için yapmış oldu-
ğu yüzlerce çizimi yaktı. Balducci geldi, gömleği yanlış
iliklenmiş, saç başı darmadağın bir hâldeydi. Eşyaları
Trastevere'deki tüccarlardan birine yeniden satacağına
söz verdi.

Şafaktan hemen önce, yelken bezinden çantalarını almış
olan Michelangelo ve Argiento, Porta del Popolo'ya doğ-
ru yola düştüler. Michelangelo iki katır kiraladı, hayvan
katarına katıldılar. Sabahın ilk ışığıyla Floransa'ya doğru
yola çıktılar.

BİRİNCİ CİLDİN SONU

IZTIRAP VE COŞKU

I. CİLT

Irving Stone

“Sen benim rakibim olamayacaksın, yeteneğin olmadığından değil, renkleri önemsemediğinden.”

On üç yaşında çırak olabilmek için kapısına gelen Michelangelo’nun çizim yeteneğini keşfettiğinde böyle demişti usta Ghirlandaio. Michelangelo, sanatına Toskana’da toprağın sunduğu bereketli pietra serenayı işleyerek başlamış, kısa sürede Medici ailesinin koruması altındaki Heykel Bahçesi’ne girmeye hak kazanmıştır. Kendisini kanıtladığı ve her kesimden insanın saygısını kazandığı eseri Davud’dan sonra Papa II. Julius için üstlendiği ve “renklerle” taçlandığı Sistine Şapeli’nin tavan süsleriyle Ghirlandaio’nun, hakkındaki kehanetini de boşa çıkarmış olur.

Bizi Michelangelo’nun şaşırtıcı tezatlar içeren, soluk kesen bu yolculuğuna çıkaran Irving Stone, Floransa’yı, pietra serenayı, Rönesans dönemi sanatçıları ve sanatını aktarırken sanatçının ayak izlerini takip ettiği İtalya’da yıllar boyu süren araştırmalarından faydalıyor. Irving Stone, okuru sadece Michelangelo’yla buluşturmakla kalmıyor, Ghirlandaio, Ghiberti, Leonardo da Vinci, Raphael isimlerini de bu öykünün diğer kahramanları olarak sahneye çıkarıyor. Kitabın sayfaları arasında gezinirken, bu önemli zaman aralığında gerçekleşenleri detaylarıyla anlatan, sanatın yol açtığı acılara kulak kesilen yazarın çabasını siz de takdir edeceksiniz.

